

A Kassai Muzium épülete.

(Handwritten signature)

A

KASSAI MUZEUM

GYŰJTEMÉNYEINEK

LEIRÓ LAJSTROMA

— 54 FÉNYNYOMATU TÁBLÁVAL —

A FÉNYKÉPFELVÉTELEKET JUNGÁ SEBŐ M. KIR. HONVÉDSZÁZADOS
KÉSZITETTE

A FÉNYNYOMATOK DIVALD KÁROLY FIA EPERJESI MŰINTÉZETÉBEN
KÉSZÜLTEK

*
* * *

KASSA

KOCZÁNYI BÉLA KÖNYVNYOMDÁJA

1903.

A MUZEUM NYITVA VAN:

Április 1-től szeptember 30-ig: d. e. 9—12-ig, d. u. 3—5-ig.

Október 1-től márczius 31-ig: d. e. 9—12-ig.

Díjtanul: *vasárnap, kedden, szerdán, szombaton és a csütörtökre eső ünnepnapokon.*

Személyenként 40 fillér belépő díj mellett: *csütörtökön.*

A MUZEUM ZÁRVA VAN:

Ujév napján, nagypéntektől husvét utáni második napig (bezárólag), a pünkösdi ünnep két napján, a karácsonyt megelőző napon és karácsony két napján.

Ernyők, pálczák és csomagok a ruhatárban helyezendők el. A ruhatár használatáért tárgyanként 6 fillér fizetendő.

A KÖNYVTÁR NYITVA VAN:

péntek kivételével a hét minden napján (vasárnap is)
d. u. 3—7-ig.

Július és augusztus hónapokban a könyvtár hetenként kétszer: szerdán és csütörtökön d. u. 3—7-ig van nyitva.

A KÖNYVTÁR ZÁRVA VAN:

Ujév napján, nagypéntektől husvét utáni második napig (bezárólag), a pünkösdi ünnep két napján, a karácsonyt megelőző napon és karácsony két napján.

A könyvtárt minden felnőtt s tisztességesen öltözött egyén díjtanul látogathatja.

ELŐSZÓ.

A „*Felsőmagyarországi Múzeum*“-ot a négy Klimkovics-testvér alapította. Klimkovics Ferencz akad. festő és budapesti főgymnáziumi tanár pendítette meg legelsőbbben egy nyilvános múzeum létesítésének az eszínéjét, mit öcscsei: *Flóris, Béla* és *Gábor* lelkesen felkarolván, az 1871-ik év végén megindították e tárgyban a mozgalmat s 1872. október 27-én a *Felsőmagyarországi Múzeumegylet*-et megalakították. Az ügyek vezetését, mint igazgató, *Klimkovics Béla* vette kezeibe és sok nehézség legyőzése után 1876. június 25-én ünnepélyesen megnyitották a *Felsőmagyarországi Múzeum*-ot, melynek alapját a négy Klimkovics-testvér sok száz darabra rúgó különböző régiségei képezték s melynél a titkári teendőket 1876-ig *Károly Gy. Húgó*, azontúl pedig *dr. Stöhr Sziárd* főgymnáziumi tanár, később igazgató, vállalta el s látta el ritka buzgalommal 1896-ig, a mikor a múzeumegylet elnökévé választották. Helyébe *R. F. Görög Gyula* főreáliskolai tanár lépett, ki mindvégig lelkesen töltötte be hivatalát.

Az ország ezredéves fennállása emlékére Kassa város közönségének áldozatkészségéből felépülvén a múzeum jelenlegi palotája, a múzeumegylet 1899. okt. 15-én megtartott közgyűlésében a múzeum összes gyűjteményeit s gyűjtött pénzét, az alapítványok kivételével, Kassa város tulajdonába bocsátotta, mire a *Felsőmagyarországi Múzeum* a város tulajdonába ment át s a *Kassai Múzeum* nevet vette föl.

A muzeum s a vele kapcsolatos nyilvános könyvtár vagyoni ügyeit ma a városi tanács vezeti, a kezelési teendők ellátása céljából pedig egy 30 tagból álló muzeumi választmány alakult, melybe a városi közgyűlés három évről három évre a bizottsági tagok és a nagyközönségnek a muzeum fejlődését szíven viselő férfiak sorából 20, a *Felsőmagyarországi Muzeumegylet* pedig saját kebeléből 10 tagot választ.

A *Kassai Muzeum* ma meglévő gyűjteményei úgyszólván kizárólag adományozás útján létesültek. A muzeumegylet évkönyvei s okmányai valóban megkapó tanui, mennyi becsülésre méltó lelkesedéssel, egyszerűen s hazafias áldozatkészséggel vetekedtek egymással Kassa város közönségének, a vármegye, a felvidék s az ország lakosságának előkelő s egyszerű egyénei, intézetek, közhivatalok és társulatok, hogy adományaikat a közművelődés oltárára letegyék. Ha oly csekélyek, vagy ha még oly becsesek is ezek az ajándéktárgyak, most, hogy azokat szakszerűen csoportosítva a muzeum megnyílt termeiben a közokulás kincseivé tehetjük, a legbensőbb hála s elismerés érzelmével kell megemlékeznünk mindazokról, akik adományaikkal a Kassai Muzeumot megteremtették, bár szűk terünk nem engedi, hogy a nemes adományozókat e helyütt mind névszerint felsoroljuk.

A muzeum történetében örökemlékezetű s bizvást mondhatjuk, egész országunk kulturájára kiható tettel örökítette meg nevét a millennáris esztendőben *Bubics Zsigmond* valóságos belső titkos tanácsos, kassaegyházmegyei püspök úr ő Nagyméltósága, aki, hogy kulturális téren tapasztalható szegénységünket némileg enyhítse s hogy Kassa város történetében a millemiumi ünnepség nemzeti dicsőségét maradandó emléküvé tegye, „száz darabból álló eredeti olajfestmény-gyűjteményét, 50 darabból álló magyar, német, angol és francia vízfestményeit, 3000 rézmetszetű arcképgyűjteményét és sok darabból álló érem, fayence, porcellán s egyéb

ritkaságait, köztük egy ereklyét Corvin Mátyás köntöséből ezüstsobrocskával" Kassa városának ajándékozta. Ezek az ajándéktárgyak, a melyeket a nemes főpap időközben tetemesen gyarapított, a Kassai Múzeum elsőrendű műkincseit képezik s mindaddig hirdetni fogják a bőkezű főpap hazaszeretetét s fejedelmi áldozatkészségét, a meddig az emberek szívében a hátateljes megemlékezés nemes érzelme lakozni fog.

A nemes cselekedet követőre talált cserneki és tarkeői *Desseffy Pál* nagybirtokos urban, aki 1899. évi július 10-én a cserneki és tarkeői Desseffy-nemzetségnek az adományozó boldogult atyja s nagybátyái, valamint az ő maga által gyűjtött s régi fegyverekből, képekből, praehistorikus régiségekből, majolika- s porcellántárgyakból, üvegekből, régipénzek- s érmekből, ötvösművekből és természetrajzi tárgyakból álló, hetedfélszáz darabra rúgó nagybecsű mű-, illetve régiséggyűjteményét örök időkre a Kassai Múzeumnak ajándékozta, azzal a kikötéssel, hogy a gyűjtemény együttesen s osztatlan állapotban egy külön teremben állíttassék ki s őriztessék meg. E nagybecsű gyűjtemény múzeumunknak szintén elsőrendű nevezetessége s örök időközön át minden emléksobornál méltóbb emléke *Desseffy Pál* nagylelkűségének.

E helyütt kell végre a hála őszinte s nyilvános adóját lerónunk gróf *Andrássy Dénes* úr ő Méltósága irányában is, aki 16,000 korona adománynyal járult hozzá a múzeum gazdagításához. A fennkölt lelkű s minden nemes eszmét felkaroló főúr áldozatkészségének köszönhető, hogy a múzeum oszlopcsarnokát s lépcsőházát mai díszében láthatjuk.

Nevezetes ajándékokat adtak még: A nagymélt. *Vallás-és Közsoktatásügyi m. kir. Minisztérium*: galvanoplasztikai másolatokat, antik szobrok terrakotta másolatait, festményeket, lepke-, madár- és tojásgyűjteményt s különféle modern műipari czikkeket.

Csoma József nagybirtokos úr, a magy. tud. akadémia tagja: Abauj-Tornavármegyében s a szomszédos megyékben talált praehistorikus régiségeket, egyiptomi, antik görög s római, népvándorláskori, néprajzi s különböző iparművészeti tárgyakat.

Dr. Moskovics Leo úr: Khinából és a Szunda-szigetéről származó néprajzi tárgyakat.

Holländer Tivadar úr: Észak-Amerikából származó ethnografiai tárgyakat.

Dr. Schwartz Ignác úr: Palesztinából eredő néprajzi tárgyakat.

Gróf Zichy Rezső úr: több száz darabból álló esigagyűjteményt.

Brunner Ferencz tábornok úr: keleti és délszláv fegyvereket.

Rottauscher Károly tábornok úr: néprajzi tárgyakat, fegyvereket s a régi Kassára vonatkozó rajzokat.

Zsolnay Miklós gyártulajdonos úr: a pécsi gyár fejlődését előtűntető 40 darab díszedényből álló gyűjteményt.

Végrendeleti uton a Kassai Muzeumba került *Klimkovichs Ferencz* volt budapesti tanár 15 darabból álló régi s becses olajfestmény-gyűjteménye s *Henszlmann Imre* volt egyetemi tanárnak 3000 darabra rúgó metszet- s kézrajzgyűjteménye is, a mivel a muzeum e nemben ritka s fölötte nagybecsű művekkel gyarapodott.

A gyűjteményeknek szakszerű rendezésére a nagymélt. Vallás- és Közoktatásügyi Minister úr 1901. évi jún. hó 15-én 38,842. sz. a. kelt rendeletével alulirottat miniszteri biztosként küldte Kassára, aki a leltározás s rendezés munkájához ugyanazévi szeptember hó elején kezdett hozzá. A 2680 darabból álló lepkegyűjteményt a Muzeumok és Könyvtárak orsz. Főfelügyelőségének szíves intézkedésére *Abafi Aigner Lajos* úr rendezte. A mély hála s meleg köszönet kifejezésével kell megemlékezni a Muzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelő-

ségéről, a melynek részéről a Kassai Muzem irányában folytonosan megnyilatkozó gondoskodást és a legmeszszőbb menő erkölesi és anyagi támogatást lehetett szerencsém tapasztalni.

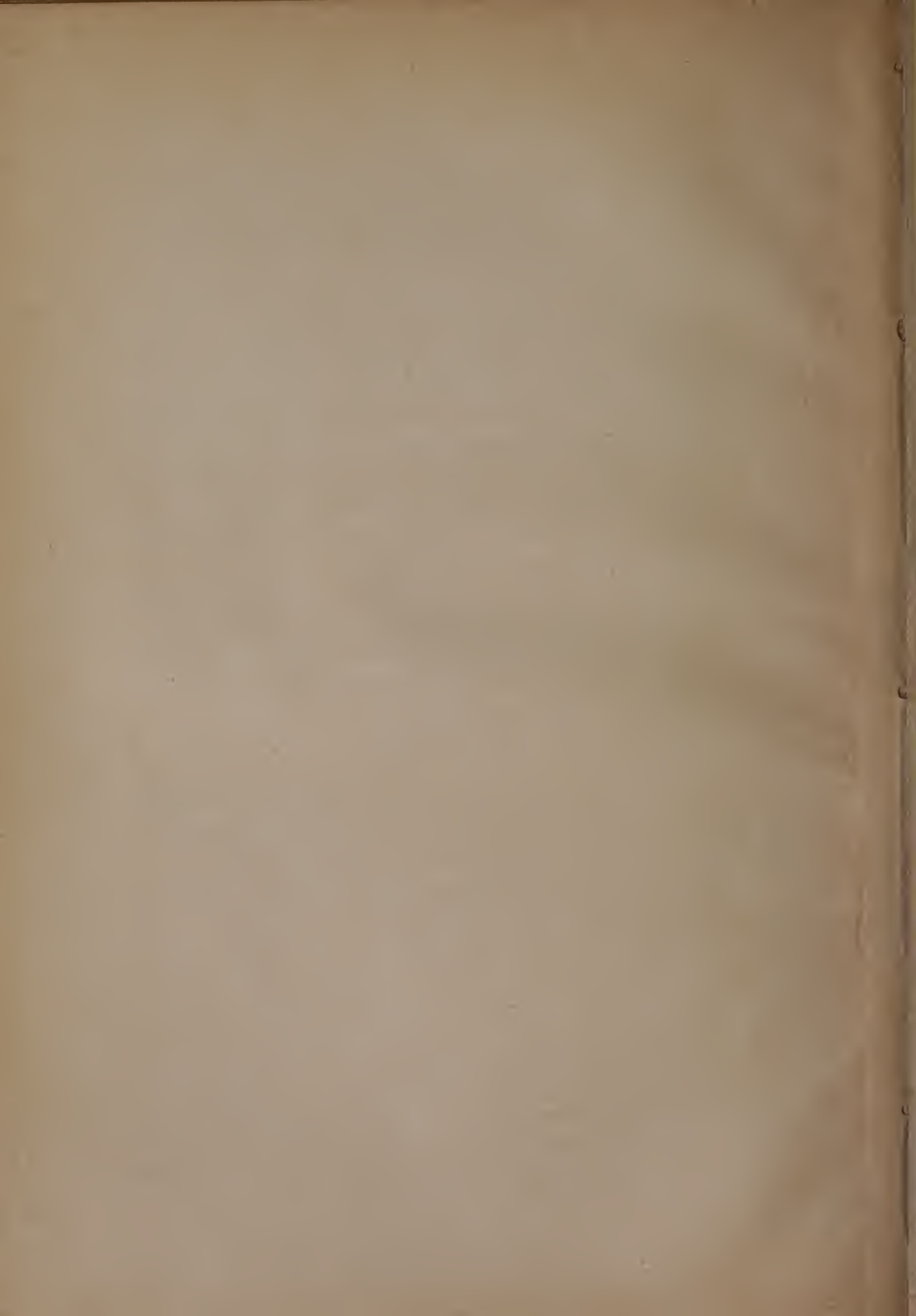
A lajstrom megírásánál nagy gond lett fordítva az adományozók névszerint való feltüntetésére s e célból a kiállított tárgyak mellé még feliratos czédulák is készültek, a mivel a szives adományozók irányában kedves kötelességet vélt leróni a muzeum. Különböző s leginkább technikai okoknál fogva azonban lehetetlen volt most, évek mulva, minden egyes adományozó nevét megállapítani, a miért e tekintetben későbbi pótlásokra lesz szükség, ami minden esetlegesen felmerülő reklamáczió-nál készséggel meg is fog történni.

A jelen lajstromot a 110. oldaltól a 145-ikig *dr. Mahler Ede* egyetemi magántanár írta, kit a Muzeumok és Könyvtárak orsz. Főfelügyelősége az egyiptomi régiségek meghatározása céljából szives volt Kassára küldeni. A többi rész alulírott munkája.

Kassa, 1903. május hó 18-án.

Mihalik József,

miniszteri biztos.

TARTALOMMUTATÓ.

FÖLDSZINT.

	Oldal
I. OSZLOPCSARNOK	1
II. ÁSVÁNY-, KÖZET- ÉS KÖVÜLETGYŰJ- TEMÉNY	26
III. ÁLATTÁR	26
IV. ÉS V. KÖNYVTÁR	27
VI. LÉPCSŐHÁZ	39

EMELET.

VII. SZÁMÚ CSARNOK	47
VIII. SZÁMÚ TEREM	63
A kőkorszak	63
A bronzkor	86
Az egyiptomiak kulturája	110
Görög és római régiségek	145
A vaskor. A hallstadti és a La Tène-kultura. Népvándorlási kor	161
IX. SZÁMÚ TEREM	179
A keramika történeti fejlődése	179
Spanyol-mór edények	179
Olasz majolikák	180
Németalföldi fajánsz	182
Franciaországi fajánszok	182
Németországi fajánsz	183
Angol fajánsz	184
A magyarországi agyagművesség	184
A porcellán	189

	Oldal
A telkebányai gyár	193
A holicsi fajánszgyár	196
A kassai „	199
A tatai „	202
A herendi porcellángyár	202
A batizi kőedénygyár	203
Az iglói „	203
A körmöczbányai kőedénygyár	204
A miskolci „	204
A pápai „	205
A hollóházai „	205
A bécsi porcellángyár	205
A delfti fajánszgyár	209
A khinai porcellán	211
A meissenai porcellángyár	214
A schlaggenwaldi porcellángyár	215
A pécsi Zsolnay-féle gyár	244
Wedgwood-edények	246
Ónedények	221
A vörös- és sárgaréz. A kovácsolt vas.	238
X. SZÁMÚ TEREM	256
Az üveg	275
A vésett kövek. (Cameák és intagliók)	291
XI. SZÁMÚ TEREM. <i>A cserneki és tarkeői</i> <i>Desszeffy-nemzetségnek Desszeffy Pál által</i> <i>adományozott gyűjteménye</i>	301
Az ötvösség	328
XII. SZÁMÚ TEREM	354
A középkori magyar sarkantyúk	358
XIII. SZÁMÚ TEREM. <i>A Bubics Zsigmond kassai</i> <i>püspök által adományozott képgyűjtemény</i>	399
XIV. SZÁMÚ TEREM. <i>A Bubics Zsigmond kassai</i> <i>püspök által adományozott képgyűjtemény</i>	415

»Őrizzük emlékeinket, gyűjtsük össze töredékeinket, nehogy végleg elveszszünk s ezáltal is üresebb legyen a múlt, szegényebb a jelen s kevesebb a jövő!«

Ipolyi Arnold.

FÖLDSZINT.

I. OSZLOPCSARNOK.

KÉPEK, DOMBORMŰVEK, SZOBROK, CZÉHLÁDÁK, EMLÉK-
KÖNYVEK, CZIMERES LEVELEK, PECSÉTEK STB.

1. LOTZ KÁROLY. Múza géniusszal. Olajfestmény.
A művész ajándéka.

Lotz Károly, a magyar monumentális festészetnek egyik legkiválóbb képviselője, szül. Hessen-Homburgban 1833-ban. Szüleivel kora ifjúságában Magyarországon telepedett le s egészen magyar nevelésben részesült. Ez a magyar szellem már ifjabbkori életképeiben, utóbb falfestményeiben és történelmi képeiben is nyilvánult, a miről különösen a budapesti Magyar Nemzeti Múzeum és a budapest-ferencvárosi templom falfestményei tanuskodnak. Remek alkotásai még a budapesti operaház, az igazságügyi palota és az országház nagyszabásu plafonképei. Áldásos működést fejtett ki a hazai művészeti tanügy terén is, évek óta különösen az orsz. mintarajziskola gyakorló festészeti, valamint falfestészeti osztályának vezetésével, a hol jelenleg is működik.

2. SZEMLÉR MIHÁLY. Követválasztás. Olajfestmény.
A művész ajándéka.

Szemlér Mihály szül. Pesten 1833-ban. Tanulmányait a budapesti piaristák gimnáziumában kezdte meg, de félbe kellett szakítania a szabadságharc miatt, melyet mint honvéd küzdött végig s Temesváron fogságot szenvedett. 1856-ban a pestbelvárosi főreáliskolához rajztanúrrá választották, a hol 35 évig működött. Festett tájképeket, genreképeket, melyek mind magyar tárgyúak s gyermekmesékhez s ifjúsági művekhez illusztrációkat készített.

3. ISMERETLEN. Németalföldi korcsmajelenet. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

4. ISMERETLEN. Kazinczy Ferencz mellképe. Olajfestmény. Ajándékozta Krajnyik Kálmán.

Kazinczy Ferencz, író, a magyar irodalom reformátora, a nyelvújítás vezére s hazai irodalmunk egyik legnagyobb alakja, szül. Ersemjénben (Biharmegye) 1759. okt. 27., megh. Széphalmon (Zemplénmegye) 1831. aug. 21.

5. SZÉKELY BERTALAN. Férfi mellképe. Tanulmány. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Székely Bertalan, történeti festő, szül. Kolozsvárott 1835-ben. Jelenleg a budapesti múntarajziskola és rajztanárképzőintézet tanára. Nagyobb festményeken kívül számos rajzot készített, melyek bel- s külföldi lapokban s könyvekben mint illusztrációk jelentek meg.

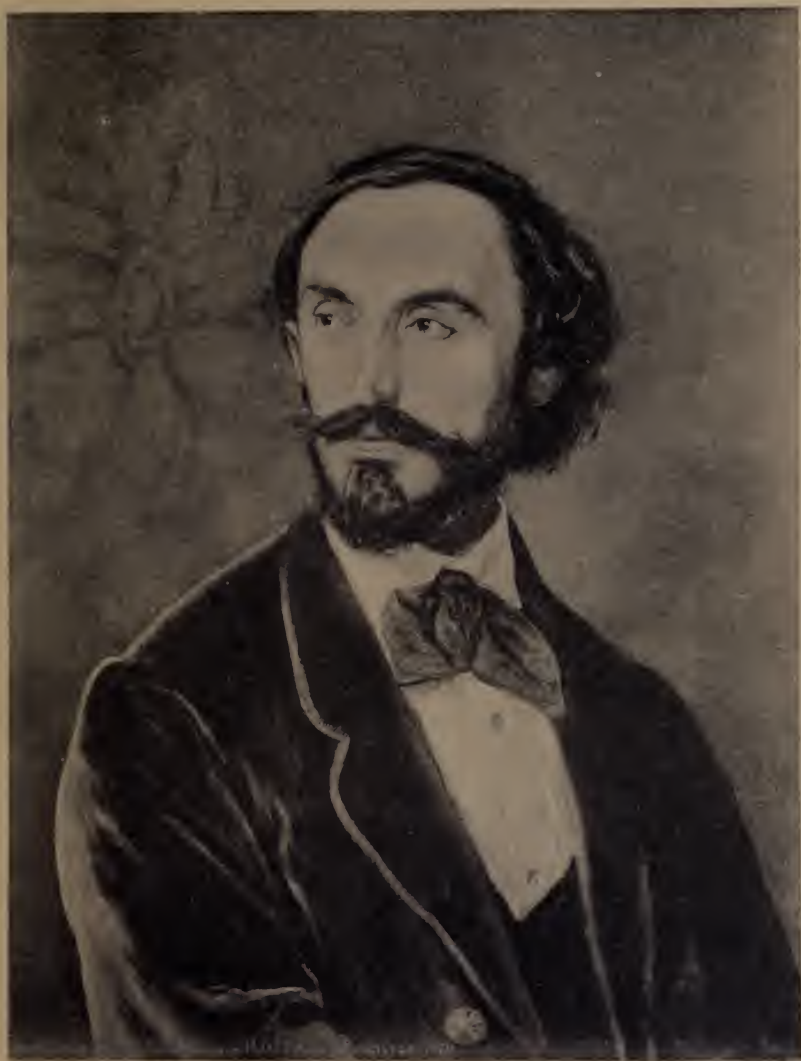
6. SZÉKELY BERTALAN. (Lásd az 5. sz. alatt.) Férfi mellképe. Tanulmány. Olajfestmény. A művész ajándéka.

7. SZÉKELY BERTALAN. (Lásd az 5. sz. alatt.) Gyermek mellképe. Tanulmány. Olajfestmény. A művész ajándéka.

8. SZÉKELY BERTALAN. (Lásd az 5. sz. alatt.) Öregasszony mellképe. Tanulmány. Olajfestmény. A művész ajándéka.

9. BENCZUR GYULA után **MÜLLNER FRIGYES.** Klimkovics Béla arcképe. Olajfestmény. Ajándékozta Müllner F.

Klimkovics Béla, festő és rajztanár, szül. Kassán 1833. márcz. 24-én, meghalt ugyanott 1885. febr. 10-én. 1851-ben Beesbe ment s az ottani festőiskolán két évig tanult. 1853-ban a családfenntartás gondjai rea nehezeden, vissza jött Kassára s festésből élt. Később maganrajziskolát alapított, melyből számos kitűnő tanítvány (köztük Benezur Gyula) került ki. 1861-ben a kassai reális-kola rajztanárává neveztek ki s mint ilyen haláláig működött. Klimkovics főkép a genre-festésben tűnt ki, de közkedveltségűek voltak oltárképei is. Akvareljai közül nevezetesebbek: *A labapástorló*, *Kovics a falu végén*, *A múntazók*, *A gyalogposta*, *A szüret*, *Kút a falu végén* s *Ki a legény a csárdában*, melyet olajban is megfestett. Klimkovics Bélának hervadhatlan érdemei vannak a Felsőmagyarországi Muzeumegylet s a muzeum megalapítása körül, a melynek több éven át lelkes s fáradhatlan igazgatója is volt.

9. sz. Benczúr Gyula után Müllner Frigyes:
Klimkovics Béla arcképe.

10. KLIMKOVICS BÉLA. (Lásd a 9. sz. alatt.) Ki a legény a csárdában? Olajfestmény. A művész ajándéka.

11. ISMERETLEN. (Állítólag Rubens P. P.) Szent-Mihály arkangyal legyőzi a sátánt. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

12. REMBRANDT után ISMERETLEN. Rembrandt arczképe. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

Rembrandt Harmensz van Rijn, hollandi festő, született Leydenben 1607. jul. 15-én, meghalt Amsterdamban 1669. okt. 8-án. Nemcsak Hollandiának legnagyobb képművésze, hanem hazája határain túl is a legnagyobbak közé tartozik.

13. ISMERETLEN. Hollandi férfi kancsóval. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

14. ARANY JÁNOS mellszobra, gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós 1862-ben.

Arany János, Petőfi mellett a legnagyobb magyar költő, született Nagy-Szalontán 1817. márczius 2-án, meghalt Budapesten 1882. október 22-én.

Izsó Miklós, a magyar szobrászat fényes tehetségű megteremtője, szül. Borsod-Horvátiban 1830-ban, meghalt Budapesten 1875. május 29-én. Előbb Ferenczy István, utóbb a bécsi Gasser műhelyében tanult, majd Münchenbe ment, hol *Bűsulő juhászát*, a magyar genreszobrászat első, nagyjelentőségű termékét mintázta, mely őt egyszerre nagy szobrászá tette. Nevezetesebb művei még: Csokonai Vitéz Mihály emlékszobra Debreczenben, a szegedi Dugonics-emlék, Fonóházi jelenet s Petőfi szobormintája, mely befejezetlenül maradt, Nagyobb számban készült mellszobrai vésőjének nagy jellemző erejéről tesznek tanúságot.

15. BRODSZKY SÁNDOR. Vihar a Balatonon. Olajfestmény. A vallás- és közokt. m. kir. Ministerium letéte.

Brodzky Sándor szül. Tó-Álmáson 1819-ben. Tanulmányait Bécsben kezdte s Münchenben tovább képezvén magát, 1856-ban tért vissza hazájába. Brodzky a hazai es az ideális tájképek hangulatos festője.

16. ISMERETLEN. Tájkép romokkal. Olasz modoru olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

17. ISMERETLEN. Allegorikai jelenet. (Mennyezetkép). Olajvázlat. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

18. ISMERETLEN. Tájkép romokkal s tengerrel. Olasz modoru olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

19. ORMÓS ZSIGMOND mellképe, gipsz dombormű. Ajándékozta Kugler Ferencz.

Ormós Zsigmond, műtörténeti író, szül. Pécskán 1813. febr. 20-án, megh. Budapesten 1894. decz. 17-én. A szabadságharcz alatt erélyes hazafiai működést fejtett ki, a miért fogságot szenvedett. Az alkotmány visszaállítása után Temesmegye alispánja, 1871-ben pedig főispánja lett. Alapítója s elnöke volt a Delmágyarországi Múzeumegyletnek.

20. FÉRFI MELLKÉPE. Gipsz dombormű.

21. NŐI MELLKÉP. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né úrnő.

22. MOZART MELLKÉPE. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né úrnő.

Mozart János Farkas, német zeneköltő, szül. Salzburgban 1756. máj. 28-án, megh. Bécsben 1791. decz. 5. A legnagyobb zeneköltő. Nagy számu műveit a kifogyhatatlan költői ér s a mindig friss dallamalkotó képzelet mellett a remek alkotás nevéssége teszi örökbecsűvé.

23. POLLÁK MIHÁLY mellszobra, gipszöntvény. Ajándékozta Krenner József.

Pollák Mihály, műépítő, szül. Bécsben 1773-ban, megh. Pesten 1855. jan. 3-án. 1803-ban Pesten telepedvén le, csakhamar kiterjedt építészeti működést fejtett ki. Ő építette József főherczeg jelenlegi alesuti kastélyát, a Ludoviceumot s a Magyar Nemzeti Muzeumot. Műveit a klaszikus egyszerűségre való törekvés jellemzi.

24. ISMERETLEN. Virágesokor. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

25. PHILIPPE DE CHAMPAIGNE. Előkelő hollandi férfi arczképe. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

Champaigne Fülöp, festőművész, szül. Brüsszelben 1602. máj. 26-án, megh. Párisban 1674. aug. 12-én. Medici Mária királyné udvari festője volt. Különösen arczképei kitűnőek.

26. PULSZKY FERENCZ mellképe, gipszdombormű. Ajándékozta Kugler Ferencz.

Pulszky Ferencz, publicista s régisegtudományi író, műtörténész s politikus, szül. Eperjesen 1814. szept. 17-én s mint a Magyar Nemzeti Múzeum nyugalmazott igazgatója s a magyarországi múzeumok és könyvtárak főfelügyelője halt meg Budapesten 1897. szept. 9-én.

27. ORLAI (PETRICS) SOMA mellképe. Gipszdombormű. Ajándékozta Kugler Ferencz.

Orlai (Petrics) Soma, történeti festő, szül. Mező-Berényben 1822-ben, megh. Budapesten 1880-ban. Tanult Bécsben s Münchenben. A midőn hazánkban is állandó műtárlat alakult, Orlai Pestre költözött, hol a történeti festészet terén nagy munkásságot fejtett ki. Festett számos arcképet is.

28. NŐI MELLKÉP. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né úrnő.

29. GOETHE JÁNOS FARKAS mellképe. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né úrnő.

Goethe János Farkas, a németek legnagyobb költője, szül. a Majna melletti Frankfurtban 1749. aug. 28-án, megh. Weimarban 1832. márcz. 22-én.

30. GHYCZY KÁLMÁN mellszobra, gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós 1871-ben. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Ghyczy Kálmán, magyar államferfi, szül. Komáromban 1808. febr. 12-én. megh. Budapesten 1888. febr. 28-án. A szabadságharc kitöréseig volt országgyűlési követ, alispán, személynöki, majd nádori ítélőmester végre államtitkár. 1861-ben ismét követ lett, majd az országgyűlés elnökévé választották, 1874-ben pedig pénzügyministerré nevezték ki. Egyike volt a magyar parlamentáris élet jellemre, alaposágra s szószoki tehetségre nézve legkiválóbb alakjainak.

31. MADARÁSZ VIKTOR mellképe. Gipsz dombormű. Mintázta Kugler Ferencz 1868-ban. A művész ajándéka.

Madarász Viktor, történeti festő, szül. Csetneken 1830. decz. 14-én. Tanult Bécsben s Párisban, a honnét a hetvenes évek elején Budapestre tette át lakását, hol nem egy mesterművel gazdagította a magyar festészetet (Báthory Erzsébet, Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben, Hunyady László, Izabella királyné).

Kugler Ferencz, szobrász, szül. 1836-ban, megh. 1875-ben. Leginkább arcképek mintázásával tűnt ki, melyek kivitele nem egyszer egyes szobrászati technikára vall.

32. VIRÁG BENEDEK szobra, gipszöntvény.

Virág Benedek, költő, szül. Dióskálon (Zalamegye) 1754-ben, megh. Budán 1830. jan. 30-án. 1775-ben Pesten a pálosrendbe öltözött; e rendnek 1785-ben történt feloszlataása után világi pappá lett. A magyar klaszszikai irodalom legelső, legjelesebb tehetsége volt s minden művét antik formában írta. Legjelesebb műve a *Századok*, melyben nemzetünk történetét írta meg.

33. TÓTH JÓZSEF mellszobra, gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Tóth József, színész, szül. Szentesen 1823. jul. 5-én, megh. Budapestben 1870. márcz. 1-én. Egyike volt legjelesebb színészeinknek, kiknek a magyar színészet sokat köszönhet. 1850-től a budapesti nemzeti színháznál működött. Jellem és cselszövő szerepeiben tünt ki legkivált óriási erejével és páratlan egyszerűségével.

34. CORNELIUS PÉTER mellképe. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né úrnő.

Cornelius Péter, német festő, szül. Düsseldorfban 1783-ban, megh. Berlinben 1867-ben. Különösen a freskó-festészetet művelte.

35. DÜRER ALBERT szobra, gipszöntvény. Ajándékozta Marastoni József.

Dürer Albert, német festő, rajzoló s metsző, szül. Nürnbergben 1471. május 21-én, megh. ugyanott 1528. ápr. 6-án. Nagyatya ötvös volt Ajtós községben Békés-Gyula mellett; fia, szintén Albert, mint ötvöslegény vándorolt ki Németországba s 1455-ben Nürnbergbe kerülvén, *Ajtós* magyar nevét németre fordította le. Nejétől, Holper Borbálától született második gyermeke volt Dürer Albert, a német festő s rézmetsző-művészet egyik legnagyobb világhíre vergődött alakja, ki működésével s rajzai festőisége által a fa- és rézmetszés történetében korszakot alkot. Dürer a festészetben, a fa- és rézmetszésen kívül építészettel és szobrászattal is foglalkozott.

36. LISZT FERENCZ mellszobra, gipszöntvény. Mintázta Kugler Ferencz. (Lásd a 31. sz. alatt.) A művész ajándéka.

Liszt Ferencz, világhírű zongoranüvész s zeneköltő, szül. Doborjánban (Sopronmegye) 1811. okt. 22-én, megh. Bayreuthban 1886. jul. 31-en.

25. sz. Philippe de Champaigne: Előkelő hollandi férfi arcképe.

37. MOLNÁR JÓZSEF. Utazó beduincsalád. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Molnár József, festőművész, szül. Zsámbékon (Pestmegye) 1821-ben. Tanult Pesten, Velenczében, Rómában, Firenzében, Münchenben s Párisban. 1853-tól itthon tartózkodik s történelmi, allegorikus és genreképeket festett.

38. ISMERETLEN. Mithologiai jelenet. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

39. ISMERETLEN. A boldogságos Szűz a kis Jézussal és szentekkel. Olajfestmény. Ajándékozta kellemesi Melczer István.

40. JORDAENS JAKAB. Részeg Szilén. Olajfestmény. Henszlmann Imre hagyatéka.

Jordaens Jakab, flamand festő, szül. Antwerpenben 1593. május 19-en, megh. ugyanott 1678. okt. 18-án. Festett a népelethől vett humoros képeken kívül vallásos, allegorikai és mihológiai tárgyú és arczképeket is. Egészséges realizmusa, hatalmas színérzéke s józüi humora a legnagyobb flamand festők sorába emelik.

41. GRIMM RUDOLF. Aphrodite a habokon. Olajfestmény. Ajándékozta Lotz Károly.

Grimm Rudolf, akadémiai festő, budapesti rajztanár volt s portrék mellett genreképeket is festett. A mult század közepén működött.

42. FÉRFI MELLKÉPE. Gipsz dombormű. Ajándékozta Kugler Ferencz.

43. DOMBORMŰVEKKEL DISZITETT LÉCZ, gipszöntvény. Az eredetit faragta Frullini Lajos. Ajándékozta Fróde Vilmos.

Frullini Lajos, olasz szobrász, szül. Firenzében 1839. márcz. 25-én. Olasz és külföldi kiállításokon föltünést keltett többnyire firenzei renaissance és kvatrocento stílusú, kitünő izléssel és roppant gondnal kidolgozott tölgyfifaragványaiival. Ez a lécz egy ilyennek a másolata.

44. CSENGETYŰTARTÓ, kovácsolt vas. Modern. Készítette Jungfer Gyula műlakatos Budapesten. A vall. és közoktatásügyi m. kir. Ministerium letéte.

45. FÉRFI MELLKÉPE. Gipsz dombormű. Mintázta Kugler Ferencz. (Lásd a 31. sz. alatt.) A művész ajándéka.

46. FÉRFI MELLKÉPE. Gipsz dombormű. Ajándékozta Koós M.-né urnó.

47. DOMBORMŰVEKKEL DISZITETT LÉCZ, gipszöntvény. Modern. Az eredetit faragta Frullini Lajos. (Lásd a 43. sz. alatt.) Ajándékozta Fróde Vilmos.

48. JACOPO DA PONTE vagy **BASSANO.** Az angyal hirül adja a pásztoroknak Krisztus születését. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

Jacopo da Ponte, másképen **Bassano,** olasz festőművész, szül. 1510-ben, megh. 1592-ben. Főleg bibliai tárgyu képeket festett, melyekkel a Bassaniak sajátos irányát megalapította.

49. FRANCESCO SOLIMENA (ABBATE CICCIO). Vezeklő Magdolna. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

Francesco Solimena szül. Nocerában 1657. okt. 4-én, megh. Nápolyban 1747. ápr. 5-én. Fölötte termékeny festő volt s Nápolyban igen látogatott festőiskolát alapított. 1723—28-ig Bécsben időzött, ahol III. Károly és Szavójai Jenő herczeg megbízásából számos művet alkotott.

50. RÉVÉSZ GYÖRGY. Templomban imádkozó leány. Olajfestmény. (Befejezetlen.) A művész ajándéka.

Révész György, festő, szül. Ungváron 1825 körül, megh. S.-A.-Uj helyben 1875 körül. Mint jó tanulót s ügyes rajzoló a munkácsi gör. kath. püspök gondjaiba vette és eleinte Ungváron taníttatta egy festőnél, azután pedig Bécsbe küldte, homán Ungvárra visszatérvén, nagyobb részt gör. kath. templomoknak festett képeket. A szabadságharezban a híres vörössapkás honvédszászlóaljban szolgált s főhadnagy volt. Az alkotmány helyreállítása után nem alapított magának állandó otthonot, de Abauj-, Zemplén- és Ungmegyében egyik helyről a másikra vándorolt. Festett kisebb történeti kompozíciókat, élet- s arczképeket is.

51. ISMERETLEN. (Állítólag Jordaens Jakab). Loth és két leánya. Olajvázlat. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

52. TÁNCZOLÓ MAGYAR PARASZTLEGÉNY. Gipszöntvény. Mintázta Klimkovics Béla. A művész ajándéka.

53. TÁNCZOLÓ MAGYAR PARASZTLEÁNY. Gipszöntvény. Mintázta Klimkovics Béla. A művész ajándéka.

54. NŐI MELLKÉP, gipsz dombormű. Mintázta Izsó Miklós 1872-ben. (Lásd a 14. sz. alatt.)

55. FÉRFI MELLKÉPE, gipsz dombormű.

56. FÉRFI MELLKÉPE, terrakotta dombormű. Mintázta Kugler Ferencz. (Lásd a 31. sz. alatt.) A művész ajándéka.

57. REMÉNYI EDE mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Dunaiszky László. A művész ajándéka.

Reményi Ede, hegedűművész és zenciró, szül. Egerben 1829-ben megh. New-Yorkban 1898. máj. 15-én. Nemesak világhírű művész, de a magyar műzene fejlesztésének is egyik legkihatóbb apostola volt.

Dunaiszky László, szobrász, szül. Pesten 1822-ben; fia D. Lőrincz akadémiai szobrásznak. Tanult atyjánál, Münchenben, Bécsben és Olaszországban. Leginkább emlékszobrok készítésével foglalkozott.

58. UJHÁZY FERENCZ. Gyümölcsök. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Ujházy Ferencz, festőművész, szül. Szolnokon 1827-ben. Mint esendélet-festő lett neves művész s e nemű művei mindig igen érdekes és keresett darabjai a hazai műtárlatoknak.

59. ISMERETLEN. Diana nimfákkal a fürdőben Actaeon által meglepetve. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

A görög mítosz szerint *Actaeon* Aristaios fia, Kadmos unokája volt. Vadászat közben a nimfáival fürdő Dianát meglesvén, ez őt szarvassá változtatta, mire Actaeont saját kutyái szettéptek.

60. ALEXANDRIAI SZENT-KATALIN. Gipszszobor. Az eredeti fafaragvány a bártfai templomnak Krisztus születése nevű oltáráról való s állítólag Stoss Veit műve. Ajándékozta Fróde Vilmos.

Stoss Veit, a leghíresebb német szobrászok egyike, szül. Nürnbergben 1438 körül, meghalt ugyanott 1533-ban. 1477-ben Krakóba ment.

a hol 19 éven át, majd 1496-ban visszatérve szülővárosába, haláláig számos oltárt s szobrot készített. Stoss a szobrászaton kívül festészettel és rézmetszéssel is foglalkozott. Állítólag Felsőmagyarországon is működött.

61. HUNYADY MÁTYÁS KIRÁLY MELLKÉPE, gipsz dombormű. Felirata: REX MATHIAS HVNGARIAE. Ajándékozta a vall. és közokt. m. kir. Ministerium. Az eredeti, sötétzöld serpentinből s alabastromból való dombormű, melyet Mátyás királyunk részére valamely olasz szobrász, valószínűleg *Benedetto da Majano* készített, a bécsi csász. és kir. udvari gyűjteményben van.

Hunyady Mátyás, Magyar- s Csehország királya, Ausztria hercege, Hunyady Jánosnak és Szilágyi Erzsébetnek második fia, szül. Kolozsvárt 1440. febr. 23-án, meghalt Bécsben 1490. ápr. 6-án.

62. MÉSZÖLY GÉZA mellszobra. Gipszöntvény. Min-tázta Strobl Alajos. A művész ajándéka.

Mészöly Géza, a legkiválóbb magyar tájképfestők egyike, szül. Sárobgárdon 1844-ben, megh. Jobbágyiban (Nógrádmegye) 1887. nov. 12-én. Tanult Budapesten, Bécsben s Münchenben. Tisza- és balatonvidéki tájképei elsőrendű remekek.

Strobl Alajos, szobrász, szül. Liptó-Ujváron 1856. jún. 21-én. Jelenleg a budapesti országos mintarajziskola szobrász-tanára. Kiválóbb művei: a budapesti Arany János-szobor, a budapesti Deák-manzoleum szarkofágja, az esztergomi Simoremlék, Erzsébet királyné mellszobra stb.

63. SZENT-BORBÁLA. Gipszszobor. Az eredeti fafaragvány a bártfai Krisztus születése oltárról való s állítólag Stoss Veit műve. (Lásd a 60. sz. alatt). Aján-dékozta Fróde Vilmos.

64. BEATRIX királyné mellképe. Gipsz dombormű. Felirata: REGINA HVNGARIAE BEATRIX DE ARA-GONIA. Ajándékozta a vall. és közokt. m. kir. Ministe-rium. Az eredeti, sötétzöld serpentinből s alabastromból való dombormű, melyet Mátyás királyunk részére valamely olasz szobrász, valószínűleg *Benedetto da Ma-jano* készített, a bécsi csász. és kir. udvari gyűjteményben van.

49. sz. Francesco Solimena: Vezeklő Magdolna.

Aragoniai Beatrix, Aragoniai Ferdinánd nápolyi király leánya, Hunyady Mátyásnak második felesége volt, kivel 1476. szept. 15-én hallatlan pompával ünnepelte meg menyegzőjét Nápolyban per procura, a hol Mátyás királyt Pougrác János képviselte. Ugyanabban az évben, decz. 12-én, koronázták királynéva Székesfehérváron. Mátyás halála után 1501-ben kénytelen volt visszatérni hazájába, hol 1508. szept. 13-án Ischia szigetén temették el.

65. EGRESSY GÁBOR mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Egressy Gábor (Galambos), legjelesebb színművészeink egyike, szül. Lászlófalván (Borsodmegye) 1808-ban. Működött a rosznyói, a kassai, a kolozsvári színházaknál. 1837 óta pedig a budapesti Nemzeti Színháznál, melynek mint legnagyobb művésze 1866. jul. 30-án halt meg. Irodalmilag is működött.

66. ISMERETLEN. Virágok. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

67. CORREGGIO, ALLEGRI ANTONIO. Szent-Katalin eljegyzése Jézussal. Olajfestmény. Klimkovics Ferencz hagyatéka.

Correggio, tulajdonképen **Allegri Antonio**, olasz festő, szül. Correggioban 1494 körül, megh. ugyanott 1534-ben. Az olasz festészet elsőrendű képviselői sorába tartozik. Festményei az alakok érzéki bájával, a merész mozdulatokkal s színezésük varázsával hatnak.

68. ISMERETLEN. (Valószínűleg Clouet Ferencz). Medici Katalin arczképe. Olajfestmény. Felirata: CATERINE DE MEDICIS REINE DE FRANCE. (Medici Katalin, Franciaország királynéja.) Henszlmann Imre hagyatéka.

Medici Katalin, Medici^{II.} Lőrincz, Urbino hercegeének leánya, szül. Firenzében 1519. ápr. 13-án, megh. Bloisban 1589. jan. 5-én. Nagybátyja, VII. Kelemen pápa közvetítése mellett 1533-ban I. Ferencz francia király másodsülött fiának, Henriknek jegyezték el, kinek később neje is lön. Ennek s fia, II. Ferencz királynak halála után, másodsülött fia, IX. Károly uralkodása alatt Katalin lett az ország kormányzó-helyettese s mint ilyen idézte elő az 1572. aug. 24-iki véres Bertalan-éjt, a melyen a hugenottákat tömegesen lemészárolták.

69. THAN MÓR mellképe. Gipsz dombormű. Mintázta Kugler Ferencz. A művész ajándéka.

Than Mór festőművész, szül. Ó-Becsén (Bács-Bodrogmegye), 1828-ban. Tanult Pesten, Bécsben, Párisban, Rómában s Velenczében. A székesfőváros több nyilvános épülete számára számos nagyhatású monumentális falfestményen (a Nemzeti Múzeum lépcsőházában, a ferenczvárosi templomban, a központi vasuti indóházban stb.) kívül festett portrékat és templomi szent képeket is.

70. ENGEL JÓZSEF mellképe. Gipsz dombormű. Mintázta Kugler Ferencz. (Lásd a 31. sz. alatt.) A művész ajándéka.

Engel József szobrász, szül. 1815. okt. 26-án Sátoralja-Ujhelyen. Tanult Bécsben, Párisban, Londonban s Olaszországban. Engel a klasszikai iskola híve. Nevezetesebb művei: Éva, a budapesti Széchényi-emlékszobor, Balassa János, Pázmány Péter mellszobra stb.

71. LOTZ KÁROLY festőművész mellképe. Gipsz dombormű. (Lásd az 1. sz. alatt.) Mintázta Kugler Ferencz 1857-ben. (Lásd a 31. sz. alatt.) A művész ajándéka.

72. CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY halotti maszkja. Gipszöntvény. Készítette Izsó Miklós. (Lásd a 14. szám alatt.) Ajándékozta özv. Izsó Miklósné.

Csokonai Vitéz Mihály, költő, szül. Debreczenben 1773. nov. 17., megh. ugyanott 1805. jan. 28-án. Elsőrangú költői tulajdonságainál fogva nagy batással volt a fejlődő magyar költészetre s irodalmi küzdelmeink sorsára.

73. BARABÁS MIKLÓS mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Dunaiszky László. (Lásd az 57. sz. alatt.) A művész ajándéka.

Barabás Miklós, akadémiai képiró, szül. Márkustalván (Háromszékmegye) 1810. febr. 22-én, megh. Budapesten 1898. febr. 12-én. Tanult Nagy-Enyeden, Kolozsvárt, Bécsben, Bukarestben s Olaszországban. Festett portrékat és tájképeket. Különösen arcképeinek száma igen nagy s Magyarországnak alig van nevezetesebb embere a múlt század öt első tizedéből, akit Barabás le ne festett volna. Barabás nemcsak gyakorlatilag üzte művészetét, hanem annak elméleti részeivel is tudományosan foglalkozott.

74. RUBENS után **KLIMKOVICS FERENCZ**. Mária angyalokkal. Olajfestmény. Eredetije a párisi Louvrebán. Ajándékozta kellemesi Melezer István.

Rubens Péter Pál, flamand festő, született Siegenben 1577. jun. 28-án, megh. Antwerpenben, 1640. máj. 30-án. A legnagyobb koloristák egyike.

75. ISMERETLEN. Krisztus mennybemenetele. Olajfestmény. Ajándékozta Hericz Teréz úrhölgy.

76. ISMERETLEN. Egy főpap térdképe. Olajfestmény.

77. ISMERETLEN. A szepesi káptalan egy prépostja. Olajfestmény. Ajándékozta Reiszner J.-né úrnő.

78. SIMONYI ANTAL. Báró Luzsénszky Pál arczképe 1849. évi fogságában. Olajfestmény. Ajándékozta Zóna Lipót.

Bárá Luzsénszky Pál született 1791-ben, meghalt Budapesten 1869. decz. 14-én. Volt Kassa város képviselője, 1861-ben alkotmányos polgármestere, három ízben országos képviselője s diszpolgára. A szabadságharcban tanusított szerepléséért hosszabb ideig kellett fogságot szenvednie.

79. KAZINCZY FERENCZ mellszobra. (Lásd a 4. sz. alatt.) Gipszöntvény. Mintázta Marsalkó János. Ajándékozta Ganzer Ede.

Marsalkó János akadémiai szobrász, szül. Lőcsén 1819-ben, megh. Budapesten 1877-ben. Tanult Bécsben, Párisban, Nápolyban és Rómában. Ő készítette 1850-ben a budapesti lánczhid négy szép kőoroszlánját s a kassai Szent-Erzsébet székesegyház ama tizenhatszobrászát, melyeket a múlt század hatvanas éveiben történt renoválás alatt helyeztek el a templomon.

80. ROSKOVICS IGNÁCZ. Klimkovics Ferencz arczképe. Művészi pályájának 50 éves jubileumára. A művész ajándéka.

Klimkovics Ferencz festőművész, Klimkovics Béla (lásd a 9. sz. alatt) testvérbátyja, szül. Kassán 1826. aug. 31-én, megh. Budapesten, 1890. ápr. 9-én. Tanult Kassán, Egerben, Pesten Marasztóni műtermében, majd beállt honvédnek s végigküzdötte a szabadságharcot. Ennek legyőzése után 1856-ig hazánk különböző vidékein élt, oltár- és arczképeket festve, aztán Párisba ment, hol 3 évig tartózkodott. 1869-ben rajztanári állást vállalt a főváros V. kerületi gimnáziumánál, a hol több mint 20 évig működött. Festett táj- és arczképeket, de különös

előszeretettel az egyházi és történeti festészetet művelte. Nevezetesebb művei: *Salamon és László kibékülése Szt.-István sírjánál 1083-ban*, *Salamon király végpercei a Póla melletti barlangban*, *Tiszaháti falusi bíró s A Magas Tálra látképe Poprád felől*. Nagy érdeme ezenkívül, hogy a Felsőmagyarországi Múzeum alapítását ő kezdte meg, a mely intézetnek 15 darabból álló becses képgyűjteményét hagyományozta.

Roskovics Ignác, kiváló egyházi és genrefestő, R. Ignác gör. kath. nagyprépost és egyházi író fia, szül. Szalókon (Zemplémmegye) 1854. szept. 28-án. Tanult Budapesten s Münchenben. Genre- és oltárképeken kívül falképeket is festett templomok számára.

81. ROSKOVICS IGNÁCZ. (Lásd a 80. sz. alatt.) Extra passzió. Olajfestmény. Ajándékozta a művész és Klimkovics Ferencz.

82. ISMERETLEN. A keresztút. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

83. ISMERETLEN. Krisztus sirbatétele. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

84. ISMERETLEN 1519-ből. Mária Szt.-Annával és Szt.-Katalinnal. Olajfestmény. Felirata : I. 5. 1. 9. IŒOSSŒMŒ-ADORATE . CORPVS . ET . SANGVIS . (így!) DOMINI . NOSTRI . IESU . XPI . HIC . QVI . ES . SACRIFICATVS VT SIS . MICHI (így!) PROPICIVS . HIC . ET . VBIQVI . PRO . REDEMPCIONE . NOSTRA . FVISTI . IMOLATVS . ET . CRVCIFIXVS . MISERE . NOSTRI . (Imádjátok a mi urunk Jézus Krisztus testét és véréit. A ki itt vagy feláldozva, légy irgalmas nekem, itt és mindenütt. A mi megváltásunkért feláldozva s felfeszítve, könyörülj rajtunk.)

85. ISMERETLEN. Kazincezy Ferencz arcképe. (Lásd a 4. sz. a.) Olajfestmény. Ajándékozta Ujházy Ferencz.

86. KLIMKOVICS FERENCZ. (Lásd a 80. sz. alatt.) Salamon király végpercei a Póla melletti barlangban. Olajfestmény. Ajándékozta kellemesi Melezer István.

Salamon magyar király, I. András és Jaroszló Anasztázia fia, szül. 1052-ben, I. Bélával, I. Gézával s ennek öcsésével Lászlóval folytatott áldatlan viszályok s harezok után Salamon az 1085-iki kiskvárdai ütkö-

59. sz. Ismeretlen : Diana nimfákkal a fürdőben Actaeon által meglepetve.

zetből futva menekült hazájából s Cselgu bolgárországi besenyő vezérhez állott, ki magát Konstantinápolyt akarta ostrommal megvenni. Cselgu elesett, Salamon maga pedig nehéz lovasaival csak nagynehézen menekülhetett egy rossz várba, a hol az ellenség körülfogta őket. Salamon reggel kitört a várból, hogy meneküljön, de a görögök kíséretével együtt levágták. A monda szerint Salamon kevesedmagával megmenekült s árnubában elbujdosva egy Póla melletti barlangban mint vezekló barát élte le hátra levő éveit. Klimkovics e legendai alakot festette meg képén.

87. A GYERMEK AGÓNIAJA. Dombormű, carrarai márványból. Mintázta Margó Ede. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerium letéte.

Margó Ede, szobrász, szül. Budapesten 1872-ben. A budapesti iparművészeti és az országos mintarajziskola szobrászati osztályának elvégzése után tanulmányait Párisban folytatta. Ezt a művét ott készítette.

88. ZRINYI ILONA mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Zrinyi Ilona, Zrinyi Péter bán és Frangepán Katalin leánya, II. Rákóczy Ferencz édesanyja, szül. Ozaljvárbán 1643-ban, meghalt Nikodemiában, 1703. febr. 18-án. 1667-ben férjhez ment I. Rákóczy Ferenczhez, ennek halála után pedig 1681-ben Thököly Inrúchez. Lelke volt a magyar felkelőknek s szívből gyűlölte a németet. A vérszomjas Caraffa generális idejében ez ellen három évig csodálatos vitézséggel védelmezte Munkács várát és a midőn ezt árulás folytán 1688-ban kénytelen volt feladni, Bécsbe hurczolták, hol 1691-ig fogságban tartották. Fogságából férje az elfogott Heister generális kieserélésével szabadította ki. Utóbb férjét a török számkivetésbe kísérte, hol 12 évet töltött. Tetemei fiáival együtt Konstantinápolyban a galatai lazaristák templomában nyugszanak.

89. II. RÁKÓCZY FERENCZ mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

II. Rákóczy Ferencz, erdélyi fejedelem, I. Rákóczy Ferencz és Zrinyi Ilona fia, szül. Borsiban (Zemplénmegye) 1676. márcz. 27-én, megh. Rodostóban, 1735. ápr. 8-án. Tetemei édesanyjáiival együtt Konstantinápolyban a galatai lazaristák templomában nyugszanak. Rákóczy Ferencz a magyar történelem egyik legnagyobb, legdicőségesebb alakja.

90. ZRINYI MIKLÓS mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt).

Zrinyi Miklós, költő és hadvezér, horvát bán, szül. Csákyárt 1620-ban, meghalt 1664. nov. 18-án, a Csáktornya és Nedeliste környékén lévő erdőben, vadkan által megöletve. Zrinyi mint költő, hadtudományi és politikai író is egyike irodalmunk legnagyobb alakjainak. *Sziget veszedelme* című hőskölteménye Arany Jánosig páratlanul áll a magyar költészetben.

91. WERBŐCZY ISTVÁN mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta báró Vay Miklós.

Báró Vay Miklós (1830—1886), báró Vay Miklós államférfi fia, az emlékszerű szobrászat terén jelentékeny eredményeket mutatott föl. Nagyobb munkái a székesfehérvári Vörösmarty-szobor, Balaton-Füreden Kisfaludy Sándor érekszobra stb.

Werbőczy István, híres jogtudós, királyi ítélőmester, királyi személynök, majd nádor, született valószínűleg Werbőczön (Ugoesamegy) 1460 és 1470 közt, megh. Budán 1541 vagy 1542-ben.

92. DUGONICS ANDRÁS mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós 1871-ben. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Dugonics András, epikus költő, regény- és drámaíró, szül. Szegeden 1740. okt. 17-én, megh. ugyanott 1818. jul. 15-én. 1756-ban kegyesrendi pap lett s tanár volt Medgyesen, Nyitrán s végre a nagyszombati egyetemen, hol 1808-ban történt nyugdíjazásáig működött. Irodalmi működése igen nevezetes, mert az ő fellépése nyitotta meg az u. n. népies iskolát, mely a nemzeti élet ujjíteremtésében nagy fontossággal bírt.

93. HUNYADY MÁTYÁS KIRÁLY mellszobra. Fehér márvány. Faragta Ferenczy István. A vallás és közokt. m. kir. Ministerium letéte.

Ferenczy István, szobrász, szül. Rimaszombatban 1792-ben, megh. ugyanott 1856. jul. 4-én. Tanult Budán, Bécsben és Rómában Canova s Thorwaldsen oldalánál. A legelső magyar uttörő szobrászok egyike.

94. LOTZ KÁROLY (Lásd az 1. sz. alatt.) mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Strobl Alajos. (Lásd a 62. sz. alatt.) A művész ajándéka.

95. JÓKAI MÓR mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Dunaiszky László. (Lásd az 57. sz. alatt.) A művész ajándéka.

Jókai Mór, a legkiválóbb s világhírű magyar regényíró, szül. Rév-Komáromban 1825. febr. 25-én.

96. PETŐFI SÁNDOR mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós 1872-ben. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Petőfi Sándor, a legnagyobb magyar lírai költő, a magyar költészetnek a világirodalomban legismertebb képviselője, szül. Kis-Kőrösön (Pestmegye) 1823. jan. 1-én, meghalt a segesvári esatatóren 1849. jul. 31-én.

97. BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Báró Eötvös József, államférfiu és író, szül. Budán 1813. szept. 13-án, megh. Pesten 1871. febr. 2-án.

98. SZALAY LÁSZLÓ mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós 1873-ban. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Szalay László, publicista, jogtudós és kodifikátor, történetíró, szül. Budán 1813. ápr. 18-án, megh. Salzburgban 1864. jul. 17-én.

99. KOSSUTH LAJOS mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Alexy Károly Londonban, 1856-ban.

Kossuth Lajos, világhírű magyar szónok és államférfiu, szül. Monokon (Zemplénmegye) 1802. szept. 19-én, megh. Turinban 1894. márcz. 20-án. A magyar történelemben Kossuth zárja be a szabadsághősöknek Bocskayval kezdődő sorát, kik között tehetségre nézve talán a legmagasabban áll.

Alexy Károly, kiváló szobrász, szül. Poprádon 1823-ban. Tanult s működött Bécsben; 1852-ben Londonba ment s ott nagy sikereket ért el. 1861-ben tért vissza Budapestre, a hol a városi reáliszkola tanára volt. A sok között Alexy készítette a budapesti vígadó-épület számára a 16 táncosnő domborműveit, melyek a motívumok leleményessége mellett formájuk szépségével is feltűnő alkotások.

100. KOPORSÓ, vörös rézlemezből. Fedelén ezüstözött nagy kereszt emelkedik ki a koporsó lapjából, az Üdvözítő festett alakjával, lábainál Máriával és János apostol-

lal. A fedél fej felőli részének egyik oldalára Szent-Anna a gyermek Máriával és Jézussal (Mettercia), a másikra Szent-Klára van festve. A koporsó alsó részének bal oldalán levélkoszorúban a Melith-család czimere; előtte e felirat:

IN HOC FVNESTO SEPVLCHRO REQVIESCIT ANTIQVAE PROSAPIAE
ILLVSTRIS HEROINA CLARA MILITH
COMITIS STEPHANI CSAKY SVPERIORIS HVNGARIAE GENERALIS
CONIVNX PIA AC SINCERE CHARA

(E halotti koporsóban nyugszik ősrégi nemzetségből származó Milith Klára úrasszony, gróf Csáky István felsőmagyarországi generális oszintén szeretett és kegyes hitvestársa.)

A koporsó jobb oldalán fő felől a kezeiben kardot s mérleget tartó Szent-Ágnesnek térdképe van festve, mellette e fölirat:

MVLIERQVAE HAC VRNA TEGITVR FVIT SAPIENS,
FORTIS DE VOTA:
VIVERE DESIT IN NOVEMBRI ELAPSI ANNI, SEPVLTA
IN FEBRVARIO LABENTIS

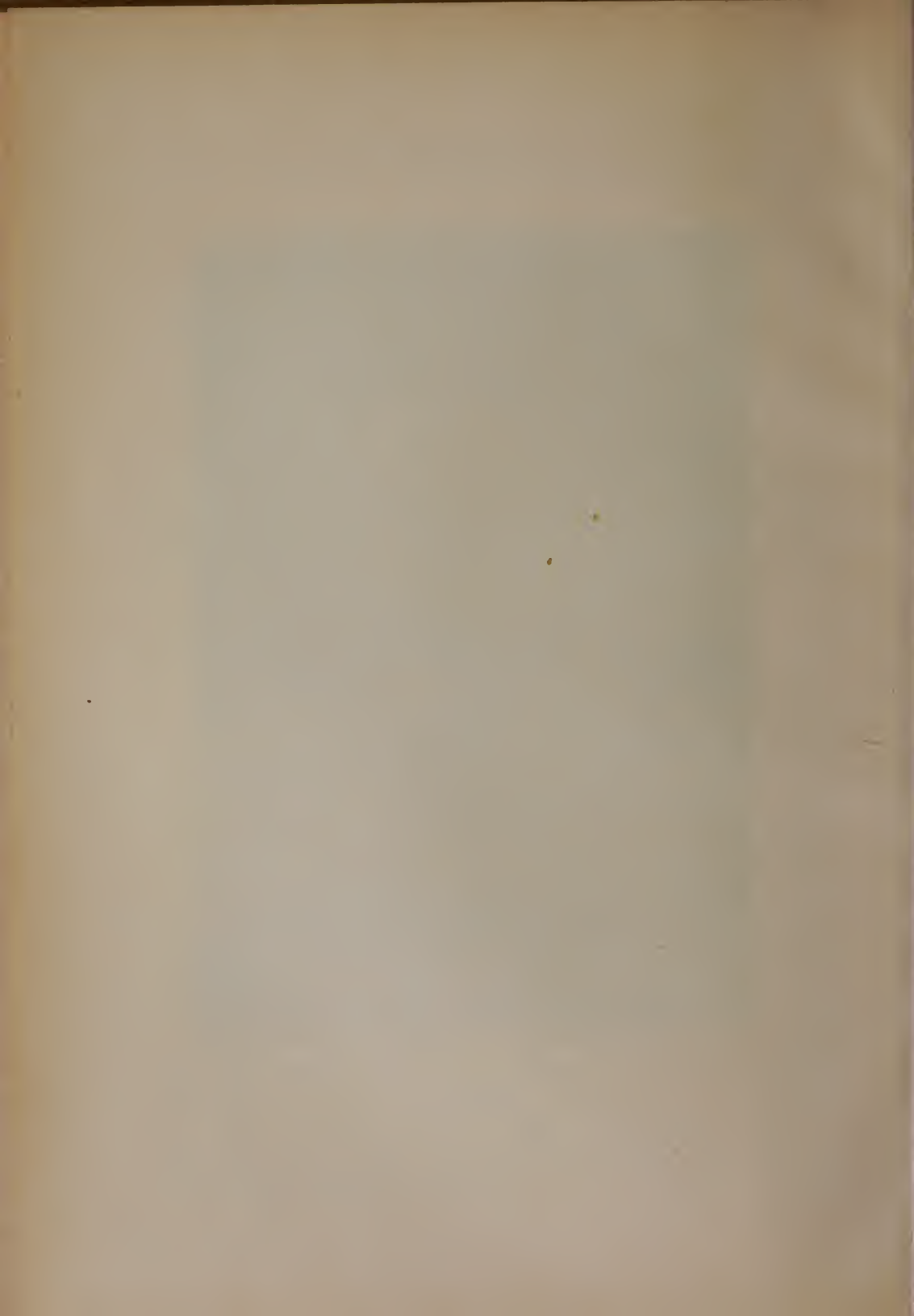
(Az az asszony, kit e koporsó magába zár, böles, erős és hű volt. Meghalt az elmúlt év novemberében, eltemettetett a folyó év február havában.)

A koporsóban, mely a szepeshelyi székesegyház kriptájában volt elhelyezve, egykor gróf *Csáky István* (szül. 1635., megh. 1699.) országbíró második feleségének, bribéri *Melith Klarának* tetemei nyugodtak. A koporsót 1830 körül a sirboltban üresen találták s később a gróf Csáky-család löcsei levéltárába szállították, a honnét azt 1901-ben a grófi család, mert a levéltárt Szepes-Görgőre helyezték át, a Kassai Muzeumnak ajándékozta.

A koporsó oldalain lévő kronosztikont rejtő felirat szerint Melith Klára 1684 november havában halt meg s 1685 február havában temették el.

68. sz. Ismeretlen. (Valószínűleg Clouet Ferencz): Medici Katalin
arcképe.

1. SZÁMU TÁRLÓ.

101. DISZPOLGÁRI OKLEVÉL. Báró Luzsénszky Pálé, kitéve 1867. júl. 16-án választottak meg Kassa város diszpolgárává. Az oklevél czimlapja. Festette Klimkovics Béla.

102. AZ ELŐBBI OKLEVÉL KÖTÉSE. Kék bársony, vert ezüstdomborművekkel diszítve. Közepén Kassa város czimere a czimertartó angyallal.

103. EMLÉKALBUM báró Luzsénszky Pálnak, Kassa város képviselőjének a kassai szabadelvűi hölgyek által adva 1869. ápr. 10-én. Czimlap. Az írást Myskovszky Viktor kassai tanár készítette, az ornamentális részt festette Klimkovics Béla. Benne több egykoru fénykép.

104. HABSBURGI RUDOLF németbirodalmi császár (1273—91) pecsétje. (Rongált s hiányos.)

105. Az előbbi pecsétnek kiegészített gipszmásolata.

106. OLMÜTZ VÁROS TANÁCSÁNAK PECSÉTJE. A 16. századból.

107. MÁRIA-TERÉZIA magyar királynő s német birodalmi császárné pecsétje a 18. századból.

108. I. LIPÓT magyar király pecsétjének gipszmásolata. A 17. századból.

109. I. FERDINÁND magyar király és német birodalmi császár pecsétjének gipszmásolata. A 16. századból.

110. A BÉCSI CSÁSZÁRI UDVARI MARSALL pecsétjének gipszmásolata. A 18. századból.

111. XIII. KELEMEN PÁPA (1758—1769) ólompecsétje egy pápai bulláról. Egyik lapján kereszt és Péter s Pál apostolok feje SP SP (Sanctus Petrus — Sanctus Paulus) betűkkel, a másik oldalon: CLEMENS PAPA XIII.

112. ALBUM, zöld bőr, szélein ezüstpántba foglalva, mellső lapja közepén a Szent István-rend kis keresztjével diszített Melcer-család zománczott, domborművű

czimere. Belsejében kellemesi Melczer István kir. személynök arczképe s 157 más fénykép. Az albumot 1869-ban kapta Melczer István a magy. kir. ítélőtábla akkori tagjaitól, kiknek arczképei s névalírásai az albumban vannak. Ajánd. kellemesi Melczer István.

113. EMLÉKKÖNYV, arannyal préselt marokén kötésben, mindkét lapján sokszinü apró üvegyöngygyel kivarvva. Mellső lapján hétágu korona alatt e név: MINKA. Benne: emlékkersek, rajzok, festmények, lepréselt virágok stb. A 19. század első feléből. Egy Luszénszky báró-kisasszonyé volt. Ajánd. Meskó Sándor.

114. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Mandorla-alaku lapján csúcsíves fülkében Szent János, előtte térdelő férfi. Gót minuszkulás körirata: SIGILLV(M) GARDIANI FRATRV . MINOR(UM) MONASTERY (a hely nincs megnevezve). Valamely Keresztelő Szent-Jánosról nevezett minoritazárda gvárdiánjának pecsétje. A 15. századból.

115. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Mandorla-alaku lapján a holdsarlón álló Szűz Mária a gyermek Jézussal. Kiterjesztett köpenye alatt térdelő alakok. Gót minuszkulás körirata: SIGILLVM FRATERNITATIS ECCLESIE PAROCHIALIS VLMENSIS: 1501. Az ulmi Szűz-Máriáról nevezett társas-káptalan pecsétje 1501-ből.

116. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Közepén a „segítő” Szűz Mária álló alakja apáczaöltözetben; kiterjesztett kezei alatt két oldalt egy-egy kisebb térdelő alak. A szelvény paizsában ágaskodó szarvas. Körirata: SIG(ILLUM) . MONA(STERII) . MONIA(LIUM) . S(ANCTAE) . MARIAE . DE . MIS(ENO) . PAD . . . OR(DINIS) . S(ANCTI) . BEN(EDICTI) . DE . OB(SERVANTIA) . A misenói (?) Szűz Mária-zárda pecsétje. A 16. századból.

117. JAKAB bácsi prépost pecsétjének gipszmásolata. A 14. századból.

67. sz. Correggio, Allegri Antonio: Szent Katalin eljegyzése Jezussal.

118. A BÉCSI PREPOSTSÁG 14. századbeli pecsétjének gipszmásolata.

119. A BÉCS VÁROSA 1683-BAN TÖRTÉNT FELSZABADÍTÁSÁNAK emlékére készült dombormű gipszmásolata. Körirata: TIRK TARTARN REBELLISCHE HUNGERN BELAGERN WIENN DEN XIV. IVLII. stb.

120. II. FERDINÁND magyar király és német birodalmi császár pecsétje. A 17. századból.

121. III. FERDINÁND magyar király és német birodalmi császár pecsétje. A 17. századból. (Hiányos.)

2. SZÁMU TÁRLÓ.

122. A KASSAI LAKATOSOK, PUSKAMŰVESEK ÉS ŐRÁSOK ezéhartikulusainak festett címleple 1817-ből.

123. CZIMERLEVÉL Schwartz Oktáv Kajetán részére Nigrelli Oktáv császári tábornok által adományozva. Kelt Kassán, 1696. jan. 3-án.

124. A KASSAI ÁCS-CZÉH artikulusainak festett címleple 1824-ből.

125. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Lapján trónon ülő király, jobbjánál félhold, balján csillag. Körirata: † RVD (OLFVS : DEI : GRACIA : ROMANORVM : REX : SEM(PE)R : AVGVSTVS). Habsburgi Rudolf német római császár (1273—91) pecsétje.

126. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Mezején küzdő farkas és oroszlán, fölöttük négyelt üres pajzs. Körirat: † S. NICOLAI : GILETI : PALATINI : HVNGARIE : ET : IVDICI(S) : COMANOR(VM). Gilét Miklós nádor pecsétje. Egy 1349. jun. 12-én kelt oklevelen lógó eredetiről. Ajándékozta csekei Varjú Elemér.

127. PECSÉT, fehér viasz. Lapján hármás karéjban háromszögű pajzs, ebben két ferde pólya. Gót majusz-

kulás körirata: (S) CIVITATIS . ZBETLENSIS. Zwettl ausztriai város pecsétje. A 14. századból.

128. FÜGGŐ PECSÉT, fehér viasz. Lapján hármás fülke; a középsőben Szűz Mária álló alakja, karján a gyermek Jézussal, két oldalt egy-egy szent. A 14. század elejéről. Főpapi pecsét.

129. KASSA SZAB. KIR. VÁROS PECSÉTJE. Körirata: SIGILLUM CIVITATIS KASSA. Lapján a városnak II. Ulászló által 1502-ben megbővített czimere. Az ezüstből való pecsétlőt metszette Antonius kassai ötvösmester 1504-ben.

130. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Mandorla-alaku testen csücsives fülkében Szűz Mária ülő alakja a gyermek Jézussal. Egyházi pecsét a 15. századból.

131. KASSA VÁROS 13-IK SZÁZADBELI (valószínűleg 1245-ből való) PECSÉTIJÉNEK GIPSZMÁSOLATA. Lapján hármás csücsives fülkével diszitett oltártábla; a középsőben Szent-Erzsébet álló alakja, a két szélsőben konzolszerű talapzaton egy-egy angyal. Gót majuszkulás körirata: S. ELISABET . SIGILLVM . CIVIVM . DE . CASSA .

132. PECSÉT, fehér viasz. Lapja közepén Szent-László alakja derékgig, vértesen és alabárdosan, vállain paláttal. Gót majuszkulás körirata: † S. MA(US) . CAP(ITV)LI : WARADIEN(SIS) : ECC(LES)E : AD : P(RI)VILEGIA . A váradi káptalan pecsétje, a 14. század elejéről.

133. PECSÉTMÁSOLAT, gipsz. Rovátkolt mezején koronás oroszlán által őrizve az ország czimere, fölötte esőbőrsisak hat pávatollal. Gót majuszkulás körirata: † S . THOME . VOYVODE . TRANSSILVANI . ET . COMITI (így!) DE ZONVC. Tamás erdélyi vajda és szolnoki főispán pecsétje, egy 1339. jan. 13-án kelt oklevélen lógó eredetiről. Ajándékozta esekéi Varjú Elemér.

134. NEMESI CZIMERLEVÉL, Ferencz magyar király által *Flack-Ékesházy Györgynek* adományozva. Kelt Bécsben, 1792. júl. 6-án. Független pecséttel.

135. NEMESI CZIMERLEVÉL, Mária-Terézia magyar királynő által *scharfenfeldi Mischtiak János* részére adományozva. Kelt Bécsben, 1772. decz. 2-án. Független pecséttel. Ajándékozta Koczányi Béla.

136. A KASSAI RÉZMŰVES-CZÉH 1829-ből keltezett artikulusainak czimlapja. Rézmetszet.

137. II. JÓZSEF magyar király s német római császár pecsétje. A 18. századból. (Hiányos.)

138. II. FERENCZ német birodalmi császár pecsétje. A 18. századból.

SZABADON.

139. A CENTOCELLEI EROSZ terrakotta másolata. Az eredeti antik görög márványszobor Rómában, a Vatikáni Muzeumban. A vallás- és közokt. m. kir. Minisztérium letéte.

140. LIBÁVAL JÁTSZÓ GYERMEK. Antik márványszobor terrakotta másolata. A vallás- és közokt. m. kir. Minisztérium letéte.

141. A CAPUAI PSYCHE terrakotta másolata. Az eredeti márványszobor, mely az attikai iskola terméke a Kr. előtti 4. évszázadból, a Nápolyi Muzeumban. A vallás- és közokt. m. kir. Minisztérium letéte.

142. A MILÓI VÉNUSZ mellszobra, terrakotta másolat. Az eredeti antik görög márványszobor a párisi Louvreban. A vallás- és közokt. m. kir. Minisztérium letéte.

143 DEÁK FERENCZ emléksobrának tervezete. Gipszöntvény. Mintázta Zala György. A művész ajándéka.

Zala György, szobrász, szül. Alsó-Lendván 1858-ban. Tanult Budapesten a műegyetemen s a mintarajziskolában, a bécsi akadémián s Münchenben. Egyik legkiválóbb szobrászunk. Ő készítette az aradi vértanúk szobrát s a budai honvédszobrot. Ezenkívül számtalan mell-szobrot és siremléket faragott. Jelenleg Budapesten lakik.

144. CZÉHLÁDA, fa, hullámosan hajló, rokokó izlésű hornyolt kartusokkal, sárgaréz fogantyúval. 17. század. A kassai magyar- és német szabóczéhé volt.

Benne: czehtregesztrom, artikulusok, jegyzőkönyvek, számadások, czehtoklevél s különféle irat és nyomtatvány 1619-től 1872-ig.

145. CZÉHLÁDA, fa, zöldre festve. 19. század. A kassai borbélylegényeké volt.

Benne: számadások és nyomtatványok 1858-tól 1867-ig.

146. CZÉHLÁDA, fa, feketére festve, 2 kulcsnyílással s ugyanannyi zárral. 18. század. A kassai kovácslegényeké volt.

Benne: jegyzőkönyvek s különböző iratok 1788-tól 1874-ig s két pléhpersely.

147. CZÉHLÁDA, fa, zöldre festett. 18. század. A kassai szijgyártó legényeké volt.

Benne: jegyzőkönyvek, számadások, beíró- s vándorló-könyvek és egyéb irat 1725-től 1872-ig.

148. CZÉHLÁDA, fa, sárgára festve. 17. század. A kassai lakatos-, fegyvergyártó- és órás-czéhé volt.

Benne: jegyzőkönyvek, szabályzatok, számadó- és beíró-könyvek, artikulusok, jegyzetek, különböző iratok és nyomtatványok 1633-tól 1873-ig.

149. CZÉHLÁDA, fa, kékre s vörösre festett. Mellső lapján középütt fekete kétfejű sas jogarral s karddal, balról tájkép Szent-Sebestyénnel, jobbról tájkép Szent-Jakab zárándokkal. A hátlapon ugyancsak sas, az oldalokon tájképek. 18. század. A kassai kőműves és kőfaragó-czéhé volt.

Benne: czehtoklevél. jegyzőkönyvek s különböző iratok 1715-től 1873-ig.

150. CZEHLÁDA, fa. Fedele belső lapjába vésve: I. CZEHMESTER LIPAY JANOS MÁS. CZ. MESTER SLADEK ANDRAS 1842. Ismeretlen kassai czéhé volt.

151. CZÉHLÁDA, fa, feketére és vörösre festett. 18. század. A kassai kerékgyártó-czéhé volt.

Benne: egy 1756-ból keltezett irat s egy fapersely.

152. CZÉHLÁDA, fa, feketére és vörösre festett: mellső lapján korona alatt festett forgó és sujtások. Fedele belső lapján az 1742-ik év és a mesterek nevei. A kassai gombkötő-czéhé volt.

Benne: artikulusok, jegyzőkönyvek, különböző írományok és nyomtatványok 1603-tól 1860-ig.

153. CZÉHLÁDA, fa, sárgára fényezett. 18. század. A kassai nyereggyártó-czéhé volt.

Benne: hártyaokmányok, jegyzőkönyvek, számadások s különféle iratok 1742-től 1871-ig.

II. ÉS III. SZÁMU TEREM.

II. SZÁMU TEREM.

ÁSVÁNY-, KÖZET- ÉS KÖVÜLETGYŰJTEMÉNY.

A kiállított anyagról az egyes tárgyak mellé helyezett feliratos
cíédulák nyujtanak tájékoztatást.

III. SZÁMU TEREM.

ÁLLATTÁR.

A kiállított anyagról az egyes tárgyak mellé helyezett feliratos
cíédulák nyujtanak tájékoztatást.

IV. ÉS V. SZÁMU TEREM.

KÖNYVTÁR ÉS OLVASÓTEREM. EZ UTÓBBIBAN KIÁLLITVA:
KÉZIRATOK, OKLEVELEK, ARMÁLISOK, RÉGI KASSAI
KÖNYVKÖTÉSEK ÉS KASSÁRA S ABAUJ-FORNAVÁRME-
GYÉRE VONATKOZÓ RÉGI NYOMTATVÁNYOK.

Az időrendben kiállított okmányok egyszersmind az írás időnként
változó jellegét tüntetik elő.

3. SZÁMU TÁRLÓ.

154. OKLEVÉL, 1315. jul. 19., hártyán, zárópecsét
töredékével. *Pál* tornai plébános, *Péter* ardói és *Pál*
stercezi pap bizonyítják, hogy előttük Kálnói Póka fiai,
Vinceze és Péter fivéröknek, Albertnek özvegyét hitbérére
nézve nyolcz kas méhhel egy márka, egy lóval két
márka, 80 kepe gabonával két márka és 18 juhhal más-
fél márka értékben kielégítették. (Datum sabbato ante
festum Beati Jacobi apostoli.) Az oklevél a benne foglalt
becsű miatt különösen érdekes. Nevezetes, hogy írója,
illetve fogalmazói, miként árulják el magyar voltukat egy
kifejezéssel: azt írják ugyanis: „*altera dimidia marca*”,
ami szószerinti fordítása a *másfél* márkának.

155. OKLEVEL, 1336. okt. 4., papíron, hátára nyo-
mott pecsét töredékével. Drugeth Willerm abauji főispán
kiadványa, a melyből az okmány fakult volta miatt
csak annyit lehet kiolvasni, hogy bizonyos Detrik és Pál
a megyei törvényszék előtt (?) azért nem jelentek meg,
mert a főispán szolgálatában voltak.

156. OKLEVÉL, 1338. máj. 16., hártyán, zárt alak-
ban, a királyi pecsét nyomaival. *Károly* király előtt egy-

résről Miklós fia Domokos, mint Detrik fia György képviselője és eme Györgynek fia János, másrészről Póka fia Albert, Fábián fia Egyed nevében is, Fábián másik fia Miklós, továbbá Vineze fiai Pál és András, az előbbeni János és László nevű testvérei, valamint Jakab fia Péter képviselője gyanánt, úgyszintén István fia Benedek abban egyeznek meg, hogy tiz évig egymást semminemű pörrel nem háborgatják. Visegrád, 1338, in octavis quindenarum festi Beati Georgii martiris. Az oklevél egykorú czimzéséből világos, hogy a másodsorban elszámoltak Kálnai nemesek voltak. E család borsodmegyei, de Tornában, Méhészen is birtokos volt.

157. OKLEVÉL, 1339. júl. 5., hártján, zárt alakban, pecsétje hiányzik. *A jássói konvent* bizonyítja, hogy Somosi Péter fia Egyed azt az 5 márkát, amelyet Somosi Kayl fia Demeter mesternek a konvent előtt július elsején tartozott volna megadni, nem fizette le. (Datum quinto die termini prenotati.)

158. OKLEVÉL, 1419. szept. 22., hártján, szederjeszin zsinóron lógó ép pecséttel. *A szepesi káptalan* Schönmelezer Miklósnak Kassa város nevében történt felkérésére nevezett szab. kir. város ama kiváltságlevelét, a melyben Zsigmond király 1419. aug. 16-án elrendeli, hogy a sötét barchet szövése az egész országban csak Kassának legyen megengedve s ilyen szövetet készítő mesterek sehoh másutt meg ne telepedhessenek, hiteles alakban átírja. (Datum sexta feria post festum B. Mathei apostoli et evangelistae.)

159. OKLEVÉL, 1475. decz. 24., papiron, nyitott alakban, papírfölzetű kisebb pecséttel. *Mátyás* király az abaujmegyei Csécs és Makrancz felét, melyet a király ifjabb Perényi Jánostól zálogképen birt, Tárcazi Tamás kir. udvarnoknak a hussziták elleni háborúban szerzett

érdemeiért 1500 aranyforintért zálogba adja. Buda, in vigilia nativitatis Christi.

160. OKLEVÉL, 1471. aug. 16., hártván, nyitott alakban, pecsétje letöredezett. *Mátyás* király a Wáli György magtalan halálával gazdátlanná vált gömörmegyei Ezerény-pusztát néhai Chetneki András fiainak, Lászlónak, Jánosnak és Miklósnak adományozza. Buda, feria sexta proxima post festum Assumptionis B. Mariae Virginis.

161. OKLEVÉL, 1424. okt. 30., papíron, nyitott alakban, pecsét nyomával. (Töredék, melynek egy harmada hiányzik.) *Garai Miklós* nádor meghagyja a birság- és adószedőknek, hogy Miklós fiait, Jánost és Simont, bírói ítélet daczára se háborgassák javaikban. Datum in Tata, feria secunda proxima post (festum) beatorum Simonis et Judae apostolorum.

162. OKLEVÉL, 1490. okt. 28., papíron, nyitott alakban, pecsétje letöredezőben. *II. Ulászló* király (aki eme oklevélben *Ladislaus*-nak iratja magát) a hűségére visszatérő nemes Chéczy Pált és társait kegyelmébe visszafogja. Datum Budae, in festo apostolorum Simonis et Judae.

163. KASSAI HARMINCZAD-KÖNYV 1558-BÓL. Papír. Czime: *Tricesime Civitatis Cassovien(sis) tam Extraneorum quam Libertatis Inductionum secundi Quartalis Anni 1558* stb.

164. OKLEVÉL, 1541. márcz. 23., papíron, nyitott alakban, rányomott pecséttel és az uralkodó aláírásával. *I. Ferdinánd* megparancsolja Serédy Gáspár felsőmagyarországi főkapitánynak, hogy a bártfaiakat tálljai házuk birtokában ne háborgassa s kövessen el mindent arra nézve, hogy ama latrok, akik Stöckel János bártfai polgárt az ungvári vásárról jövet megrabolták, elfogassanak és büntetésüket elvegyék. Nagy István irataiból ajándékozta dr. Brósz László.

165. OKLEVÉL, 1561. júl. 31., papíron, a király sajátkezű aláírásával és vörös viaszba nyomott, egykor papírfölzetű pecsétjével. *János-Zsigmond* választott magyar király rendelete főkapitányához, gyarmati Balassa Menyhérthez, akinek megparancsolja, hogy a királyi védelembe vett Kisvárdai Györgyöt és minden vagyonát bármiféle támadók, de különösen Magasmarti Pathó Menyhért ellen oltalmába vegye.

166. OKLEVÉL, 1590. ápr. 12., papíron, nyílt alakban, töredezett pecséttel és az országbíró eredeti aláírásával. *Báthori István* országbíró nemes Farkass Pál, ennek két fia, István és Mihály részére Szatmár vármegyének nyomozó parancsot küld.

167. A KASSAI FAZEKAS-CZÉH ARTIKULUSAI 1556-ból. Papír, hártvaborítékban.

168. RASZLAVICZY JÁNOSNÉ USZ KLÁRA VÉGRENDELETE. Kelt 1587. júl. 13-án. Alul a nyolcz tanú névaláírása és pecsétje. Ajándékozta Lasztókay László.

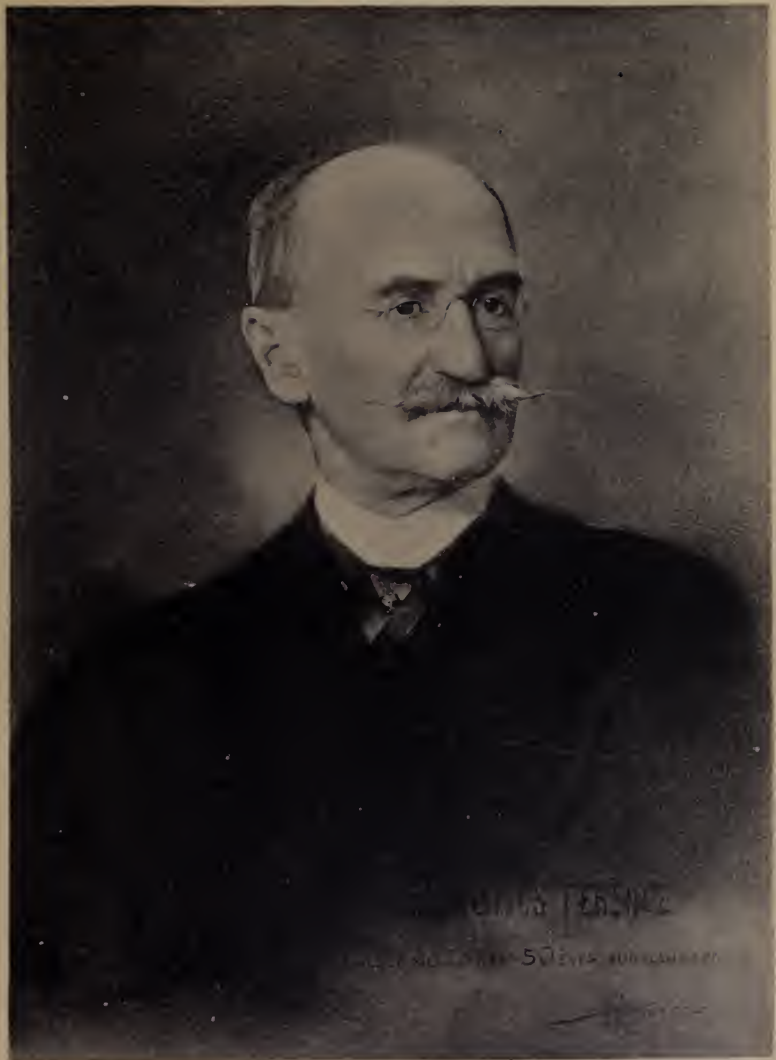
169. A KASSAI ÉS A DEBRECZENI ÖTVÖSCZÉH CONFOEDERATIONÁLIS LEVELE. Kelt Debreczenben, 1590. júl. 18-án.

170. KECSKEMÉTI ÖTVÖS PÉTER FELSZABADÍTÓ LEVELE. Kelt Nagyváradon, 1642. május 10-én.

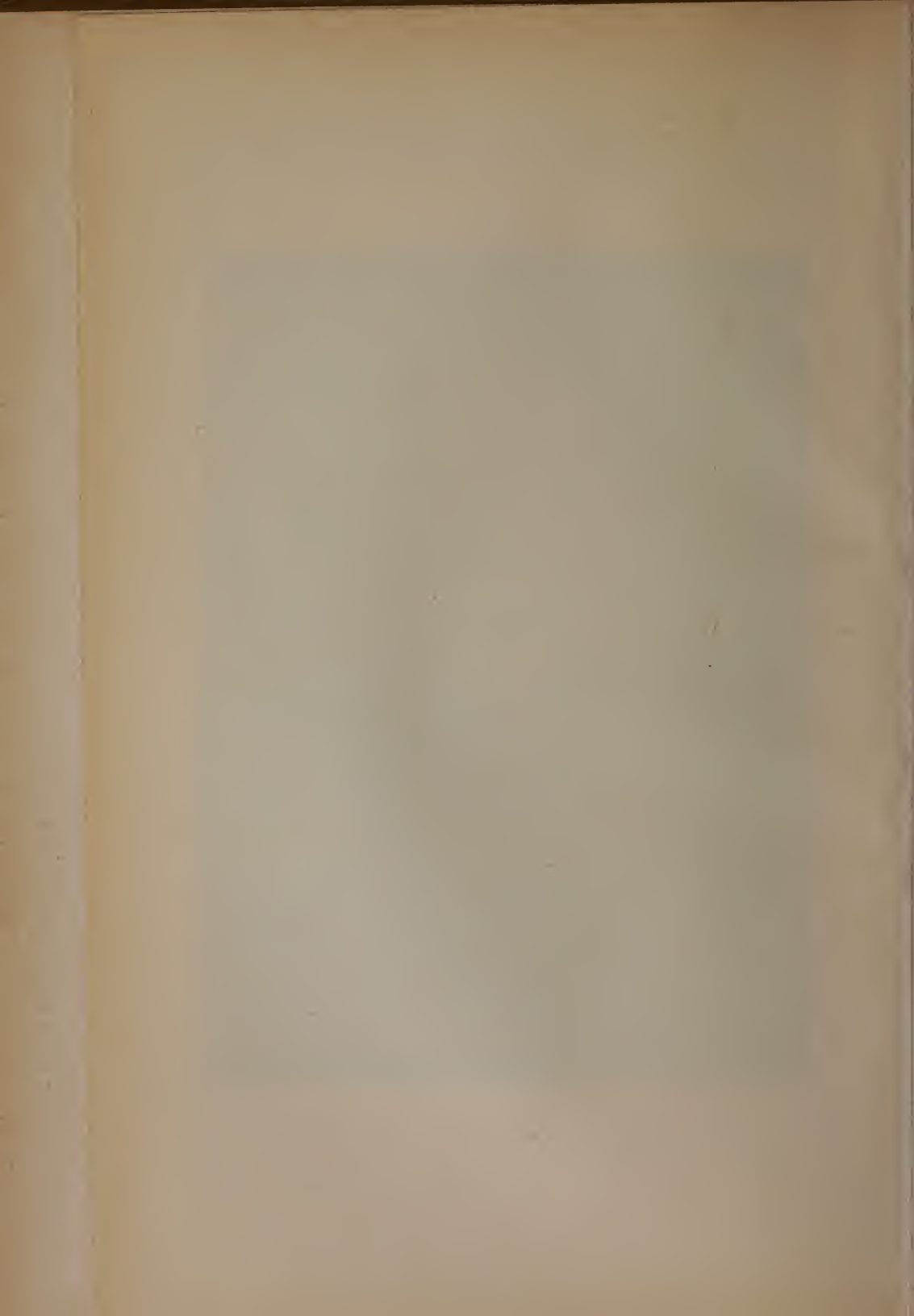
Kecskeméti Péter a XVII. századbeli magyar ötvösök egyik kiváló alakja volt s Kassán is működött. Egyik itt készült művét, egy u. n. ananász-serleget, a kassai ev. ref. templom kinstára őrzi. 1680. körül halt meg. Érdekes jegyzeteket hagyott hátra az ötvösség gyakorlatáról s a drágakövekről.

171. A KASSAI ÖTVÖSCZÉH REGESZTROMA, 1600—1786. Papír, borjubörkötésben.

172. BOCSKAY ISTVÁN erdélyi fejedelem armálisa Nagy Demeter részére. Kelt Kassán, 1606. jun. 30-án. Hártya, függő pecséttel. Balról a fejedelem, jobbról Keresztury György titkár aláírása.

80. sz. Roskovics Ignác: Klimkovics Ferenc arcképe.

173. I. RÁKÓCZY GYÖRGY erdélyi fejedelem protekcionális levele Vadas István részére. Kelt Sáros-Patakon, 1644. febr. 23-án.

174. GRÓF FORGÁCS ZSIGMOND levele Keéry Jánoshoz. Kelt Kassán, 1618. febr. 1.

175. BETHLEN GÁBOR erdélyi fejedelemnek a biharmegyei Sarkadra vonatkozó donátiós okmánya. Kelt Gyula-Fejérvárt, 1616. szept. 12-én. Balról a fejedelem, jobbról fent Péchy Simon kancellárius, alul pedig Bölönyi Gáspár titkár aláírása.

176. LORÁNTFY ZSUZSÁNNA levele férjéhez, I. Rákóczy György erdélyi fejedelemhez. Kelt Gyula-Fejérvárt, 1631. jan. 14. Ajándékozta Krajnyik Ödön.

4. SZÁMU TÁRLÓ.

177. KASSA VÁROSI ADÓKÖNYV 1633-ból. Czimlapján: *Anno 1633. Az Nemes Király(i) szabad Városnak Cassának Nemes és Böczületes feő-Birájának és az Nemes Beöczületes Tanácsnak akarattýából választottanak volt minket az Fölső Hostati (= felső külvárosi) adóssedő tisztre ugymint Szegedi Miklóst és Wiettus Panckaly(t).*

178. KASSA VÁROSI ADÓKÖNYV 1635-ből. Czimlapján: *Anno 1635. Következik Ez Kiralj Szabad városnak Cassának Alsó Hustaton levő Mayorok és kerteknek adajának Legistroma az Nemes és Böczületes Biró Urunk eő kglme (= kegyelme) és az Nemes Böczületes Tanacs eő klnck akarattýából ny elrendeltett személyek, ugymint Pinczer János és Egrj Eötvös Mátyás által beszedtetett adók ebben ez felyül meghirt Estendöben.*

179. GRÓF BERCSÉNYI MIKLÓS ungi főispán Ugroczy István nevű udvarbirájának konvenczió-levele. Kelt Ung várában, 1692. júl. 2-án.

180. CSEKLÉSZY BENEDEK kérelmező írása Zrinyi Ilonához, melyben a tőle jogtalanul elfoglalt szőlő visszaadatását kéri. Év nélkül. Alul Zrinyi Ilona eme sajátkezűen irt utasítása: *Josa Miklós Inspectorunk Informalljon bennünket ezen dologrul azon szőlőt miert (miert) foglalták ell. Datum in Arce N(ost)ra Munkacs 23. Augus. 1681. Zrinyi Ilona.*

181. ALI PASA, Eger vára parancsnokának menedéklevele Kovács Gergely és családja részére. Kelt a Kassa alatti táborban, 1682. szept. 3-án. Fent balról a pasa névaláírása, középiött a pecsétje, jobbról a hatalmi jelvénye. A névaláíráson s a jelvényen aranyporzó.

182. II. RÁKÓCZY FERENCZ erdélyi fejedelem protekzionális levele néhai Patai Sámuel prédikátor özvegye részére. Kelt Munkácsen, 1709. márcz. 25-én.

183. A KASSAI CSIZMADIACZÉH ARTIKULUSAI. Kelt Kassán, 1724. szept. 13-án.

184. MÁRIA-TERÉZIA királynő meghatalmazó oklevele Kraisel József részére. Kelt Bécsben, 1777. decz. 5-én. Balról a királynő, jobbról fent gróf Eszterházy Ferencz kancellár, alul Brunsvik József udvari titkár aláírása.

185. AZ EPERJESI BORBÉLYCZÉH bizonyítványa Udvarhelyi István mester részére. Kelt Eperjesen, 1705. nov. 17. A kezdőbetű alapján guasfestékkel magyaros ornamentumok festve. Ajándékozta özv. Ádámi Józsefné.

186. A DEBRECZENI ÖTVÖSCZÉH SZABADÍTÓ LEVELE Diószegi István tanuló részére. Kelt Debreczenben, 1747. szept. 25-én.

187. KOSSUTH LAJOS levele Gedeon Lajoshoz. Kelt S.-A.-Újhelyben, 1827. nov. 12-én.

188. KOSSUTH LAJOS LEVELE BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓSHOZ. Fogalmazvány. Kelt Milánóban, 1861. máj. 30-án.

189. VIRÁG BENEDEK (lásd a 32. sz. alatt) magyar nyelvtudományi jegyzetei. Év nélkül.

190. GUZMICS IZIDOR szent-benedekrendi apát és író (1786—1839.) névalírása. Év nélkül.

191. VÖRÖSMARTY MIHÁLY magyar költő (1800—1853) névalírása. Év nélkül.

192. GRÓF RÁDAY GEDEON, országgyűlési követ, a Nemzeti Színház főintendánsa s a dunántúli református egyházkerület főgondnokának (1806—1873.) levele Otlik Sándorhoz. Kelt 1829-ben.

193. GRÓF SZÉCHÉNYI ISTVÁN (lásd a 242. sz. alatt) levele egy cenzorhoz. Kelt Pozsonyban, 1835. jún. 28-án.

194. KAZINCZY FERENCZ (lásd a 4. sz. alatt) levele. Kelt Széphalomban, 1815. novemb. 6-án.

195. FEJÉR GYÖRGY történetíró (1766—1851) levele. Kelt Pesten, 1831. nov. 4-én.

196. LISZT FERENCZ (lásd a 36. sz. alatt) levele dr. Schnierernéhez. Év nélkül.

197. VADNAY KÁROLY, magyar író (1832—1902) levele Hevessy Gézához. Kelt Budapesten, 1889. május 19-én.

198. DEÁK FERENCZ levele Láng Ferdinándhoz, a Vörösmarty árvái részére gyűjtött adományok tárgyában. Kelt Pesten, 1856. jan. 12-én.

199. LÉVAY JÓZSEF magyar költő (1825—). *Szüretünk* című költeményének kézírata.

200. GÖRGEY ARTHUR 1848/9-iki magyar tábornok levele Konrády Jánoshoz. Kelt Visegrádon, 1890. decz. 19-én. Ajándékozta Konrády János.

201. KÖNYVKÖTÉS, vörösbarna borjúbőr, préselt aranydiszítésekkel. Mellső lapján: 1785. ATYA MES-TER PAP JÁNOS ÚR I. BÉ-JÁRÓ (mester) TRAPER-GER JOSEF UR II. (bejáró mester) RIMAI MÁTYÁS UR. I. DEKÁNY KABÁT MÁTYÁS. II. (dékány) FRAN-KOVITS JÁNOS. Benne: a kassai csizmadia-czéh feljegyzései 1785-től 1869-ig. Kassai munka, 1785-ből.

202. KÖNYVKÖTÉS, vörösbarna borjúbőr, préselt aranydiszítésekkel. Mellső lapján: B: CSIZMADIA TÁR-SASÁG ARTICULUSSA. Kassai munka, 1759-ből.

203. KÖNYVKÖTÉS, vörösbarna borjubőr, préselt aranydiszítésekkel. Benne: a kassai csizmadia-czéh jegyzőkönyvei 1805-től 1858-ig. Kassai munka 1805-ből.

KERETEKBEEN.

204. NEMESI CZIMERLEVÉL, hártya. Bethlen Gábor fejedelem által Fodor Ferencz részére adományozva. Kelt Váradon, 1611. deczemb. 26-án. Balról a fejedelem sajátkezü aláírása. Fügő pecsétje hiányzik.

205. NEMESI CZIMERLEVÉL, hártya. Rudolf király által Sárközy Pál részére adományozva. Kelt Pozsony várában, 1583. ápr. 28-án. Balról a király sajátkezü aláírása. Jobbról felül Draskovits György kalocsai érsek s győri adminisztrátor, mint kancellár, alul Faustus Verantius udvari titkár aláírásával. Fügőpecsétje hiányzik. A rendkívül díszes kezdőbetűk s az első sor alatti ornamentum valószínűleg Bocskai császári czimerfestő munkája.

206. NEMESI CZIMERLEVÉL, hártya. I. Rákóczy György fejedelem által Baronyai Máténak és Istvánnak adományozva. Kelt Gyulafejérvárott, 1643. máj. 18-án. Balról a fejedelem sajátkezü aláírása. Jobbról Szalárdy János vicesecretárius névaláírása. Fügő pecsétje hiányzik.

207. NEMESI CZIMERLEVÉL, hártya. III. Ferdinánd király által Henrichowsky alias Schustrik János részére adományozva. Kelt Pozsony várában, 1646. okt. 22-én. Balról a király sajátkezü aláírása. Jobbról felül Szelepcsényi György veszprémi püspök, kancellár, alatta Orosy György udvari titkár aláírása. Független sorsú hiányzik. Diszes szélrajzokkal.

208. PROKLAMÁCZIÓ I. Ferencz József trónraléptéről. Magyar. Kelt Olmützben, 1848. decz. 2-án.

209. PROKLAMÁCZIÓ V. Ferdinánd lemondásáról s Ferencz József trónralépéséről. Német. Kelt Olmützben, 1848. decz. 2-án.

210. HAYNAU császári tábornagy hirdetésménye a Kossuth-bankjegyek betiltása tárgyában. Kelt a budai főhadiszálláson, 1849. jul. 1-én.

211. HERCZEG WINDISCHGRÄTZ ALFRÉD császári királyi tábornagy hadi jelentése a windschachti ütközetéről. Kelt a budai tábori főhadiszálláson, 1849. boldogasszony hó 25-én.

212. HAYNAU tábornagy és hadi főparancsnok proklamációja. Kelt a győri főhadiszálláson, 1849. júl. 1-én.

213. GÖRGEY magyar tábornok nyílt dicsérő s elismerő levele Kassa város lakosaihoz. Nyomatott Kassán, Werfer Károlynál.

214. ROSKOVÁNYI GÁBOR királyi biztos felhívása Kassa városához, a megye lakóihoz és a megyei tisztviselőkhöz. Kelt Kassán, 1849. január 25-én.

215. MESKO SÁNDOR városi aljegyző felhívása a Kassán tartózkodó honvédeknek a tanács s a csász. kir. város-parancsnokságnál való jelentkezésre. Kelt Kassán, 1849. febr. 26. Nyomatott Kassán, Ellinger Istvánnál.

216. KOSSUTH LAJOSnak, az országos honvédelmi bizottmány elnökének kiáltványa Magyarország népeihez.

Kelt Pesten, 1848. decz. 22-én. Nyomatott Landerer és Heckenastnál Pesten.

217. A KASSA SZABAD KIR. VÁROS közönsége által 1848-ik évi márczius 20-án Rimanóczy Ferencz helyettes bíró és polgármester elnökle alatt tartott nyilvános közgyűlés jegyzőkönyve.

218. SCHLICK császári főtábornok kiáltványa Magyarországi lakóihoz. Kelt Kassán, 1848. decz. 16-án.

219. SCHLICK császári főtábornok rendelete a kassai tanácshoz a koholt hírek terjesztésének meggátlása tárgyában. Kelt Kassán, 1848. decz. 23-án.

220. A Kassán megjelent PECSOVICŠ czimű lap 1-ső száma, 1848-ból. Szerkesztő: D. J. Stolz. Nyomatott Werfer Károlynál Kassán.

221. A KASSAI NEMZETŐRSEG 2-IK SZÁZADÁNAK NÉVSORA. Kassa, 1848. jul. 3-án.

222. A KASSA-EPERJESI ÉRTESETŐ 42. száma 1849-ből. Nyomatott Kassán, Werfer Károlynál.

223. SZEMERE BERTALAN belügyminister rendelete Kassa város közönségéhez. Kelt Budapesten, 1848. máj. 20-án.

224. SAHLHAUSEN LIPÓT és Horvát Vincze, a főkerületi toborzási bizottmány elnöke- s jegyzőjének fölhívása az ujczok részére szükséges felszerelési tárgyak adományozása tárgyában. Kelt Kassán, 1848. máj. 29-én.

225. RIMANÓCZY FERENCZ kassai h. bíró és Várjon Gábor jegyző, mint a csend és rend fentartásával megbizott választmány elnökének és tagjának proklamációja a ministeri országos ideiglenes bizottmány rendelete tárgyában. Kelt Kassán, 1848. ápr. 15-én.

226. A CSEND ES REND FENTARTÁSÁVAL MEGBIZOTT BIZOTTMÁNY felhívása Kassa közönségéhez. Kelt Kassán, 1848. márcz. 20-án.

227. ABAUJVÁRMEGYE rendeinek Kassán, 1793. apr. 10-én kelt felhívása *egy nemzeti játszó-színnek* Pesten való felállítása érdekében.

228. A KASSAI KIR. AKADÉMIA JOG- ÉS BÖLCSESZETKARI HALLGATÓINAK NÉVJEGYZÉKE 1830-ból. Nyomatott Kassán Werfer Károlynál.

229. OKMÁNY RIMANÓCZY JÓZSEFNEK a kassai polgárok sorába való fölvételéről. Kelt Kassán, 1812. okt. 17-én.

230. KURRENTÁLÓ LEVÉL, a gonosztévők személyleírásával, 1836-ból. A gonosztévők közt van Sobri Jóska neve is.

231. OKLEVÉL KLIMKOVICS IGNÁCZNAK (lásd az emelet 13. száma alatt) a kassai polgárok sorába való fölvételéről. Kelt Kassán, 1843. decz. 14-én.

232. A KASSAI FŐKIRÁLYI NEMZETI OSKOLA tanulóinak 1778-ik évbeli vizsgarendje. Nyomatott Kassán Landerer Mihálynál.

233. A KASSAI KÁPTALAN GYÁSZJELENTÉSE *Szabó András* kassai püspök haláláról. Kelt Kassán, 1819. okt. 2-án.

234. A KASSAI GYMNÁSIUM TANULÓINAK NÉVSORA 1815-ben.

235. A KASSAI KÁPTALAN ÉS AZ EGYHÁZMEGYEI PAPSÁG GYÁSZJELENTÉSE *Cseh István* kassai püspök haláláról. Kelt Kassán, 1831. Szent-Iván hava 4-én. Nyomatott Werfer Károlynál Kassán.

236. VEVÉNY a „*Fest-eperjesi gyorsutazási intézet*“ részéről egy Kassán Mező-Kövesdre feladott küldeményről. 1855. aug. 25.

237. EGÉSZSÉGI BIZONYÍTVÁNY Komjáthy Gábor részére. Kiállította a kassai kapitányi hivatal, 1831. jul. 24-én.

238. ELLINGER JÁNOS LÁSZLÓ kassai könyvnyomtatónak a könyvnyomtatók társulatába rendes tagúl való beiktatására vonatkozó oklevél. Kelt Kassán, 1835. ápr. 21-én. Felül Kassa város egykorú rézmetszetű látképe.

239. A KASSAI FAZEKAS-CZÉH felszabadító-levele Debreczeni József tanuló részére. Kelt Kassán, 1825. szept. 17. Felül Kassa város egykorú fametszetű látképe.

240. KASSA VÁROS 1816. évi márczius 27-én s következő napjain megejtett tisztujításának táblázatos kimutatása, a megválasztott tisztviselők névsorával. Felül Kassa város egykorú rézmetszetű látképe. Metszette Zöhner József Kassán, nyomtatta Ellinger István Kassán.

VI. LÉPCSŐHÁZ.

FESTMÉNYEK, GIPSZSZOBROK, CZÉHLÁDÁK ÉS HIMZÉSEK.

241. THAN MÓR. (Lásd a 69. sz. alatt.) A mohácsi csata. (1526. aug. 29-én.) Olajfestmény. Ajándékozta Latinovics Albin.

242. GRÓF SZÉCHÉNYI ISTVÁN szobra. Gipszöntvény. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd a 14. sz. alatt.)

Gróf Széchényi István, a »legnagyobb magyar«, az új Magyarország egyik megteremtője, szül. Bécsben 1791. szept. 21-én, megh. Döblingben 1860. ápr. 8-án. Szobronkon mint a magyar tudományos akadémia s a magyar folyamhajózás megalapítója, lábainál az akadémia épületével s hajóval van ábrázolva.

243. I. FERENCZ JÓZSEF magyar király mellszobra. Gipszöntvény. Mintázta Huszár Adolf 1876-ban.

Huszár Adolf, szobrász, szül. Besztercebányán 1843-ban, megh. Budapesten, 1885-ben. Tanult Bécsben s Olaszországban. 1881-től haláláig mint a szobrászat tanára működött Budapesten az országos mintarajztanodában. Nevezetesebb művei: Báro Eötvös József, Petőfi Sándor és Bem szobra. Deák Ferencz és az aradi vértanúk szobrát, hirtelen közbejött halála miatt, mások fejezték be.

244. KRAMER. Semsey Ede magyar gárdista díszruhában. Olajfestmény. Ajándékozta Semsey Remigiusz.

245. BORSOS JÓZSEF. Saját arcképe. Olajfestmény. Ajándékozta Klimkovics Ferencz.

Borsos József, festő, szül. Veszpremben 1821. decz. 20-án, megh. 1883-ban. Tanult Pesten s Bécsben, a hol később egyik legkeresettebb arcképfestő lett. 1861-ben Budapesten telepedett le; felhagyott a festéssel s fényképészeti műtermet nyitott. Arcképeken kívül genreképeket is festett.

246. VAN DYCK után DOBY JENŐ. Medici Mária arcképe. Eredetije Rómában, a Borghese-palotában. Doby-Megay, szül. Henszlmann Karolina úrnő hagyatéka.

Van Dyck Antal, flandriai festő, szül. Antwerpenben 1599. márcz. 22-én, megh. Londonban 1641. decz. 9-én. Rendkívül sok képet festett és a legelőkelőbb körök festője lett. I. Károly angol király udvari festőjévé s lovaggá nevezte ki. A flandriai festészetnek Rubens után Van Dyck a legfőbb disze. Műveit nemesség és szeretetreméltóság jellemzik. A rézmetszést is művelte.

Doby Jenő, rézmetsző és festő, szül. Kassán 1834. szept. 4-én. A rajzban nagybátyjától, Henszlmann Imrétől nyert oktatást. A rézmetszést Pesten, a festést Bécsben tanulta. Tanulmányokat tett Rómában, s Párisban. 1884-től Budapesten az országos iparművészeti iskolánál a rézmetszés tanára. Számos kiváló rézmetszeten kívül arcképeket is festett és több nagy mester művét másolta.

247. KOVÁCS MIHÁLY. Saját arcképe. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Kovács Mihály, képirod, szül. Tisza-Abádon (Hevesmegye) 1819. júl. 18., megh. Budapesten 1892. aug. 3-án. Tanult Pesten, Bécsben s Olaszországban. Részt vett a szabadságharcban, melynek lezajlása után Pesten rendezett be műtermet. Festett portrékat, történelmi s oltárképeket.

248. KOVÁCS MIHÁLY. (Lásd a 247. sz. alatt) Kovács Mihályné arcképe. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Kovács Mihályné, szül. Pitra de Castro i Blanco, szintén tehetséges festő volt. Leginkább másolással foglalkozott.

249. VELASQUEZ után KOVÁCS MIHÁLYNE. (Lásd a 248. sz. alatt.) Donna Juanna Pachico, Velasquez spanyol festő nejének arcképe. Olajfestmény. Eredetije a madridi képtárban. Ajándékozta Kovács Mihály.

Velasquez, Diego Rodríguez de Sylva, spanyol festő, szül. Szevilában 1599. jun. 6., megh. Madridban 1660. aug. 6-án. Velasquezt már kortársai is a legnagyobb festők közé sorozták, aminek mai napig is megmaradt. Műveivel a modern festészet fejlődésére a legnagyobb hatást gyakorolta.

250. VELASQUEZ után KOVÁCS MIHÁLYNE. (Lásd a 248. szám alatt.) Infante D. Fernando Hermanns

255. sz. Benczúr Gyula: Részlet Vajk kereszteltetése című képéből.

de Telepe IV. arcképe. Olajfestmény. Eredetije a madridi képtárban. Ajándékozta Kovács Mihály.

251. VELASQUEZ után KOVÁCS MIHÁLYNÉ. (Lásd a 248. szám alatt.) Principe D. Baltasar Carlos arcképe. Olajfestmény. Eredetije a madridi képtárban. Ajándékozta Kovács Mihály.

252. VESREK JÓZSEF. Szent-Péter. Tanulmány. Olajfestmény.

253. MADARÁSZ VIKTOR. (Lásd a 31. sz. alatt.) Izsó Miklós arcképe. (Lásd a 14. sz. alatt.) Olajfestmény. A művész ajándéka.

254. ISMERETLEN. Találkán. Olajfestmény.

255. BENCZUR GYULA. Részlet Vajk kereszteltetése című képéből. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Benczur Gyula, legkiválóbb történeti s arcképfestőink egyike, szül. Nyíregyházán 1844. jun. 28-án. A rajzolás elemeibe Kassán Klimkovics Béla vezette be, majd Klimkovics Ferenc vette át oktatását. További tanulmányait Münchenben Anshütz és Piloty oldalán mellett folytatta s ugyanott később önálló műtermet nyitott. 1884 óta Budapesten lakik, a hol jelenleg a festészeti mesteriskola igazgatója. Kiválóbb művei: *Hunyady László bücsuja. II. Rákóczy Ferenc elfogatása a nagyszácsi kastélyban. Vajk kereszteltetése. XVI. Lajos és Mária Antonetta gyermekével a versaillesi palotában az ostrom alatt. XV. Lajos Dubarry boudoirjában. Bachanszó. Mátyás király korott. Az első magyar biztosító intézet megalapítása. Budapest visszafoglalása a törököktől.* stb.

Vajk Szent-István első magyar királynak állítólagos pogány neve. Pauler Gyula történésiről szerint István 977 táján s már kereszténynek született, mert szülei, Géza vezér és Sarolta, valamint nagybátyja, Mihály, még 974 táján fölvettek a keresztiséget. Így tehát az az állítás, hogy Istvánt felnőtt korában keresztelte volna meg Adalbert prágai püspök, legendánál nem egyéb.

256. ÖRLAI PETRICS SOMA. (Lásd a 27. sz. alatt.) Szent-István ébredése. Olajfestmény. A vall. és közokt. m. kir. Ministerium ajándéka.

Szent-István, első magyar király (1000—1038) ellen, párt- vagy magánbosszúból, avagy politikai okból, kevéssel halála előtt, midőn a királyt hosszabb betegség gyötörte, orgyilkosságot kíséreltek meg, melyről az egykorú krónikás így ír: »Négy igen előkelő udvari embere, látván, mily soká és mily súlyosan szenved, gonosz határozatra szánta el magát és lenyugvását halálra akarta változtatni. Este felé, lámpagyújtás előtt, egyikök a homályban mérészen bement a király hálószobájába és kőntöse alatt meztelen kardot vitt be gyilkolás végett. Midőn a király már lenyugodott, a kard lábába akadt, vagyis inkább mennyei ösztönből a földre esett. A zajtól felébredt a király, kutatta, mi a zaj oka és meg is tudta. Az az ember nagy rettegve elébe rohan, beismeri gonosz szándékát, a király elé borul s bocsánatot kér. A király nem üzi el a bűnbánót. könnyen megbocsátja a gonosztettet. Azután a gonosztétvő, parancsra, fölfedi az árulás részeseit. Másnap a király rendeletére eléje vezetik a czinkosokat és ő ítél fölöttük. Hogy például szolgáljanak a többinek s tanulják meg, hogyan kell megtisztelni urukat, megvakította őket és levágatta kártétvő kezeiket és akik eselt vetettek az igaz életének, azok igaz itélettel szerencsétlenséget hoztak saját életökre.«

257. VASTAGH GYÖRGY. Ulzmann Róbert arcképe. Olajfestmény. Ajándékozta az Ulzmann-család.

Vastagh György, genre- és arcképfestő, szül. Szegeden 1834-ben. Tanulmányait Szegeden kezdte meg; mint gyermekhonvéd végigszendvén a szabadságherez sanyaruságait, orosz fogságba esett. Kiszabadulván, itthon, majd Bécsben folytatta tanulmányait, hol sikerült műveket alkotott. Hazatérve valósággal elárasztották megrendelésekkel, úgy, hogy arcképekből máig valósággal egész képtárt festett meg. Portrékon kívül falképeket, vallásos tárgyú és genreképeket is festett.

Ulzmann Róbert kassai születésű híres bécsi orvos volt.

258. ISMERETLEN. Van Dyck festő arcképe. (Lásd a 246. sz. alatt.) Olajfestmény.

259. RÉVÉSZ GYÖRGY. (Lásd az 50. sz. alatt.) Saját arcképe. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

260. KASSAI NÁNDOR. Rokkant harcos mellképe. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Kassai Nándor, festőművész, szül. Kassán 1860-ban. Tanult Budapesten s Münchenben Hollósi Simon festőiskolájában s a bajor kir.

képzőművészeti akadémián Lietzenmayer vezetése alatt. Ugyanakkor Raab iskolájában a rézkarcot is gyakorolta. Több genreképét Münchenben s Budapesten állította ki. Ezeken kívül akvarelleket és arczképeket is festett s elkészítette gróf Csáky Albin arczképét rézkarcban. Jelenleg a nagykállói áll. gymnázium tanára.

261. KLIMKOVICS FERENCZ. (Lásd a 80. sz. alatt.) Klapka György arczképe. Olajfestmény. Ajándékozták Schalkház Lipót örökösei.

Klapka György, honvéd tábornok, szül. Temesvárt 1820. ápr. 7-én, megh. Budapesten 1892. máj. 17-én. Az 1848 9-iki szabadságharcban több sikeres ütközet után hadügyminiszter volt, de a nőről csakhamar lemondott, hogy Komárom várának paranesnoka legyen, a melyben magát seregével együtt a világosi fegyverletétel után még 45 napig tartotta. A komáromi kapituláció után Londonban, Gémnában, Genfben és Turinban élt. 1867-ben amnesztiát kapván s hazájába visszatérven, az illavai választókerület képviselője lett. Irodalmilag is működött.

262. KOVÁCS MIHÁLY. (Lásd a 247. sz. alatt.) Földvály Károly arczképe. Olajfestmény. A művész ajándéka.

Földvály Károly, honvédezeredes, szül. Gyergyó-Szt.-Miklóson 1809. nov. 26., megh. Czeglédén 1883. decz. 14-én. A honvédség felállításakor a híres 3. zászlóaljba lépett, mely később Görgey hadához tartozott. Részt vett számos ütközetben, melyekben rettenthetlen bátorságot tanusított. A szabadságharc leverése után halálra, majd kegyelemből 18 évi fogságra ítélték, míg végre Haynau megkegyelmezett neki. 1862-ben Olaszországba ment s az ottani magyar légió paranesnoka volt 1866-ig. Az alkotmány helyreállításakor visszatért hazájába.

263. HEGEDŰS ISTVÁN. Korponay János arczképe. Olajfestmény.

Hegedüs István, született Kassán, az 50-es évek elején. Főképen oltárképeket készít. Jelenleg Amerikában lakik.

Korponay János, hadtudományi író, testőr, megh. 1881. jan. 15-én. Katonai kiképzetését a magyar testőrségnél nyerte. Az 1848-iki mozgalmak kezdetén a magyar hadügyi ministerium elnöki osztályának élére állították s jórészen neki köszönhető a magyar sereg rögtönzött előállításánál elért bámulatos siker. Később a badseregnel ezredes lett s több esatában részt vett. A világosi fegyverletétel után Aradra vitték s golyó általi halálra, kegyelemből 16 évi várfogságra ítélték. Fogságából kiszabadulva Abaujmegye azzal róttá le iránta háláját, hogy

levéltárnokává választotta s ezzel szerény megélhetését biztosította. Mint ilyen írta meg Abaujvármegye monografiáját. 1843-tól fogva tagja volt a magy. tudom. Akadémiának is.

264. ISMERETLEN. Kossuth Lajos arczképe. (Lásd a 99. sz. alatt.) Olajfestmény. Ajándékozta gróf Kreith Béla.

265. ISMERETLEN. Szent-Erzsébet a szegények között. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

266. RAFAEL után SIDONI, 1841-ben. Madonna della Sedia. Olajfestmény. Ajándékozta a vall. és közokt. m. kir. Ministerium. Eredetije Firenzében, a Pitti-képtárban.

Rafael Santi, világhírű olasz festő, szül. Urbínóban 1483. márcs. 28-án, megh. Rómában 1520. ápr. 6-án. Hosszú ideig a festészet föltétlen fejedelme gyanánt tisztelték. Az olasz renaissance benne éri el tetőpontját s az ó- és középkori művészet szellemének tiszta, harmonikus összeolvasztását az újkor, a renaissance művészetében. A Madonna della Sedia Rafael leghíresebb Madonna-képe s a női szépségnek és anyai szeretetnek utólérhetlen festői dicsőítése. Számítalanszor másolták, de az eredetinek fonséges báját nem képesek a másolatok visszaadni.

267. ISMERETLEN. Szentek martiriuma. Olajfestmény. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

268. CZÉHLÁDA, fa, két oldalán aranyozott sárgarézből való plasztikus oroszlánfejjel. Mellső lapján berakva: két ágaskodó, paizsot tartó oroszlán s e fölirat: WEBER INNUNG. 18. század. A kassai takácszehé volt.

Benne: okmányok, jegyzőkönyvek, számadások, különböző iratok s nyomtatványok 1419-től 1874-ig és egy bőrből varrt pénzes zacskó.

269. CZÉHLÁDA, fa, berakással diszítve. Mellső lapján a kétfejű sas, mellén a magyar czimerrel, 1782 évszámmal oldalozva. 18. század. A kassai kovácszehé volt.

Benne: czehartikulusok, számadások, jegyzőkönyvek, vándorlókönyv, különböző iratok és nyomtatványok 1695-től 1874-ig.

270. CZÉHLÁDA, fa, két kulcslyukkal s két zárral. 18. század. A kassai borbélyzehé volt.

Benne: ezéhartikulusok, rendtartások, jegyzőkönyvek s szabadítólevelek 1557-től 1875-ig.

271. CZEHLÁDA, fa. Oldalán berakva: egy kondér, egy füles üst s kétfejű sas, mellén a magyar czimmerrel. Másik oldalán sas és 1787 évszám. Fedelén fekvő orosz-lán vörös rézlemezből trébelve. 18. század. A kassai rézműves-czéhé volt.

Benne: ezéhszabályzatok, számadások, jegyzőkönyvek s nyomtatvány 1643-tól 1828-ig és 2 vaskules.

272. CZEHLÁDA, fa. Mellő lapján 1724 évszám berakva. 18. század. A kassai kádárczéhé volt.

Benne: okmányok, ezéhartikulusok, számadások 1690-től 1855-ig és 2 vaskules.

KERETEK BEN.

273. ÁGYTERITŐ, fehér vászon és hálózatos csipke, kivarrásokkal. Lapja összesen 30 kisebb négyszögből van összevarrva, melyek fölváltva sima vászon s áttört alapon nagyobb négyágu csillagidommal diszitett lapokat képeznek. A csipkék fehér s barnaszínű czéznából készítvék. A 18. századból. Ajándékozta Lasz gallner Dórottya úrnő.

274. PÁRNABETÉT, zsubrikált fehér színű durva vászon, fekete és krémsárga selyemfonállal mindkét oldalán egyenlően himezve. Közepén stilizált virágok s levelek. A 18. századból.

275. TÖRÜLKÖZŐ KENDŐ, fehér gyapjuszövetből, szélén arany- s ezüstszállal és selyemmel himezve. A 18. század végéről.

276. KENDŐ, fehér gyapjuszövet, arany és ezüst fonállal mindkét oldalán egyenlően himezve. Török, a 18. századból. Ajánd. Gleviczky Béla, ki azt egy török derivistól kapta ajándékba.

277. TERITŐ, selyemszövet és bársony, sokszinű selyemfonállal gazdagon kihimezve. Lapjának négy nagyobb mezején különböző színű selyemlapokból álló négyszögű mezőkön himzett virágok a legnagyobb változatban. A bársony-pántok találkozási pontján nagyobb virágcsokor. Modern kézimunka, készült Párisban. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

278. HIMZÉS (női ruhának része), olajzöld selyemszöveten sokszinű selyemszállal virágok, kalászok és virágfesztonok kivarrva. A 19. század első feléből. Valaha a gróf Dessewffy-család tulajdona volt. Ajánd. Tóth Jánosné, szül. Micskó Anna úrnő.

279. PAPUCSNAK FELSŐ RÉSZÉ, sokszinű selyemszállal kivarrva. Modern török munka. Készült Konstantinápolyban. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

280. HIMZÉS, bronzvörös színbe játszó zöld selyem-alapon sokszinű nyitott és sodrott selyemmel laposöltéssel készítve. Virágok s levelek. A 19. század első feléből. Ajánd. Quirsfeld Etelka úrhölgy.

EMELET.

VII. SZÁMÚ CSARNOK.

NÉPRAJZI TÁRGYAK, SZOBROK, HIMZÉSEK STB.

A FALON.

1. FELSŐGARAMVIDÉKI PARASZT ASSZONY. Olajfestmény. Festette s ajándékozta Sándy Gyula budapesti tanár.

2. FELSŐGARAMVIDÉKI PARASZT FÉRFI. Olajfestmény. Festette s ajándékozta Sándy Gyula budapesti tanár.

3—7. Ethnografiai képek Erdélyből. Részben festve, részben különféle szövetekből s bőrből összeállítva. A 18. századból. Ajánd. Klimkovics Béla.

3. Erdélyi szász polgári asszony téli viseletben. **4.** Erdélyi szász paraszt asszony ünneplő ruhában. **5.** Erdélyi szász paraszt férfi ünneplő ruhában. **6.** Fialat erdélyi szász polgári nő. **7.** Bojér szolga.

8—12. Magyar népies himzések a 18. századból s a 19. század elejéről. A 12. számú a 18. századból való s készült Jászó-Ujfaluban. Ajándékozta Zselinszky János.

13. A HONFOGLALÁS EGYIK JELENETE. Olajfestmény. Festette Klimkovics Ignác.

Alul e vers:

Vigyázz Tót Kerüld e mérges ajándékot,
mert a furtsa Magyar rejt titkos szándékot.
Midőn e szép Kantzát tülle el fogadod,
tudja hogy Országod érte neki adod.
Igy maradsz Szvatoplug Hazádból kivette,
Ivadékaiddal rütül ki nevetve.

Ajándékozta Tordássy András.

Klimkovics Ignác szül. Okolicsnön (Liptómege) 1800-ban, megh. Kassán 1853. jun. 21-en. Apái egy századon át bányatisztek voltak Szomolnokon, de a mellett az esetet is ügyesen kezelték. Ő is a bányászati pályán kezdte, de egyik lábát eltörvén, mint szolgálatképtelen Kassára költözött, hol mint festő, szobrász és vésnök csakhamar ismertté tette nevét az egész Felvidéken. Négy fiában korán felébresztette a gyűjtési szenvedélyt, mely ugyan eleinte csak metszetekre és régi pénzekre terjedt ki, de e gyűjteményekből fejlődött ki később muzeumunk.

14—36. SZÁMU CSOPORT. Néprajzi tárgyak Afrikából és a Szunda-szigetéről. Az Afrikából valókat ajándékozta Rottauscher Károly, a szundaiakat dr. Moskovics Leó.

14., 15., 16., 17., 18., 19. Hajító-lándzsák. Afrika, Zulu-kaffer. **20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28.** Nyilvesszők. Afrika, Zulu-kaffer. **29.** Fedeles doboz. Jáva sziget. **30.** Szita. Jáva sziget. **31.** Kosár. Jáva sziget. **32., 33.** Ivó edény, tökhéjből. Jáva sziget. **34.** Tör és tokja. Jáva sziget. **35.** Paizs. Jáva sziget. **36.** Kard és hüvely. Jáva sziget.

5. SZÁMU TÁRLÓ.

Különböző tárgyak Khinából, a Szunda-szigetéről s Indiából. A Szunda-szigetéről valókat ajándékozta dr. Moskovics Leó.

37—56. Khinai gyermekjátékok. **57—62.** Brazíliai madártollakból készített virágok. Ajándékozták: Halykó Anna és Birkel Emma úrhölgyek. **63.** Férfi-szandal, egy pár. Jáva szigetről. Ajánd. Reichel Imre. **64.** Tör, u. n. *krisz*, hüvelyével. A szabálytalanul görbülő penge damaszk-aczél s erősen mérgezett. Jáva szigetén a dajakok használják. **65.** Kanál, kókuszdió-merítővel. Jáva szigetről. **66.** Tör, hüvelyével, u. n. mandzsú krisz. Lángolt élű pengéje damaszk-aczél. Jáva szigetről. **67.** Kés, hüvelyével Jáva szigetről. **68.** Kés, hüvelyével. A hüvely lakkkal van borítva. Japáni készítmény. Jáva szigetről. **69.** Nyaklánc, aransyárga fűből esavarva. Indus. **70.** Tör, hüvelyével. Damaszk pengéje valószínűleg brucinnal erősen mérgezett. Jáva szigetén a dajak nők használják. **71.** Törnek tokja, faragott díszítéssel. Jáva szigetről.

A FALON.

72—83. SZÁMU CSOPORT. Néprajzi tárgyak Afrikából, Észak-Amerikából és a Szunda-szigetekről. Az afrikai tárgyakat ajándékozta Rottauscher Károly, a Szunda-szigetekről valókat dr. Moskovics Leó, az Észak-Amerikából származókat Holländer Tivadar.

72. Öv, golyó- és puskaportartóval. Afrika, Makua vidéke. **73.** Hajító-láncza. Jáva sziget. **74.** Férfi-föveg, növényrostból. Afrika. **75.** Kötény. Afrika, Uganda vidéke. **76., 77.** Fűvó-csővek, az u. n. palembang. Szumatra déli része. Madarakra vadásznak velők. **78.** Terítő. Jáva sziget. **79.** Lovagló vessző, egy halnak farkesigolyáiból. Jáva sziget. **80.** Laszszó, bivalybőrből fonva, vad bikák fogására. Az *Uth* nevű indiántörzsé, Észak-Amerika Utah államában. **81.** Ijj. Észak-Amerika, Uth-törzs. **82.** Háló, tengeri nyulak fogására. É.-Amerika, Uth-törzs. **83.** Kötél, növényrostból. É.-Amerika, Uth-törzs.

SZABADON.

84. MAGÁT MUZSIKÁLTATÓ BETYÁR. Gipszöntvény. Mintázta Huszár Adolf. (Lásd a lépcsőház 243. sz. alatt.) A művész ajándéka.

6. SZÁMU SZEKRÉNY.

NÉPRAJZI TÁRGYAK MAGYARORSZÁGBÓL.

85. Férfi-ing vörös pamuttal himzett; felsőmagyarországi tót. **86.** Férfi-ing, sokszínű pamutzállal himzett. **87., 88., 89., 90.** Népies himzések a 18. századból Jászó-Ujfaluból. Ajánd. Zselinszky János. **91.** Czipra szür a mult század hatvanas éveiből. Lisznyay Kálmán magyar íróé volt. **92., 93.** Párta, aranyozott ezüstfonállal domboruan himezve, hamis gyöngyökkel, csipkéekkel s szalagokkal díszítve. A mult század elejéről. Metzenzéli viselet. **94.** Női ing, világos és sötétebb sárga selyemszállal kivarrt. Felsőmagyarországi tót. **95.** Pruszlík. Mislyei ünnepi tót női viselet. Ajánd. Bubics Zsigmond. **96.** Kulacs, fa. Egyik oldalán a magyar ezimer, a másikon rózsza s körötte e felírás kifaragva: GONDOLD MEG ÉS IGYÁL : ÖRÖKKÉ A VILÁG SEM ÁLL. Ajánd. Bubics Zsigmond. **97., 98.** Dohányzaeskó, sokszínű selyemszállal gazdagon kivarrva. Magyar, Debreczen vidékéről. A 98. számút ajánd. Bubics Zsigmond. **99.** Női ing, sokszínű pamutzállal kivarrt.

Felsőmagyarországi tót. **100.** Női ing, vörös és ibolyaszínű pamuttal kivarrt. Oláh, Alsó-Poenyi községből. (Belényes vidéke.) Ajánd. Bubics Zsigmond. **101.** Női kötény, u. n. *katrinca*. Romániából. Ajánd. dr. Horváth Géza. **102.** Tarisznya, oláh, a Bánságból. Ajánd. dr. Horváth Géza. **103.** Bot, faragott figurális és mértani díszítéssel. Felsőmagyarországi tót pásztor faragványa. Ajánd. Fayt Antal. **104.** Pálca, Kosuth L., Atilla, Álmos és Árpád domború mellképével. Ajánd. Kukovszky István. **105.** Fokos, sárgarézzel berakva. **106.** Fokos. Nyelén sárgaréz drótból berakott virágok, a balta fokán egy tulipán. **107.** Kanászbalta. 17. század. **108.** Diszfokos, sárgaréz. A mult század 60-as éveiből. **109.** Fokos, a mult század 60-as éveiből. **110.** Kanászbalta, sárgarézzel berakott. **111.** Fokos, szilvafából, sárgarézzel montírozva s ugyanilyen dróttal berakva. Felsőmagyarországi. (Zólyomnegye?) **112.** Fokos, tölgyfából. Ajánd. Gleviczky Albert. **113., 114.** »Tollas bot«, vagyis ólommal berakott füttykös. A 113. számún kirakva: a magyar czímer, 1863 évszám, TKVH betűk és NE BÁNTSD A MAGYART felírás. A 114. számút ajándékozták a Klimkovics-testvérek. **115.** Bot, bevészt alakokkal s PÁN REMENIK felirással. Felsőmagyarországi tót pásztor munka. **116.** Palaczk díszítőkből. Díszített testén e fölírás: *Franjo Romowich iz Nove Mika No. 3. Pisano dana 12tog Sbera 1848* stb. Horvátországi. Ajánd. Ganezaugh-Kubinyi Mária urnő. **117.** Palaczk, díszítőkből. Testén mértani díszek és virágok, melyeknek egyes részletei választó-vízzel barnára vannak maratva. **118.** Fokos. A mult század hatvanas éveiből.

A FALON.

119. A FÜZÉRI VÁR ROMJAI 1902-BEN. Olajfestmény. Festette Wittich-Eperjesi Károly. Ranschburg Gusztáv adományából.

Füzér vára már a 13. század elején kezd szerepelni történelmünkben; eredetileg valószínűleg a fejedelmi Aba-nemzetség birta. 1262-ben V. István foglalja el nővérének Ratiszláv herceg mácsói bántól származó fiaitól, Mihálytól és Bélától, de 1270-ben már Demeter és Mihály, Endre úr fiai, nyerik adományúl. A 14. század folyamán valószínűleg a Drugeth-családé volt. 1388-ig Jolsvai Lenstách kir. főajtónálló, ettől fogva neje, Anna, bírták zálogban a királytól 3000 aranyban. 1430-ban Zsigmond király a várat s tartozékait Perényi Péter fiai: János és Miklós részére adományozza. A 15. század 40-es éveiben a Pálóczyak

kerítették kezökre, rövid idő múlva azonban ismét visszaszerezték a Perényiek. Legnevezetesebb szerepet akkor játszik, midőn a mohácsi vész után Perényi Péter koronaőr Szapolyay János királylyá koronáztatása után (1526. nov. 11.) Füzér várába rejtette el s 1527-ig itt őriztette a szent koronát. 1529-ben Némethy Miklós volt Füzér várnagya, utána a füzéri uradalmat Perényi Gábor, 1556-ban pedig Perényi Ferencz bírta. A Perényiek után a Báthory-családra szállt a vár. Ecsedi Báthory István alatt Füzér vára és Rákóczy Zsigmond Regécz várának tisztartói között a két uradalom erdejének határai felett élénk villongás keletkezett. Báthory István a várat Báthory Erzsébetnek, a kegyetlenkedéseiről ismert »csejthei szörny«-nek hagyta. Azután a Nádasdy-családé volt, mely mintegy 70 esztendeig bírta. A kurucz-felkelés idején a németek lerombolták, hogy a felkelők erősségeül ne szolgálhasson. Ma hazánk egyik legszebb s legvadregényesebb váromja.

120. A TORNAI VÁR ROMJAI 1902-BEN. Olajfestmény. Festette Csordák Lajos. Ranschburg Gusztáv adományából.

Mikor épült a **tornai vár**, nem lehet tudni. IV. Béla a tatárok elől Tornamegyén keresztül menekült s azután is többször kereste fel e vidéket, valószínű tehát, hogy a tatárjárás idejében a vár már állott. Neve a XIII. század második felében kezd az okiratokban feltűnni; 1270-ben Tekus sárosi comes, Both és Baach testvéreivel a tulajdonosai; Tekus unokája, I. János, már »de Thurn«-irja magát. Ennek családja Tornay Jánossal 1406-ban kihalván, a várat a nyitrai megyei származású Berencsi István kapja meg, ki szintén a Tornay nevet veszi föl. 1440-ben pelsőczy Bebek Imre lett a vár ura, a kinek a Rigómezőn 1448-ban történt eleste után a hussziták foglalták el. Midőn Hunyady János Giskra hadának megfékezése végett a felvidékre vonult, ezt a várat is megostromolta. 1476-ban örökvétel útján Szapolyay Imréné, Bebek Orsolya kezére került s ezentul majd egy évszázadon át a Bebekék maradtak urai. 1556-ban Bebek Ferencz és György, a gömői főispán, hatalmaskodásuk miatt száműzetvén, Ferdinánd vezére, Ditrich és Puchaim foglalták el, mely ekkor vétel útján a csanádme gyei származású Magócsy Gáspár tornamegyei főispán kezeire jut. Magtalan halála után a várat Gáspár és Ferencz nevű unokatestvérei, ezek után Kátay Ferenczné, Magócsy Margit, végre ezek unokái Móriéz, Borbála és Anna öröklék. Borbálát Keglevich Miklós vevén nőül, a vár 1677-ben Keglevich tulajdonába ment át. A Thököly-fele fölkelés alatt 1678-ban magyar és német őrség volt a várban. A magyar őrség leölvén a német katonákat, Thökölyhez pártolt, de már a következő

évben Leslie császári tábornok megostromolván, I. Lipót elrendelte a vár védőműveinek szétrobbantását. A vár azóta romokban hever.

121. A REGÉCZI VÁR ROMJAI 1902-BEN. Olajfestmény. Festette Wittich-Eperjesi Károly. Ranschburg Gusztáv adományából.

A regéczi vár keletkezéséről írott adatok nem szólnak. Az 1285-ben másodszor beütött tatárok ellen György, Simonnak fia, a soóvári Soós-nemzetség őselődje, Regécz vára alatt harezol kiesiny csapatával. 1312-ben Róbert Károly, mintán a vár ura őt királynak elismerni vonakodott, Drugeth Fülöp vezérével megostromoltatta a várat s azt közös adományul neki és János öccsének adományozta, a kik körülbelül a 14. század végéig bírták, mielőtt a vár a szintén hatalmas Debrő-nemzetség kezére jutott volna. A 14. század legvégén már királyi vár volt s Zsigmond 1422-ben Brankovics György szerb despotának adta át a többi magyarországi eserebirtok közt. 1433-ban s 1457-ben még Brankovics kezén találjuk; 1461-ben ismét a királyé, mignem azt Mátyás a Szapolyay-nemzetségnek adományozta. 1464-ben s 1467-ben Szapolyay Imre a vár ura, 1511-ben pedig Szapolyay János és György birják. 1528-ban Ferdinánd a várat felsőmagyarország főkapitányának, Serédy Gáspárnak adományozza, kitől 1536 táján Szapolyay János foglalja el. Ez évben hiába ostromolták Ferdinánd hadai a várat s bárha az ostrom alatt a villámokozta tüzvész is megrongálta, Horváth Ferencz várnagy mégis vitézül védte s az ostrom meghiusult. 1537-ben a Fels Lénárd hadával megerősített császáriak ostromolják. 1551-ben ismét a Serédyek kezén találjuk. Ezek magvaszakadtával Alaghy János tulajdonába jut, később a hozzátartozó birtokokkal együtt a Rákóczyaké lesz. III. Ferdinándtól 1645-ben I. Rákóczy György adománylevelében vett ígéretet, hogy a Rákóczy-fiág kihaltával a leányág 600,000 frtot kapjon érte. I. Rákóczy Ferencz özvegyét Tököly vevén feleségül, a várat egy darabig ez bírta. Caprara Eneász császári tábornok, mert a Zrínyi Ilona által védett munkácsi várat nem tudta elfoglalni, 1686-ban Kassára téli szállásra való visszatértében, bosszúból lőporral szétvetette. Azóta romokban hever.

KERETBEN.

122. MINTAKENDŐ, sokszinű selyemmel himzett. 1801-ből.

123. MINTAKENDŐ, fehér selyemalapon sokszinű selyemzállal himzett. A 19. század elejéről. Ajándékozta a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

124. CSIPKE, fehér ezernából hálószerűen kötött alapon fehér, sárga és rózsaszinű selyemszövetből kinyírt applikációval. A 19. század elejéről. Ajándékozták a báró Melezer-nővérek.

SZABADON.

125. ARATÓ LEÁNY. Gipszszobor. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd földszint 14. sz. alatt.)

126. BUSULÓ JUHÁSZ. Gipszszobor. Mintázta Izsó Miklós. (Lásd földszint a 14. sz. alatt.) Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

KERETBEN.

127., 128., 129. PÁRNABETÉT, sokszinű selyemmel és aranyozott fonállal himzett. A 18. századból. Ajándékozta Bohrandt N. úrnő.

130. HIMZÉS, sokszinű selyemzállal levelek s virágok. A 18. századból. Szepesmegyei.

131., 132. CZICZKENDŐ, rózsaszinű fátyolon gazdag selyem- s aranyfonalú himzéssel. A 18. századból. Ajánd. Majláth Béla.

7. SZÁMU SZEKRÉNY.

Néprajzi tárgyak Palesztinából, Egyiptomból, Afrikából és Ausztráliából. A palesztinai tárgyakat ajándékozta dr. Schwartz Ignác Leó.

133. Férfiköpeny, kék vászon, egyszerű himzéssel. Betlehemből. **134.** Női ujjas, vörös posztó, gazdag zsinórozással. Betlehemből. **135.** Női ing. Betlehemből. **136.** Húros hangszer, vonóval. Arabs, Jeruzsálemből. **137., 138., 139., 140.** Négy pár női papucs. Betlehemből. **141., 142., 143.** Fedeles dobozok, sásból fonva. Ednehből, Felső-Egyiptom. Ajánd.

Csoma József. **144.** Tárca, piros szattyánbőr. Török munka. **145.** Köpeny, madártollakból. Új-Zelandból (Ausztrália). Ajánd. Breuer Adolf. **146.** Kézi táska, növényrostból s tollakból. Új-Zelandból (Ausztrália). Ajánd. Breuer Adolf. **147.** Női fejkendő, u. n. *kefye*. Ramlehből (Palesztina). **148.** Női fejdísz, részben ezüstözött sárgaréz-lemez, álékkövekkel, filigrán-művel és trébelt díszítésekkel. A drúzi nők viselik. **149.** Női sapka vörös és zöld posztó, sokszínű selyemzállal kivarrva. Betlehemből. **150.** Női főkötő. Ramlehből (Palesztina). **151.** Karperecz, 34 drb., színes üvegből. Hebroni munka. **152.** Írószerszám, sárgaréz. Hosszabb teste az írónád, kisebb fedeles bőgréje a tinta számára. Arabs, Kairóból. Ajánd. Csoma József. **153.** Férfieszma, 1 pár, vörös bőrből. Betlehemből. **154.** Síp, esontból, nád ajaksíppokkal. Arabs. **155.** Síp, bambuszánadból 3 drb. Arabs. Kairóból. Ajánd. Csoma József. **156.** Tükör. Arabs, Ó-Kairóból. Ajánd. Csoma József. **157.** Nyakendő u. n. *kefye*. Betlehemből. **158.** Női kendő u. n. *kefye*. Ramlehből. (Palesztina). **159.** Női felső ruha Afrikából. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek. **160.** Ing, selyemzállal himezve. Betlehemből. **161.** Tölténytartó-öv. Török. **162.** Kézi dob, gyöngyházzal díszítve, rézesörögökkel. Arabs hangszer. Ajánd. dr. Schwartz J. L. **163.** Öv, karneolkövekkel, réz- s olomszegekkel díszítve. Bosnyák. Ajánd. Saárossy István. **164.** Beduin-öv, Jeruzsálem vidékéről. **165.** Női cipő, egy pár, vörös bőr. Ramlehből (Palesztina). **166.** Női ing, sokszínű selyemmel himezve. Ramlehből (Palesztina). **167.** Női ruha, ibolyaszínű selyem. Arabs viselet Afrikából. Ajándékozták a Klimkovics-testvérek.

A FALON.

168. BOLDOGKŐ VÁRÁNAK ROMJAI 1902-BEN.
Olajfestmény. Festette Wittich-Eperjesi Károly. Ranschburg Gusztáv adományából.

Boldogkő 1383-ban királyi vár, melyet Zsigmond 1388-ban tartózkodásaival együtt 8838 frtért, majd 1396-ban 10830 frtért az olnudi Czudaroknak ad zálogba. 1427., 1433. és 1453-ban Brankovics György szerb despota kezén találjuk. 1461-ben Mátyás király a várat a Parlagiaknak adományozza, de már 1467-ben 3000. majd további 1500 frtért Kassa városának zálogosítja el, 1471-ben azonban ismét a magának mondja. A mohácsi vész után Boldogkő Ferdinándnak hódolt, de később János királyhoz tert. Visszaszerzésére 1530-ban Serédy Gáspár felsőmagyarországi főkapitány Bebek Ferenczet küldte ki. A Magaska és a Szent-Iván dombok felől hathatósan ágyúzott vár kitértően

védte magát s mintán Ferdinánd emberei azt 6 hétig zárva tartották, elvonultak a nélkül, hogy birtokába jutottak volna. A vár kapitánya ekkor Nádasdy Tamás volt. 1537-ben a Fels Lénárd segélyhadával megerősített császáriak ostromolják. 1556-ban Bebek Ferencz birtokába jut, aki a királyi rövót elfogatóván, ide záratta. 1560-ban Bebek a várat Sárközy Ferencznek adja esérébe két előkelő török fogolyért. 1663-ban a török pusztításainak meggátolására Bakos Gábor vezérlete alatt a felső vármegyék rendeléséből felállított sereg itt gyűlt össze. 1678-ban Thököly Imre foglalta el. Pusztulásnak a 17. század végén indul s ma rom.

169. A SZALÁNCZI VÁR ROMJAI 1902-BEN. Olajfestmény. Festette Csordák Lajos. Ranschburg Gusztáv adományából.

Szaláncz várát a 13. században az Aba-nemzetség építtette. 1281-ben Fintha nádor volt a vár ura, kitől Kún László, a makedon védelem daczára, visszavonta. A 14. század elején az Aba-nemzetségbeli Szalánczy Péter bírja, aki 1330-ban a várat tartozékaival együtt sárosvármegyei birtokokért cseréli Drugeth Vilmossal, aki 1334—42. Magyarország nádora. 1335-ben Drugeth Miklós országbiróé, 1379-ben Drugeth Anna, Telegdy László neje bírja. 1390-ben Telegdy Anna férje, Losonczy László a vár ura, 1414. és 1424-ben Losonczy Zsigmond és Dénes bírnák, 1440-ben Losonczy János. Ugyanekkor Giskra János a husziták által leromboltatja, de 1490-ben Losonczy László főkeincstartó fölépítteti. 1520-ban Losonczy Zsigmond, a későbbi budai prépost tart várnagyokat benne. 1552-ben Losonczy Antal és István, a temesvári hős, Szalánczvár urai, majd Losonczy István özvegye, Pekry Anna. 1560-ban Losonczy Anna férjével, Ungnád Kristóf horvát bánnal, bírja; 1589-ben Losonczy Anna ghimesi Forgách Zsigmondhoz ment nőül s halála után Szaláncz várát II. Rudolf 1601-ben Forgách Zsigmondnak adományozza, 1605-ben a vár Boesckay Istváné. A bécsi béke és Boesckay halála után visszakerült a Forgách Zsigmond kezébe; halála után özvegyéé, Pálffy Kata grófnőé, aki 1625-ben Bethlen Gábornak zálogosítja el. 1644-ben Rákóczy György Kassa felől megszállotta, ki ostromolta és felégette a várat; 1678-ban Thököly foglalta el; 1679-ben I. Lipót hadvezére, Leslie gróf, visszafoglalta s lerombolta. Azóta romokban hever. Donjonja ma is ép.

170. SZÁDVÁR ROMJAI 1903-BAN. Olajfestmény. Festette Csordák Lajos. Ranschburg Gusztáv adományából.

Szádvár, másképen Szárdvára, a 14. század közepén a király. 1415-ben a pelsőczy Bebekék tulajdona, majd mint királyi várat a cse-

hek, azután 1459-ben Bebek István özvegye, 1462-ben és 1466-ban pelsőczy Vajdafi Pál, 1470-beu pedig Szapolyay Imre neje, Bebek Orsolya, birja. 1562-ben Hasszán füleki pasa kicsalván Szádvárból Bebek Györgyöt, elfogta s Konstantinápolyba küldötte. A várat ezalatt Bebek Györgyné, Patócsy Zsófia, lakta, kit 1566-ban Schwendi Lázár császári főhadvezér a vár átadására fölszólitott. Patócsy Zsófia ellentállt, mire Schwendi ostrom alá fogta a várat, melyet a hőslékü asszony férfias lélekkel védelmezett. Több ostromot visszavert, a császáriak támadó műveit apró ágyuival ismételten összerontotta, de végre tarthatatlanná vált helyzete s alkuba lépett Schwendivel. A megállapított feltételek szerint Patócsy Zsófia minden kincsével s podgyászával kivonulhatott a várból, az ágyukat s hadiszerelevényeket azonban át kellett adnia Schwendinek. Bebek György halála után Szádvár Csáky István, majd Rákóczy György birtokába jutott. Thurzó György nádor elvette Rákóczy Györgytől s hethesi Pethe Lászlónak adta, a miből nagy s bonyolult pör keletkezett. A 17. század vége óta romokban hever.

171—185. SZÁMU CSOPORT. Néprajzi tárgyak Afrikából. Ajándékozta Rottauscher Károly.

171., 172., 173. Csatabuzogányok. A Nyassa, Nyansa, Tanganika és Bangveolo tavak vidékéről. **174., 175.** Csatabárdok a Nyassa, Nyansa, Tanganika és Bangveolo tavak vidékéről. **176.** Kézvédő paizs, szarvorrú bőrből. Bagomójából. **177.** Puskaportartó, bőr, kaurival diszítve. **178.** Burnóttörésre szolgáló mozsár. **179., 180., 181., 182.** Kézi dobok, u. n. *nakkarra*. **183., 184.** Papucs. Zulu-kaffer készítmény. Ajánd. Megay Adolf. **185.** Hüros hangszer, u. n. *lungo*. Kongó vidéke.

SZABADON.

186. A LŐCSEI HONVÉDEMLÉK kisebbített mása. Öntött vas, bronzszinüre patinázva. Klimkovics Béla rajza után mintázta Faragó József. Öntötték a prakfalvi (Szepesmegye) vasgyárban. Ajándékozta gróf Csáky László.

A FALON.

187. JELENET A HONFOGLALÁSBÓL. Olajfestmény. Festette Klimkovics Ignác. (Lásd a 13. sz. alatt.) Alul e vers :

Tokajnak s Tarczának e kies vidéke
 Eleink nyugttának örökös emléke.
 Hol a szöke Tisza Bodroggal egyesült
 Magyar nemzetünk ott vígan örökösültt.
 Árpád Bajnokival itt itta meg Borát
 A nagy győzelem Áldomás Poharat.

Ajándékozta Tordássy András.

188—211. SZÁMU CSOPORT. Néprajzi tárgyak Afrikából és a Szunda-szigetetről. Az afrikaiakat ajándékozta Rottauscher Károly, a Szunda-szigetetről valókat dr. Moskovits Leó.

188., 189., 190., 191. Hajító-lándzsák. Afrika, Zulu-kaffer. **192.** Bunkós páleza, zulu-kaffer négerfőnök hatalmi jelvénye. Afrika. **193.** Szigony. Afrika. **194., 195., 196., 197., 198., 199., 200., 201.** Nyilvesszők. A Nyassa. Nyansa, Tanganika és Bangveolo tavak vidékéről. **202.** Puzdra. A Nyassa, Nyansa, Tanganika és Bangveolo tavak vidékéről. **203., 204.** Ijjak. A Nyassa. Nyansa, Tanganika és Bangveolo tavak vidékéről. **205., 206.** Kard és hüvelye. A Szunda-szigetetről. **207., 208.** Skalpozó kés, u. n. *glacis*. Borneo-szigetén a dajakok használják. **209.** Fűvágó kes. Jáva szigetről, **210.** Gyékény, Jáva szigetről. **211.** Nyeles merítő-edény, kókuszdió-héjből. Jáva szigetről.

8. SZÁMU TÁRLÓ.

Néprajzi tárgyak Afrikából, Észak-Amerikából és Uj-Guineából. Az afrikaiakat ajándékozta Rottauscher Károly, az Észak-Amerikából eredőket Holländer Tivadar.

212., 213. Kanál, tülökből. Afrikai néger. **214.** Kanál, faragott s festett fából. Afrikai néger. **215., 216.** Kanál, fából faragott s festett. Afrikai néger készítmény. **217.** Tör, hüvelyével. Afrikai néger. **218.** Kanál, fa, festett s részben égetett. Afrikai néger. **219.** Edényke, vörösrre festett tök. Afrikai néger. **220.** Hajkenőcs tartására szolgáló doboz. Afrikai néger. **221., 222., 223., 224.** Karpereczek elefántcsontból. A keletafrikai Wamansi néger-törzstől. **225.** Amulet a vízbefúlas ellen. Afrikai néger. **226., 227.** Canoe (csolnak) mintái. Afrikai néger. **228.** Bálvány, madárfejet ábrázol. Uj-Guineából. Ajánd. Reichel Imre. **229.** Nyakláncz, tengeri nyúl csontjából. Észak-Amerika, az Uth nevű indián-törzstől. **230.** Amulet, u. n. *cri-cri*. A gomb szent írást tartalmaz, mely viselőjét, hitők szerint, minden bajtól megóvjá. Dakarból.

Afrika. Ajánd. Hennemel Albert. **231.** Amulet, nyakláncz. Afrikai neger. **232.** Puskapormérő, emberesontból faragott. Észak-Amerika, az Uth nevű indián-törzstől. **233.** Nyakláncz, ember- s állatfogakból, vörös posztóból s állatesontcskákból. Észak-Amerika, az Uth nevű indián-törzstől. **234.** Hálószővő-tű, emberesontból. Észak-Amerika, az Uth nevű indián-törzstől.

KERETBEN.

235. PÁRNA-BETÉT, sötétbarna selyemszállal himzett. Magyar, a 18. századból.

236. PÁRNA-BETÉT, világoskék pamutszállal kivarrva. Magyar, a 18. századból.

237. PÁRNA-BETÉT, zöld selyemszállal himzett. Magyar, a 18. századból.

238. CSIPKE, antipendiumról való, durva fehér vászonból zsubrikált s fehér pamutszállal kivarrt. Készült Jászó-Ujfaluban, a 18. század végén. Ajándékozta Zselinszky János.

A FALON.

239. PARASZT LEÁNY FELSŐ-GARAM VIDÉKÉRŐL. Olajfestmény. Festette és ajándékozta Sándy Gyula budapesti tanár.

240. PARASZT LEGÉNY FELSŐ-GARAM VIDÉKÉRŐL. Olajfestmény. Festette és ajándékozta Sándy Gyula budapesti tanár.

241—244. Ethnografiai képek Erdélyből. Részben festve, részben különféle színű szövetekből s bőrből összeállítva. A 18. századból. Ajánd. Klimkovics Béla.

241. Házas oláh parasztférfi. **242.** Oláh paraszt menyasszony. **243.** Oláh parasztnő. **244.** Oláh parasztférfi esős időben.

SZABADON.

245. TEMPLOMI PAD, fából. Hátdeszkáján bevésve: EX . BONIS ANDREE . GROTKER . SECUNDI : QVI

CARNIS . DEBITVM . SOLVIT . ANO . 1 . 5 . 1 . 2.
(Grotker András javaiból, ki 1512-ben halt meg.) Valamikor a kassai Erzsébet-templomban állott s a Grotker-család padja volt. Ajánd. a kassai dóm építési irodája.

9. SZÁMU TÁRLÓ.

Khinai, japáni és indiai tárgyak.

246. Alak, ülő khinai nőt ábrázol. **247.** Alak, ülő khinai férfit ábrázol. A thea súlyának kiegyenlítésénél használják. Ajánd. kellemesi Melezer István. **248.** Alak, khinai nőt ábrázol. Ajánd. Klímkovics Ferencz. **249.** Alak, khinai férfit ábrázol, kezében karddal. Ajánd. Klímkovics Ferencz. **250., 251.** Buddhát ábrázoló szobrocskák. Ajánd. Rottauscher Károly. **252.** Alak, khinai férfit ábrázol. A thea súlyának kiegyenlítésénél használják. Ajánd. kellemesi Melezer István. **253.** Számoló-gép. Khinai. Ajánd. Rottauscher Károly. **254.** Kard, az úgynevezett *Casch* khinai sárgaréz-pénzekből összeállítva és selyembojtokkal diszítve. Vallási szertartásoknál használják. Ajánd. Rottauscher Károly. **255.** Opium szívó készlet: pipa, tokjával és tárcza. Japáni. Ajánd. Rottauscher Károly. **256.** Kard, dombornüvekkkel diszített esonthüvelylyel és markolattal. Khinai. Ajándékozta Bubics Zsigmond. **257.** Tükör, bronzból öntött. Khinai. Ajánd. Holländer Tivadar. **258., 259., 260.** Rizspapírra festett képek. Khinai. **261.** Khinai belépőjegyek. 30 drb. **262., 263., 264., 265.** Rizspapírosra festett képek. Khinai. **266.** Fogkefék, 17 drb. Fából, egyik végükön ecetszerűen bevagdálva. Khinai. Ajánd. Rottauscher Károly. **267.** Férfi cipő, 1 pár. Khinai. Ajánd. Reichel Imre. **268.** Szobroeska, szalonnaköböl faragva. Khinai. Ajánd. Bubics Zsigmond. **269., 270.** Fedeles edényke, szalonnaköböl faragva. Khinai. Ajánd. Bubics Zsigmond. **271.** Doboz, fogporral. Japáni. Ajánd. Rottauscher Károly. **272., 273.** Pálmalevélre írt szanszkrit inádság. Kambodzából. (Hátsó-India). Ajánd. Rottauscher Károly. **274.** Khinai előkelő nő divat által elnyomított lábának gipszmintája. Hozzá hárisonya és cipő. Ajánd. Reichel Imre. **275.** Levél, selyempapírra írva. Khinai. **276.** Doboz; belsejében fogpor. Khinai. Ajánd. Reichel Imre. **277.** Az Új-Testámentom khinai nyelven. Ajánd. Elischer Boldizsár. **278.** Faragvány, jászpiszból, fákat s kis kunyhót ábrázol. Khinai. **279.** Rózsa, sokszínű fajánszlapocskákból. A bangkoki pagodából való. Ajánd. Rottauscher Károly. **280.** Orvosságot tartalmazó csomag. Khinai. Ajánd. Reichel Imre. **281.** Homeopatikus pilulákat tartalmazó üvegecske.

VII. EMELETI CSARNOK. 282—303.

Khinai. Ajánd. Reichel Imre **282**. A szentírás khinai nyelven. **283**, **284**. Rizspapírra festett khinai képek. **285**. Képeskönyv. Japáni. Ajánd. Rottauscher Károly.

SZABADON.

286. DISZABLAK, sokszínű u. n. opaleszczensz-üveg-ből mozaikszerűen összeállítva. Tájképet ábrázol, vízzel, fákkal s dombokkal. Tervezte Horti Pál budapesti tanár, készítette Walther Gida Budapesten. A vall. és közokt. m. kir. Ministerium letéte.

10. SZÁMU TÁRLÓ.

Játékkártyák, köszöntőlapok stb.

287. Francia játékkártya, 10 lap. A 19. század elejéről. **288**. Német játékkártya, 18 lap. Felirata: FRANZ KERBÖCK IN WIEN. A 19. század elejéről. **289**. Panszláv játékkártya, 12 lap. Felirata: FAJNOWE SLOWENSKO-NARODNE KARTI OD BOHUMIRA FISCHERA W PRESPORKU. (Finom tót nemzeti kártya Fischer Bogomértól, Pozsonyban). 1848/49-ből. **290**, **291**, **292**. A 287. számhoz tartozó többi kártya. **293**. A 289. számhoz tartozó többi kártya. **294**. Tarokk játékkártya. Készült Kassán Werfer Károlynál. A 19. század közepéről. **295**. Tarokk játékkártya. Felirata: FABRICIERT VON GOTTF. FISCHER IN TYRNAU. (Készítette Fischer Gottfried Nagy-Szombatban). A 19. század első feléből. Ajánd. Medveczky Kálmán. **296**. Tarokk játékkártya. Felirata: *Legfinomabb magyar salon tarokk kártya. Legújabb eredeti kiadás. Résztvénytársulat Debreczenben*. A tarokkklapokon az egyes magyar várak. A 19. század második feléből. Ajánd. Medveczky Kálmán. **297**. Tarokk játékkártya. Felirata: PESTEN 1865 LEGFINO KÁRTYA. **298**. Francia játékkártya. Felirata: F. ANTONIO RUBIO IN TRIESTE 1822. (Készítette Rubio Antal Triesztben, 1822-ben.) **299**. Játékkártya. Felirata mint a 298. számúé. **300**. Francia játékkártya. Felirata: FAB. DI ANTONIO RUBIO IN TRIESTE. 181 . . . (Készítette Rubio Antal Triesztben 181 . . . -ben.) A 19. század elejéről. **301**. Magyar játékkártya. Felirata: I. NORBERT . HOFMAN. Ez alatt a magyar és az osztrák címerpajzs. Bécsi gyártmány a 19. század elejéről. **302**. Piquet játékkártya. Felirata: IOHANN DVORIK BRVNN 1818. Brünni gyártmány 1818-ból. **303**. Francia játékkártya. Felirata: Fca ANTO RUBIO TRIESTE

1822. (Készítette Rubio Antal Triesztben, 1822-ben). **304.** Piquet játékkártya. Felirata: *Fabriziert in Wien von Carl Hoffer bürgerlicher Spiel-Karten Fabrikant.* A 19. század első feléből. **305.** Piquet játékkártya. Felirata: I. N. HOFFMANN WIEN 1815. **306.** Piquet játékkártya. Felirata: C. Hoffer Wien 1821. **307.** Tarokk játékkártya. Felirata: *Fab. di Antonio Ru(bio) 1813.* Trieszti. **308—314.** Köszöntőlapon a 18. század végéről s a 19. század elejéről. Az alakok mozgásba hozhatók. **315—324.** Szimbólikus herbárium, 10 lap. Mindegyik lapon egy-egy felragasztott virág, ez alatt pedig egy szent. Felül német s latin nyelven a virág neve, alul az illető szent s egy német idézet a szentírásból. Prágai gyártmány a 19. század elejéről. **325—333.** Bűvészkártya, 9 lap. A 19. század elejéről. **334.** Játékkártya. Felirata: F. ANT. RUBIO IN TRIESTE. A 19. század elejéről. **335.** Tarokk játékkártya. Felirata: J. G. Uffenheimer in Guntrausdorf. A 19. század első feléből. **336.** Játékkártya. A 19. század első feléből. Valószínűleg gráci gyártmány J. F. Kaiser műhelyéből. **337.** Társasjátékkártya, az u. n. »L'oracle français.« A 19. század első feléből. Készült Grácban F. Kaisernél. **338—340.** Kártyák különböző társasjátékokhoz. **341.** A 315—324. számhoz tartozó többi lap.

SZABADON.

342. A NAPPAL. Gipszszobor. Ajándékozta Fróde Vilmos. Az eredeti, márványból faragott szobor Firenzében, a San Lorenzo-templom új sekrestyéjében Medici Lőrincz urbinói herceg siremlékén van. Michelangelo műve.

Michelangelo Buonarotti, világhírű olasz szobrász, festő és építész, szül. Capresében, 1475. márcz. 6-án, megh. Rómában, 1564. febr. 18-án. Számtalan műve közül itt csupán Medici Lőrincz urbinói herceg és Medici Giuliano nemoursi herceg siremlékeit említjük fel, melyeket VII. Kelemen pápa megbízása folytán a művész a firenzei Szent-Lőrincz templom sekrestyéjében tizenhat évi munka után 1536-ban fejezett be. Medici Lőrincz siremlékén a *hajnal* és *est*, Medici Giulianoén pedig a *nappal* és az *új* allegorinai szobrai egymásnak hátat fordítva fekszenek. Valamennyi óriási, erőteljes alak; izmaik iszonyu erőteljesen feszülnek, fekvésök nyugalmat jelez, a tagok rendkívüli és lehetetlen tartása és az izmok ideges játéka a legnagyobb nyugtalanságot árulják el. Ez az ellentét természetfölötti és megrendítő hatást

kölesönöz nekik. E négy szoborban érte el a renaissance-szobrászat tetőpontját.« Gipszszobraink az eredetiek kisebbített másolatai.

343. AZ ÉJ. Gipszszobor. Ajándékozta Frőde Vilmos. A márvány eredeti Firenzében, a San Lorenzo-templom sekrestyéjében Medici Lőrincz siremlékén. Michelangelo műve. (Lásd a 342. sz. alatt.)

344. A HAJNAL. Gipszszobor. Ajándékozta Frőde Vilmos. A márvány eredeti Firenzében, a San Lorenzo-templom sekrestyéjében Medici Giuliano siremlékén. Michelangelo műve. (Lásd a 342. sz. alatt.)

345. AZ EST. Gipszszobor. Ajándékozta Frőde Vilmos. A márvány eredeti Firenzében, a San Lorenzo-templom sekrestyéjében Medici Giuliano siremlékén. Michelangelo műve. (Lásd a 342. sz. alatt.)

VIII. SZÁMU TEREM.

KŐ- ÉS BRONZKORBELI TÁRGYAK, EGYIPTOMI, GÖRÖG,
RÓMAI, HALLSTADTI, LA-TÉNE ÉS NÉPVÁNDORLÁSKORI
RÉGISÉGEK.

A KŐKORSZAK.

A régészeti tudomány az ember művelődésének történetében három korszakot különböztet meg. Ezek: a *kőkorszak*, a *bronzkorszak* és a *vaskorszak*.

E három korszak között a kőkorszak a legrégebb. Nevét onnét kapta, mert abban az időben, mely az emberi művelődésnek hajnala s a melyből sem szóbeli, sem írásbeli hagyományok nincsenek, a fegyverek s a házi eszközök készítésére jórésztben a követ használták az emberek, mert a fémeket még nem ismerték.

Magát a kőkorszakot is két részre szokták felosztani. A régebbit *paleolith-kornak*, a fiatalabbat *neolith-kornak* nevezik. A paleolith-korban az emberek kőeszközeit pusztán nagyolt pátogatásokkal s durva ütésekkel alakították ki úgyahogy az anyagból, a neolith-korszakban azonban már a technikának egy újabb, haladottabb kézügyességre s fejlettebb izlésre valló gyakorlatával, a *csiszolással*, találkozunk. Ezért az elsőt a *csiszolatlan*, az utóbbit a *csiszolt kőeszközök korának* is nevezhetjük, a mivel azonban a két korszak produktumai technikailag még nincsenek egymástól megkülönböztetve s kor szerint fixirozva, mert a csiszolt kőeszközök korában is fölös számmal találkozunk egyszerű pátintás útján előállított

VIII. SZÁMU TEREM.

csiszolatlan kőeszközökkel, sőt a tüzkőből, obszidiánból, jászpiszból stb. készített pengék, nyilhegyek és lándzsák éppen a csiszolt kőeszközök korszakában lépnek fel tömegesen.

A PALEOLITH-KORSZAK. Paleolith-korbeli autentikus emlékeket hazánkból eddigelé nem ismerünk, Franciaországban, Angliában és Dél-Németországban, valamint Algirban s Tuniszban is azonban több helyütt bukkantak rá az ember létezésének eme legrégebb tanúira, amelyek azt bizonyítják, hogy a paleolith-korban az ember együtt élt a ma már kihalt mammuttal, a barlangi medvével s az északi vidékekre vonult rénszarvassal, mert a kőeszközöket eme állatok csontjaival együttesen találják.

Hogy mikor volt e korszak, azt évszámmal kifejezni a tudomány mai állása szerint lehetetlen; legfeljebb geológiaiilag irhatjuk körül a paleolith idejét a híres Worsaae szavaival, a ki erről a korról egyik tanulmányában így nyilatkozik: „Az ember legrégebb nyomai, melyeket Európában fedeztek fel, dél és nyugat felé találatnak, főleg a Középtenger s az Atlanti oceán partvidékein s ezek oly távol, régi korba nyulnak fel, melyben Európának a mostanítól egészen eltérő klímája és alakulása volt. Közel állnak ezek az úgynevezett jégkorhoz, midőn Európa nagy részét roppant jégárok borították. A mi később Európát képezte, az akkor, úgy mint Grönland belseje mostanában, több ezer láb vastag jégkéreggel volt borítva, mely csak lassan olvadozott s megtöltötte a völgyeket és mocsarakat kavicsos és földdel. Ez az olvadás legelőbb s a legnagyobb mértékben délen és nyugaton történt meg s így hát itt lett a föld legelőbb lakható. Azért valószínű, hogy az ember Dél-Európában s különösen a Középtengernél már századokon át lakott, mielőtt még északi Európa jégborítékától megszabadult volna.“

VIII. SZÁMU TEREM.

A paleolith-korban az ősember természetalkotta barlangokban lakott, még a tüzet sem ismerte s élete a vadállatok ellen való küzdelemnél alig lehetett egyéb. Nem volt háziállata, sem agyagedénye, nem volt egyéb szerszáma, mint a letört ág és a kő, melynek szilánkolás által könnyebben kezelhető óriás mandola-forma alakot adott. Természetes tehát, hogy életében nagy lépést jelentett a tűzgerjesztés mesterségének s ezzel a sütésnek a megismerése, mert ez életmódját tetemesen megváltoztatta s nagy lépéssel vitte előre a művelődés felé.

Nyilván a paleolith-kor fejlettebb civilizációjának tudhatjuk be azokat a sajátos emlékeket, a melyekkel Francia-, Angol-, Spanyol- és északnyugati Németországon kívül még Algirban s Krimeában is találkozunk. Ezek az u. n. *menhírek*, *dolmenek*, *cromlecek* és *stonehengék*. Felállítgatott vagy körbe rakott kisebb-nagyobb, sokszor óriási sziklatömbökből álló emlékek, sírhelyek vagy vallásos czelokra emelt szerkezetek ezek, melyek, úgy látszik, már az átmenetet képezik a neolith-korba, de a melyekből a mi hazánk egyetlen egyet sem tud felmutatni. A paleolith-kor eme átmeneti emlékei sorába kell iktatnunk végre a Dániában nagy számmal előjövő *konyhahulladék-halmokat*, vagy a hogy ott nevezik: a *kjökkenmödding*-eket. A tengerpart vidéken elhúzódó dombok ezek, a melyekben szépen pattogtatott s részben már csiszolt tűzkő (silex) eszközöket kagylókkal, halszálkákkal s most is élő állatfajoknak csontjaival együtt nagy számban találnak. Edénycserepek még nincsenek e halmokban, de itt jelenik meg először a kutya mint háziállat, hogy elkísérje az embert a civilizáció küzdelmes útjain a fejlődés ama fokára, a melyen ma áll, de a melynek szédítő magasságában az ember sokszor elfelejti, mily szolgálatot tett neki a művelődés eme evolúciójában ez az igénytelen, hűségesebb állat.

VIII. SZÁMU TEREM.

A NEOLITH-KORSZAK. Hazánk őskori története, mint az előbbiekből is kitűnik, *a neolith-korszakkal veszi kezdetét*. A máma lakott területek legszamosabb helyén a föld megőrizte számunkra e korszak embereinek kőszerszámaikat, agyagedényeit, fegyvereit s háztartási eszközeit, melyekből elég világos képet alkothatunk a történelemelőtti ember életmódja s családi élete felől. A neolith-kori ember elhagyta a barlangot s lakóhelyeül mindig folyó-, vagy patakmenti vidékeket keresett föl, vagy ingoványos területeken sekély vizekbe levert czölöpökre építi fel kunyhóját, a mint ezt a svájci, a savoyai és az osztrák alpesi tavak czölöpépítményes telepeinél tapasztaljuk. Nagy tapintattal s óvatossággal jár el a kőkorszak embere az úgynevezett *földvárak* helyeinek a megválasztásában, miket leginkább izolált hegyháta kiálló, két oldalról lehetőleg szabadon s meredeken lefutó s a heglánczczal csak egy oldalról összefüggő hegyfokokon készített nagy fáradsággal s nagy stratégiai ügyességgel, hogy magát ezeken az ellenség s a vadállatok ellen megoltalmazza. E pontok természetalkotta előnyeit a maga czéljára ügyesen tudta kiaknázni a neolith-kori ember s hogy aztán teljesen s minden oldalról lehetőleg hozzáférhetetlenné tegye e helyeket, a hegy kevésbé lejtős oldalaira mély árkokat ásott, az árkok fölé magas, a legtöbb esetben rengeteg munkát igénylő földsánczot emelt s csupán csak egy nyílást — kaput — hagyott azon a közlekedés számára, mely a várba felkanyargó ösvényen történt. A hegyfokok meredek oldalait, mert ezek úgy sem voltak könnyen megmászhatók, vagy éppen nem, vagy csak sekélyebb árokkal kerítette körül, de a várba vezető ösvény elhelyezésénél pontosan szembe előtt tartotta azt a középkorban is divó stratégiai elvet, hogy az úton felvonuló egyéneknek a jobb, tehát paizszal nem védett oldaluk legyen a vár

felé fordítva, hogy így védtelenül legyenek kiszolgáltatva azoknak, akik a várat védik. A pusztán árkokkal s földhányásokkal bíró földvárak tekinthetők a neolith-kori ember legrégebbi mentsváraiul. Már valamivel fiatalabbak azok, a melyeknél a sánczokat kiklopszfal módjára egymásra helyezett kövekből rakták össze. Miután a neolith-kori ember a mész- és homokkeveréknek (a malternek) a használatát még nem ismerte, e falak minden ragasztóanyag nélkül vannak készítve, legfeljebb pernyével és szalmával átgúrt agyag képezi az összekötő anyagukat, mit, hogy összeállóbb s szilárdabb legyen, néha keményre ki is égettek.

Bár a neolith-kori ember életének egyrésze e földvárak területén folyt is le, béke és nyugalom idején a vár lakosai sátraikat a patakok s folyók mentén elterülő helyeken ütötték fel, hol állatokat tenyésztettek, silány kő-, fa- és aganceszközeikkel megművelték a földet, természetek szemes életet és lent, vadakra vadásztak, a vizekben pedig hálóik és csonthorgaik segítségével halat fogdostak s e barátságos vidéket és árnyas ligeteket csak akkor hagyták oda, ha ellenséges törzsek ütöttek rájuk, hogy szerzett javaiktól megrabolják. Ilyenkor a földvárak körül elszórt telepeken lakó családok a mentsvár sánczai közé huzódtak, melyet ostrom esetén egyesült erővel megvédelmeztek, a sánczokból nyilakat lövöldözvén, dárdaikat vetvén s kőtömböket gurítván az ostromló ellenség sorai közé.

A mentsvárak sánczai között készült a neolith-kori ember első lakóháza is, mely vagy egy, a földbe vájt s nyílása fölött lombbal födött körtealaku üregből állott (lásd a 667. számú képen), tehát a legközelebb járt a paleolith-kori ember barlanglakásához, vagy a föld felett vékonyabb fagalyakból olyformán készült, hogy az ősember a hosszú s hajlékony fagalyak vastagabb végeit

VIII. SZÁMU TEREM.

a földbe szurkálta, vékonyabb végeiket csomóba fogta s felül összekötözte, miáltal egy méhkashoz hasonló kunyhónak a vázához jutott. E függőlegesen haladó galyakat rőzsével, vesszővel befonván s a fonadékot agyaggal kitapasztván, készen állt az ősemler lakóházának másik fajtája, mely az előbbenihez képest minden bizonynyal már haladást jelentett. Neolith-kori telepeken gyakran találhatók ilyen kunyhókból származó agyagtapaszkok, a melyeknek testében galyak s vesszők homorú lenyomatai észlelhetők (887. sz.). Hogy e kunyhók tűz által pusztultak el, arról a tapasztok kiégetett állapota tanuskodik.

Hogy a neolith-korban az ember nemcsak társasan, de huzamos időközön át is tartózkodott e telepeken, azt az azokban található terjedelmes tüzelőpadok s az egymás fölött megismétlődő vastag hamurétegek bizonyítják. Ha a tüzhelyen összegyűlt hamu, eltörött edények és eszközök állatesontokkal s egyéb hulladékokkal felszaporodva lehetetlenné tették a továbbtüzelést, a baj orvoslására földet hánytak a szemétre s a simára vált területen újra kezdték a tüzelést, mi gyakran megismétlődve, egész halmot növesztett a tüzhely fölé. Hogy a gabnanezüket ismerték s művelték, azt beigazolvva látjuk a telepeken található elszenesedett magvakkal, (627., 634. sz.); hogy lent vagy kenderet természetettek s ennek szálaiból szövetet készítettek, bizonyítják az agyagból s kőből készült orsónehezékek (498–531. sz.), a szövőszék-sulyok s az a körülmény, hogy sokszor találunk olyan edénytöredékeket, a melyeknek falára durva szövet van lenyomva. Állati bőrből álló ruházatukhoz tehát már a kender- vagy lenből durván s kezdetleges módon megszőtt vászon is hozzájárulhatott; ebből lehettek készítve nyári sátraik is, míg a telet fentebb leirt kunyhóikban töltöttek.

VIII. SZÁMU TEREM.

A csiszolt kőkorbéli ember fő táplálékát elejtett vadak húsá képezte; e mellett szerette a halat, a bárányt, a sertést, a madarakat s megette házi állatját, húséges kísérőjét is: a kutyát. Eme állatok csontjaival s a szarvasmarháéval sűrűn találkozunk a tüzelő-padok hamurétegeiben s hogy a csontvelő is kedvencz eledele volt, tanúsítja az, hogy a velős csontokat vagy hosszában felhasította, vagy apró darabokra törte, hogy azok tartalmát kiszedhesse. Gabbaneműiek lisztjével is táplálkozott a neolith-kori ember; a magvakat nagyobb lapos kövekből készített őrlőkövein (998., 999. sz.) egy más, rendszeren hengeridomu kisebb kővel durván megörölte s az így nyert daraszerű lisztből bizonyára kenyeret is süített. Szerette a gyümölcsöt is, melyet télvíz idejére megaszalt (771., 772. sz.); megette végül a folyami kagylót (*Unio pictorum*) is (635. sz.), melynek teknőit számtalan neolith-kori telepen sokszor szekérszámra lehet gyűjteni.

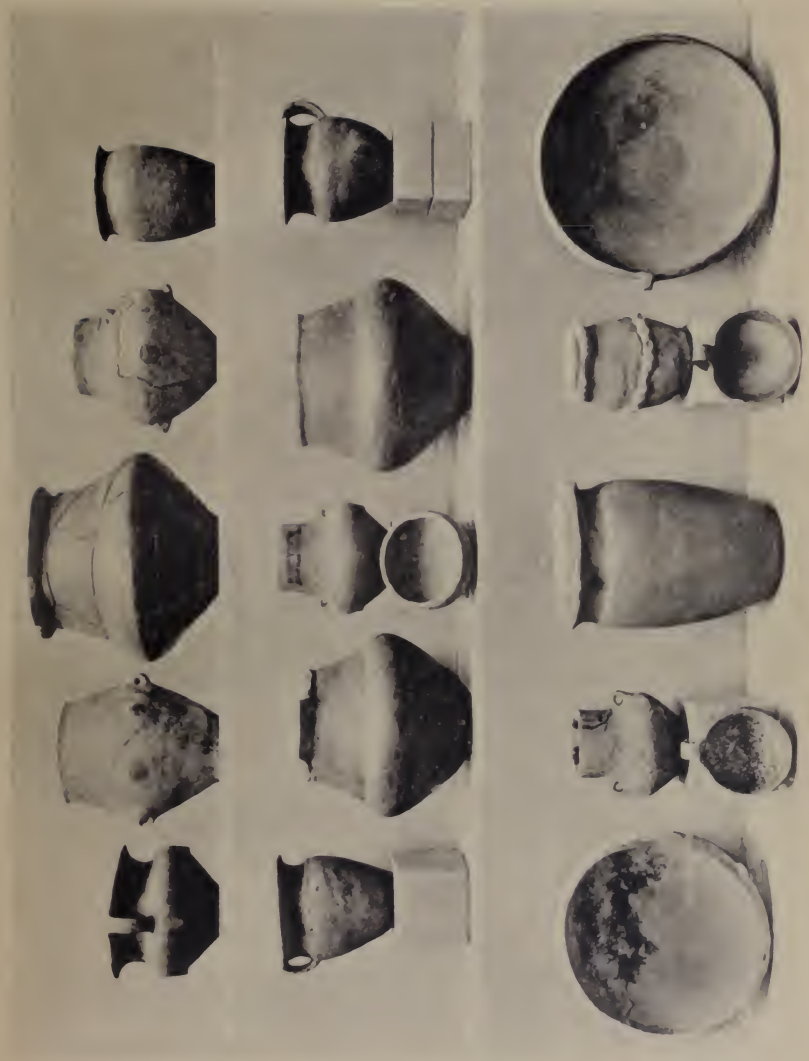
Védő s támadó fegyvereinek anyaga a kő s a szarvasagancs volt. E czélra a kövek közül legjobban szerette az *obszidiánt* és a *tűzkövet*, de felhasználta a kvarczok s a keményebb kövek minden válfaját, a melyet megszerezhetett. E kövekből pattintás által nyílhegyeket, töröket, késpengéket, fűrészeket, furókat s lándzsákat formált, melyeket sohasem csiszolt ki. A kőpengéknek, nyíls lándzsahegyeknek nyelvbe való erősítésére érdekes példát szolgáltatnak a modern vadnépek némely törzseinél ma is divó e fajta készletek, a melyekből két példányt, az északamerikai Uth nevű indiánustörzs által használt kést és nyilat, a 496. és 497. szám alatt látunk kiállítva. Azt a követ, a melyről a megfelelő pengéket egy, a rendszeren kúpidomu kő vastagabb alapjának szélére mért ütéssel lehasította, *magkőnek*, *nuclaeus*-nak nevezük. Ezekben a lehasított pengéknek, nyilaknak stb. a

VIII. SZÁMU TEREM.

helyeit ma is világosan meg lehet látni. (Az eljárást 667. számú képünk mutatja.) A neolith-kori ember ezeken kívül különböző kövekből kalapácsokat, baltákat, vésőket és a gyaluvashoz hasonló szerszámokat is készített, de ezeket már gondosan kicsiszolta s a mi a fő és jellemző, a két elsőt a nyél számára roppant fáradtsággal át is fúrta. A köznép ma ezeket az eszközöket *mennykőveknek* nevezi, az égből hullottaknak véli s büvölő erőt tulajdonítván nekik, babonás czélokra használja.

Keller tanárnak a svájci czölöpépítmények kulturrétegeiben talált maradványokból sikerült egy olyan furógépet rekonstruálnia, a minővel a neolith-kori ember ezt a műveletet elvégezte. (A furógépről s annak kezeléséről 667. számú képünk nyujt kellő felvilágosítást.) A fatuskóba erősített s derékszög alakban álló szerkezet közepén fonál vagy húr van, a melylyel, mai hasonló szerkezetű fúróink módjára, egy függőlegesen álló pálczát hozhatunk tengelye körül gyors forgásba. A fapálcza alsó végére velős csontnak henger alakú üres darabját illesztette s ezzel lyukasztotta ki az alája helyezett kőeszközt, úgy, hogy a gyors forgásba hozott csontthenger alá folyton nedves kvarczhomokot hintett, mely keménységénél fogva az illető kőtárgyat a megfelelő helyen gyűrűalakban kisúrolta. A kőeszközökön kívül a neolith-kori ember használt még csontból készített korcsolyát, árat, túket, horgot s bordacsontokból alakított simítóeszközt agyagedényeinek készítésénél. Oly vidékeken, a hol kevés volt a kő, szarvasagancsból alakította eszközeit s ezek nálunk különösen a nagy alföld praehistorikus telepeit jellemzik.

A neolith-kori ember családi életét bensőség s az egymás iránti ragaszkodó szeretet jellemzi. A telepek tüzelőhelyeinek hamujában sokszor lehet találni apró agyagedényeket (1011., 1012. sz.) s agyagból durván formált,

Kőkorszakbeli esztergályok.

VIII. SZÁMU TEREM.

de azért felismerhető állatalakocskákat (753., 756. sz.), melyek játékszernél egyebek alig lehettek. Ezekkel kedveskedett a kőkorszaki ember gyermekeinek, a mely tárgyak így a szülői szeretetnek bár primitív, de sok évszázadra visszanyúló s tiszteletet érdemlő gyöngéd jeleiül szolgálnak.

A neolith-kor legnagyobb vívmányát azonban az agyagedények készítésének a feltalálása képezi, ami az ősembert a főzés mesterségének a tudatára vezette. Az edények kivétel nélkül olyan agyagból készültek, a melynek állományába vastag homokot hintett a praehistorikus fazekas, hogy ezzel az edényfalak szilárdságát növelje. A neolith-kori ember agyagedényeit, a fazekas-korongot még nem ismervén, szabadkézzel formálta, külső felületén kisimitotta s ízlése s műérzéke fokához mérten néha diszítette is. Sok esetben találunk oly edénytöredékeket, a melyeknek külső felületén növények vékony szárainak a lenyomatait látjuk. Nyilvánvaló, hogy ezek készítésénél előbbben egy növény-fonadékból álló vázat készített az ősember, mit belülről agyaggal kitapasztott s azután kiégetett. A tűz a burok szerves részeit megemésztvén, azok homorú lenyomatai az edény falán megmaradtak. Az edények legtöbbször fül helyett bütyök-szerű, félzsemlye-idomu fogantyúval vannak ellátva, de azért sűrűn találkozunk már teljesen kifejlesztett, tipikus fülekkel is az edények oldalain. (433., 782. sz.) A czifrázatok kezdetben igen primitívek: ujj- és körömbenyomások, durva karczokból álló egyszerű vonalak, amik azonban később finomulnak s körös, hullám- és cik-czak alakokat öltenek. Az edények külső felületei néha vasoxyddal vannak festve s korommal vagy grafitval feketére fényezve is, a korszak legfejlettebb fokán pedig a bekarczott vagy mintával benyomkodott vonalakat egy, rendszeren fehér színű, mésznemű anyaggal töltik ki.

VIII. SZÁMU TEREM.

Ezek az u. n. *mészbetétes edények*, (384., 1008. sz.) a melyeknek diszitó anyagát a modern kutatás foszforsavas mészben állapította meg. A boldogkőváraljai neolith-kori telepen, mely a korláthival együtt valóságos kőszköz-gyár volt s készítményeit messze fekvő telepekre elszállította, a betétes edények egy különös fajtája fordul elő, a mennyiben t. i. a bekarczolt vonalak nem foszforsavas mészből s nem fehér, de vasoxydból álló vörös berakással vannak diszítve, a mi az edények fekete falán a maga vérvörös anyagával a maga idejében pompásan hathatott.

A neolith-kori telepeken sokszor találni olyan töredékeket, a melyek igen nagy, gyakran egy hektoliternyi ürtartalmu edényekhez tartoznak, sőt egy ilyen, csaknem egészen ép edényt a nagyfalvi leletből birunk is (666. szám.) E nagy edények viz-, liszt- és magtartó-hombárok gyanánt szolgáltak s az ősembernek azt a szoigálatot tették, a mit a mainak a hordó, a puttony s a szapu.

Az edények csoportjában említjük fel végül az u. n. *tűzikutyát* is. (387., 388. sz.) Agyagból készült, többnyire erősen kiégetett kúp- vagy gúlaidomú tárgyak ezek, felső harmadukban vízszintes irányban egy nyílással áttörve. Valószínű, hogy a főzésnél lábak gyanánt az edények alá helyezték őket s nyílásuk arra való volt, hogy a tárgyat pala segélyével a tűzben megfelelő helyzetbe hozzák. Ide tartoznak továbbá a *halósulyok*, melyeknek rendeltetését nevük mutatja (1038. sz.), végre az ékszerű szolgáló, agyagból készített s a legkülönbözőbb formájú *gyöngyök* is, a melyek át vannak fúrva, hogy felfűzve nyakban viselhetők legyenek. Megyénk e nembeli speczialitásai a devecseri telepen talált C alakban gyöngén meghajlitott, hengeralakú s egyik végükön átfúrt agyagdiszek. (1142. sz.) Agyag-ékszereken kívül a neolith-kori ember ékszerűl szerette

VIII. SZÁMU TEREM.

az átlukasztott kagylókat s a dentalium és tridacna nevű tengeri csiga, illetve kagyló héjait, a melyekből karpereczeket s egyéb ékszereket faragott. Szerette végül az átfúrt állatfogakat is, a melyekből szintén birunk egy példányt a deveceeri telepről. (1163. szám.)

A neolith-kori ember halottait vagy veremsirban temette el s ez esetben a sírgödör széléit lapos kövekkel rakta ki, vagy egyszerűen a hullát zsugorított helyzetben akként helyezte a földbe, hogy a felhuzott lábszárak csaknem a faresontot érintik, a két kar pedig felemelt helyzetben a kézzel vánkos gyanánt a fej alá van téve. E zsugorított vázakat helyenként majdnem ülő helyzetben, a legtöbb esetben azonban fekvé találjuk a föld színén, melyet azután ráhányt kőréteggel s földdel borítottak be. Az a szeretet, mely a kőkorszaki embert családjával összefűzte, a sirban is megnyilatkozik, mert nem ritka eset, hogy az anya egy sirba temetkezik gyermekével, a holtakhoz pedig mellékleteket helyeznek: fegyvereket, kőszközőket, étellel telt edényeket és ékszereket, hogy ezeknek az elköltözött a túlvilágon is hasznát vegye.

A nélkül, hogy e nézet értékét vitatnánk, mint érdekes momentumot közöljük, hogy dr. Much Mátyás, az osztrák prachistorikus telepek tudós kutatója, azt véli, hogy a esiszolt kőkor *letűnté* óta körülbelül 3000 év múlt el s azt hiszi, hogy Magyarország és Ausztria lakható vidékei közül a legtöbb már akkor be volt telepítve s hogy községeink legtöbbje prachistorikus előzményeken alapul. Nézetének ez utóbbi része bizvást elfogadható, mert a neolith-kori emlékek száma szerfölött nagy s miután láttuk, hogy a Vörös- és Középtenger vizében élő kagylóknak héjaiból készült ékszerek még hazánkba is eljutottak, bizvást feltehetjük, hogy a neolith-kori ember messze földekre kiterjedő kereskedelmi összekötte-

tessel is birt. Csereeszközül állatbőrök és rabszolgák szolgálhattak.

A neolith-kori műveltségnek a fémeknek, nevezetesen a réznek s a bronznak a fellépése vetett véget.

11. SZÁMU SZEKRÉNY.

342. URNA, szürke eserép. Oldalán hat kiálló púp.

343. BÖGRE, vörös eserép, szabadkézben durván alakított. Testén függőleges és ferde karczölások. Találták Bodrog-Vécsen. Ajánd. Bubics Zsigmond.

344. TÁL, vörös eserép. Behajló pereme alatt 8 kiálló púp.

345. FÜLES EDÉNY, kívülről feketére fényezett eserép. Alakja a görögök *aszhosz* nevű edényével megegyezik.

346. EDÉNY, vöröses eserép. Testén 4 kiálló púp. A nyaka tövén lévő két púp a felfüggesztésre szolgáló zsinag számára át van fúrva.

359. SZÜRÖEDÉNY TÖREDÉKE, szürke eserép. A testen látható szabálytalan nyílások úgy keletkeztek, hogy a még nyers agyagedényt valamelyes hegyes eszközzel átszurkálták.

362. FÜLES CSÉSZE, szürkésbarna eserép. Testén körökből, pontok- s vonalakhöz álló benyomkodott diszitések, mik valamikor fehér mésznemű anyaggal voltak kitöltve. Valószínűleg dunántúli lelet. Ajándékozta özv. Boeskay Ignáczné úrnő.

364., 366. HÁROMLAB, eserép. Főzésnél edények alá támasztéskül használták. Békésmegyei lelet. Ajándékozta a Békésmegyei Múzeum.

365. APRO BÖGRE, szürkésbarna eserép. Testén 4 púp, bekarczolt vonalak s köröcskék. Ajándékozta özv. Boeskay Ignáczné úrnő.

370. BÖGRE, szürke cserép, durván alakítva. Hasán s peremén kidomborodó pálezatag, ezen benyomkodott diszítés.

372. TŰZI-KUTYA, cserép, gúlaidomú. Találták Martonyiban (Borsodmegye). Ajánd. Csoma József.

377. FÜLES BÖGRE, szürke cserép. Talpát henger-alaku oszlopka képezi; testén púpok és bekarcsolt vonalak. Találták Ináncson. Ajánd. Osváth Mátyás.

384. BÖGRE, szürke cserép. Nyakán vonalak s pontok, melyek fehér mésznemű anyaggal kitöltvék. Dunántúli lelet. Ajánd. Bubics Zsigmond.

387., 388. TŰZI-KUTYA, cserép, kúp- és gúlaidomú. Találták Csepén (Ugocsa megye). Ajánd. Mihalik József.

393. KANÁL, cserép, durván alakítva. Kurta nyelvcsapja a fa- vagy fémnyél számára kerek nyílással bír. Olvasztásnál használhatták. Ajándékozta Bubics Zsigmond.

399. FÜLES KORSÓ, szürke cserép. Testén bekarcsolt vonalak s háromszögek. Találták Félégyházán. Ajánd. kellemesi Melczer István.

400. EDÉNY, vörös cserép. Találták Bodrog-Vécsen. Ajánd. Csoma József.

401. FÜLES TÁL, szürke cserép, behajló peremmel s 3 púppal. Találták Pazdicson (Zemplénmegye). Ajánd. Naményi Nándor.

402. EDÉNY, szürke cserép. Pereme alatt 4 kis púp. Találták Pazdicson (Zemplénmegye). Ajánd. Naményi Nándor.

403. FÜLESBÖGRE, vörös cserép. Szalagokkal s köresekkel diszített teste valamikor fehér mésznemű anyaggal volt kitöltve. („Mészbetétes edény“.)

404—440. NAGYFALU (Szabolcs megye) községből származó cserepek, kő, csont és agancstárgyak. Összesen 37 darab. Ajánd. Csoma József.

425. Öntőminta, karika-alakú tárgyhoz; homokkő. (Már a bronzkorból való.) **426.** Öntőminta, pálczaídomú tárgyakhoz; homokkő. (Már a bronzkorból való.) **429., 430. 431.** Kőkalapácsok töredékei. **433. 434.** Edényfülek, eserépből. **435.** Tuzi-kutya, eserép. **436.** Háló-súly, eserép. **438.** Ár, csontból. **439.** Simitó eszköz, csont. Agyagedények simítására használták.

441—453. ARKA (Abauj-Tornamégye) községből származó tűzköpengék, edénytöredékek s egy orsógomb, eserépből. Összesen 13 darab. Ajánd. Csoma József.

454—458. PTHRÜGY (Zemplénmegye) községből származó tárgyak. Összesen 5 darab. Ajánd. Csoma József.

• **455., 457.** Állatalakok eserépből. Az egyik valószínűleg lovat, a másik szarvasmarhát ábrázol. Gyermekjátékul szolgáltak. **456.** Öntőminta, homokkőből, karikaalakú tárgyhoz. (Már a bronzkorból való.)

459—462. TOKAJBAN, a prépostsági szőlőben talált edénytöredékek s szarvasagancsok. Összesen 4 darab. Ajándékozta a jászói prépostság.

463—466. FELSŐ-FÜGED községből származó edénytöredékek s egy melegítő-kő. Összesen 4 darab. Ajánd. Csoma József.

467—483. BORSOD-HARSÁNYBOL származó edények és edénytöredékek. Összesen 17 darab. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

KERETBEN ES SZABADON.

484. ABAUJ-TORNAVÁRMEGYE ŐSKORI LELŐHELYEINEK TÉRKEPE. Csoma József és Mihalik József adatai nyomán rajzolta Stolez Frigyes 1902-ben. Ranschburg Gusztáv adományából.

485—493. ÓRLOKÖVEK trachitból és trachittufából. Összesen 9 darab. Többnyire az Eperjes-Tokaji hegylánc vonalán található őskori telepokről s a Hegyaljáról.

12. SZÁMU TÁRLÓ.

494. TÜZKÖBŐL ÉS JÁSZPISZBÓL pattintás után készített nyilhegyek, pengék, szilánkok s egyéb eszközök. Összesen 64 darab. Abauj-Tornavármegye különböző praehistorikus telepeiről.

495. Lándzsának része, tüzköből patogatva, retasált élekkel. Alakja s készítésének módjánál fogva a dániai köeszközökkel lép rokonságba.

496. Kés tüzköből készült pengével s fanyéllal, melybe a penge fekete szuroknemű anyaggal és növényrosttal van beerősítve. Az éjszak-amerikai *Ut* nevű indián-törzstől származik s a praehistorikus kőpengék használati módjának szemléltetése végett van itt kiállítva. Ajánd. Holländer Tivadar. **497.** Nyilvessző, tüzköből készült hegygyel, mely fekete szuroknemű anyaggal és növényrosttal van a nyélbe erősítve. A nyél végén három madártoll fekszik hosszában. Ezek a nyilvessző röpilesenek szabályozására szolgálnak. Az éjszakamerikai *Ut* nevű indián-törzstől származik s a praehistorikus kő-nyilhegyek használati módjának szemléltetése végett van kiállítva. Ajánd. Holländer Tivadar.

498—531. ORSÓGOMBOK, eserépből. Összesen 34 darab. Abauj-Tornavármegye különböző praehistorikus telepeiről.

511. Orsógomb, sűrke eserép. Lapja szélén pontkör, közepén öt-ágú csillag bekarécolva. **512.** Orsógomb, vörös eserép. Lapján a sugarak irányában haladó vonalak között pontok. **516.** Orsógomb, vörös eserép. Oldalán kettős vonalak között V alakú díszítések bekarécolva.

532. PENGÉK, SZILÁNKOK ÉS PENGETÖREDÉKEK obszidiánból, 43 darab. Abauj-Tornavármegye különböző praehistorikus telepeiről, leginkább az Eperjes-tokaji hegyláncz vidékéről.

533. NYILHEGY, PENGETÖREDÉK ÉS SZILÁNK, obszidiánból. Összesen 93 darab. Abauj-Tornavármegye különböző praehistorikus telepeiről.

13. SZÁMU SZEKRÉNY.

534—586. A MUHI PUSZTÁN talált eserépedények, esont- és agancseszközök. Összesen 54 darab. Ajándékozta Gróber József, Csoma József és báró Nyáry Jenő.

539. Öblös edény, cserép. Magvak vagy liszt tartására. Ajánd. Gröber József. **537.**, **541.** Bögre, cserép. Ajánd. Gröber József. **536.**, **538.**, **540.** Füles edény, cserép. Folyadék meritésére való. Ajánd. Gröber József. **544.** Bögre, szürke cserép. Teste lapos gerezdekkel diszitett. Két apró füle a felfüggesztésre szolgáló zsinag számára át van fúrva. Ajánd. Gröber József. **545.**, **548.**, **578.** Tál, cserép, kissé behajló peremmel s púpokkal. **568.** Füles tál, cserép, behajló peremmel és púpokkal. **553.** Kis bögre, beleje szorult kanálkával. Cserép. **565.**, **572.** Tüzi-kutya, cserép. Ajánd. báró Nyáry Jenő. **567.** Ár, esontból, kihegyezett és fényesre simított véggel. **570.** Simitó eszköz, bordacsontból. Agyagedények simítására használták. **573.** Szarvasagancs, feldolgozatlan. Egyik végén bevágások nyomaival. **577.** Balta, szarvasagancsból, nyélllyukkal. Egyik vége kiélezve. **582.**, **583.** Simitó eszköz, bordacsontból. Agyagedények simításánál használták.

587—598. FELSŐ-MÉRÁN talált bögrék, edénytöredékek, agancsból készült kalapács töredéke, durva kőkalapács stb. Összesen 12 drb. Ajándékozta Csoma József.

599—620. ABAUJ-SZÁNTÓN talált kőkorszakbeli eszközök s edények. Összesen 28 darab s egy táblán obszidián- s tüzkő-pengék és szilánkok. Ajánd. dr. Óváry Endre, dr. Liszkay József, Csoma József és Kristóf János.

605. Szűrő edény, feketére fényezett felülettel. **609.** Síp, cserépből. **618.** Véső, zöld színű kvarcztból.

621—641. A FELSŐ-DOBSZAI földvárban talált kőkorszakbeli tárgyak. Összesen 36 darab s két palaczkban elszenesedett búza. Ajándékozta Csoma József, dr. Óváry Endre és Mihalik József.

630. Tüzi-kutya, cserép. **631.** Emberi koponya homlokcsontja. **635.** Kagyolhég. (Unio pictorum.) **632.** Csakány, szarvasagancsból, nyélllyukkal. **621.**, **622.**, **623.**, **641.** Simitó eszköz, bordacsontból. Agyagedények simítására használták. **629.**, **637.** Orsógomb, cserép.

642—665. TISZA-FÜRED (Hevesmegye) községben talált kőkorszakbeli tárgyak. Összesen 21 drb., egy üveg-edényben elszenesedett búza s két táblán szarvasagan-

csok és agancsból készült eszközök. Ajándékozta Dessewffy Sándor.

644. Csákány, szarvasagancsból, nyéllyukkal. **651.** Kőkalapácsnak töredéke. Diszszerszám lehetett. **652.** Diszbögre, cserép, feketére fényezett felülettel, kidomborodó spiráldiszítéssel.

SZABADON ÉS KERETBEN.

666. ÖBLÖS EDÉNY, szürke cserép. Magvak vagy liszt tartására szolgált. Találták Nagyfaluban (Szabolcs-megye). Ajánd. Csoma József.

667. KŐKORI ÉLET. Vízfestmény. A Dörre Tivadar rajza nyomán készült fametszet után készítette Stolcz Frigyes. Ranschburg Gusztáv adományából.

A kép a lengyeli (Tolnamegye) kőkori telepet ábrázolja képzeleti rekonstrukcióban. Az előtér magasabb dombot tüntet elő a maga meredeken leásott lépcsős oldalával és sánczműveivel, amelyek a kőkori földvárak tipikus erősítési rendszerét mutatják be. A telepről vagy földvárról messze tájra nyílik kilátás, lábánál pedig ott látjuk a nélkülözhetetlen folyót vagy patakot, mely a lakóknak a szükséges vizet szolgáltatta. A telepen élénk munkában látjuk a lakosokat. A balról ülő férfi kő segélyével a bal kezében tartott nucleusról pengéket és szilánkokat hasogat le, az előtte ülő nő durva kövön már kiformált kőkalapácsokat eszsol simára, a hátsó két férfi közül pedig az első egy fűrészerkezettel a kőkalapácsba nyéllyukat készít, a másik végre egy már kifűrt példányba a nyelet igyekszik beilleszteni. E csoporttól jobbra az előtérben egy férfi s egy nő edénykészítéssel foglalkozik. A nő puhára gyúrja az agyagot, melyből a férfi miután a fűrészkájával és simító-eszköze segélyével különböző edényeket formál. A már kész edények lábai körül csoportosítják. A harmadik alak egy már készen lévő edényt víz el kiszáritás végett, a mit majd az égetés követ. A kép középháttérben öreg férfi egy gyermek segédkezésével fatörzsön dolgozik, ezektől jobbra pedig, felénk háttal, lándzsával felfegyverkezett férfi áll őrt s vizsgálódva fürkészi a tájat. A kép jobbszegletében végre, fatörzseken emelt lombos eresz alatt, földbe vájt pinczeszerű lakásnak a nyílása látszik. A nyílásba helyezett s lépcső gyanánt szolgáló legalyazott fatörzsön egy nő lép ki a lakásból. A földvár távolabbi részein ehhez hasonló több kisebb házacskák tűnik elő.

14. SZÁMU TÁRLÓ.

668—685. Különböző eszközök szarvasagancsból s csontból. Összesen 18 drb.

669. Agancskalapács töredéke. Találták Tószegen (Pestmegye). Ajánd. Gerhardt Sándor. **668.**, **671.**, **673.**, **674.**, **678.**, **680.** Ár, csontból, kihegyezett vegekkel. **682.**, **684.**, **685.** Hegyes csonteszközök. Találták Tordoson (Erdély). Ajánd. Csoma József.

686—703. KALAPÁCSOK s azok töredékei, különböző fajta kőből, csiszolva. Összesen 18 darab. Magyarországiak.

704—719. KALAPÁCSOK s azok töredékei, különböző fajta kőből, csiszolva. Összesen 16 darab. Magyarországiak.

705. Kőkalapács, nyélllykkal. Találták Tószegen (Pestmegye). Ajánd. Gerhardt Sándor. **708.** Kőkalapács, nyélllykkal.

720—743. BALTÁK, GYALUK ÉS VÉSŐK különböző fajta kőből, csiszolva. Összesen 24 darab. Magyarországiak.

744—751. CSISZOLT KŐBALTÁK s három nagyobb, durva eszköz tűzkőből. Összesen 8 darab.

752—773. Különböző agyagtárgyak és csiszolt kőeszközök. Összesen 21 darab s egy kis üvegedény.

753., **756.** Állatalakok, agyagból, a tószegi telepről. Gyermekjáték gyanánt szolgáltak. Ajánd. Gerhardt Sándor. **758.**, **760.** Kis kanál, durva agyagból. **757.** Madárfejet ábrázoló dísz, cserép. **755.** Vésott mustárral díszített lapnak töredéke. A mustra mértani szerkezetet mutat s lenyomásra szolgált. **762—766.** Nyakláncz részei, vörös cserép. Az egyes tagok hengeralaku pálezácskát képeznek; némelyik a felfüggesztésre szolgáló zsinór számára a végén át van lyukasztva. **767—770.** Csiszolt kőbalták és vésők Svájczból, a fehr-i ezölöpépitményes telepről. **771.**, **772.** Megszenesedett vadalma két fele. Svájczból. Találták Robenhausenben, a Phaenikon-tó ezölöpépitményeiben. Ajánd. Medveczky Károly. **773.** Megszenesedett búzaszemek, Svájczból, a Robenhausen mellett Phaenikon-tó ezölöpépitményeiből. Ajánd. Medveczky Károly.

15. SZÁMU SZEKRÉNY.

774., 778., 779. SZARVASAGANCS. Természetes állapotában. A szarvasagancs-eszközök nyers anyaga.

776., 777. ŐS-SZARVAS BORDACSONTJA. Találták a Dráva medrében. Ajándékozta Vécsey István.

781—786. RENDKIVÜLI NAGY S DURVA CSERÉPEDÉNYEK TÖREDÉKEI. Összesen 6 darab. Valamennyi szabadkézzel formálva; a diszitett példányok egyszerű bekarcsolt vonalakkal ékesek. Abauj-Tornamegye különböző kőkorszaki telepeiről.

788—816., 818., 819., 845., 846. ZUZÓ- ÉS MELEGITŐ-KÖVEK tűzkőből, trachitból és jászpiszból. Összesen 30 darab. Abauj-Tornamegye különböző telepeiről. A zúzóköveket csontok, magvak feltörésére és kőszilánkok lepattintására használták. A melegítő-köveket a tűzhely paraszába rakták, hol áttűzesedtek s a meleget a tűz elhamvasztása után is hosszabb ideig megtartották.

820—823., 841—843. MAGKÖVEK (nuclaeusok) tűzkőből. Összesen 7 darab. Arka, Fony, Korláth és Boldogkő-Váralja községek vidékéről.

824—840. MAGKÖVEK (nuclaeusok) obszidiánból, összesen 17 darab. Boldogkő-Váralja, Abauj-Szántó és a Hegyalja vidékéről.

833. Obszidián nuclaeus. Kiváló szép s nagy példány. **836.** Obszidián nuclaeus. Kiváló példány, a lepattogtatott pengék szép nyomaival.

847—875. A TÓSZEGI (Pestmegye) telepen talált különböző eszközök és tárgyak. Összesen 26 darab és három tábla.

849. Aganesszerszámok és csontárok. Köztük a középső bronzba foglalt s gyöngyházzal diszitett vaseszköz a késői római korból való. **853.** Árak csontból és szarvasagancsból. **855.** Átfúrt és sima csonteszközök, töredékek.

876—897. FELSŐ-VADÁSZON talált cserepek, obszi-
dián-pengék, kőeszközök, töredékek stb. Összesen 24
darab. Ajándékozta Csoma József.

881. Hegedű alakú tárgy. (Amulet?) Vöröses eserép. Vonalakkal,
pontokkal s köröskékkel díszített. **887.** Kunyhó-tapasz, égetett agyag.
A tapaszban a kunyhó galyainak homorú lenyomatai szemlélhetők.

898. CSONTESZKÖZÖK, összesen 6 darab. Ismeret-
len lelőhelyről.

899. Hatalmi vagy rangjelvény. Két ága állatfejben végződik. (Har-
madik ága letört.)

900. SIMITÓ ESZKÖZ, 7 darab, bordacsontból. Agyag-
edények simítására használták. Ismeretlen lelőhelyről.

901—992. A HERNÁD-BÜDI földvárban talált kőkor-
szaki eszközök. Összesen 92 darab. Ajándékozta dr. Óváry
Endre, Csoma József és Mihalik József.

903. Koresolya, állati lábszáresontból. **964.** Csont-ár, kihegyezett
és simára esiszolt testtel. **961., 962.** Kisebb s nagyobb kanálnak töre-
déke. Durva eserép. **965—967.** Edények lábai és fogantyúja. Henger-
alaku eserép. **968.** Orsógomb. **980., 981., 940.** Edénytöredékek, ese-
reből. Belső lapjukon kúp- és gúlaidomú púpokkal.

993—1003. ŐRLŐKÖVEK trachitból és trachittufából.
Abauj-Tornavármegye különböző lelőhelyeiről, leginkább
az Eperjes-Tokaji hegyláncz és a Hegyalja vidékéről.

998., 999. Őrlőkő, 2 darab. A nagyobb, homorúra esiszolt lappal
bíró az alsó, a kisebb, két vége felé hegyesedő példány a felső követ
kepezi. Az alsóra szórták a megöröndő magvakat, miket a kisebb
példánnyal eszközölt súrolással durva liszté őröltek.

1004—1008. PUSZTA-SZENT-IVÁN községben talált
különböző eszközök. Összesen 5 darab. Ajándékozta
Csoma József.

1008. Fedeles edényké. felfüggesztesre való, szürkés-sárga eserép.
Bekarazolt díszítései fehér mésztanmű anyaggal vannak kitöltve. **1007.**
Csiszolt kőbaltá töredéke.

1009—1012. ARANYOS községben talált tűzkő- és
obszidian-szilánkok, edénykéek s edénytöredék. Ajánd.
Csoma József.

1013—1014. NAGY-SZALÁNCZON talált obszidián-szilánkok és elszenesedett búza. Ajánd. Csoma József.

1015., 1016. BERCZEL (Nógrádmegye) községben talált szarvasagancs-szerszámok, simított hegygyel. Ajánd. Csoma József.

1017. NYILHEGYEK ÉS PENGÉK, obszidiánból, 16 darab. Találták Baskón a „Hallgató“ nevű telepen. Ajánd. Csoma József.

1018. NYILHEGYEK ÉS PENGÉK obszidiánból, 8 darab. Találták Nagy-Bózsván. Ajánd. Csoma József.

1019. NYILHEGYEK ÉS PENGÉK obszidiánból a rakamazi temetőből, 7 darab. Ajánd. Csoma József.

1020. NYILHEGYEK ÉS PENGÉK obszidiánból, 3 darab. Találták Herlány községben. Ajánd. Csoma József.

1021—1027. KIRÁLY-HELMECZ (Zemplénmegye) községben talált különböző tárgyak, 7 darab. Ajánd. Csoma József.

1023—1024. Edényfülek, cserépből.

1028—1033. PILIN (Nógrádmegye) községben talált különböző tárgyak, 6 darab. Ajánd. báró Nyáry Jenő.

1031. Állatalakok, agyagból. Gyermejjátékok voltak.

1034—1037. AGYAGTAPASZ ÉS SALAKSZERŰ OLVADEK a Nagy-Szaláncz melletti „*Malomvár*“ nevű őskori telepről. Ajánd. Mihalik József.

1038. HÁLÓ-NEHEZÉK, vörös cserép, hengeridomu teste közepén át van furva.

1039. KUNYHÓTAPASZ, vörös cserép. Testében a kunyhó galyainak homorú lenyomatai látszanak.

16. SZÁMU SZEKRÉNY.

1040—1103., 1114—1202. A DEVECSERI őskori telepen talált különböző eszközök, edények, edénytöredékek, melegítő- és zúzókövek, nuclaeusok, csont- és agancs-

szerszámok s ezek töredékei. Összesen 213 darab. Ajánd. Csoma József.

1088—1100. Nuclaeusok obszidiánból. **1142.** Nyakék; áll 57 db. hengeridomu, ivben hajló agyagpálezikából, melyeknek némelyike egyik végén át van furva. **1187.** Edénytöredék, eserép. Testén e célra szolgáló bélyegzővel benyomkodott kerékidomu díszek. **1188.** Síp, eserép, talléralaku. **1199.** Edénytöredék, eserép. Testén körkörös díszítések. **1163.** Állat-fog. Nyakláncznak tagja volt. A felfüggesztő zsinór számára át van furva

1104. SZARVASAGANCSONK ÉS CSONTESZKÖZÖK a magyarádi (Hontmegye) őskori telepről. Összesen 9 db.

1203. CSONT- ÉS CSISZOLT KŐESZKÖZÖK a magyarádi őskori telepről. Összesen 13 darab.

1105—1112. A HEJCZEI őskori telepről származó tárgyak: edényke és edénytöredékek, szilánkok, nyílhegyek, pengék és szilánkok obszidiánból s tűzkőből. Összesen 33 darab. Ajándékozták Bubics Zsigmond és ifj. Mihalik József.

1204—1208. A KÉTYI telepről származó tárgyak: kis bögrék, nyílhegyek, pengék, szilánkok és nuclaeusok tűzkőből és obszidiánból. Összesen 39 darab. Ajánd. Csoma József.

1209—1265. A KORLÁTHI őskori telepekről származó leletek: nuclaeusok tűzkőből, zúzó- és melegítő-kövek, dárdahégyek tűzkőből, csiszolt kőeszközök, edénytöredékek, orsónehezékek, szarvasagancsok, állatfogak és folyami kagylónak héjai. Összesen 56 darab és egy tábla. Ajándékozta Csoma József.

1266—1286. A BAKTAL telepről származó tárgyak: csiszolt kőeszközök, pengék, szilánkok s nyílhegyek tűzkőből s obszidiánból, orsógombok, edénytöredékek és obszidián nuclaeusok. Összesen 54 darab.

1270—1272. A három darab eserép, melyek nagyobb edénynek töredékei, vaspánttal van a megrepedt helyen összefoglalva. E töredékek tehát már a vaskorból származnak s arról tanúskodnak, hogy az edények nagy becsben állottak tulajdonosuk előtt. Ajánd. Csoma József.

1287—1311. A BOLDOGKŐVÁRALJAI őskori telepekről származó leletek: őrlőkő fele, trachitból, csiszoló-kő, csiszolt köeszközök, edénytöredékek, obszidián nucleauesok és szilánkok, orsógomb. Összesen 25 darab.

1287. Csiszóó-kő, vöröses kvareztból. Egyik oldala és vége homórára lekoptatva. Köeszközök csiszolására használták. A *Tóhegy* nevezetű telep kulturrétegeéből. Ajánd. Mihalik József. **1290.** Kóbálta, nyéllýukkal. A Várhegyen fekvő egyik szőlóból. Ajánd. Szedlaesek Margit urhölgy. **1293—1296.** Edénytöredék, eserép; a bekarozolt párhuzamos vonaldíszek valamikor vasoxydból álló piros maszszával voltak kitöltve. A *Tóhegy* nevű telep kulturrétegeéből. Ajánd. Mihalik József.

17. SZÁMU TÁRLÓ.

1312—1318. VIZSOLY községben talált tárgyak. 7 drb. Ajánd. Csoma József.

1312—1314. Edénytöredékek, eserépből. **1315.** Csiszóó kóbálta töredéke. **1316.** Kőgolyóeska. **1317., 1318.** Tűzkő- és obszidián-szilánk.

1319., 1320. RÁSONY községben talált nagyobb csiszóó kóbálta s egy kisebb kőgyalu. Ajánd. Csoma József.

1321. KŐKALAPÁCSNAK része, nyéllýukkal. Találták a tornyosnémeti szántóföldeken. Ajánd. Kemény Lajos.

1322—1327. BODROG-SZERDAHÉLY (Zemplénmegye) községben talált tárgyak, 6 drb. Ajánd. Csoma József.

1322., 1324. Csiszóó kóbalták. **1323.** Edénynek része, eserép, ellipszis alakú. **1325., 1327.** Orsógombok. **1326.** Edénykének feneke, közepén utólag átfurva s így orsónehezékké alakítva.

1328. NYILHEGYEK, PENGÉK ÉS FÜRÉSZEK tűzkőből s jászpiszból pattintva. Összesen 116 darab. Sok példánynak az éle apró pattintásokkal (retouche) van kialakítva. A Kairó melletti helouani források vidékéről. Ajánd. Csoma József.

VIII. SZÁMU TEREM.

A BRONZKOR.

A fémek megismerése az ember művelődésében a második nagy korszakot nyitja meg. Természetszerűleg véve a dolgot, a fémek közül az ember legelsőbben azokat ismerhette meg, a melyek tisztán, vagyis természetállapotban fordulnak elő. Ilyen fém elsősorban a *vörösréz* s miután e fémről hazánkban, Irországban, Mexikóban s számos más helyen sok eszközt találtak s mert ugyane helyeken a természet maga is előfordul, *Sir William Wilde*, az irlandi muzeum igazgatója, 1861-ben, azt az eszmét vetette fel, hogy a kőkorszakot elsőben a *réz-korszak* követte s csak azután állott be a bronzkorszak, miután az ember a bronz második alkotórészének az ónnak s az ötvözés mesterségének a megismeréséhez eljutott.

Pulzsky Ferencz, a Magyar Nemzeti Muzeum elhunyt nagynevű igazgatója, nagy tudományos készültséggel s a rézleletek fölös számával mutatta ki, hogy hazánkban a rézkor megelőzte a bronzkorszakot, de azért magának a rézkorszaknak föltétlen létezését nem sikerült dűlőre vinnie a tudósok előtt, kik közül többen ma is tagadják, hogy az valaha létezett. A legfőbb érvek, melyek a rézkorszak mellett szólnak, a következők. A tekintélyes számban található rézeszközök durvák, esetlenek s a legtöbbször olyan idomuak, a minők a neolithkori kőtárgyak; nem öntve, hanem *kovacsolva* vannak, a mi a technikában a fejlődés alsóbb fokozatát jelenti, mert eme eszközök előállításánál a kökori ember nyilván azt az eljárást kísérlette meg, a mit kőeszközei készítésénél használt, végre, mert idáig egyetlen egy rézeszközt sem találtak kiczifrázva, holott a bronzból készülteknél a diszítés ugyszólván általános.

VIII. SZÁMU TEREM.

A rézkorszak tehát, ha ilyen csakugyan létezett, átmenet volt a kőkorszakból a bronzkorba s így az első fémkorszak, melyet az ember ismert. A rézeszközök alakja éppen nem változatos s közöttük előfordulnak: török, halászhorgok, fejszék, vésők, ékek, balták, csákányok, kések és nagyritkán ékszerek. Ezek sorából a vésők és ékek a legközelebb állanak a neolithkori kőeszközök formáihoz. A csákányok, kalapácsok, fejszék s egyáltalán a nehezebb rézeszközök már nyéllyukkal vannak ellátva, a mi azonban visszavezethető az átfürt csiszolt kőfejszékre és kalapácsokra.

Egynéhány rézeszközt meggyénkben és a közeli környéken is találtak. Így Felső-Mérán, Bereten, Baktán, Mislén, Csobádon, továbbá Igricziben, Bodrog-Keresztúron és Tokaj vidékén (1329—1339. sz.)

A réz után az arany volt az első fém, melyet az ember megismert, mivel az arany, csakugy mint a réz, természetállapotban is előfordul. Réztárgyak társaságában aranykorongokat is találtak már s feltűnő, hogy ezek nem öntve, hanem, mint a réztárgyak egyáltalában, kovácsolva vannak.

A *bronz* a vörösréznek ónnal való elegyítése által jó létre. A praehistorikus bronztárgyakban e két fém átlag ugy van keverve, hogy 100 rész öntvényben 90 rész vörösréz s 10 rész ón foglaltatik. Az újabban megejtett elemzések több bronztárgyban *antimont* konstantáltak, a miből legújabban az a nézet kezd kifejlődni, hogy a bronzkori ember némely vidéken ón helyett antimonnal keverte a vörösrezt.

A korszak nevét a bronzöntvénynek a használatától nyerte. A bronz keményebb, szívósabb, mint a vörösréz s a mi a fő: edzhető is, ha hirtelen magas hő hatásának tesszük ki. Ezenkívül a bronz kitűnő anyag az öntésre s meg van az a jó tulajdonsága is, hogy vas-

VIII. SZÁMU TEREM.

tagabb tömegben át nem rozsdásodik, oly módon például, mint a vas, hanem csak felületén kap egy vékony zöld színű rozsdahártyát, mit a régészetben *patinának*, *nemes rozsdának* (*aerugo nobilis*) neveznek. A patina csak lassan képződik s így egyuttal tanúsága az illető bronztárgy régiségének, a melyet éppen ezért a tárgyról ledörzsölni vagy lereszelni, mint azt sok szakavatatlan megteszi, nem szabad. A patinaréteg, mivel csak a tárgy felületén keletkezik, egyszersmind megóvja a bronztárgy belsejét a további oxidációtól s ezzel az elenyészéstől. Innét van, hogy bronztárgyak, régiségük daczára, nagy számban maradtak reánk, míg a sokkal fiatalabb vaseszközök a legtöbb esetben teljesen elpusztultak, vagy alakjukat az elrozsdásodás miatt a felismerhetetlenségig elvesztették.

Az az idő, a mikor a bronzot az emberek először használni kezdték, Montelius szerint hozzávetőlegesen a Kr. előtti ötödik évezredre tehető. Ugyanő úgy vélekedik, hogy a bronzot Európába a Kr. e. 15. században hozták. Az európai bronzkultura legkezdetlegesebb alakjait az égei szigetesoport kultúrája mutatja. Abban az időben Egyiptomban a XII. dinasztia uralkodik s a mi szempontunkból nevezetessé lesz, mert alatta válik általánossá a bronz uralma Egyiptom földjén.

E dinasztia uralkodása a Kr. előtti 1995. évtől a Kr. előtti 1801. évig terjedvén, a bronznak Egyiptomban való általános használata a Kr. előtti második évezrednél tehát korábbra alig tehető, ami Montelius fentebb közölt nézetével körülbelől összevág.

Hazánkba a bronz már mint kész ötvény juthatott. Reinecke Pál úgy véli, hogy ez az időpont megelőzte a Kr. e. 2000 évet. Pósta Béla ázsiai kutatásai szerint az Ázsiából előnyomult harcziás indogerinán (ural-altáji) törzsek lettek volna hazánk első bronztelepesei, akik az ittlakókat részint meghódítva, részint kiűzve, meghono-

VIII. SZÁMU TEREM.

sitották a bronzot s ezzel a magasabb őskori műveltséget.

E felfogásban osztozik *Worsaae* dán s *Hildebrand* svéd tudós is, míg ezek ellenében többen a czigányokat vallják a bronzkori műveltség első terjesztőinek, kik a Malakka, Banka és Borneo szigeteken kimeríthetlen mennyiségben előforduló *önkő* révén jutottak volna a bronz-ötvény titkához, mit aztán Kis-Ázsián, Görögországon és Itálián keresztül magukkal hoztak hazánkba. *Hocrnes Mór* a Skandinávia felől délnek húzódó ariusokat, mások végül az asszirokat és a khetitákat vélik a bronz feltalálónak, de bármint legyen is a dolog, a megejtett vizsgálódások mégis kétségtelenné teszik, hogy a bronzot Ázsia déli felében, valószínűen azon a helyen használták először, a melyet később Babilóniának hívtak.

Hazánk Skandináviával együtt bronzkincsekben a leggazdagabb ország Európában. Ez a körülmény nemcsak azt tanítja, hogy Magyarország területére aránylag korán jutott el a bronzkultura, de azt is, hogy itt még akkor is virágzott, a mikor a műveltség ősibb empóriumain már beköszöntött a vaskorszak. E mellett hazai bronzeszközeink némelyikén egy sajátságos, minden más bronzkori stilstól elütő, önálló izlés nyilatkozik meg, úgy, hogy hazai bronzkulturánkat egy különálló s olyan régióknak kell tekintenünk, a mely minden idegen befolyástól menten maga-magából fejlesztette ki a formákat.

A bronzkori fémipar nagyszámu s a legváltozatosabb termékeket hozta létre, a melyeket a *fegyverek*, a *földművelési és házi eszközök*, végül az *ekszerek* csoportjába oszthatunk.

Az első csoportba tartozik: a kard, a tőr, a lándzsa, a nyil, a buzogány, a harci fejsze, a balta és a csákány. A másodikba: a fokos, balta, kés, sarló, véső, csákány, fejsze, kalapács, beretva, fűrész, tű, horog, ár, csiptető

VIII. SZÁMU TEREM.

stb. A harmadikba: a fibula (kapcsoló-tű), a karperecz, nyakgyűrű, diadém, ujjgyűrű, gombostű stb. Az első csoporthoz lehet sorolni még a különböző ujj- és karpvédő tekeréseket, mint védőkészleteket s talán az utolsóba azokat a spirálisan csavart eszközöket, a melyeknek rendeltetését idáig még nem tudtuk megfejteni.

Mindezeket az eszközöket a bronzkori ember öntés útján állította elő, melynek technikája, kezdetleges volta daczára, nagyon közel állt a mai eljárásához. Az öntéshez szolgáló fémkeveréket, az u. n. öntörögöt, a bronzkori öntőműves rúd-, vagy cipóalaku darabokban (1340—1343. sz.) tartotta készletben, a melyekből a szükséghez képest egy darabot letört, vagy egy-egy czikkalaku részt kimetszett. A megolvasztáshoz kiöntő-csőrrel ellátott agyagedényt használt, melyet fanyéllel látott el, hogy az izzóvá lett edényt kezelhesse. Az öntés mintákban történt. Ennek legegyszerűbb fajtája homokból, agyagból, vagy lágyabb kőből, később pedig fémből készült. Agyagminták készítése könnyen ment: a fából faragott, vagy agyagból készített s kiégetett előmintát puha agyaggal körültapasztották, kiszáritották s azután felvágták, miáltal az agyagban az előmintának kétoldali homoru lenyomatát nyerték. A mintának két felét végül összeillesztették s bronzsal kiöntötték. Lapos tárgyak öntéséhez elegendő volt egyes öntőminta, kardok, lándzsák, tokos balták s egyéb oly tárgyak öntéséhez azonban, a melyek domborulattal bírtak, avagy belül üregesek, már kettős öntőmintára volt szükség, amit leginkább homokkőből készítettek. (Egy ilyen öntőmintának a felét, mely tokos balta előállítására szolgált, a jobbágyi leletből 1386. szám alatt láthatunk). *Lubbock* úgy véli, hogy a bronzkori ember előtt nem volt ismeretlen a ma „*cire perdue*” (szórul-szóra fordítva: *a viasz elveszése*) eljárásnak nevezett módszer sem. Ennél az előmintát könnyen elérhető

VIII. SZÁMU TEREM.

anyagból (fából), vagy mint a modern japánok, a bronzöntés legnagyobb mesterei, viaszból készítették, melyet jól körültapasztottak pernyével kevert agyaggal s azután kiégettek. A tűz a viaszt megolvasztván, az az arra hagyott nyíláson kifolyt, a minta fala pedig kőkeményre égett, mire a támadt ürt bronzsal kiöntötték. Kihülés után a mintát összetörték, hogy a megöntött tárgyat a mintából kivehessék. (Az öntési eljárás az 1712. számú képen látható az öntőmintákkal s a már megöntött tárgyakkal együtt).

A mintából kiemelt eszköz felülete érdekes volt; a minta részeinek tökéletlen záródásánál s az öntőnyílás helyén öntővarránynyal s peczekkel volt elégtelenítve, a miért is a tárgyat esiszolásnak s egyéb diszitó eljárásnak kellett alávetni.

Ez az eljárás köszörülésből, esiszolásból, reszelésből s egyéb ehhez hasonló műveletből állott, de a mit, úgy látszik, nem az öntőműhelyben, de a tárgy megvásárlói maguk végeztek el odahaza.

A bronzkori tárgyak czifrázatait, amik a neolith-kori műveltséghez képest magasabb s fejlettebb izlésről tanuskodnak, vagy kidomborodó bordák, domboru vonalak, vagy bevéssett mértani mustrák, kör, körív, továbbá nyolezas-alakban, hullámosan, vagy spirálisan haladó bevéssett vonalkákból alakított ornamentumok képezik. E díszek egyszerűbb elemeit a bronzkor kezdetén magába a mintába vésték vagy karezolták be, úgy, hogy a megöntött eszköz már diszitett állapotban került ki az öntőmintából. A haladás későbbi fokán keményre edzett keskeny vésővel, az u. n. poncsolóval, apró vonalakat s reczéket vertek a tárgyak felületébe, a melyek a domboru vonalu bordadiszitést kiszorították, míg a körív, a kör, a hullámvonal, a nyolezas idomu ornamentum s a spirálvonal a bronzkor virágzási idejében lép fel. A

VIII. SZÁMU TEREM.

legszebb, sokszor valóban bámulatos diszítéseket a kardok markolatai és a díszcsákányok mutatják.

A bronzkori ember legfőbb fegyvere, legféltettebb kincse a kard volt (1392—1393. sz.), mely úgy szállott apáról fiura örökségképen, a miért is ép kardot bronzsírban csak ritkán találunk. A bronzkori kardok mai kardjainkhoz képest aránylag kurták; a 60—80 cm. hosszal bírók a leggyakoribbak, az ezeknél kurtábbak vagy hosszabbak már a ritkaságok sorába tartoznak. Valamennyi eddig ismert bronzkori kard (kettő kivételével) egyenes pengéjű, de mindannyi kétélű s inkább szúrásra, mint vágásra alkalmas. Erre utal a markolat is, mely valamennyi példánynál oly kurta, hogy azt mai felnőtt, normális kezű ember jól meg sem markolhatja.

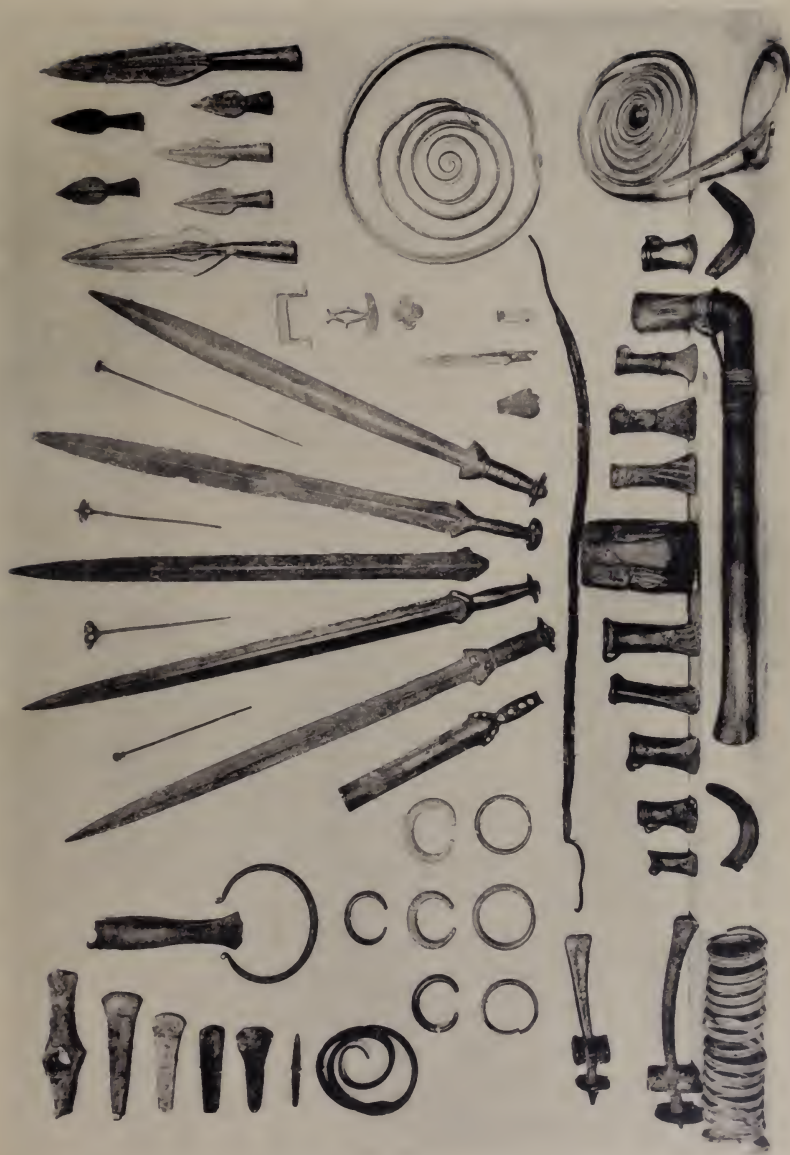
A bronzkori kardokat három főtipusba szokták sorolni.

Az elsőbe tartoznak azok, melyeknek csak pengéjük készült bronzból; a markolat valamely idegen anyagból, csontból, szaruból, vagy fából lehetett.

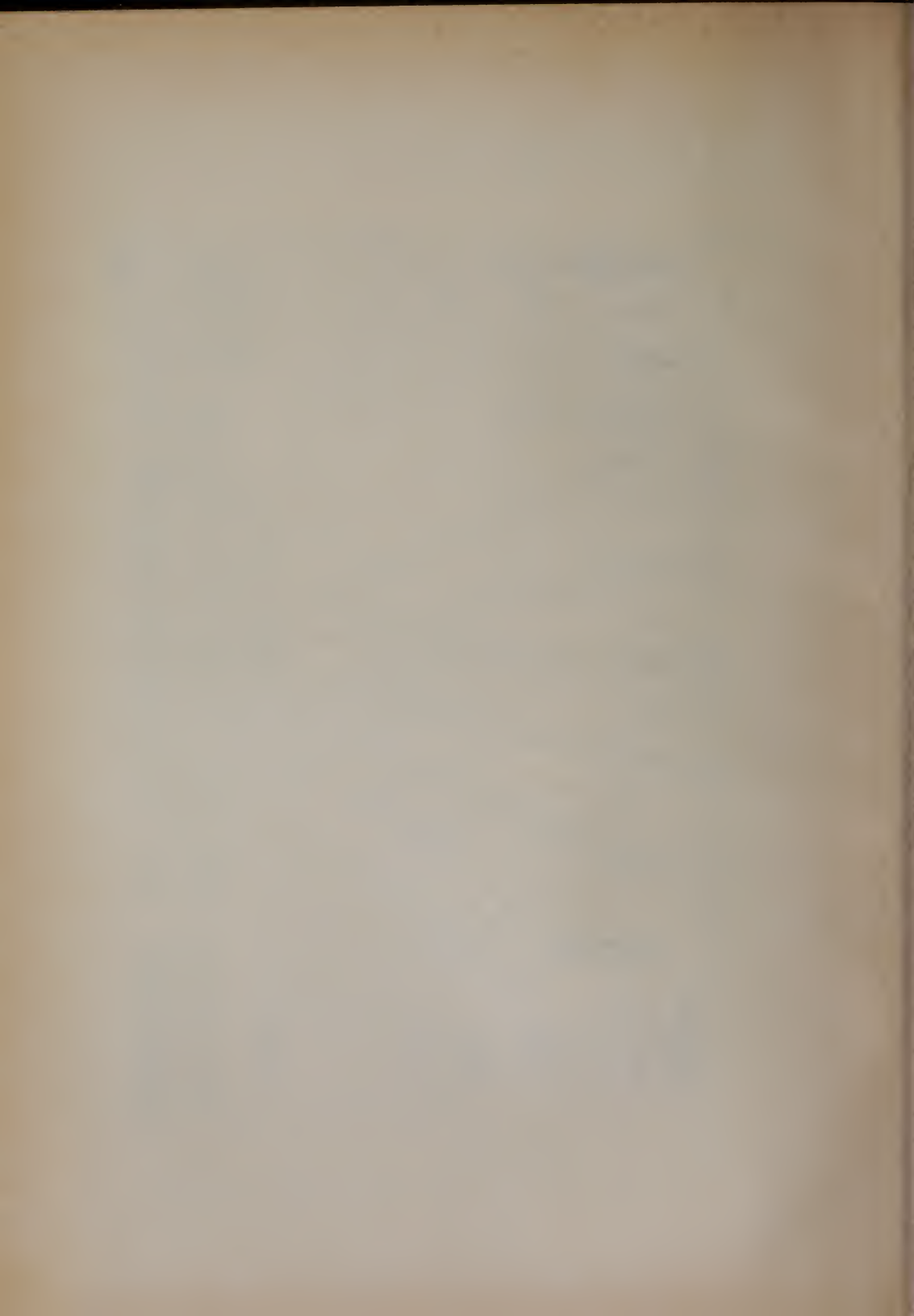
E kardok lapos, egyenes élű pengéit a tövükön látható nyílásokon szegecsekkel erősítették a markolatba. (Egy ilyen példány van kiállítva a XI. számú teremben).

A második csoportba tartozó kardok markolatai is bronzból valók, de ezek csupán keskenyebb, 6—8 cm. hosszú nyulványt képeznek, melyeken a fa-, csont-, vagy szaruból készült markolathoríték felszegecselése számára lyukak vannak hagyva. A pengék vagy *nádlevelű*, vagy *liliomlevelű*, vagy *hullám-vonalu* idomuak. (1394. sz.)

A harmadik csoportba végül azok a kardok sorolhatók, a melyeknek markolatai is tömör bronzból készültek. A markolat minden esetben külön van öntve s a penge a markolat két nyulványába 2 bronz-szegeccsel van beerősítve. Az ide tartozó kardok javarésze hazai fejlemény lévén, a magyarhoni bronzkulturának legjellemzőbb emlékei. (1392. és 1393. sz.)

Bronzkori régiségek.

VIII. SZÁMU TEREM.

A bronzkori tárgyak változatos sorából a következőkben néhány nevezetesebb eszközt írunk le.

A *tőr* (1396., 1397. és 1400. szám) aránylag ritkán fordul elő, mert a bronzkorban nem volt nagy szerepe, mivel a kard már fel volt találva. Korra nézve az a tőr az idősebbik, a melyiknek csak a pengéje van bronzból s a melyiknél a fa-, csont- vagy szarumarkolatot szegecsekkel erősítették a pengéhez.

Az *ár* (1443. szám), szintén csak ritkán fordul elő, mert leginkább csontból készítették. Ugyanigy vagyunk a *tűvel* is.

A *keskeny véső* mai vésőink alakjával bir, éle rendszeren kétoldalu s kevésbé ívelt.

A *tokos* vagy *köpűs véső* (1398. sz.), bronzkori régiókban külön típust képvisel s a keskeny vésőtől abban különbözik, hogy kiszélesedő felső részén a nyél számára köpűvel bir. Ettől merőben különbözik a *peremes véső* (1344. sz.), melynek teste mindkét oldal felé kissé kiszökő szárnyakkal, peremekkel van ellátva. Az északi és a franciaországi bronzkori régióknak gyakori alakja; nálunk ritkább.

A *tokos véső*, vagy helyesebben a *tokos balta* (1369—1385. számok) hazai bronzkorunk leggyakoribb alakja. Testének alsó része ékalaku, kétoldalu éllel; a felső rész henger- vagy ellipszisidomu s a nyél számára tokkal bir. A régibb tokos vésőknek nincsen fülük, a fiatalabbanak peremén egy apró fület találunk, a mely arra szolgált, hogy a vésőt a könyökben hajló fanyélre zsineggel vagy szijakkal megerősíthessék. Hazai bronzkorunkban egy különálló változatot képeznek azok a tokos balták, a melyeknek pereme a füllel szemben csőralaku kiugrással bir. (1883. sz.) Nyélre való erősítésük módját az 1387. sz. alatt láthatjuk.

VIII. SZÁMU TEREM.

A *fejsze* és *balta* többnyire rézből, vagy csak csekély öntartalmu bronzból készült s nyéllükkel, vagy köpűvel van ellátva.

A *kés* ritkább tárgya a bronzkornak, mivel azt sokáig helyettesítette a tűzkőből, vagy obszidiánból pattintott penge. A bronzkés egyélű, hosszú pengével s többnyire nyélnyulvánnyal bír a csont- vagy szaruboríték számára.

A *lándzsa* két szárnyal és rúdral való köpűvel bír. (1389. sz.) A rudat minden esetben két szembenálló nyíláson át szeggel erősítették a köpűbe. A bronzkori lándzsák lényegükben mindvégig egyformák maradnak; változatok csak a szárnyak élének különböző hajlásában, a köpű idomában s a diszítésben lépnek föl.

A *karvédő tekeres* ruganyos bronz-sodronyból hengeralakban készül. (1508. sz.) Ha olyan átmérővel bír, hogy a karra felhuzható, rendeltetése iránt nem lehetünk kétségben, mely bizonyára az volt, hogy a kart a kardvágás ellen megvédje. Ismerünk azonban olyanokat is, melyeknek átmérője csekély arra, hogy karra húzhatók volnának. Ebben az esetben rendeltetésükkel nem vagyunk tisztában.

A *nyakékek*, *nyakpercek* rendszeren nagyobb karika-idomban fordulnak elő s két végük rendszerint kisebb, behajló karikával bír. Testük vagy sima (1472. sz.), vagy csavart (1428—1441. sz.).

Az *ujjvédő tekeresek* bronzdrótból készülnek s a metetek párhuzamosan vannak egymás mellé helyezve, miáltal azok hengeridomot öltenek (1542. sz.) Valószínű, hogy a kéz ujjaira huzták, hogy a kardvágás ellen védelműl szolgáljanak. Ide tartozóknak véljük a két tárcsával bíró példányokat is. (1702. sz.)

A *fíbula*, vagy *kapcsoló-tű* az öltözet széleinek összetűzésére szolgált. E czélra alkalmasak voltak ugyan a

VIII. SZÁMU TEREM.

gombostűk is (1444—1452. sz.), de a bronzkorban már külön szerkezetű kapesoló-tűkkel is találkozunk.

A *karperccs* a bronzkori ember igen gyakori ékesége. Teste tömören van öntve s vagy teljes kört ábrázoló karikaidomú, összeérő végekkel, vagy ellipszis alakban kanyarodó s két végén nyitva van. (1351—1356. sz.) Felületük öntött bordákkal, a legtöbb esetben azonban bevéssett vonaldiszkekkel ékesített. Sokféle változatát ismerjük. Nagyon valószínű, hogy nemcsak ékszer gyanánt használták, de a nyers fémanyag továbbszállítására is szolgáltak, így tehát tágasabb értelemben *karikapénsek* gyanánt is tekinthetők.

A *sarlók* (1487., 1488. sz.) hazánkban nagy számmal fordulnak elő, a mi arra tanít, hogy bronzkorunk lakói intenzív mértékben foglalkoztak földmiveléssel. A sarló idoma lényegében a maiéval megegyezik; mindig a jobb kéz számára készült, alsó lapján sima, a felsőn pedig kidomborodó. Egyik végén kiálló peczke a nyélbe való erősítésre szolgált.

A *fokosok* idoma két osztályba sorolható. Az egyiknek két vízszintesen álló karja hengeridomú s köpüje a test közepén függőlegesen áll (egy ilyen példány a XI. teremben kiállítva), a másiknál a nyéllyuk a szerszám vége felé látható, egyik nyulványa pengealakban kiszélesedik, foka pedig csúcsos kiugrással bír. (1391. sz.) A csákányok ilyenén szerkezet mellett alkalmasok voltak fegyverül s azért *fejtörőknek* is nevezik azokat.

Említettük, hogy a kardokkal együtt a csákányok vannak sokszor a legpazarabbul diszítve. Ez esetben azokat hatalmi, vezéri jelvények gyanánt lehet tekinteni.

E tárgyakon kívül a bronzkorban előfordulnak még fejékek, sisakok, nyilcsúcsok, övpántok, zablák, fűrészek, csiptetők, buzogányok, korongok, szekérekerekek, rúdra való végek, lószerszámra való csüngődiszkek, kisebb

ékszerek s egyéb rejtélyes rendeltetésű tárgyak. A korszak végéről valók a nyílesúcsok, a melyek sorában ismertünk szakálas példányokat (1401. sz.) s olyanokat, a melyeknek teste hengeridomú, kihegyezett csúcscsal, oldalán hosszú éles bordával; ugyanebből az időből való a *beretva* is (1357. sz.), mi azt bizonyítja, hogy a bronzkorban már divott a beretválkozás s a *sisak*, mely fölötté ritkán fordul elő. A lószerszámra való különböző csótárok, csüngő-diszek, a bronz szekérekerekek s a zablák végre arra tanítanak, hogy a lovak fölszerelése s a kocsi használata legalább is a bronzkorszak végéig ér föl.

A bronzkorban a bronzon s ennek alkatrészein kívül ismerte s ékszerek készítésére használta az ember az aranyat is s vannak nyomok, hogy már a vas sem volt ismeretlen előtte, a miről azok a rozsdafoltok szólnak, a melyek bronztárgyakon néha előfordulnak. A vas-tárgyak szerepe azonban a bronzkorban még alárendelt lehetett.

A felsorolt bronztárgyakon tapasztalható ornamentika s az idomok fejlődési fokozatának alapján a bronzkorszakot is egy régibb s egy újabb alkorszakra oszt-hatjuk. A régibb bronzkor a lapos, peremes, szárnyas vésőknek és az áraknak a kora, míg a többi eszköz a fiatalabb bronzkor periódusába sorolható.

Kortani tájékozás czéljából az alábbiakban közöljük Montelius svéd tudósnak a bronzkorra vonatkozó kronológiáját azzal a megjegyzéssel, hogy ebbe Montelius már a hallstadi kulturát is bele foglalja, tehát osztályozása nem pusztán a tiszta bronzkort, de a vaskorszak elejét is felöleli.

Montelius kortáblája a következő: *Első periódus. Kr. e. 1450—1250-ig.* A régibb bronzkor kezdete. A szerszámok, a köeszközök utáizatai; a lapos és peremes vésők, a háromszögű török és az egyszerű nyak- és karpereczek kora. A temetkezés kokoporsókban történik. *Második periódus. Kr. e. 1250—1050-ig.* A tokos véső fellepésének, a kard és

VIII. SZÁMU TEREM.

kés, a csavart nyakperezcek és a fibula fellépésének a korszaka. A temetkezésnél a hullaégetés divik. *Harmadik periódus. Kr. e. 1050—900-ig.* A régibb bronzkor vége. A fa-, szaru-, vagy csonttal borított markolatos kardok és a diadémszerű nyakékek kora. A hullaégetés nagyobb mértékben nyilvánul. *Negyedik periódus. Kr. e. 900—750-ig.* Az újabb bronzkor, vagyis a régibb hallstadti kultúra kezdete. A lapos pápaszem-fibulák, a trébelt széles övek és a függő-bronzedények kora. *Ötödik periódus. Kr. e. 750—550-ig.* Az újabb bronzkor virága, a hallstadti kultúra teljes kifejlése. A kard ritka, gyakoribb a kés; a karperezcek állatfejekben végződnek, az ornamentáció fantasztikus. A temetkezésnél a hullaégetés divik.

A bronzkori ember *fazekasművészége* a korongot még nem ismerte.

A telepeken és sirokban előjövő keramikai emlékek roppant számából fel kell tételeznünk, hogy a bronzkorban az agyagművészéget már nemcsak egyszerű háziipar gyanánt üzték, de a telepeken kizárólag agyagművek készítésével foglalkozó külön iparosok lehettek alkalmazva, akik készítményeikkel nemcsak a helyi szükségletet fedezték, de gyártmányaikat az őstelepések között meszszebb vidékeken is közvetítették.

A bronzkori edények abban különböznek a neolitikoriaktól, hogy a falak vékonyabbakká válnak s az edényfülek gyakran birnak az *ansa lunata*-nak nevezett holdas diszitással, a mi abban áll, hogy a rendszeren felkanyarodó edényfűl két szélét kiemelkedő karimával látták el, hogy az ezáltal keletkezett mélyedésbe a hüvelykujj jobban belefeküdjék. A diszitések egyéb motívumai s az edények formái ugyszólván egész Európában egyformák ugyan, de hazánkban a bronzkori edények ornamentikájában egy új s jellemző elem, a *spirális diszítés*, jelentkezik. (1507. sz.)

E mellett az edényeket sok esetben füsttel feketére szinezik, vagy grafitfittal fényes feketére csiszolják (1470. sz.), a legöblösebb részeken dudorokkal s púpokkal lát-

ják el s tökéletesítik a neolith-kori mészbetétes edények ornamentikáját is. A méretek az edények rendeltetéséhez képest váltakozók. Ismerünk edényeket, amelyek gyűszűnél alig nagyobbak s ismerünk olyanokat, a melyek ürtartalma másfél-két hektoliterre rúg. Az előbbiek gyermekek számára játékkül, az utóbbiak mag- és ételkészítéskül tartására hombárok gyanánt szolgáltak. A ropant változatos s nagyszámú alakok között ismerünk tálakat, füles korsókat, csészéket, temetkezési urnákat és egyfülü meritőket, a mikhez még az orsógombok és a szövőszék-súlyok sorakoznak. Agyaggal tapasztotta ki a bronzkori ember rőzséből font házikója falait s tűzhegyét is; készített ezeken kívül gyermekei számára játékkül szolgáló apró állatalakokat, a melyek házi állatainak, a disznónak és a szarvasmarhának utánzatai, végül nyakba való gyöngyöket, sípokat s ezekhez hasonló kisebb tárgyakat.

Ha nem is maradt reánk a bronzkori ember ruházata, mégis föltehető, hogy ebben a tekintetben is a neolith-kori állapothoz képest haladásnak kellett lennie. A bronzkori őslakó nemcsak állati szőrmékkal ruházkodott már, de tökélesbitette a vászonszövést s megtanulta a nemezszövést is, amivel ruházatát nemcsak czélszerűbbé s csinosabbá, de alkalmasabbá is tette.

Temetkezés tekintetében a bronzkor két szakaszra oszlik. A régebbi periódusban a bronzkori ősember halottját, a neolith-korban tapasztalt szokáshoz hasonlóan, kőlapokkal kirakott veremsírokban temette el, a későbbi periódusokban azonban már egy új szokás, a *halottak elégetése* s ezzel az u. n. *urnatemetkezés* honosul meg. E kettő között áll átmenetképen a temetkezés ama módja, a melynél a tetemet mellékleteivel együtt máglyán elégették s a maradványokat egyszerűen elhantolták. Az urnatemetéskül a holttestet máglyán elégetvén, a gondo-

VIII. SZÁMU TEREM.

san összegyűjtött hamut és csontmaradványokat agyagból készült halotti urnába helyezték, a mit aztán földbe vagy a föld színére tettek s föléje kisebb-nagyobb halmot emeltek. Az urnába olykor a halott legkedvesebb házieszközei közül néhány darabot tettek; a férfiakéba kést, lándzsát, a nőkébe ékszereket, karpereczet, tűt, bronzpitykéket, gyermekekébe játékedénykéket, állatalakokat, agyaggyöngyöket stb. Csak a legszegényebb halottak urnái üresek, vagy csupán egyszerű kőeszközt, egy-egy kovapengét, nyílhegyet, vagy ehhez hasonló tárgyat tartalmaznak. Az urna mellett ezenkívül nem egyszer kutyának, macskának s mókusnak a csontjaival is találkozunk, a mi arra enged következtetést, hogy a halott kedvenc házi állatát is gyakran eltemették az elköltözőttel.

A bronzkor lakói végképen elhagyták nemcsak a barlangokat, hanem azokat az egészségtelen földalatti lakásokat is, aminőket a neolith-kori őslakónál megismertünk. A bronzkori őslakó inkább a völgyek aljába húzódott telepeivel, a minek okát a fém ismeretével fellépő tökéletesebb fegyvereknek s így a védelem intenzívebb mivoltában s az ebből eredő személyes bátorság s közbiztonság fokozottabb mértékében kell keresnünk, vagy pedig vizek fölé, a vízből kiemelkedő magaslatokra és földnyelvekre czölöpkunyhókat épített. A kunyhókból kiszórt hamu, konyhahulladék s egyéb lom idők folyamán egész halommá nőtt fel, a mit a régészetben *terramarenak*, őskori *konyhahulladék-halomnak* neveznek. Ezek valódi hazája Felső-Olaszország, de nálunk is a Tisza mentén sokat találunk belőlük. Felkutatásuk nemcsak jutalmazó, de tanulságos is.

Az őslakók czölöpkunyhóiról hű leírás maradt reánk a Kr. előtti ezredév közepén élt íróktól. Így *Herodot* a pacóniak czölöpépítményeit a következőkben ismerteti: A tó közepén magas czölöpökön állnak fából épült házaik s a telepet csak egyetlen egy hid köti össze a szárazfölddel. Régi időkben közösen állították fel a czölöpöket, később

ezt a törvényt hozták: A mint egy férfi nősül, három czölöpöt hoz az oberlusi hegyből es beveri a tó fenekébe. Mindenki azonban több nőt vesz feleségül. Van mindenkinek egy kunyhója, melyből egy jól beillesztett csapóajtó vezet le a tóba. A gyermekeket kötelekkel kötik oda a kunyhó egyik lábához, hogy a tóba ne essenek. Lováikat s igás állataikat hallal etetik. Annyi hal van a tavakban, hogy midőn a csapóajtón keresztül kosarat eresztenek a tóba, rövid idő múlva hallal teli huzzák azt föl.

A szárazföldi telepeket és földvárakat a bronzkori őslakók nagyobb védelem szempontjából sánczokkal, földhányásokkal vették körül, nagyobb halmokkal erősítették meg s a földvárakat mindig oly magasabb pontokra emelték, hogy azokról messzebb eső tájékokra nyiljék kilátás. E földvárak láncolatai ezenkívül optikai összefüggésben is állnak egymással, azaz: a helyek úgy vannak megválasztva, hogy egyik várból okvetlenül a másikat látni lehet, hogy egymásnak jeleket adhassanak. E jelzés nappal füstoszlop, éjjel tűz segélyével történt.

Hazánkban a bronzkornak a hallstadi művelődéskörben fellépő vas vetett véget éppen akkor, a midőn a későbbi bronzkor legszebb virágát élte nálunk. Ez az idő körülbelül a Kr. előtti 6. századra esik, a midőn a dunántuli kelták érintkezésbe lépnek a bronzkori lakókkal s ezzel egy újabb, fejlettebb civilizáció fellépésének vetik meg az alapjait.

18. SZÁMU SZEKRÉNY.

1329. CSÁKÁNY, vörösrézből. Találták Felső-Mérán. Ajánd. Csoma József.

1330. CSÁKÁNY TÖREDÉKE, vörösréz. Találták Igricziben (Borsodmegye). Ajánd. Csoma József.

1331. CSÁKÁNY KÖZÉPSŐ RÉSZÉ, vörösréz. Találták Bereten. Ajánd. Csoma József.

1332. SIMA VESŐ, vörösréz. Találták Csobádon. Ajánd. Csoma József.

1333. PEREMES VÉSŐ TÖREDÉKE, vörösréz. Találták Bereten. Ajánd. Csoma József.

1334. TEKERCSEK TÖREDÉKE, vörösréz. Ajánd. Csoma József.

1335. KESKENY VÉSŐ, vörösréz. Találták a baktai Lese-tanyán. Ajánd. Csoma József.

1336. LAPOS VÉSŐ, vörösréz. Találták Bodrog-Keresztúron (Zemplénmegye). Ajánd. Csoma József.

1337. SIMA VÉSŐ, vörösréz. Találták Tokaj vidékén.

1338. LAPOS VÉSŐ, vörösréz. Találták Mislén. Ajánd. Müller Ede.

1339. SIMA VÉSŐ, vörösréz. Találták Bereten. Ajánd. Csoma József.

1340—43. ÖNTÖRÖG, 4 darab, bronz. Czipóalaku testtel: háromból egy-egy keskeny háromszögű rész az illető tárgy megöntéséhez ki van vágva. Találták Legenye-Mihályiban (Zemplénmegye). Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1344. PEREMES VÉSŐ, bronz. Ajánd. Jankovics Balázs Ilona úrhölgy.

1345—1350. KARPERECZ, 6 darab, bronzból. Kettőnek testén bevésott vonaldiszítés, a többi sima. Találták Hidas-Németi mellett. Ajánd. Lang Géza.

1351—1356. KARPERECZ, 6 darab, bronzból. Valamennyi bevésott vonalakkal van diszítve.

1357. BERETVA, bronz. Pengéje ivalaku, áttört romboid-idomu nyele egyik csücskén kiálló peczek.

1358—1368. KARPERECZEK, bronzból. Némelyiken bevésott vonaldiszítés.

1362., 1365. Találták Hidas-Németiben. Ajándékozta Lang Géza.

1364. Találták Széplak és Mislén vidékén. Ajánd. Legányi Frigyes.

1369—1385. TOKOS BALTÁK füllel, bronzból. Összesen 17 darab.

1375. Legenye-Mihályiból. Ajánd. Csoma József. **1377.** Korlátrol. Ajánd. Csoma József. **1380.** Szendrő-Ládról (Borsodmegye). Ajánd.

Csoma József. **1384.** Sajó-Szent-Péter (Borsodmegye) vidékéről. Ajánd. Csoma József. **1372.** Szerencs vidékéről. Ajánd. Csoma József. **1385.** Nyír-Kállóról. Ajánd. Csoma József. **1381.** Boldogkő-Váraljáról. Ajánd. Csoma József. **1371.** Boldogkő-Váraljáról. Ajánd. Szedlacsek Margit úrhölgy. **1373.** Selyebről. Ajánd. Csoma József. **1370.** Bodrog-Keresztúrról. Ajánd. Csoma József. **1378—1379.** Legenye-Mihályiból. Ajánd. Zohor János. **1382.** Ajánd. Szemere Miklós.

1386. ÖNTÖMINTA, homokkőből. Négyszögü testébe egy tokos füles baltának fele homorúan bevésve. A minta másik fele hiányzik. Találták Jobbágyiban (Nógrádmegye). Ajánd. Csoma József.

1387. TOKOS BALTA, bronzból, durva modern fanyélre erősítve, a mint azt a bronzkorban használták. Ajánd. Perl József.

1388. FOKOS, bronz. Korongos fokán kúpalaku bütyök. Teste közepén köpüs nyélluk.

1389. LÁNDZSA, bronz. Köpüje két szembenfekvő nyilással áttörve. Hajlott élekkel bíró szárnyain kiemelkedő diszekkel. Találták a papi pusztán (Abauj-Tornamegye). Ajánd. gróf Zichy Rezső.

1390. LÁNDZSA, bronz. Köpüje két nyilással áttörve. Szárnyai hullámvonalban haladó élekkel. Erősen kiemelkedő gerinczének közepén ellipsziszidomú horony. Találták a papi pusztán (Abauj-Tornamegye). Ajánd. gróf Zichy Rezső.

1391. FOKOS, bronz. Találták Leitmeritz mellett. Ajánd. dr. Moskovics Jakab.

1392. KARD, bronz. Korongos végű markolatán 3 harántosan körülfutó domború gyűrűtag, ezek között hullámvonalban haladó párhuzamos vonaldiszek. Liliomlevél alakú pengéje két szeggel van a markolatba erősítve. Markolata korongján a felfüggesztés számára egy kerek nyílás. Találták Ruttká (Turóczmegye) mellett vasutépítés alkalmával. Ajánd. Blaskovics Fridolin.

1393. KARD, bronz. Nádlevél idomú pengéje a korongos végű markolatba két szeggel van beerősítve. A korong alsó lapján párhuzamos vonaldiszkek s két sorban apró körök bevésve. A síma markolat közepe kidomborodik s alsó végén vonalakkal diszített. Találták a buzitai határban. Ajánd. Pongrácz Sebestyén.

1394. KARDNAK TÖREDÉKE, bronz. Lapos markolatán, mely valamikor csont- vagy falemezzel volt borítva, 4, pengéje tövén 2—2 nyílás. Pengéje nádlevél-idomú s két szélén párhuzamos vonalakkal diszített. Találták Jenkén (Ungmegye). Ajánd. Csoma József.

1395. LÁNDZSA, bronz. Köpüje két nyilással áttört. Domboru gerince a köpü folytatása. Ajánd. Perl József.

1396. TÖRPENGÉNEK DARABJA, bronz. Teste alsó részében egyfelől szegecs, másfelől kerek nyílás a szegecs számára, melylyel a tőr a markolatba volt erősítve. Találták Pusztá-Szent-Ivánban. Ajánd. Csoma József.

1397. TÖRPENGÉNEK DARABJA, bronz. Teste alsó részében egy szegecs és egy kerek nyílás. Ajánd. Csoma József.

1398. TOKOS VÉSŐ, bronz. Köpüje kúpalaku s felénél hasábosan vékonyuló. Peremén domborodó gyűrűtag, ez alatt vonaldisz. Ajánd. Perl József.

1399. KARDNAK HEGYE FELŐLI TÖREDÉKE, bronz. Közepén kiemelkedő gerincz.

1400. TÖRPENGÉNEK DARABJA, bronz. Találták Pusztá-Szent-Ivánban. Ajánd. Csoma József.

1401. NYILHEGY, bronz, ferde szárnyakkal.

1402. KARIKA, bronz. Teste spirálisan összecsavart henger. Találták Boldván (Zemplénmegye). Ajánd. Csoma József.

1404—1415. KARPERECZEK, bronzból, nyitott és összeérő végekkel, bemetszett vonalakkal vagy öntött gerezdekkel diszítve. Összesen 12 darab.

1411. Bodrog-Keresztúrról. Ajánd. Csoma József. **1404., 1409., 1414.** Találták Széplak és Mislye vidékén. Ajánd. Legányi Frigyes. **1410., 1413.** Ajándékozta Legányi Frigyes.

1416—1420. KARPERECZEK, bronzból, összeérő végekkel. Többnyire bevéselt vonalakkal díszesek. Összesen 6 darab.

1418. Ajándékozta Kossuth Mihályné úrnő. **1421.** Ajándékozta Legányi Frigyes.

1422—1427. PÁNTNAK RÉSZEI (?), 6 darab, bronz. Lapos, szalagidomu testük egyik felületén éles hosszgerincz húzódik, mely a keskenyedő, négyélű drótból álló s felületén három helyütt bemetszett vonalakkal ékesített nyélszerű tag felé az élen bevagdalt.

1428—1441. NYAKPERECZ (torques) s nyakdisz-töredék, 14 darab, bronz. Valamennyi csavarvonalban haladó gerezdekkel díszített. Az 1428. és 1429. számú példányok dupla sodronyból valók. Ajándékozta Perl József.

1442. LYUKASZTÓ SZERSZÁM. Bronz.

1443. ÁR. Bronz.

1444—1452. GOMBOSTŰ ÉS GOMBOSTŰ-TÖREDÉKEK, 9 darab, bronz. Fejük lapos korong, vagy körte-és ellipszisidomu bunkó. Az egyiké hornyolt hengerke.

1453. BÖGRE, feketére fényezett cserép. Testén lefelé haladó sűrű, lapos gerezdek. Ajánd. gróf Zichy Rezsőné úrnő.

1460. ÁR, bronz. Találták Deveserben. Ajánd. Csoma József.

1462. KARVÉDŐ TEKERCSEK, bronzhuzalból. Egyik végén gombos társa. (Eredetileg az 1508. számú tekercshez volt hasonló, de alakjából a találó kiforgatta.)

1470. APRÓ BÖGRE, cserép, feketére s fényesre csiszolt felülettel. Ajánd. Kellemesi Melezer István.

1472. NYAKPERECZ (torques), bronz; hengeralaku tömör teste végén kisebb karikába hajlik. Ajánd. Csoma József.

1475. KARVEDŐ TEKERC S DARABJA, háromlű, végén hengeralaku bronzdrótból, mely itt ferdén esavart horonynyal diszített. A test néhány fordulátának élein pontok bevagdálva. Találták Komjátiban. Ajánd. Csoma József.

1477. NYAKPERECZ, bronz. Az 1472. számúnak párja. Ajánd. Csoma József.

1480. EDÉNYKE, szürke cserép, bekarcolt hárm as íves vonalakkal, pereme lapján s hasa kiálló bütykein pedig pontokkal övezett köralaku mélyedésekkel diszített. Találták a Bodrog partján. Ajánd. Füredi Róbert.

1482. FÜLES BÖGRE, barna cserép. Teste közepén hasasodó, keskeny peremmel.

1483. FÜLES BÖGRE, fekete cserép, kívül-belül fényesre csiszolva. Teste közepének felső részén lapos gerezdekkel s 3 púppal ékitett. Nyakán 3 csoportban 3—3 kis köralaku dísz benyomva. Ajánd. Kellemesi Melczer István.

1484. FÜLES CSÉSZE, fekete, kívül-belül fényesre csiszolt cserép. Testén négy lapos púp. Ajándékozta Kellemesi Melczer István.

1485., **1486.** LÁNDZSA, 2 darab, bronz. Találták Buza-falván, a Fűzi-puszt a nevű réten. Ajánd. Dióssy Miklós.

1487., **1488.** SARLÓ, 2 darab, bronz. Találták Buza-falván, a Fűzi-puszt a nevű réten. Ajánd. Dióssy Miklós.

1493. SPIRÁLIS, négylű bronzdrótból csigavonal módjára összecsavarva. Ajándékozta Perl József.

1494. FIBULA (ruhapoc s), bronz. Teste gömbölyű drótból csigavonal módjára összecsavart négy táresából van alakítva. Ajánd. Csoma József, ki azt a Ragályi-gyűjteményből szerezte.

1495. KARVÉDŐ TEKERC S és tekerestöredékek bronzból. 4 darab. Ajándékozta Csoma József.

1497. TÁRCSÁS TEKERCS, négyélű és gömbölyű bronzdrótból alakítva. Tárcsája közepén gomb. Találták Baktán (Artányház). Ajánd. Csoma József.

1501. UJJGYÜRÜ, bronzdrótból, helyenként laposra vert testtel.

1502. SPIRÁLIS, négyélű bronzdrótból, csigavonal módjára összecsavarva. Helyenként bevagdalt vonalakkal diszítve. Ajándékozta Perl József.

1506. BÖGRE, szürke cserép. Teste keskeny peremű talpon áll, oldalán 3 függőleges, éles gerinc között háromszor egy benyomott köralaku mélyedés s e körül bekarczott vonaldisz. Nyakán körök és félkörök. Találták Nagy-Kövesden (Zemplénmegye). Ajánd. Bubics Zsigmond.

1507. BÖGRE, feketére fényezett cserép. Körteidomu testén 5 kiálló púp, melyeket bekarczott kettős vonalakkal alakított csigavonalalaku ékitmény vesz körül. A nyakon 3 sorban párosával bekarczott vonalak futnak körül. Tipikus bronzkori edény.

1508. KARVÉDŐ TEKERCS, háromélű bronzdrótból. Egyik végén tárcsa, mely a tekeres nyílását elzárja. A drót felszínén helyenként durva vonaldiszítés bevésve.

1510. KARVÉDŐ TEKERCS, háromélű bronzdrótból. Egyik végén négyélű drótból alakított párhuzamos menetek, melyek a tekereset nyitva hagyják. Az utolsó kanyarodáson pontok s bevésott vonaldiszítés.

1511. ÖBLÖS EDÉNY FENÉK FELŐLI DARABJA, szürke cserép, külső felületén feketére fényezett. Egyik oldalán fül, a másikon nyílás, melybe egykor fül volt erősítve. Találták Boldogkő-Váralján a Várhegyen. Ajánd. Mihalik József.

1512. KARVÉDŐ TEKERCS DARABJA, háromélű bronzdrótból, egyik végén tárcsával. Ajánd. Csoma József.

1514. KARVÉDŐ TEKERCSE, háromélű bronzdrótból, egyik végén gombos tárcsával, mely a tekeres nyílását ferdén zárja. Két utolsó csavarodásán bevéssett vonaldisz.

17. SZÁMU TÁRLÓ.

1515—1518. LELESZEN (Zemplénmegye) talált korongos tekeresek négyélű bronzdrótból, összesen 4 darab. Ajándékozta Székely N.

19. SZÁMU TÁRLÓ.

1519—1529. SZAKÁCSIBAN talált tárgyak: 9 darab karperecz bronzból, vésett vonaldiszítésekkel és 2 darab tárcsás tekeresnek része, négyélű bronzdrótból. Ajánd. Csoma József.

1530—1567. TORNYESNÉMETIBEN talált tárgyak, összesen 38 darab. Burgonyaverem ásásása közben egy anyagböggrében találták.

Négy bronzkarika; spirális tekeres három darabban; gerinezes lemez 7 lyukkal áttörve; tölesérszerű csüngő-disz szürkebronzból; gömbszelvényalakú füles pityke, 19 darab; makkalakú disz tömör bronzból; tekeresek töredékei.

1568—1576. FULÓ-KÉRCSEN talált tárgyak, összesen 9 darab: spiráltöredékek, gombostű. Ajánd. Csoma József.

1577—1594. TOMOR községben talált 18 darab pityke, kör alakú, vékony bronzlemezről, 2—2 kerek nyílással a felvarrás czéljára. Ajánd. Csoma József.

1595—1600. SZEMERÉN talált bronzkori tárgyak, összesen 6 darab: gombostűk; spiráltöredékek vékony bronzdrótból; 2 ujjgyűrű bronzhuzalból. Ajánd. Csoma József.

1601—1607. LEGENYE-MIHÁLYIBAN (Zemplénmegye) talált bronzkori tárgyak, összesen 7 darab: karperecz,

sarlónak darabja, karikának töredékes részei, kerek lemez darabja és a két üvegedényben bronzrozsda. Ajánd. Csoma József.

1608—1623. TENGERSFALUBAN talált bronzkori tárgyak, összesen 16 darab : gombostűk lapos fejjel ; csüngő dísz ; spiráltöredékek s egy lemezes kampó tömör bronzból. Ajánd. Csoma József.

1624—1631. PUSZTA-SZENT-IVÁNBAN talált bronztárgyak, összesen 8 darab : spiráltöredékek ; karika darabja ; karperecz. Ajánd. Csoma József.

20. SZÁMU TÁRLÓ.

1632—1659. A MUHI PUSZTÁRÓL származó bronz-, római- és népvándorláskori tárgyak, összesen 28 darab : edény peremének részlete, bronzlemez, domborművű díszítéssel ; karperecz, bronz ; nyakláncz agyagszemekből ; halántékgyűrűk, bronz ; csatt, csontból ; csatt, bronzból ; karikák és spiráltöredékek. Ajánd. Gröber József.

1660—1667. ERDŐHORVÁTIBAN (Zemplénmegye) talált bronzkori tárgyak, összesen 18 darab : karpereczek ; ujjvédő tekeresek 2—2 tárcsával és tölcéses csüngő díszek szürkebronzból. Ajánd. Csoma József.

1678. NYAKPERECZ (torques), bronz, két vége kis karikában végződik. Ajánd. Peri József.

1679., 1680. NYAKPERECZ, 2 darab, kettős hengeralku bronzdrótból, csavar-alakban haladó hornyolatokkal. Ajánd. Perl József.

1681. NYAKPERECZ, hengeridomu négyes bronzdrótból csavarva, ferdén haladó menetekkel. Ajánd. Perl József.

1682—1711. BOLOGDON talált bronzkori tárgyak, összesen 31 darab : ujjvédő spirálok, 2—2 tárcsával ; sodronyos korongtekeres, 2 nagyobb tárcsával ; holdsarló

alaku csüngődiszek s azok töredékei szürkebronzból; karpereczek; tömör bronzgyöngyök nyilással; töredékek. Ajánd. Tordássy András.

KERETBEN.

1712. BRONZKORI ÉLET. Vizfestmény. A Dörre Tivadar rajza nyomán készült fametszet után készítette Stolz Frigyes. Ranschburg Gusztáv adományából.

A kép a kurdi (Tolnamegye) bronzkori telepet ábrázolja képzeleti rekonstrukcióban. Az előtér magasabb dombot tüntet elő, melyet a földvárnak lépcsőzetesen leásott oldalai és földhányásai öveznek. A vár alatt folyó látszik s magáról a telepről messze kilátás nyílik a víz mentén. A kép jobb oldalán négy férfit látunk bronzolvasztással, illetve bronztárgyak öntésével foglalatосkodni. Élénken lobogó, erős tűzbe nagyobb olvasztó-edény van állítva; a térdelő férfi a már megolvasztott fémet fanyelű kanalával egy félig homokba ásott öntőmintába tölti; ugyanezt cselekszi a kép jobb sarkában álló két férfi is, míg a negyedik a megolvasztásra szánt nyers fémanyagot viszi a tűzhely felé. Eme négy férfi körül a földön öntőminták s már megöntött eszközök hevernek. A kép bal sarkában földre helyezett üllő mellé férfi telepedett le s kalapácsával egy bronzkardnak pengéjét szegecseli a markolatba. Előtte fegyverkezett férfi áll; felső testét állati bőrből készült tunikaszabásu ruha fűdi; mellén spirális ékszert, két vállán a ruha összetartására szolgáló egy-egy fibulát, derekán csüngőkkel díszített övet, két karján pedig karvédő tekereszt visel. Bal oldalán tokba helyezett kard csüng, alsó lábszárát szíjjak övezik, bal kezében végre hosszú nyelű lándzsát tart. A háttérben egy vízfordó nő alakja tűnik elő, a mint a vállára vetett rudra akasztott edényekkel a vár ösvényén felfelé igyekszik. A földvár jobbra nyuló oldalában ama apró viskók csoportja látható, a melyek a bronzkorban az emberek lakásául szolgáltak.

AZ EGYIPTOMIAK KULTURÁJA.

Irta : dr. Mahler Ede, egyet. m. tanár.

A régi egyiptomi faj semmiképen sem rokon Afrika belsejének a népeivel.

Nyelvi tekintetben az egyiptomiak közeli rokonságban vannak Afrika északi partjának a lakóival, a libyaiakkal és mórokkal, valamint a felső Nilus völgyének keleti részén lakó törzsekkel (Bisari, Falaša, Galla, Somali), a melyekkel együtt nagy népcsoportot alkotnak. E csoport nyelvei viszont nyelvtani alkat és szókinés tekintetében rokonságot mutatnak a semiták, arabok, syriaiak, babyloniaiak és assyrok nyelveivel.

A régi Egyiptom népe földműveléssel foglalkozott. Az ország jóléte és gazdagsága a földművelésen és állattenyésztésen alapult.

A mellett a nép jókedvű volt és jámborsága s vallásossága daczára is szivből örült életének. Büszkeség és nagyratörekvés is tulajdonságai közé tartozott. Mindenki azon iparkodott, hogy vetélytársait fölülmúlja. E törekvést már az iskolában keltették és táplálták a gyermekek lelkében; általában az egyiptomiak nagy súlyt fektettek gyermekeik tanítására és nevelésére, a melyben a nyilvános élet fejlesztésének egyetlen eszközét ismerték föl. Erényt, könyörületességet és igazságosságot oltottak az ifjúságba; arra tanították, hogy a jó erkölcs és az istenfélelem az élet koronája.

VIII. SZÁMU TEREM.

A birodalom élén az istenhez hasonló pharao állott, a kinek a büszke czime: „*Felső- és Alsó-Egyiptom királya, Ra fia, a ki mindig és örökké életet ad, mint atyja, Ra, naponkint.*“ A királyi hatalom jelvényei: 1. a *korona*, a mely tulajdonképen két részből állott, Felső-Egyiptom fehér és Alsó-Egyiptom vörös koronájából; 2. az *uracus kigyó*, a mely a király homlokát ékesítette, mintegy annak jeléül, hogy a király mindenkor kész ellenségei megsemmisítésére; 3. a *kampós bot*, 4. az *ostor* és 5. a *sarló alakú kard*. Az uralom jelvényei közé tartozott végre „*a nagy trónus*“ is.

Minden egyes kerületnek meg volt a maga fejedelme vagy helytartója. Azonkívül a méltóságok egész serege vette körül a királyt és udvarát. A legfőbb méltóság a *Tate* volt, az egész közigazgatás feje, a *kormányzó*. Ő volt az *első Dél és Észak nagyjai között, a második a király után*. A birodalom legfőbb állásainak egyikét a *főkinctáros* töltötte be; másik kiváló tisztviselő volt az *összes királyi munkák elöljárója*, továbbá a *főbiró*, az egész igazságszolgáltatás feje.

Misem történhetett azonban az egész országban a király beleegyezése nélkül. A királyi „iroda“ az egész államnak központja volt, a hova minden főhivatalnoknak jelentéseit be kellett küldenie. A pharao volt a *Smen haapu*, vagyis „*a törvények főmtartója*“ és mint ilyen, hasonló volt a *Thot* istenhez, az igazság és jog isteni képviselőjéhez a föld kerekiségén.

Az igazságszolgáltatás általában jól volt szervezve. *Maat* az igazság istennője, volt a birák védője és minden magasabb rangú biró papja volt az istennőnek. A főbiró jelvény gyanánt nyakán viselte az istennő képét. A törvénykezési eljárás szóbeli volt.

A családi élet nagyon ki volt fejlődve Egyiptomban. Az egyiptomi férfinak általában csak *egy* törvényes neje

volt, „*kedves felesége, a ház urnéje.*“ A valóságos többnejűség a ritkaságok közé tartozik. A férj és feleség egymáshoz való viszonya mély és benső volt. Idegenszerűen hat reánk, hogy a testvérek közötti házasságok nem ritkák; olyan szokás ez, a mely a Ptolemaeusok és a rómaiak uralmának idején épenséggel rendes volt.

Gyermeket a legnagyobb áldásnak tartottak és az egyiptomi családi élet egyik oldala sem nyújt olyan vonzó képet, minth a szülőknek és gyermekeknek egymáshoz való viszonya. Különösen anyját részesítette nagy tiszteletben a fiú. Nem atyjától, hanem anyjától vezette le származását az egyiptomi.

A gyermekek nevelésére a legnagyobb gondot fordították. Az első nevelést természetesen anyjától nyeri a gyermek. A tulajdonképeni gyermekkor, a melyben a gyermeket csakis különféle játékszerekkel foglalkoztatták, a negyedik életévvel befejeződött. Az úgynevezett tankötelezettség ideje következett. Az iskolában olvasni, írni és számolni tanult a gyermek, de tornagyakorlatokban és úszási leczkékben is részesítették. Nagy súlyt fektettek az erkölcsstan, a gyakorlati életbölcesség, mindenekelőtt pedig a jó modor oktatására.

AZ EGYIPTOMIAK NYELVE. Az ókori egyiptomiak nyelve szoros rokonságban áll a sémitákéival, azaz Arábia, Szyria, Assyria és Babylónia lakóinak nyelvével. Különösen az egyiptomi nyelv legrégebbi ránkmaradt alakjában, a pyramis-korszak nyelvében tűnik fel legjobban e rokonság. Feltétlenül helyes tehát az a következtetés, hogy az egyiptomiak ősei a sémitákkal valaha régen teljes nyelvegységet alkottak.

Az egyiptomi nyelv ma minden alakjában *kihalt nyelv*. A mi belőle reánk maradt, az tulajdonképen csak *irott nyelv*, melyben az egyes szavak a mássalhangzóknak bizonyos összegéből alakulnak ki, míg a magánhangzók a

VIII. SZÁMU TEREM.

sémíta írott nyelvek mintájára általában hiányzanak. Hogy azonban mindennek daczára képes volt a tudomány e nyelv épületét újból felépíteni, az főleg annak a körülménynek köszönhető, hogy a kopt nyelv legalább az egyiptomi keresztények liturgiájában fentartotta magát. Ugyanis, miként a római katolikus egyházban a latin, úgy az egyiptomi keresztényeknél a kopt nyelv az egyházi nyelv. A kopt nyelv teljes ismerete mellett nem volt nehéz felállítani azt a vázat, a melyből az óegyiptomi nyelv és nyelvtan újból való felépítése kiindulhatott; a kopt nyelvben ugyanis, mely az egyiptomi nyelv legifjabb változata, *visszaható erő* rejlik a régibb nyelvre, mely minket óegyiptomi szövegek olvasásának és átírásának elég biztos megállapítására képesít. Kiváltképen a kopt nyelv *szahidikus* nyelvjárása az, mely a régibb nyelv sajátosságait hiven megőrizte s így a régibb írásban hiányzó hangzók kiegészítésénél a legjobb szolgálatokat teljesíti.

AZ EGYIPTOMIAK IRÁSA. Minden írásrendszer s így az egyiptomi is, képiráson alapszik. Bátran feltehetjük, hogy Egyiptomban ép úgy, mint az emberiség egyéb művelődési csomópontján, tárgyak rajzolásával kezdtek és képpel igyekeztek az ábrázolandó fogalmat érzékíteni. Természetes, hogy nem állottak meg itt; az idők folyamán a lerajzolt képpel nem csupán az avval kapcsolatos konkrét fogalmat iparkodtak ábrázolni, hanem bizonyos elvont fogalmakat is, melyek a külvilág tárgyaival valami kapcsolatba hozhatók. Így például az emberi fej képével nemcsak ezt a konkrét fogalmat: *egy ember feje*, ábrázolták, hanem a *kezdet*-nek, az *első*-nek fogalmát is, körülbelől a mai nyelvhasználat analógiájára pl. *államfő*, *fővezér*, *kút fő* stb. A különlegest az általános kifejezésére használták fel s az olvasó találékonyságára volt bízva, hogy az odavett kép- és jelcsoportok valódi értelmét kitalálja. Az ember, ki kezét szájához emeli,

írásbeli kifejezője volt mindannak, a mi a szájjal törté-
nik; a kinyújtott kar kifejezte mindazt, amihez erő szük-
séges; az égfelé tárt karok a „magas“ fogalmát ábrá-
zolták stb. Majd tovább mentek egy lépéssel, amennyi-
ben a lerajzolt képpel nem az ábrázolt konkrét tárgyat,
vagy a vele kapcsolatba hozható elvont fogalmat akar-
ták megjelölni, hanem az ábrázolt tárgy *hangértékét*,
hangzását. Így pl. az arcz képe egyipt. „*her*“ nemcsu-
pán arczot jelentett, hanem általában a *her* szótagot je-
lentette, bármely szóban fordult légyen is az elő. De a
fejlődési folyamat még oly időben történt, mely minden-
nemű történeti tudósításnak messze mögötte van. Mert
az egyiptomi írás alapelve, már azokon a feliratokon is,
melyek az egyiptomi történelem legkorábbi termékei és
a legrégebb feliratos emlékek, egészen más.

A régi egyiptomiak írásának alapelve ránkmaradt alak-
jában azon a tapasztalati tényen alapszik, hogy minden
emberi beszéd bizonyos számú hangok összetétele s ha
e hangokat bizonyos meghatározott jegyekkel jelöljük
meg, magát az emberi beszédet is rögzíthetjük. A hang
felfedezése s annak betűvel való megjelölése az egyip-
tomiaknak elvitázhatatlan szellemi birtoka s egyik leg-
zseniálisabb alkotása; semmiféle más nép nem dicseked-
hetik vele. Az egyes hangokat képekkel jelölik meg;
pl. a bagoly képe *m*-et, a szájé *r*-t, a tyúké *w*-t, az
emberi lábé *b*-t jelent.

Az egyiptomi írás azonban nem tiszta betűírás, mint
a miénk. Az írás olvashatóbbá tétele czéljából a betűk
után az illető tárgy képét is odarajzolják. Elvont fogal-
maknál, melyeket lerajzolni nem lehet, legalább egy
magyarázójegyet függesztenek, hogy az illető szó miféle
fogalomkörbe tartozik. Így például a „*dsr*“ (ejtsd: czezer)
= *erős* szót két karral, mely egy botot ütésre emel,
határozzák meg közelebbről.

VIII. SZÁMU TEREM.

Az egyiptomi betűjegyek összeállított sorozata a következő:

	b		p		f
	k		k		g
	t		t		
	d		d (cz)		
	m		n		r
	h		h		h (ch)
	(s magy. z)		š (s)		
	w (u)		i (ä)		
			c (á)		

Hogy miféle körülmények szabták meg e jelek választását, teljesen ismeretlen.

Különféle anyagra irtak, így cserzett bőrre, agyagmezre, de főleg a papyrusbokr rostjaiból készült papyrusra, melyet tekercsalakban őriztek meg. Íráseszközük egy széles végű nádszál volt; tintájuk volt fekete és vörös, melyet külön palettában őriztek.

Míg a kőfeliratokban az egyes írásjegyeknek megfelelő képeket mindig természetihven rajzolták, a mindennapi élet szükségleteinek megfelelőleg hamar kifejlődött egy köznapi használatra szánt kurzivírás, melyet *hieratikus* írásnak nevezünk. Ugyanazon a rendszeren alapszik, mint a hieroglif írás, csak hogy az egyes írásjegyek már nem eredeti, határozott alakjukban jelennek meg, mert a hieratikus írás egy gyorsírás, melyben az írásjegyekként szereplő képeket csak halvány körvonalai-

VIII. SZÁMU TEREM.

ban rajzolják. Leginkább papirusnál alkalmazták egyházi és világi szövegek leírására. Leveleket, fogalmazványokat, hivatalos tudósításokat, számadásokat stb. hieratikus írással irtak.

A K. e. 8. század óta még egy más, a mindennapi élet szükségleteit szolgáló gyorsírás jött létre s ez a *demótikus* vagy a *népies írása* az egyiptomiaknak. Rövidítések és ligatúrák útján keletkezett a hieratikus írásból s így ez is a hieroglif írás rendszerén alapul.

A HIEROGLIF-IRÁS MEGFEJTÉSE. Már a XVII. század első felében megkísérelték néhányan a régi egyiptomiak írott emlékeinek megfejtését, így *Valerianus* és *Kircher*, de semmiféle biztos alapjuk nem volt, a mire a hieroglifák megfejtésénél támaszkodhattak volna s így csak természetes, hogy egyetlenegy sem oldottak meg helyesen. A hieroglifák megfejtésének ügyét nagyban előmozdította *Bonaparte Napoleon*-nak a XVIII. század végén eszközölt egyiptomi expedíciója, melylyel mondhatni új korszak nyílik meg e téren. Ehhez járul még, hogy *Bouchard* francia mérnök 1799-ben megtalálja a híres háromnyelvű *Rosette*-féle feliratot, mely körülmény a kutatásnak újabb irányt adott. E tábla V. Ptolemaeos Epiphanes (Kr. e. 204—181) uralkodásának 9-ik évéből származik s ennek egy dekretumát tartalmazza egyiptomi és görög nyelven, hieroglif, demótikus és görög írással. A görög szöveg e tábla egyiptomi írással irt részének helyes megfejtését nagymértékben előmozdította.

Az első, ki ezzel megpróbálkozott, *Silvester de Sacy* francia orientalista volt. Az egyiptologia története fel-
említi a svéd *Akerblad*-ot és az angol *Thomas Young*-ot is, kik a *Rosette*-féle dekretum hieroglif-demótikus részének megfejtésével foglalkoztak. De csak a XIX. század harmadik évtizedében lón felfedezve az a módszer, mely az egyiptomi hieroglifák megfejtésénél egyedül helyesnek

VIII. SZÁMU TEREM.

bizonyult. Ifjabb *François Champollion* volt az a szellemi óriás, ki a hieroglifák megfejtésével az egyiptológia megalapítója lett.

Hogy Champollion eljárását megismertessük, e célra azt a három királynevet veszük elő, melyen ő a megfejtést végezte :

PTOLMIS, KLAOPATRA, BRNIKA.

A Rosette-féle kő görög szövegéből tudta, hogy az első csoport *Ptolemaos*-t, a második *Klaopatrá*-t, a harmadik *Berenike*-t jelent. Ha e jegyek valamely betűrendszeren alapulnak, akkor bizonyos jegyeknek ismétlődniök kell. Így a *P* jele, mivel benne van ugy a *Ptolemaos* mint a *Klaopatra* csoportban, szükségkép azonos kell hogy legyen mindkettőben. Ugyanaz áll a *t*, *o* és *l* jegyre vonatkozólag. És tényleg az első szónak első jegye megegyezik a második szó ötödik jegyével s így valószínű, hogy e jegy a *p* jele. Az első szónak második jegye azonos a második szó hetedik jegyével, tehát ez valószínűleg a *t* jele. Miközben így haladt tovább lépésről lépésre, megismerte az egész hieroglif betűrendszert.

Ezzel természetesen még nem volt megoldva a hieroglif szövegek megfejtésének egész problémája, mivel csakhamar észrevették, hogy a jelek nem mindig a betűrendszeren alapulnak, hanem soknak ideografikus értéke volt, mások mint determinatívumok szerepeltek. De az első nehézségek már le voltak küzdve és Champollion nyomdokain bátran haladhattak a többi kutatók. Ma már a hieroglifák magyarázása önálló tudomány.

A RÉGI EGYIPTOMIAK IRODALMA. A legterjedelmesebb irodalmi termék a *halottak könyve*. E mű teljesen visszatükrözi az óegyiptomiak egész bölcséleti és vallásrendszerét s örök időkre a szellemi munkásságnak egy monumentális terméke marad. Szent könyv, melyet gon-

dosan őriztek a templomban, nehogy avatatlan szem be-
léje tekintsen. Erőtéljes, csodákat művelő imákat tartal-
maz, melyeket Thot isten a gyenge és könnyen tévedő
emberi nem iránt való szánakozásból maga szerkesztett
és a papok előtt felfedezett. A papok számtalan máso-
latot készítettek e könyvről s belőle egy-egy példányt
minden halott mellé a sirba tettek. A halottak könyvé-
nek az volt a célja, hogy az elhálnak bizonyos imákat
adjon, melyeket neki az alvilágban való vándorlása köz-
ben a démonok kiengesztelése végett kellett elmondani,
hogy így az összes régiókon átmehesen, míg ismét az
ősforráshoz visszatér. A halottak könyvének második
sorozatát Isis istennőnek férjéhez Osirishez intézet di-
csérőénekei teszik. Ugyanis az egyiptomi hit minden
halottat Osirissal azonosít, ki így Isisnek férje lesz. Az
összes imák az elhalthoz vannak intézve s általuk a
lélek felszabadul; s ha az elhalt, kezében a halottak
könyvével, Osiris ítélőszéke elé jut, úgy netáni vétkei,
melyek még lelkére tapadtak, kegyelem útján elenged-
tetnek.

Az egyiptomi emlékek számos adalékot szolgáltatnak
a biblia szövegének kritikájához és gyakran olyan utasi-
tásokat adnak, melyek a biblia mai kutatóinak fontos
szolgálatot tesznek.

Legendákban és mondákban sem szükölködik az egyip-
tomi irodalom. Nagyszámuak a *történelmi* tárgyu felira-
tok és képek.

Az ország *társadalmi és jogi* viszonyairól a Hammám-
sir nyújt érdekes felvilágosítást.

Az egyiptomi irodalomnak különösen tanulságos és
figyelemre méltó részét teszik a *közmondások* és *bölcs
tanítások*. Számos *lyrai* tartalmu szöveg mellett találunk
még *hymnusokat* és *dalokat*. Az *epikai* költészet terén
is jelentékeny eredményeket mutathatnak fel az egyipto-

miak. Irodalmuknak enemü leghatalmasabb terméke *Pentaur hőskölteménye*, mely II. Ramsesnek Kádes mellett vívott csatáját éneкли meg.

Az *orvosi tudománynak* és a *csillagászatnak*, ugyszintén a *memphisgtannak* is akadtak tudományos művelői a pyramisok hazájában. A legfontosabb irodalmi termékek, melyek minderre vonatkozólag bennünket felvilágosíthatnak, a *Papyrus Ebers* és a *Papyrus Rhind*. Az első rövid foglalata az egyiptomi népgyógyászatnak; a Rhind-féle papyrus az ó-kori egyiptomiak számtani kézikönyve.

AZ EGYIPTOMIAK VALLÁSA. Az egyiptomi vallás fő- és alapvonása *Isten egysége*. „Isten az Egy, az Egyetlen, az Egyedüli, a ki mellett nincsen más.“ „Ő teremtett mindent és Ő az egyetlen, a ki nem teremtett.“ Ezt az istenfogalmat azonban a különböző kerületekben, a melyek épen ugy vallási mint politikai tekintetben teljes autonómiát élveztek, különbözőképen személyesítették meg. Az egyik kerületben Istenben főleg a *világ teremtésének* erejét és tulajdonságát tisztelték, ő volt a világ „*formálója*“ (*Ptah*). Egy másik kerületben a „*rejtett, láthatatlan lényt*“ (*Amon*) imádták, a ki kezdettől fogva létezik és mindörökre fönmarad, a ki minden rejtett dolgot tud és így „mindentudó“, stb. Ilyképen minden nagyobb helynek megvolt a maga külön isteni lénye, a kit a lakosság tisztelt, és kivüle senki más. De mindenütt ugyanavval a tannal találkozunk, ha különböző neveket ölt is. Isten mindenütt az Egyetlen, a ki önmagától létezik és megközelíthetlen. Később ezek a helyi fogalmak és helyi istenek mindinkább összeolvadtak egymással. *Ptah* már nemcsak a *Memphisben* ismert és csak itt tisztelt istenfogalom volt, *Amon* pedig nem volt többé az a lény, a kit csak *Thebában* imádtak isten gyanánt, hanem egész Egyiptomban tisztelni kezdték azt az erőt

VIII. SZÁMU TEREM.

és hatalmat, a melyet előbb csak bizonyos kerületben ismertek el isten gyanánt, még pedig mint olyan lényeket, a kiknek isteni tulajdonságuk és isteni akaratuk van és így isteni tiszteletre tartanak igényt. Így keletkezett az eredetileg *egy* Istentől az *istenek egész sora*, a kik azonban valamennyien egy *nuter-nutera*, vagyis egy „Mindenható“ megtestesülését viselték magukban. E folyamattal kapcsolatban fejlődhetett ki az általános mythológia, a mely az isteneket mindenféle mondák szövevényébe vonja bele és őket alaktalan, nagy szellemekből ember módjára érző és cselekvő, határozott jellemmel fölrüházott lényekké alakítja át.

A legfontosabb istenségek, a kik a leggyakrabban fordulnak elő:

<i>Amon</i> , thébai isten.	<i>Nefertem</i> , Ptah fia.
<i>Anubis</i> , a halottak istene.	<i>Néith</i> , Sais istennője.
<i>Atum</i> , a heliopolisi napisten.	<i>Nephthys</i> , Osiris nővére.
<i>Bast</i> , Bubastis istennője.	<i>Nut</i> , a mennynek istennője.
<i>Bes</i> , alsóbb rangu isten.	<i>Onuris</i> , isten Thisben. Abydos mellett.
<i>But</i> , Alsó-Egyiptom védő istennője.	<i>Osiris</i> , Isis férje, Abydos istene, a halottak istene.
<i>Chepera</i> , napisten (bogár alakjában képzelve).	<i>Patacke</i> , alsóbb rangu, törpe isten.
<i>Chons</i> , Amon fia, thébai holdisten.	<i>Ptah</i> , Memphis istene, a művészek istene.
<i>Harmachis</i> , Horus mint napisten.	<i>Ra</i> , napisten, többnyire <i>Ra-Harmachis</i> névvel.
<i>Harpokrates</i> , Horus mint gyermek.	<i>Su</i> , az eget hordozó isten.
<i>Hathor</i> , az ég és a szerelem istennője.	<i>Sechemet</i> , hadistennő.
<i>Horus</i> , napisten, Ra fia.	<i>Set</i> , Osiris fivére.
<i>Isis</i> , Osiris neje és nővére.	<i>Sébek</i> , Faijum istene.
<i>Kéb</i> , a föld istene.	<i>Sokaris</i> , a halottak istene Memphisben.
<i>Maut</i> , az igazság istennője.	<i>Tefnut</i> , Su nővére.
<i>Min</i> , az aratás istene.	<i>Thoth</i> , a bölcsesség istene.
<i>Month</i> , hadisten Hermonthisban Théba mellett.	<i>Theris</i> , alsóbb rangu istenno.
<i>Mut</i> , a thébai Amon neje.	
<i>Néchet</i> , Felső-Egyiptom védő istennője.	

Valamennyi isten élén *Ra* áll, a napisten, a kit egész Egyiptomban mint a világot kormányzó legfőbb istenséget ismertek el; megközelíthetetlen fenségben áll az em-

VIII. SZÁMU TEREM.

berek és istenek fölött. *Horus* is, erőteljes fia, a ki az időnként uralkodó királyban „Ra fiában“ nyilatkozik meg, korán nemzeti istenségévé vált Egyiptomnak.

Mindegyik istenséget meg kellett valahogyan személyesíteni. A mint a nap hevítő és világító erejében Ra-t és Horust ismerték föl, úgy a többi istenségnek és jellemző vonásaiknak is testet igyekeztek adni. Így keletkeztek az istenek különféle megtestesülései és megnyilatkozásai és ez a forrása az egyiptomiak híres állatimádásának, a mennyiben bizonyos állatokat úgy tekintettek, mint valamely isten sajátos tulajdonságának vagy magának ez istennek a megtestesülését.

Az egyiptomi istenek azonban éppen nem azonosak azokkal az állatokkal, a melyek képében megnyilatkoznak és azért emberi alakban is el lehetet őket képzelni. Ez az oka annak a nagyon régi szokásnak, hogy az egyiptomiak isteneiket emberi testtel és a mindegyiknek megfelelő állat fejével is ábrázolták.

Az istenek tiszteletére külön templomokat emeltek. A vallási szertartásokat papok végezték. Isten tiszteletének a legfontosabb formája áldozatok bemutatása volt. Nagy mennyiségben ajánlottak föl élelmi szereket, kenyeret, húst, tejet, sört és bort, de a mellett virágokat és tömjént, továbbá ruhákat is.

HALÁL, TEMETKEZÉS. Az egyiptomiak fölfogása szerint az ember testi, halandó részén kívül még két halhatatlan szellemi tényezőből állott. Az egyik, a melyet *Ba*-nak neveztek, a halál pillanatában elhagyta porhüvelyét és madár gyanánt fölszállt az üdvözültek birodalmába, hogy ott, miután Osiris bírói széke előtt a vizsgálaton átment, minden földi nyomoruságtól háborítlanul örömmel teljes életben legyen része. A másik szellemi tényező a *Ka* volt. Ez is elhagyta a halál beálltakor az élettelen testet, de mégsem szabadulhatott föl teljesen

VIII. SZÁMU TEREM.

az anyagtól. A halál után is az elhunyt közelében maradt és emberfejű madár képében lebegett a holttest fölött, hogy avval tetszése szerint ismét egyesülhessen. Azért nem mondott le a földi élvezetekről sem. A mit a halandó teste haláláig cselekedett, azt folytatja a *Ka* is, miután elhagyta a testet. Azért a rokonok és hozzátartozók bizonyos ünnepnapokon ajándékokat vittek neki, húst, kenyeret, kalácsot, sört, bort, továbbá ruhákat, tömjént és arcfestéket. hogy semmiben se lásson hiányt. Az „örök lakás“, a hogy a sirt nevezték, ennél fogva két részből állott: az egyik, a mely örök időkre zárva maradt és senkinek sem volt megközelíthető, a sarkophagot zárta magába a beléje helyezett múmiával, míg a másik rész, a melybe az élők bejuthattak és a földi halál utáni második létben tulajdonképen lakása volt a halottnak. Ide vitték az áldozatokat és butorokban sem volt hiány, hogy az elhunytnek ne kelljen a földi élet kényelmét nélkülöznie. A falakat tarka ábrázolások és fölíratok borították, a melyek a mindennapi élet eseményeire vonatkoztak. Az egyiptomi halála után is folytatni akarta korábbi életét, azért síri lakhelyét az élethől vett olyan jelenetekkel díszítette, a melyeket szeretett és megszokott volt.

Hogy a lélek tetszése szerint visszatérhessen a holttestbe, ezt meg kellett óvni a föloszlástól. A halott tüdejét, máját, veséjét, szívet és egyéb belső részeit négy kanopusba tették. A kanopusok alabastromból vagy mészkőből készült korsók vagy edények, a melyeknek födelei a négy védőszellem egyikének, az emberfejű *Amsset*, a majomfejű *Hapi*, a karvalyfejű *Duatmutef* és a sakálfejű *Kebehsennuf*nak a képével voltak díszítve. Miután a lágy részeket kivették a testből, ezt kilúgozták, pálmaborral megmosták és bizonyos vegyi szerekkel, a melyeknek neme és mennyisége pontosan meg volt ha-

VIII. SZÁMU TEREM.

tározva, bebalzsamozták. A testet ezután finom leplekbe göngyölték és hosszú, finom vászonszalagokkal bevonták, hogy ily módon lehetőleg légmentesen legyen beburkolva. Végre kemény papírlémezből vagy sykomorus fából készített, festéssel gazdagon diszitett koporsóba tették a múmiát, a koporsót pedig kősarkophagba vagy faszekrénybe helyezték. Sirkamrájának legközelebbi hozzátartozói számára is hozzáferhetlen részében így lett részesévé a halott az örök nyugalomnak.

Ilyen módon igyekeztek az egyiptomiak a holttestet a föloszlástól megóvni, hogy a *Kā* és a test, ez a két különböző elem, mindenkor ismét egyesülhessen. Mint-hogy azonban a bebalzsamozás legtökéletesebb eljárásai mellett sem lehetett a testet örök időre megtartani, azért az egyiptomiaknál az volt a szokás, hogy még életükben elkészítették egy vagy több lehetőleg hasonló képmás-szobrukat. Ezeket a sírba tették, hogy a *Kā* legalább az elhunyt képével tetszése szerint egyesülhessen. De hogy a halott a földi élet kényelméről se legyen kénytelen lemondani, egyidejűleg több szolga szobrocskáját is melléje tették, a melyek a *Kā* megelevenítő erejénél fogva uroknak az üdvözültek birodalmában is szolgálhattak. Az egyiptomiak vallási fölfogása szerint azonban a megboldogultaknak Osiris földjeit kellett művelniök és öntözniök. A későbbi korban az egyiptomiak nem tartották ezt valami nagy boldogságnak és azért a következő kibuvóhoz folyamodtak. Minthogy a *Kā* szellemi erejénél fogva a holt követ is megelevenítheti, szobrocskákat tettek a sírba, a melyeknek az volt a rendeltetésök, hogy mint a halott helyettesei a mezei munkát elvégezzék. Néha fából, kőből, nagyrészt azonban fajánszból készültek, múmia formájúak és földművelési eszközöket, kapát és magos-zsákot tartanak kezeikben. Az elhunyt nevét viselik és rögtön jelentkezniök kell, ha az illetőt nevé-

VIII. SZÁMU TEREM.

nél munkára szólítják. Fölriratuk rendszeren a halotti könyv hatodik fejezete: „*Ó te alak, ha N. N.-t azokra a munkákra fölhívják, a melyeket a másvilágon végeznie kell, ha megparancsolják, hogy a földeket művelje, hogy a partokat öntözze, hogy a Kelet homokját Nyugat felé szállítsa, szólj te: én vagyok, itt vagyok.*” Azért egyiptomi nyelven *Uszbiti*-knek, „felelő“-knek hívták ez alakokat. Ilyen „felelőket“ nagy számmal tettek a sirokba, különösen az új birodalom, vagyis a Kr. e. XVI. század eleje óta.

Kiváló gondot fordítottak a múmia és a sarkophag diszitására. A halott mellére amulettet tettek, hogy ez védelméül szolgáljon alvilági utjában a földalatti daemónok ellen. Az egyiptomiaknak nagyon sok ilyen talizmánjuk és amulettük volt. A legfontosabbak közé tartozik a skarabaeus, a jelen és jövő létezés symboluma. A ganajtúró bogárnak egyiptomi nyelven *cheperu* volt a neve és ezt a *choper*, vagyis „lenni, valamivé lenni“ gyökből vezették le. Könnyen érthető szójátékkal az ember földi életének és jövő létezésének a jelképévé tették meg. Ez eredeti képzetből ezernyi titokzatos értelmet származtattak. Ezért ábrázolták ezt a bogarat olyan hihetetlen számban, a legkülönbözőbb anyagokból, minden nagyságban. Végre már tisztán csak ékszerül szolgáltak, minden vallási jelentőség nélkül.

Nem volt kevesebb jelentősége a szárnyas napkorongnak sem, a legfontosabb jelképnek az egyiptomiak dicső művészetében. A győzelmes király jelképe. A sarkophagok és a sirok bejáratainak ábrázolásain arra a győzelemre vonatkozik, a melyet a halott a halál hatalma fölött fog kivívni. A mint Osiris, a földalatti hatalmak királya, győzelmesen kerül ki az ellenséges elemekkel folytatott küzdelméből és évenként a tavaszi napban ünneplé feltámadását, úgy az Osiris birodalmába tért halott

VIII. SZÁMU TEREM.

is győzelmesen fog küzdeni az alvilág valamennyi ellenséges daemona és szelleme ellen és mint Osiris, új életre kél majd és föltámadását ünnepli.

A MŰVÉSZET. Azok az emlékek, a melyeket Egyiptom földje tartott fenn az utókorra, a művészet történetében mindenkorra az első helyet biztosítják számára földünk történeti népei között. Egyiptomban maradtak fenn a legrégebb emlékek, a melyeket az ember művészi ösztöne a történeti időkben létrehozott. Itt emelkednek a régi birodalom királyainak hatalmas, tiszteletet gerjesztő siremlékei: a *gúlák*. A pharaok régi birodalmának ezek a legrégebb és legjelentősebb emlékei. Mesterséges hegyek gyanánt emelkednek ez óriási épületek és rengeteg arányaikkal, valamint régiségökkel szinte félelmes bámulatot keltenek a szemlélőben. A legrégebb közülök a sakkarahi *lépcsőzetes gúla* a 3. dynastiából származó *Zoser* királynak a sirja (K. e. IV. évezred). A leghatalmasabbak a 4. dynasztia királyainak a gúlái, a melyeket *Chufu*, *Chafra* és *Menkaura* királyok építettek *Gizeh* mellett. *Chufu* gúlája egyuttal a legóriásibb építészeti alkotás, a melyet ember keze valaha létrehozott.

Nem kevésbé nagyszerű hatásuak a templomok fönnmaradt romjai. Minden nagyobb templom három főrészre oszlott. Ezek: az *elődudvar*, az *oszlopos terem* és a *szentek szentje*. A templom bejárata keskeny, magas ajtónyíláson vezetett át, a melyet kissé kiugró kapuzat vett körül, két oldalt egy-egy hatalmas, kissé lejtősen emelkedő toronnyal, az u. n. pylonokkal. Ezeket a pylonokat, valamint a kiugró kapuzatot magas, hornyolt párkány koronázza, a melyet gazdag képes diszítés borít. Különösen gyakran lép föl e helyen a szárnyas és uraeuskigyókkal diszített napkorong. Hogy a főkapu jelentőségét még fokozzák, a pylonok elé rendesen két vagy három óriási ülő képmásszobrot helyeztek és azonkívül!

VIII. SZÁMU TEREM.

nem ritkán még két *obeliszket* is, a melyekre a templom fölszentelésére vonatkozó föliratokat vésték reá. Az obeliszknek rendesen négyszögü talapzaton meredeken emelkedő, csúcsukon gúlaszerűen befejezett pillérek, a melyeket egy óriási gránittömbből faragtak ki és még ezáltal is nagyszerűbb hatást idéztek elő. A bejárat előtt rendszerint még sphinxek sorait is fölállították.

Közvetlenül a templom bejáratát szegélyező pylonok mögött nyílt udvar terült el, a melyhez az épület egész szelvében széles, elég sűrűn állított oszlopoktól hordott terem, az *oszlopos terem*, csatlakozott. Mély helyiség következett erre, a templom *szentek szentje*, a mely az istenség képét rejtette magában.

Valamennyi egyiptomi templom között a legnagyobb a *karnaki* templom, a Nilus keleti partján. De nemcsak a templomok, hanem valamennyi, a Nilus völgyében reánk maradt építészeti művek között az első hely illeti meg.

Az építészetnél nem kevésbé volt jelentékeny az egyiptomiak *szobrászata*.

A legtökéletesebb mű azonban, a melyet egyiptomi művész valaha alkotott, a gizehi muzeumban levő faszobor, a mely *scheich el-beled*-et, vagyis falusi bírót ábrázol. Életörömtől, erőtől és egészségtől duzzadó egyiptomi nemesember hű képét állítja elénk. A classikai művészet legnagyobb mestereinek az alkotásai mellett sem tagadhatjuk meg elismerésünket és bámulatunkat. Az egyiptomi művészet gyors lendülettel ragyogó magaslatra emelkedett és ez különösen a 4., 5. és 6. dynastia műveiben nyilatkozik meg. Később azonban ez a művészet, a mely olyan bámulatra méltó, tökéletes valóságossággal kezdődött, sematikus modorban és élettelen egyhangúságban fajult el. Ennek az oka az egyiptomi nép fölfogásában rejlett. Az egyiptomiak szemében a művészi

VIII. SZÁMU TEREM.

alkotásnak nem ideális, hanem teljességgel gyakorlati rendeltetése volt. A régi birodalom remek szobrai nem azért készültek, hogy talán valamely nagy úr palotájának díszül szolgáljanak, hanem hogy a sír *sardab*-jában örök időkre rejtve maradjanak minden halandó szeme elől. Ilyen körülmények között természetes, hogy az olyanyra kifejlett művészi érzék csakhamar ellaposodott és ennek az lett a következménye, hogy a művészet, a mely a VI. dynastia idejében még virágzásának teljességében volt, csakhamar sablonszerű kézművességgé változott.

A VISELET. Az egyiptomiak sok ezredéves történetének a folyamán a viselet nem maradt állandó, hanem időről időre változott és épen úgy alá volt vetve a divatnak, mint más népek viseletei. Az egyiptomiak legrégebbi nemzeti ruhája a kötény volt. Kezdetben rövid, négyszögűre szabott fehér kelmedarabból állott, a melyet meglehetősen lazán a csipők körül kötöttek, míg a lábak a térden alul födetlenek maradtak. Chafra király idejében a divat kibővítette és meghosszabbította e kötényeket. Az előkelők azonkívül övet is viseltek, a melynek elől fémből készült csatja volt, azonkívül néha még párduezbőrt is vetettek vállaikra. Végre két kötény viselete válik szokássá. Az egyik rövid volt és szilárd kelméből készült, a másik, a melyet hosszabbra szabtak és ama fölött viseltek, finom, átlátszó szövet volt, úgy, hogy a test formái előtűntek alóla. A Kr. e. 16. századtól fogva szokássá válik, hogy a törzsre is ruhát öltenek. Az övön alól megkötött rövid ing ezentúl elmaradhatlan ruhadarabja minden magasabb rangú személyiségnek. Ennek az ingnek, a mely a legfinomabb vászonból készült, igen rövid ujjai voltak. Ünnepeles alkalmakkor ez időben már valami köpenyfelét is viseltek, a mely szorosán hozzásimult a hához, elől, a mellen pedig össze volt fogva. A mellett minden korban voltak bizonyos ruhák,

VIII. SZÁMU TEREM.

melyeket csak egyes osztályok viseltek. A király köténye például, a melyet *send'ot*-nak hívtak, más szabásu volt mint a többi halandóké, elől két vége ki volt kerekítve, azonkívül pedig aranyszövevel gazdagon diszítve. Később e kötényhez még egy háromszögű, pazar himzéssel borított darab járult, a melyet rendesen fehér szalagokkal erősítettek a derékra. Előkelő rang jelvénye volt az a fehér szövethől készült szalag is, a melyet a birodalom nagyjai mellök és derekuk körül csavartak. Sajátságos volt a főbíró és kormányzó viselete is: szűk ruha, a mely a melltől bokáig ért és a melyet a nyak mögött fémkapocsal összetartott két szalag erősített a testhez.

A nők viselete minden időben nagyon egyöntetű volt. A király leányától kezdve a pórnoíg mindenki egyforma ruhát viselt. Egyszerű köntös volt, hajtások nélkül, finom, átlátszó szövethől készült és annyira hozzásimult a testhez, hogy annak minden egyes idomát világosan föltüntette. A mell alatt kezdődött és a bokáig ért; a vállakon két szalag tartotta meg. E ruhadarabhoz utóbb még egy kissé bő köpeny járult, a mely szintén finom, átlátszó vászonból készült. Csak a K. e. 12. század közepe óta kezdtek át nem látszó alsó ruhát is hordani.

Fontos szerepe volt Egyiptomban a *hajviseletnek*. Az előkelőbb férfiak hajukat és szakállukat lenyírátták; rendesen apró fürtös, ünnepélyes alkalmakkor hosszú parókát és rövid álszakált viseltek. A nők haja szabadon omlott vállaikra és hátokra. A középső birodalom korában, még pedig a Kr. e. 20. század elejétől fogva, a nők hajukat sajátos módon, szalagokkal átfonva viselték. A Kr. e. 16. században a hajviselet terén teljes változás áll be. A férfiak hajukat fejükön sima esomókba, vállaikon kis fürtökbe fésülve viselik, a nők pedig lemondanak a nehéz fürtökről, a melyek eddig vállaikra hullottak és úgy fésülködtek, hogy a haj vagy egész testüket

elborította vagy hátraszedve hátukat fődte. A mellett a részletekben sokféle különbségek vehetők észre. A haj hol simán hull alá, hol fonatokba van sodorva. Tetszetős hajviseletök volt a zenészleányoknak. Fejüket fürtös haj vette körül, a nélkül azonban, hogy annak formáit elfődte volna, hátul pedig néhány fürt fonat gyanánt lógott le. Jellemző volt az a fürt, a melyet a gyermekek jobb halántékukon hordtak; a királyi gyermekek még serdültebb korukban is megtartották.

Föltünő, hogy lábbelit csak meglehetősen későn kezdtek viselni. A középső birodalom idején mindenki — nő és férfi egyaránt — mezitláb járt, ha különben viselete a legdiszesebb volt is. Csak elég későn öltöttek előkelő férfiak bizonyos esetekben sarukat, a lábbeli viselete pedig csak az új birodalomban vált általánosabbá. Bőrből, papyrusgyékényből vagy pálmárostokból készített talpra két szíjat erősítettek, a melyek egyike a láb feje fölött, a másik a lábujjak között huzódott.

Süveget csak a királyi család tagjainál találunk. A király vagy kettős koronát viselt, vagy hadi sisakot, vagy sajátságos módon hajtogatott kendőt. A királyné az u. n. keselyüs főkötőt hordotta, a herezegek kendőt viseltek, gyakran a fiatalságot jellemző hajfürtöt helyettesítő lelógó, széles szalaggal.

Férfiak és nők az egyiptomi történet minden korszakában tarka, himzett gallért, felső és alsó karjukon karpereczet viseltek. A fülön-függők ellenben csak az új birodalom óta jöttek divatba. A gyűrűket többnyire pesétlőknek használták.

AZ EGYIPTOMI TÖRTÉNELEM KORA ÉS BEOSZTÁSA. Az egyiptomi történelem korának a meghatározása a legnehezebb feladatok közé tartozik. E tekintetben a legkiválóbb tudósok is jelentékenyen eltérnek egymástól. Az egyiptomi állam kezdetét

VIII. SZÁMU TEREM. 1713—1714.

<i>Boeckh</i>	a Krisztus előtti	5702.	évre
<i>Unger</i>	»	»	5613. »
<i>Brugsch</i>	»	»	4455. »
<i>Lauth</i>	»	»	4157. »
<i>Lepsius</i>	»	»	3892. »
<i>Bunsen</i>	»	»	3623. »
<i>Meyer</i>	»	»	3180. » teszi.

Manetho egyiptomi pap könyvet írt Egyiptom történetéről és abban az ország királyait *Mena*-tól, a birodalom alapítójától egész addig a korig, a mikor Nagy Sándor Egyiptomot meghódította, 31 dynastiába osztotta be. Művét a classikai ó-kor történetbuvárai igen kevés figyelemre méltatták és épen nem használták föl. Nem csuda, ha elveszett és csak teljesen megromlott állapotban, csonka töredékekben maradt reánk, úgy, hogy chronologiai értékét majdnem tökéletesen elveszítette. De a királyoknak 31 dynastiába való beosztását általánosan átvették.

Áttekintés kedvéért itt adjuk az egyiptomi történelemnek jelenleg általánosan használatos korszakokra való beosztását:

- I. Régi birodalom — I.—X. dynastia (kb. 3100—2100 Kr. e.)
- II. Középső birodalom — XI.—XVII. dynastia (kb. 2100—1575 Kr. e.)
- III. Új birodalom — XVIII.—XX. dynastia (kb. 1575—1100 Kr. e.)
- IV. Líbiai korszak — XXI.—XXV. dynastia (kb. 1100—700 Kr. e.)
- V. Késői korszak — XXVI.—XXXI. dynastia (kb. 700—332 Kr. e.)
- VI. Görög-római korszak — Kr. e. 332-től fogva.

21. SZÁMU SZEKRÉNY.

1713. FAKOPORSÓ DARABJA (fenekének töredéke). Belső síkján gipszszel bevont alapon fehér-fekete sávos bika, a mely a múmiát hátán hordja. A régi birodalom idejéből. Thébából. Ajánd. Csoma József.

1714. EDÉNY, márványból, kis füllel, kerek talppal. A régi birodalom idejéből. Ajánd. Ungár Ignác.

1715. FÁBÓL FARAGOTT SZOBOR FÜLE. A régi birodalom idejéből. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1716. AGYAGEDÉNY, tojásidomú, karesú nyakkal s kihajló nyílással. A régi birodalom idejéből. Találták Gizehben. Ajánd. Csoma József.

1717. AGYAGEDÉNY, tojásidomú, kerek talppal, kissé kihajló szájjal. A régi birodalom idejéből. Találták Tel-Bastban. Ajánd. Csoma József.

1718. AGYAGEDÉNY, tojásidomú. Nyaka hiányzik. A régi birodalom idejéből. Thébából. Ajánd. Csoma József.

1719. BÖGRE, cserép. Két apró füllel. A régi birodalom idejéből.

1721., 1722. MÚMIÁK BURKAINAK TÖREDÉKEI, nilusi iszapból, vászonból és vékony gipszrétegből. Meghatározhatlan időből való. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1723. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonból s nilusi iszapból előállítva. Az elhunyt nő alakját látjuk reáfestve, előtte pedig a *maat*, vagyis az „igazság“-jegyet. Valószínűleg a középső birodalom korának kezdetéről való. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1724. DOMBORMŰ TÖREDÉKE, homokkőből faragva. A középső birodalom elejéről (körülbelül 2100 év K. e.) Ajánd. Csoma József.

1725. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonból és nilusi iszapból előállított lemez, gipszréteggel bevonva. Sárga alapon Isis feje van reáfestve. Az istennőnek zöld arcyszíne van. A középső birodalom idejéből. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1726. PALACZKSZERŰ EDÉNY, kék fajánsból. Egyiptomi vászonfoszlány és néhány üveggyöngy van benne. Thébából való. Hasonló edényeket helyeztek a halottak

mellé kisebb amulettek megőrzése czéljából. A középső birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1727. DOMBORMŰ TÖREDÉKE, égetett agyagból. A középső birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1728. USEBTI, égetett agyagból. A középső birodalom idejéből.

1729. MAJOM TORZÓJA, égetett agyagból. A középső birodalom idejéből.

1730. MŰMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonból és nilusi iszapból előállított lemez, gipszréteggel bevonva. *Horus* feje van reá festve és megmaradt a napkorongnak egy része is, mely az isten fejét koronázta. A középső birodalom idejéből. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1731. SARUNAK TALPA, bőr. A középső birodalom idejéből.

1732. SIRKŐ, mészkőből. Az elhunynak, kinek emlékére állították, *Paharu* volt a neve. A felső szakaszban *Osiris* alakját látjuk, mögötte áll neje és nővére, *Isis*, előtte az elhunyt, imára emelt kezekkel, könyörögve, hogy az alvilág hatalmas istene fogadja kegyelmesen a neki felajánlott áldozatot. Az alsó szakaszban az elhunyt rokonainak a képei vannak kifaragva, mindegyik fölött hieroglif-írással névvel. A középső birodalom idejéből. Találták Alsó-Egyiptomban. Ajánd. Bubics Zsigmond.

1733. ALABASTROMEDÉNY, esztergályozva és csiszolva. Olajat vagy kenőcsöt tartottak benne. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1734. PALACZKALAKU EDÉNY, cserépből, gömbömdomú testtel. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1735. KETFÜLŰ KIS KORSÓ, cserépből, fehér festékekkel bevonva, melyre az egyik oldalon vörös gyűrű van festve, mely egy nagyobb kék gyűrűbe van helyezve.

A két gyűrűt fekete vonalak kötik össze egymással. Az új birodalom idejéből. Olyan forma, melyet a Földközi tenger vidékéről vittek be Egyiptomba s ott utánózták. Ajánd. Csoma József.

1736. SZOBROCSKA TALAPZATA gránitból, a melyen a rajta állott alak lábujjai még megmaradtak. Még fölismerhető, hogy az alak háta mögött pillér állott, rajta a szokásos áldozási formulával (a halotti könyv 110. fejezete). Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1737—1760. AMULETTEK, ÉKSZEREK ÉS DISZTÁRGYAK az új birodalom idejéből. Összesen 24 drb.

1761. EMBERFEJŰ MADÁR, a lélek jelképe, fából faragva. A lybiai korszakból. A madarat a múmia alakú koporsó mellére tették, annak jeléül, hogy a lélek visszatért. Ajánd. Csoma József.

1762. USEBTI, fából faragva, barnára páczolva. Arcza, nyakdisze és vetőzsákja fehér alapon festve. Szemei feketék, nyakdisze vörös és fekete, a földmivelési szerzőszámok vörösek. Hátról egysoros fölirat. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1763. BÉLYEGZŐ, égetett agyagból. Agyag-tárgyakat jelöltek vele. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1764. SEBEK ISTEN FEJE, világoszöld fajánszból.

1765. SZOBROCSKA TALAPZATA, fekete bazaltból. Mellső oldalán csonka felirat. Annyit megtudunk belőle, hogy egy királyi írástudó állította a szobrocskát: *Saf neb neteru, sachai n aht neteru*, vagyis; „(állította) fia, a pap és isteni dolgok írója.“ A hátulsó keskeny oldal és a két hosszú oldal hieroglifjai az *uas* (hatalom) és *anh* (élet) jegyei. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1766. BONZTÜKÖR, fogantyuja letört. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1767. FEKETE GRÁNITBÓL FARAGOTT SZOBROCSKA balkeze és hozzávaló testrészei. Karját a kézcsukló alatt és fölött karperecz disziti. Kezében legyezőt tart. Igen szép kivitelű munka, bizonyára a XVIII. dynasztia (Kr. e. XV. század) idejéből, a mikor a művészet Egyiptomban újra felvirágzott. Ajánd. Csoma József.

1768. MÚMIA MELLDISZE, kék üveggyöngyökből. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1769. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonból és gipsz-stuccóból előállított lemez. Sárga alapon világosan látszik két védő szellem ráfestett képének a nyoma: a majomfejű *Hapi*-é és a sakálfejű *Kebeh-Sennuf*-é. A magyarázatul szolgáló és e szellemek neveit tartalmazó hieroglifek jó állapotban maradtak meg. *Hapi* alakjától balra a napkoronggal koronázott uraeus-kigyót látjuk, az isteni mindenhatóság szimbolumát. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1770. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonlemez, gipsz-stuccóval bevonva, fölületén kidomborodó képes ábrázolásokkal. A karvalyfejű *Horus* isten alakja, fején az *Atef*-koronával, erősen kidomborodik és aranyszínnel van kifestve. Előtte valamely istennő szárnyai látszanak. Szokatlan gondos, finom kivitelű. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

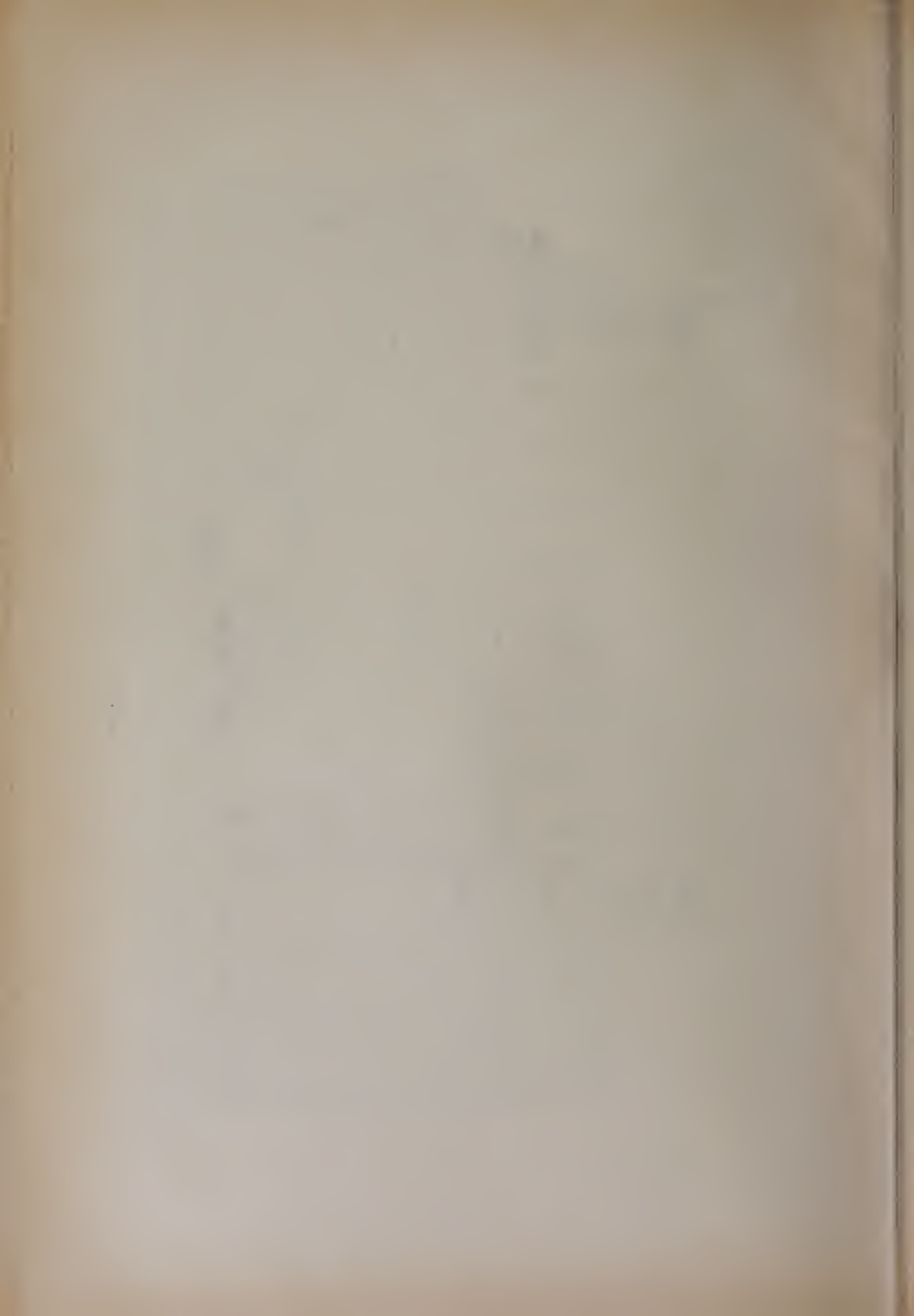
1771. SIRTÁBLA TÖREDÉKE, fából, befestve. Emberi alak alsó része, a szokásos ruházaton kívül párduezbőrrel ellátva. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1772. AMULET, fából, eredetileg múmia formájú koporsó mellő részére volt erősítve. Két oldalt a sakálfejű *Anubis* alakja, kezeiben az istenek ostorával és a *Sechem*-jegygyel, annak jeléül, hogy alvilág istene. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1773. SIRTÁBLA TÖREDÉKE, fából, kék és vörös festéssel. A felső szakaszban majom (pávián) alakja

Egyiptomi régiségek.

lépked, mellső kezeit imára emeli. *Thoth*-nak, a bölcsesség istenének jelképe. Alatta balra a *maat* (igazság) jegy. A mellette levő részen Osiris koronájának a jelvényei és mellettük az *Uda*-szem egy része. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1774. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vászonból és stuccóból. Fehér alapra *Osiris* isten neve van ráfestve. Fölötte nyakdisz töredéke látszik. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1775. MÚMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, gipsz-stuccóval bevont vászonból, gazdag festett diszitással. Guggoló női alak, fekete parókával és homlokán vörös szalaggal, feje fölött a napkoronggal: *Isis* istennő, a ki szárnyait védőleg terjeszti ki a halott fölött, annak jeléül, hogy az az ítélőszék előtt „becsületes“-nek íteltetett és az isteni család védelmét élvezi. Hogy az ábrázolás jelentősége iránt minden kétség ki legyen zárva, az fölirattal is el van látva, melynek értelme: „*Megszólítás Isis, a Nagy, az Istenanya részéről*“. Jobbra diszitményes szalag határolja ezt a képet, fölül pedig egy szárny részletét látjuk, mely vagy a szárnyas napkoronghoz, vagy a scarabaeus-bogárhoz tartozott. A szárnyas napkorong a nap jelképe a tavaszi napéjegyenlőségtől a nyári napfordulóig. Ezt jelzi az istennő bőrének zöld színe is. Az új birodalom idejéből.

1776—1782. SZOBROCSKÁK S EGYÉB TÁRGYAK az új birodalom idejéből. Összesen 7 db.

1783—1790. AMULETTEK, DISZTÁRGYAK ÉS ÉKSZEREK az új birodalom idejéből. Összesen 8 darab.

1791—1799. AMULETTEK, DISZTÁRGYAK ÉS ÉKSZEREK az új birodalom idejéből. Összesen 9 darab.

1800. USEBTI, égetett agyag. Egyhasábos fölirata fekete festékekkel beégetve. Olcsó, vásári portéka. Az új birodalom idejéből.

1801. USEBTI, világos zöld fajánszból, múmia formájú. Haja, szemei, valamint a földmivelési szerszámok és az egysoros fölirat festve. A fölirat az elhunyt czimeit s nevét adja. Czime: „Amon énekesnője“. Neve olvashatlan. Az uj birodalom idejéből. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1802. USEBTI, világos zöld fajánszból, múmia formájú. Parókája, szemei, földmivelési szerszámjai és fölirata barnás fekete szinnel van beégetve. A fölirat szerint az elhunyt czime: „*A ház urnője*“ (törvényes feleség) és „*Amon énekesnője*“. Neve: *Nes-mut*. Az uj birodalom idejéből. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1803. USEBTI, égetett nilusi iszaphból, durva munka. Az uj birodalom idejéből. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1804. USEBTI, kék fajánszból. Fölirata szerint az elhunyt czime és neve: „*A ház urnője, Ta-yu-sptch névvel*.“

1805. USEBTI, égetett agyag, olesó, vásári portéka, mindkét kezében ostorral. Neve fekete tintával van reá írva. Az uj birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1806. USEBTI, vörösre égetett agyagból. Eredeti kék mázából csak kevés nyom maradt fenn. Fölirat nélkül. Az uj birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1807. MÚMIA PARÓKÁJA, az uj birodalom idejéből. Találták Thébában. Ajánd. Csoma József.

1808. MÚMIA PÓLYÁJÁNAK DARABJA, egyik részén világosan fölismerhető uraeus-kigyós disztiménnyel. Az uj birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1809., 1810. KÚP, agyagból égetve. Hasonló darabokat nagy számmal találnak az uj birodalom sirjainál Thébában. Eredetileg a thébai sziklasírok ajtóí fölé voltak befalazva, hogy a felső sziklafalat kiegyenlitsék.

Mindannyi az illető nevével van ellátva, a kinek a sirjá-hoz tartoztak. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Csoma József.

1811. AGYAGEDÉNY, gömbidomu, szűkülő nyakkal. A fekete tintával reá rajzolt madarak modernek. Az új birodalom idejéből, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1812. MÚMIA-PÓLYÁNAK DARABJA, vászon, egyik végén hosszabb rojtokkal. Meghatározatlan időből.

1813. MÚMIA PHALLUSA. Thébából, meghatározatlan időből. Ajánd. Csoma József.

1814. USEBTI. Fölrata szerint az elhunyt neve *Nes-n-Amon-Ra*. A libyai korszakból.

1815. USEBTI, sötétkék fajánszból, múmia formájú, földművelési szerszámokkal és vetőzsákkal. Fölratában az elhunyt neve. A XXI. dynasztia idejéből. Ajánd. Csoma József.

1816. USEBTI, világoszöld fajánszból. Fölrata az elhunyt nevét tartalmazza. Az új birodalom idejéből. Ajánd. Komjáthy Lőrincz.

1817. USEBTI, világoszöld fajánszból. A libyai korszakból. Ajánd. Csoma József.

1818. USEBTI, világoskék fajánszból, elnagyolt kiviteli. A libyai korszakból. Ajánd. Csoma József.

1819. MÚMIA. Gyermek lábának része, a pólya alatt kékes-zöld üveggyöngyökkel díszítve. Meghatározatlan korból.

1820. AMULET, bronzból. *Nefer-Tem* isten szobrocskája. A libyai korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1821. TÖREDÉK, fajánszból. *Isis* térdein tartja *Horust*. A XXII. dynasztia idejéből.

1822. AMULET, bronzból. *Nefer-Tem* isten szobrocskája. A libyai korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1823. ISTENI JELVÉNY TÖREDÉKE, bronzból. Eredetileg szobor tartotta a kezében. A libyai korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1824. ÜLŐ ALAK töredéke, bronzból. Homlokát uraeuskigyó, fejét Osiris koronája díszíti. A libyai korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1825. URAEUS-KIGYÓ, bronzból. Az új birodalom idejéből. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1826. MŰMIA. Emberi kézfej. Meghatározhatlan időből.

1827. MŰMIA. Emberi lábfej. Meghatározhatlan időből.

1828. PAPHYRUS TÖREDÉKEI. Meghatározhatlan időből, Karnakból. Ajánd. Csoma József.

1829—1831. BRONZKARIKÁK, nem egyiptomi készítmények, hanem a Földközi-tenger mellékéről valók. Meghatározhatlan időből. Állítólag Abydosban találtattak. Ajánd. Csoma József.

1832. IBIS MADÁR MŰMIÁJA. A késői korszakból, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1833. VÁSZONDARAB, ismeretlen egyiptomi helyről. Meghatározhatlan időből.

1834. ISIS ISTENNŐ SZOBROCSKÁJA, fából faragott, hátsó részén aranyozás nyomaival. Üvegszemei elvesztek. Fejdisze eredetileg Hathor istennőt jellemezte. Az istennő ülve szoptatja fiát, *Horust*. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1835—1862. AMULETTEK, DISZTÁRGYAK ÉS ÉKSZEREK a késői korszakból. Összesen 28 darab.

1863—1886. AMULETTEK, DISZTÁRGYAK ÉS ÉKSZEREK a késői korszakból. Összesen 24 darab.

1887. SZENT MACSKA, bronzból, felényi életnagyságban. A macskát az egyiptomiak *Bast* isten képviselőjének tekintették. A késői korszakból.

1888. USEBTI, világoskék fajánsból. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1889. USEBTI felső része, világoskék fajánszból. Fölrata csak az elhúnyt czimét és nevét adja. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1890. USEBTI, sötétzöld fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal, földmivelési szerszámokkal és vetőzsákkal. A fölrata az elhúnyt czimét és nevét adja. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1891. USEBTI, világoszöld fajánszból. Fölrata olvashatlan. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1892. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal, háta mögött pillérrel, alul talapzattal. Mindkét kezében földmivelési szerszámokat tart, hátán vetőzsák. Parókájának elrendezése nem világos. Mellső oldalán ötsoros felirat, a halotti könyv VI. fejezetének részlete, megrontva. A késői korszakból. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1893. USEBTI, világoszöld fajánszból; múmia formájú, isten-szakállal, háta mögött pillérrel, alul talapzattal, földmivelési szerszámokkal és vetőzsákkal. Nyolcsoros fölratának tartalma: *„Óh te Usebti, ha N. N. (név és cím nem világos) a tulvilágon végzendő munkákhoz szólittatik, hogy a földeket művelje, a partokat öntözze, a Kelet homokját Nyugat felé szállítsa, szólj te: én vagyok, itt vagyok!”* A késői korszakból. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1894. USEBTI, zöld fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal, hátának támasztott pillérrel és talapzattal, földmivelési szerszámokkal. Bevésztet, de nem tiszta fölratából 3 hasáb a testen, egy hasáb a pilléren van. A késői korszakból. Ajánd. Bubics Zsigmond.

1895. USEBTI, világoskék fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal, háta mögött pillérrel, talapzattal, földmivelési szerszámokkal és vetőzsákkal. Bevésztet fölratának

tartalma ugyanaz, mint az 1893. számúé. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1896. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, pillérrel és talapzattal, isten-szakállal és földművelési szerszámokkal. A késői korszakból, Assasifból (Théba). Ajánd. Csoma József.

1897. USEBTI, zöld fajánsz, múmia formájú, királyszakállal, földművelési szerszámokkal és vetőzsákkal. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1898. KIRÁLY SZOBROCSKÁJA, bronz, fején hadi sisakkal és az uraeus-kigyóval; lépő helyzetben. Typusa szerint valószínűleg *Taharqa* aethiopiai király (Kr. e. VII. század). A libyai korból. Ajánd. Csoma József.

1899. KOPORSÓ baloldalának darabja, sykomorusfából, kívül-belül helyenként nilusi iszappal borítva. Külső és belső felületén sárga alapon, a mely eredetileg fehér lehetett és csak a keneze sötétedése következtében sárgult meg, festett ábrázolások láthatók.

A külső felület festett díszítése három részre oszlik. A legfelső mezőben szalagdíszítmenyt látunk, fejkön napkorongot viselő uraeuskigyókból képezve. Keskeny szalagdísz választja el tőle a második szakaszt, amely jobbról balra futó egysoros fölíratot tüntet föl. E fölírat: »Isishez, a Nagyhoz, az Istenanyához« intezett imát tartalmaz, amely az elhunytak az áldozati adományokat biztosítja. A harmadik rész ismét három szakaszra oszlik. Középen jobbra *Osiris*, az alvilág istene, ül trónusán. E középső mező bal felén az elhunyt nő képét látjuk. Az istenek szakállát viseli, ruhája a finom, átlátszó szövethől készült *kalpsiris*, nyaklánczon kívül hosszú lánczról lelógó amulettet hord egyszer gyanánt. Kezeit ima és magasztalás jelül Osiris felé emeli. A két alak között az áldozati asztal áll, áldozati adományokkal megrakva; ugyanítt madár alakja jelenik meg (feje megrongálva). Bizonyára emberfejű madár, *Ba*-nak, az istenséghez szálló léleknek a jelképe. A madár mögött a . . . jelet látjuk, az égő láng, az újból föllobbanó élet jelképe. Osiris lábai előtt hieroglifes fölírat e mondattal: »*Ő oszt életet és uralmat*«. E középső szakasz felső részén, a leírt áldozatjelenet fölött, nyolcz kisebb hasábra osztott fölírat, e fölött pedig

tojássoros diszitmény látszik. Az áldozati jelenettől jobbra öt, balra hatsoros fölirat van: *Ra*-hoz, *Horus*-hoz, *Tum*-hoz és *Ptah-Sokar-Osiris*-hez intézett imák. — A belső felületen védő szellemek képei vannak: a majomfejű *Hapi*, a karvalyfejű *Dua Mutef* és a sakálfejű *Kebeh-senuf*.

Az új birodalom idejéből. Ajánd. Bárczay Ödön.

1900. SZENT MACSKA, bronzból, az életnagyság negyede. Alsó része hiányzik. Nyakkötője és a mellén lévő táblácska még fölismerhető. A késői korszakból.

1901—1919. AMULETTEK, ÉKSZEREK ÉS DISZTÁRGYAK a késői korszakból. Összesen 19 db.

1920—1948. AMULETTEK, ÉKSZEREK ÉS DISZTÁRGYAK a késői korszakból. Összesen 29 db.

1949. MÚMIA. Emberi kéz, az alsó karcsont mintegy felével. Meghatározhatlan időből.

1950. OSIRIS SZOBROCSKÁJA, bronzból. A késői korszakból.

1951. USEBTI, kék fajánszból, nagyon kicsiny, felületes, durva kivitelű. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1952. BES isten feje, világoskék fajánsz. A késői korszakból.

1953. MINTA, fából. Osiris-szobrocska előállítására szolgált. Meghatározhatlan időből. Ajánd. a Klimkovics testvérek.

1954. MÚMIÁNAK DARABJA. Meghatározhatlan időből.

1955. MÚMIA. Emberi láb, az alsó lábszár felével. Meghatározhatlan időből.

1956. IBIS MADÁR MÚMIÁJA. A késői korszakból, Thébából. Ajánd. Csoma József.

1957. KARVALY alakja (Horus), világoszöld fajánszból. Fején Felső- és Alsó-Egyiptom koronájával. Eredetileg láncszem gyanánt szolgált. Az új birodalom idejéből.

1958. URAEUS-KIGYÓ, egy pár, bronzból, fejükön napkoronggal. Diadéma töredéke. Ismeretlen korú. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1959. SCARABAEUS, kőből. Múmia melléklete volt. Ismeretlen korú.

1960. ATEF-KORONA töredéke, bronzból. Ismeretlen korú. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1961. EMBERI SZEMNEK széle, bronzból. Szobornak része volt. Ismeretlen korú. Ajánd. Csoma József.

1962. CSÜNGŐ ÉKSZER, zöld fajánszból: *Amubis* isten. Feje és fülei csonkák. Ismeretlen kora.

1963. USEBTI, világoszöld fajánszból. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1964. AMULET, világoszöld fajánszból; szem ábrázolása, régi, hagyományos formában. Az egyiptomiak az *Uta*-szemet, vagyis *Horus* isten szemét a jó forrásnak tartották s innen eredt az a szokás, hogy a szem ábrázolását amulet gyanánt használták. A késői korból. Ajánd. Csoma József.

1965., 1967. SZENT MACSKA szobrocskája, bronzból. A késői korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1966. KARVALY FEJE, bronzból, Alsó-Egyiptom koronájával. *Horus* isten képviselője. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1968. OSIRIS KORONÁJÁNAK TÖREDÉKE, bronzból. A késői korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1969. LEPÉNY. Ismeretlen korú. Ajánd. Csoma József.

1970. KARVALY BRONZSZOBROCSKÁJA, fején Felső- és Alsó-Egyiptom koronájával. *Horus* isten képviselője. A késői korból. Ajánd. Csoma József.

1971. BRONZSZOBROCSKA. A gyermek *Horus* (Horpá-hrud, a görögök Harpokrates-e). Gyermek-voltát szájjához emelt keze és a jobb halántékán lévő hajfürt fejezi ki. Meztelen, ülő alak. Fejét az uraeus-kigyós korona díszíti. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1972. ISIS istennő bronzszobrocskája. Az istennő ül és a kis *Horus*-t ölében tartja, jobb kezével melléhez

nyúl, hogy fiát szoptassa. Fejdisze eredetileg *Hathor*-t jellemezte. A késői korszakból. Ajánd. Csoma József.

1973. OSIRIS szobrocskája bronzból. A késői korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1974. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, pillérrel és talpazattal, isten-szakállal és földművelési szerszámokkal. A késői korszakból. Tel-Bastból való. Ajánd. Csoma József.

1975. ISIS szobrocskája, bronzból. Az istennő ül és a gyermek *Horus*-t szoptatja. Fejét az uraeus-kigyón kívül szokott fejdisze (szarvak és napkorong) ékíti. A késői korszakból.

1976. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal és földművelési szerszámokkal. A késői korszakból, Assasifból (Théba). Ajánd. Csoma József.

1977. USEBTI, fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal és földművelési szerszámokkal. A késői korszakból, Assasifból (Théba). Ajánd. Csoma József.

1978. AMULET, bronzból, füllel ellátva. Macskát ábrázol. A késői korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1979—1980. OSIRIS bronzszobrocskájának részlete. A késői korszakból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1981. MUMIA BURKÁNAK TÖREDÉKE, vékony gipszréteggel bevont vászonból. Festett ábrázolása két védő szellemet mutat be, a melyek őrizetére bízták a halott belső részeit. Ez alakok: a majomfejű *Hapi* és a sakálfejű *Dua-mutef*. Meghatározhatlan időből.

1982. EDÉNY, cserépből, gömbölyű. Az új birodalom idejéből, Gizehből. Ajánd. Csoma József.

1983. ÖNTŐMINTA, kis halotti alakok előállítására. A görög-római korszakból.

1984. OSIRIS bronzszobrocskája. Lapos; fején Atef-koronát visel, isten-szakállal van, jobb kezében jogart,

baljában ostort tart. A görög-római korszakból. Thébából. Ajánd. Csoma József.

1985. PALACZK, cserépből, női fej alaku. A görög-római korszakból. Ajánd. Csoma József.

1986. PALACZK, cserépből, ovális testtel. Emberfejet ábrázol. A görög-római korszakból. Ajánd. Csoma József.

1987. OSIRIS bronzszobrocskája. Az isten a szokásos isten-szakált és az Atef-koronát viseli, a mely az uraeus-kigyóval van ékesítve. Jobbjában ostort, baljában jogart tart. A talapzat fölirata szerint *Horsiest* készítette, a mint főleg a késői korban magánemberek gyakran ajánlottak föl ilyen szobrokat a templomoknak. A késői korszakból.

1988–1995. USEBTIK, DISZTÁRGYAK, ÉKSZEREK ÉS AMULETTEK a görög-római korszakból. Összesen 8 darab.

1996. LÁMPA, cserépből. Felső lapja felső nyílását keresztyszerű diszitmény ékesíti. A görög-római korszakból, Abydosból. Ajánd. Csoma József.

1997. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, földmivelési szerszámokkal és vetőzsákkal. Fölrata az elhunyt nevét adja. A görög-római korból. Ajánd. Szlabey Zsigmond.

1998. USEBTI, sötétkék fajánszból. A fölismerhetetlenségig durva. A görög-római korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

1999. USEBTI, világoszöld fajánszból, múmia formájú, isten-szakállal, kezeiben földmivelési szerszámokkal. A görög-római korszakból, Tel-Bastból. Ajánd. Csoma József.

2000. NYUGVÓ OROSZLÁN, kőből. Múmia melléklete volt. A görög-római korszakból.

2001–2029. AMULETTEK, ÉKSZEREK ÉS DISZTÁRGYAK a görög-római korszakból. Összesen 29 darab.

2030. ÜLŐ EMBERI ALAK, bronzból. A görög-római korszakból.

2031. LÁMPA, cserépből. A görög-római korszakból, Denderahból. Ajánd. Csoma József.

2032. OSIRIS bronzszobrocskája. Lapos; fején Atef-koronát visel, isten-szakála van, jobb kezében jogart, baljában ostort tart. A görög-római korszakból, Luxorból. Ajánd. Csoma József.

2033. LÁMPA, cserépből. Felső lapján béka alakja látható. A görög-római korszakból, Elephantinéből. Ajánd. Csoma József.

2034. OSIRIS bronzszobrocskája, koronával, istenszakállal, jogarral és ostorral. A görög-római korszakból, Luxorból. Ajánd. Csoma József.

2035—2037. KIS PALACZKOK, cserépből, ovális testtel, kerek talppal. A görög-római korszakból.

2038—2051. AMULETTEK, ÉKSZEREK ÉS DISZTÁRGYAK a görög-római korszakból. Összesen 14 darab.

GÖRÖG ÉS RÓMAI RÉGISÉGEK.

Az antik világ népei között művészetben s műveltségben a görög volt a legnagyobb. A görög művészet építészeti és szobrászati termékei nemcsak mint e legnagyobb művészi szellem nyilvánulásai, de mint követésre s utánzásra serkentő minták, soha el nem múló becsesl birnak; a renaissance izlés nagy mesterei a görög műalkotások alapján hozták létre remekeik legjavát, ezeknek köszönheti modern szobrászatunk is, hogy a barokk és a czopf izléstelenségeitől szabadulhatott. Ugyanezeket állithatjuk a görögök iparművészetéről is. Edényeink legszebb formái és az ornamentikának bájos elemei közvetve görög hatáson alapulnak, vagy görög műtárgyak s görög diszítési motívumok egyenes másolatai.

VIII. SZÁMU TEREM.

A görög képzőművészet nem restelte társául fogadni az ipart s együttes erővel befejezett remekeket hozott létre.

A görögök iparművészetében nagy s jelentős szerepet játszik a keramika, vagyis az edénykészítés mestersége, ami a diszedények előállításánál valósággal művészi magaslatra emelkedik. A keramika, melynek fejlődését a neolithkortól a bronzkoron s Egyiptomon át figyelemmel kísértük, a görög világban éri el fénykorát.

A görög edények nemcsak közönséges házi használatra, de főleg halotti tisztelet jelvényeiül szolgálva, szebbnél-szebb alakokban készülnek. A kifestett vázakat sírokba teszik, fogadalmi ajándékok gyanánt templomokban helyezik el, vagy nyilvános tornaversenyeken díjak gyanánt adományozzák s ez esetben nagybecsű festményekkel díszítik azokat.

A görög edények kivétel nélkül finoman iszapolt agyagból, korongon vagy mintában, bámulatos formáérzékkel s néha alig papírvastagságu fallal készültek. Alakjuk száznál jóval többre rug s rendeltetésükhöz képest mindegyik alak más-más névvel bír.

A legfontosabbakat s azok elnevezését a következőkben ismertetjük. 1. Az *amphora*, henger- vagy tojásdadidomu testtel, hosszú nyakán két füllel. A test alsó részéből hosszabb-rövidebb nyulvány áll ki, melynélfogva az edényt a földbe is lehetett szurni. 2. A *krater*, talppal bíró öblös nagy edény, szájánál a legnagyobb átmérővel. Folyadékok keverésére (pld. bort vízzel) használták. Ehhez sorolhatók többé-kevésbé lényeges változásokkal: 3. a *skyphos*, melynek teste talpa felé csonkakúp módjára szűkült, 4. a *stamnos*, mely mai öblösebb leveses tárukhoz hasonlított, 5. a *kelebe*, 6. a *peliké*, 7. a *pythos* végre 8. az *alabas-tros*, melynek hengerded teste vékony nyaka alatt két apró füllel volt ellátva. Illatos olajok, kenőcsök stb. tartására szolgált. 9. Az *oinohoe*, alakja mai füles korsónkéhoz a legközelebb áll. A legtöbb példány szájnyílása háromkarelyú. 10. A *lekythos*, hosszú, karsu edény, magas, vékony nyakkal s ugyanilyen füllel. Szája nyílása csészeszerű taggal bír. 11. A *hydria*, háromfüllű öblös edény, két füle az oldalakon s a harmadik ezek fölött a szájnyílás szélén van elhelyezve. 12. Az *askos*,

VIII. SZÁMU TEREM.

egyik végén csucsba futó, a másikon nyílással bíró, formátlan edény, felső része közepén füllel. A kecskebőrből készült tömlőnek utánzata cserépből. 13. Az *aryballos* s 14. a *bombylion* gömbidomu edénykéek, szájuk alatt apró füllel. 15. A *kylix* kétfülű, talpas tányér, 16. a *phiale* pedig lapos csésze. Ide tartozik végre 17. a *rhyton*, ivókürt, mely szarvat utánoz. Alsó végén többnyire állatfej van plasztikusan kiképezve.

A görög edényeken a Kr. utáni 4—3. századtól kezdve nem ritkán találkozunk a gyáros s a festőművész nevével, de sokszor feltüntették az ábrázolt alakok nevét is az edényeken. A vázák Görögországnak igen fontos kiviteli cikkei voltak s leginkább a pompa- s művészszerető rómaiak által vásároltattak. Etruszk és római sírokban idáig közel 100,000 példányban találtak görög vázákat, melyek az ó-kor történetére, vallási, társadalmi és művészi életére vonatkozó ábrázolásaikkal rendkívül fontos adatokat szolgáltatnak a történetírónak s műtörténésznek egyaránt.

A görög keramiai művészet kifejlődése s az ábrázolások jellege az edények csoportjában a következő négy korszakot engedi megállapítani.

I. *Archaikus edények.* Az edények természetes sárgás színűek. Testükön fekete vagy barna színnel beégetve állatok, fantasztikus emberalakok s mithológiai jelenetek.

II. *A fejlődés korszaka,* a Kr. előtti 7. és 6. század. Attikai vázák. Edények a legkülönbélebb s a legfinomabban kifejlesztett formákkal, vörös-sárga cserépből. A még merev és konvencionális vonalakkal *vörös alapra rajzolt fekete alakok* az edények legfőbb helyeit foglalják el és növénydiszitményekkel határolvák.

III. *A görög keramika virágának korszaka,* a Kr. előtti 5—3. század. Apuliai vázák. Az alakok helyesen rajzolvák, a ruházat redői nemesek, lendületesek, a kompozíció szabad s nagyszerű. A technikában az a változás áll be, hogy az edény alapja fekete, az *alakok* pedig *vörös színben* tűnnek elő, a különböző vonalak pedig fekete színnel rajzoltatnak be. (2061. szám).

IV. *A hanyatlás kora,* a Kr. előtti 1. évszázadtól. A festéssel, mely pazargazdaságúvá válik, a dombormű párosul, a diszitmények szigorú

VIII. SZÁMU TEREM.

stilizálása megszűnik, az edények alakjai sokszor tréfás jelleget öltenek és legtöbbször a nemes stílus ellenére egész emberi és állati alakokat, vagy ezeknek egyes részeit tüntetik fel domborműben.

Azokat a vázákat, a melyek vörös alapon fekete figurákkal vannak díszítve, *attikai* vázáknak, a melyek pedig fekete alapon vörös alakokat tüntetnek fel, *apuliai* vázáknak nevezik.

A görög agyagművészségben a mai értelemben vett máz (glazura) még nem volt ismeretes. A feketére fényezett edények festését és azok firniszszerű fényes rétegét Wartha Vincze műegyetemi tanár nézete szerint kétféle módon készítették. Az attikai vázáknál a díszítendő és már kiégetett edényeket földfestéssel kevert viaszkkal, vagy viasz- és gyantakeveréssel egy fém-pálcza vagy „grifli” segítségével *enkauszikus* módon díszítették. A viaszkos festéket a fémpálczával rákenték az edény felületére és a pálczát időnként megmelegítvén, a folyósódó anyagot kiterjesztették. Ha a rajz elkészült az egész edényt valószínűleg óvatosan hevítették, míg a viaszfesték meg nem lágult, vagy pedig kefével állították elő az egyenletes sima felületet. Ezek ellenében az apuliai vázák nem tűzben olvasztott mázzal, hanem aszfalt-festékekkel vannak díszítve. 120–150° C hőmérséklet mellett az aszfalt illóbb részei elszállnak, a szénben gazdagabb fényes réteg pedig hátra marad. A vázák vörös színét az agyaghoz kevert vasoxiddal idézték elő.

A görög agyagművészek nemcsak edények, de szobrocskák s egyéb plasztikus alakok készítésével is foglalkoztak. A leghíresebbek ezek közül a hajdani *Tanagra* (mai neve: Graemacia) helység közelében fölfedezett sírokban található agyagszobrocskák, melyeken sokszínű díszítés, néha aranyozás nyomai is láthatók. A szebbnél szebb s igazi művészettel készített kis tanagrai szobrok férfiakat, nőket, gyermekeket stb. ábrázolnak. Egy ilyet

VIII. SZÁMU TEREM.

birunk a 2067. szám alatt kiállított példányban, mely görög nőt ábrázol hosszú, redős peploszban s himationban.

A keramikán kívül a görög iparművészet hatalmas lendületéről az ötvösművek sorozatai s a régi görög ötvösmesterek korunkra maradt nevei is tanuskodnak. A görögök nagy mesterei voltak a bronzöntésnek is. Szobrok öntésére a *delosi* és az *eginai bronzot*, edényekre pedig a rómaiak idejében oly híressé vált *korinthusi érczet* szerették a legjobban. A legutolsónak titka Korinth pusztulásával teljesen elveszett.

A görög technikai művészet történetének fölötté becses emlékeit birjuk végre az antik érmekben is, melyeknek képes része nemcsak magának az éremvésőnek művészetét dicséri, de érdekesen világítja meg az ó-kor házi-, köz- és vallási életét, kulturáját és szokásait, sőt kiterjed az ország állat- és növényvilágára is. Görög művész, a syracusai *Euainetos*, véste a szakférflak által már régóta s egyetértőleg minden idők legszebb érmének elismert pénzt: a nevével signált híres syracusai dekadrachmát is, melynek egy gyenge sárgaréz utánzata a XII. teremben kiállított pénzgyűjteményben látható.

Az érem egyik oldalán Persephone klasszikusan nyugodt, üde kifejezésű fejképét látni finom arczélben, körülötte négy kis delfin. A másik oldal győzelmesen vágató quadrigát (négylovas hadi kocsit) mutat.

Fentebb láttuk, hogy a görögországi keramikus nemcsak a helyi szükséglet, de a külső export számára is dogozott, s hogy főkép a rómaiak nagyon szerették a görög vázákat, a miből azt tanuljuk, hogy a rómaiak keramikája alacsonyabb fokon állt a görögökénél. Azok a görög művészek, akik a római birodalomban telepedtek meg, elszakadva a hazai tüzhelytől, fokról-fokra hanyatlottak művészetükben s végre csak utánzatokat tudtak létrehozni. A római keramikus nem igen alkotott művészi becsű edényeket; nagyban való, gyári produktum számára, a

VIII. SZÁMU TEREM.

közhasználat igényeire rendezte be műhelyét, melyben rabszolgákkal dolgoztatott s az agyagművesség nem művészi, hanem jövedelmező ágát művelte. Mindezek dacára a római *figulus* olyan keramikai terméket is hozott létre, a mely a római agyagművességnek egyedül álló specialitása. Ez a *terra sigillata*-nak nevezett korállvörös cserépedény, melynek töredékei a „római hatalom területét úgy megjelölik, mint a vezérközületek a geológiai korszakokat.“ Aránylag silány agyagárú ez, de előállítás módra, alakra, színre és diszítésre nézve annyira specialitás, hogy a barbárok soha sem tudták utánozni, de még a mai haladott technika sem tudja tökéletesen utánuk csinálni. A *terra sigillata* — bélyegzett cserép — edények nevüket a beléjük nyomott fazekas-bélyegektől nyerték. Felületük bámulatos szép, egyenletes s majdnem korállvörös színű, firniszhez hasonló réteggel van bevonva. Ezt a réteget Wartha Vincze véleménye szerint úgy állította elő a római fazekas, hogy a kövér, finoman iszapolt agyagedény felületét 10—20 százalékos hamuzsir-oldattal becsesetzte, aztán bizonyos nedvességi fokon finom kefével kefélt s végre kiégette. A vörös színt vasoxyddal hozta létre. A *terra sigillata* edények sorában leggyakrabban az öblös csészék és födeles szelenczék fordulnak elő, ellenben nagyon ritkák a serlegek és a füles kancsók. Egészen sima edények is ritkán készültek, a legtöbbet domborművü rajzok, állat-, emberalakok, fák s növényornamentumok diszítik. Ezeket részint agyagformákban fa-, gipsz- vagy fémbélyegzőkkel, részint mustrázó kerékkel, vagy sűrű agyagpép ráecsetelése által készíthették. Minden darab a készítő, a diszítő, vagy a gyári hely megnevezését kapta a bélyegben, mit sokszor visszájára is nyomtak a puha agyagba. Az előbbiekre szolgáljon e két példa: CRVMMVS F (Crummus fecit, készítette Crummus) és PATERI OF

VIII. SZÁMU TEREM.

(Paterni officina, Paternus műhelye), az utóbbira :
Ϝ SIIAITIMOD (Comitalis fecit).

Terra sigillata edényeket leginkább az etrusiai *Arretiumban* (a mai Arezzóban) készítettek ugyan, de azért más itáliai fazekas-műhelyek is foglalkoztak a kevésbé finom agyagáruk előállításával, miket azután kereskedelmi úton messzi tartományokba eljuttattak. Ezenkívül, mint Torma Károly mondja, virágzó fazekas-műhelyek voltak Hispániában, Galliában, Germániában sőt Pannóniában s Dárcziában is, a melyekben jól vagy rosszul, de utánozni igyekeztek az itáliai kapós árút. Érdekes tudni, hogy az Ó-Buda határában fekvő Aquincum római telep terra sigillata edényeinek java része, mint azt Wartha kimutatja, ha nem is magából Arretiumból, de Itáliából való, tehát importált árú.

A római agyagművességnek egy másik produktuma az Egyiptomból átszármazott *lámpa*, vagy *mécses* volt. A közönséges élet e nélkülözhetlen tárgya, mely ezenkívül jelképes és vallásos jelentőséggel is bír, ezrével kerül elő római telepekről. Használták világításra, palotában s kunyhóban egyaránt; olajat égettek benne, mit az előkelők illatszerekkel keverték; a felső lapon — discus — lévő két nyílás közül az egyik az olaj betöltésére, a másik a kanócz számára szolgált, mely lehetett kákából, amaranthusból, vagy papiruszból. A discust sokszor domborműves ábrázolásokkal, a római kereszténykorban Krisztus-monogrammal díszítették (2207. sz.) Voltak két, három, sőt több lángu mécsesek is s agyag helyett sokszor bronzból készültek. A mécses ezenkívül ajándéknak is használták s a halottnak emlékül adták a sirba. E szerint felirataik is különbözők. Így az „ANNVM NOVVM FAVSTVM FELICEM“ feliratából megtudjuk, hogy azzal az ajándékozó „szerencsés boldog újvet“ kívánt barátjának, egy másikra pedig, mely sír számára

VIII. SZÁMU TEREM.

készült, ez a fohász van feljegyezve: SIT TIBI TERRA LEVIS, vagyis: legyen neked a föld könnyű.

E mécsek úgy készültek, hogy a felső lapot külön s az alját, a crateret, is külön formába nyomták s aztán a kettőt széleiken agyaggal összetapasztották s kiégették.

A római agyagművek legdurvább fajtái közé tartoznak végre a téglák, a vízvezeték-csövek, a csatornák bélelésére szolgáló agyaglemezek s a padozattéglák, a melyek hol hat-, hol négyszögű, majd ismét kereszt, avagy piskóta-idomban fordulnak elő. A téglákat rendszeren a légiók katonái készítették s így a felületükbe nyomott bélyeg sokszor fontos okiratul szolgál a történetírónak.

A rómaiak, illetőleg az általuk meghódított népek, a 3—4. században Kr. után már ólomházos edényeket is készítettek.

Nagy kifejlődést ért el a pompa- s fény szerető római népnél az ötvösség s az ékszerészet, a melyeknél nem csekélyebb mértékben gyakorolták a bronzöntés művészetét is. A régi írók följegyzései s a Herculanium és Pompéji romjaiból napfényre került bronzemlékek fényesen igazolják e technika kifejlődésének s a rómaiak finom ízlésének magas fokát. Róma első évszázadaiban a rómaiak bronzszükségletét az etruszk gyártmányok fedezték; később utánozni kezdték ezeket, míg végre, a midőn a római művészi ipar a folyton növekvő fényűzés révén kifejlett, az etruszk befolyás teljesen megszűnik, hogy helyébe a görög lépjen. Csakhogy a görög művészet ekkor már hanyatlóban volt; a műfogások közül is sok feledésbe ment, elveszett magának a híres korinthusi ércnek is a titka, minélfogva a császárság első századában a római ércöntés a régebbihez képest hanyatlásnak indul s többé már nem tud oly műveket produkálni, a minők a korábbiak voltak. E hanyatlás

VIII. SZÁMU TEREM.

azonban inkább a szobrok öntésére vonatkozik, mert a kor egyéb produktumai a bronztechnika pompás kvalitású példányait képezik ama tárgyak sorában, a melyek a közéleti s fényüzési czikkek minden ágát felölelik. Míg a görögök és az etruszokok bronztárgyaikon a vésett ornamentumokat alkalmazták nagy előszeretettel, domboru műveiket pedig laposan kezelték, addig a rómaiak műveikre fölötte jellemzően a magasan kiemelkedő s a különböző tárgyakat és figurális diszitményeket a maguk teljességében előtűntető módon, gömbölyűen, készítették. Ez utóbbiak túlhajtása által a római edényeken az ornamentum magával az edény testével nem képez harmónikus egészet, attól mintegy különválik s feltűnő jellegével a maga számára látszik követelni a jelentőséget, miáltal az egész edény egységes s művészi hatását lerontja.

A római bronzok rendkívül nagy és változatos sorozatában a kisebb tárgyak közül fibulákkal, szobrocskákkal, tükrökkel, kulcsokkal, zárákkal, lámpákkal, edényekkel, a háztartás és pipereczikkek előszámlálhatlan változataival, továbbá kandeláberekkel, háromlábú asztalkákkal (triposzokkal), ember- s állatfejet ábrázoló, szekrények, székek, ágyak s más hasonló butorok diszítésére szolgáló domboru öntvényekkel stb. találkozunk. Ezek, de különösen a szobrocskák között nem egyszer elsőrendű remekszámba menő példányok is akadnak s a melyek műértékükből azáltal, hogy gyakran nem eredeti termékek, hanem csupán jó, többnyire görög előminták utánzatai, mit sem veszíthetnek.

A hová a római kultúra elhatott, ott mindenütt találkozzunk eme emléktárgyakkal, a mik nélkül a jobb módú, fejlett műérzékkel bíró római polgár élni nem tudott. A gyűjteményünkben előforduló tárgyak is javarészt dunántúli, pannóniai eredetűek.

A római iparművészet az *üvegekészítés* terén is sokat s kiválótt produkált. Az üvegyipar a rómaiaknál a köztársaság vége felé kezd nagyobb lért hódítani; odáig csak mint ritka s rendkívüli drága czikk szerepelt az üveg, de a mint az üveggyártás különösen Campaniában s később magában Rómában is nagyobb mérvet öltött, csakhamar jelentékeny haladást tapasztalunk, úgy, hogy a császárság korában az üvegedények használata nemcsak Itália földjén kezd általános lenni, de a provinciákban is elterjedt.

A római üveges tevékenysége a legdurvább czikkttől a legfinomabb kivitelű s legnehezebb technikájú üvegedény készítésére kiterjedt. A közönséges áru szintelen, vagy kékes-zöld, átlátszó üvegből készült a legváltozatosabb formákban. A finom s drága üvegedényeknél azonban már komplikált, sokszor utánozhatlan technikai fogásokkal találkozunk. Ilyen a *mozaik*-, vagy *filigránüveg*, mely különböző színű üvegpálcák csoportosítása, kinyújtása s átmetszése által jött létre, miáltal a rajz mustrája feltünővé lett. Ezt ma *millefiori*-nak is nevezik s különösen a velencei (muranói) üveggyár utánozza. A római üveges értette az üvegmetszést, a köszörülést s a csiszolást is. A köszörülés technikáját a legmagasabb fokig kifejlesztette, a mit az egyik londoni muzeum u. n. portland-vázáján, az antik üvegesség művészetének e legtökéletesebb alkotásán, csodálhatunk. A római üvegek egyik specialitása az u. n. *vas diatretum*, melynek kettős fala közül a külső hálószerűen áttört s vagy körömlomú szemekkel, vagy az edény testéből kiálló betűkből alakított felírással díszített. Ezeket a valódiaknál leírhatlan fáradsággal úgy faragták ki magából az edény testéből. Az ál-diatretáknál a díszítéseket külön készítették s azután úgy forrasztották reá az edény falára. Végre ismerték a rómaiak az üveg öntését, a keresztény

korszak kezdetétől pedig az üvegnek aranylemezzel való ékítését is: a vékony aranylemezt, miután arra vékony vonalakkal rajzokat s feliratokat bekarcoltak, az edény kettős üvegfala közé olvasztottak.

A római üveges működési körébe vágott végre a mozaikpadlók számára szükséges apró, sokszínű üvegkoczkák készítése, a mely a kelet-római birodalomban, főként Byzáncriában s ennek révén a régibb középkorban elterjedt s főképen templomok díszítésénél volt használatos.

Ha az üveg huzamosabb ideig van a levegő, a föld, vagy a víz hatásának kitéve, elveszti átlátszóságát s felületén egy rendkívül bájos, a szivárvány, vagy a gyöngyház színeit mutató, porhanyós réteg keletkezik. Ezt a jelenséget *irizálásnak* nevezzük (2125. sz.). Antik üvegeken az irizáló réteg sokszor szokott előfordulni s ilyenkor annak régiségéről tanuskodik; de ha az üveg-edény jól elzárt helyen feküdt s a nedvességnek és a légbeli hatásoknak nem volt kitéve, eredeti átlátszóságát többé-kevésbé megtartja.

22. SZÁMU SZEKRÉNY.

2053. LEKYTHOS, vörös cserépből, fekete mázzal. Testén három pálmalevél. Antik görög.

2054. EDÉNYKE, sárga cserép, Lopótök idomu testén barna festékekkel sávok és pontok. Antik görög, Herculanumból. Ajánd. Csoma József.

2055. EDÉNY, vörös cserépből. Ellipszis-idomu teste közepén csipkésen benyomkodott domboru szalag. Lámpa lehetett. Antik római. Találták Ó-Budán. Ajánd. Buczy Bódog.

2056. KYLIX, kétfülű, vörös cserép, részletenként fekete mázzal bevonva. Öble külső falán két oldalt 2—2

nagy emberi szem között egy—egy álló férfialak van vörös alapra fekete színnel festve. Antik görög. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2058. OINOCHOE, vörös cserép, fényes fekete mázzal. Szájnyílása háromkarélyu. Antik görög. Ajánd. özv. Bocskay Ignáczné urnő.

2060. LEKYTHOS, vörös cserép, fekete mázzal, fehér és vörös szinezés nyomaival. Antik görög, Kr. e. 5—1 század. Ajánd. dr. Senka József.

2061. DISZEDÉNY (váza), cserép, feketére fényezett felülettel. Testének vörös alapján tizenegy antik ruházatu férfi és női alak és egy szárnyas géniusz. Alattuk maszkaronokkal és kisebb szárnyas géniuszokkal diszített lombornamentum, ez alatt végre hegyes levelekből alakított bordűr. Antik görög, a Kr. e. 5. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2062. LEKYTHOS, vörös cserép, részben fekete mázzal. Antik görög. Kr. e. 5—1. század. Ajánd. dr. Senka József.

2063. ARYBALLOS, zöldes-szürke kemény cserép, barna szinezéssel. Antik görög. Ajánd. dr. Senka József.

2064. FÜLES BÖGRE, vörös cserép, részben fekete mázzal. Antik görög. Ajánd. özv. Bocskay Ignáczné urnő.

2065. LEKYTHOS, vörös cserép, fekete szinezéssel. Testén egy paizsot tartó futó férfi s egy álló nő. Antik görög. Ajánd. dr. Senka József.

2066. CSÉSZE, sárgás cserép, vörös és barna festéssel. Antik görög. Ajánd. dr. Senka József.

2067. SZOBROCSKA, terrakotta. Álló nőt ábrázol földig érő redős ruházatban. Antik görög, Tanagrából. Ajánd. dr. Senka József.

2068. LEKYTHOS, vörös cserép, fekete festéssel. Testén három emberalak. Antik görög. Ajánd. dr. Senka József.

2070. DOMBORMŰ, vörös cserép. Nőfejet ábrázol. Antik római. Ajánd. Csoma József.

2071. DOMBORMŰ, vörös cserép. Szembe néző emberarcot ábrázol.

2072—2094. FIBULA, bronzból, összesen 23 darab. Valamennyi az u. n. számszeríj-alaku fibulák csoportjába tartozik. Köztük a 2075. és 2087. számú vékony aranylemezzel van bevonva. Római típusok a Kr. e. 1—Kr. u. 1. századból.

2095. SZOBORNAK RÉSZE, emberfő, fehér márványból faragott. Antik római. Találták Jeruzsálemben. Ajánd. dr. Schwartz J. Leo.

2096—2117. FIBULA, bronzból, összesen 21 darab. Római típusok a Kr. u. 1—2 századból.

2118. DOMBORMŰ, vörös cserép. Szembe néző emberfőt ábrázol, koronaszerű fejjel. Antik római, a „Grotta de Sibillae“-ből. Ajánd. Csoma József.

2119. MÉCSSESNEK FÜLE, cserép, domborművü mellképpel díszítve. Antik római.

2121. PALACZK, világoskék üvegből. Felületén gyöngyház-fényű irizáló réteg. Antik római. Ajánd. Goldschmidt Emma urhölgy.

2122. PALACZK, zöld üvegből. Antik római. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2123. PALACZK, hosszú keskeny nyakkal, zöld üvegből. Antik római.

2124. PALACZK, zöld üvegből. Antik római. Találták Rómában. Ajánd. Csoma József.

2125. PALACZKNAK NYAKA, zöldes üvegből. Felületén gyöngyház-fényű irizáló réteg. Antik római.

2126. PALACZKNAK TÖREDÉKE, zöld üvegből. Nyakrésze öt különálló hengeralakú csőből van összesavarva. Felületén gyöngyház-fényű irizáló foltok. Antik római.

2136. KERÉK DISZ, bronzból. Közepe kúposan kiemelkedik; a küllők irányában 9 helyen áttörve. Antik római.

2137–2143. KULCSOK, bronzból. Antik római. A 2141. számút ajándékozta Szemere Miklós.

2144. DOMBORMŰ, bronzból öntött. Férfit ábrázol mellképben. Fejét antik idomú taréjos sisak födi. Antik római. Ajánd. Csoma József.

2145. LAKATNAK RÉSZE, bronzból öntött. Testén emberi arc, domborműben. Antik római. Ajánd. Csoma József.

2147. MÉCSES, bronzból öntött, kékes zöld színű mesterséges patinával. Öble felső lapján domborművű maszkaron s egy akanthuszlevél. Fogója stilizált növénylevelet ábrázol. Antik római mécesest utánzó modern hamisítvány. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2148. HERKULES bronzszobrocskája. Antik rómainak utánzata, zöld festékekkel átfestve.

2149. ALAK, bronzból öntött. Részben mezitelen ifjunak félalakját ábrázolja. Antik római.

2150. VÉNUSZ bronzszobrocskája. Antik római.

2151. CSENGETYŰ, bronz. Teste csonka négyzetes gúla idomú, ivben hajló füllel. Antik római. Ajánd. Csoma József.

2152. EDÉNYNEK FÜLE, bronzból öntött. Felső részén reliefben stilizált levélornamentum, a hajláson domború gyermekfő, alsó részén gyermek mellképe, bal vállán kosárral. Antik római.

2153. ALAK, bronzból öntött. Az ifju Bachust ábrázolja. Mezitelen; fején koszorú, lecsüngő szőlőfürtökkel, jobb vállán át szalag van vetve, mely bal csipője táján lóg le. Antik római.

2159. ALAK, bronzból öntött. Géniusznak vagy Victorának mellképe, domborműben. Alul három szirmú, tulipánalaku virág. Antik római.

2160. AMULET, bronzból öntött. Antik római. Találtak Pompéjiben. Magtalan hölgyek viselték a nyakukon.

2163. FÜLES IBRIK, bronzból öntött, mesterséges patinával. Füle két plasztikus madárból van szerkesztve. Antik római edényt utánzó modern hamisítvány. Ajánd. Bárczay Ödön.

2165. DOMDÖRMÜ, gipszből öntött s festett. Az etrúriai antik Medusa-fő modern másolata. Henszlmann Imre hagyatéka.

2167. TALPAS CSÉSZE, terra sigillata. Antik római. Ajánd. Böhm Pál.

2168. EDÉNYNEK TÖREDÉKE. Belsejében levő körben bevagdalt vonalak, fenekén beprésselt bélyegnek töredéke. Antik római, a „Grotte de Sibillae“-ből. Ajánd. Csoma József.

2169. TALPAS TÁNYÉR, terra sigillata. Lapja fenekén kibetűzhetlen felirat benyomva. Antik római. Ajánd. Böhm Pál.

2170. EDÉNYNEK TÖREDÉKE, terra sigillata. Lapján tojássorból alakított domború szalag, ez alatt egy madár. Antik római, a „Grotte de Sibillae“-ből. Ajánd. Csoma József.

2171. TALPAS TÁNYÉR, terra sigillata. Lapja fenekébe kibetűzhetlen felirat benyomva. Ajánd. Böhm Pál.

2173. BÖGRE, vörös cserép, gömbidomú testtel. Antik római. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2174. CSÉSZE, vörös cserép, a terra sigillata-edényekéihez hasonló vörös foltokkal. Antik római. Ajánd. Buczy Bódog.

2175—2179., 2181—2212. MÉCSESEK, cserépből. Összesen 37 darab. Antik római készítmények.

2191. Köralaku diszkoszán levélkoszorúban szárnyas génusz (Ámor) képe. **2202.** Diszkoszán domborműben egy kos alakja. **2205.** Diszkoszán kétsorban körkörös disz. Nyele pálmalevelet ábrázol. Aquilejái-

ból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **2207.** Diszkoszán Krisztus-monogrammal. A római keresztény-korból. **2208.** Lapján Krisztus-monogrammal. A római keresztény-korból. Ajánd. Bubics Zsigmond. **2209.** Lapján egyenlőszárú keresztnek domború képe. **2210.** Diszkosza közepén domború műben egy kis edény.

2215. TŰKÖR bronzból öntött. Teste kerek, nyele hosszánégyszögű. Lapja mellső oldala peremét ∞ alakú indával összekötött páros pálmalevélből alakított domborművű diszitmény övezi, ezen belül két antik ruházatu küzdő férfialak van ábrázolva. Hátlapja sima. Egész felületén zöld festékekkel festett patina-utánzat. Antik római tükörnek kitűnő ügyességgel készült modern utánzata. Henszlmann Imre hagyatéka.

2216. RÓMAI VIZVEZETÉK esővének darabja. Cserép. Kiásták Békés-Gyulán. Ajánd. a Békés-megyei Múzeum.

2217. OSZLOPFŐNEK TÖREDÉKE, mészkőből domborúan faragva s részben áttörve. Néhány szőlőlevélnek s egy szőlőfürtnek részletét mutatja. Antik római munka Kolabsche-ből (Egyiptom). Ajánd. Csoma József.

2218—2222., 2224—2228. PADOZATTÉGLA, különböző idomu, égetett agyagból, összesen 10 darab. A példányok között előfordul a hosszánégyszög, a lapos hatszög, az oszlopidomu hatszög, az \perp és a kereszt-alaku. Antik római gyártmányok.

2229. FELIRATOS TÉGLA töredéke. Lapjába benyomva: CERI . . . Antik római.

2230., 2231. MÁRVÁNYLAP TÖREDÉKE, bevéssett betűk vonalaival. Antik római. Ajánd. Csoma József.

2232—2259. PADOZATTÉGLA, 28 darab, égetett agyagból. Kisebb-nagyobb példányok. Antik római gyártmányok. A legtöbb Aquincumból. Ajánd. Csoma József és Klimkovics Flóris.

2264—2265. MOZAIKPADLÓ töredéke. Vakolathá rakott kockaidomu fehér márványdarabkákból. Antik római.

2260. ÜVEGMOZAIK-DARABKÁK, különféle színűek. Antik római, Pompéjiből. Ajánd. Csoma József.

2261. ÜVEGMOZAIK-DARABKÁK, különböző színűek, némelyik aranyozott. Antik görög, a byzanczi Hagia-Sophia-templomból. Ajánd. Hegedüs Lajos.

2263. TÉGLA, égetett agyag. Lapjába olvashatatlán bélyeg benyomva. Antik római gyártmány. Találták az ó-budai hajógyár környékén.

2267. TÉGLA, égetett agyag. Lapjába felirat benyomva. Ebből kibetűzhető: BASSVS. Antik római gyártmány.

2268. FEDŐ-CSERÉP, épületfedél gerinczére való. Antik római.

A VASKOR. A HALLSTADTI ÉS A LA TÈNE-KULTÚRA. NÉPVÁNDORLÁSI KOR.

A bronzkorszakról szóló ismertetésünk végén elmondottuk, hogy hazánkban a bronzkornak körülbelül a Kr. előtti 6. században a vas fellépése vetett véget s hogy a vassal kezdődik a történelmi kor.

A vaskort két kulturcsoportra szokták osztani. A régebbit, mely a Kr. előtti 6. és 5. századra terjed s a bronzkorszakból való átmenetet képezi, *hallstadti* korszaknak, az újabbat, a vaskorszak teljes kifejlődésének korát pedig *La Tène* korszaknak nevezik. Ez hazánkban a Kr. előtti 4. századtól az 1-ső századig, vagyis a római hódítás koráig tartott.

A HALLSTADTI KOR. Elnevezését a felső-ausztriai *Hallstadt* városkától nyerte, a hol 1846-ban ezernél több sírból álló temetőt fedeztek fel, melynek felette gazdag mellékletei szolgáltak legelőször e kor megismeréséhez s jellemzéséhez. Átmeneti kor lévén, a bronznak s a vasnak vegyes használatát látjuk e korszakban, leginkább pedig úgy, hogy például a kardnak pengéje vasból,

VIII. SZÁMU TEREM.

markolata azonban még bronzból készül. A hallstadti kultúra a bronz technikájában is lényeges változást hozott létre; a míg ugyanis a bronzkorban általánosan az öntés divott, a hallstadti korban egy új műgyakorlat, a *trébelés* lép föl. A bronzot lemezzé verték s ebből különböző tárgyakat, széles öveket, dudorokat, edényeket stb. készítettek. A kisebb edényeket egy darabból trébelték, a nagyobbakat több részből állították össze, az egyes darabokat, igen jellemzőleg, szegecsekkel erősítvén egymáshoz. A bronzkardok s egyéb eszközök is eltérnek a bronzkorban divó alakoktól s mint említettük, a kardok pengéi már rendszeren vasból készülnek. Igen változatos a hallstadtkori fibula is, valamint sokszor jó elő a trébelt púpokkal, körökkel, négyszögekkel, pontokkal stb. diszitett kör- vagy négyszögidomú lemez, bronz- vagy aranypléhből. Az ékszerek csoportjában a hallstadti korra fölülte jellemző, hogy a karpereczek, a tengelyszögek stb. madárfej-idomú befejezést nyernek (2308. sz.)

A hallstadti kor legszebb emlékeivel Felső-Ausztrián kívül Krájnában, Boszniában és Horvátországban találkozunk. Hazánkban a Dunántúl ama vidékein leltek e korba tartozó emlékeket, a melyek az Alpesekkel szomszédosak, a hová tehát e kultúra hatása az érintkezés révén legelsőbben eljuthatott.

A hallstadti korban az urna- és a csontváztemetkezés olyformán divott, hogy a kor elején az urnatemetkezés, a vas fokozatos gyarapodásával pedig a csontváz-sír lép előtérbe. Mindkettőt a mellékletek gazdagsága jellemzi.

A LA TÈNE-KOR. A teljesen kifejlett vaskorszakot, az u. n. *La Tène-kulturát*, Svájcban, a neufchateli tó partjain lévő *La Tène* nevű telepen tanulmányozták a legelsőbben. Nevét is e teleptől nyerte, de nem azért, mintha e korbeli leletek csak itt fordulnának elő, mert francia, angol, délnémet, cseh és magyar földön is sok-

szor akadunk e korszak emlékeire, a melyek a *kelta nép kulturáját képviselik*. Hazánkban a dunántúli megyék bővelkednek La Tène-kori emlékekben, a legújabb időben pedig Bereg- és Abauj-Tornavármegye is fölötte érdekes leleteket szolgáltatott. Jellemző a La Tène-korra az *ezüst* fellépése s a *vert péns*, mely első ízben most jelenik meg a barbároknál, többnyire a klasszikus népek érmeinek, leginkább II. Fülöp macedóniai király ezüst tetradrachmáinak, utánzásában. A La Tène-korszak vívmányai közé tartozik végre a *fazekas korong* feltalálása is, a mi által az edényipar fejlődése új mederbe terelődik.

A La Tène-kor a bronz szerepét mind kisebb körre szorítja; a fegyverek s a háztartási eszközök kizárólag vasból készülnek, bronzból csak az ékszereket állítják elő s ebben is hatalmas vetélytársra talál az ezüstben. A bronztárgyak közül jellemzők a La Ténere azok a kardkötő-lánczok, a melyeknek legdiszesebb példányait vörös, barna és fehér színű zománczcal díszítették (2305. sz.), mivel a zománcz először jelenik meg a barbár népek műiparában.

A hazánkban, az Istros (Duna) környékén letelepedett keltákról már az ó-kori írók, Ptolomaios és Herodot is megemlékeznek s galatáknak nevezik őket. Ezekről tudjuk, hogy a kelták harcziás, nomád népek voltak, de azért már bizonyos társadalmi rendszerben éltek, egyes csoportoknak meg volt a székhelyük, sőt uralkodó fejedelmük is. Irni s olvasni nem tudtak még, de érintkezésben állottak a szomszédos klaszszikus műveltségű népekkel, a kikkel, mint pénzeik bizonyítják, kereskedést is űztek. Jóllehet a mai Magyarország területén letelepedett kelták zömének a Dunántúl volt a hazája, egyes csoportok az ország északi vidékein is megtelepedtek. Kelták laktak a mai Abauj-Tornamégye területén, az Eperjes-Tokaji hegyláncznak a megye rónája felé néző dom-

VIII. SZÁMU TEREM.

borolatain, a hol huzamosabb ideig tartózkodhattak, mert egyéb emlékeik sorában itt találkoznak sirjaikkal is.

A La Tène korszakot főképp a kardok s a fibulák formái alapján *korai*, *közép* és *késői* La Tène-korra szokták osztani.

A La Tène-korban urnasirokkal és verembe való temetkezéssel találkozunk. Az urnákat kő- vagy faburkolattal veszik körül s felibük az elhunyt rangjához képest kisebb-nagyobb halmot emelnek. A gyakrabban található csontváz-sirok soros rendben, leginkább a hegylábak tövében fordulnak elő. Az elköltözött harczosnak sirjába teszik kardját, de nem ép állapotban, hanem kelta szokás szerint összehajtogatva, vagy megcsontkitva, hogy épen ne kerüljön a sírt feldúló ellenség kezei közé. (2275. sz.) Ezenkívül kardkötő-láncz, lándzsa, kés és paizs szokta képezni a férfi sirjának egyéb mellékleteit, míg a nőkébe nyak- s karpereczeket és pasztából készített színes gyöngyöket helyeztek. Áldozó helyek gyanánt a kelták szentelt berkeket választottak, a hol az állati és emberi véráldozatokat papjaik, a druidák, végezték. Ők jósolták meg a jövőt s hirdették a lélekvándorlás tanát is.

A kelták, lovas nép lévén, meghonosítják a sarkanyut is, a minék első példánya a közép la Tène-korban, Kr. e. mintegy a 3. században, jelenik meg.

A kelták félezer évre terjedő uralmának hazánkban a római hódítás vetett véget. Augusztus római császár a Kr. utáni 8. évben meghódítván a mai Dunántúlt, Pannóniát, urává lett az ottlakó barbár népeknek s meghonosította közöttük a római műveltséget, a mi az eredeti sajátságokat lassanként megszüntette.

Tájékozásul a következőkben adjuk Pulszky Ferencnek a vaskorra vonatkozó kronológiáját:

La Tène- és népvándorláskori régiségek.

VIII. SZÁMU TEREM.

Kr. e. a 10—8. század. Görögországban a bronzkor átmenete a vas-korba. Homéroszi költemények, görög gyarmatok az itáliai partokon. Nálunk a tiszta bronzkor uralma.

Kr. e. a 7. század. Itáliában az u. n. Villanova kengyel-fibulák kora. Nálunk a bronzkor legszebb, teljes kifejlése; a spirálisok és lapos fibulák.

Kr. e. 6. század. A hallstadti leletek; a hallstadti kultúra kezdete.

Kr. e. 5. század. A hallstadti kultúra teljes virágzása.

Kr. e. 4. század. A La Tène-kultúra kezdete. Brennus elfoglalja Rómát. A fazekas-korong fellépése az agyagiparban; az ezüst használatának kezdete. A kelták Fülöp görög király pénzeit utánózzák.

Kr. e. 3. század. A kelták Görögországi pusztításai 281—241-ig.

Kr. e. 2. század. A La Tène-kultúra virágzása.

1. század. Pannónia elfoglalása a rómaiak által.

A NÉPVÁNDORLÁS KORA. A mindinkább terjeszkedő római hatalom ellenében a Kr. utáni 4. századtól kezdve a barbárok részéről céltudatosan és következetesen vezetett, hosszantartó, véres s elkeseredett harcok indulnak, majd idegen népáradatok jelennek meg Európa földjén s a benlakókat kiszorítják, meghódítják, vagy kiirtják s hosszabb-rövidebb ideig tartó település után ismét továbbhullámszanak, hogy egy újabb jövevény-csoportnak adják át helyüket. Mindezt a mozgalmat, mely a 4-ik századtól a 9-ikig terjedt, tehát mintegy 600 esztendő t ölelt fel, *népvándorlásnak* szoktuk nevezni. A népvándorlás első hulláma a rómaiság ellen feltámadó gallok és kelták indítják meg, folytatják az alemannok, a góthok és a frankok, az igazi népvándorlást azonban s az első ízben 375-ben a hunnok kezdik meg, a kik előnyomulásaikban a Volga tájékán tanyázó keleti gótokat leigázták, a nyugati gótokat pedig az Al-Duna vidékére szorították, a hol ezek a kelet római birodalom szövetségeseivé fogadtatták magukat. A nyugati gótok nem vesztegeltek sokáig új lakóhelyükön; már 410-ben *Alarich* nevű főnökük Itáliába vezette seregét s bevette és kifosztotta Rómát; utóda, *Ataulf*, déli Galliába tört s

ott országot alapított, melyhez egyik utóda, *Wallia*, Hispánia legnagyobb részét is hozzácsatolva, vándor, harcias népét állandó területhez kötötte s földmíveléshez szoktatta.

Időközben a római birodalom ellen az északi, keleti s nyugati határvonal összes barbárnépe feltámad s a Rajna s a Duna mentén vont limesek, castrumok és nagyszámu légiói daczára a rómaiak nem képesek e népek tüzzel-vassal pusztító beütéseinek ellentállni. A hatalmas római világbirodalom egymásután kezdi elveszíteni provinciáit, míg végre hatalma teljesen összedől. A Kr. utáni 2. századtól a nyugatrómai birodalom bukásáig a Rajnától a Fekete-tengerig lángban állt, a római provinciák egész területe s az antik világ a barbárellemmel négyszáz éven át vívta Európa szívében az élet-halál harcz nehéz tusáját, a melyből végre is a nyers barbárerő került ki győztesen, hogy a klasszikus kultura romjain új birodalmakat s új civilizációt teremtsen.

A *vandalok*, *alánok* és *suevek*, majd a *burgundok* és *frankok*, az *angolszászok* s 451-ben pedig s másodizben a *hunok* Attila vezetése alatt támadtak rá a római birodalomra. Attila halála után a nagy hunbirodalom felbomlott, Dácia (a mai Erdély) a *gepidáké* lett, *Pannónia* s *Illiria* pedig a *keleti gótok* kezeibe került. Magára Rómára s a nyugatrómai birodalomra 476-ban *Odoakar*, egy ismeretlen származásu barbár vezér, méri a végzetes csapást; a gyermek Romulus Augustulust trónjától megfosztja, de uralmának 493-ban a keleti gótok hatalmas királya, *Theodorik*, vet véget. A keleti gótok itáliai uralmát Jusztinián keletrómai császár vezérei, Narses és Belizár 553-ban levervén, a birodalmat 568-ig tartják kezükben, a mikor ennek ismét a Pannóniából kivándorló *longobardok* vetnek véget. Az üresen maradt Pannónia ekkor az *avarok*, Moesia a finn származásu, elszlávosodott *bolgárok*

VIII. SZÁMU TEREM.

hatalmába jut, a Balkán-félsziget egyéb részein s Horvátországban pedig *déli szláv* törzsek telepsznek meg.

E rengeteg s zürzavaros csoportokban fellépő népek közül a legtöbb állandó hazát nem tudott magának teremteni. Kivételt képez a *frank* nép, mely *Chlodvig* fejedelme alatt (481—511) Gallia földjén a római elemmel egybeolvadva s a keresztény vallást felvéve, államot alapítva, a középkori művelődés egyik elsőrangú tényezőjévé lett. A frank nép törte meg a népvándorlás későbbi hullámverését: az *arabok* mindinkább terjeszkedő s már északi Afrikát s Hispániát is meghódított hatalmát, 772-ben Toursnál tönkre tevén a hatalmas arab sereget, a miáltal a nyugati keresztény világot az arab-pogány áradattól megmentette.

Azt a kis szünetet, mely a népek vándorlásában 800 körül Nyugat- és Dél-Európában beállt, a 9-ik század közepén a *normannok* vándor- és rablójárata szakítja meg. E nép a Skandináv félszigetről indul kalandos utjára, különösen Angliába és a frankok országába.

A népvándorlás utolsó hullámveréseként jelennek meg végül a 9-ik században Európában a *magyarok* s hosszabb kóborlás után a Duna-Tisza mentén szereznek végleges otthont a 9-ik század végső éveiben.

A népvándorlás e hosszú századai a történelem leghomályosabb s legkevésbé tisztázott korszakát képezik; a régészeti tudomány is félve nyúl bonyolódott viszonyai közé, hogy a kivezető fonalat megkeresse s mai állása szerint még messze van attól, hogy a népvándorlási kor egyes leleteit nemzetek szerint tudná megkülönböztetni. Annyi azonban mégis megállapítható, hogy a kengyelvas az avar néppel jelenik meg először Európában s hogy a honfoglaláskori magyar vitéz sirját a sajátságos típusú, egyélü vaskardok s azokból az ezüstlemezből vert, díszgyanánt szolgáló pitykék jellemzik, a melyeknek lapján rendszeren a négyszirmú virágot látjuk megjelenni. (2380. sz.)

16. SZÁMU SZEKRÉNY.

(Legalsó rekesz.)

2269. EDÉNYNEK DARABJA, barnásfekete cserépből, korongon készült, vaskori. Találták Berczelen (Nógrád-megye). Ajánd. Csoma József.

2270. FÜLES KORSÓ, sötét színű cserép, korongon készült. Öblén körülfutó, nyakán öt függőleges szalagdisz, pereme alatt pedig $\wedge\wedge\wedge\wedge\wedge$ idomu vonalékités. Ez utóbbi a szalagdisz homályos alapján fényesen tűnik elő. Népvándorláskori, a Kr. u. 4—5. századból. Találták a kassai uj köztemetőben a 2594., 2595. és 2596. számú tárgyakkal együtt. Ajánd. Éder Gyula.

2271. FÜLES CSÉSZE, fekete cserép, fényezett felülettel. Hornyolt teste a fülek alatt fehér színű pasztával van diszitve, a mely disz hullámosan haladó csigavonalakból és egymást metsző ívekből áll. Kr. u. 2—3. század. Ajánd. gróf Zichy Rezsóné úrnő.

2272. FÜLES TÁL, fekete cserép, fényezett felülettel. Lencseidomu testén négy púp, melyet kettős horonyok vesznek körül. Kr. u. 2—3. század.

2273. LÁNDZSA, kovácsolt vasból. Pengéje fűzfalevélidomu. Kelta. Találták Rozgony mellett. Ajánd. Jakobsz Gusztáv.

2274. LÁNDZSA, kovácsolt vas; pengéje liliumlevélalakú. Kelta. Találták a Duna medrében. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2275. KARD, vasból. Szalag-alaku teste össze-vissza hajtogatott. Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevű völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2276. KARDTOKNAK vége, vasból. Kelta. Találták Rozvágyon. Ajánd. Csoma József.

2277. BÖGRE, sárgás cserépből, korongon készített. Kőralaku talpon áll, hasán kiemelkedő gerincez halad körül. Vaskori. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2278. SIRPALLÓNAK KORHADT DARABJAI a monaji halomból. Ajánd. Csoma József.

2279. EDÉNYNEK TÖREDÉKE s egy szarukőből való nuclacus a monaji halomból. Ajánd. Csoma József.

2280. TÁL ÉS ÖBLÖS EDÉNY, szürke cserép, korrongon készült. A monaji halomból. Ajánd. Csoma József.

2281. FÜLES BÖGRE, fekete cserép. A monaji halomból. Ajánd. Csoma József.

A monaji temetkezési halom a vendégi tetőtől Aszaló községig húzódó domblánczolat egyik magaslatán fekszik. A kerek halom mai állapotában 24 m. széles alappal s 2 méter magassággal bír. A halmot Csoma József ásatta fel, a ki az ásás alatt felmerült leletekből a következőket konstatálta. A temetkezési aktus előtt a sír fenekét agyaggal tapasztották ki s ezen nagy tüzet élesztettek, a melybe a halott temetésénél jelenvolt vitézek nyilaikat belövöldözték, a miről a szénrétegben talált 20 bronznyilhegy tanuskodik. A tűz elhamvadása után az agyagrétegre gerendákat raktak le egymás mellé (a melyekből a 2278. szám alatti korhadttal maradványok származnak), miáltal a sír u. n. *palló-sírrá* lett, melyhez hasonlót hazánkban több helyütt találtak. E sírpallóra helyezték a halottat, a jelen esetben azonban csak a halott fejét s egyik karját s vasból készült eszközöket, kengyelt, karikazabolát, kardot, kést s egyéb, töredékes és rozsdáttal voltuknál ma már meg nem határozható eszközöket helyeztek melléje minden rendszer nélkül összehalmozva. E csontváz-maradvány s vastárgyak fölött nagy mennyiségben találtak cserepek, nyilván ama edények töredékei, miket a torozók az elhunyt iránti kegyeletből a sír göröngyei közé hajigáltak. Ezek fölött találtak végre három ép edény, a 2280. számú tál és öblös fazék és a 2281. számú kis füles csupor. Valószínű, hogy eme edények a halott hosszú útjára mellékelt élelmi szerket tartalmazták, még pedig a mély tál az ételt, a fazék pedig az italt, melyhez a kis bögre mintegy füles pohárul szolgált.

A nyilaknak sirba való lövöldözése *hun-székitha* temetkezési szokásokhoz tartozik, abból a körülményből pedig, hogy a halomban csupán az elhunyt fejét s egy karját temették el s hogy mellőle a ló s a vitéz teljes fegyverzete hiányzik, azt következtetjük, hogy az illető valahol a távoli csatatéren esett el, a honnét testének csak egyes részeit hozták haza, hogy eltemethessék. Ez már a bronzkorban s később a görögöknél s rómaiaknál is szokásban volt, sőt fentartotta magát a ger-

mánoknál is. A monaji halom, tekintettel a vaskengyelek jelenlétére, a Kr. utáni 6—7. századnál régibb időből nem származhatik.

2282. EDÉNY, szürke kemény cserépből, korongon készült. Kelta. Találták Regölyön (Tolnamegye). Ajánd. Vécsey István.

2283. CSÉSZE, vöröses barna cserépből. Oldalán durva vonalak bevésve. Kelta, találták Regölyön (Tolnamegye). Ajánd. Vécsey István.

2284. FIBULA, bronzból öntött. Teste ívalakban hajlós rúgójával együtt egy tagból való. Föl s visszahajló lába korongalakban kiszélesedik s vésett korállal kirakott. La-Tène korbelt. Kelta. Találták Tolna vármegyében, a „*Sülyedt vár*“ nevű telepen. Ajánd. Vécsey István.

2285. CSÉSZE, szürke cserép, kőkeményre égetve. Vaskori.

2286. BÖGRE, szürkés mészréteggel inkrusztált vöröses cserép, korongon készült. Népvándorláskori. Találták Hernád-Kéresen, a „part“-on. Ajánd. Szulkovszky N.

2287. KARDKÖTŐ-LÁNCZNAK VAGY KORBÁCSNAK RÉSZEL, 6 darab, vas, kötél módjára csavart. Kelta. Találták a kenyheci kavicsbányában csontrészeket tartalmazó urnák társaságában. Ajánd. Legányi Károly.

2288. KÉTÁGU OLLÓ, vas, alúl rúgón mozgott. Kelta. Találták a kenyheci kavicsbányában, csontrészeket tartalmazó urnák társaságában. Ajánd. Legányi Károly.

2290. KARD, vashól, egyenes, kétélű, vékony négyszögű markolatnyulvánnyal. Pengéje vége felé hegyesedő. Kelta. Találták a kenyheci kavicsbányában csontrészeket tartalmazó urnák társaságában. Ajánd. Legányi Károly.

2291. KES, vas, egyélű. Ivelt teste markolatban végződik. Kelta. Találták a kenyheci kavicsbányában csontrészeket tartalmazó urnák társaságában. Ajánd. Legányi Károly.

23. SZÁMU TÁRLÓ.

2293. KARPERECZ, bronzból öntött. Teste ferdén csavart horonnyal diszitett. Hallstadtkori.

2294. KARPERECZ, bronzból öntött. Testének külső felülete bevágásokkal gyöngysor-szerűen bordázott. Hallstadtkori. Találták Boldván (Borsodmegey).

2295. KARPERECZ, bronzból öntött. Teste külső felületén harántosan haladó domború bordák. Hallstadtkori. Ajándékozta Csoma József.

2296. KARPERECZ, bronzból öntött. Szalagalaku testének külső felülete domborodó. Hallstadtkori. Találták Szendrő-Ládon (Borsodmegey). Ajánd. Csoma József.

2297. MARKOLATOS FÉMTÜKÖRNEK NYELE, bronzból öntött. A pillért példázó nyél hosszában hornyolt. Felső részén posztamentszerű tagozott izület, ezen kétoldalú domborműben mellső lábain térdelő szarvasalak, mely a tükör lapját agancsain hordta. E lapból csak csekély rész maradt fenn. Szkytha. Ajánd. Csoma József.

2299. FIBULA, bronzból öntött. Kicsiny, háromszögű fejéből kinyuló kurta nyakán kívül domború tag, e fölött áttört ives gyűrű emelkedik. Lába hosszú, lapos lemez, vége felé kerek nyílásokkal 4 sorban szitaszerűen áttörve. Rúgója s tüje hiányzik. Az u. n. *szárny-* vagy *szántó-szer-fibulának* egy jellemző példánya. A Kr. utáni 2. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2305. KARDKÖTŐ-LÁNCZNAK RÉSZEI, összesen 16 darab, bronzból öntve s zománczezal diszítve.

Áll: egy darab madáresőr-alaku díszben végződő kampóból, melynek téglalap- és félhold-idomu lemezén az egyik oldalon vörös, fehér és barna színű beágyazott zománcz foglaltatik. — Két darab, két végén karikával ellátott középső tagból; az egyiknek négyszögű testén két kör-alaku dísz, mely a zománcz számára ki van vájva; a másiknak díszét két körív képezi, mely szintén vajt. Végre 13 darab karikából.

Közép La Tène-kori. Találták Kerekudvar községben. (Hevesmegye.) Ajánd. Csoma József.

2300. CSÜNGŐ-DISZ, bronzból öntött. Teste félhold-idomu, kissé behajló végekkel. Fölfelé álló nyele befelé kunkorodó függesztő-karikában végződik. Hallstadtkori. Találták Pusztia-Szent-Ivánban. Ajánd. Csoma József.

2301. CSÜNGŐ-DISZ, bronzból öntött, felfüggesztésre szolgáló nyéllal. Hallstadtkori.

2302., 2303. GYŰRŰ, 2 darab, bronzból. Hallstadtkori. Találták Ó-Báston (Nógrádmegye). Ajánd. báró Nyáry Jenő.

2304. FÜLBEVALÓ, bronzból, reája huzott üveggyöngyszemmel. Ez utóbbi vörös-barna testén 3 világos sárga púp. Hallstadtkori. Találták Aba-Ujváron. Ajánd. Csoma József.

2306., 2307. KARPERECZ, 2 darab, bronzból öntött. Zárt teste csavart ferde horonynyal diszített; két végén egy-egy szembenéző állatfej, szájukban peczek. Hallstadtkori.

2308. TÖREDÉK, bronzból öntött. Lapidált hengerméretű teste végén plasztikus állatfej. Hallstadtkori. Találták Nagyaluban. Ajánd. Csoma József.

2309. KARPERECZ, ezüstműből öntött. Hengerméretű teste egyik végén lapidált állatfejben végződik. A fej mögött a karikán vésett diszek. La Tène-kori.

2310., 2311. CSÜNGŐ-DISZ, 2 darab, bronzból öntött. Karikában végződő nyele alján csolnakszerű diszítés. Hallstadtkori. Találták Kassa vidékén. Ajánd. Csoma József.

2312. HALANTÉK-GYŰRŰ, bronzból. Mindkét vége apró karikába csavarodik. Az egyikben drótspirálisnak töredéke.

2313. KARIKA, ezüsből öntött, nyílt végei felé hegyesedő gömbölyü drótból képezett teste csavarvonásban halad. La Tène-kori.

2314. NYAKLÁNCZ, 10 kisebb s egy nagyobb üveggyöngyből. Hallstadtkori.

2315. NYAKLÁNCZ, 19 darab színes üvegpasztából készített szemmel. Hallstadtkori.

2316 — 2325. PILINBŐL (Nógrádmegye) származó hallstadtkori bronztárgyak: csüngő-diszek, nyilcsúcs, tűk s egyéb töredékek. Összesen 10 darab. Ajánd. báró Nyáry Jenő.

2326. KARPERECZ, bronzból öntött. Teste három nagyobb félgömbből áll; kettő mozdulatlanul függ össze, a harmadik peczekkel és kiugró nyelvvel illeszkedik amazokhoz. Az érintkezési szögletekben egy-egy hármasonallal ékesített csücsök. Kora hallstadtkori. Találták Regölyön (Tolnamegye). Ajánd. Vécsey István.

2327. GERELY, kovácsolt vasból. Teste hegye felé keskenyedő üres henger, kúpidomu tömör csücscsal. Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevű völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2328. LÁNDZSA, vasból, vésett s ezüsttel berakott. Lapja tojásdad levél-idomu, hosszában kiálló gerincszel, lefelé szélesedő tokos köpüvel, mely két szembenfekvő nyílással van áttörve; ezekben a nyél megerősítéséhez szolgáló egy vaspeczek.

Lapjának mindkét oldalán 3—3 bevéselt s ezüsttel berakott kör s apró ezüst pontdiszek. Ugyanilyen körök vannak a nyakon, ezek alatt pedig 4 sorban 3—3 haránt haladó párhuzamos kör, a melyek valamikor szintén ezüsttel voltak berakva. Díszfegyver lehetett, a mire rendkívüli s ritkán előforduló czifrázata utal.

Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevű völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2329. NYILCSÚCS, vas, vésett s ezüsttel berakott. A szakállak a középtengelytől haránt le vannak szelve.

A szakállak töven s a köpün ezüsttel berakott apró pontok. A köpü alsó részén kiálló gyűrűtag, ez alatt pedig 2 sorban 3 párhuzamos köröcske. Díszfegyver lehetett, mire rendkívüli czifrázata s ritkása utal.

Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevü völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2330—2333. KÉSPENGE, 4 drb., kovácsolt vasból. Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevü völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2334. KÉS, kovácsolt vasból. Gyengén ívelt pengéje egyélü, vastag hátfokkal. Nyélbe való nyujtványa a végén derékszögben behajlitott. Kelta. Találták a hernádbüdi *Gata* nevü völgyben. Ajánd. Gábrriel István.

2335—2344. CSATTOK, KARIKÁK, CSÜNGŐ S EGYÉB DISZEK, BRONZBÓL, 10 darab. A népvándorlási korból. (Kr. u. 1—8 század).

2345. FIBULÁNAK KÖZÉPSŐ RÉSZE, bronzból öntött. Ívelt nyaka alsó részére visszahajlitott lába hatszor körülcsavarva. Rugója s tüje hiányzik. A közép La Tène-korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2346. FIBULA, bronzból öntött. Ívelt nyakán egy vályuszerű mélyedés. A Kr. u. 1—2. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2347. FIBULA, bronzból öntött. Feje és nyaka lapos lemez, középvonalán pontsorról diszített, lába trapézidomu. Tüje és hüvelye hiányzik. A Kr. u. 1—2. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2348. FIBULA, bronzból öntött. Testén 3 makkalaku diszítés. (A 4-ik letört.) A La-Tène korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2350. FIBULA, bronzból öntött. Ellipszisidomu lemezből álló lába felületén 3 bevert pontsor, a végén kúpos gomboeska. A késői La-Tène korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2351. FIBULA, bronzból öntött, ívalaku, lába végén kicsiny gomb. A Kr. utáni 2—3. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2352. FIBULA, bronzból öntött; gerendaalaku feje merőlegesen áll ívelt nyakára. A Kr. u. 3. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2353. PAIZSDUDOR, bronzból öntött. Kúposan emelkedő kerek testének két szembenfekvő oldalán egy-egy kisebb peczek a megerősítésre. La-Tène kori.

2354. FIBULA, sűrke bronzból öntött. Teste kettős **S** alakú. A Kr. utáni 2—3. századból. Adományozta Csoma József, ki azt a Ragályi-gyűjteményből szerezte.

2355. FIBULÁNAK RÉSZE, bronzból öntött. Teste csónakidomu, belül ellipsziszalaku mélyedéssel, két oldalának szélén egy-egy kiálló kis púppal. Az ugynevezett *csónakfibulák* jellemző példánya. A La-Tène korból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2356. FIBULA, bronzból öntött. Háromszögidomu feje felső csucsán dudor, ívelt nyakán ellipsziszalaku dísz, hatszögü lába végén lencseidomu púp. Népvándorlási kor. (Kr. u. 5—6. század.)

2357. KERÉK LEMEZ, bronzpléhből. Kevésbé domborodó testének szélén négy kis nyílás a felvarrás számára. Hallstadtkori.

2358. DUDOR, bronzpléhből verve. Köridomú teste kúposan emelkedik s tövénél kivert pontsorról ékes. Kezletén két kicsiny nyílás a felvarrás számára. Hallstadtkori.

2359. FIBULÁNAK AZ ÖNTŐMINTÁBÓL KIKERÜLT, ÖSSZETAPADT KETTŐS PÉLDÁNYA. A fej mögötti peczek mind a kettőnél hosszú s egymással együtt öntve a két fibulatestet összeköti. A Kr. u. 2. századból. Ajánd. Csoma József, ki azt a Ragályi-gyűjteményből szerezte.

2360. LÁNCZ, vékony bronzhuzalból font szemekből. Népvándorláskori.

2361. EDÉNYNEK ÖBLE KÖRÜLI RÉSZE, bronzpléhből. Ivesen kanyarodó sima pereme alatt vonaldiszítés. Hallstadtkori.

2362. LEMEZ (övnek része?), bronzpléhből. Hallstadtkori.

2363. FIBULA, ezüsből. Feje félkörídomu lap, tetején egy makkalaku diszitással, melyhez a fibula tűjének megerősítésére szolgáló vasgerenda van forrasztva. Nyaka ivesen hajló, lába hatszögídomu. Népvándorláskori, a Kr. u. 4—5. századból. Találták a 2593. számú füles korszóval együtt a kassai uj köztemetőben. Ajándékozta Éder Gyula.

2364. CSATT, szaruból faragott, bronzpeczekkel. Népvándorláskori, a Kr. u. 4—5. századból. Találták a kassai uj köztemetőben. Ajánd. Éder Gyula.

2365., **2366.** TÖREDÉK (késpenge?), 2 darab, vasból. Népvándorláskori, a Kr. u. 4—5. századból. Találták a kassai uj köztemetőben. Ajánd. Éder Gyula.

2367—2372. SZIKSZÓN talált népvándorláskori tárgyak, összesen 5 darab és ugyanannyi csonttöredék. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2367. Késpenge vasból. Egyélü, nyélbe való nyulvánnyal. **2368.** Vaskarika töredéke. **2369.** Csatt, bronzból. Paizsidomu testén stilizált levélornamentum domborműben. **2370.** Vaskés töredéke. **2371.** Szijsz, végére való dísz, bronzból. Testén domborműben S alaku dísz.

2373. ZABLA, vasból. Két függőleges oldalrésze csavaralaku bemetszéssel diszített. Népvándorláskori.

2374. SARKANTYÚ, bronzból öntött. Ivben hajló szárainak egyik végén apró gomb, belső kanyarulatán föl-felé álló apró peczek. Tüskéje lapított kúpidomú. A La-Tène római-korból. (Kr. u. 1—3. század.)

2375. SARKANTYÚNAK EGYIK SZÁRA, bronzból öntött. Ivben hajló teste háromszögídomú végén tömör

gombbal. Közepén s egyik szélén 2 sorban bevert pontok. A La Tène római-korból. (Kr. u. 1—3. század.)

2376. SARKANTYÚ, bronzból öntött. Ivben hajló egyik szára végén gomb, másik szára vége letörött. Közepén kúpalakú tömören öntött tüske, mely tövén kissé kiálló gyűrűvel diszitett. A La Tène római-korból. (Kr. u. 1—3. század.)

2377. SARKANTYÚ, egy pár, kovácsolt vasból. Egyszerűen hajlított pántból áll, melynek egyik szára kurtább a másiknál. Két végén a megerősítésre szolgáló szíjj számára egy-egy gomb. Tüskéje körteidomú, belül üres kúp, hegyes véggel. Szűkülő nyakán 3 kiemelkedő vonaldisz. A La Tène római-korból. (Kr. u. 2. század.)

2378. SARKANTYÚ, kovácsolt vasból. Középe felé szélesedő, belülről homorú szárai közül az egyik hosszabb a másiknál; mindkettő végén egy-egy kifelé álló, laposfejű gomb a kapcsoló szíjj számára. Tüskéje tömör s olyan kúp, mely a szár felé horonyszerű keskenyedéssel bír. A La Tène római-korból. (Kr. u. 1—2. század.) Találták az Abauj-Szántó melletti „*Sulyomdiülő*“ nevű szőlőben a párjával együtt, a melyet azonban a rozsdá teljesen elrágott. Ajánd. Világhy Kálmán.

2379. SARKANTYÚ, kovácsolt vasból. Szára félellip-szisben hajlik, két végén egy-egy kerek füffel; az egyikben szivalaku apró szíjjpánt, 3 szegecsesl. Egyenesen álló tüskéje kúpídomú, tövén 4 párhuzamos horonnyal. Ezekon bronzpléhből való boritéknak csekély nyomai. A Kr. u. 9. századból. (Késő Karolingi-kor.) Találták a Füzéri vár fölötti erdőben. Ajánd. Wittich-Eperjesi Károly.

2380. MAGYAR HONFOGLALÁSKORI PITYKÉK, ezüsből, összesen 5 darab. Ajánd. Bubics Zsigmond.

Négy darab kerek lemezt képez, közepén kiemelkedő púppal s négylevelű virágot ábrázoló vert domború díszszel. Mindegyik alján a fel-

erősítésre szolgáló 3 peczek. Az ötödik példány, mely nyilván szíjvégnék díszé volt, négyszögű, az előbbiekhöz hasonló diszitással. Alján 4 peczek. Állítólag e lelethez tartoznak a 2381—2384. számú, vékony ezüstlemezből való pántok s egy emberi állkapocstörődék is, néhány foggal. (2385. szám.)

SZABADON.

2386. URNÁNAK TÖREDÉKE, feketére színezett cserép. Bronzkori. Találták Abauj-Szántón. Ajánd. Kristóf János.

2387. EDÉNY, szürke cserépből, korongon készült. Középkori. Találták Boldogkő-Váralján. Ajánd. Jaczenko Gusztáv.

2388—2406. KÁLYHAFIÓKOK a 17—18. századból, összesen 19 darab. Részben eredetiek, részben másolatok. Valamennyi magyarországi példány.

2407. HOMEROSZ görög költő (Kr. e. 9. század) mellszobra. Gipszöntvény antik után.

2408. NAGY SÁNDOR maczedóniai király (Kr. e. 356—323.) mellszobra. Gipszöntvény antik után.

2409. SCIPIO római hadvezér mellszobra. Gipszöntvény antik után.

IX. SZÁMU TEREM.

KÖZÉP-, UJABBKORI S MODERN KERAMIKAI TÁRGYAK.
ÓNMŰVEK. APRO-MŰVÉSZETI TÁRGYAK. VÖRÖS-, SÁRGA-
RÉZ- ÉS KOVÁCSOLT VAS-MŰVEK. HIMZÉSEK, CZÉHLÁDÁK
STB.

A KERAMIKA TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE.

Az agyagipar fejlődését s produktumait idáig nyomon követtük a csiszolt kőeszközök korszakától egész a népvándorlás koráig. A népvándorlás korában, a mikor minden mesterség tengődött s a művészet és tudomány a klastromok czelláiba szorult, az agyagművesség is a praehistorikus agyagipar nivójára hanyatlik ; az edények vagy egészen primitivek, szabadkézzel gyúrvák, gyengén égetvék s csak körömnnyomással diszítettek, vagy ha kongoron készültek is, soha sincsenek mázzal bevonva.

SPANYOL-MÓR EDÉNYEK. Az európai agyagipar fejlődésének impulzusa Keletről jó, mint a hogy a zománczos agyagedények bölcsője is Ázsia. A zománczos agyagedények technikáját az arabok hozták magukkal a Kr. utáni 8. században Spanyolországba s ottani műveltségök felvirágoztatásával megteremtették a *spanyol-mór* agyagművességet, mely a főszlyt a zománczos téglák és a falburkoló lemezek gyártására helyezte. Az európai keramikának nevezetes mozzanata, hogy a spanyol-mór keramiai művekben látjuk legelsőbbben az átlátszatlan ón-ólommázt a Nyugaton megjeleni. E máznak az volt a rendeltetése, hogy a durva, silány és likacsos agyag

felületét elfödje s így azt a porcellánhoz hasonlóná tegye. A mórok ismerték még a fémfényű máznak, az u. n. lüszternek az előállítását is, de úgy ennek, mint magának az átlátszatlan ón-ólommáznak is a titka az arab polgárosodás hanyatlásával elveszett.

OLASZ MAJOLIKÁK. Az olaszok a móroktól tanulták el az agyagművességet, de önálló iparrá csak a 13. században fejlesztették. Miután az ónmáznak s a fémfényű lüszternek a titkához nem jutottak, azokat a vörös-barna cserépből égetett legrégebb olasz edényeket, a melyeket ők majolikának neveztek, de a mit ma *mezza-majolikának* hívunk, nem mázzal, de fehér agyagból készített masszával öntötték le. Ezt a leöntést engobage (ángobázs) névvel illeti a modern technika.

Csak 1430-ban találta fel ismételten s függetlenül *Lucca della Robbia* firenzei szobrász az átlátszatlan, fehérszínű ón-ólommázt s ezzel az olasz keramika fejlődésében új korszakot nyitott. Lucca della Robbia maga agyagból domborműveket s szobrokat mintázott s ezeket fehér mázával vonta be, hogy állandókká tegye, majd működési körébe vonta unokaöcsészét, *Andréát* (1437–1528), a kinek ismét fia, *Giovanni* és *Girolamo* lettek művésztének folytatói.

A Robbiák féltve őrzött titka s technikája csakhamar elterjedt Itáliában s egymásután Faenza, Urbino, Pesaro, Gubbio, Savone stb. városok mind nagyobb s nagyobb virágzásra emelik az olasz majolika-gyártást azzal, hogy az itt működő mesterek készítményeiket művészi becsükké teszik azáltal, hogy kiváló művészeknek, leginkább pedig Marc Antonionak és Rafaelnek rajzai után klasszikai, mythológiai és bibliai vonatkozású képeket festenek azokra ragyogó színezéssel.

Az olasz majolika legbecesebb specialitása az a fémfényű máz, a melylyel a spanyol-mór keramikában

IX. SZÁMU TEREM.

már találkoztunk, de a melyet a 16. század huszas évei körül Derutában ismét feltaláltak s később Gubbióban *Giorgio Andreoli* keramikus vitt a legnagyobb tökélyre. A derutai lüszter aranysárga, a gubbiói rubinvörös és gyöngyházfényű volt. Ezzel a fajta mázzal disziti ma a pécsi Zsolnay-gyár is hires edényeit, ehhez hasonlókat alkalmaz végre a Ginori és Cantegalli firenzei gyár és Clément Massier keramikus Párisban.

Az olasz majolikák gyártása a műpártoló fejedelmek támogatása mellett a 16. század közepéig élte fénykorát, de már a 16. század elején nagy ellensége támadt a khinai porcellánban, mit 1508-ban hoztak a portugallok először Európába. A khinai porcellán versenye folytán 1610-től kezdve az olasz majolika-gyártás mindinkább hanyatlik s ha készülnek is még olasz majolika-edények, azokat többé nem lehet az igaziakkal egy színvonalra helyezni.

Mivel azonban a khinai porcellán abban az időben Európában még oly drága volt, hogy csak uralkodó fejedelmek szerezhették meg, (1717-ben a szász fejedelemnek a porosz király 124 darab khinai porcellánból készült edényért ezer dragonyost adott!) mindaddig, amíg Európában a porcellánt nem sikerült jutányos áron előállítani, a fajánszedényeknek általános keletük volt. Nemesak hogy tovább is fennállanak a már meglévő gyáarak, de Európa minden államában újabb fajánszgyáarakat alapítanak, a melyekben a porcellánedények formáit és színeit igyekeznek utánozni, hogy legalább külsőleg hasonlitsanak azok a drága portékához.

Európában a fajánsz küzdelme a porcellánnal a 19. század elejéig tart s mindenütt más-más pályát fut be. Végkép azonban még ma sem szorult ki, mert az olcsó porcellán mellett párhuzamosan maig is gyártják a fajánszedényeket.

NÉMETALFÖLDI FAJÁNSZ. A régi fajánszgyártás terén az első helyet *Hollandia* foglalja el, a hol 1584-től 1800-ig 759 fajánszgyárban, köztük a világhírű *delft*-iben, dolgoztak. A hollandi fajánszgyártás azonban nem a 16. században kezdődik; előzményei a 15. századba nyulnak vissza s a hasas korsók egy fajtáját *Jakoba's Kanntjes*-eknek nevezik, mert gyártásukat az 1436-ban Teylingenben elhunyt Jakobának tulajdonítják.

FRANCZIAORSZÁGI FAJÁNSZOK. A francia fajánszok között becsre és különlegességre nézve a *Palissy-féle* és az *oironi* fajánsz, vagyis az u. n. *Henry deux* állítható a legelső helyre. *Bernard Palissy* 1510-ben született Perigord közelében, földhöz ragadt szegény szülőktől. Az olasz majolika és szobrászat remekei hasonlók teremtésére sarkantyúzták a tette vágyó, ernyedetlen szorgalmu férfit, aki 16 évi fáradságtalan kísérletezés után, kimondhatatlan nyomor s küzdelmek között feltalálta azt a fényes, színes mázt, melylyel mesterműveit díszítette. A Palissy-féle edényekre azonban nemcsak ez a kemény és fényes, helyenkét számos és majdnem csak nagyító üveggel észrevehető apró hajszálrepedésektől áthatott máz a jellemző, hanem jellemzők azok a domborművek is, melyeket a mester részint a mithológiából és a bibliából, részint pedig a Páris környékén előforduló állatok s növények sorából választott ki s mintázott az edényekre. Ez utóbbiak közül halakat, kígyókat, bogarakat, gyíkokat, lepkéket meg mindenféle gyümölcsöt s levelet látni Palissy edényein. Palissy képzett író is volt s mint ilyen, az asztrológia és az alchémia babonái ellen küzdött írásaiban, a miért bebörtönözték. Franciaország e nagy embere, a kinek nevéhez a francia keramika dicsősége fűződik, 80 éves korában a Bastille börtönében halt meg. Ma szobra a sèvres-i keramikai muzeum főkapuja előtt áll.

Az *oironi fajánszot* sárga alapanyagból formált, átlátszó ólomházzal bevont s rendkívül ügyesen mintázott tárgyak képviselik Némely darab II. Henrik francia király (1547–1559) czimerével lévén diszitve, e fajánszt *Henry deux*nek is nevezik. Eme agyagárak készitési helye a Thouar közelében fekvő oironi kastély volt, a hol 1529-ben Heléne de Hangest indította meg készitésüket. Az oironi edények arabeszkyszerű diszítését a még lágy agyagba benyomták s a mélyedéseket barna agyaggal kitöltötték és kisimitották, az egészet pedig átlátszó ólomházzal bevonták. Jelenleg mindössze vagy 50 darabot ismernek az oironi fajánszból s ezeket darabonkint 30,000—60,000 frankkal is fizetik a ritkaságyűjtők.

A németalföldiek nagy sikerén felbuzdulva, a 17. század folyamán Franciaországban is egyremásra keletkeznek fajánszgyárak. Igy *Rouen*-ban, a hol Nicolas Poirel 1644-ben 50 évre kap szabadalmat „khinai porcellánt és hollandi fajánszot gyártani“, továbbá *Neversben*, *Moustiersben*, *Strassbourgban*, *Avignonban*, *Beauvaisban* stb., a melyeknek javarésze azonban a rouenivel együtt a 18. század végén beszüntette működését, mert az angol gyártmányokkal nem birt versenyezni.

NÉMETORSZÁGI FAJÁNSZ. Németországban a két *Veit Hirschvogel* (1441—1525; 1471—1553) és *Hirschvogel Ágoston* (1488—1560) neveihez fűződik a fajánszgyártás története. Ez utóbbi mesterségét Urbinóban s Velenczében kitanulván, Nürnbergben műhelyt alapított, a melyben többszinű, áttetsző mázzal bevont agyagárakat, főként azonban domborműves kályhákat és korsókat készített. E mellett nagyszámban keletkeztek fajánszgyárak Németország más városaiban is, így *Ansbachban*, *Bayreuthban*, *Salzburgban*, *Kölnben* stb. A felső frankföldi *Kreussen*-ből származnak az u. n. apostol-korsók:

IX. SZÁMU TEREM.

kemény kőedényből való, sómázás edények, a melyek oldalán a tizenkét apostol képét ábrázolták domborműben. Kreussenben gyártották a szintén kőedényből való czimeres korsókat is, a melyek egyes darabjai valóságos remekek; a legismertebb példányok a német választófejedelmek arczképeivel vannak diszitve, mások ellenben sokszor a megrendelőnek és családjának czimereit vagy arczképeit tüntetik elő. Hasonló fajta edényeket készítettek még a 16. és 17. század folyamán *Rüdesheimtől* kezdve a Rajna mentén *Grenzhausenben*, *Raerenben* s több más helyen, míg *Siegburgban* egy szürkés-fehér, kőkemény-ségű, hengeridomu, magas sörös kupát az u. n. Schnellé-t gyártották, melynek oldalait benyomott reliefek diszitik. A németországi gyárak e mellett szép kályhákat is produkáltak, de e nemben a valódi remekek a svájci *Winterthur* városában élt Pfau-család műhelyéből kerültek ki.

AZ ANGOL FAJÁNSZ. A modern fajánsz tulajdonképeni hazája Anglia. Itt ment át a 18. század első felében az alapanyag azon a lényeges változáson, hogy a kikészített agyagot finomra őrölt kvarcczal keverték és körülbelől 1000 C foknál kiégették, miáltal a fajánsz minden eddig ismertnél keményebbé s állagában tömörebbé vált. Ezenkívül változás áll be a máz összetételében is, mert az angol keramikus boraxot ad hozzá. Mindez együttvéve egy kemény, csengő s szép porcelánszerű masszát ad, melyet angol fajánsznak neveznek. Az angol fajánsz tökéletesítője s ezzel az angol keramika legkimagaslóbb alakja *Josiah Wedgwood*, kinek működését alább méltatjuk.

A MAGYARORSZÁGI AGYAGMŰVESSÉG legrégebb emlékeit a lakások fűtésére szolgáló cserépkályháknak leginkább Felső-Magyarországon s Erdélyben található fiókjai képezik. A legrégebb magyarnak tartható ilyen

IX. SZÁMU TEREM.

kályhafiók töredéke a 14. század végéről való s egy nyilazó lovas vitéz domborműű képével van díszítve. A 16. században még ugyan ritkábban, de a következő századokban már sűrűn fordulnak elő nemesak kályhafiók, de a már finomabb fehér cserépből készült más-fajta produktumok is.

A 17. és 18. századbeli magyar kályhafiókokon, miket gipsz- vagy faformákban néha csillámpikkelyekkel kevert agyagból készítettek s leginkább zöld ólomházzal, elvértve azonban sokszínű mázzal is bevontak, sajátos izlés nyilatkozik meg. A domboruan kinyomott lapok mustrái között sokszor fordul elő a magyar lovas vitéz, szájában óriási pipával és a díszedényből kinövő virágcsozor, a jellemző tulipánnal és szegfűvel.

Azt kell hinnünk, hogy a fehér színű, átlátszatlan ónmázos edények gyártása a 17. század legelején honosodik meg nálunk, mert az idáig ismert ilyfajta legrégebbi edény az 1609-ik évszámmal van jelölve. A Kassai Múzeum tulajdonában levő legrégebbi ónmázos festett edény (2416. sz.) 1617-ből való.

E magyar ónmázos edényeket az olasz majolikáéhoz hasonló fehér színű mázon kívül különösen az jellemzi s teszi az európai hasonló nemű edénycsoportoktól megkülönböztethetővé, hogy azokon kóbalt-kékkel, áttetsző vas-sárgával, rézölddel és mangánibolyával a magyar izlésre jellemző tulipán- s rózsavirágból álló ornamentum van festve, úgy, hogy a festett dísz, a régi magyar himézések módjára, nem az egész felületre, de annak csak egy kis részére terjed ki. Különösen a 17. század végén készült edények ónmáza bir igen szép hófehér színnel s egyenletes felülettel.

A fehér mázas edényeken kívül ismerünk ebből a korból olyan levendula-kék ónmázzal borított darabokat is, a melyeknek testén sárga és fehér szegfűből s tuli-

IX. SZÁMU TEREM.

pánból komponált virágcsokrok vannak festve, minél fogva azok a neversi fajánsz másaivá lesznek s így francia befolyásra engednek következtetni. Ezek ellenében a fehér ónmázások nemcsak a színek összeállításával s a nagyobb tálak formáival, de mert a mázban az olaszokéhoz hasonlóan a bóraxnak a jelenléte is kimutatható, arra utalnak, hogy azok készítői az olasz majolika hatása alatt állottak.

Hogy *mikor* készültek ezek az edények, azt a rendszeren rajtuk látható évszám kellőképpen megmagyarázza. E mellett sokszor azt is megtudjuk, kinek a számára készültek, mert a megrendelő nevét s czimerét azokra gyakran felfesttette, de hogy *hol* készültek, arra eddig nem felelhattünk, mert egyetlen egy olyan példányt sem ismerünk, a melyen a készítés helye fel volna tüntetve.

A 17. századtól kezdve a 18. század elejéig ismét egy ezektől eltérő, különálló csoporttal találkozunk. A leginkább Pozsony-, Trencsén- és Nyitravármegyéből kikerülő ilyen edények máza vagy szép fehér, néha kékes, vagy levendula-kék, vagy pedig narancssárga, a díszítésül szolgáló motívumok pedig kék, sárga, riktó zöld és ibolya zománcszínekkel vannak vastagon az edények falaira felrakva. E motívumok már nem csupán az egyszerű tulipán- s rózsavirágból állanak s az edények csak kis területére szorítkoznak, de az egész felületet elborítják s a czéhkorsókon a mesterséget jellemző szerszámokat, verses és prózai feliratokat, a czéhmesterek neveit stb. tüntetik elő. Jellemző, hogy a tót izlésű edényeken szentek képeivel, leggyakrabban Nepomuki Szt.-Jánossal és Szűz Máriával, találkozunk. Ezenkívül eme edények ornamentikájában helyet talál a tulipán, a rózsza, a szegfű, a harang- és a búzavirág, továbbá a szőlőlevél, a szőlőfürt s a figurális színes ornamentumok egész sorozata:

IX. SZÁMU TEREM.

pásztor a nyájával, fuvaros paraszt a szekérével, szarvas, madár, nyúl stb.

Mindezeket az edényeket, vagy azok legnagyobb részét, a Németországból kivándorolt s Morvaországon át a 16. század közepe táján hazánkba költözött s itt főkép Szobotistye, Bocska, Szent-János, Kosztolány s Nagy-Lévárdon megtelepedett anabaptisták — *habánerek* — készítették, a kik a fehér cserépedény készítésének mesterségét magukkal hozták. Ezekről írja 1634. márcz. 1-én gróf Esterházy Miklós Pozsonyból a feleségének: „Az új körösztenyek, hogy feljöttem, hoztak volt holmi gyermekeknek való cserepeket“, majd 1635. júl. 21-én Lakompakról: „Az új körösztenyek, a rosszak, *ónot* kérnek . . . Adjon a porkoláb valami két mázsát nekik s meg köll mondani, hogy készítsék el a kályhákot“, — a mi arra tanít, hogy a habán fazekasok főuraink számára is dolgoztak. A régi korsók egyik fajtáját Bártfa és Lócse környékén a köznép, anélkül hogy ennek okát tudná adni, ma is „*stare krescianszke dzsbanki*“, vagyis *ó-keresztény korsóknak* hívja, ami mindenesetre az anabaptista „habaner“ nép fazekasságának a hagyományán alapul.

A finomabb fehér cserépedény többé-kevésbbé művészi kivitelű gyártására hazánkban különösen a 18. században alakulnak egyes gyárok. Ezek hosszú sorát a *holicsi* nyitja meg, melyet 1746-ban alapított Ferencz császár s valószínűleg Elzász-Lotharingiából betelepített munkásokkal, a mire a gyárban készített edények stilusa utal, amely határozottan Rouen és Strassburg jellemző termékeire vall. A legrégebb fajta holicsi edény durva fajánszból való, fölötte vastag ónmázzal van bevonva s felülete elszórt virágokkal váltakozó csokrokkal, bogarakkal, lepkékkel s gyümölcsökkel díszített. A második fokot már a fejlődés jellemzi: az ónmáz vékonyabb, fehé-

rebb, a domborműves rajzok körvonalai élesebbek, a festés biztosabb s ügyesebb kézre valló. Ez a korszak körülbelől 1787-ig tartott s az ekkor gyártott edények a külföldi fajánszok legjobbjáival versenyeznek. 1787 körül végre a gyár az u. n. finom fajánszt, vagyis az angol cserépedényt kezdte készíteni. A máz átlátszó lesz s az edényeken a kézzel festett, vagy a lehúzó képek módjára készült rajzok, tájképek, amorettek stb. jelennek meg. Az anyag beszerzése s a repedéstelen máz készítése igen sok nehézségbe ütközvén s az angol fajánszszal nem versenyezhetvén, a gyár 1825 körül megszűnteti működését.

A holicsin kívül fajánszgyárak voltak még: *Tátán, Stomfán, Kassán, Körmöczbányán, Iglón, Budán, Pápán, Városlődön, Miskolczon, Murányban, Apátfalván, Sárospatakon, Rozsnyón, Telkibányán, Hollóházán, Korponán* és Erdély több helyén. Ezekről részben alább esik szó.

A fajánszból készült s imént tárgyalt finomabb magyar edények csoportjával szemben áll a közönséges cserépéből készített magyar parasztedény csoportja, a mely a divatnak nem lévén úgy alávetve mint a „szalonszerép“, ősidők óta állandó alakokat s a diszítésben eredeti, naiv felfogásról tanuskodó, de igen sokszor biztos kézzel, mondhatni művészi öntudattal odavetett motivumokat tüntet fel, a melyek a nemzeti génusz mindmegannyi megnyilatkozásai s már csak azért is becsesek, mert készítőinek eredeti egyéniségét mutatják. Az edények eme csoportjába tartoznak a Kalotaszeg vidékén előforduló u. n. *túri edények*, az erdélyi kékszinű *sgrafittó edények*, a *székely bokályok*, a magyar, tót és német-szász korszok s végre a *gyüdi*, a *mezőtúri*, a *sentesi* és a *mohácsi korszok* stb.

A modern fajánszgyárak sorában a legkittünőbb a Zsolnay-féle pécsi gyár. Erről alább esik szó.

IX. SZÁMU TEREM.

A PORCZELLÁN. A porcellánnak főalkotó része a kaolin (porcellánföld) s a földpát. E kettőnek magas tűzben való kiégetése által egy fehér, aczélkeménységű, teljesen tömött s áttetsző anyag, a porcellán, keletkezik, a melyre még egy teljesen átlátszó s hasonló keménységű földpátos mázat égetnek, úgy, hogy az a porcellán anyagával összeforr. A porcellánedények díszítése fémoxydokból álló festékekkel történik. Ezek alkalmazása kétféle: máz alatt és máz fölött. Az első esetben a festéket a már kiégetett, de még mázzal be nem vont edényre festik s csak ezután égetik rá a mázt. De mivel nagyon kevés olyan fémfesték létezik, a mely a magas porcellántűzet kibírná, a régi európai porcellánok máz alatti festését kizárólag csak kóbaltkéekkel végezték. A sokszínű díszítés mindig a már beégetett mázra lett festve és egy harmadik gyengébb tűzben beégetve. A modern porcellángyártás (berlini, rórstrand, kopenhágai, sèvres-i stb. gyárak) máz alatti festékei a kéken kívül a zöldre, a halvány vörösre és a szürkére is kiterjednek.

A porcellánt a khinai nép már ősidők óta ismeri. Európában *Böttger János Frigyes* német alkhimista találta fel, egészen véletlenül, a mint Drezdában a bölcsök kövének előállításán fáradozott. Miután parókájának fehér porában véletlenül megtalálta a porcellán egyik főalkotó részét, a kaolint, 1709-ben sikerült neki az áttetsző porcellánt előállítania. Az első porcellángyárat Meissenben alapították s magát Böttgert tették meg az igazgatójának. Árulás révén a porcellánkészítés titka eljutott Bécsbe, a hol 1718-ban alapították a később oly nagy hirre vergődött gyárat. A meisseni gyár kárára alapult a berlini királyi porcellángyár is 1750-ben.

II. Frigyes porosz király ugyanis a hetéves háboruban nemcsak a legszebb mintákat vitte magával Meissenből, de hadi zsákmány czimén

elhurcoltatta a gyár legügyesebb festőit is. Az így alapított berlini gyár produktumainak terjesztésére a porosz király eléggé különös eszközöket használt. Így például elrendelte, hogy egy zsidónak sem ad engedélyt a nőülésre, ha a királyi porcellángyárból legalább egy porcellán-service-t nem vásárol. Ezért abban az időben a berlini porcellánt »zsidó-porcellán«-nak is nevezték.

A nevezetesebb európai porcellángyárak többnyire a 18. század közepe táján alakulnak. Így: a *höchsti* 1740-ben, a *szentpétervári* 1756-ban, a *frankenthali* 1755-ben, a *nymphenburgi* 1758-ban, a *kopenhágai* 1735-ben, a *docciai* (Firenze mellett) 1735-ben stb. Nálunk a herendi porcellángyár csak 1839-ben keletkezett.

24. SZÁMU SZEKRÉNY.

2410. FÜLES KANCSÓ, majolika-cserép. Testén virágok között egy futó szarvas festve. A 18. századból, Szepesmegyéből.

2411., 2413., 2421., 2422. ORVOSSÁGOS EDÉNYEK, majolikacserépből, fehér ónmázzal s kékszinű zománccfestéssel. A 17. századból. Ajánd. Koretkó Antal.

2412. TÁL, majolikacserép, fehér ónmázzal és sokszinű zománccfestéssel. Lapja közepén levélkoszoruban az egykori tulajdonos M P betűs monogrammjá s 1693 évszám. Magyar. Ajánd. Kaynár Vilmos.

2414. TÁNYÉR, majolikacserép, fehér ónmázzal s fekete festéssel. Peremén e fölirat: SPACZAY MARIA 16 * 83. Magyar. Ajánd. Deutsch N.

2415. FÜLES KORSÓ, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinű zománccfestéssel. Testén nagyobb virágcsokor s 1757 évszám festve. Felsőmagyarországi, a 18. századból. Ajánd. Kaplárcsik Mihály, ki azt Knizer János iglói borkereskedőtől kapta.

Magyar fajánszedények a 17—18. századból.

2416. FEDELES KORSÓ, majolikacserép, fehér ónmázzal és sokszinű zománczfestéssel. Testén levélkoszoruban I. B. V. S betűk és 1617 évszám. Kerek fedele ön. Magyar. Ajánd. Szányi Gyula.

2417. FÜLES KORSÓ, cserép, krómsárga mázzal, sokszinű zománczfestéssel. Testén nagyobb virágcsokor. A 17. századból. Bártfáról. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2418. TALPAS TÁNYÉR, majolikacserép, fehér ónmázzal és sokszinű zománczfestéssel. Köralaku teste gerezdes. Lapján kettőskörben levélesokor, e fölött C B betűkből álló monogram és 1678 évszám. Magyar. Ajánd. Lasz-gallerné urnó.

2419. FÜLES KANCSÓ, majolikacserép, fehér ónmázzal és sokszinű zománczfestéssel. Gerezdes testén olló, tűtartó, két befűzött tű és vasaló, fölötte 1694 évszám, két oldalt egy-egy nagyobb csokor. Valamelyik magyarországi szabócéhé volt.

2420. TÁL, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinű zománczfestéssel. Peremén levélkoszoruban H S betűk és 1687 évszám. Magyar. Ajánd. Klimkovics Béla.

2423. FÜLES KORSÓ, vörös cserép, áttetsző ólom-mázzal, sokszinű zománczfestéssel. Testén tájképek. Felsőmagyarországi, a 18. század végéről. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2424. FÜLES KANCSÓ, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinű zománczfestéssel. Testén oszlopalaku díszek között három virágcsokor, füle alatt 1769 évszám. Felsőmagyarországi. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2425., **2436.** PLAKETT, 2 darab, fajánsz, áttetsző ólommázzal. Lapján Krisztus a keresztfán s Mária és János apostol alakjai. A 19. század elejéről.

2426. TÁL, majolikacserép, fehér ónmázzal sokszinű zománczfestéssel. Peremén fák, házak, sugárzó nap s

felhők, lapján zöld koszoruban 1701 évszám. Háta kékre zománczozott. Magyar.

2427. FEDELES KANCSÓ, fajánsz, fehér ónmázzal, sötétkek zománczfestéssel. Testén növényornamentumok, füle alatt 1731. Fedele ón. Felsőmagyarországi. Ajánd. Dávidkó István.

2428. FÜLES KORSÓ, vörös cserép, áttetsző ólom-mázzal, sokszinü zománczfestéssel. Testén levélkoszoruban kovács-ülő, két lópatkó, két harapófogó s két kalapács. Füle mögött 1801 évszám. Valamelyik hazai kovács-czéhé volt. Ajánd. Gedeon Gáspár.

2429. FÜLES KANCSÓ, vörös cserép, áttetsző ólom-mázzal. Teste mértani mustrákkal diszitett. Felőmagyarországi népies fazekasmunka a 19. század elejéről.

2431. FÜLES CSÉSZE, majolikacserép, fehér ónmázzal és sokszinü zománczfestéssel. Oldalán csillagokkal, félkörivekkel, rácsművel és kartusokkal diszitett szalag, alsó szélén liliomvirágalakú ornamentumokkal és levél-csomókkal. Fülén kékszinü csigavonal-dísz. Magyarországi habán fazekas munkája a 17. század végéről, vagy a 18. elejéről. Ajánd. Bálint Károly.

2432. FÜLES KANCSÓ, vörös cserép, áttetsző ólom-mázzal. Testén virág- és csipkedísz. Felsőmagyarországi, a 18. századból. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2433. FÜLES KANCSÓ, vörös cserép, áttetsző ólom-mázzal, sokszinü zománczfestéssel. Testén virágkoszorú, nyaka alatt tót felirat. Felsőmagyarországi paraszt gelen-esér-munka 1871-ből.

2434. TÁNYÉR, majolikacserép, áttetsző ólom-mázzal és sokszinü zománczfestéssel. Lapján vágató huszár. Magyar, a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2435. FEDELES KANCSÓ, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinü zománczfestéssel. Testén levél- és vi-

rágdiszek, fedele ön. Felsőmagyarországi, a 18. századból. Ajánd. Martoncsik András.

2439—2467. Különböző edények és készletek a telkibányai (regéczi) gyárból. Összesen 29 darab.

A *telkibányai* (regéczi) gyárat 1820 körül Bretzenheim Ferdinánd herceg alapította regéczi birtokán a fa értékesítése céljából. A gyártásban maga a herceg is érvényesítette befolyását s az ő idejében a legjobb izléssel kiállított fél-porzellántárgyak készültek a gyárban. A telkibányai volt az első gyár hazánkban, a melyben porcellán készült. Ezek legszebb darabjai Windischgraetz herceg sárospataki kastélyában ma is láthatók. A gyár első bérelője a herceg Mayer nevű igazgatója volt, kit Moll József kassai, utóbb Friedmann boldogkőváraljai, később Martini és Gerhardt kassai lakosok követtek. 1860-ban a gyár Fiedler Gyula kezeire került, ki azt 1899-ben Wittich és Társának adta át. Ma Istványi kezelteti Hollóházáról. A régiebb időkben szürkesszínű, fél-porzellánszerű áru és kőedény készült a gyárban. Ezek REGÉCZ bélyeggel és évszámmal vannak ellátva. Fiedler alatt a gyár jegye TELKIBÁNYA lett. A gyár 1870 óta főképen közönséges árút produkált, Wittich Gusztáv vezetése alatt azonban majolikacserépből diszedények is készültek, a melyeknek művészi diszité-sére Wittich nagy gondot fordított.

2439. TÁNYÉR, leveles ornamentummal, 1838-ból. Ajánd. Vozáry Mór.

2441. TINTATARTÓ, petrezselyemlevél-mustrával. A 19. század közepéről. Ajánd. Born Brunó.

2442. FEDELES DOBOZ, 1862-ből. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2443. TÁL, 1863-ból. Ajánd. Born Brunó.

2444. HORDÓCSKA, a múlt század negyvenes éveiből. Ajánd. Born Brunó.

2445. CSÉSZE, kékes-szürke, kemény kőedény. A legrégibb példányok közül való. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2446. TÁNYÉR, csipkésen bevagdalt peremmel, lapján domborműves akanthusz-levelek, fenekén csillag. A múlt század első feléből. Ajánd. Born Brunó.

2448. CSÉSZE, porcellán, részenként aranyozva. Teste rokokó volútát képez. 1862-ből. Ajánd. Born Brunó.

2449. SÓ- ÉS PAPRIKATARTÓ, 1861-ből. Ajánd. Lipsey Viktória, a kassai Orsolya-szüzek zárdájának főnöknője.

2451. SÓTARTÓ, 1846-ből. Ajánd. Born Brunó.

2452. TÁL, a mult század 60-as éveiből. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2453. KULACS, 1863-ból. Egyik oldalán nagy virágbokréta, a másikon levélkoszorúban *Baráti emlékül 1863.* fölírat. Ajánd. Komjáthy Lőrincz.

2454. GYÜMÖLCSTÁL, vörös, zöld zománczfestéssel és aranyozással. Lapján domborműben szőlőlevelek. 1864-ből. Ajánd. Wittich Gusztáv.

2456. FEDELES DOBOZ, petrezselyemlevél-mustrával diszitett. 1841-ből. Ajánd. Born Brunó.

2457. GYÜMÖLCSTÁL, a mult század 60-as éveiből. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2459. CSÉSZE; teste rokokó kartust ábrázol. 1862-ből. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2460. SÓ- ÉS PAPRIKATARTÓ, 1847-ből. Ajánd. Pásztor István.

2461. FŰLES BÖGRE, 1862-ből. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2462. TALPAS TÁL, a mult század 60-as éveiből. Ajánd. Born Brunó.

2463. KULACS, kék és zöld zománczfestéssel. A mult század 40-es éveiből. Ajánd. Born Brunó.

2464. TÁNYÉR, lapján fogas lombozattal. 1863-ból. Ajánd. Fiedler Szilárd.

2465. TÁNYÉR, áttört peremmel. A mult század első feléből. Ajánd. Born Brunó.

2468. KÁLYHAFIÓK MINTÁJA, bükkfa, homoruan bevéssett mustrával, mely díszedényből kihajló virágcsokrot ábrázol. Magyar, a 17. századból.

2469—2471. POHÁR, 3 drb., vörös cserép. A 15—16. századból. Találták Kassán, házépítés alkalmával. Ajánd. Herditzky János.

2472. KÁLYHAFIÓK, zöld ólomházzal borított cserép. Közepén csésze-idomu, homoru mélyedés. A 16. századból. Az u. n. „Schüssel-Kachel“-ek csoportjába tartozik. Találták Kassán, az ajándékozó udvarán a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2473. KÁLYHAFIÓK, zöld ólomházzal borított cserép. Lapja közepén szakálas férfi balra néző, domboru mellképe, fején barettel. A 16. századból. Találták Kassán, az ajándékozó udvarán a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2474. FÜLES BÖGRE, feketés-barna cserépből. Magyar, a 15—16. századból.

2475. FÜLES KORSÓ, szürke cserépből. Magyar, a 16—17. századból.

2476. KÁLYHAFIÓK, zöld ólomházzal borított cserép. Lapjának bemélyített közepén fölkörives dongaboltozat alatt, balusztrád mögött sisakba s páncélba öltözött férfi jobb felé tekintő képe. Háta mögött kiemelkedő betükkal e fölirat: IVDICIVM. A balusztrád középső lapján 1579 évszám. Találták Kassán, az ajándékozó udvarán, a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2478. KÁLYHAFIÓK, zöld ólomházzal borított cserép. Lapján félkörives dongaboltozatu, pilaszterekkel bíró renaissance architektura alatt kissé jobbra néző koronázott nőnek domboru mellképe, puffadt ujjú ruhával s fodros gallérral. A 16. századból. Találták Kassán, az adományozó udvarán, a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2480. KÁLYHAFIÓK, zöld ólomházzal borított cserép. Besülyedő lapján félkörives dongaboltozatu, pilaszterekkel határolt ablakban szakálas férfi domboru mellképe, fején tollas barettel, nyakában kétsoros lánczczal. A 16. szá-

zadból. Találták Kassán, az adományozó udvarán, a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2481. BÖGRE, sárga cserépből. Magyar, a 15—16. századból.

2482. BÖGRE, fehér cserépből. Peremén hullámvonalban haladó plasztikus, csipkeszerű dísz. Magyar, a 14—15 századból.

2483. KÁLYHAFIÓK, zöld ólommal borított cserép. Lapjában domborműben gazdag renaissance lombdiszítés és szőlőfürtök. A 16. századból. Találták Kassán, az ajándékozó udvarán, a földben. Ajánd. Pausz Tivadar.

2479. VIRÁGTARTÓ EDÉNY, majolika-cserép, sokszinű zománcfestéssel és aranyozással. Modern. Készült a telkibányai gyárban. Ajánd. Wittich Gusztáv.

2484. FÜLES BOKÁLY, vörös cserépből. Magyar, a 16—17 századból.

2485. BUTYKOS, zöld ólommal borított cserép. Kapsos könyvet ábrázol. Magyar, a 17. századból.

2486. FÜLES BÖGRE, vörös cserépből. Nyakán benyomott szalagdísz. Magyar, a 16—17. századból.

2487. KÁLYHAFIÓKNAK DARABJA, zöld ólommal borított cserép. Lapján jobbra néző, hosszú, hegyes szakálu férfi domboru mellképe. Fején karimás kalap, felső testén talár, felhajtott gallérral. A 16. századból.

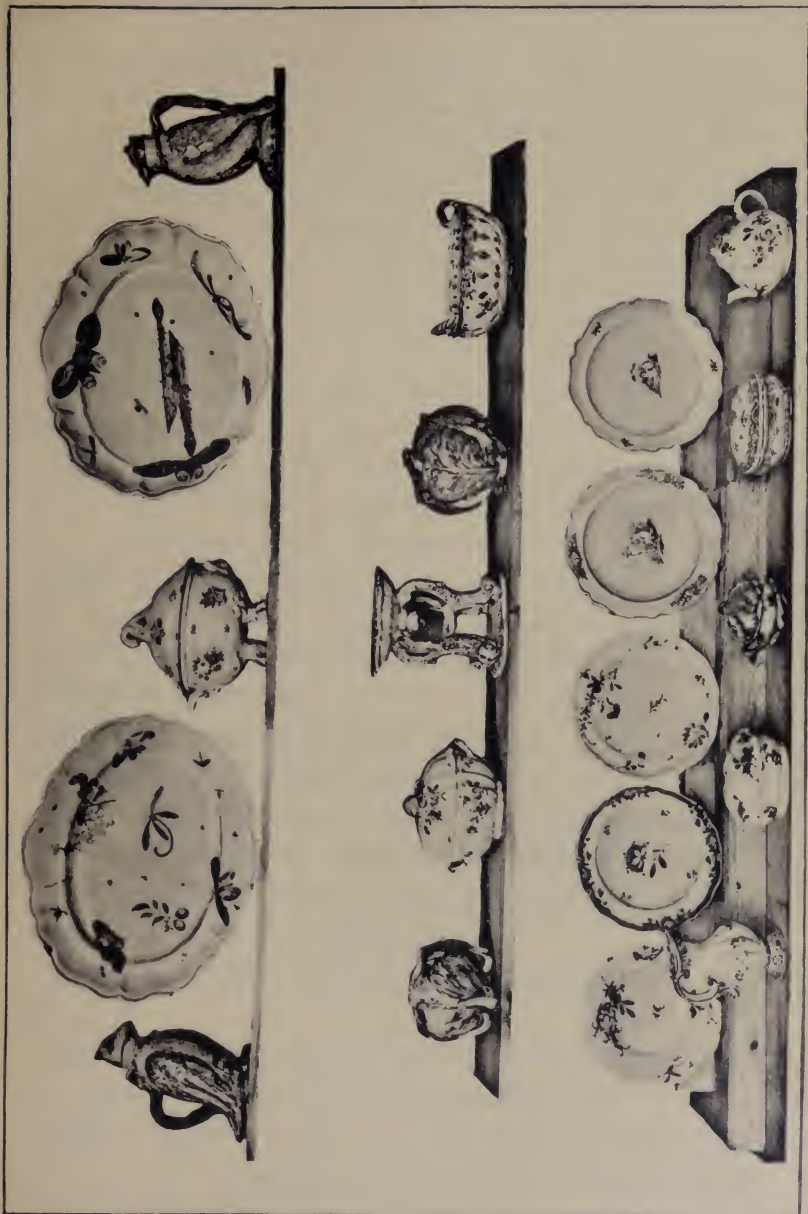
2488. FÜLES KORSÓ, szürke cserépből. Magyar, a 15—16. századból.

2489. KÁLYHAFIÓK MINTÁJA, bükkfából. Lapján homoruan egy négylevelű rózsza bevésve. A 17. századból.

25. SZÁMU SZEKRÉNY.

2490—2514. Holicsi fajánsz-edények. Összesen 25 drb.

A *holicsi* (Nyitra megye) híres fajánszgyárat 1746-ban Ferenc magyar király alapította. Régi, nagyszabású üzemében a külföldi, első sorban az angol fajánszgyárak által szorítva s versenyképességében

Holicsi edények a 18. századból s a 19. század elejéről.

megbénítva, működését 1825-ig tartotta fenn, a mikor végkép megszűnt. A 18. század folyamán produkált s egykor nagy hirre vergődött és messze földre elterjedt termékei közül mindvégig gyártja a fehér ónmázzal borított, színes virágokkal s csehjelvényekkel diszitett edényeket, asztaldiszeket s egyéb készleteket. A 19. század elején ólom-mázás edényeket készít, miket gyakran ékesít a lehuzó-képek modorában alkalmazott díszekkel. A gyár jegyét az edény fenekére festett egyszerű H betű képezte, a mihez sokszor egy más betű, talán az illető csoport munkavezetőjének, vagy a festőnek névbetűje járul. Az ólom-mázás edények bélyegét benyomott *Hollitsch* képezi.

2490. TÁNYÉR, gyengén gerezdes peremmel, lapján nagyobb rózsacsokor s elszórt apró virág. A 18. századból.

2491. FEDELES TÁL, két nagyobb virágcsokorral s elszórt apró virágokkal diszitett. Fedelén plasztikus alma. A 18. századból. Ajánd. Ellinger János.

2492. FEDELES KANNA, peremén domboru gyöngy-sor, fedelén domboru virágok s levelek. A 18. század végéről. Ajánd. Lipsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2493. TÁL, lapján szőlőfürt és lepkék. A 18. századból. Ajánd. dr. Majorossy Géza.

2494. TÁNYÉR, ólom-mázás. Lapján lehuzó-képekkel diszitve. A 19. század elejéről. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2495. GYÜMÖLCSTARTÓ, négy delfint ábrázoló vólutás lábon áll. A 18. századból.

2496. FEDELES DOBOZ, festett virágokkal. A 18. századból.

2497. FEDELES FÜLES KANNA, virágdíszítéssel. A 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő.

2498. TÁNYÉR, hullámosan bevagdalt széllel, virágokkal. A 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2499. TÁNYÉR, csipkés széllel, festett tájképpel s virágokkal diszitve. A 19. század elejéről. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2500. FÜLES IBRIK, tájképpel s virágokkal. A 19. század elejéről. Ajánd. Ellinger János.

2501. TÁNYÉR, nyolczszögü lapján virágokkal. A 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő.

2502. TÁLCZA, lapján tájkép fákkal s házakkal. A 19. század elejéről. Ajánd. Ellinger János.

2503. ASZTALDISZ, sokszínű zománczfestéssel. Teste alsó része gerezdes kagyló, ebben 3 volúta közt ugyanannyi maszkaron, alattuk s a volútákon 1—1 kisebb kagyló. A központi tengelyen 3 domboru arcz, csucsán gerezdes medencze. A befejező dísz egy delfinen nyargaló gyermekalak alkotja plasztikus kivitelben. Morvországai készítmény, a holicsei gyár modorában. A 18. századból. Ajánd. Klimkovics Béla.

2504. TÁNYÉR, hullámosan bevagdalt széllal, virágokkal. A 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2505. TÁNYÉR, csipkés széllal, festett tájképpel s virágokkal diszitve. A 19. század elejéről. Ajánd. Bubicz Zsigmond.

2506. FÜLES IBRIK, oldalán egy-egy kartusban ugyanannyi amorette. A 19. század elejéről. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2507. FEDELES, LÁBAS BÖGRE, virágokkal diszitve. A 18. századból. Ajánd. dr. Majorossy Géza.

2509. TÁL, hullámos szélü, gerezdes peremmel. Lapján lepkék, rovarok s két spárga-növény festve. A 18. századból. Ajánd. dr. Majorossy Géza.

2510. TÁNYÉR, ólommázás, lapján lehuzó-képekkel diszitve. A 19. század elejéről.

2511. FEDELES DOBOZ, levelekkel diszitve. A 18. századból. Ajánd. kellemesi Melczer István.

2512. TÁNYÉR, hullámos széllal, lapján virágok. A 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2513. FÜLES KOSÁR, áttört testtel, csavart füllel. Külsőjén elszórt virágcsokrok. A 18. századból. Ajánd. dr. Majorossy Géza.

2515—2545. Kassai fajánszedények s egyéb tárgyak. Összesen 68 darab.

A kassai kőedénygyár a múlt század legelején keletkezett s körülbelől 1845-ben szűnt meg. 1801-ben öt kassai polgár folyamodott a városhoz, hogy a város felső kapujától keletre fekvő, az erődítésekhez tartozó épületet engedjék át részükre gyári helyiségül. A helytartótanács 1804. aug. 28-án kelt privilegiuma szerint a gyár *K. k. privilegierte ungarische Kaschauer Englisch-Steingutfabrik* nevet nyert s a mai Mária-udvar helyén, a gyárutczában állott. Az anyag, melyet a kassai kőedénygyár feldolgozott, tapolesányi (Tepličán) fehér agyagból és kislalusi (Maloveszka) mészhomokból állott. A máz gyanánt szolgáló anyagot glétből és kvarcból égették, a midőn még hamuzsirt, arseniket, üvegserepeket, földpátot s fehér földet adtak hozzá, mire a kihült tömeget, miután azt a vasokkertől megtisztították, megőrölték. Az edények korongon és formákban készültek. A diszítésül szolgáló festékek közül a zöldet kőbaltoxidból, a vöröset kromsavas káliból és magyar vitriolból, a bíborvöröset pedig ónoldatból és aranyból készítették. Az edényeket külön tokokba zárva helyezték az égető kemenczébe. A gyár virágzása korában 20 korongozó, 10 festő, 16 égető, 6 iszapoló, 1 molnár s 1 tokkészítő talált foglalkozást a gyárban. Ezen kívül volt egy igazgató, egy munkavezető és egy könyvelő. Hetenként négyszer égették; minden egyes égetés a nagyobbik kemenczében 200, a kisebbikben 100 frt értékű edényt produkált. A kassai gyár jegye egy benyomott K betű, vagy benyomva *Kaschau* felirat volt. Megjegyzendő, hogy Kassán 1830 körül Piverotti Oszvaldnak is volt egy hasonló iparvállalata.

2516. FÜLES KANNA, kék zománczfestéssel. Ajánd. Spirkó Dezső.

2516 a. CZUKORHINTŐ. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2516 b. POHÁRKA, kék zománczfestéssel. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2517. DÍSZEDÉNY, kék zománczfestéssel. Alsó részén plasztikus szőlőfürt.

2518. TÁNYÉR. Peremén keskeny koszoru. Ajánd. özv. Juhász Mihályné urnó.

2518/a. FEDELES DOBOZ. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnó.

2518 b. FŰSZERTARTÓ, fedéllel, sokszínű zománczfestéssel. Fedelén meztelen gyermek plasztikus alakja, kezében mozsárral. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnó.

2519. TÁNYÉR. Peremén domborműves koszoru. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2519/a. GYERTYATARTÓ, sokszínű zománczfestéssel. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnó.

2520. FÜLES KOSÁR. Kihajló pereme áttört fonott mustrával. Ajánd. Aranyossy Gézáne urnó.

2521. DÍSZEDÉNY. Négyzögü talpa peremén domboru akantuszlevelek. Oszlopot képező, lépcsőzetesen emelkedő testének egyik oldalán domboru gyermekarcz, melynek szájából víz ömlik. Az oszlop tetején kétfülű, domború fesztonokkal ékesített váza, két oldalán egy leányka s egy fiu plasztikus álló alakjával. Ajánd. Czirbuszné urnó.

2523. LEVESES TÁL, fedővel, sokszínű zománczfestéssel. Füleit plasztikus leányalak képezi, hátán gyümölcs-csel telt kosárral. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnó.

2524. FÜLES KOSÁRKA, áttört teste sokszínű zománczfestéssel díszített. Ajánd. Czirbuszné urnó.

2526. FÜLES KOSÁR, áttört mustrával. Ajánd. Aranyossy Gézáne urnó.

2525. SZOBROCSKA. Négyzögü talpon álló teste hengeralku oszlop, melyen egy csókolódzó férfinak s nőnek plasztikus mellképe van ábrázolva. Ajánd. Várkony János.

2525/a. GYERTYATARTÓ. A 2519/a. számunak párja. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnó.

Kassai fajánszedények a 19. század első feléből.

2531. KULACS, négy apró, szakálas emberfőt ábrázoló lábacskán áll. Ajánd. Kontz György és neje.

2532. LEVESES TÁL, fedéllel. Fedelén vörös level-csomón a Carlina nevű virág plasztikus alakja. Ajánd. Petrányi Géza.

2533. TÁNYÉR, sokszínű zománczfestéssel, pereme áttört. Ajánd. Czirbuszné urnő.

2535. TÁL, sokszínű zománczfestéssel; pereme áttört, lapján e felírás: *Kassai emlék*. Ajánd. Ostrowski Szaniszló.

2535/a. DOMINÓJÁTÉKHOZ VALÓ KŐ. 12 darab. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2536 a. TÁNYÉR, áttört peremmel, kék zománczfestéssel. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2538. DÍSZEDÉNY. Ajánd. Czirbusz Ilona urhölgy.

2538 a. TÁL, Meander vonalakkal áttört peremmel s domboru akantuszlevelekkel. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2539. TÁNYÉR. Peremén domboru levélkoszoru, lapján domboru csillagban nefelejces-csokor. Ajánd. Czirbuszné urnő.

2539/a. KOSÁR, tányérral, kék zománczfestéssel díszítve. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2541. TÁNYÉR, sokszínű zománczfestéssel, áttört peremmel. Ajánd. Maurer Rezső.

2541 a. MELEGÍTŐ-EDÉNY, a hozzávaló kannával. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2542 a. DOMINÓJÁTÉKHOZ VALÓ KŐ, 12 darab. Ajánd. özv. Schwartz Vinczéné urnő.

2543. LEVESES TÁL. Ajánd. dr. Kosztka József.

2544. MELEGÍTŐ-EDÉNY alsó része. Ajánd. Spirkó D.

2546. TÁNYÉR, köedény, áttetsző olommázzal s kék zománczfestéssel. Pereme fonadékos dísz mutat; lapján apró virágok. A rozsnyói gyár készítménye, a 19. század elejéről.

A *rozsnyói* kőedénygyárat a múlt század harminczas éveiben alapították s rövid főnállás után, a század derekán megszűnt.

2547—2549. A tatai fajánszgyár edényei. Összesen 3 db.

A *tatai* fajánszgyárat a 18. század nyolczvanas éveiben *Schlögel János György* alapította, kiről a gyár vejére, *Pasteiner József*re szállt. *Pasteiner* a gyárat *Fischer Farkas*-nak, a herendi gyár későbbi alapítójának adta el, kiről az *Fischer Mór*ra, majd *Fischer Károly*ra szállott, ki azt a *Hardtmuth*-czégnak adta el. A régebbi edények általános jellegükre nézve hasonlók a *holicsiakhoz* s a legszebbek azok, a melyek *Pasteiner* idejéből valók s P betűvel jelölvék. A gyár rendes jegye a festett T betű.

2547. KOSÁR, majolikacserép, fehér ónmázzal. Teste áttört. A 18. századból.

2548. FEDELES, FÜLES IBRIK, majolikacserép, fehér ónmázzal. Fedelén domborműves körte. A 18. századból.

2549. ORVOSSÁGOS EDÉNY, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinű zománcfestéssel diszitve. Oldalán az osztrák császári kétféjű sas, paizszal, ebben ELLEC HIR PIC felirat. A 18. századból.

2550—2553. HERENDI PORCZELLÁN-EDÉNYEK. Összesen 4 darab.

A *herendi* porcellángyárat 1838-ban *Stingel J.* alapította. Jelenleg is működik s legjelesebb hazai ipartelepünk sorába tartozik. 1839—40-ben első tulajdonosától *Fischer Mór*icz vette át, ki alatt ugyszólván kizárólag régi külföldi edényeket, *sèvresit*, *vieux saxe-t*, *khinai Ming-porczellánt*, *capo di monte*, *Walles-árut* stb. másolt a gyár s e téren nagy hirre tett szert s kitünő eredményeket ért el. 1884-ben 150,000 ft alapítókével részvénytársasággá alakult át, minthogy azonban legelső sorban készítményeinek nagy művészi értékére ügyelt, bár hirnevében emelkedett, üzletileg nagy veszteségei voltak. Később az állam nagymérvű támogatásával újabb lendületet vett. A magyar királyi udvar asztali készletei e gyárban készültek.

2550. TÁNYER, sokszinű zománcfestéssel és aranyozással. Ajánd. *Bubics Zsigmond*.

2551., 2552., FEDELES DOBOZ, TÁNYÉRRAL, sokszinű zománcfestéssel és aranyozással. Ajánd. *Bubics Zsigmond*.

2553. TÁL, sokszínű zománczfestéssel. Lapján kilencz virágesokor, fonadékos diszt ábrázoló peremén I F H betűkből álló monogramm. Ajánd. Bubits Zsigmond.

2554. TÁNYÉR, fajánsz, áttetsző ólommázzal és kék zománczfestéssel. Murányi készítmény, a 19. század első feléből. Ajánd. dr. Kosztka József.

A *murányi* (Gömörmege) kőedénygyár a 19. század elején keletkezett s a század közepe táján szűnt meg. A gyár jegye az edénybe nyomott MURÁNY volt.

2555—2557. Batizi edények. Összesen 3 darab.

A *batizi* (Hunyadmege) kőedénygyárat 1822-ben a francia származású *D'André* alapította. 1850—1858-ig fia, D'André Ferencz volt a gyár birtokosa, Pradel pedig a művezetője. D'André Bethlen Olivérrel perbe keveredvén, elszegényedett, minek következtében a gyár is megszűnt. A batizi fajánsz a legjobb magyarországi gyártmányok közé sorolható s a sárgásszínű, igen kemény mázzal bíró korai gyártmányokon a bécsi porcellán befolyása észlelhető. Előfordulnak a batizi edények között színes vasoxydos agyagból készített s átlátszó mázzal bíró darabok is, valamint olyan példányok, melyek fényes fekete mázzal vannak bevonva s a melyek valószínűleg a Wedgwood-edények befolyása alatt készültek. A gyár jegye: BATIZ volt, az edénybe benyomva.

2555. FÜLES CSÉSZE, sötétbarna fényes mázzal.

2556. FEDELES, FÜLES IBRIK, sötétbarna fényes mázzal.

2557. FÜLES CSÉSZE, sötétbarna, fényes mázzal.

2558—2561. IGLÓI EDÉNYEK. Összesen 4 darab.

Az *iglói* (Szepesmege) kőedénygyár 1832-ben keletkezett s 1869-ig állott fenn. A gyár jegyeként czimerpaizsban kétféjű sas, két keresztbe helyezett bányászkalapács (az »Eisen« és »Schlägel«) és a város neve szolgált az edénybe benyomva.

2558. TÁNYÉR, áttört peremmel, kék zománczfestéssel. Ajánd. Stenhura Szidi úrhölgy.

2559. TÁL, sokszínű zománczfestéssel. Lapja közepén virágesokor.

2560. LÁBAS, FEDELES EDÉNY, sokszínű zománcz-festéssel díszítve. Három, állatkarmat ábrázoló lábön áll, az érintkezési pontokon domború akantusz-levélsomókkal; testén oldalt két kecskeszarvval bíró plasztikus emberfő, a fedél peremén domború virágok, a csúcsán pedig fekvő szfinksz. Ajánd. Istványi Ferencz.

2561. FÜLES KORSÓ; testén magas domborműben fák között négy kutya s ugyanannyi farkas. A fület ágaskodó róka plasztikus alakja képezi. Ajánd. özv. Jászay Gáborné urnó.

2562., 2563. KÖRMÖCZBÁNYAI EDÉNYEK. Összesen 2 darab.

Körmöczbányán a kőedénygyártást *Wacholt Máttyás* gyógyszerész és *Karl Henrik* véső-mester 1800-ban kezdte meg. 1868-ban a *Kössuch-czég* vette meg a gyárat, melyet ma is üzemben tart. A finom fajánsz-gyártmányok közül főleg a máz alá nyomtatott, kék mustrákkal ellátott darabokat készítették. A régi tárgyak KR jellel vannak jelölve, később pedig »KREMNITZ«-et találunk az edénybe benyomva, végre 1884-től kezdve a gyár jegye: KÖRMÖTZ. Mióta a kiváló példányok *Antal Béla* festményeivel díszítettek, azóta még a városi czimert is ráfestik.

2562. TÁNYÉR, kék zománczfestéssel díszítve. Fenekén: KREMNITZ. Ajánd. Kozák István.

2563. TÁNYÉR, áttört, csipkézett szélű peremmel. Lapján domborművü szőlőlevél. Fenekén: KREMNITZ. Ajánd. Kozák István.

2564. TÁNYÉR, kőedény, áttetsző mázzal. Lapján kockázott mezőben egy-egy csillagidomu virág, peremén akantuszlevelek. Fenekébe benyomva MISKOLCZ 1839.

A *miskolci* fajánszgyár a 19. század elején keletkezett. Az ötvenes években *Mildner Alajos Ferencz* alapított egy másik kőedénygyárat, mely működését a hatvanas években beszüntette. 1885 óta *Köös István*, kinek ott már régebben porzellánfestő műhelye volt, ismét új kőedénygyárat állított föl. A régebbi gyár jegye benyomott góth vagy latin-betűs MISKOLCZ volt, a név fölött a kétfejű sással. Ismerünk azonban olyan, a tataiakhoz hasonló miskolci kőedényeket is, a melyeken *Nevothny* gyártulajdonos neve van a város neve mellé bepréselve.

2565. TÁLCZA, majolikacserép, fehér ónmázzal, sokszinű zománctfestéssel. Teste nagyobb levelet ábrázol, melyen három szőlőlevél s ugyanannyi kisebb virág fekszik. Fenekén fekete festéssel: P. Pápai, a 19. század elejéről. Ajánd. Bálint N.

A *pápai* (Veszprémmegye) cs. kir. szabadalmazott kőedénygyárat 1802-ben *Schneller* és *Postbichal* pápai polgárok alapították. 1810-ig mint tulajdonos, több társas cég váltotta föl egymást benne. 1810-ben négy társtulajdonosa volt, kik szétválván, a gyár Winter Mátyás tulajdonába került. Winter építtette Windschügel művezető tervei szerint a gyár öt új körkemenczjét, a melyek e nemben az első példányok voltak hazánkban. A gyár a hazai nyers anyagokat nem ismervén, távoli helyekről szerezte be azokat. Így a kvarcot Gráczon át St.-Veithből (Karinthia), az agyagot pedig Kis-Lődről (Veszprémmegye), Losdorfból (Soprommegye) és állítólag Mária-Zellből. A pápai gyárban leginkább kék-, többszinű és mázfestéssel díszített edényeket gyártottak, de készültek fekete engobeos edények is. A gyár később Winter vejére, *Dracksits Jánosra*, 1838—39-ben pedig *Fischer* bérlőre ment át, a mikor *Mayer János György* vette meg, ki 1866-ig bírta, a mikor is a gyártást Pápán beszüntették. A gyár jegye a bepréslt *Papa*, fölül vagy alul néha a gyáros nevével.

2566. FÜLES KANCSÓ, fajánsz, áttetsző ólommázzal és sokszinű zománctfestéssel. Fenekébe benyomva: HOLLÓHÁZA.I. Modern hollóházai gyártmány. Ajánd. Myskovszky Viktor.

A *hollóházai* (Abauj-Tornamegye) Károlyi-féle fajánszgyár körülbelül 60 év óta áll feem. Bérlője, a tavaly elhunyt Istványi Ferencz, produktív tekintetben a gyárat magas fokra fejlesztette. Főczikke a közhasználatra szolgáló népies edény, de díszedényeket s kiváló minőségű kályhákat is készítenek benne.

26. SZÁMU SZEKRÉNY.

Ó-bécsi porcellán a 18. századból. Összesen 58 darab. Ajándékozta Bubits Zsigmond, kassai püspök.

A *bécsi* porcellán-gyárat 1718-ban a hollandi származású *Du Paquier* alapította, miután ehhez a meissenai fejedelmi gyártól pénzzel s ígéretekkel elesalt két arkanistát, Stenzelt és Hungert, sikerült meg-

IX. SZÁMU TEREM.

nyernie. VI. Károly császár 1718. máj. 27-én adja meg a szabadalmat Du Paquiernek »mindenféle módon díszített porcellán, majolika, valamint indián-edények készítésére és eladására.« A gyár azonban a produkált anyag kitűnő volta dacára aránytalan üzletköltsége miatt nem prosperálhatott s még Stenzel fizetését sem fedezhette, a miért ez elkeseredésében a 15,000 frt minta- s egyéb készletet megsemmisítette s a porcellángyártás titkával együtt Bécsből megszökött. Du Paquier hosszabb kísérletezés után feltalált ugyan valamelyes porcellán-masszát, de ez az előbbihez s a meisseniehez képest hitvány minőségű volt s csak éppen hogy elfogadható porcellán-árút szolgáltatott. 25 évi tengetés után s midőn már a bukás szélén állott, 1744-ben Mária-Terézia elrendelte a gyár megvételét 45,549 forinton. Ettől az időtől 1864-ig, elegendő államségély és pártolás hiányában történt megszűnéséig, állami intézet maradt.

A bécsi porcellángyár működését e 146 évre kiterjedő pályafutása alatt 5 szakaszra szokták felosztani:

1. szakasz, 1718—1744. A gyár Du Paquier magánvállalata. A darabok kissé sárgás fehér anyagból készülnek; izlésük a XIV. Lajos korabeli, de a díszítésnél ritkán kínai motívumokat is használnak. Jellemző egy vérvörös vasoxyd-festék alkalmazása. Gyárbélyeg még nem fordul elő.

2. szakasz, 1744—1784. A gyár mint császári vállalat. A gyártmányok eleinte meissenie minták után, rokokó izlésben készülnek, később sèvresie gyártmányokat is utánoznak. Gyárbélyeg gyanánt az osztrák címert ábrázoló, méhkasoz hasonló bélyeget használták, eleinte a masszába mélyítve, később kék festékkel a máz alá festve s beégetve.

3. szakasz, 1784—1805. A gyár virágzásának korszaka Sorgenthal vezetésével. A gyár világhírré vergődik. A finomabb edények díszítésére a legnagyobb gondot fordítják; a gyár mellé műipariszkolát csatolnak, a melyben a művészi akadémia tanárai oktatják a gyárban alkalmazott munkásokat és művészeket. *Leithner József* gyári vegyész feltalálja az aranyozásnak azt a nagy feltűnést keltő módját, a melylyel az aranyat az edényre domborműves rajzok módjára lehet alkalmazni s a mi valódi bécsi specialitássá fejlődött. A gyár jegye máz alatt a kézzel festett s beégetett »méhkas«, 1800-tól kezdve az évszám három utolsó jegyének benyomásával.

4. szakasz, 1805—1827. A gyár Niedermayer Máté vezetésével. A politikai viszonyok lankasztó hatása alatt a gyár anyagilag és művészi tekintetben süllyed. E mellett az angol fajánsz és az olcsó cseh porcellán versenye is megbénítja működését. A gyár jegye máz alatt

Beesi porzellán a 18. és 19. századból.

a késsel festett s beégetett »méhkas«, az évszám három utolsó, benyomott jegyével.

5. szakasz, 1827—1864. A gyár sülyedésének s feloszlásának korszaka. A gyárjegy a masszába nyomott »méhkas«, az évszám három utolsó, benyomott jegyével.

2572. GYÜMÖLCSTÁL, egyszersmint asztaldisz. Nyele plasztikus virágokkal befuttatott fatörzset ábrázol, egy német öltözötű férfi s egy nő alakjával. Mindkettő kezében s a nő kötényében virágok. Harangidomú csészéje bordásan áttört.

2580. FEDELES, FÜLES TÁL, sokszinü zománccsfestéssel és aranyozással, ezüstözött peremmel és dom-borművekkel. Fedele csúcsán ezüstözött, ülő férfialak; oldalán áttört mivü indák s ezeken plasztikus virágok, továbbá két fül s két maszkaron, melyek az indákat szájukba fogják. A tál belsejében festett virágcsokor. A gyár második szakából. (1744—1784.)

2581. GYÜMÖLCSTÁL, sokszinü zománccsfestéssel és aranyozással. Kagylóidomú teste gyengén bordázott. Közepén egy nagyobb khinai modorú chrysanthemum, körötte 6 apró virág. A gyár harmadik szakából. (1784—1805.)

2587. FEDELES, FÜLES TÁL, sokszinü zománccsfestéssel. Külsøjén 13 virágcsokor s egy-egy plasztikusan tagozott fül, oldalán bevágásokkal czifrázva. Fedelén 9 festett virágcsokor, csúcsán tobozalakú gomb. A gyár első szakából. (1718—1744.)

2591. GYÜMÖLCSTÁL, sokszinü zománccsfestéssel és aranyozással. Teste rokokó volúta. A gyár második szakából. (1744—1784.)

2604. TÁNYÉR, sokszinü zománccsfestéssel. Peremének széle csipkésen bevagdalt s külső szélén fonadék-mustrával díszített, a sima lapig lehaladó, 5—5 ferdén csavarodó gerinczcel. Lapján virágok. A gyár harmadik szakából. (1784—1805.)

2607. TÁL, sokszinü zománczfestéssel. Peremén domború mustra, lapján virágok. A gyár harmadik szakából. (1784—1805.)

2613. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel. Lapja közepén egy nagyobb virágcsokor, a peremen kettős rácsművel váltakozó dupla kartusok. Jean Berain francia művész (az idősebb: 1639—1711, az ifjabb: 1678—1726) modorában festve. A gyár második szakából. (1744—1784.)

2616. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Khinai modorú virágokkal, csigaalaku diszekkel s egy pillangóval. A gyár harmadik szakából. (1784—1805.)

2618. TÁL, sokszinü zománczfestéssel. Négyszögü lapján virágcsokrok. A gyár második szakából. (1744—1784.)

27. SZÁMU SZEKRÉNY.

Bécsi porcellán a 19. századból. Összesen 54 darab. Ezenkívül 2 gyertyatartó szerpentinből. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök. A 2626. számút Lipsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2625., **2627.** GYERTYATARTÓ, sötétzöld szerpentinből. Modern. Készült Borostyánkőn, Vas megyében.

2626. GYÜMÖLCSKOSÁR, egyszersmind asztaldisz, zöld és barna zománczfestéssel. 1831-ből.

2632. és **2641.** DISZEDÉNY, sokszinü zománczfestéssel s gazdag aranyozással. Az egyiknek oldalán egyfelől a telefont allegorizáló csoportozat, alatta a festőművész neve: F. Mohaupt, más oldalán lebegő leányalak, keblén galambbal. A másiknak oldalán egyfelől a posta allegorikus csoportja, alatta ugyanannak a festőnek a neve, más oldalán lebegő nőalak, kezében galambbal. Modern munka.

2634. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel s aranyozással. Lapján a tenger partján busuló Ariadne, előtte síró Ámor.

2638. CSÉSZE, TÁNYÉRRAL, kék és ibolyaszinü festéssel és domboru aranyozással. Empire.

2639. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel s aranyozással. Lapján a zenét allegorizáló nőalak, kezében háromszöggel, lábai előtt dobbal.

2643. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel s aranyozással. Peremén négyszögü kartusokban lictori köteg, hadi jelvények s fegyverek, lapján Julius Caesar mellképe a felirattal. 1818-ból.

2649. TÁNYÉR, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Lapján Augustus római imperator mellképe. 1817-ből.

2652. TÁNYÉR, vasbádóg, krémszinü lakkfestéssel bevonva. Lapján pálmafa alatt épületek s az előtérben két étkező khinai ember festve. Khinai porcellánedénynek európai utánzata bádógból, a 18. századból. Ajánd. Bubits Zsigmond kassai püspök.

28. SZÁMU SZEKRÉNY.

2674—2694. Delfti (Hollandia) fajánszedények. Összesen 21 darab.

A *delfti* fajánszedények gyártása az 1600-ik év körül kezdődik s a 19. század elejéig tart. A 17. század közepén valósággal világhírre vergődik s kezdetben a hollandi életből vett motívumokat, leginkább Frederic van Frytom tájképeit és Abraham de Kooge figurális rajzait alkalmazták, ugyszólván kivétel nélkül kék színü festményekben az edényekre. A 17. század közepén, hogy a hollandi fazekasoknak a hazájukbeli kereskedők által Japánból importált s Európában ismeretessé vált porcellánáruk versenyével szemben védekezniök kellett, a delftiek utánozni kezdték a japáni porcellánt s pedig alakra s díszítésre nézve oly sikeresen, hogy a kék-fehér delfti edény nemcsak világszerte keresett czikké vált s Európa minden részébe eljutott, de sok helyen

több-kevesebb sikerrel utánozták is. A delfti edények jellemző tulajdonsága a sűrű, fehér, vagy kékes árnyalatu ónmáz, a melyre rendszeren kék színnel festették a japáni és khinai diszitő-stilusból merített motívumokat, de ismerünk olyan delfti edényeket is, a melyek sárga, vörös, zöld és ibolyaszínnel, sőt arannyal is diszítvék. Ezek ritkábban fordulnak elő. A delfti fazekas a legkülönb fajtáju edényeken kívül falborításra szolgáló lemezeket, asztallapokat, sőt hegedüket is készített cserépből.

2674. TÁNYÉR. Kerek teste domboru gerinczekkel s kék zománczfestésü gyümölcsökkel diszített. A 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond.

2676. TÁL, pereme szélén csipkésen bevagdalt, lapján japáni alakok, virágornamentumok és tájképek kék zománczfestéssel. A 17. századból. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2678. TÁL, lapján kék zománczfestéssel japáni nőalakok, virágornamentumok és tájképek. Fenekén G K betűkből alakított mesterjegy. A 17. századból. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2681. TÁL, kék zománczfestéssel. Kerek lapján japáni modoru tájkép tóval, hegyekkel, növényekkel s kacsákkal. A 17. századból. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2682. FÜLES KORSÓ, kék zománczfestéssel. Dinnye-idomu testének két oldalán lombok közt egy-egy japáni férfialak. A 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2683. TÁL, kék zománczfestéssel. Kerek peremén trapézalaku mezők, ezekben váltakozva virágornamentum s tájkép, egy-egy ülő emberalakkal. Lapján egy álló alak s tájképrészletek. A 17. századból. Ajánd. Lipcsey Viktória, a kassai Orsolyaszüzek zárdájának főnöknője.

2685. PALACZK, kék zománczfestéssel. Körtealaku testén fák között két ülő japáni férfi. Ónból készült fe-

Delfti fajánszedények a 17–18 századból.

dele csavarra jár; oldalán négyszögű ónlemez, ebbe bevésvé M W 1712. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2687. FÜLES KORSÓ, kék zománcfestéssel. Gömbidomu testén virágok között négy madár. Füle csavart. Nürnbergben készült delfti utánzat a 18. századból. Ajánd. Kaynár Vilmos.

2688. CSÉSZE, kék zománcfestéssel. Szividomu testén virágesokor s ezen egy papagályalaku madár. Delfti, a 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2691. FEDELES FÜLES KORSÓ, kék zománcfestéssel. Gömbidomu testén virágos váza s 3 japáni férfi. Füle csavart, fedele ón. Nürnbergben készült delfti utánzat a 18. századból. Ajánd. Kontz György és neje.

2689. TÁNYÉR, kék zománcfestéssel. Lapján gazdag level- s virágornamentum, elszórt csillagidomok és apró pontok. Fenekén mesterjegy. Delfti, *Pynacker* és *Keyser* műhelyéből, 1680 tájáról. Ajánd. Klimkovics Béla.

2694. FÜLES KANCSÓ, kék zománcfestéssel. Körteidomu testén nagyobb kartusban ülő japáni emberalak. Felületének többi részét csigavonalban haladó ornamentum borítja. A 18. századból. Ajánd. Muszka Rozália urnő.

2695—2735. KHINAI ÉS JAPÁNI PORCZELLÁN. Összesen 41 darab.

Khinában a porcellánkészítés titkát ősidők óta ismerik. Vannak irók, a kik vitatják, hogy Kr. születése előtt már 2698 esztendővel készítettek porcellánt Khinában, mások viszont azt állítják, hogy a valódi porcellán gyártását a khinaiak csak 185 évvel Kr. e. találták föl. Ha a legrégebb, idáig ismert porcelláuemlékeket tekintjük, a melyek sorába a 4. századból származó, de ma már nem létező nankingi porcellántornyot és a Sung-dinasztia (960—1278) korából származó s már fejlett technikai s művészi nivón álló edényeket sorozhatjuk, a khinai évkönyvek s feljegyzések megbízhatlansága daczára is el kell ismer-nünk, hogy a porcellángyártás titka Khinában fölötte régi keletű s több száz esztendővel megelőzi a nankingi porcellántorony felállítását.

IX. SZÁMU TEREM.

A kínai porcellán, ha még oly finom is, sohasem hófehér, de kissé zöldes színű és sajátságos fényű. Anyaga áttetsző, törése igen finom kristályos. A festésre vastagon felrakott zománctfestékeket használnak; a díszítő motívumok bizarr természetűek s nem naturalisztikusak, de fantasztikus növényekből és állatokból állanak. Az edények alakjai ősidők óta alig szenvedtek változást; a tojás-, a tömlő- vagy körteforma főalakokat s ezek változatait készíti ma is a kínai keramikus s az edények falait oly vékonyra képes alakítani, hogy az a tojás héjánál nem vastagabb. Ezeket az edényeket *tojáshűj porcellánnak* (eggshells) nevezik. A kínai porcellánnak egyik különlegessége az u. n. *repedéses porcellán* (porcelaine crauellée). A repedések a mázban vannak s azáltal keletkeznek, hogy a máz alatt lévő anyag s maga a máz különböző terjedésbeli képességgel bír. A repedések nagyobb vagy kisebb szeműek, néha pedig halpikkelyekre emlékeztetők, a mikor az edény *pisztrángos porcellán* nevet nyer. Hogy a repedések jobban feltűnjenek, a kínaiak azokba festőanyagot dörzsölnek be.

Az első császári porcellángyárakat Kínában 583-ban alapították King-te-csöng városában s ezekben kizárólag az udvar számára dolgoztak.

Amint ezt a kutatásoknak kideríteniök sikerült, Kínában eleinte csak fehér porcellánt gyártottak s csak a Csin-dinasztia korában (265—419) kezdték az edényeket kék kóbaltfestékkel díszíteni. A különböző uralkodóházak más-más színű edényeket használtak s azt a színt sem a mandarinok, sem a polgári osztálynak nem volt szabad használnia. Így például a már említett Csin-dinasztia színe a kék volt, a Somiaké a zöld, a Csong-dinasztia idejében (821-ben) az udvari porcellán fehér alapon a nefrit köhöz hasonló zöld festéssel volt díszítve, Csi-Csong császár pedig 954-ben azt óhajtotta, hogy az ő udvara számára készítendő porcellán olyan színű legyen, mint »eső után az ég«. A 12. századtól kezdve nemcsak a császári udvar, de a mandarinok, a hivatalnokok s a köznép számára külön-külön fajtájú porcellán volt megszabva, a melyekből csak az utolsót volt szabad külföldre kivinni. Végre a 17. században a sárga lett az udvari szín. A mai kínai porcellánipar nagyban dolgozik a külföldi export számára is. E készítmények azonban inkább az európai ízlés számára készülnek s nem nyújtanak helyes fogalmat az igazi kínai művészetről.

A kínai porcellánt már a 16. századtól kezdve megpróbálták utánózni Európában s daczára, hogy különösen az újabb időkben a porcellángyárak kiváló haladást tanúsítottak, az igazi kínai porcellánt a maga valóságában egyik sem képes utánózni. E tekintetben Kína ma is a legelső a föld kerekéségén.

Khinai és japáni porzellán.

2695. Tintatartó, khinai, a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond, kassai püspök. **2696.** Füles kupa, vörös zománczfestéssel diszítve. Khinai. Ajánd. Kontz György és neje. **2697.** Tányér, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Lapján tájképek s növények. Khinai, a 18. századból, 1796 táján Velenczéből hozta gróf Mayláth József. Ajánd. kellemesi Melczer István. **2698.** és **2699.** Csésze és tányér, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Külső felületén festett khinai alakok s khinai felírás. Fenekén négyszögü vörös sigillografikus bélyeg. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **2700.** Füles csésze és tányér sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Külső felületén ülő khinai férfi s nőalak. Ajánd. báró Vécseyné úrnő. **2701., 2702.** Csésze, sokszinü zománczfestéssel. Belsejében virágok, külsején növények s madarak. Fenekén vörössel festett ülő nyulacska: a hosszú élet jelképe. Khinai, a 18. századból. **2703.** és **2725.** Diszedény (váza), sokszinü zománczfestéssel és domborművü diszítéssel. Máza az u. n. repedéses — krakelé — máz, a külső felületen nagyobb, belsejében apróbb szemü repedésekkel, melyekbe barna színü festék van dörzsölve. Nyakán két, gyikhoz hasonló négylábu fantasztikus állat plasztikus alakja; az edény hasán gyalog és lóháton harczoló khinai katonák festett képe. Fenekén khinai gyárbélyeg bevésvé. A 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök. **2704.** Tányér, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Lapján két khinai paraszt ökörrrel, a peremen apróbb figurális és tájképek. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné úrnő. **2706.** és **2721.** Diszedény, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Testén apró volúták által beszegett kartusban egyfelől virágcokor, madár, pillangók és gyümölcsesoportok, másfelől verandán khinai nők s egy férfi. Ajánd. Bezsilla Samu. **2711.** Diszedény (váza), sokszinü zománczfestéssel, krakelé mázzal. Nyakán két domborműves sárkány, hasán csatázó gyalog és lovas alakok, Fenekén bevéssett gyárbélyeg. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök. **2714.** Csésze, sokszinü zománczfestéssel. Külsején virágcokrok. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Dobyné, Henszlmann Karolina úrnő. **2716.** Fedeles doboz, sokszinü zománczfestéssel. Gerezdelt testén virágos ágak. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Dobyné, Henszlmann Karolina úrnő. **2717.** Füles, fedeles kanna, sokszinü zománczfestéssel, testén csokrok, virágok s felhőszerű diszek. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Dobyné, Henszlmann Karolina úrnő. **2718.** Füles ibrik, kiöntő csőrrel, sokszinü zománczfestéssel, Testén virágcokrok, peremén felhőszerű diszek. Khinai, a 18. századból. Ajánd. Dobyné, Henszlmann Karolina úrnő. **2720.** Tányér, sokszinü zománczfestéssel és aranyozással. Lapján egy nagyobb Chrysanthemum-virág. Khinai, a 18. századból.

Ajánd. Gileviczky Sándor. **2724.** Csésze, sokszínű zománczfestéssel és aranyozással. Külsején két kínai férfi és kínai felírás. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **2729.** Tányér, sokszínű zománczfestéssel és aranyozással. Kerek lapja szele esipkés, peremén gerezdes. Fenekén kettős kék körben kék bélyeg: az u. n. *Ling-tchy*, vagyis champignon, a halhatatlanság szimbóluma. Kínai, a 18. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **2731.** Csésze, tányérkájával, tojánhéj-porzellán, sokszínű zománczfestéssel és aranyozással. Fenekén kék gyári jegy. Kínai, a 19. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök. **2734.** Csésze, kékes porzellán, kék zománczfestéssel díszítve. Testén virágokból s gyümölcsökből álló fríz, peremén vágatató lovakból komponált bordűr. Japáni, a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2737. MELLISZOBOR, gipszöntvény, sokszínű olajfestékekkel bevonva s aranyozva. Nőt ábrázol. Hans Brüggemann német szobrász egyik művének másolata. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2739—2741., 2743., 2748., 2759—2762. MEISSENI PORCELLÁN, Összesen 9 darab.

A *meisseni* porcellángyár, mely Európában e téren az első, I. Frigyes Ágost fejedelem 1710-ben alapította a Meissen mellett fekvő Albrechtsburgban. Első igazgatója, 1719-ig, Böttger Frigyes János, a porzellán föltalálója volt, a későbbiek közül nevezetes: *J. G. Herold*. (1765-ig), aki a gyárat a virágzás fokára emelte s aki 1731-től *Kändler* szobrászt munkatársául alkalmazta. Ez utóbbi mellett 1764-től a párisi *Acier* nevű szobrász is működött 1781-ig mint modellmester. A gyár idők folyamán finom és stilszerűen díszített edényeivel, művészi miniatűr-festményeivel és kitűnően mintázott porzellán-szobrocskáival nagy hirre vergődött s mai napig nagy jelentőségű. Kezdetben a gyár jegye egy pálczára fútt kígyó (Aeskulápból) volt, később a máz alatt kék színnel beégetett, két keresztbe helyezett kard képezte a gyár jegyét, melyhez 1731—1774-ig még egy kék pontot s néha K. P. M. (Königliche Porcellan Manufaktur) betűket tettek. 1778-tól mai napig a gyár jegye a két keresztbe rakott kard, máz alatt beégetve.

2739., 2740., 2741. Kép. porcellánlapra barna zománczfestésekkel festve. Foglalat a ezüst. Az egyiknek lapján az utolsó vacsora jelenete, a másikon Krisztus születése, a harmadikon az augsburgi üdvözet. A 18. századból. Ajánd. *Fleischer*. **2743.** Fedetes ibrik, kék zománczfestéssel díszítve. A 19. század elejéről. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2748. Lábas, füles bögre, kék zománcfestéssel díszítve. Három lába oroslánlábát ábrázol. A 19. század elejéről. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök. **2761.** Csésze, sokszinű zománcfestéssel és aranyozással. Testén tájkép sziklakapuval s emberalakokkal. A 18. század végéről. Ajánd. Biringer Gyuláné urnő. **2762.** Füles csésze, sokszinű zománcfestéssel és aranyozással. Oldalán I. Napoleon császár mellképe. A 19. század elejéről. Ajánd. Lödererné urnő.

2742., 2747., 2756. TÁNYÉR, porzellán, sokszinű zománcfestéssel. Lapján háromszögű diszedényből kinövő khinai modorban festett virágsokor s egy repülő madár. Fenekén benyomva BB. NEWSTONE. Angol gyártmány, a 19. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2744. IBRIK, porzellán, kékszinű zománcfestéssel díszítve. Gräfenhali, a 18. század végéről. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2746. MÁRTÁS-CSÉSZE, fajánsz. Ülő pulykát ábrázol, plasztikus kivitelben. Felső része leemelhető, belsejében fajánszkanál, melynek nyele a madár farktollát képezi. Modern. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2749., 2750., 2752., 2753. CSÉSZE, TÁNYÉRJÁVAL, porzellán, kék zománcfestéssel. Felületén japáni modoru virágok, madár s bordűr. Valamennyi fenekén benyomva S betű: a schlaggenwaldi porcellángyár jegye. A 19. század negyvenes éveiből. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

A *schlaggenwaldi* porcellángyárat 1810-ben alapították. Jelenleg is működik s gyártmányai minden más ausztriai porcellángyárét fölülmulják.

2755. MÁRTÁS-CSÉSZE, fajánsz. Ülő vadkacsát ábrázol plasztikus kivitelben. Felső része leemelhető; belsejében fajánszkanál van, melynek nyele a madár farktollát képezi. Modern. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2764. MELLSZOBOR, gipszöntvény, sokszinű olajfestéssel bevonva. Állítólag valamely svéd eredeti

mellszobor másolata. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

2765. TÁL, fajánsz. Lehuzó-képekkel diszitve. Angol, a 19. század elejéről. Ajánd. Forgách József.

2766., 2768. CSÉSZE, tányérkával, 6 darab. Bécsi, 1844-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2767. TÁL, fajánsz, lehuzó-képekkel diszitve. Angol, a 19. század elejéről.

2769. TÁNYÉR, fajánsz. Prágai gyártmány a 19. század elejéről.

2770. TÁL, fajánsz, kék zománczfestékekkel. Peremén gazdag virágkoszoru, lapján tájkép várossal, vízzel és hajókkal. Hátán gyárbélyeg: FRAIN. A fraini gyárból (Morvaország, znaimi kerület), a 19. század elejéről.

2771. IBRIK, CZUKORTARTÓ S CSÉSZE tányérkával, 7 darab. Bécsi, 1817-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2772. TÁNYÉR, kőedény. Lapján lehuzó-képekkel diszített. Fenekén: NEWSTONE CHINA. Angol, a 19. század elejéről.

2773—2776., 2777., 2779., 2780. BÉCSI PORCEL-LÁNEDÉNYEK a 18. század végéről. A 2779. számú 1855-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

29. SZÁMU SZEKRÉNY.

Korsók fajánszból és sómázás keménycserépből; ó-bécsi porcellán stb.

2783. FEDELES KUPA, fajánsz. Oldalán kosarat vivő nőalak. Önfedelén az angyali üdvözlés domboru képe e körirattal: MARIA DU ALLEIN SOLLST CHRISTI MUTTER SEIN. Német, a 18. századból. Ajánd. Gedeon István és Dessewffy Marczell.

2784. FEDELES KUPA, fajánsz. Testén elül nagyobb kartusban virágcsokor. Ónfeldelén VI. Károly császárt ábrázoló domboru érem körirattal. Német, a 18. századból. Ajánd. Rainichowsky Vinceze.

2787. FEDELES KUPA, fajánsz, türkiszkek mázzal. Ónfeldelén kerek érem, ebben szarvas, őz, szikláról ugró zerge, a háttérben tájkép s e körirat: AUF GRVNEN WALD IHR AVFENTHALT. Német, a 18. századból. Ajánd. a Hagen-család.

2788. FEDELES KUPA, fajánsz. Testén egy kakas és virágok. Ónfeldelén Krisztus mennybemenetelét ábrázoló érem e körirattal: HERR IESV ZEVCH HIER UNS ALLE NACH DIR. Német, a 18. századból. Ajánd. Hegedüs István.

2790. FEDELES KUPA, fajánsz. Testén az osztrák kétfejű sas, feje fölött C VI (CAROLUS VI.), kívül VIVAT felirattal. Ónfeldelén bevésve: két leveles ág között korona, 1733 évszám, egy perez s A Z betűk. Ausztriai gyártmány 1733-ból. Ajánd. Myskovszky Viktor.

2793. FEDELES KUPA, fajánsz. Testén levelekkel diszitett oszlopok között egy-egy diszedény. Ónfeldelén domboru érem, ebben antik katonaruhába öltözött alak egy hárfát tartó férfit megkoszorúz. A 18. századból. Ajánd. Földváry Jánosné úrnő.

2797. FEDELES IBRIK, fajánsz. Testén koronával diszitett kartusban G J betűkből álló monogramm. A 18. századból. Ajánd. Zenovitz János.

2798. FEDELES KUPA, fajánsz, türkiszkek mázzal. Ónfeldelén VI. Károly egyik emlékérmének másolata. A 18. századból. Ajánd. Maurer Adolf.

2799. FEDELES KANCSÓ, fajánsz. Testén két tulipánidomu virág között ugró őz. A 18. századból. Ajánd. Lencz Géza.

2800. FÜLES KANCSÓ, fajánsz, sötétkék zománcz-festékek habosra szinezve. Magyar, a 18. század végétől. Ajánd. Reisz Nándor.

2802. és **2804.** FEDELES FÜLES KORSÓ, kemény kőedény, sómázzal. Testén bevésott szélű, stilizált növényornamentum. Német, a 18. századból. A 2804. számút ajánd. Komjáthy Lőrincz.

2803. FEDELES, FÜLES KORSÓ, kemény kőedény, sómázzal. Testén három plasztikus virágcsokor. Ónfedélén bevésve: P H. Német, a 18. századból. Ajánd. Bencze János.

2805. FEDELES KANCSÓ, fajánsz. Teste ferde gerzdekkel diszitett. A 18. századból. Ajánd. Schwartz Vincze.

2808. FEDELES, FÜLES KANCSÓ, fajánsz. Testén német öltözetű férfi, hátán puttonnyal. A háttérben fák s bokrok. Erdélyi szász gyártmány, a 18. századból.

2810. FEDELES KANCSÓ, fajánsz. Testén virágok s gyümölcsök között egy pálmafa-alaku növény, mögötte házak. Ónfedélén bevésve: J. G. N. 1761. A 18. századból. Ajánd. Lencz Gyula.

2811. TÁL, porcellán, festett virágokkal s domborművü rokokó diszekkel. Bécsi, a 18. század második feléből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2812. CSÉSZE, tányérkával, porcellán, festett szőlőlevelekkel. Az egyikken eme felírás: *Le feuillage tombe Les fleurs fletrissent Cependan notre amitié Verdoye eternellement.* Bécsi, 1830-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2813. TÁL, porcellán, sokszinü zománczfestéssel. Lapján virágok. Bécsi, a 18. század végétől. Ajánd. Bubicz Zsigmond kassai püspök.

2815. TÁNYÉRKA, porcellán, gazdag virágdiszitással zománczfestésben. Bécsi, 1820-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2816. FÜLES CSÉSZE, porzellán, sokszinű zománcz-festéssel. Testén festett virágok. Bécsi, a 18. század végéről. Ajánd. Kontz György és neje.

2818. CSÉSZE, tányérkával, porzellán. Testén búza-virágok festve. Bécsi, 1844-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2820. FÜLES IBRIK, porzellán. Testén máz alatt kék színű khinai modorú disz, a mázon sokszinű virágok. Bécsi, 1808-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné úrnő.

2821. CSÉSZE, tányérjával, porzellán, sokszinű zománczfestéssel és aranyozással. A csésze oldalán s a tányér lapján gyöngyvirág-koszorú. Bécsi, 1809-ből. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

2822. FEDELES, FÜLES IBRIK, porzellán, sokszinű zománczfestéssel és aranyozással. Nyaka alatt s fedelén levelekből s nefelejes-virágokból alakított koszorú. Bécsi, 1802-ből. Ajánd. Göllner Lujza úrhölgy.

2823. TALPAS CSÉSZE, porzellán, sokszinű zománcz-festéssel és aranyozással. Külsején khinai modorú virágok, lapja közepén egy khinai épület, peremén festett virág-guirlande. Bécsi, 1831-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2825. CSÉSZE, tányérkával, porzellán, sokszinű zománczfestéssel és aranyozással. A sötétkék alapon domborúan aranyozott virágok között egy-egy négyszögű mező, ebben egy-egy ülő alak festve. Bécsi, 1803-ból, a bécsi gyár fénykorából. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2826. ALAK, (valamely nagyobb edénynek része) porzellán, sokszinű zománczfestéssel és aranyozással. Bécsi, a 18. század végéről. Ajánd. Sichert Károlyné urnő.

2827. SÓTARTÓ, porzellán, aranyozással. Három plasztikus lába egy-egy szárnyas angyalfőt ábrázol. Bécsi, 1822-ből. Ajánd. Podleszny András.

2830. CSÉSZE, tányérjával, porcellán. A csésze felületén a bécsi Graben látképe, fenekén e fölirattal: *La place dite Graben vers le Kohlmarkt.* (A Grabennek nevezett tér, a Kohlmarkt irányában.) A tányéron öt empire izlésű diszedény s pálmalevelek. Bécsi, 1810-ből. Ajánd. Meissel úrnő.

2832. SÓTARTÓ, porcellán. Három lábacska plasztikus szárnyas angyalfő. Bécsi, 1826-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2833. TÁL, porcellán, sokszinű zománcofestéssel. Lapján két nagyobb virágcsokor s 12 kisebb virág. Bécsi, a 18. század végéről. Ajánd. Göllner Lujza úrhölgy.

2834. SZOBOR, máz nélküli, u. n. biscuit-porcellán. A „haldokló gladiátor“ kisebbített másolata. Bécsi, a 19. század elejéről. Ajánd. özv. Izsó Miklósné urnő.

2835. TÁL, porcellán, a 2811. számúnak párja. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2836. PALACZK, porcellán, sokszinű zománcofestéssel. Szélesebb lapjain egy-egy nagyobb virágcsokor, a keskenyebb lapokon árvácskák és orgonavirág. Bécsi, a 18. század végéről.

2840. MUSTÁRTARTÓ, porcellán, festett rózsákkal. Bécsi, 1838-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2848. TÁL, porcellán, kék zománcofestéssel. Lapján virágcsokrok. Bécsi, a 18. század végéről. Ajánd. Czitó Ludmilla úrhölgy.

2849. FEDELES, FÜLES IBRIK, porcellán, sokszinű zománcofestéssel és aranyozással. Testén japáni modorban festett virágcsokrok. Bécsi, a 18. század végéről. Ajánd. Szinnyey Bertalan.

2853. VIRÁGKOSÁR, porcellán, domborműves rokokó diszekkel s festett virágokkal. Leveles ágat ábrázoló bronz fülén 17 plasztikus virág porcellánból. Bécsi, 1841-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

2861. FÜLES IBRIK, porzellán, rózsákkal diszitve. Bécsi, 1826-ból. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnó.

2863. TINTA- ÉS PORZÓTARTÓ, porzellán. Bécsi, 1850-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnó.

2864., 2869. TÁNYÉR, porzellán, áttört peremmel, lapján virágok. Bécsi, 1841-ből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnó.

2868. CSOPORTOZAT, máz nélküli, u. n. biscuit-porzellán. Két nőalakot s egy apró gyermekekkel telt hordót ábrázol. Bécsi. Ajánd. Quirsfeld Károly.

2872. TÁNYÉR, porzellán, sokszinü zománcofestéssel. Lapján virágcsokrok, fenekén kékkel: **F.** Fürstenbergi (Németország), a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

ÓNEDÉNYEK.

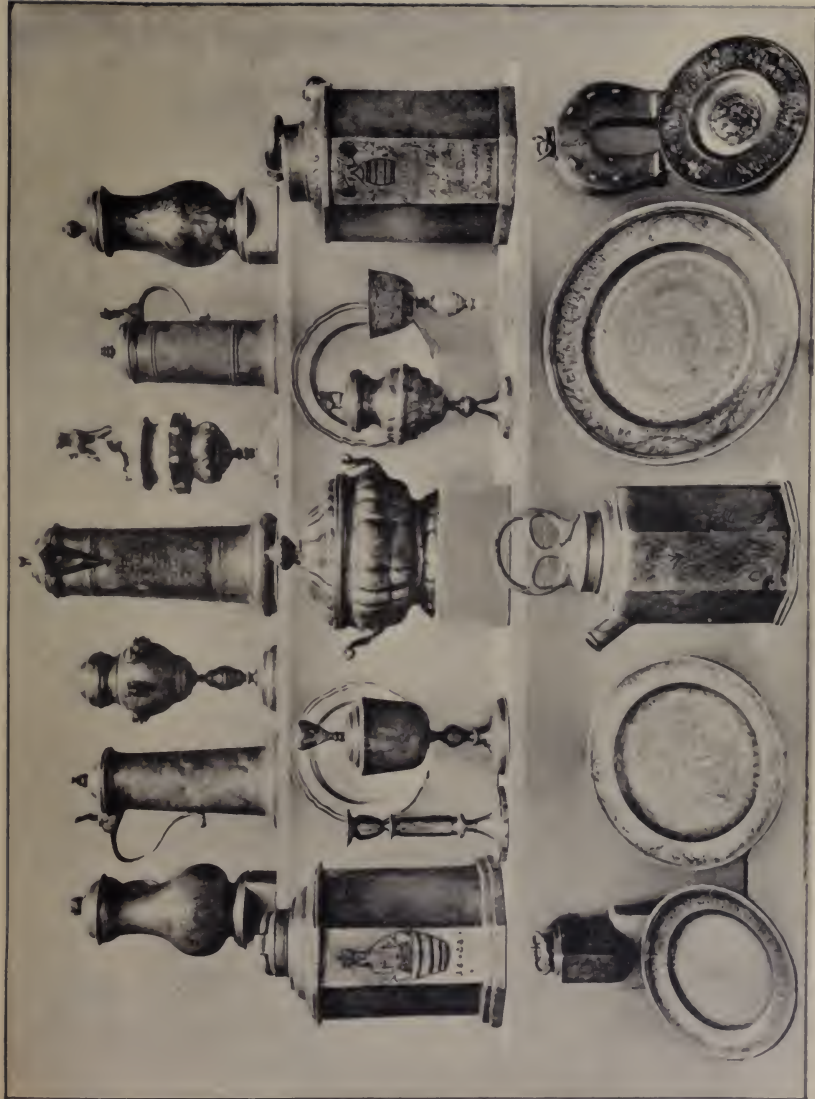
Az ón a 16. századtól a 19. század elejéig a polgári ház asztalkészletének és a czéhek ivóedényeinek anyaga. Ónból készülnek a tálak, tányérok, serlegek, kupák, billikomok, palaczkok, csészék és a korsók változatos fajtái, amiket azonban a fém lágy természetének s a készítés technikájának megfelelően nehézkes idomokban készítenek s felületeiken vagy simán hagynak, vagy bevéselt, vagy csak kevésbé kidomborodó czifrázatokkal látnak el, hogy az edényt fényesre tisztítani lehessen. Az ónedényeket kelheimi kőből, vagy gyakrabban fémből készült üres mintákban öntötték. A legrégebb ónedényeken a czifrázatok bevéselt csucsíves ornamentumokat mutatnak, de az ónedények mindinkább nagyobb mértékben való fellépésével a 16. század közepétől a 17. század elejéig már a maratás technikája nyomul előtérbe, olyformán, hogy az ékítményeket magába az öntőminta falába maratják

be, a miáltal a diszitó eljárás gépiessé válik. Az önöntés tetőpontját s művészi kifejlődését Franciaországban éri el a 16. században. Innét terjed el Németországba és Svájcba, ahol 1570-től körülbelül 1640-ig a közönséges használatra való ónedények mellett diszedényeket is készítenek e fémből.

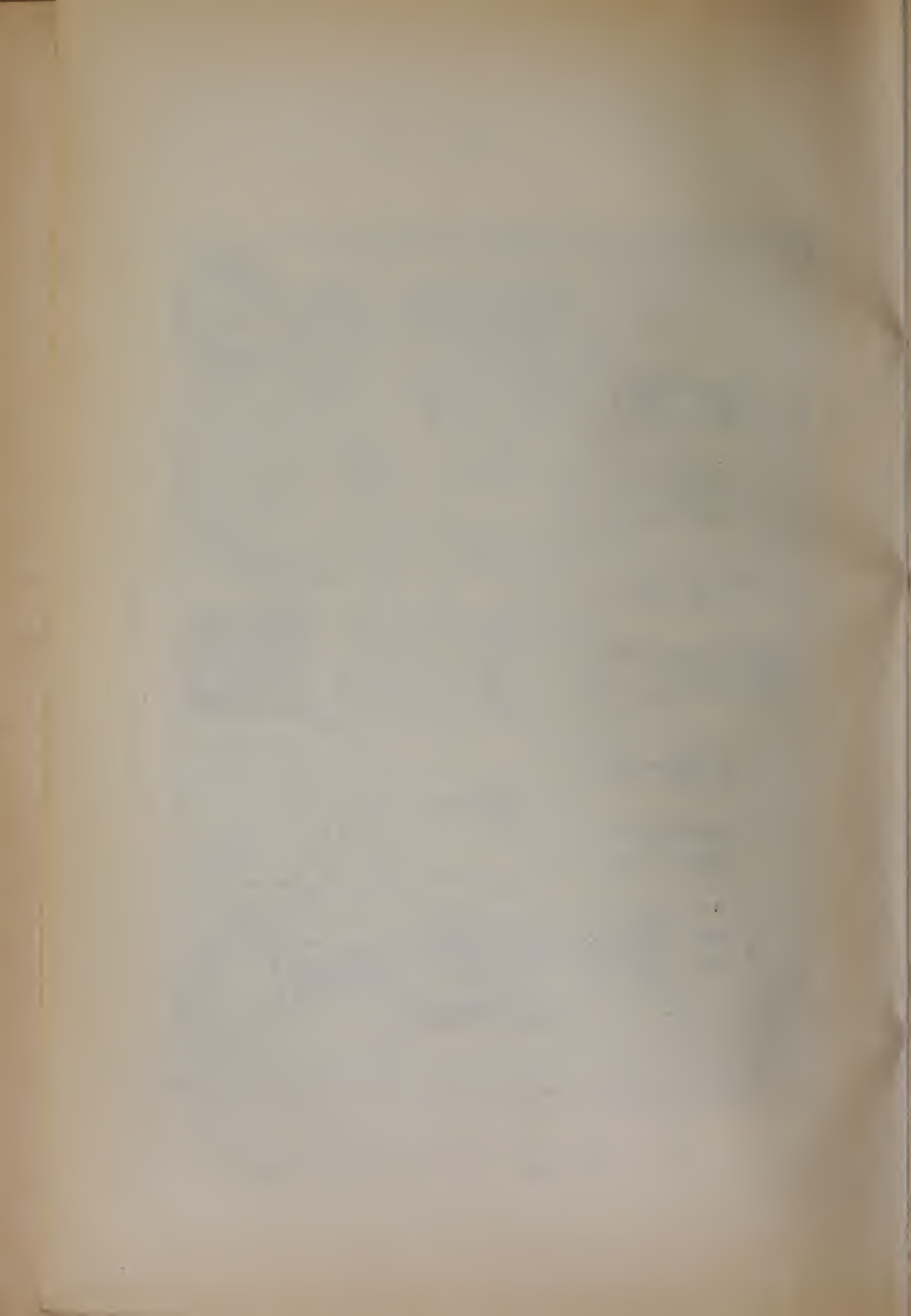
Ez utóbbiak lapos domborműben fölötte gazdag és magas művészi színvonalon álló ornamentumokkal ékeskednek, a melyeket külön e célra alkalmazott művészek úgy véstek be a mintába, a mint ma a pecsétmetsző a pecsétlő lapjába a czimert szokta bevésni. Ha az ónedény ilyen művészi értékű domborművekkel van diszítve, akkor *nemes ón* (Edelzinn) nevet nyer. Ennek legjelesebb mestere a lotharingiai születésű *François Briot* volt, aki mint éremvéső és önöntő 1580-tól 1616-ig működött Montbéliardban. Itt készítette a híres *Mars-tálat* és a *Temperantia-tálat*, a melyek nemesak magának az önöntésnek legkitünőbb képviselői, de a késő renaissance műalkotásai közül is magasan kiemelkedő produktumok. Mindkét tálhoz egy-egy, a tálak modorában diszített, kanna is tartozik.

Briotnak a baseli származásu *Caspar Enderlein* nürnbergi vésnökben akadt utánzója. Enderlein 1611-ben tökéletes hűséggel utánozta Briot tálaít s azokat C. E. monogrammal, évszámmal, a hátlapon pedig domborművü arczképével s „*Sculpebat Caspar Enderlein*“ (metszette Enderlein Gáspár) felirattal látta el.

A míg a nemes ónedények készítésének a főhelye Németországban Nürnberg, maga az önöntés különösen Dél-Németország, Szászország és Szilézia számos iparüző városában talált otthonra a 16. század folyamán. Az önöntők czéhekhez tartoztak, melyeknek statutumai ép oly szigoruan felügyeltek az ón finomságára, akár csak az ötvösökéi az ezüstöntvényre. Ez okból az ön-

Ónedények a 17—19. századból.

edényeket ellenőrző bélyeggel látták el, melyeket a kész edénybe ütöttek. Nürnbergben a 16. században a tiszta ónból készült edények bélyege a sas és korona, vagy csak a sas, avagy korona és rózsa volt; az ólomtartalmu ónedények bélyege gyanánt pedig hosszában osztott paizs szolgált, a melyben egyfelől a sasnak fele, másfelől két ferde pólya s e között rendesen két betű volt látható. Az ólomtartalom a szabályok értelmében 10 százaléknál többre nem rughatott.

Hazánkban a 16. század óta találkozunk ónműves czéhekkel s magukat az ónöntő-mestereket *czinöntők*-nek, *kannagyártók*-nak, vagy idegen szóval *Zinn- und Kann-gieser*-eknek és *stammifusores*-eknek nevezik az egykoru iratok. Ilyen czéhek hazánk elsőrendű iparüző városai-ban voltak. Így: *Kassán, Lőcsén, Budán, Aradon, Pesten, Brassóban, Nagy-Szebenben* és *Segesvárt*.

Az ónedények használatának a mindjobban elterjedő fajánszedények, majd végül az olcsó porcellán fellépése vet véget.

30. SZÁMU SZEKRÉNY.

2882. FEDELES BILLIKOM, nyelén ellipszoidalaku gomb, kupáján két bevéssett, ágaskodó oroszlán szivet tart, ez alatt 1799 évszám. Oldalán e felirat: MATHIAS MATSATA: JAKOBUS FRELIH. JOHANNES TIRHOFER. A kassai timárczéhe volt.

2883. FEDELES BILLIKOM, közepén kiöblösödő, gömbidomu kupáján hat torz emberfejet ábrázoló maszkaron. A 18. századból.

2884. LEVESES TÁL, fedéllel s két füllel. Fedelén bevésve két leveles ág között *B J G S* betűk. A 18. század végéről. Ajánd. Kontuly Imre.

2885. KULACS, lópatkót ábrázol. Felső részén bevésve: D T K K I K G M 1677. A kassai kovács-czéhé volt.

2886. FEDELES BILLIKOM. Kupáján két sorban 12 plasztikus oroszlánfej, a fedél csúcsán kardot s paizsot tartó oroszlán. A paizson bevésve: DER EHRBARER KIRSCHNER BRUDERSCHAFT WILLKOMMEN. Ez alatt két, karddal fegyverzett, ágaskodó oroszlán gereznát tart, melyen felül madár ül, szájában leveles ággal. Alatta 1758 évszám. A peremen bevésve: *Emericus Scharos Pataki : Johannes Riech : Andreas Czaunner : Michael Kunis.* A perem alatt: *Ellias : Hirschler.* Szücs-czéhé volt.

2888. FEDELES BILLIKOM. Fedele gombját oroszlán képezi, karmában paizszsal. A 18. századból.

2897. FEDELES FÜLES KANNA. Testén bevésve: levélkoszoruban hordó, czirkalom, 3 kisebb szerszám és feliratok. A 19. század első feléből. Bodnár-czéhé volt.

2898 TÁL, peremén bevésve: levélkoszoruban A Z betűk és *Anno Domini 1735 15 Scto.* A lapon virág s levélornamentum között kettős kartus; a felsőben fa tövében fekvő mezitelen nő buzakévével, a háttérben város; az alsóban koronaalaku föveget viselő, baljában jogart tartó, ülő férfi, a háttérben négylábu szárnyas szörnyalak. A 18. századból. Ajánd. Martoncsik András.

2899. FEDELES, FÜLES KORSÓ, testén bevésset levélkoszoruban középütt olló, fölötte gombostü, közötte pedig SS RS 1748. Szabó-czéhé volt.

2900. FEDELES, FÜLES KANNA. Testén bevésve két ágaskodó, gereznát tartó oroszlán, a gereznán madárka ül, fölötte ötlevelű, nyílt korona. Két oldalán bevésve: *Diese Kanne hat gestiftet der Ehrsame Kürschner Gesell Johann Rothev Caschau 1766.* A kassai szücs-czéhé volt.

Vari vörösréz edények n 17—19. századokból.

2901. TÁL, fenekén durván pontozott kettős kör között sakkmustra bevésve, közepén arabeszk-szerű ornamentum, a peremen hullámvonalu indán levelek s virágok, melyek közül több magyaros ízlésű. Továbbá kettős leveles ág között hosszuszáru csizma, vasaló és bőrvágó kés 1739 évszámmal s e felírás: *Attya Mester Novak Jakab Ur Első Dekany Petrovitty Ur Mas: B: M: Bogati Janos Ur: Dekany Krajsz János Mester.* Csizmadia-czéhé volt. Ajánd. Gerhardt.

2902. FEDELES, FÜLES KANNA, testének egész felületén elmosódott, vésett renaissance növényornamentum, csőreikben fesztonokat tartó madarakkal. A 17. századból. Ajánd. dr. Pauszperl N., Alsó-Metzenszéfről.

2904. FEDELES, FÜLES KANNA, testén két ágaszkodó oroszán által tartott koszoruban derékszögű vonalzó, gyalu és körző alatt: *Anno Domini 1724 die 14 Juli* (gót betűkkel): *Ist gemacht worden diese Kann, vor die Löbliche Tischler Zech in der Königlichen Bergstadt und Freyen Marek unter Metzenseyffen, Zechmeister Michl Gedohn (= Gedeon) und Jacob Gedohn. Vorminder Michl Vielkorn, eltester Meister Jacob Tischler, Andreas Balkasch, von den Meistermahl Paulus Stephani.* Az alsó-metzenszéfi asztalos-czéhé volt.

2905. FEDELES, FÜLES KANNA. Testén bevésve: egy lópatkó s: *C: S: J: C: 1748 C: S: D: H: J: W:* betűk. A 18. századból.

2907. FEDELES, FÜLES KANCSÓ. Testén bevésve: *Vivat Es Lebe Das Ehrsame Handwerk 1763 der Läderer.* Timár-czéhé volt.

2908. TÁNYÉR, peremén bevésve: A. M. POTOTZKY MIHÁLY ÚR. M. B. M. SAJTLAVA JÓSEF ÚR. E. D. KIS MIHÁLY M. D. TRESZÁ MÁTYÁS M. E. B. M. MESKÓ JÓZSEF ÚR 1809. Az évszámok közt két leveles ág és sarkantyús csizma, kézi vasaló, meg bőrdarab. Csizmadiaczhé volt. Ajánd. Schlachta Kálmán.

2909. KEHELY. A 18. századból. Egykor a hertneki anyaegyházhoz tartozó bartosfalusi (Sárosmegye) róm. kath. eklezsiáié volt. Ajánd. Bubics Zsigmond, kassai püspök.

2910. DÍSZTÁNYÉR. Nemes ón. Lapja közepén és peremén kerek kartusokban domborműves alakok. A közepén III. Ferdinánd német római császár, a peremen a hat német választófejedelem lóháton, a megfelelő címerek kíséretében. A kartusok között renaissance izlésű domboru maszkaronok. A 17. századból. Ajánd. Gerster Miklós.

2912. FEDELES, FÜLES KORSÓ, testén korona alatt két ágaskodó oroszlán kereket emel, fölöttük körző s kétnyelű kés, alatta forgácshasító bárd, a test többi részén bevésott virágornamentum. A fedélen levélkoszorúban: M M 1762. Ács-czéhé volt. Ajánd. Muszka Rozália úrhölgy.

2913. FEDELES KANNA. Testén bevésott koszorúban egy fölfelé kunkorodó orrú cipő s 1743 évszám. Ajánd. Kontuly Imre.

2914. CZÉHBEHIVÓ TÁBLA. Karéjos testén két bevésott, ágaskodó oroszlán ökörfejet tart, fölötte korona, alatta két keresztbe helyezett bárd s fölirat. Hátán tolólemezzel ellátott fiók. 1836-ból. A kassai mészáros-czéhé volt.

2915. CZÉHJELVÉNY, paizsidomú. Egyik oldalán négyszögű ajtócska, ezen domború műben koronázott paizsot tartó két ágaskodó oroszlán. A paizsról gyertyacsomag csüng alá, alul rúdszappan fekszik. Felirata, elül: HANDVERS ZEICHEN DER SEIFENSIEDER 1784. A hátlapon: DAVID HÖRMANN *ober* ZECHMEISTER THOMAS VALLON *unter* ZECHMEISTER ANTON SZUROVI IOSEPH KOSINK *et* FRANZ HÖRMANN. Szappanos-czéhé volt.

2917. PALACZK, lapos, négyszögü testének lapjain bevéssett virágok; a mellső lapon koszoruban: *Gombkető Deres Istvan Ur(am) ajánlya. A Kassay (reforma)ta. N(emes) Eccl(ési)anak Anno 1743 die 2 Ju(ni)*. Ajánd. Meskó Sándor.

2918. PALACZK, hatszögü testének öt lapján alul s felül bevéssett kartus-szerű diszek; egyik lapján két ágaskodó oroszlán korona alatt peresztet emel, ebben 1758 évszám. Fölrata: *Als Beysitzer Jacob Frantz. Als Herberk-Vater Johann Georg Frantz. Abraham Tonhauser Josephus Pollaky Johan Lenhart Albrecht Franciscus Sloboda Johan Kinczl Georgius Oros*. Pék-czéhé volt.

2920. PALACZK, kiöntő-csővel. Hétoldalú testének egyik lapján két ágaskodó oroszlán korona alatt paizsot tart; ebben gyertyacsomag és rudszappan, alatta 1785 évszám. Másik lapján bevésve: DAVID HÖRMANN ober ZECH: MEISTER THOMAS VALLON UNTER ZECH: MEISTER, ANTON SZUROVI IOSEPH: KOSINK et FRANTZ: HÖRMA. Szappanos-czéhé volt.

2921. PALACZK, gömbidomu testének fafalába ónból készült áttört lomb- és virágdiszitmény van beágyazva; elül korona alatt egy kartusban *G T F D S* betűkből álló monogramm bevésve; ettől balra nyul, jobbra kutya. A 18. századból. Ajánd. Novelly József.

2922. PALACZK, hétoldalú testének egyik lapján két ágaskodó oroszlán korona alatt paizsot tart, ebben kötélverő szerszámok, alatta kartusban 1799 évszám, ez alatt végre IOANNES: HELD OBER: ZECH: M IOANNES: FROELICH: UNTER ZECH: M: Srófra járó kupakja oldalán SEILLER HANDWERK TORDA. A tordai kötélverő-czéhé volt.

2923. PALACZK, hatszögü testének minden lapján egy-egy nagyobb, bevéssett virág. A 17. századból. Ajánd. Stadler Sándor.

2925. CZÉHJELVÉNY. Veseidomu lapján egy hosszú száru sarkantyus csizma, egy bőrvasaló, egy bőrvágó s egy dikics bevésve. Fölrata: A. M. CEORG IOHANNI. B. M. GEORGIUS KLEIN. PAULUS BERGER 1777 D. GEORG: KLEIN K. D. MART: KLEIN. IOHAN. SEPIŠ. Csizmadia-czéhé volt. Ajánd. Szikay Béla.

2926. PALACZK. Nyolczoldalú teste három lapján bevéselt feliratok és diszedény. Az egyikben diszedényből kihajtó virágcsokor, alatta: ANNO 1772 *Die 12. Janu. Ladis. Vass. — Joán. Major. — Ioán. Javos. — Mich. Romar. — Ada. Jaszai. — Mich. Javos. — Ioán. Kalina. Iosep Stirczt. — Georg Kozma. — Micha. Cziter. — Iosep Lesser. — Iosep Flesser. — Ioán. Kiss.*

2927. PALACZK, lapított négyszögü testének minden oldalán egy-egy nagyobb, természetű virág bevésve. A 17. századból. Ajánd. Martoncsik András.

2329., 2936. EDÉNY, hengeralku teste három, gömböt tartó, madárkarmot ábrázoló, lábon nyugszik. Felső s alsó profillozott pereme alatt áttört liliumfríz fut körül; két oldalán egy-egy plasztikus oroszánfej, szájában gyűrűvel. Ezek között az egyik oldalon a jezsuita-rend jelvénye: sugárzó körben IHS és a hármasszeg. Profillozott fedelén levélesésében szőlőfürt-idomu csucsdiszítés. Belsejében kettős kerek ónlemez közé foglalt parafalap. Füle tövében kétszer beütve a bécsi bélyeg 1705 évszámmal és H B mesterjeggyel. A kassai jezsuiták gyógyszertárából származik. Ajánd. Koretkó Antal.

2930. PALACZK, kiöntő-csővel. Nyolczoldalú testének egyik lapján két leveles ág között két, koronát tartó, ágaskodó oroszán, egy körző s egy hordó bevésve. Ezek alatt felirat. 1834-ből. A kassai bodnár-czéhé volt.

2931. PALACZK, kiöntő-csővel. Nyolczoldalú testének minden lapján felírás bevésve. 1. WENCEL BRUNER WAGNER. GEORG: THOMAZY 1783 IOZEF AINZIN-

GER 1791 WAGNER MAISTER. 2. Felül bárdot tartó kéz felé kereket nyújtó, ágaskodó oroszlán, 1725 és 1750 évszámokkal, melyek Brunner Venczelre vonatkoznak. 3. *Iohannis Straller Wagner* Zöchmeister. 4. MIECHEL FIRST WAGNER. 5. MIECHEL TEM : WAGNER. 6. *Michal Passar Wagner*. MATHAES STRALER : WAGNER. 7. *Andreas Zeinemon Wagner*. TOBIAS NERER : WAGNER. 8. *Andreas Purt Wagner*. ANTON : BRUNER : WAGNER. A kassai kerékgyártó-czéhé volt.

2933. PALACZK, kiöntő csővel. Nyolczoldalú testének egyik lapján bevésve : fogaskerek, ebben ácsszerszámok, alatta : OBER . ZECH . M . IOH . REICHMAN UNTER ZECHM . MICH . HALYKO 1841. Fenekébe vésve : KÉSZÉTEK . PODIKO . KAROLY. Szája srófra járó kupakkal záródik. A kassai ács-czéhé volt.

2934. PALACZK, kiöntő-csővel. Nyolczoldalú testének három lapján két ágaskodó oroszlán korona alatt perezet tart, ez alatt : ANNO 1774. Felül gót betűkkel : Diese Flaschen hat der Ehrbahre Weiss- und Schwartz Becker Handwerck ver vertigen lassen. 1-ter Zechmeister Andreas Gerhardt. 2-ter Zechmeister Johannes Pigay. A többi öt lapon egy-egy gazdagon kiképzett virág. Szájának srófra járó kupakján perezet ábrázoló fül. A kassai sütők czéhé volt.

2935. PALACZK. Nyolczoldalú testének hat lapján bevéssett diszitések és feliratok. Az elsón cserző-kádban ülő koronás férfi, kezében pohárral. Alatta 1838 évszám. Jobb s balfelől egy-egy ágaskodó oroszlán a kádat tartani látszik, fölöttük a kádarmesterséghez tartozó szerzőszámok. Az ettől jobbra s balra eső két lapon tizennégy mesternek a neve. 1838-ból. A kassai tímárczéhé volt.

2935 a. ÁGYMELEGÍTŐ EDÉNY. A 18. századból.

31. SZÁMU TARLÓ.

Görögkeleti orthodox egyházi készletek. Délszláv zománczozott és másként diszitett tárgyak. Keresztek, olvasó, amulet s egyéb tárgyak az apróművészetek köréből. Román s csúcsiveskori egyházi s világi rendeltetésű kisebb emlékek.

2940. Kép, papírból kivágott szalagokból összecsavart lombornamentumot ábrázol; két medallionjában egy-egy rózsafából készült áthoszi faragvány. A 18. századból. **2942.** Tinta- és tollszár-tartó, sárgaréz, öntött arabeszkekkel és champlévé-zománczsal diszitve. Délszláv, a 18. századból. **2939., 2941., 2945., 2953., 2954., 2955., 2956., 2957.** Diptichonok és triptychonok (két- és háromszárnyu oltárkák), sárgarézből öntve, szentek domború képeivel. Némelyiken zománcz és ciril-betűs felirat. Görögkeleti orthodox készletek a 17—19. századból. A 2956. számút ajánd. Csoma József, a 2957. számút Lipsey Viktória zárdafőnöknő. **2944.** Lőportartó, sárgaréz, sokszínű champlévé-zománczsal diszitve. Délszláv a 18. századból. **2946.** Olvasó, sárgaréz drótból, zöld és kék üvegyöngyökkel. A 17. századból. Találták Egyiptomban. Ajánd. Csoma József. **2960.** Kettős kereszt, bronz, aranyozás nyomaival. Mellő lapján bevésve a felfesztett üdvözítő képe s e felirat: DOMINE MEMENTO MEI. A hátlapon pap alakja s angyalok mellképei. A 17. századból. Ajánd. Csoma József. **2948., 2958. és 2961.** sz. Kereszt, áthoszi faragvány rózsafából. Az áttört mezőkben szentek képei. A 2961. számú a 18. századból, a többi modern. A 2948. számút ajánd. Meskó Vilma úrhölgy, a 2958. számút Lipsey Viktória, az Orsolya-szüzek kassai zárdájának főnöknője. **2965.** Dombormű, vörös cserép, pántokkal s akantuszlevelekkel. Román, a 11—12. századból. **2966.** Pecsétlő, bronz, öntött. Nycle emberfőt ábrázoló gombbal diszitett. A 11—12. századból. Ajánd. Hazay Ödön. **2967.** Proceszsiós kereszt, bronz, aranyozás nyomaival. Mellő lapján a felfesztett Üdvözítő, kék zománczszemekkel; a keresztágak végéin három bevésett alak. Krisztus feje fölött gót majuszkulás felirat bevésve: IHS NAZARENVS REX IVDEORVM. A hátlapon a keresztágak végéin a négy evangélista jelképe bevésve a megfelelő feliratokkal. A keresztágak találkozási pontján az isten báránya; az ezt övező kettős körben pedig gót majuszkulás felirat: FLECTERE PENDENT GENUS HUMANUM REDIMENTI. A 12—13. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2968.** Faragvány, csont. Lapján antilopot marczangoló oroszlan domború kepe. Románkori. Henszlmann Imre ha-

gyatéka. **2969.** Szobrocska töredéke, mészkö. Emberföt ábrázol. A 14. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2970.** Kerek lemez, bronz, kékszinű beágyazott zománcz nyomaival. Lapján az Üdvözítő térképe, baljában könyvet tart, jobbát áldásra emeli. A 12. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2971.** Önsanyargató, vas, kézidomú, hajlitott, hegyes bordákkal. A 11—12. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2972.** Önsanyargató, bronz, ívesen hajló, hegyes bordákkal. A 12—13. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2973.** Oszlopfő, homokkőből. A 15. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2974.** Czimerpaizs része, vörös homokkő. A paizs közepén domború kettős keresztnek felső része, gót minuszkulás t c betűkkel oldalozva. A 15. századból. Találták az óbudai fehéregyház ronjai között. Henszlmann Imre hagyatéka. **2975.** Czimerpaizs, ólom. Kajácsosan kimetszett lapján vörös alapon a négy magyar pólya festve. A 15. századból. **2976.** Alak, bronz. Szent-János apostol ábrázolja hosszú köpenyben. Két szeme kék zománczczal előállított; ruhája redőiben türkisz-kék, vörös és máj-barna champlevé-zománcz. A 11—12. századból. **2977.** Feszület, bronz, aranyozás nyomaival. A 12—13. századból. Találták Nagy-Kövesden (Zemplénmegye) a »Templomhomok«-on, a hol az Árpád-házi királyok idejében templom állott. Ajánd. Bubics Zsigmond. **2978.** Ereկlyetartó mellkeresztnek fele, bronz. A 10—11. századból. Henszlmann Imre hagyatéka. **2979.** Könyvtábla sarokdisze, bronz. Lapján áttört, stilizált lilium. A 15. századból. Találták a kassai felső sétány egyenetése alkalmával. **2980.** Czimerpaizs, a 2975-iknek párja. Lapján Magyar-, Cseh- és Lengyelország festett czimere.

32. SZÁMU TÁRLÓ.

Dobozok, dohány- és burnótszelenczék, zsebórák, miniatűr-képek stb.

2982—2985. Dohányszelenczék, rézből, vésett diszítésekkel. Német-alföldiek, a 18. századból. **2986.** Naptár, zománczfestéssel diszített kötésben. A naptár címe: *Pressburger Fingerl Kalender*. 1796-ból. Ajánd. Majláth Béla. **2987.** Szelencze, vörösréz, fehér zománczalapon sokszinű zománczfestéssel diszítve. Fedelén virágok között színlapok, térkép, flóta s egy hangjegylap. Belsejében menuetnek kottái, oldal-lapjain virágcsokrok között feliratos lapok, képek és kártyák. Francia, a 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő. **2988.** Íróeszköz-doboz, aranyozott vörösréz. Belsejében apró porzó- s tintatartó és egy ostyatartó palaczkocska. Valamennyinek fedelére zománczczal virág,

vagy tájkép van festve. A 19. század elejéről. **2989.** Doboz. vörösréz, fehér zománczalon sokszinű zománczfestéssel díszítve. Felületén tájképek. A 18. századból. **2990.** Pénztárca, festett zománczsal díszítve. A 18. századból. Ajánd. Komjáthy Lőrinczné urnő. **2991.** Burnótszelence, szürkésbarna kagylómécszköböl, kettős fedéllel. A 19. század elejéről. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **2992.** Burnótszelence, vörösréz, fehér zománczalon sokszinű zománczfestéssel díszítve. Fedelén festett virágsokor, fenekén domborműben kürt, vadásztáska, nyul és pisztoly. A táska szalagján francia fölirat. Francia. A 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő. **2993.** Fedeles doboz, vörösréz, festett zománczsal díszítve. Külső felületén kék alapon tarka levelek, virágok és gyümölcsök. Közepén miniatűr arckép. Francia, a 18. századból. Ajánd. Majláth Béla. **2994.** Szelence, vörösréz-lemez, belülről fehér, kívülről sárga és vörös zománczsal borítva. Teteje körtét ábrázol. A 18. századból. **2995.** Burnótszelence, feketére lakkozott fa. Fedelén körgyűrűben különféle apró tengeri csigák között aranyfonálból himzett korona. A 19. század elejéről. Ajánd. Ellinger János. **2996.** Burnótszelence, aprószemű gránitból. A 19. század elejéről. **2997.** Szelencének alsó része, festett zománczsal borítva. Tájképek alakokkal. **2998.** Burnótszelence, ezüst, trébelt és cizelált munka. Kagylóidomu testének fedelén és fenekén domboru architektonikus díszek rokokó ízlésben. A fedelén ezek közt ülő nőalak sárkánnyal és egy kis amoret. A fenék közepén ülő nőalak s paizsot tartó kis géniusz. Belsejében ötvösbélyegek. *Jacques du Boys* párisi ötvösmester munkája 1776-ból. Ajánd. Polinszky Emil. **2999.** Burnótszelence, fehérített tülökből. Felületén postakürt s négy ló által vont postakocsi, oldalán e gótbetűs fölirat bevésve:

*Was ich lieb, das sag ich nicht,
Das niemand in die Augen sticht.*

Fenekén:

*Ich bin ein Postknecht,
bin frisch aus der Welt,
Mein Schatz ist mir lieber,
als ein päckl Geld.*

A 18. századból. Ajánd. Kozora Vince. **3000.** Burnótszelence, fehérített tülökből. Fedelén a keresztet tartó gyermek Jézus s két más szent. Oldalán rokokó lombozat s e gótbetűs fölirat bevésve:

*Wer in den Himmel will hinein,
muss ein Nachfolger Jesu sein.*

A 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő. **3002.** Burnótszelence, arannyal es gyöngyházzal berakott szaruból. Kagylóidomu

teste profizott oldalakkal bír; fedelén rokokó kartusban pillérekkel tagozott diszesarnok, függő csillárokkal, a két szélső fülkében gitározó nő s fuvolázó férfi, a középső három fülkében két férfi s egy nőalak kosztümben. Francia, a 18. századból. Ajánd. dr. Lúcz Ignác. **3003.** Burnótszelence, arany, préselt renaissance levélornamentummal és reczeművel díszítve. A 19. századból. Ajánd. Paulikovics Lajos. **3004.** Burnótszelence, békateknő. Fedelén stílizált lombok s pálmafa között keleti ruházatu férfialakok ezüsttel berakva. A 18. századból. Francia. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő. **3005.** Doboz, aranyozott vörösréz. vert és vésett lombozattal, virágfesztonnal, rokokó volutával s lebegő szalagokkal díszítve. A 18. század végéről. **3007.** Zsebóra, aranyozott vörösréz, fehérre zománcozott számlappal. A 18. század végéről. Készítette *Le Roy Párisban*. **3008.** Zsebóra, ezüst, ezüst számlappal. A 18. századból. Készítette *Johan Georg Braun Augsburgban*. **3010.** Zsebóra, ezüst. Számlapja ezüst. Ezen bevésve a készítő neve: *Lenormand London*. A 18. század végéről. Ajánd. Schlachta Kálmán. **3011.** Zsebóra, ezüst tokban, ezüst számlappal. A 18. század végéről. Készítette *Rut Londonban*. **3012.** Zsebórának belső szerkezete, ezüst számlappal. Ezen a készítő neve: *Garon London*. A 18. századból. **3013.** Zsebóra, puszpángfából, néhány kereke s fülének karikája réz. A 19. századból. Ajánd. Horák József. **3014.** Zsebóra, ezüst, fehérre zománcozott számlappal. A 19. századból. Ajánd. Horalek Ferencz. **3015.** Zsebóra, ezüst, zománcozott számlappal, melyre zománcfestékekkel trónuson ülő király van festve. A 19. század elejéről. **3016.** Zsebóra, ezüst, zománcozott számlappal. Számlapján ágyu, zászlók s két rózsavirág festve. A 19. század elejéről. **3017.** Kép, sokszínű olajfestékekkel fára festve. Szűz-Máriát ábrázolja imazsámolyon térdelve. A 16. századból. **3018.** Kép, préselt s részben aranyozott rokokó izlésű pakfong-kerettel. A papírlapra olajfestékekkel festett kép markusfalvi Máriássy István kapitányt ábrázolja s 1770-ből való. **3020.** Miniatür-arezkép, vörösréz-lemezen sokszínű olajfestékekkel festett. Fértit ábrázol kék mentében s ugyanily dolmányban. A 18. századból. **3021.** és **3022.** Miniatürkép, két darab, elefántosontlemezen. Állítólag egy-egy Vay grófot ábrázolnak. A 18. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő. **3023.** Miniatürkép, elefántosont-lemezen. Férti mellképe. A 18. századból. **3024.** Kép, limogesi zománczmű, áttört s részben aranyozott rokokó ezüstkeretben. Lapján kék alapon balra néző nőnek feje van ábrázolva, hajában aranybronzesal. Modern. Készítette Hibján Samu. A vall. és közokt. m. kir. Ministerium letéte. **3026.** Miniatürkép, elefántosont-lapon. Rózsabokor fölött tánczot lejtő ifjú leány képe. A 19. század elejéről. Ajánd. Medveczky Kálmán. **3027.** Miniatürkép,

elefántesont-lapon. Fiatal nő mellképe. A 18. század végétől. Ajánd. Horák József. **3028.** Miniatur szentkép, papírlapra sokszínű festékekkel festett. Kerületén aranyfonálból s aranylemezkekből készített himzés. Apáczamunka, a 18. századból. **3029.** Kép, papírlapra sokszínű guas-festékekkel keresztelő Szent-János festve; kerületén aranyfonállal himzett. Apáczamunka a 18. századból.

33. SZÁMU TÁRLÓ.

Különböző kisművészeti tárgyak, vésett lemezek, plakettek, gyűrűk, gombok, sarkantyúk stb.

3031. Tojás-pohár, ezüst filigrándrótból. A 18. századból. Ajánd. Schlachta Kálmán. **3037.** Dombormű, vörösréz lemezen trébelve s cizelálva. Alexandriai Szent-Katalint ábrázolja karddal és fogas-kerékkel. A 18. század végétől. Valamelyik kassai ötvösnek a műve. **3038.** Tűtartó, aranyozott vörösrézből. Kis halat ábrázol, pikkelyekből fűzött, mozgékony testtel. A 18. századból. Ajánd. Czitó Ludmilla urhölgy. **3039.** Dombormű, ezüstlemez. Lapján kivert és vésett lombdiszítés, körülötte vésett fölírás: *Samuelis Szent Iványi 1806 Váradini*. Szent-Iványi Sámuel nagyváradi ötvös munkája. **3040.** Próbautü. Áll 18 pálezikából, melyek egyik végükön közös tengelyre vannak fűzve. Az első pálezika XII-es finomságu ezüstműből való, a második tiszta vörösréz, a többi pálezika sorjában I—XVI bevésett számokkal van jelölve, a mely számok a rézpálezikák végeire forrasztott ezüsttrudacsok finomságát jelzik. A 16. századból. A kassai ötvöscsehé volt s arra szolgált, hogy a próbamester az ötvösök által készített művek finomságát ellenőrizte vele. **3041.** Próbakő, lidiai kő. Az előbbi próbautükhöz való. A kassai ötvösöké volt. **3043.** Plakett, ólomból. Lapján Mars istennek domborművű alakja. *Flötner Péter* (lásd a 3153. sz. a.) eredeti művének egykoru lenyomata. **3044.** Plakett, ólomból. Lapján Justitiának, az igazság istemőjének domborművű alakja. *Flötner Péter* (lásd a 3221. sz. a.) eredeti művének egykoru lenyomata. **3045.** Feszület ezüstműből, aranyozás nyomaival. Hátán 1596 évszám bevésvé. Ajánd. Szirmay Klotild úrnő. **3046.** Kés, vaspengével, fekete tülökből való markolat-tal, ezüstdrótt filigrán-diszítéssel. A 18. századból. **3047.** Vésett lemez, vörösréz. Lapján Mária-monogram. A 18. század végétől. Valamely kassai ötvös munkája. Ajánd. Várkony János. **3048.** Pecséttő, ezüst, aranyozva. Nyele domborművű lombbal s maszkával diszített, vérjász-pázból való lapjába kilenezágu korona alatt a gróf Zichy- és Meskó-család czimerpaizsa bevésvé. A 19. század első feléből. Ajánd. Hanszer Károly. **3049.** Vésett lemez, vörösréz. Ponezolt lapján egymás mellett

két kartusszerű diszités. A 18. század végéről. Valamely kassai ötvös munkája. Ajánd. Várkony János. **3050.** Gyűrűk, összesen 34 darab, aranyból, bronzból, ezüsből és ólomból. A 14—18. századból. A nyolcz aranygyűrűt ajándékozta özv. Pansz Tivadarné uró. **3051.** Imakönyv, nyomtatott héber szöveggel; boriteka vörös bársony alapra alkalmazott ezüstlemez, áttört müben trébelt lombozattal, csillagokkal s egymásba fonódó szalagokkal diszitve. A 17. századból. Ajánd. Maurer Adolf. **3052.** Nadrágvédő sarkantyú, egy pár, ezüst. aranyozva. A 19. század közepéről, Ajánd. Seiler Lipót. **3053.** Fülbevaló, egy pár, arany. Az egyik egy 1790-ben vert II. Lipót-féle aranyból, a másik egy 1839-ben vert V. Ferdinánd-féle aranypénzből áll. Ajánd. Seiler Lipót. **3054.** Mentegomb. 5 darab, aranyozott ezüst, Testén domborművű levélornamentumok között en cabochon köszőrülve s tokosan foglalva 10 vörös almandin, 5 türkisz s egy felgyöngy. A 18. századból. Ajánd. Seiler Lipót. **3055.** Gomb, 32 darab, ezüst. A 19. század elejéről. Ajánd. Seiler Lipót. **3056.** Pityke, 7 darab, ezüst. Valamennyiének belső lapján a kassai ötvösczéh hitelesítő jele és *Szabmáry Dániel* kassai ötvösmester (1788—1809) jegye beütve. Ajánd. Seiler Lipót. **3057.** Mellénygomb, 8 darab, ezüstdrötből készült filigrámmü. A 18. század végéről. Ajánd. Seiler Lipót. **3058.** Attila-gomb, 8 darab, ezüst. Teste ferde hosszgerezdekkel s ezek mélyedéseiben csavart dróttal ékesített. Valószínűleg *Grimm András* kassai ötvösmester (1767—1783) munkája. Ajánd. Seiler Lipót. **3059.** Gomb, 11 darab, ezüst. A 19. század közepéről. Ajánd. Seiler Lipót. **3060.** Attila-gomb, 7 darab, ezüst. Teste hosszában gerezdelt, a mélyedésekben reczés drótok. Valamennyibe beütve a 13-mas szám és A G mesterjegy, a mi *Andreas Grimm* kassai mesterre (1767—1783) vonatkozik. Ajánd. Seiler Lipót. **3061.** Sarkantyú, egy pár, ezüst. A száruk végébe beütve HORÁK kassai ötvösmester neve s a kassai hitelesítő jegy 1851 évszámmal. Ajánd. id. Halykó Mihály. **3062.** Sarkantyú, egy pár, ezüst. Diszöltözékhez való. Két szárán beverve a kassai ötvösczéh hitelesítő bélyege 1858 évszámmal és *Fröhlich Károly* kassai ötvösmester (1819—1858) jegye. Ajánd. Seiler Lipót. **3063.** Sarkantyú, egy pár, ezüst. Diszöltözékhez való. A 19. század közepéről. Ajánd. Seiler Lipót. **3064.** Sarkantyú, egy pár, ezüst. Diszöltözékhez való. A 19. század közepéről. Ajánd. Seiler Lipót.

34. SZÁMU TÁRLÓ.

Kisebb tárgyak a rézművesség köréből. Bútorveretek, kapsok, öntött plakettek stb.

3065—3077. Fogantyúk, kulespajzsok, butorveretek, metszett s domborított lapok a 16—18. századból. Összesen 20 darab. **3078.** Órának számlapja, sárgaréz. A négy sarokban egy-egy áttört művű öntött rokokó volúta. Lapján ponczolt alapon lombdiszítés. A 18. századból. **3079.** Mellkép, bronzból öntött. Papot ábrázol arczélben, fején bojtos kalappal. Alsó szélén 1782. évszám. Ajánd. Csoma József. **3080.** Bútorra való plasztikus diszinek része, aranyozott sárgaréz. Két egymásmellé helyezett plasztikus lábat ábrázol, a boka fölött elmetszve. Empire. **3081.** Mellkép, bronzból öntött. II. József császárt ábrázolja arczélben. Ajánd. Csoma József. **3082.** Órának lapja, vörösréz, részben aranyozva. Lapján bevésve: város látképe, lovas és gyalogos alakok. A 18. századból. **3083., 3085., 3086.** Gyertyatartónak szára, bronz. A 15—16. századból. **3084.** Fali gyufatartó. sárgarézből öntött, áttört rokokó volutákkal s virágdíszekkel. A 19. századból. **3087.** Díszkalapács, ezéjhelyvény. Feje sárgaréz; egyik oldalán bevésott lópatkóval, reszelővel s kalapácsal, a másikon levélkoszoruban C S betűkkel s 1696 évszámmal; a koszoru fölött M. L. betűk. Sárgarézzel montirozott nyele gyöngyházzal kirakott. Ajánd. Stépán Gábor. **3088.** Kés, vaspengével, aranyozott s domborműves rokokó díszítményekkel borított vörösréz-markolattal. A 18. századból. Ajánd. id. Hauser Antal. **3090—3108.** Fűrészelt rézlemezek, 19 darab. Kassai rézművesek munkái. A 19. század elejéről. **3109—3118.** Domborított butorveretek sárgarézből. 10 darab. A 18. század végéről s a 19. elejéről. **3119.** Navicula, (tömjeöntő), sárgaréz-lemezből préselt, felrakott domboru, rokokó izlésű ornamentumokkal. A 18. századból. **3120., 3121., 3125., 3126.** Butorveretek, sárgarézlemez, domborművű figurális csoportozattal. A 19. század elejéről. A 3125. számú ajánd. Klimkovic Flóris. **3123.** Dombormű, sárgarézből öntött. Lapján háromnegyed profilban jobbra néző férfi (Luther?) mellképe. A 16. századból. **3124—3127.** Kerek lemez, bronzból öntött. Testén domborműben vágatató lovak és hadakozó alakok. A 17. századból. Ajánd. Csoma József. **3129.** Kerek lemez, sárgarézből öntött, aranyozás nyomaival. Testén domborműben fallal erősített város előtt tábori sátrak között a város felé fordított s elsütött ágyuk. A 17. századból.

35. SZÁMU TÁRLÓ.

Flötner Péter eddigelé ismert plakettjeinek galvanoplasztikai másolatai. Összesen 124 darab. Készítette G. Münch Strassburgban.

5406. sz. Emlékerem 1527-ből.

3043., 3044. sz. Mars és Justitia. Flötner Peter eredeti önlakettjei a 16. század első feléből.

Flötner Péter, a német renaissance-művészet pályatörő munkása, meghalt Nürnbergben, 1546. okt. 23-án. Az u. n. *kisművészek* sorába tartozik s fából faragott, kőbe vésett s ezüst-, ón-, vagy ölomlenyomatokban sokszorosított domborművü plakettjei révén, melyek ugyszólván egész Európában elterjedtek, nemcsak a hazájabeli művészekre volt nagy befolyással, de idegen nemzetek művészeire is hosszabb időközön át élénk hatást gyakorolt. E plaketteket nemcsak ötvösök, de keramikusok, ágyuöntők és ónművesek is sikerrel utánozták munkáikon. Így például 1589-ben a nagyszébeni Scivatus ágyuöntő-mester, ki az általa öntött Bethlen-féle ágyut a 3172. számú Euterpe alakjával díszítette, a mi arra tanít, hogy a Flötner-féle minták hazánkban is elterjedtek. A 33. számú tárlóban 3043. és 3044. sz. a. két eredeti, egykoru Flötner-féle ón-plakett van kiállítva. Ezek idáig egyetlen példányok hazánkban. A kiállított sorozat idáig ismert plakettjei közül 116 darabot tüntet föl galvanoplasztikai másolatban. A 3247—3254. számú plakettek a Stampfer Jakab zürichi ötvös (1507—1579) által készített s ma a strassburgi iparművészeti muzeum tulajdonában lévő ezüstserlegről valók s példát nyújtanak arra, hogyan használták fel minták gyanánt az ötvösök Flötner plakettjeit műveik díszítésénél.

3131. Noét fiai kigúnyolják. **3132.** Ábrahám megvendégeli az angyalokat. **3133.** Lóth a leányaival. **3134.** A sziklából vízet fakasztó Mózes. **3135.** Az emauszi út. **3136.** Marsz, farkasok által vont kocsiban. **3137.** Vénusz, galambok által vont kocsiban. **3138.** Krisztus keresztelése. **3139.** Jézus a samáriai nővel a kútnál. **3140.** A hit megkísértése. **3141.** Bathséba a fürdőben. **3142.** A Megváltó, zászlóval és kigyóval. **3143.** Jeremiás próféta Jeruzsálem falai előtt. **3144.** A hit megkísértése. **3145.** Fortitudo. **3146.** Spes. **3147.** A csillagász. **3148.** Falánkság. **3149.** Spes. **3150.** Caritas. — *A hét planéta-isten:* **3151.** Saturnusz. **3152.** Jupiter. **3153.** Marsz. **3154.** Sol. (Nap). **3155.** Vénusz. **3156.** Merkúr. **3157.** Luna. (Hold). — **3158.** Memento mori. **3159.** Puttó, füles edénnyel. **3160.** Puttó, gömbalaku edénnyel. — *A hét músa:* **3161.** Kalliope. **3162.** Klio. **3163.** Euterpe. **3164.** Melpomene. **3165.** Terpsichore. **3166.** Erato. **3167.** Polychimnia. **3168.** Urania. **3169.** Thalia. — *Kilencz meztelen putto, a múzsák attribútumaival:* **3170.** Caliope. **3171.** Clio. **3172.** Euterpe. **3173.** Melpomene. **3174.** Terpsichore. **3175.** Erato. **3176.** Polychimnia. **3177.** Urania. **3178.** Thalia. — **3179.** Até és a Liték. — *Az öt érzék közül háromnak az ábrázolása:* **3180.** A szaglász. **3181.** A látás. **3182.** A tapintás. **3183.** Az érzés allegoriája. — *A hét kardinális erény:* **3184.** Caritas. **3185.** Justitia. **3186.** Fides. **3187.** Spes. **3188.** Fortitudo. **3189.** Temperantia. **3190.** Patientia. **3191.** Prudentia, Janusfejjel, tülkörrel s Ámorról. — *A legrégibb 13 német király:*

3192. Tuiscon. 3193. Mannus. 3194. Wygewon. 3195. Heriwon. 3196. Eusterwon. 3197. Marsus. 3198. Gambrius. 3199. Suevus. 3200. Wandalus. 3201. Ariovistus. 3202. Arminius. 3203. Carolus Magnus. 3204. »A tizenharmadik«. — *A nyolcz nagy kardinális erény*: 3205. Prudentia. 3206. Caritas. 3207. Justitia. 3208. Fides. 3209. Spes. 3210. Fortitudo. 3211. Temperantia. 3212. Patientia. *A hét kis kardinális erény*: 3213. Caritas. 3214. Justitia. 3215. Fides. 3216. Spes. 3217. Fortitudo. 3218. Temperantia. 3219. Patientia. — *A nyolcz nagy kardinális erény*: 3220. Caritas. 3221. Justitia. 3222. Fides. 3223. Spes. 3224. Fortitudo. 3225. Temperantia. 3226. Patientia. — *A hét halálos bűn*: 3227. Gög. 3228. Fősvénység. 3229. Paráznaság. 3230. Harag. 3231. Falánkság. 3232. Irigység. 3233. Restség. — *A restség fájsai*: 3234. Férfi orozlánon ülve. 3235. Férfi s egy kutya. 3236. Torzképeket vágó férfi. 3237. Férfi disznóval. 3238. Menő férfi, jobb lábán hordóval. — *Az ó-kor négy híres asszonya*: 3239. Jael. 3240. Dido. 3241. Lucretia. 3242. Kleopatra. — 3243. A kínesszomjas fejedelem allegóriája. 3244. Fa alatt alvó férfi, mellette juh: restség. 3245. V. Károly és neje Izabella mellképe. 3246. A szőlőtöke alatt heverő Bachus. 3247—3254. Részletek a Stampfer-féle serlegről.

A VÖRÖS- ÉS A SÁRGARÉZ. A KOVÁCSOLT VAS.

A vörösréz szerepe az iparban a praehistorikus rézkorszak óta a mai napig szakadatlanul tart. Az ókori klaszszikus népek iparművészetében nem is annyira a tiszta réz, mint inkább annak ónnal való ötvénye, a *bronz* szerepel s a réz, ha alárendeltebb mértékben is, szerepét megtartja egészen az ujkorig, a mikor a belülről ónnal bevont vörösrézedények használata általánosan fellép s divatban marad egészen napjainkig. A kancsók, ibrikék, palaczkok, keresztelő-medenczék, szentelt viztartók, kondérok, üstök stb. vörösréz-lemezből készülnek s különösen a czéhek számára előállított készletek gyakran szépen trébelt s vésett diszítésekkel bírnak.

A vörösréz horganyval való ötvözése a *sárgaréz*et adja, mely kiválóan alkalmas öntésre. Sárgarézből öntött tárgyakat már az ókorból is ismerünk ugyan, de a technikának felvirágzása a középkorra esik. Németország

területén, Hildesheimban, a 11. századtól fogva híres rézöntők működtek. A legnagyobb hírnévnek azonban a Belgiumban fekvő *Dinant* városka rézöntői örvendtek, a hol a középkortól fogva a sárgaréz-művesek oly ismeretesek voltak, hogy a sárgaréz-munkát általánosan *dinanderie*-nak nevezték.

A *vasnak*, a bronz uralma következtében, csak alárendelt szerepe volt az ókor iparművészetében. Uralomra csak a középkorban kezd vergődni, a midőn fegyverekké, bútóveretekre s rácsoknak kezdik feldolgozni. Németországban különös előszeretettel karolták fel a vasat s nevezetes, hogy a németországi vasművesek a fém fizikai természetének megfelelő s a kovácsolás és forrasztás technikai műveletén alapuló olyatén formákat teremtettek meg, a melyek a német vasművek művészi értékét örök időkre biztosítják.

A vasművesség legjelesebb alkotásai a csúcsíves műizlés késői korába esnek; ekkor készítik a szebbnélsebb ajtókopogatókat, az ajtóvasalásokat, az ajtóhúzógyűrűket stb., míg a renaissance idejében különösen a vasrácsok s a tausált, vésett és edzett munkával disztett pánczélokot állították elő utólérhetlen művészettel. Németország különösen a vasrácsok terén valóságos remekműveket hozott létre, míg a pánczél- s fegyvergyártás terén Olasz-, Spanyol- és Németország fegyverkovácsai jeleskedtek.

A vasművesség utolsó virágzása a 18. századra esik, a mikor a barokk és a rokokó izlés elemeinek felhasználásával nagyszerű portálékat, ablak- s erkélyrácsokat kovácsolnak. A 18. század végén teljesen hanyatlásnak indul a kovácsolt vasművek készítése, de a 19. század második felében ismét feléled, hogy ujult erővel hozzon létre magas nivón álló műveket. Hazánk modern iparművészete e téren kiváló helyet foglal el.

36. SZÁMU SZEKRÉNY.

3255. Czimerpajzs, vörösréz; lapján trébelt müben egy családjegy. A 16. századból. A kassai Szent-Erzsébet templomban talált vörösréz koporsóra volt erősítve. **3256.** Szélszászló, sárgaréz. Szárnyat ábrázoló testén alul bevésve 1755 évszám, csúcsán kicsiny lópatkó. **3257.** Fedeles füles korsó, vörösréz. Testén hullámvonalas indán dombormüben barokk levélnamentumok, levelek és virágok kiverve, a fülek alatt egy-egy madáralakkal. Fedelén pasztikusan trébelt oroslán, szájában kettős gyűrűvel. Testének alsó részén, sima mezőben, későbbi kézzel L G betük és 1766 évszám beverve. A 17. századból. **3259.** Szobrocska, sárgarézből öntött. Péter apostolt ábrázolja. A kassai Szent-Erzsébet székesegyház szentségházának fülkéjében állott, a hová azt a mult század hatvanas éveiben eszközölt restaurálás alkalmával készítették. **3260.** Palaczk, vörösréz. Hengeralakú testén dombormüben kacskaringós indák levelekkel és virágokkal. Oldalán F H betük. A 17. századból. Ajánd. Legányi Frigyes. **3262.** Csengetyü, bronzból öntött. Testén púpok. A 16. századból. **3263.** Fedeles, füles kanecsó, vörösréz. Testén trébelt tojássor fölött bevésve: TRINK VND ISS, GOTS NICHT VERGIS. 1620. E fölött egymással szemben futó szarvas és egyszarvú domboruan kivert képe, mögöttük trébelt lombdiszítés. A kassai rézműves-czéhé volt. **3265.** Porzótartó, vörösréz. Dobot ábrázol, bevésott háromszögű diszítésekkel, apró félholdakkal s csillagokkal. Oldalán L S G betük és 1604 évszám. Nemes Siposs László tulajdona volt, ki, mint Bethlen Gábor hive, 1621-ben esett el. Ajánd. dr. Siposs Aladár. **3266.** Palaczk, vörösréz. Teste felső részén ferde hólyagok kiverve, oldalán ötlevelü nyilt korona alatt \mathcal{F} S betük, egy gombosfejü tü és olló. A test többi részén gazdag trébelt lombornamentum. Az ollóval szemben korona alatt két keresztbe helyezett kalapács és 1757 évszám. **3267.** Füles ibrik, vörösréz, vert és vésett ornamentumokkal. Török, a 17. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **3268.** Lemez, sárgarézből öntött. Testén Mózes álló, domború alakja, jobbjobban a törvénytáblával s vesszővel. A 18. századból. Ajánd. Horák Ede. **3269.** Szobrocska, sárgarézből öntött. Pál apostolt ábrázolja. A kassai Szent Erzsébet-székesegyház szentségházának fülkéjében állott, a hová azt a mult század hatvanas éveiben eszközölt restaurálás alkalmával készítették. **3270.** Fedeles, füles kanecsó, vörösréz. Talpa peremén, hasán és nyakán durván ponczolt alapon hullámvonalas indán vésett levelekből s virágokból álló szalagok. A kiöntő csőr fölött 1805 évszám. **3272.** Lábás tányér, vörösréz, vert és vésett lombornamentummal, három kagylóval s rózsavirágkoszorúval. Török munka a

18. századból. Ajánd. id. Hauser Antal. **3274.** Czehbehívó jelvény, sárgaréz, 1851-ből. A kassai szijgyártó-czéhé volt. **3275.** Czehbehívó jelvény, sárgaréz. Mellső lapján domborműben két ágaskodó oroszlán női kontyfésűt tart, ez alatt bontó fésű. Hátlapja tolólemezzel ellátott fiókot képez. 1833-ból. Fésüsczéhé volt. **3276.** Czehbehívó jelvény, sárgaréz. Lapján domború babérkoszorú, korona s paizsban három vetelő és edény. 1834-ből. A kassai takács- és bádogos-czéhé volt. (A kassai bádogos-czéh, tagjainak megfogyatkozása miatt, 1859-ben egyesült a takácsok czéhével.) **3277.** Czehbehívó jelvény, sárgaréz. Paizsidomu teste mellső lapján domborműben cserzőkádban álló mezitelen férfi koronát tart; két felül egy-egy ágaskodó oroszlán. Hátlapja nyitható. 1826-ból. A kassai tímárczéhé volt. **3278.** Czehjelvény, sárgaréz. Paizsalakú lapjának áttört belsejében két egymást keresztező kés s egy villa. Közepén korona. Bevészt körirata: DER ERBARN CECHEM DER MESSER SCHMID IN EPPERIES Ao 1642. Az eperjesi késművesek czéhéé volt. Ajánd. Kéler Nándor. **3279.** Czehjelvény, vörösréz. Paizsidomú teste peremén levélkoszorú, ebben bevésve: RENOVATVM AN: DNI: 1637. DIE. 15 MART. FASI SZUCZ . MATYAS REBEN SZUCZ GYORGY, SENFELD SZUCZ MIHALY. HARANGI SZUCZ ANDRAS . CZEHMESTERSEGEBEN KOCSIS SZUCZ IANOS . TOTH SZUCZ ISTVAN KASSO SZUCZ GYORGY. PERES SZUCZ MIHALY IDEIKBEN. A kassai szücszéhé volt. **3280.** Czimerpaizs, két darab, sárgaréz, aranyozás nyomaival. Lapján két trébelt czimer; a baloldali a Szirmay-családé. A 18. századból. Valószínűleg koporsóról való. Ajánd. Hauser Antal. **3283.** Fedeles leveses tál, vörösréz. Fedele csúcán fekvő oroszlán, mellső karmaiban paizsszal. Ezen bevésve: AL 1796. **3284.** Lemez, vörösréz. Lapján emberfejű, oroszlántestű szfinksz domborművü képe. Farka csigavonalban haladó renaissance lombdiszítés. Kassai rézműves munkája a 18. század végéről. **3285.** és **3294.** Fecskendő, bronzból öntött. Testébe bevésve: *Curavit L: R: Civitas Cassoviensis 1773.* (Készíttette Kassa sz. kir. városa). **3287.** Fedeles doboz, vörösréz. Teste alsó részén kivert virágfeszton, fedelén fekvő bárány. Fülci kigyót ábrázolnak. Empire. **3288.** Lemez, vörösréz. Lapján vert virágdísz. Kassai rézműves munkája a 18. század végéről. **3289.** Czimer, sárgaréz. Lapján korona alatt czimerpaizs; mondatszalgáján bevésve: *Nemes két Csík Gyergyó és Kászton székek czimere. Szent Domokosi Sándor Mihály főkirálybíró 1814.* Ajánd. Schwarz Fülöp. **3290.** Vasaló, sárgarézből öntött. Felső lapján domborművü volúták közt szárnyas gömbön repülő Ámor. Belsejében domboruan kiöntve: *PHA: 1758.* Ajánd. Hronik Ferencz. **3291.** Borhűtő kád, vörösréz. Oldalán vert domborműben stilizált növényorna-

mentum. A 17. századból. **3293.** Utazó-készlet tokja, bőrrel és sárgarézlemezzel bevont fából, aranyozás nyomaival. A fémlapokon részben magyar izlésű virágdíszek és 1787 évszám bevésve. Ajánd. Rónay Gusztáv. **3296.** Gyertyatartó, sárgarézből öntött. Majmot ábrázol. Modern. Ajánd. Bubics Zsigmond. **3298.** Füles kosár, vörösréz. Hatszögű talpán stilizált levelek kiverve; az oldallapok áttörvek s egyenkint figurális díszítéssel ékesítvek. 1. és 4. Két madár koronás pajzsot tart; a paizsban füles kondér, a paizs alatt SMP betűk. 2. és 5. Fiait keble vérvél etető pelikán-madár. 3. Kiterjesztett szárnyú kétfejű sas. 6. Kétfejű sas, a mellpaizsban bevésve: 1689. A perem lapjain két domború, kétszárnyú angyalfej. **3299.** Oroszlánpofa, vörösrézlemezből trébelve, Kassai rézműves munkája a 18. század végéről. **3303.** Fedeles doboz, vörösrézből trébelve. Fedele csúcsán durván vésett oroszlánpofa körül felirat bevésve. Kassai rézműves munkája 1818-ból. **3304.** Gyömbérreszelő, vörösréz, vert munka. Belsejében átlukgatott lemezke. A 18. századból. **3305., 3306.** Cilicium (önsanyargató öv), vassodronyból, ivben hajlitott, hegyes végű szemekkel. 17. század. Ajánd. Czirbusz Béla. **3307.** Persely, kovácsolt vaspléh. A 17. századból. A kassai nyeregglyártó-czéhé volt. **3311.** Lakat, kovácsolt vasból, bevagdalt oldalakkal. Mindkét lapján rúgón járó ajtócska alatt egy-egy kulcsnyílás. Kettős nyelve félkörídomú. A meglévő egyik kulcs feje lóhere-levél alakú. A 16. századból. Ajánd. Wertheim N. **3315.** Kalapács, kovácsolt vas, ugyanilyen nyéllal. Feje egyik vége lapos korong, a másik ék alakú és szeghúzásra alkalmas módon bemetszett. A 17. századból. **3318.** Ajtózár, két kulcesal. vas. Áttört alaplemezen rokokó volútákkal, csillagídomú rózsákkal és makkalakú díszekkel. Keresztszalagján vésett lombdíszítés. Nyelve kettős. A 18. század végéről. **3319.** Kapuzár, kulcesal. vas. Négy szögű alaplemezőnek pereme áttört, a hármaskaréjt képező fejlemezén bevésve: S A betűk és 1753 évszám. Nyelve négytollu. Kulcsának feje áttört lombot ábrázol. **3321.** Kilincses ajtózár, vas. Felső lemezén domborúan kivert hullámvonalas növénydísz, alaplemeze áttört domború növényornamentum. A 17. századból, Kassáról. Ajánd. Csoma József. **3322.** Tűzgerjesztő szerszám, előrekapó kovás kakassal. Felső rézlemezen futó öz s két rokokó ornamentum bevésve. A 18. századból. **3323.** Tűzgerjesztő szerszám, előrekapó kovás kakassal. Bal oldalon kicsiny ajtó, nyakán vésett akantusz-levél. A 17. századból. **3324.** Tűzgerjesztő szerszám, egyszersmind pipa, vas, ezüsttel tausalva. Külsőjén szalamander-alakú állat-alakok, csüngő bojtok, koszorúk, virágcsokrok és a sugárzó nap alakja, berakva. Fedéllel zárható belsejében elül pipa gyanánt szolgáló rekesz, e mögött forgatható acélkerék, melyre kovát szorító kakas csapódik.

E mögött végre fedélkével záródó apró szekrényke a tapló számára. A kerék forgatására szolgáló kulcs feje a szerszám oldalán látható. A 18. század végéről. Ajánd. a Klimkovics-testvérek. **3325.** Olló, kovácsolt vas, a szárák végein ezüsből való, csuklón járó lemezekkel. Szára közepe plasztikus virág- és architektónikus diszítés. A 17. századból. Ajánd. Vadász József. **3326.** Ajtóhuzó gyűrű (kopogtató), kovácsolt vashból. Teste ellipszisalakú, szélesebb alaplemezzel, domborodó közepén ferde bemetszésekkel diszitett gyűrűalaku pálczataggal kétfelé osztott s csúsesíves halhólyag-idomokkal áttört. Tetején két oldalt egy-egy plasztikusan kiképezett sárkány fekszik, közepén négyszögű lemezen domborműben áttört gótikus mértani-mű, élén liliomvirágokkal. Az alaplemez vastagabb rovátkos dróttal van beszegve s lapján áttört csúsesíves lombozattal borítva. A 15. századból. Valamikor a kassai dóm sekrestyéjének vasajtáján volt. **3327.**, **3329.** Kulcs. kovácsolt vashból. Kerek fejében áttört ellipszisben halhólyag-idom és négyes karej. Csöves szára háromszögű. A 15. századból. **3320.** Zár, ládára való, vas. Szerkezetének pillangó-alakú kis fedőlemeze, fejpántja és kulcsházának lemeze vésett ornamentumokkal diszitett. A 17. századból. **3328.** Övre való kulestartó, kovácsolt s metszett vas. Áttört teste volutákkal, gerinczekkel s ivekkel diszitett. Kilencz csüngő láncza áttört szemekkel bir. A 18. század elejéről. Ajánd. Strasser Béláné úrnő. **3330.** Kapuzár, kulcesal, kovácsolt vas. Alaplemeze szélén áttört ornamentumokkal diszitett. Nyelve kétágú. A 17. századból. Ajánd. gróf Ziehy Jenő. **3331.** Ajtózár, kulcesal, kovácsolt vas. Kilencesütközője és kulcsnyelve kettős, alján tolózár. Kulesa fejét három áttört volúta képezi, felső végén emberarczezal, szára esavart. A 18. századból. A kassai régi s már lebontott Andrássy-féle ház állítólag ama szobájának ajtajáról való, a melyben gróf Andrássy Gyula született. **3332.** Kilineses ajtózár, kovácsolt vas. Kilinese csigavonalban hajló. A 17. századból. **3333.** Tüzgerjesztő szerszám, előrecsapó kovás lakattal. Oldalán kanóczytartó-hüvely. A 17. századból. **3335.** Lakat, kulcesal, kovácsolt vas. Teste oldalán karélyosan bevagdalt. Mellső lapja közepén rúgón járó ajtóeska alatt a kulcsnyílás. Vastag nyelve egytagú ivben hajló. Kulesának csöves szára hosszában hornyolt s keresztmetszetben hatszögű csillagidomot mutat. A 16. század végéről. A szepesi várból származik. Ajánd. Kobilitz István. **3340.** Simitó szerszám, kovácsolt vas. Egyik vége nyilalaku, a másik négyszögű lapátka. A 17. századból. Találták a kassai dóm mellett. **3341.** Fedeles szekrényke, vas, piros bársonyszövevvel béelve. Lapjain maratott renaissance ornamentumok. Modern. Készült az ilsenburgi gyárban. Ajánd. Bubicz Zsigmond kassai püspök. **3342.** Véső, aczél; oldalán bevéssett mester-

jegy. Kőfaragóé volt. A 16. századból. Találták Kassán, a Bródy-ház lebontása alkalmával. **3343.** Gyertyatartó, kovácsolt vas. Négy függőleges pálczája közül a szembenfekvőkön mozgatható gyűrűn hüvely. A 17. századból. **3346.** Kulcesomó, lánczon. A 8 darab kovácsolt vasból készült kulcs; a kassai városi kapuk kulcsai voltak. A 17–19. századból. Ajánd. Kassa városa. **3347.** Lámpás. vaspléhből, ferde csavarvonalakban domborított gerinczekkel, melyek nyílásokkal áttörvék. A 17–18. századból. Ajánd. Kohancsik Boros Jozefa úrnő. **3350.** Kapuzár, kulcesal, vas. Ütközője négynyelvű; kulcsa fejében liliumvirágalakú dísz. A 17. századból. **3355.** és **3363.** Szőlőfürt, vasból kovácsolva. Plasztikusán kiképezett testének bogyói tömörök; a leveleken áttört műben 1787 évszám. Remekbe készült kovácsmunka. **3356.** és **3361.** Lakat, kulcesal, kovácsolt vas, vekszir-szerkezettel. A 19. század közepéről. Kiszabeni lakatos remekbe készített műve. Ajánd. kellemesi Melczér István. **3357.** Zár, ládára való, kovácsolt vas, ónozott. Hátlemezen véssett növényornamentumok. Nyelve kétágú. A 17. századból. **3358.** Templomi gyertyatartó, kovácsolt vas, zöld és sárga olajfestékkel befestve. Teste egymásba fonódott szividombból, nyolczasalakból s körből van alakítva. A 17. századból. A gölniczbányai róm. kath. templomé volt. **3359.** Ostyasütő. Két rézlapja bevéssett alakokkal; az egyikken két nagyobb s két kisebb hal 1538 évszámmal, a másikon egy, hátulsó lábával orrát vakaró szarvas s egy szárnyas sertés. Ajánd. Soós Róza úrhölgy. **3366.** Kapuzár, kovácsolt vas, Ütközője négyágú. A 17. századból. **3367.** Transatlanti kábel darabja. Az elszigetelő szöveten belül 12 vastagabb vas s 7 vékonyabb vörösréz-drót. 1859-ből. Ajánd. Vécsey István. **3368.** Kilincses ajtózár, kovácsolt vas. Nyelve kettős. A 17. századból. **3360.** Akolozó rúd, kovácsolt vas. Teste fokokra van beosztva; alsó végén Kassa czimeres hitelesítő bélyege beütve, mellette: PROESTEL. Hordók folyadéktartalmának megmérésére használták. A 18. századból. **3370.** Ajtózár kulcesal, kovácsolt vas. Egyik kilincse felül, a másik oldalvást működik. A 18. századból. Ajánd. Reisz Nándor.

37. SZÁMU SZEKRÉNY.

3371 – 4411. Zsolnay-edény. Összesen 41 darab. Ajánd. Zsolnay Miklós. A 3407. számút Bubics Zsigmond. Régi olasz, francia, angol s más modern fajánszok.

A modern magyar keramika történetében *Zsolnay Vilmos* pécsi agyagműves kutatásai és technikai sikerei korszakot alkotók. Zsolnay edényeinek anyaga tűzálló, világosságára égő agyagból és kvarcból

3326., 3327., 3329. sz. Ajtóhúzó-gyűrű s két kulcs a 15. századból.

3358. sz. Kovácsolt vasgyertyatartó a 17. századból.

oly leleményesen van összetéve, hogy az agyagrészecskék a földpátból s kvarczból álló porcellánmáz beégetése után sem válnak az alapanyaggal üvegszerű, áttetsző tömeggé, vagyis porcellánmá, hanem fajánsz-jellegűket a porcellánnak megfelelő magas tűzben is megtartják. Így tehát Zsolnay edénymasszája tulajdonképen átmenet a fajánsz és a porcellán között. A Zsolnay-gyár rendkívül változatos edényei közül a régebbi diszedényeket az elefántesont színű máz jellemzi, ez azonban nem kizárólagos sajátossága ennek a fajánsznak. Zsolnay igazi s nagy érdeme abban fekszik, hogy a zománcfestékek technikájában is újítást hozott be, mert az általa készített zománcfestékeket kivétel nélkül fehérizzású porcellántűzben égeti edényeibe. A pécsi gyárban a gyártást a múlt század hatvanas évei elején kezdte meg Zsolnay s azóta máig a legváltozatosabb edényeket készítette. Egyik nagyhirű specialitása a fémfényű lüszternek az alkalmazása, melyet fölötte művészi hatással, bámulatos gazdag változatokban tud diszedényein érvényesíteni. E lüszter titkát Wartha Vincez műegyetemi tanár egy régi olasz majolikaedény fémfényű mázának elemzésével fedezte fel s ugy közölte Zsolnayval, a ki annak alkalmazásával különösen a legutolsó évek alatt a fémlüszteres edények olyan változatait hozza létre, a melyek a maguk nemében egyedül állók s az egész művelt világban elterjedt, drága pénzzel fizetett műdarabok. A kiállított 40 darab Zsolnay-féle edényt, mely a gyár fejlődésének s műipari produkciójának csak szerényebb képviselője, a gyár jelenlegi tulajdonosa, Zsolnay Miklós hazafias áldozatkészségének köszönhetjük.

3371. Kettős-palaczk, vörös cserép, részben zománcfestéssel. **3373.** Fűles korsó. Testén négyszögű mezőkben domboru középkori figurális díszek és kerek medaillonok. **3374.** Diszedény, gyöngye fémfényű mázzal. Testén halvány növények. **3377.** Edény, a bekarcolt díszítések fehér mésznemű agyaggal kitöltve. A praehistorikus *mészbeütéses edények* modorában készítve. **3379.** Diszedény, a belső edényt szabályos hatszögekkel s három hármás karéjjal áttört háló borítja. **3380.** Pohár, testén festett tájkép s kutyákat pórázon vezető férfi. **3381.** Diszedény, kék lüszterrel. **3382.** Szobrocska. A m. kir. posta- és táviróintézet mérnöki karának 15 éves fennállása (1887—1902.) emlékére készült. **3383.** Diszedény, ibolya- és zöldesszínű lüszterrel. **3384.** Diszkulacs, fémfényű mázzal. Testén domborműves virágok. **3385.** Fedeles diszedényke, áttört testtel. **3387.** Szobrocska, hálót vonó férfit ábrázol. **3389.** Diszedény, bíborvörös mázzal. **3391.** Diszedény, zöld és arany-sárga színben ragyogó lüszterrel. Testén piros mákvirágok. **3398.** Dombormű, halvány fémfényű mázzal. A »Vásárfia«. **3399.** Dísztál. áttört virágokkal. **3400.** Szenteltvíz-tartó. **3402.** Diszedény, testén

virágok közt kakas, tyuk s egy kis csirke festve. **3407.** Virágtartó edény, virágdiszítéssel. **3410.** Mészbetétes edényke, vörös cserép.

3412. Tányér, majolikacserép, világoskék mázzal és sokszinű zománctfestéssel. Lapján két leveles ág között ötágu korona alatt mezitelen szárnyas génius, egyik kezével leplét fogja, a másikban ágat tart. A lap többi részén egy lépő férfi bottal, egy páva, a peremen pedig három virágcsokor. Délfrancia, a 17. századból. Ajánd. Bubits Zsigmond kassai püspök.

3413—3416. Wedgwood-edények a 18—19. századból. Összesen 4 darab.

Az angol keramika történetében *Josiah Wedgwood* (1730—1795.) a legkimagaslóbb alak. Ő alapította Straffordshire-ben Etruriának nevezett gyárat, a melyben a kőedénygyártást nemcsak új alapokra fektette, de művészi nivóra is emelte. Kezdetben mázzal ellátott, hófehér fajánszt készített, melyet kitűnő tulajdonságai miatt a *Queen's ware* (a királynő áruja) névvel tisztelték meg. További kísérletezés után Wedgwood feltalálta azt a kemény masszát, mely már közel áll a porcellánhoz s a mit az angol *Whitestone-ware*-nek nevez. Ezt különböző fémoxydokkal különbözőkép színezte, de mázzal sohasem vont be; az edények felületeit nagy művészettel mintázott eredeti, vagy kitűnő régi művek után készült domborművekkel díszítette, a mely czélra külön szobrászokat foglalkoztatott. A Wedgwood-féle kőedény adta meg a halálos dőfést az európai fajánszoknak, a melyek ennek a tökéletességével nem bírtak versenyezni.

3413., 3414. Tányérka, fajánsz, áttetsző ólom mázzal és kék zománctfestéssel. Pereme csipkésen áttört. Fenekén benyomva: *Wedgwood*. Wedgwood-féle angol gyártmány, a 18. század végéről. Ajánd. Bubits Zsigmond, kassai püspök. **3415.** Füles eszécs, kiöntő-csőrrel, világos- és fehér kőedény. Peremén domborművű virágok. Fenekébe benyomva: WEDGWOOD. Wedgwood-féle angol gyártmány, az u. n. *Queen's-ware*, a 19. század elejéről. **3416.** Camea, kék és fehér kőedény. Lapján egy jobbra tekintő, beretvált arcú, parókás s mellén érdemjelekkel díszített férfinak mellképe, Wedgwood-féle angol készítmény, a 18. század végéről.

3417., 3423. DISZTÁL, majolikacserép, áttetsző krém-szinű mázzal, sokszinű zománctfestéssel és aranyozás-

sal. Lapján virágzó fák, pillék és madár. Modern. Készült Schütz gyárában Cilliben (Krajna). Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3418., 3419. ORVOSSÁGOS EDÉNY, majolikacserép, áttetsző ólommázzal és sokszínű zománcfestéssel. Teste egyik oldalán gyümölcsök-s levelekből képezett s oldalt szalagokkal körülcsvart koszoruban egyhajós, tornyos templom van festve, a fedél fölött a gyermek Jézust tartó Szüz-Mária mellképével s koszorút tartó két angyalalakkal. A templom körül szárnyas angyalfejek. Alól e felirat: DIANTOS, a másikon LOC D FARFAR. Olasz, a 17. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3421. FÜLES EDÉNY, kiöntő-csővel, fajánsz, fehér ónmázzal és sokszínű zománcfestéssel. Testén elül barokk paizsban három stilizált liliom, a paizs fölött ötlevelű korona, a paizs mellett egy-egy kétszárnyu géniusz egy-egy liliomot emel: az Orleansok czimere. Az edény testén elszórt kisebb-nagyobb sárga liliomok és hermelinnek heraldikai ábrái, félig kék, félig zöld színben. Francia, a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3422. FÜLES CSÉSZE, fajánsz, fehér ólommázzal és sokszínű zománcfestéssel. Belsejében virágcsokrok között templom előtt a felhőkön álló Szüz-Mária, karján a kised Jézussal. Alatta e felírás: CON . POL . DI . S CASA. Olasz, a 18. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

3424. CSÉSZE, fajánsz, sokszínű zománcfestéssel. Lapján mint az előbbinél. Olasz, a 18. századból.

3425. FEDELES FÜLES KORSÓ, fajánsz, fehér ónmázzal és sokszínű zománcfestéssel. Testén elül tájkép s egy férfi és egy nő. Fenekén kékkel a gyár neve: *Küners Berg*. Künersbergi (Württemberg), a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3426. PALACZK, vörös cserép, részben fényesre csiszolva. Oldallapjain domborművü virágok. Modern khinai.

3427. DISZTÁL, majolikacserép, kékesfehér mázzal és sokszinü zománczfestéssel. Kerek lapján antik s középkori ruházatu lovas és gyalogos harcosok ütközete, a peremen hullámos indán négy szárnyas géniusz s két maszkaron. 16-ik századbéli olasz majolikának jó modern utánzata. Ajánd. Bubics Zsigmond, kassai püspök.

A FALON, A FAL MELLETT ÉS SZABADON.

3428. HIMZÉS, fehér vásznon vörös selyemszállal és aranyfonállal. Hosszabb szélén csipke. Magyar, a 17. századból. Ajánd. Bohrandt N. urnő.

3429—3431. PÁRNA-BETÉT, fehér vászonalapon vörös selyemmel és arany-ezüst fonállal kivarrt tulipánalaku virágok. Magyar, a 17. századból. Ajánd. özv. Horváth Miklósné urnő.

3432. KÉP, öntött vasból. I. Ferencz osztrák császárt s magyar királyt (1792—1835) ábrázolja. A 18. század elejéről.

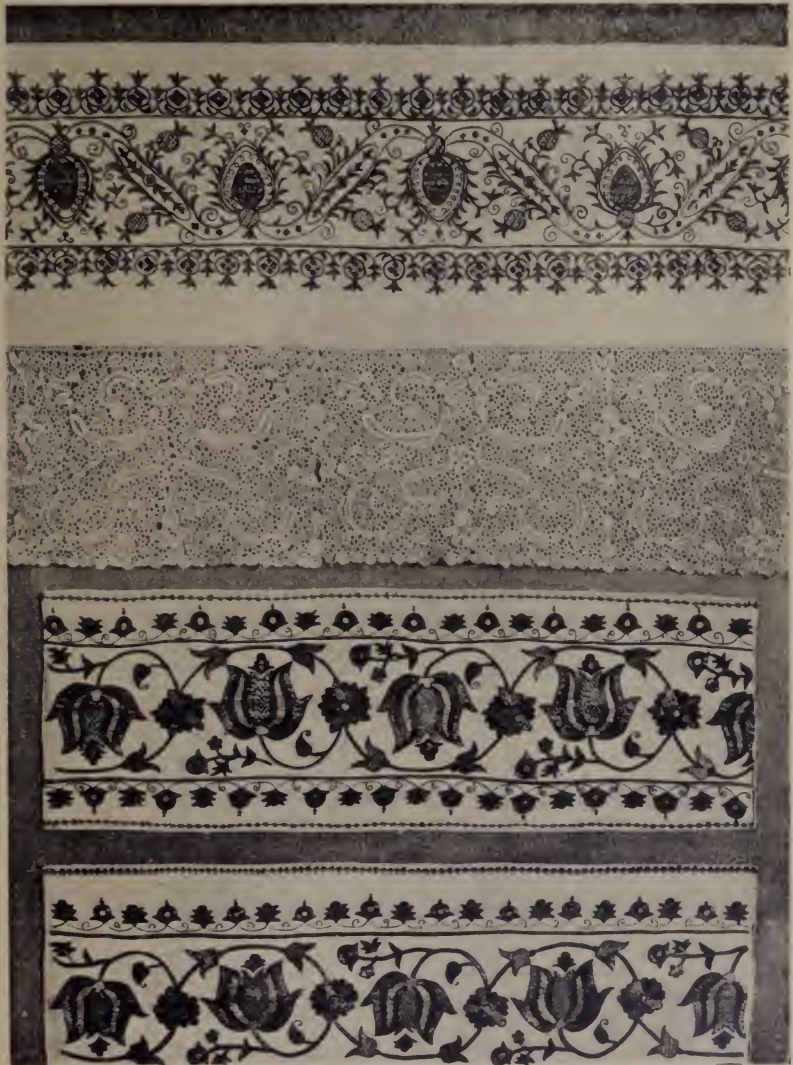
3433. KÉP, öntött vasból. Karolina Augusztát, I. Ferencz osztrák császár s magyar király negyedik feleségét ábrázolja. A 19. század elejéről.

3434. HIMZETT KÉP. Közepén hártján Szent-Erzsébet festve. 18. század. Ajánd. Pausz Tivadarné urnő.

3435. CZEHLÁDA, tölgyfa. Oldalán berakva: kötélverő szerszámok, kötelet sodró férfi s 1762 évszám. A kassai kötélverő-czehé volt.

Benne: jegyzőkönyvek, számadások, okmányok és nyomtatványok 1599—1872-ig.

3436. KÉZI KÁLYHA, cserép, áttetsző ólomházzal. Testében alul a hamufogóra való nyílás, fölötte az eleven szén számára vaspléhből készült fiók. Kassai munka a 19. század elejéről. Ajánd. Mihalek Tamás.

3248., 3249. sz. Magyar himzések a 17. századból.

3437. DOMBORMŰ, vörösréz-lemezből vert, aranyozás nyomaival. Lapján: lovas magyar vitéz elé küldöttség járul, melynek egyik tagja párnán koronát s jogart nyújt a lovas felé. A háttérben balról vár, jobbról táborozó katonák és város. Valamennyi alak magyar ruhát s kurucz-föveget visel. A háboru allegorikus képe. A 17. századból. Valamikor a kassai Mária-szobor talapzatát díszítette.

3438. KÉTFÜLŰ FAZÉK, cserép. A perem alatt a kassai fazekas-czéh bélyege. Egy kassai fazekas remekbe készült műve a mult század első feléből.

3439. KÉTFÜLŰ FAZÉK, cserép. Egy kassai fazekas remekbe készült műve a mult század első feléből.

3440. CZÉHLADA, fa, profizott léczekkel díszítve. A 18. századból. A kassai üveges-czéhé volt.

Benne: czéhszabályzat, jegyzőkönyvek, vándorkönyvek, különféle nyomtatványok s irományok 1714—1767-ig.

3441. DOMBORMŰ, vörösrézből verve. Lapján: József felismerteti magát testvéreivel. Az inség allegorikus ábrázolása. A 17. századból. Valamikor a kassai Mária-szobor talapzatát díszítette.

3442. EPITAPHIUM, vörös-rézlemezről domborítva és sokszinű olajfestéssel s aranyozással díszítve. Közepén a koldusnak alamizsnát nyújtó Szent-Erzsébet képe, alatta egy fekvő ifju leány, ez alatt későbbi festéssel Kassa város czimere. A 17. századból. Valamikor a kassai Szt.-Erzsébet templomban volt elhelyezve.

3443. ABLAKNAK BELSŐ TÁBLÁJA, vörösre festett vaspántokkal montirozott fa. Közepén Kassa város czimera paizsa, sarkon forgó vaslemezre festve, alatta titkos nyitószervezettel bíró vas-zár. A 16. század elejéről. Valamikor a kassai városház tanácstermének ablakára volt alkalmazva.

3444. KERESZTELŐKÚTNAK FÖDELE, vörösréz-lemezből, domboruan trébelt díszítésekkel s HANS LEFLER 1589 felirással. Ajánd. Fiedler Károly.

3445. CZÉHLÁDA, fa, vörösre festve. A 18. századból. A kassai kerégyártó-legényeké volt.

Benne: czéhartikus, jegyzőkönyvek, számadások, vándorkönyvek s különböző iratok és nyomtatványok 1644—1871-ig.

3446. DOMBORMŰ, vörösrézből verve. Lapján pestissel küzdők s ezeket ápolók csoportja. A döghalál allegorikus képe. A 17. századból. Valamikor a kassai Mária-szobor talapzatát díszítette.

3447. SZÓCSŐ, vaslemezből. Valamikor a kassai Erzsébet-templom tornyán őrködők használták.

3448. RÁCS, kovácsolt vas, kisebb ajtóval. 16. század. A kassai Erzsébet-templomból való.

3449. PECSENYEFORGATÓ GÉP, kovácsolt vas. A 18. századból. Ajánd. Maurer Rezső.

3450. CZÉHLÁDA, fa. Mellső oldalán berakva: hét-pontos korona alatt két, gyertyaköteget emelő, ágaskodó oroszlán s tábla-szappan. A tolólapon 1873. évszám. A kassai szappanos-czéhé volt.

Benne: czéhszabályzat, jegyzőkönyvek, különböző iratok és nyomtatványok 1782—1872-ig.

3451—3461. KULCSPAIZSOK ÉS ZÁRLEMEZEK, vasból és sárgaréz-ből. Összesen 11 darab. A 17—18. századból.

3462. CZÉGÉRTARTÓ, kovácsolt vas, részben festve és bronzal színeve. Lombos ágat tartó, kinyuló kezét ábázol. A 18. századból. Ajánd. Reisz Nándor.

3463. PETŐFI SZOBRA. Terrakotta. Tanulmány Izsó Miklóstól. Ajánd. özv. Izsó Miklósné urnó.

3464—3526. KULCSOK, kovácsolt vasból, összesen 63 darab. A 14—19. századból. A négyszegű fejű felső példányok a 14. századból valók. A legalsók a legfiatalabbak.

3527. CZÉHLÁDA, fa. Mellső lapján berakva: körző, bárd, derékszögű vonalzó. A 18. századból. A kassai ács- és molnár-czéhé volt.

Benne: czéhszabályzatok, számadások, jegyzőkönyvek s különböző iratok 1676—1822-ig.

3528. CZÉGÉRTARTÓ, kovácsolt vas, vörösre s zöldre festett. Tartójában egy nagyobb s három kisebb lópatkó csüng. A 17. századból.

3529. CARYATID, fából faragott s színezett. Emberalakot ábrázol övig, plasztikus kivitelben; fején csigavonalban hajló végű oszlopot emel. A 17. századból.

3530—3535. DÍSZPÁNTOK, FESZTON, ZÁSZLÓ-TARTÓVAS, KULCSOT ÁBRÁZOLÓ CZÉGJELVÉNY S RÓZSA, aranyozott, vagy bronzfestékkel bevont kovácsolt vasból. Összesen 6 darab. A 17—18. századból.

3536. CZÉHTÁBLA, fa, kívülről feketére, belülről vörösre festett. Könyv alakjában zárható. Mélyített lapja közepén festett lópatkó. Szélén kovács-szerszámok s virágok festve. A 17. századból. A kassai kovács-czéhé volt.

3537. LÁDA, kovácsolt vasból. Fedele belső lapján 5 nyelvvel csukódó komplikált zár. A 17. századból. A kassai kereskedelmi társulaté volt. Ajánd. a kassai kereskedelmi kamara.

Benne: jegyzőkönyvek, artikulusok és főkönyv, 1687—1829-ig.

3538. CZÉGÉRTARTÓ, kovácsolt vasból, részben bronzszínű festékkel bevonva. Lombozatot ábrázol. Empir, a 19. század elejéről. Ajánd. Kukovszky.

3539. CARYATID, a 3529. számúnak párja.

3540—3545. SAROKVASAK, OROMDÍSZ ÉS VILÁGITÓ-ABLAK VASA, kovácsolt vasból. Összesen 6 drb. A 16—17. századból.

3546. LUTHER MÁRTON vasból öntött s színezett mellképe 1667-ből. Ajánd. Gaskó Gyula.

3547. CZÉHLÁDA, fa. Mellső lapján berakva: I. CZ M KOM IMRE U II. LEH IAN. V III. KEL. ANT. U ANO 1777. DIE 17 MARTII. A kassai mészáros-czéhé volt.

Benne: hártyaokmányok, czéhszabályzat, számadások, munkakönyvek, nyugtatványok s különböző okmányok 1481—1871-ig.

3548. CZÉGERTARTÓ, kovácsolt vas, festve és bronzfestékekkel bevonva. Diszedényből kihajtó lombot tartó szárnyas angyalt ábrázol. A 19. század elejéről. Ajánd. Mihalszky István.

3549. PETŐFI SZOBRA. Terrakotta. Tanulmány, Izsó Miklóstól. Ajánd. özv. Izsó Miklósné urnó.

3550—3555. SAROKPÁNTOK, kovácsolt vasból, összesen 6 db. A 17. századból.

3556., 3557. RÓMAI, VAGY GYORS-MÉRLEG, vasból, 2 darab. A 18. század végéről. Ajánd. Reisz Nándor.

3558. CZÉHLÁDA, fa, berakott díszítésekkel. Készült 1780-ban. A kassai ötvös-czéhé volt.

Benne: czéhartikulusok, szabadító-levelek, jegyzőkönyvek, számadások s különböző iratok és nyomtatványok 1601—1855-ig.

3559—3564. SAROKPÁNTOK, részben ónozott kovácsolt vasból. Összesen 6 darab. A 17. századból.

3565—3566. MÁZSÁLÓ, két darab, az u. n. római, vagy gyorsmérleg. A 18. századból. Ajánd. dr. Csorba Gyula és Reisz Nándor.

3567. CZÉHLÁDA, fa. Elül timárjelvények közt 1769 évszám. A kassai timárok czéhéé volt.

Benne: czéhartikulusok, jegyzőkönyvek, számadások s egyéb iratok 1470—1872-ig.

3568. HANGSZER (vonós czitera). Belsejében e felirat: *Ferdinand Patzelt bürgerl. Instrumentenmacher in Pest.* A 19. század első feléből. Ajánd. Gleviczky Albert.

3569. HÁRFA-ZONGORA, kétoktávás csontbillentyűzettel. A 18. századból. Ajánd. Palecskó Lajos.

3570. HANGSZER (fagott), fából. A 18. századból. Ajánd. dr. Pauszperl N.

3571. EPITAPHIUM, vaslemez, sokszinü olajfestékkel festett. Lapján Szűz Mária mellképe. Alatta czimer, 1725 évszámmal. Valamikor a kassai Erzsébet-templomban függött.

3572. FALI ÓRA, sokszinüre festett fa-számlappal. Belsejében elrontott zenélő hengermü. A 17. századból. A zborói Rákóczi-kastélyból való. Ajánd. Ghillányi.

3573. FALI ÓRA, vasból. A számlap fölött két madárfejet ábrázoló áttört dísz. Az inga a XII-es számnál kívülrül van megerősítve s a számlap előtt lebeg. A 17. századból. Ajánd. Quirsfeld Károly.

3574. DISZEDÉNY, porcellán, festett diszitményekkel. Modern japáni. Ajánd. Schäfer N.

3575. KÉTFÜLŰ KORSÓ, feketére fényezett cserép. A 19. századból. Szentesi készítmény. Ajánd. dr. Csorba Gyula.

3576. PÁRNABETÉT, fehér vászonalapon ezüstfonállal és vörös selyemszállal himezve. Magyar, a 17. század végéről. Ajánd. Wozáry Rezsőné úrnő.

3577. HIMZÉS, fehér gyapjuszöveten ezüstfonállal és sokszinü selyemszállal; mindkét oldalán egyformán kivarrt virágos ágak és bóbitás madárkák. Délszláv, a 17. század végéről. Ajánd. Wozáry Rezsőné úrnő.

3578. HIMZÉS, sárgás vászonalapon sokszinü selyemszállal kivarrt stilizált virág. A motívumok ugyanazok, amelyek a magyar sodronyzománczos ötvösművek diszitményeiben előfordulnak. Magyar, a 16. századból.

3579. DOMBORMŰVŰ KÉP, bronzból öntött. Szűz Máriát a kis Jézussal ábrázolja. Fölöttük repülő angyal Mária feje fölé koronát tart. Olasz, a 17. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3580. CZÉHLÁDA, fa. Mellső oldalán két sárgaréz lemez. Az egyikén bevésve: *A. M. Boldizsár András ur. E. D. B. Nascsák János ur. M. B. Tót János ur. Készült 1882. év. ápr. 25-én.* A másodikon: *E. D. Bobalykó János. M. D. Visszokai István.* A kassai csizmadia-czéhé volt.

Benne: artikulusok, jegyzőkönyvek, tanulólevelek, igazolási jegyek s különféle iratok 1759—1885-ig.

3581., 3582. PÁRNABETÉT, fehér vászonalapon sokszinű selyemmel és arany-ezüstfonállal himzett. Magyar, a 17. századból. Ajánd. Meskó Sándor.

3583. HIMZÉS, fehér vászonalapon zöld selyemszállal s aranyfonállal kivarrt epervirágok s tulipánok. Magyar, a 17. századból.

3584. SZEMFEDŐ KENDŐ, fehér csalánszövet, ezüstfonállal kivarrva. Négy sarkában egy-egy nagyobb virágcsokor. Találták Boldogkő várában, az 1678-ban elhunyt nemes és vitézlő Hankónyi János boldogkői várkapitány koporsójában. Ajánd. gróf Péchy Manó.

3585. PÁRNACZIHA, fehér csalánszövet, zsubrikált diszszel s ezüstfonalu himzéssel. Magyar, a 17. századból.

3586. KÉP, nyomtatott lapon sokszinű selyemszövetből, arany-ezüstbrokátból, csipkéből és musselinből való applikációkkal. Szent-Jánost s a gyónó királynőt ábrázolja. 18. századbeli apácza-munka. Ajándékozta Bubies Zsigmond kassai püspök.

3587. KÉP, fehér selyemalapon fekete selyemmel Ráfael Madonnája kivarrva. Rajzolta Kallianer A. Eperjesen, kivarrta neje: Filippina, 1820-ban. Aj. Répászky József.

3588. KÉP, a 3586. számú modorában. Szűz-Máriát a kis Jézussal ábrázolja. Az alsó kartusban lévő német szöveg szerint a kép a mainzi Klarisszák templomában lévő Mária-képnek másolata. 18. századbeli apácza-munka. Ajánd. Bubies Zsigmond kassai püspök.

4593/a. sz. Himzett terítő vert esipke-széllel, Magyar. a 17. századból.

3589. CZÉHLÁDA, fa. Mellső lapján sárgaréz-lemezen kiverve: koronát tartó, kádban ülő alak, kétfelől egy-egy ágaskodó oroszlánnal, 1835 évszámmal s *H. S.* (Heinrich Sichert) és *J. M.* (Josefus Molitorisz) betűikkel. A kassai timár-czéhé volt.

Benne: czéhartikulusok, jegyzőkönyvek, számadások, különféle iratok s nyomtatványok 1596—1872-ig.

3590. SAS, kovácsolt vasból. Jobb karmában pallost és jogart, csőrében vas-szalagot tart. A sas a lengyel czimer-sast képezi s abból az időből való, a mikor a XIII. szepesi város még Lengyelországnak volt elzálogosítva. Utóljára a szomolnoki „Kammerhof“ épületén volt kitűzve. Ajánd. a m. kir. pénzügyministerium.

3591. CZÉGERTARTÓ, kovácsolt vasból, rokokó izlésű motívumokkal. A 18. századból.

3592. KÉTFEJÜ SAS, aranyozott vörösréz-lemezből. Begyén egyfelől Kassa város, másfelől Erdély festett czimere. A 18. századból.

3593. CZÉGÉR, kovácsolt vasból. Sarkon forgó zászlója lapján áttört IHS és MP betűk, csücsán egy nagyobb s két apró lópatkó. A 17. századból. A kassai kovács-czéh *herberg*-jének jelző czégére volt.

X. SZÁMU TEREM.

GALVANOPLASZTIKAI MÁSOLATOK. APRÓBB IPARMŰVÉSZETI TÁRGYAK. HIMZÉSEK, SZÖVETEK, MISERUHÁK. ÜVEGEK, PECSÉTLŐK. METSZETT KÖVEK, FAFARAGVÁNYOK STB.

38. SZÁMU SZEKRÉNY.

3594—3617. Régi, jobbadán magyar ötvösművek galvanoplasztikai s gipszmásolatai. A galvanoplasztikai másolatok a vallás- és közokt. m. kir. Ministerium letétei.

3594. Fedeles kupa. Fedelén bevésve: MARGARETA . BARSE DE . NAGI . TALLIA . 1 . 6 . 0 . 6. Eredetije, mely *Rácz Ambrus* kassai ötvösmester (1598—1622) műve, Budapesten, az orsz. magy. Iparművészeti Múzeumban. **3595., 3596.** Szenteltvíz-tartó és hintő. Az elsón Thüz Osváth zágrábi püspök (1466—1499) czimere. Mindkettő eredetije a zágrábi székesegyházban. **3597.** Fedeles serleg, trébelt hólyagokkal. A 16. századból való eredeti a Magy. Nemzeti Múzeumban. **3598.** Talpas pohár. Eredetije a 17. századból. **3599.** Kancsó. A 17. századbeli eredeti a debreczeni ev. ref. templomban. **3600.** Tányér, lapján a megfelelő czimerekkel bevésve: MICHAEL TELEKI és VER . IVDIT . AN . DO . 1670. **3601.** Verejtékes pohár, 1596-ból. Eredetije Budapesten, az orsz. magy. Iparművészeti Múzeumban. **3602.** Pohár. Testén Krisztus keresztelése bevésve. Fent: DER DEN HIMEL HAT BESESEN DER GESEGEN VNS: DAS: DRINCKEN: VND ESSEN. 1532-ből. Eredetije a M. Nemzeti Múzeumban. **3603.** Kanna. Sthm Tamás magyar ötvös műve, 1603-ból. **3604.** Serleg, hermákkal és kosfejekkel díszítve. A 16. századból, Eredetije a M. Nemzeti Múzeumban. **3605. és 3606.** Palaczk, gipszmásolat. A nagyszentmiklósi kincsből. A 8. századból származó eredetije a bécsi csász. és kir. műtörténeti múzeumban. **3607.** Korsó, a nagyszentmiklósi aranykincsből. A 8. századból származó eredetije a bécsi csász. és kir. műtörténeti múzeumban. **3609.** Lemez, lapján Nagy Lajos magyar király czimere I. R. betűkkel. Reszlet a zarái Szent-Simeon-koporsóról, melyet Nagy

Lajos királyunk neje, Erzsébet, készítettett 1380 körül. Eredetije Milánói Ferencz olasz ötvös műve. **3610.** Szüresőő, Teleki Mihály címerével s hosszabb felirattal. 1690-ből. **3611.** Ámpolna. A 15-ik századból való s a váradi templomból származó eredetije a M. Nemzeti Muzeum tulajdonában. **3613.** Csésze. Az eredeti a halasi leletből s a 14. századból való. **3614.** Fedeles serleg, sárkányban végződő domború lombdiszitménnyel. A 16. századból való eredeti a M. Nemzeti Muzeumban. **3615.** Czéhjelvény. Egyik oldalán domborműben: magyar ötvös műhelyében, a másikon bevésve: ötvösműhely belseje. 1556-ból. Eredetije, mely a brassói ötvösczéhé volt, a M. Nemzeti Muzeumban. **3616.** Czimer, részben festve. Nagy-Lajos magyar czimere. Az 1370 táján készült eredeti az aácheni kápolnában. **3617.** Czimer, részben festve. Nagy-Lajos lengyel czimere. Az 1370 táján készült eredeti az aácheni kápolnában.

3618—3621. TÁL, 4 darab, sárgarézből öntött. Az elsőnek lapján koszoruzott férfi-fő MARCVS TVLIVS CICERO DNS fölirattal, a másodikén Szent-Kristóf, vállán a kis Jézussal, a harmadikén Ádám s Éva a paradicsomban, a negyedikén végre egy szembenülő nőalak domború képe. Német munkák, a 16. századból. A bibliai vonatkozású jelenettel diszítettéket keresztelőtálak gyanánt használták, a többinek világi rendeltetése volt. Az első kivételével ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3622. SAKKFIGURA, 32 darab, fehér öntvény, 16 darab feketére festve. Valamennyi alak plasztikus ábrázolás. Modern. Készült a Munkács melletti Frigyesfalván, a gróf Schönborn-féle vasgyárban. Ajánd. Polinszky Emil.

3623. és **3650.** Díszedény, türkisz-kék alapon sokszinű cloisonné-zománczczal virágzó leveles növényekkel, madarak- s pillangókkal diszítve. Khinai munka a 19. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3624. VÉNUS ÁMORRAL, bronzból öntött. A 18. századból. Ajánd. Csoma József.

3625. JEGYZŐKÖNYV, bőrkötésén magyar izlésű, aranyozott ékítményekkel. Modern. Tervezte Horti Pál buda-

pesti tanár, készítette Gottermayer Nándor fővárosi könyv-
kötő. A vallás- és közokt. m. kir. Ministerium letéte.

3626. és 3645. TÁLCZA, vörös és barna lakk. Khinai,
a 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3627. KANCSÓ, vörösréz, sokszínű zománczfestéssel
diszítve. Testén sötétkék alapon gazdag khinai modorú
levél- és virágdiszítés. A 18. századból.

3628. DÍSZEDÉNY, egész felülete sokszínű cloisonné-
zománczczal készített Chrysanthemum-virágokkal, leveles
ágakkal s röpködő pillangókkal diszített. Japáni munka
a 19. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3630. és 3639. TÁNYÉR, sokszínű cloisonné-zománcz-
czal diszítve. Khinai munka a 19. századból. Ajánd.
Bubics Zsigmond kassai püspök.

3631. ALAK, bronzból öntött. Cybele mithologiai isten-
nőt ábrázolja, földig érő chitonban, fején áttört falko-
ronával. Valószínűleg 16. századbeli olasz mű. Henszl-
mann hagyatéka.

3633. KEHELYNEK CUPPÁJA, aranyozott vörösréz.
Testén gót minuszkulákkal bevésve: got maria verot
aus aller not 1508. A kurimai (Sárosmegye) róm. kath.
templomé volt. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3634. KÉP, sárgaréz. Mellső lapján Szűz-Mária a
gyermek Jézussal festve. A ruházat díszei, a dicsfény,
a korona s a szélek cizfrázata vésett munka. Hátlapján
Szent-András apostol képe. A 18. századból.

3635. ÁLLÓ ÓRA, sárgarézből. Négy kis lába plas-
tikus delfint ábrázol. Számlapja négy sarkán vésett
rokókó díszek. A 18. századból.

3636. FEDELES KUPÁNAK ÖBLE, elefántesontból.
Felületén magas domborműben hullámozó tengeren halak,
csigák, kagylók és rákok kifaragva. A hullámokból
tizenkét mithológiai alak emelkedik ki: Neptun a hár-
mas szigonynyal, több halfarku vízi nimfa, csigakürtöt

fúvó triton s egy tengerilovat ábrázoló törzsszel bíró tengeri isten, melyek részint ölelkező párokat ábrázolnak, részint heves mozdulatokkal a habokon száguldoznak. Német munka a 17. századból. Henszlmann Imre hagyatéka.

3640. ALAK, bronzból öntött. Ifjút ábrázol, kurta tunikában, fején csúcsos főveggel. Valószínűleg 16. századi olasz mű. Henszlmann Imre hagyatéka.

3642. CSENGETYŰ, sárgaréz-ből öntött s Vernis-lakkal bevont. Áttört teste román izlésű lombornamentum között a négy evangelista felírással jelvényével díszített. Modern. Ajánd. Juhász Norbert.

3646. EREKLYETARTÓ, aranyozott és ezüstözött vörösréz-ből, álékkövekkel díszítve. Teste sugarakat ábrázoló hegyes lemezekből van szerkesztve, közepén kiemelkedő rokokó kartusban Szent-Flórián vértanu ereklyéje s az Üdvözítő keresztjének egy szilánkja. Feneke belsejében Kronberger Mátyás, II. József udvari parochusának 1778. május 23-án Bécsben kiállított bizonyítványa arról, hogy az ereklyetartóban Krisztus kereszt-fájának egy része foglaltatik.

3647. GÖMBÖLYŰ POHÁR, ezüst, aranyozott széllel s belsővel. Peremén levélkoszoruban egy kézifürész s e fölirat bevésve: AND: BALINTFY: F. F. P. COETY: 1686. Fenekén G B betűs mesterjegy s 12 pont beütve. Készítette *Békéssi Gergely* kassai ötvösmester (1684—1692). A 12 pont azt jelenti, hogy a pohár 12 lat finomságú ezüstről készült.

3652. ÁTTÖRT LEMEZ, bronzból öntött. Peremén eme áttört felírás: LIEB GOT VON HERCZEN SO HILFT ER DIR AVS PEIN VND SCHMERCZE(N). A 17. századból. Találták Kassán, a „Csillag“ nevű épület u. n. Bocskay-kápolnájának padozata alatt.

3653. KERESZTELŐ-TÁL, sárgaréz. Lapján kiemelkedő gyöngykörben a boldogságos Szűz domboru képe, karján a gyermek Jézussal, baljában joggal. Alakját dicsfénykoszoru övezi. Német, a 16. századból. Ajánd. Bubits Zsigmond kassai püspök.

3654. EDÉNYNEK RÉSZE, bronzból öntött. Gömbalaku öbléhez antik idomu kiöntő járul, melyen bevéselt maszkaron van ábrázolva. Füle tövén domboru maszka. A 16. századból. Találták a 3652. számú lemezzel Kassán, a „Csillag“ nevű épület u. n. Boesckay-kápolnájának padozata alatt.

3655. LÁDIKA, többszinű falapokkal, vésett csonttal és gyöngyházzal kirakva. A 17. századból.

3663. SZAVAZATGYÜJTŐ SZEKRÉNY, fából. Alsó részén egymás mellett öt kis fiók, felső lapjának öt kerek nyílásába ugyanannyi esztergályozott fatölcsér illik, ezek előtt egy-egy fapálczika, melyeknek felső vége a czédula részére be van vágva. A szekrényhez tartozik 328 darab kis fagolyó. A 18. század végéről. A kassai városházán használták.

3664. GÖMBÖLYŰ POHÁR, vörösréz, részben aranyozott. Testén három kartusban e bevéselt feliratok: *Als Eyszen geböhren in Kupffer verkchrt durch Herrengrund wasser mich alles verehrt.* Belsejében hosszában átfurt s csavart oszlopka. A 18. századból. Készült Úrvölgyön (Zólyom megye), az ott természetes állapotban előfordult rézgálicz-oldatba helyezett vas által kiválasztott czeментrézből.

3665. GÖMBÖLYŰ POHÁR, vörösréz, részben aranyozva. Bevéselt felirata: *Eisen war ich, Kupfer bin ich, Golt bedekt mich.* Egyébként mint a 3664. számú.

3666. BORBÉLY-CSÉSZE, sárgaréz. Fenekén bevert pontokból álló növényornamentum s egy domború, fekvő

3678. sz. Miseruha a 15. század elejeről.

szarvas. Német, a 16. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3667. CSÉSZE, vörösréz, részben aranyozva. Pere-mébe bevésve: *An mir sichtman ein Wunder ding, Vor Eissen war jetzt Kupfer bin.* Egyébként mint a 3664. számú.

3668. POHÁR, vörösréz, dézsaalakú. Fenekén góth betűkkel bevésve:

*Hart eisen ich vor war,
Ein wasser hell und klar,
Macht mich in wenig stundt,
Zu kupfer in herrngrundt.*

Egyébként mint a 3664. számú.

3669. ZÁSZLÓCSÚCS, bronzból öntött s aranyozott kereszt, tokosan foglalt álékkövekkel diszítve. A 19. század elejéről.

3671. TÁL, sárgaréz. Lapján koszorút tartó nőalak domború képe. Német, a 16. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3672. LÁDIKA, fa, vésett csontlemezekkel kirakva. A 17. századból. Ajánd. Hericz Etelka úrhölgy.

3656—3662., 3670—3677. PIPA, tajtékból, fából s cserépből. Összesen 13 darab. A 17—19. századból.

3656. Fa. Testén domborműben múzsa lanttal s rokokó diszek. 18. század. **3657.** Fa. Testén szárnyas génusz paizsot tart, ebben G K betűk, az angyal előtt térdelő gyermek. 18. század vége. Ajánd. Lukács János. **3658.** Fa. Testén domborműben álló magyar vitéz előtt térdre boruló s könyörgő német. Feirata: NE BÁNTSD A MAGYART. 19. század. **3659.** Fa. Testén domborműben a nyúlra vadászó hét sváb. 18. század. **3660.** Cserép. Magyar, a 17—18. századból. Találták Devecserben. Ajánd. Csoma József. **3661.** Fa, gyöngyházzal diszített. Dél-szláv. 19. század. **3662.** Fehér cserép. Magyar a 17—18. századból. Találták a szántói szőlőkben. Ajánd. Világhy Kálmán. **3670.** Tajték, Apolló plasztikus alakját ábrázolja fatörzsön ülve, lantot pengetve. 19. század. Ajánd. Kosztka Viktor. **3673.** Tajték, testén fa, korona, kagylóidomok és lombok, nyakán férfi-mellkép. Hasán álékkövek és

apró türkiszek. 18. század. **3674.** Tajték, faragott diszekkel, türkiszekkel, almandinokkal s rubinkövekkel kirakva. 17. század. Állítólag Petneházy Dávidé volt. Ajánd. Krajnik László. **3675.** Tajték. Testén hold, nap és csillag fölött fejedelmi korona. 18. század. **3677.** Tajték. Testén lándzsával fegyverzett lengyel vitéz. 19. század. Faragta báró Luzsénszky János. **3676.** Tajték; testén oszlopok és angyalfejek, rokokó kagylók és volúták kifaragva. 18. század.

39. SZÁMU SZEKRÉNY.

3678. MISERUHA, mustrázott zöld bársony, himzett keresztrel. A kereszt hat mezejének alapját aranyozott ezüstfonálból csigavonalban kunkorodó kivarrás tölti be, amely alapon hosszú, lapos öltéssel, sokszinű nyitott selyemszállal alakok vannak himezve. Legfelül a felhőkön ülő Megváltó, ölében a Mária lelkét szimbolizáló koronás gyermekalakokkal; balra s jobbra égő gyertyát s könyvet tartó szent térdalakja, a középen Szűz-Mária ágyban ülve, mellette két szent, ez alatt végre egy imádkozó s egy gyertyát tartó férfiszent egész alakja. A jelenet Szűz-Mária halálát ábrázolja. A 15. század elejéről. Az alsó-tókési róm. kath. templomból való. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3679. FŐPAPI KEZTYÜ, vörös selyemfonálból kötött, aranyfonalú virágdiszitással. A 17. századból. Egy salzburgi érseké volt. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3680. MISERUHA, vörösbarna, mustrás bársonyszövet. A nagyobb virágok aranyszállal kitöltvék. Háti részén legalyazott fát ábrázoló domború kereszt, a felfeszített Üdvözítő domború himzésű alakjával, a feje fölötti szalagon INRI felirattal. A 16. század elejéről. Az alsó-tókési róm. kath. templomé volt. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3681. MISERUHA, zöld selyemszövet, részben kifoszladozott, elszórt vörös bársony-virágmustrával. Keresztje alapja aranyfonalú himzéssel kitöltött. A kereszt öt me-

zejében sokszínű selyemmel himzett alakok. Legfelül Krisztus az Olajfák-hegyén imádkozva, balról egy, jobbról két alvó apostol, közepén a porfiroszlophoz kötözött Üdvözítő, legalul Ecce Homo. A 15. század elejéről. Az alsó-tőkési róm. kath. templomé volt. Ajánd. Bubicz Zsigmond kassai püspök.

3682. FŐKÖTŐ, piros bársony, aranyfonállal domboruan himzett magyaros izlésű virágokkal. A 17. századból. Magyar. Ajánd. Krajnik Gyula.

3683. NŐI DERÉK, kék selyem, ezüstcsipke-applikációval, ónozott rézből készült kapcsoló-horgokkal. A 18. századból. Ajánd. Henszlmann Amália úrnő.

3685. NYEREGTAKARÓ, fekete bársony, ezüstcsipke-applikációval s ezüstrojtokkal. Lapján elül két oldalt egy-egy korona, hátul a koronás magyar czimerpaizs domboruan himzett képe felvarrva. A 19. század közepéről.

3686. NŐI DERÉK, vörösbarna selyemből, applikált aranycsipkéekkel, sokszínű selyemhimzéssel és szarvasbőrrel, melybe halcsontpántok foglalvák. A 18. századból. Ajánd. Henszlmann Amália úrnő.

3687. NŐI DERÉK, sokszínű selyemmel és aranyfonállal beszótt virágsokrokkal és levelekkel diszitett selyemszövetből. Mellső részén ezüst kapcsoló-horgokkal, a melyekbe vörös selyemből s aranyfonálból szótt szalag van befűzve. A 18. századból.

3688. NŐI SZALMAKALAP. A 18. század legvégéről.

3689. LEGYEZŐ, békateknő, festett és aranyozott diszekkel. A 19. század első feléből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő.

3690. DOHÁNYZACSKÓ, sokszínű tüveggyöngyökkel kivarrt. Testén koszorú, házinyul s kosárban virágok. A 19. század első feléből. Ajánd. Pollák Ferencz örökösei.

3691. NŐI KÖRÖMCZIPÓ, egy pár, fehér bőr, fehér selyemmel, aranyfonállal s pitykéekkel kivarrt. A 18. századból.

3694. NŐI KÖRÖMCZIPÓ, egy pár. Ezüstfonállal díszített fraise-szinü bársony. Talpa erős ivben görbül. Francia, a 18. századból. Ajánd. Csoma József.

3695. FIÓKOS SZEKRÉNYKE, szalmával kirakott. A 18. századból. Ajánd. Loósz József.

3696. FEDELES DOBOZ, sokszinü szalmával kirakott. A 18. századból.

3697. DOBOZ, fa, sokszinü szalmával kirakott. Fedelén tölgyfa-levelek s makkok, oldalain német föliratok bevágva s vörös festékekkel kitöltve. A 18. századból. Ajánd. Scholcz Ignác.

3699. LÁDIKA, fa, fehér selyemmel áthúzva, sokszinü bársony-applikációval s aranyfonalú varrással díszítve. A 18. századból.

3701. NŐI KÖRÖMCZIPÓ, egy pár, fehér bársony, arany-ezüstfonalú himzéssel s karminvörös pitykéekkel. A 19. század elejéről. Ajánd. Velez Irma úrhölgy.

3703. SALAVÁRI, piros szatytyánbőr, ezüstfonalú himzéssel, aranyozott ezüstcsattokkal és szíjlemezekkel. Két részből áll; a külső áttört, a belső delisaru alakú, ezüstfonállal himzett virágokkal. Török, a 17. századból. Ajánd. Klinkovics Béla.

3704. NŐI KÖRÖMCZIPÓ, egy pár, fehér selyem. Empire.

40. SZÁMU SZEKRÉNY.

3705. MISERUHA, újabb fekete kloth alapszöveve applikált keresztjén sokszinü selyemmel domboruan kihi-mezve: Krisztus feltámadása, Krisztus a keresztfán, a kereszt tövében Jánossal és Máriával, továbbá Krisztus megostoroztatása, a Júdás-csók, a kurtább keresztágakon

3681. sz. Miseruha a 15. századból.

pedig a tövissel való koronázás és a keresztút egyik jelenete. A 14. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

3706. MISERUHA, vörös bársony alapszövetén a szentlélek galambképében megismétlő alakja beszöve, sugarak között. Aranyfonállal kivarrt keresztjén fülkékben Pál apostol, Krisztus s egy nőszent álló alakja, a rövidebb keresztágakon pedig két szent szerzetes térdképe sokszinű selyemmel kihimezve. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

3707. MISERUHA, újabb fekete alapszövetre applikált s aranyfonállal kivarrt keresztjén sokszinű selyemmel domboruan himezve: Krisztus a keresztfán, jobbról s balról Péter és Pál apostolok mellképe, a kereszt tövében a fájdalmas Szűz és János apostol, alul pedig egy férfiszent mellképe. A 14. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

3708. FŐKÖTŐ, aranyfonálból és szalagokban vágott aranyozott ezüstlemezből készített. Hátsó részén két aranybojttal diszitett selyemzsinórral összehuzható. Szélén csipke. A 17. század végéről.

3709. KÉP, lapján Szent-Anna a gyermek Máriával festve. Kerületén aranyfonálból és sokszinű selyemből himzett ornamentumok. A 18. század végéről.

3710. HUSZÁR-TARSOLY. Lapján az osztrák korona alatt F II (II. Ferencz) betűk, aranyezüst fonállal himezve és pitykéekkel kivarrva. A 19. század elejéről. Báró Vécsey Lászlóé volt. Ajánd. báró Barkóczy Róza urnő.

3711. TÁRCZA, barna bőr, mellső lapja leffentyűjén aranyozott ezüstfonállal kivarrt virágok s levelek. A 17. századból. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő.

3712. NYEREGTAKARÓ, két pisztolyborítóval, rózsaszinű selyembársony, aranyozott ezüstfonállal gazdagon

himzett domboru virágokkal. A 18. századból. Ajánd. Krajnik Sándor.

3713. TARSOLY, vörös szatytyán-bőr. Mellső lapján halványvörös bársonyalapon babérágak között a koronás magyar czimerpaizs aranyfonállal himezve. A 19. század elejéről. Ajánd. Bellon Sándor.

3714. FŐKÖTŐ, ezüstfonálból és vágott ezüstszalagokból készítve. Közepén két nagyobb virág, oldalán csipke. A 18. századból.

3715. KEZTYŰ, egy pár, fehér szarvasbőr ezüstfonállal kivarrt magyaros izlésű virágokkal. A 17. századból.

3716. KÉP. Közepén Joachim és Anna domborművű viasz mellképe; kertületén arany-, ezüstfonállal és sokszínű selyemmel gazdagon himzett s álékkövekkel kirakott ornamentum. A 18. századból. Ajánd. Strohmayer T.

3717. KARTONNYOMÁSHOZ VALÓ MINTA, hársfából. Lapján levelek és virágok kifaragva. A 18. századból.

3718. KÉP, fekete és fehér selyemszálból szöve. IX. Piusz pápa mellképe. A 19. századból. Ajánd. Chrismár Napoleon.

3719., 3720., 3730., 3731. GYERMEK-FŐKÖTŐK a 18. századból. Ajánd. Dióssy Aladár és ifj. Martonesik András.

3721. LEGYEZŐ, selyemlapján sokszínű guassal hadi trófeumok s figurális diszítés. A 18. század végéről.

3722. KÉP, fekete és fehér selyemszálból szöve. Corday Saroltát ábrázolja. Francia, a 19. század első feléből.

3723. LEGYEZŐ, papirlapján kék alapon guasfestéssel ülő férfi, ülő nő s virágok közt díszedény. A 18. század végéről. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő.

3724. LEGYEZŐ, festett szaruból, áttört fedőlapokkal s ugyanilyen bordákkal. A 18. század végéről.

3725. LEGYEZŐ, madártollakból álló lapja egyik oldalán figurális jelenet és virágok festve, a másikon riktó színekben gazdag virágdiszítés. A 19. századból. Khinai. Ajánd. Zemányi Lázárné urnő.

3726. LEGYEZŐ, selyemlapján sokszínű guasfestékekkel virágos ágak között kartusban ülő nőnek rózsát nyújtó férfi. 12 csontbordája közül 6 áttört s aranyozott diszitményekkel ékesített. A 18. századból.

3728. LEGYEZŐ, papírlapján színezett nyomtatott kép: három medaillonban egy-egy férfi mellképe, alul hadi trófeumok. A 18. századból. Készítette Kihn Mátyás es. és kir. legyező-gyáros Bécsben. Ajánd. Megay Adolfné urnő.

3729. LEGYEZŐ, selyemlapján Ámort vezető nőalak koszorúval s két tájkép festve. A 18. század végéről.

3732. LEGYEZŐ, lapján sokszínű guasfestéssel fák, bokrok között díszépületek előtt nagyobb előkelő társaság. Gyöngyházzal kirakott két fedőlapja áttört virágokkal, 17 csontbordája vésett domborművekkel s áttört virágokat előtűntető gyöngyházzal és kerek gyöngyházpitykével diszített. Alul kék alapon khinai férfiak és madarak. Khinai befolyás alatt 1720 körül készült, valószínűleg francia mű.

3733. EREKLYETARTÓ KÉP, közepén Nepomuki Szent-János viaszból készített domboru mellképe, melyet arany-, ezüstlemezből, drótból, fonálból s álékkövekkel kirakott virágokból alakított koszoru övez. A négy sarokban egy-egy vértanu ereklyéje, a megfelelő feliratokkal. A 18. század végéről. Rimanóczy Ferencz hagyatéka.

3734. EREKLYETARTÓ KÉP, sokszínű selyemből s összecsavart, aranyozott élű papirosból, álékkövekkel s hamis gyöngyökkel diszítve. Lapján Szt.-Juliánna vértanú miniatűr képe. A kép alján szent vértanuk ereklyecsontjai a megfelelő felírásokkal. A 18. század végéről.

3735. EREKLYETARTÓ KÉP, közepén egy nőszentnek viaszból készített domboru mellképe. A négy sarokban e feliratok: INOCENTI BONIFACI FAUSTI COLUMBA. A 18. század végéről. Rimanóczy Ferencz hagyatéka.

41. SZÁMU SZEKRÉNY.

3737. ÁLLÓ ÓRA, aranyozott fa. Lépcsőzetes talpán Perzeusz, Meduza s a Pegazus plasztikus alakjai. A 19. század elejéről. Ajánd. Ellinger János.

3738. CZÉHJELVÉNY, fa, domboruan faragott renaissance lombornamentummal s barokk volútákkal. Mellső lapján kék alapon tollas bojt díszet tartó kéz, PRO CURATUM fölírat s 16 = 69 évszám. A hátlapon sarkon forgó sárgaréz-pánt, alatta festett sujtások s díszgomb. Felirata: RENOVA. 1772. A 17. századból. A kassai gombkötő-czéhé volt.

3739. MIKROSZKOP, fából. A 18. századból. Ajánd. Kendi Vilmos.

3740. ÁLLÓ ÓRA. Teste négy pillérrel díszített nyitott csarnok; alsó részén domborműben díszedény körül pajkoskodó puttók csoportja, a pillérek bázisaiban kék alapon áttört lombornamentum, a pillérek között pedig plasztikus virágfesztonok. Az óralap felett maszkaron, az oszlopok tetején hajlott volútákon díszedényből nővő virágcsokor, mind fából faragva s aranyozva. A 19. század elejéről.

3741. TOJÁSPOHÁRKA, elefántesontból s kókuszdió héjából esztergályozva. A 19. század elejéről. Ajánd. Seemann Gábor.

3742. HOMOKÓRA. Egyik lapján 1766. évszám bevése.

3743. CZÉHJELVÉNY, fa. Paizsidomu testének egyik oldalán *G* és *T* betűvel oldalazott czirkalom, vörös

3714., 3682., 3708. sz. Női főkötők a 17–18. századból.

kerék s 1703. évszám festve; a másikon *I. E.* betűk s 1811 évszám. A 18. század elejéről. A kassai kovács-czéhé volt.

3744. MIKROSZKOP, fa. A 18. századból. Ajánd. Fayt Antal.

3745. KERESZT, barnára fényezett fa, csonttal és vésett s festett gyöngyházzal kirakva. Talpa mellső lapján gyöngyházból kirakott levelek között kartusban egy barát térdképe, kezeiben kereszttel, fölötte a szentlélek galamb alakjában. A hosszgerenda tövében a Szűzanya képe, szívében törrel, fölötte rosetták, keresztekkel ékes mezők s két kar, a kézfejen egy-egy stigmával. Krisztus alakja lomb- s virágbordürön nyugszik, fölötte mondat-szalagon: INRI. A bevéssett díszek vonalai fekete festékkel vannak kitöltve. A 17. századból. Ajánd. Soós Ágoston családja.

3746. ÁLLÓ ÓRA. Teste hat alabástrompillérrel díszített nyílt csarnokot ábrázol, tükörlapból álló hátlappal. A 19. század elejéről.

3747. FÜSZERTARTÓ DOBOZ, fából faragott s festett. Testén egy fehér csizma s egy deli-czipő. Fenekén: MICHAEL TOPSCHR 1648. Egy lőcsei czipésmester tulajdona volt. Ajánd. Maurer Adolf.

3748. és **3779.** FENYITŐ-ESZKÖZ, az u. n. „brúgó”, két darab. Hosszában nyitható falapján egy nagyobb kerek nyílás a nyak s két kisebb nyílás a két kézcsukló számára. Keskenyebb végén vaslemez s kiálló gyűrű, a melybe lakat akasztható. Veszekedő némberek büntetésére használták. A 17. századból. Kassa városáé volt.

3749. SÍP, fából. Testén e fölirat benyomva: ALB : SCHRIPSKY IN OFEN. A 19. század elejéről. Ajánd. Gleviczky Sándor.

3750—3766. BÁBSÜTŐ MINTÁK, fából, összesen 17 darab. Lapjukon homoruan bevéssett alakok s egyéb di-

szítések. A 14—19. századból. A 3755. számúnak lapján a betlehemi gyermekgyilkolás jelene homoruan bevésve. A 14. századból.

3767—3772. DŰCZ, fából, összesen 6 darab. Lapjukon vésett képek. A 17—19. századból. Nyomatatáshoz használták.

3767. Lapján Kassa város látképe, fölötte a két lebegő angyal által tartott koronás magyar czimerpaizs. 18. század. **3768.** Lapján Nepomuki Szt.-János álló alakja, kezeiben kereszt s palmaág. 17. század. **3769.** Egyik oldalán 10-soros héber fölirat, a másikon két ágaskodó oroszlán által tartott köralaku kartusban héber fölirat, kétfejű sas, két apró madár s egy virágos ág. Körülötte szarvasok, tyúkok s két kürtöt fuvó vén zsidó férfi. 18. század. **3770.** Lapján Krisztus a keresztfán, a kereszt tövénél Mária, János és Magdolna. 17. század. **3771.** Egyik lapján tornyokkal ékesített nagyobb templom, Krisztusfő s kétsoros tót fölirat. A másikon Szűz-Mária mellképe, ölében a gyermek Jézussal s egysoros tót fölirat. 18. század. **3772.** Lapján stilizált levelekből alakított kartusban férfi mellképe. 17. század.

3773. KEREKES RÖKKA, fonalgombolyítóval és kendertartó guzsalylyal, barnára s feketére fényezett fa, csontból esztergályozott s faragott diszekkel, kerekén tükörlapokkal kirakva. Czérnagombolyítója csontlemezen bevésve: D 18 — 37 A. Ajánd. Éder Mária úrnó.

3774. ÁLLÓ ÓRA. Alsó része négy alabástrom-oszloppal bíró nyitott csarnokot ábrázol, két oldalt lépesős feljáróval. A számlapon sárgaréz-ből állón kovácsoló s köszörűkövön nyilat hegyező Amor. Ezeket az óramű mozgásba hozza. Két oldalt egy-egy szfinksz plasztikus alakja. A 19. század elejéről.

3775. CZÉHTÁBLA kívül-belül feketére festett fa, könyvalakban három lappal. A külsőn hármas zöld halmon álló kettős fehér kereszt **C** (ivitás) **L** (eutschovia) betűkkel oldalozva. Belső lapján gót betűkkel e felirat: *Anno. 1626. Den. 7. Tag decembris Hab ich Martinus Kneffler der iüngerer diesse taffel machen lassen der ganzen Ehrbarn zumft und zech*

zu einen Gedächtniss damals ihn cechmeister ambt
 gesessen her Fridrich Rodt her Jacob Preloff vnd
 beises: Her Hans Pelselmer vnd her Hans Gleckner.
 A következő két tábla minden oldalán 2—2 sorban jel-
 vények vannak festve; az utolsó külső lapon a jelvé-
 nyek egysorúak.

3777. ORSÓ, puszpángfából egy darabból esztergá-
 lyozott s festett. Szárán mozgatható gyűrűk. A 19. szá-
 zad elejéről. Remekbe készült esztergályos-mű.

3778. KEREKES ROKKA, fonalgombolyítóval és ken-
 dertartó guzsalylyal. Fa. A 18. századból. Ajánd. Deckert
 Mária úrhölgy.

3780. FIÓKOS LÁDIKA, fenyőfa, feketére szinezett
 és sokszinű olajfestékekkel festett virágcsokrokkal diszít-
 tett. A 18. századból. Ajánd. Kukovszky Paula és Minna
 úrhölgyek.

42. SZÁMU SZEKRÉNY.

3781. MISERUHA, aranyszálakkal átszőtt vörös bár-
 sony alapszövetén beszőtt virágmotivumok. Aranyfonállal
 kivarrt keresztjén Krisztus a keresztfán, a kereszt tövé-
 ben Magdolnával, a kurtább keresztagakon János apostol
 s Szűz-Mária félalakja. Alul fülkében Péter apostol álló
 alakja. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébánia-
 templom kincstáráé.

3782. MISERUHA, újabb kék vászonalapra applikált
 keresztjén sokszinű selyemmel kihimezve: legalyazott
 fát ábrázoló keresztben az Üdvözítő. Mente az Atyaisten
 mellképe, alul a fájdalmas Szűz feje. A 15. századból.
 A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

3783. MISERUHA, újabb fekete selyemszövetre appli-
 kált, aranyfonállal gazdagon kivarrt keresztjén a hold-
 sarlón álló boldogságos Szűz, karján a gyermek Jézussal,

alatta Szent-Erzsébet, a kereszt többi részén három nőszent mellképe. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáré.

3784. MISERUHA, vörös bársony alapszövetén a szentlélek galambképében megisméltető alakja. Hosszpántján sokszinű selyemmel Szent-Erzsébet, Szt-Borbála és Szt-Margit álló alakjai behimezve. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáré.

3785. MISERUHA, vörös bársony alapszövetén a szentlélek galambképében megisméltető alakja. Hosszpántján sokszinű selyemmel és aranyfonállal magas domborműben Ecce Homo s egy férfiszent álló alakja, az alsó fülkében pedig Mária, ölében a gyermek Jézussal kihimezve. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáré.

3786. MISERUHA, aranybrokáttal átszőtt vörös bársony alapszövetén virágmustra. Aranyfonállal alapozott keresztjén három nagyobb s két kisebb baldachinos kápolnában három álló férfiszentnek himzett képe, a kurtább keresztágakon az angyali üdvözet. A 15. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáré.

3787. DÍSZ-LÓSZERSZÁM, vörös bőrből, rosszezüstből készített filigránműví ptykékkal, rózsákkal s ezüstszállal átesavart bojtokkal díszítve. Áll: kantárból, nyaklóból, farmatringből és szügyellőből. A 18. századból.

3788. DÍSZ-LÓSZERSZÁM, vörös bőrből, részben aranyozott sárgaréz-lemezekkel, csüngő-díszekkel és lánczokkal ékesített. Áll: kantárból és szügyellőből. Török, a 17. századból. Ajánd. Orezy Gyula.

3789. FORGÓ, gárdista-kalpagra, strucz- és kócsagtollból. A 18. századból. Péchy Sándor Mária-Terézia korabeli gárdistái volt. Ajánd. Péchy Elemér.

3712., 3713. sz. Aranyfonállal himzett nyeregtakaró és tarsoly a 18. századból.

3790. LEGYEZŐ, áttört esontbordákkal. Selyemlapja zöldszinü leveleket ábrázol. 18. század.

3791. LEGYEZŐ, mellső lapján festett ember-, állatalakok s fegyverek, hátsó lapján festett tájkép. 18. század.

3792. LEGYEZŐ, elefántesontból, papírvékonyága, áttört bordákkal. 18. század.

3793. LEGYEZŐ, lapján Mária-Lujza francia császárné könyomatu mellképe. A 19. század elejéről.

3794. PÁRNA, vörös bársonyalapon ezüsthonalu himzéssel. Hátlapja bőr. A 18. század elejéről. Ajánd. Damics József.

3795. HÁZI OLTÁRKÁNAK KÉT SZÁRNYA, fa. Az egyiken Szűz-Mária, a másikon egy angyal alakja domborműben kifaragva. A hátlaon Szent-Venczel és Szent-Lőrincz festett képe. A 15. századból.

3796. LEGYEZŐ, lapján három kartusban nyomtatott s kézzel kifestett képek. Empire. Ajánd. Munkácsy Józsefné urnő.

3797. DÍSZGOMB, sokszinü selyemfonálból s arany- és ezüsthonálból kötve, csehgránátokkal díszítve. A 19. századból. Készítette Béress József kassai gombkötőmester.

43. SZÁMU SZEKRÉNY.

3798. INFULA (püspöksüveg), aranyszállal átszőtt selyemszövet, melynek mustrája középkori szövetnek hű másolata. Két lecsüngő szalagja végén vörös selyemből s aranyfonálból bojtok. Modern. Az 1887. évi párisi kiállítás számára készült. Eredetije a 9. században Gelasius pápáé volt s egy kézirat képében maradt fenn. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3799. INFULA (püspöksüveg), régi szaraczen szövetet utánzó selyemszövetből. Két lecsüngő szalagjának

rojtjaiban 3—3 apró bronz csengetyü. Modern. Az 1887. évi párisi kiállítás számára készült. A 11. századból származó eredetijét, mely Szent Ottóé volt, a bambergi dómban őrzik. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3800. INFULA (püspöksüveg), vörös plüsből, sokszinü selyemszállal és arany-ezüstfonállal himzett. Felső része peremén sárgarézéből sorjában apró keresztkek, csúcsán nagyobb kereszt, alsó része közepén mindkét oldalon egy-egy *en cabocho*n köszörült ametiszt-kő. Modern. Dürer Albert régi tervrajza nyomán az 1887. évi párisi kiállítás számára készült. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3801. INFULA (püspöksüveg), arany-ezüstbrokátból. Lapján mindkét felől egy-egy domboruan kivarrt stilizált növényornamentum. Egy 18. századbeli infulának modern másolata. Készült az 1887. évi párisi kiállításra. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3802. MISERUHA (casula), ibolyaszinü selyemalapon sárga és zöld selyemmel beszőtt s régi szaraczén szövetet híven utánzó mustrákkal. Két vállfelőli oldalán, függőleges irányban, egy-egy karikákba fűzött aranyfonalu zsinór halad, mely a tölcseridomu miseruha két oldalrészének felhuzására szolgál. A casulák legrégebb alakját tünteti fel. Modern. Az 1887. évi párisi kiállítás számára készült. A 10. századból származó eredetit, mely Szent Willigiúsé volt, a mainzi dómban őrzik. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3803. MISERUHA (casula), hamuszinü selyemalapon krémszinü selyemmel beszőtt mustrával, mely régi szaraczén-szövetnek hű másolata. Mindkét lapján hamis gyöngyökkel kivarrt virágesokor-applikációk. Két vállfelőli oldalán egy-egy karikákba fűzött aranyfonalú zsinór, a vállrészek felhuzására. Modern. Az 1887. évi párisi kiállítás számára készült. A 12. századból szár-

mazó eredetit, mely Szent Bernát casulája volt, Aachenben őrzik. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3804. MISERUHA, vörös, mustrás bársony, sokszinü selyemszövással. Hátsó lapján applikációban: Krisztus a keresztfán s két ezimer, melyekből a (heraldikailag) jobbról álló a Sforza-családé. Modern. Dürer Albert egy régi rajza nyomán az 1887. évi párisi kiállításra készült. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

3805. ZÁSZLÓSZALAG, vörös és zöld selyem, sokszinü selyemszállal s arany-ezüstfonállal himzett. A szalag mellső oldalán gazdag tölgy- és babérlombot ábrázoló ezüsthimzés. Az egyik szalag végén korona alatt hermelinköpenyen az osztrák- s a szardíniai ezimer, a másikon a Patrona Hungariae. A hátsó oldalon Kassa város és Magyarország czimere. A szalagokon ezüstfonállal e felírás kihimezve: MARIA . ANNA . KAROLINA . D . D . MDCCCXXXVII . AMORI . CIVIVM . PRO . AVGVSTO CONIVGE . SUO . MDCCCV . MDCCCVI EXCVBANTI. A kassai polgároknak ajándékozta Mária Anna Karolina királyné, V. Ferdinánd neje, I. Viktor-Emánuel szardíniai király leánya.

3806. SELYEMSZÖVET, kiemelkedően beszótt, stilizált virágmustrával. A 16. századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáré.

3807. KOSZORÚ-SZALAG, vörös atlasz-selyem, arany-csipkével. Lapján nyomtatott aranyozott betűkkel: *Petőfinek a Nemzeti Casino.* A Petőfi-szobornak 1882-ben történt leleplezési ünnepélyéről. Ajánd. a Petőfi-társaság.

AZ ÜVEG.

Az európai üvegyártásnak a középkorban legfőbb helye a Velence mellett fekvő *Murano* sziget volt, a hol a 13. század óta a híres *velencei üveg* készült. A

velencei üvegyártásnak a legnagyobb lendületet a renaissance adta meg s a technikát bámulatos fejlődésre vitte a 15. és 16. században. A velencei üveg fölötté könnyű anyagból, vékony falakkal fúvás útján készült s választékos formák által van jellemezve. Az alakok sorában előfordulnak: nyulánk poharak, melyeket sokszor felforrasztott, szárnyakra emlékeztető diszek ékesítenek, a mely oknál fogva azokat a németek igen találóan „szárnyas poharak”-nak (Flügelglas) nevezték el; készültek továbbá tálcák, kancsók, palaczkok, diszedények, virágtartók, az ebédlő- és szalónasztalok díszére szolgáló csecsebecsék stb. A velencei üveghutákban készítették a színes szálakkal átfont, u. n. *filigránüveget* is (2831. sz.), melynél a szálak által alkotott rombuszalaku mezőkben sokszor egy-egy légbuborékot látunk. E csudálatos technikának a titka elveszett. Azt a velencei üveget, a melyben a szálak csavarvonal módjára felhuzódnak, *Petinet-üvegnek* nevezik; azokat pedig, a melyek a ráeső világításnál kékes tejszínű, átesőnél pedig sárga vagy vöröses színt játszanak, *opál-üvegnek* hívják. Velenczében készítették végre az arannyal vagy rézzel festett szép vörös, a rézéleggel festett kék s a változatos sárga, zöld és barna üvegeket is, végre a lapislazuli utánzatot s az avanturin-üveget, a melybe számtalan mikroszkopikus, ragyogó fémjegecz van beolvasztva. Igen ügyes alkalmazást talál a velencei üveg a tükröknél, melyeknek kereteit fehér és színes üveglevelek és virágok fogták körül, melyek a fényt sokszorosán visszaverték. Egy ilyen tükrökkel díszített terem tündéri benyomást tett.

A 18. században a velencei üveg a divat által felkaptott cseh-szilézai köszörült üvegek fellépése folytán elvesztette jelentőségét, a legujabb időkben azonban ugy a régi formákat, mint pedig az antik millefiori-üveget sikerrel utánozza dr. Salviati muranói gyárában.

3722, 3723, 3726. sz. Festett levezők a 18. századból.

X. SZÁMU TEREM.

A régi velencei üvegyártás titkát a tilalom dacára szökevény munkások kivitték Németországba s a 16. és 17. században már Kölnben is fenállott egy, a velenceiek modorában dolgozó üvegyár.

A középkorban, mielőtt a velencei üveg imént említett kifejlődését elérte volna, csak a keleten ismerték az üvegyártásnak azt a nemét, a melynél zöldes üvegre átlátszatlan zománzfestékekkel festették az ornamentumokat s feliratokat. Ezt a technikát a 16. század második felében átvették a német üvegyártók is s nagyszámban készült s különbözőkép nevezett (Angster, Kutrolf, Spechter, Tummler) üvegeiknél gyakran alkalmazták a zománzfestést, a melyhez kedvencz motívumul a kiterjesztett szárnyu német birodalmi sas s a választófejedelmek, a czéhek és magáncsaládok czimerei szolgáltak. A német üveg-ivókészletek sorában a leggyakoribb alak az u. n. *Römer*, a mely a római serlegből keletkezett. Ezenkívül általánosak azok a poharak, a melyeknek testére dudorok vannak felforrasztva. A régi német üvegipar legszebb termékei közé tartozik az arannyal vörösre festett *rubinüveg* is, melyet *Kunckel*, a potsdami királyi gyár igazgatója, talált fel 1679-ben.

A német üveg a köszörülés és metszés technikájának fellépésével valódi művészi magaslatra emelkedik a 17. században. Ezt a műgyakorlatot a Csehországban megtelepedett olasz kristálmetsző művészekről leste el az üvegenség. Az üveg diszitésének eme új technikája teljesen megváltoztatta az üveg karakterét, mert az addig divó zöldes színü üveg helyébe a kristálytisza, átlátszó üveg-edény lépett, melyet a homoruan bevéssett diszítések felvétele czéljából vastag falakkal kellett készíteni. A köszörült üvegedények készítésére *Lehmann Gáspár* nyert szabadalmat 1609-ben; az ő és tanítványainak e nembe tartozó művei valóságos remekdarabok, melyeknek

becse előképeikével, a hegyi kristályból faragott s csiszolt edényekéivel, vetekedik. Az ornamentumokat vagy gyémánttal karczolták be az edény lapjába, vagy kis gépek segélyével homoruan köszörülték be. A gépek kerekei annál kisebbek voltak, minél finomabb s hajlottabb volt a bevésendő ornamentum. Az üvegekészítés és vésés főhelye Éjszak-Csehország és Szilézia volt, a virágzás kora pedig a 18. század első fele. Ezeken kívül Nürnberg, a potsdami kir. hutta és Szászország szolgáltattak még művészi üvegeket.

Scheele kémikus 1771-ben a fluorsavat felfedezvén, ettől az időponttól az üvegdiszítés technikájában is új, de művészetlen irány áll be. A fluorsavnak t. i. az a tulajdonsága van, hogy az üveget kieszi. E tulajdonsága alapján a homorú vagy domború diszítéseket úgy is lehet előállítani, hogy az üveg ama részeit, melyeknek épen kell maradniok, viaszból vagy aszfaltból készült réteggel bevonják s az így előkészített üveget a fluor-sav hatásának kiteszik. A sav a be nem vont részeket homályos színűre s homoruan kimarja. A létrehozott diszítést könnyen fel lehet ismerni, mert az ornamentumok körvonalai nem oly élesek s az alap nem oly sima, mint a vésetteknél.

A 18. század végétől az üvegyártás Európaszerte helytelen mederbe lép. A francziák példájára a cseh üvegyártók is teljesen átlátszatlan üvegeket készítettek s azokat porcellánedény módjára természetű virágcsokrokkal festették ki, miáltal az üveg jellemző sajátóságát elvesztette s meghamisított, természetének meg nem felelő köntösbe öltözött. E sorozatba tartoznak a porcellánt utánzó u. n. tej- és csontüvegek is. E sülyedésből az üvegyipart legelsőbben a két *Lobmeyr* bécsi üvegyártó emelte ki a múlt század közepén. *Lobmeyr*ék nemcsak a művészi diszítésű üveget reformálták, illetve

helyezték vissza régi jogaiba, de a házi szükséglet egyszerű edényeinek is nemes alakot adtak, a mi főérmüket képezi.

A legmodernebb iparművészet nagy szerepkört teremtett az üvegnek. A vésett üvegek világhírű s művészi mestere a francia *Gallé* Nancyban, a szivárványszínű irizáló üveg utólérhetlen készítője s az opaleszczensz-üveg feltalálója pedig az amerikai *Tiffany*. E gyárosok az üvegiparnak nemcsak új lendületet adtak, de új művészi irányt is jelöltek ki. Az opaleszczensz üveg hazánkban is mindegyre nagyobb tért foglal. Legelső művésznk e téren *Róth Miksa* Budapesten.

Az ablaküveg csak oly esetben sorolható az iparművészet körébe, ha színes darabokból összeállítva templomoknak s díszépületeknek a pompáját, vagy az építés többi részét emeli. Az ilyen üveglablakokat különösen templomok díszítésére használják föl; erre szolgált a 4194 számú 16. századból való kis példány is.

44. SZÁMU SZEKRÉNY.

3808. FEDELES SERLEG, víztiszta és kóbaltkék üvegből, sokszínű zománctfestéssel és aranyozással. A kupa két oldalán Bártfa szab. kir. város czimere festve. Velencei munka 1506-ból, a hol azt több hasonló példánnyal együtt Bártfa városa a városi szenátorok számára készíttette. Ajánd. Bártfa városa.

3809. FEDELES SERLEG. Gombjában csavart, vörös üvegfonál; köszörült kupáján vésett díszítések. Cseh-sziléziai, a 18. századból. Ajánd. Klimkovics Flórisné úrnő.

3810. TALPAS POHÁR, köszörült s aranyozással díszített. Kupáján gróf Csáky Imre kalocsai érsek (1672—1732) czimere. A 18. század első feléből. Ajánd. Szirmay-Mattyasovszky Klótild urnő.

3812. KOSÁR, víztiszta üvegből; peremén reczés lapu plasztikus levelekből koszoru. Velencei.

3813. FEDELES BILLIKOM, gombjában csavart, vörös üvegfonalak, 12 szegletüre köszörült kupáján püspöki címér s gazdag inda- és lombornamentum bevésve. Cseh-sziléziai, a 18. századból. Ajánd. Kraft Alajos.

3814. PALACZK, víztiszta üvegből fúvott. Talpán s nyakán csipkézett tag. Velencei, a 17. századból. Ajánd. Mátyás Frigyes.

3815. TALPAS POHÁR, gombos szárában bíborvörös fonál és aranypor; alsó részén szögletekre köszörült kupáján gyémánttal bevésott lomb- és levélkoszoru. Cseh-sziléziai, a 18. századból. Ajánd. Neff Antal.

3816. CZUKORTARTÓ SZELENCZE, felforrasztott plasztikus levelekkel, oldalán homorú rózszak. Velencei.

3818. PALACZK, rubinüvegből. Testén domborműves ezüstözött virágok. Cseh, a 18. századból. Ajánd. Lipsey Viktória zárdafőnöknő.

3819. LEVÉLNEHEZÉK, víztiszta üvegből. Testében *millefiori* üvegből apró virágok s csillagidomu díszek. Modern, készült Salviati muranói gyárában.

3820. FÜLES KOSÁR ÉS TÁNYÉR, csipketagokkal, púpokkal s körülesavart üvegszállal díszített. Velencei.

3821. MILLEFIORI üvegből készült pálczikák s azok metszetei. Modern. Salviati muranói gyárából.

3823. FÜLES POHÁRKA, opalizáló csontüveg, sokszinű zománczfestéssel és aranyozással. Ajánd. Mihalik József.

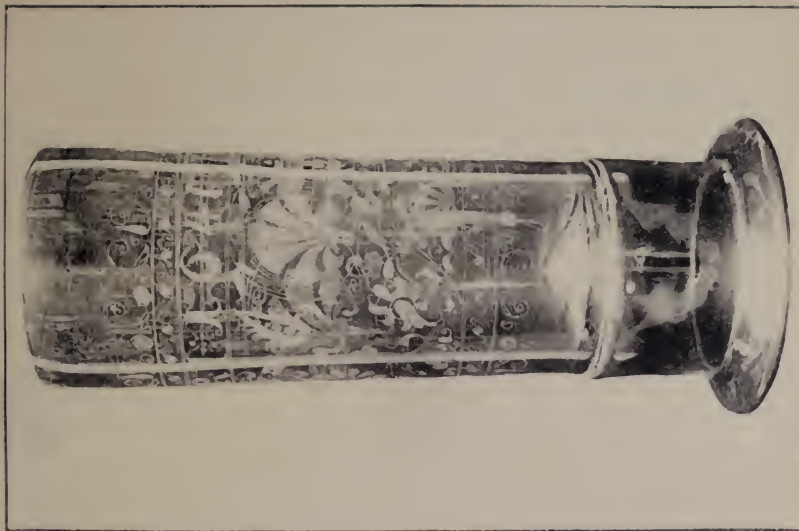
3824. PALACZK, rubinvörös üvegből, köszörült lapokkal. A 19. századból. Ajánd. parnói Molnár Jánosné urnő.

3826. VIRÁGTARTÓ POHÁR, opalizáló üveg. Velencei, a 19. századból. Ajánd. Klimkovics Ferencz.

3827. POHÁR, köszörült lapokkal s ezeken festett képekkel. A 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond.

3808. sz. Barta város ezimorével díszített
fedőcsésze, Veletozset munka a 16.
század elejéről.

3846. sz. Üveg pohár 1640-ből,
nyémantól bekarcsolt ékítőművekkel.

3829. TÁLCZA, aranyozással diszitve. Empire.

3830. HORDÓALAKU PALACZK. Velencei, a 17. századból. Állítólag Budán a Sashegy oldalában vörösborral teli találták.

3831. TÁNYÉRKA, víztiszta és fehér filigrán-üvegből, aranyporral diszitve. Köralaku testén a középpontból kiinduló s egymást metsző ívekben haladó hajszerű vékonyágú fehér filigrán-fonalak, a metszések által keletkezett négyszögű közökben egy-egy apró léghólyaggal az üveg testében. Velencei, a 17. századból. Ajánd. Daróczy Mihály.

3833. FÜLES IBRIK ES TÁLCZA, tejüvegből, aranyozott levél- s virágornamentummal. A 18. századból. Ajánd. Bubics Zsigmond.

3834. CSÉSZE, TÁNYÉRKÁVAL, tejüveg, sokszínű zománccsfestéssel. A 18. század végéről. Ajánd. Mihalik József.

3835. és **3837.** FÜLES POHÁR, opalizáló csontüveg, zománccsfestéssel. A 18. század végéről.

3836., **3840.** és **3844.** PALACZK, opalizáló csontüvegből, sokszínű zománccsfestéssel és aranyozással. A 18. század végéről. A 3836. és 3844. számú ajánd. özv. Jászay Gáborné úrnő, a harmadikat Bubics Zsigmond.

3841. FÜLES POHÁR, opalizáló csontüveg, zománccsfestéssel. A 18. század végéről. Ajánd. Koós Klarissz úrhölgy.

3843. FEDELES DOBOZ, opalizáló csontüvegből, sokszínű zománccsfestéssel. A 18. századból.

45. SZÁMU SZEKRÉNY.

3846. TALPAS POHÁR, zöld üveg. Hengeralakú felületén gyémánttal bekarcolt, részben magyaros ornamentum s *MEMENTO : MOR : 1640.* felirat. Ajánd. Kapláresik Mihály.

3847. és **3848.** TALPAS NYELES POHÁR, 2 darab. Fluorsavval étetett és köszörült disztiményekkel. A 19. század elejéről.

3850. PARFÜM-ÜVEGCSE. I. Napoleon császár ezüstfehér, domborművü képével. A palaczk ezüstfoglalata bécsi munka. A 19. század elejéről. Ajánd. Meskő Vilma úrhölgy.

3856. PALACZK, POHARÁVAL, külsején sötétkék réteggel borított tejüvegből, sokszinü zománczfestésü rokokó ornamentumokkal, apró virágokkal s aranyozással. Modern. Ajánd. Bubics Zsigmond.

3857. PALACZK, sokszinü zománczfestéssel. Egyik szélesebb lapján zöld mezőben álló leány piros szoknyában, sárga kabátban. A másikon e felírás: *Vivat mein Schatz.* Száján óngyűrű. Német, a 18. századból. Ajánd. Maurer Adolf.

3858—3863. POHÁR, 6 darab, víztiszta üveg, sokszinü zománczfestéssel. Testükön egyenként I. Ferencz-József, Erzsébet királyné, Rudolf, Valéria, Stefánia és Erzsébet arcképei festve. Modern. Készült Lobmeyr bécsi gyárában. Ajánd. Bubics Zsigmond.

3864. PALACZK, oldalán gyémánttal homályosra bekarcolt leveles, virágos ág, száján csavarra járó ónhüvely. A 17. századból. Ajánd. Maurer Adolf.

3865. PALACZK, sokszinü zománczfestéssel. Egyik lapján német öltözetü férfi, kezében billikommal; ezzel szemben e gót betűs fölirat: *Liessel, kom herrein, auf ein Glasz Wein.* Reichenhallból, a 18. századból. Ajánd. Csoma József.

3866—3867. DÍSZPOHÁR, 2 darab, víztiszta üveg, beköszörült disztiményekkel, gazdag aranyozással és sokszinü zománczfestésü képpel. Modern párisi készítmény. Ajánd. Bubics Zsigmond.

3868. POHÁR, zománcofestéssel. A 18. századból. Bodnárzéhé volt. Kézsmárkról való. Ajánd. Csoma József.

3869. BILLIKOM, sokszínű zománcofestéssel. Kupáján címer festve. Talpán és kupáján púpok. A 18. századból.

3870. és **3871.** PALACZK, 2 darab, sokszínű zománcofestéssel. Testén leveles virágos ágak. A 18. századból. Ajánd. Kozák István.

Rimaszombatból való; a hol a régi polgárok az ilyen palaczkokat *szulus üvegek*-nek nevezték. Sok öreg, igazi református polgár zsebéből még a templomban sem hiányzott a gyomorerősítővel telt *szulus üveg*.

3873. ABLAKÜVEG, zöld-színű. A petőszinyei templom ablakából való. 16. század. Ajánd. Csoma József.

3874. PALACZK. Belsejében két sorban apró alakok berakva. 1804-ből. Készítette Wellisch Sebestyén, földvári kertész.

3875. PALACZK, fluorsavval maratott diszítésekkel, 1787-ből. Ajánd. Schmotzer Illés.

3876. PALACZK. Belsejében 3 sorban apró alakok berakva. A 18. századból. Ajánd. Földváry Júlia úrnő.

3880. POHÁR, két kartusában homoruan beköszörült művészi növényornamentumok és figurális díszek. A 18. századból. Ajánd. Liszkay Nándor.

3881. POHÁR, oldalán I. Napoleon francia császár mellképe gyémánttal bekarcolva. A 19. század elejéről. Ajánd. Henszlmann Karolina úrhölgy.

E pohárból állítólag I. Napoleon a lipcei csatát megelőzőleg Lipcsében vizet ivott, a minck emlékére abba a császár mellképét később bevészték.

46. SZÁMU TÁRLÓ.

Pecsétlők és bélyegzők ezüstből, sárgarézből s vasból. A 16—19. századból.

3883—3925. KASSA VÁROS ÉS KASSA VÁROS KÜLÖNBÖZŐ HIVATALAINAK PECSÉTLŐI.

3883. Bélyegző: *Erfolgt von der Waisen Comission Casse zu Kaschau.* A Bach-korszakból. **3884.** Bélyegző: *Erlegt bei der Waisen Comission Casse zu Kaschau.* A Bach-korszakból. **3885.** Bélyegző: *Magistrat der Stadt Kaschau.* A Bach-korszakból. **3886.** Bélyegző: *Sz. kir. Kassa város iktatói hivatal pecsétje.* 19. század. **3887.** Pecsétlő, ezüst. Lapján bevésve Kassa város II. Ulászló által 1502-ben megbővített czimere, Lebegő mondatszalagon: SIGILLVM CIVITATIS CASSA. A lap hátaiba bevésve: † LIEBER . AB . OFFICVS . GAVDENS ANTONIVS . ARTE . HOC CELAVIT MAIVS . QVD HABET MEA . CASSA SIGIL 1 . 5 . 0 . 4. Véste *Antouius* ötvösmester, aki 1493-tól 1520-ig működött Kassán. **3888.** Pecsétlő: *Sz. kir. Kassa város fő birói hivatal pecsétje.* 1846. **3889.** Pecsétlő: *Kassa sz. kir. város erdő-őri önszegélyző egylete.* 1883. **3890.** Bélyegző: *Kassa sz. kir. város telekkönyvi hivatal pecsétje.* 19. század. **3891.** Bélyegző: *Kaschauer Stadt Gerichts Amt.* A Bach-korszakból. **3892.** Bélyegző: *Kaschauer Stadt Magistrat.* A Bach-korszakból. **3893.** Pecsétlő: *Sz. k. Kassa város Regale kezelősege.* 19. század. **3894.** Pecsétlő: *Szab. kir. Kassa Város kültanácsának hivatalos pecsétje.* 1863. **3895.** Bélyegző: *Magistrat der Stadt Kaschau.* A Bach-korszakból. **3896.** Pecsétlő: *Zimmentirungs Amt der königl. Freistadt Kaschau.* A Bach-korszakból. **3897.** Pecsétlő: *Sz. k. Kassa közép köl várossi birói pecsét.* 19. század. **3898.** Pecsétlő: *Sigillum Officii Capitaneatus Lrae ac Reg. Cittis. Cassoviensis.* 1811-ből. **3899., 3900.** Pecsétlő: *Kaschauer städt. Gefällen Amt.* (A kassai járadék-hivatal). 19. század. **3901.** Pecsétlő: *Siegel des k. f. Städt Caschauer Wäldamtes.* 19. század. **3902.** Pecsétlő: *Sz. k. Kassa város Regale kezelősege.* (A 3893. számúnak párja). 19. század. **3903.** Pecsétlő: *Kaschauer stadt: Gefällen Amt.* (Kassai járadék-hivatal). 19. század. **3904.** Bélyegző: *Kassa sz. kir. város főbirói bírósága.* 19. század. **3905.** Pecsétlő: *Sigill. Post. Mgist. C. R. Paepect. Kassoviensis.* A Bach-korszakból. **3906.** Pecsétlő: *K. k. Stuhlrichter zu Kaschau.* A Bach-korszakból. **3907.** Pecsétlő: *K. k. Kaschauer Steuer Dist 2-te Inspektorats Bezirk.* Ezen belül: *Cs. k. Kassa adókerül. 2-dik sz. felügyelőség.* 19. század. **3908.** Pecsétlő: *Magy. kir. kassai országos szemkórház.* 19. század. **3909.** Pecsétlő: *Sigillum iudicatus: officii: civitatis: Cassoviensis.* 18. század. **3910.** Pecsétlő: *K. k. Kaschauer Distrikts Catastral Geometer.* A Bach-korszakból. **3911.** Pecsétlő: *Fil. Kas. Sigil. der. kön. Freysta. Kaschau 1789.* **3912.** Pecsétlő: *K. k. Kaschauer Steuer Distr. 27. Satzungs Bezirk.* Ez alatt: *Cs. k. Kassa adókerül. 27. sz. becselő biztosi járás.* A nyélen beütve: *Priestel.* **3913.** Pecsétlő: *K. k. Stuhlrichteramt zu Kaschau.* A Bach-korszakból. **3914.** Pecsétlő: *Kaschauer städt: Gefällen Amt.* (A 3903. számúnak párja). 19. század.

3915. Pecsétlő: *Sigil: Cassae: Regiae: fili. con. civi. Cassoviensis.* 1786. **3916.** Bélyegző: *Quartier Meister Amt zu Kaschau.* 19. század. **3917.** Pecsétlő: *Első kassai gőzmalom szesz- és sajtó élesztő gyár részvény-társaság.* 19. század. **3918.** Pecsétlő: *Sz. K. Kassa Városa Jegyzői Hivatal Pecsétyje.* 19. század. **3919.** Pecsétlő: *K. k. Comitatus Behörde zu Kaschau.* A Bach-korszakból. **3920.** Pecsétlő: *Sigillum liberac Regiacque Civitatis Cassoviensis 1831.* **3921.** Pecsétlő: *Szabad királyi Kassa városa pecsétje 1842.* **3922.** Pecsétlő: *Sigillum. lib. et. reg. Civitatis. Cassoviensis.* 1796. **3923.** Pecsétlő: *Sz. kir. Kassa város törvényszéke 1861.* **3924.** Pecsétlő: *Nemes: Sz. Kir: Kassa Városa Fő Birói Hivatalának Pecsétyje 1846.* **3925.** Pecsétlő: *Sz. k. Kassa Város fő birói hivatal pecsétje 1846.*

3926—3965. KASSA ÉS MÁS VÁROSOK CZÉHEI- NEK PECSÉTLŐI a 16—19. századból.

3926. A kassai sebészek czéheé: *Sigillum: Chirurgorum: Cassoviensium.* Nyele lapjai: B: B: I. G: B: M. P: B: M. B: B: M. S: B: G. AŰO 1663. **3927.** A kassai magyar szabók czéheé: *Kassai: magy: szabó: tch: pécsetye: 1806.* **3928.** A kassai szappanos czéheé: *Sigil: cactus. smigmator. lib. Reg: Cittis. Cassovien. 1819.* **3929.** A kassai rézműveseké: *Cashaver. Coperschnitt. in. Sigel. A. 1595.* **3930.** A kassai üvegeseké: *Der. von. erbahren. Handwerck. Deren. Glasseren. zu. Kaschau.* 17. század. **3931.** A kassai gombkötőké: *Sigillum. Contubernii. Noditextorum. Kass. 1604.* Gyűrűjén: *Pantlus Tompa. Joannes Niri. fecerunt. fieri. hoc. opus. 1604.* **3932.** A kassai kerégyártóké: *Das. ehrsame. Vagner. Meister. Handwerck. 1785.* Ajánd. Fischer Antal. **3933.** A kassai bodnárcezéhé: *Sig. der. B. Zech. d. Binder. in. d. k. f. h. S. Kascha.* 18. század. **3934.** A kassai császári kőműves társulaté: *Insigel. einer. keiserlich. Manrer. Hauptlad. in. Kaschau.* 18. század. **3935.** Bélyegző. A kassai kereskedők társulatáé: *K. K. priv. Caschauer Handels Gremium. 1769.* **3936.** A kassai mészáros-czéhé; goth minuszkulás körirata: *S. carnifici d. cascha.* 15. század. **3937.** A kassai fésüs-czéhé: *Sigillum cehae pectinar. Cass. 1777.* **3938.** A kassai ötvösöké: *Sigillum Aurifabrorum Cassoviensim.* A gyűrűbe vésvé: *Gintai: Christoph: es. Makai Ianos. Ceh Mestersegebe. 1. 5. 8. 4. Iohannes: Varadi.* Metszette Várad János ötvösmester, ki 1584-től 1630-ig működött Kassán. **3939.** A kassai ötvösöké. Goth minuszkulás körirata: *S: der goldschmid $\frac{1}{4}$ ein $\frac{1}{4}$ casscha. 1476.* Gyűrűjén Szegedi Tamás kassai ötvösmester monogramma és 1586 évszám, ami a pecsétlő renoválására vonatkozik. **3940.** A kassai kereskedők társulatáé: *Caschaner Hon-*

dlungs Gremium Insiegel, 19. század eleje. **3941.** A kassai timárczéhé, csak részben olvasható körirattal. 18. század vége. **3942.** A felsőmagyarországi bábsütőké: *S. der. Lebzelder. in Ober. Vngarn. 1727.* **3943.** A kassai szappanos-czéhé: *K. K. privilegirte Seifensieder Innung zu Kaschau. 1857.* **3944.** Az alsómetzzenzefi mészáros-czéhé: *Sig. d. löbli: Fleischer. Handwerck. I. Vnd: Metzencyff.* Ajánd. Hanser Károly. **3945.** A kassai asztalos-czéhé: *Sigil. Caetus. Arcular. lib. reg. Cillis. Cassovien. Anno 1821.* Ajánd. Schwartz Lajos. **3946.** A kassai kerékgyártóké; lapján 12 küllős kerék bevésve. 16. század. **3947.** A kassai nyereggyártóké: *Kasai: nereggartho: ceh: peceti. Gyürűjén: Anno domini 1588.* **3948.** A kassai gubásoké: *Sz. K. Kassa varos gubás petcete 1852.* **3949.** A kassai kereskedők társulatáé: *K. K. priv: Caschauer Handlungs Gremium. 1769.* **3950.** A tokaji gombkötő-czéhé: *Sigillum Contubern. Noditextorum Tokaiensis. 1669.* **3951.** A kassai kovács-czéhé: *Az kassai kovachok egez Ceh pechete. Ano 1596.* **3952.** A kassai kereskedők társulatáé: *De. L. Kanf: Brider. Insi. 7. K: P. S: Cashav. 17. század.* **3953.** A kassai szabóczéhé: *Sigillum Sartorum. Cassoviensium. 17. század.* **3954.** Asztalos-czéhé: *K. K. P. Geschenktes. Handwerck. U. M. 1.7.7.4.* **3955.** A bártfai paszmánt-készítőké. *Das Siegel der Posamentirer in Bardtfeldt. 1766.* **3956.** A kassai mészáros-czéhé; lapján szembenéző ökörfő bevésve. A szarvak közt álló kereszt. 15. század. **3957.** A kassai gerebellő-, vagy csapó-czéhé: *Sigillum. Coetus. Lorariorum. Cassovien.* Nyele lapján: *Johannes Nisl. Adamus Radl Anno 1758. és Pusztai Pal 1804.* **3958.** A kassai timárczéhé: *Lederer Innung in der K: k: freu: Hauptstat Kaschau Anno 1836.* **3959.** A kassai takács-czéhé: *Weber Zech in Caschau 1779.* **3960.** A kassai kötélverő-czéhé: *In. Siegel. des. chr. sames. Sailer. Handwerck. in. der. k. k. Kaschau. 19. század első fele.* **3961.** A felsőmagyarországi fekete-festők czéhéé: *Siegel. des. Ober. Kreis. K. Vngern. S. V. Schwarz. Ferber. 17. század.* **3962.** A kassai sebészeké: *Sigillum. Chyrurgorum. Cassoviensium. 19. század eleje.* **3963.** A kassai barchetszövőké. Lapján Szent-Katalin kardal és fogaskerékkel. 15. század. **3964.** A lőcei kelmefestőké: *Sigill. des. chrsam. schon. u. schiv. Paerb. l. h. in. Leutschau. 1761.* **3965.** A kassai mészáros-czéhé: *Az b. kassai meszaros tzehn: pels: 1839.*

47. SZÁMU TÁRLÓ.

Pecsétlők és bélyegzők ezüstből, sárgarézből, bronzból, vashból és kőből. A 17—19. századból.

3966—4018. KÖZHIVATALOK, URADALMAK, VÁROSOK ÉS KÖZSÉGEK PECSÉTLŐI.

3966. A lubló-podolini uradalomé: *Sig. praecept. offic. Lublyo-Podolinensis*. 18. század. **3967.** A mislyei szolgabírói hivatalé: *K. K. Stuhlrichteramt zu Mislye*. A Bach-korszakból. **3968.** A 16 szepesi város adminisztrátoráé: *XVI. oppid. Scep R. C. Administratis*. 18. század. **3969., 3970.** A mislyei szolgabírói hivatalé: *K: K: Stuhlrichteramt zu Mislye*. A Bach-korszakból. **3971.** *Sigill: Reo. Gaalis Klatwigeratus officii Ungwar. 1849.* **3972.** Abauj-Szántó városé: *Sigillum. Oppidi Szanto. 1505.* A 19. századból. (Az 1505. évszám hamis.) **3973.** Czekeháza községé: *Sigillum. Czekehaza: Cur: Er. I. M. 1759.* **3974.** Boldogkő-Váralja községé: *Sillum: Bodoko: Waralien: 1743.* **3975.** Boldogkő-Ujfalu községé: *Boldogko. W. Fako. Pecsét. 17. század.* **3976.** Pere községé: *Perei pecsét. 1802.* **3977.** Vizsoly községé: *Аба-у. V. M. Visoli. pecsét. A. 1645.* **3978.** A munkácsi megyei hatóságé: *K. K. Comitatus Behörde zu Munkacs.* A Bach-korszakból. **3979.** A békésmegyei előljáróé: *K. K. Vorstand: d: Békéser Comitatus.* A Bach-korszakból. **3980.** Filkeháza községé: *Sigil Pos Filkehaza. 1780.* **3981.** Alpár községé: *Alpari falu peceti. 18. század.* **3982.** A szikszói szolgabírói hivatalé: *K. K. Stuhlrichteramt zu Szikszo.* A Bach-korszakból. **3983.** A lublói és podolini uradalomé: *Sigil. Reo. Caal. Dniorum Lublo et Podol. 18. század.* **3984.** A szepesi kamara adminisztrátoráé: *Sigillum Regii Kanneralis Administratoris Scepusiensis.* 18. század. **3985.** Mogyoróska községé: *Mogyoróska helység petsetye. 18. század.* **3986.** Szent-István-Baksa községé: *Sz. I. II. Baxa. 1739.* **3987.** Horváti községé: *Sigil: Pagi: Horwat: Anno 1681.* **3988.** Komlós községé: *Sigillum. de. Komlos. A. 1689.* **3989.** Koriáth községé: *Sigil. Pos. Koriath: 1785.* **3990.** Felső-Dobsza községé: *S: P: F: Dobsza 1788.* **3991.** Alsó- és Felső-Kér községé: *Sigil. Pagi. Also. Felső Kér.* A nyélen: *Kassai Miclos csinallata. 17. század.* **3992.** Regmecz községé: *Sigil. Pos. Regmecz 1784.* **3993.** Mátyásháza községé: *Sigil. Pos. Matyashaza. 1784.* **3994.** Hernád-Büd községé: *H: Büd. 1794.* **3995.** Hejcze községé: *Sigillum Hejczense 1836.* **3996.** Hernád-Kércs községé: *H. Kerts helység petsetye 1836.* **3997.** A lublói és podolini uradalomé: *Sig: R: Caar: unior: Lublyo et Podolin. 18. század.* **3998.** A triesti biztosító társaságé: *Agentschaft der k. k. privo. Nuova Societa Comerciale Assikurationi in Triest. 19. század.* **3999., 4000.** Vilmány községé: *Sigil. Wilman 1789.* **4001.** Radvány községé: *Radvanyi: falu: petsetye: 1786.* **4002.** Pálháza községé: *Sigil. Pos. Palthaza. 1784.* **4003.** Baskó községé: *Sigil. Posses.*

Basko. 18. század. **4004.** Felső-Czécze községé: *Sigillum F. Czecse.* 18. század. **4005.** Prepost községé: *S: Prepostiensis. 1833.* **4006.** Göncz városé: *Sigillum Oppidi Göntz. 1784.* **4007.** Győrke községé: *Sigillum . Communitatis Gorkensis.* 18. század. **4008.** A szikszói postahivatalé: *Kay. König. Apstz. P. Amt. Szikszo.* 18. század. **4009.** A rozsnói szolgabíró-hivatalé: *K. k. Stuhlrichteramt zu Rosenau.* A Bach-korszakból. **4010.** Ladomér községé: *Ladomér község pecsétje.* 19. század. **4011.** Az eperjesi pénzügyigazgatóságé: *K. k. Finanz Becirks Direction in Eperies.* A Bach-korszakból. **4012.** Valamely poroszországi városé. 18. század. **4013.** Biste községé: *Sigil Pos Biste 1784.* **4014.** Gibárt községé: *Sigil Poonis Gibart Ad 1802.* **4015.** Mikóháza községé: *Sigil Pó Miko Haza 1784.* **4016.** Kázmér községé: *Sigil Pos Kasmer 1784.* **4017.** Sima községé: *Sigi : Pos : Sima . Vreat Josef II. 1781.* **4018.** Nagy-Kinizs községé: *Sig. N. Kinyis : 1811.*

4019—4037. PECSÉTLŐK AZ 1848/49-İK SZABAD-SÁGHARCZ IDEJÉBŐL.

4019. *Az Abauji önkénytes lovas század 3. szakasza.* **4020.** *Honvéd 26. 6. század. Ajánd. Junga Sebő.* **4021.** *Honvéd 35. zászlóaly.* **4022.** *32-ik gyalogezred főhadfogadó kormány.* **4023.** *20-te Ord. Bat. Bespigs. Division 2-te Abtheilung.* **4024.** *Felső Magyarországnak tábori vezér kar parancsnoki hivatal.* **4025.** *M. honvéd 69. zászlóaly 3. század.* **4026.** *Szerednyei postahivatal pecsétje. 1848.* **4027.** *Az Egytelértés társulaté.* **4028.** *Debreczeni dandár kormány.* **4029.** *7-dik huszár ezred pecsétje.* **4030.** *Szepesi kincseleti igazgatóság pecsétje. 1848.* **4031.** *Bogsáni k. bánya törv. széki helyetese.* **4032.** *Munkácsi fiók tüzéri hadszerhivatal.* **4033.** *Gömor n. n. őrsereg 1-ő zászlóalj pecsétje.* **4034.** *Ung. Mei. n. ör. parantsnoksága.* **4035.** *Szatmári őrnagyvi hivatal pecsétje 1849.* **4036.** *Kassai katona nevelő intézet.* **4037.** *Kat. élelmezési hivatal Kassán. Ajánd. Szekerák V. és Karsa György.*

4038—4062. PECSÉTLŐK. EGYHÁZAKÉ, MAGÁN-SZEMÉLYEKÉ ÉS VEGYESEK.

4038. *Sigillum . Reg. Gwardiat . S. R. Maiestatis et Reipubcae.* 18. század. **4039.** *Czimeres püspöki pecsétlő. 17. század.* **4040.** *Czimeres pecsétlő Z : A : vN : R betűkkel. 19. század.* **4041.** *Czimeres pecsétlő. Magánszemélyé. 19. század.* **4042.** *Karneol-lapján czimer. 18. század.* **4043.** *Anna bar. Leo . Hollin szobor. v. Hernek. 18. század.* **4044.** *Lapján gót majuszkulákkal: SIGIL. FRATRIS RAINALDI. 14. század.* **4045.** *S: Car. a Wäczek C: Prae: J: m H. 19. század.* **4046.** *Czimeres pecsétlő. 18. század.* **4047.** *Czimeres pecsétlő. 18. század.*

4048. Czímeres pecsétlő. 17. század. **4049.** Lapján keresztbe helyezve egy csákány s egy irtókapa. A paizs fölött I. A betűk. 16. század. **4050.** Czímeres pecsétlő : *Nōn semper fulminat etiam remunerat* körirattal. 19. század. **4051.** Török pecsétlő. Ajánd. özv. Weinbergerné urnő. **4052.** Mandorlaidomú lapján gót majuszkulákkal : S. IOHANNIS . ARCHIDIACONI . TARCENSIS. 14. század. **4053.** Főpapi pecsét a 14. századból. Megkopott körirata kibetűzhetlen. **4054.** Az udvai ekkleziáié : *Sig. Eccl. Udvensis. Adxss Trinita. 1804.* **4055.** A csirsei ekkleziáié : *Sigillum Ecclesiae Csircensis. 1810.* **4056.** A zborói ekkleziáié : *Sigi Ecclesae Oppidi Zboro 1855.* **4057.** II. Rákóczi Ferencz pecsétje. Az eredeti ezüstlapú pecsétlőt, mely a M. N. Múzeum tulajdonában van, Debreczeni András kassai ötvösmester metszette. **4058.** *Abany-Vármegey petséttye. 1558.* A 19. századból. (Az évszám hamis). **4059.** *Sigillum. Comi = tatus. Abanyvar 1558.* A 17. századból. (Az évszám hamis). **4060.** *Jacob Tomas von Unter Melsenseifen.* 18. század. Ajánd. Krusinszky Lajos. **4061.** *Kron. ftrs. J. Her. Krutiner. Kreis. Jautz. 1758.* **4062.** *Herrschaft Dobrawitzer Waisen Amt.* 19. század.

48. SZÁMU TÁRLÓ.

Apróművészeti tárgyak különféle anyagból.

4063. Miniatur-arckép. Festette *Schorn Károly* festőművész. (Született Düsseldorfban, 1802-ben, megh. Münchenben, 1850-ben). Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő. **4064.** Lúdtoll, vége írotollnak hegyezve, szárnyán festéssel diszitve. A 19. század elejéről. Ajánd. Wirkner Gáborné urnő. **4065.** Kép, ezüstözött gipszdomborműben Ludovika osztrák főhercegnőt gyermekkorában ábrázolja. A 19. század elejéről. Ajánd. Wesrek J. **4066.** Erekytartó keresztke, fekete bőrtokkal. A kristályüvegből való keresztkében Krisztus keresztjéből való szilánk van bezárva, melynek hitelességét a kereszt zárlatát övező selyemszálon csüngő főpapi pecsét igazolja. A 18. századból. **4067.**, **4068.** Kontyfésű, sarga tülökből, áttört diszítésekkel. A 19. század elejéről. A **4067.** számút ajánd. a Mihályi-család. **4069.** Zacsó, bordószinű selyembársony, sokszinű selyemszállal és zsemiliával kivarrrva s apró aczélgöngyöökkel ékesítve. A 19. század első feléből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő. **4078.** Tollszár, írotollal, üvegfedeles tokban. I. Ferencz József ő csász. és kir. apostoli felsége e tollat használta, a midőn 1877. szept. 9-én a Felsőmagyarországi Múzeumot meglátogatta s nevét a látogatók könyvébe bejegyezte. **4079.** Pénztárca, sokszinű üveg- és aczélgöngyökből varrva. A 19. század első feléből. Ajánd. özv. Pausz Tivadarné urnő. **4080.** Párnácska, fehér selyem. Lapján

bőségszaruból kihulló levelek; ezeken Zufriedenheit, Glück, Langes Leben, Alles Gute, Frohe Tage, Gute Freude, Viele Freuden stb. feliratok. A 19. század első feléből. Ilyen párnácskakat a menyasszony barátnői s barátai esküvő alkalmával szoktak volt a menyasszonynak ajándékozni. Ajánd. Bálint Károly. **4081.** Levélnehezék, fából faragott s színezett. Deák Ferencz kézimunkája. **4083.** Doboz, bársonyból. Mellső lapján gróf Teleki László államférfiu mellképe. Belsejében száritott növénylevél Teleki L. sírjáról. **4084.** Dombormü, gyöngyházból faragott és színezett. Egyik oldalán Szent Fülöp, a másikon Szűz-Mária mellképe dombormüben. A 19. századból. Készült Jeruzsálemben. Ajánd. Bayer Mariska úrhölgy. **4085.** Övecsatt, gyöngykapolyó héjából faragva. Egyiken a sárkányölő Szent-Mihály, a másikon lovas férfi domborn képe. A 18. századból, Jeruzsálem vidékéről. Ajánd. dr. Schwartz J. L. **4086.** Imperator mellképe, márványból faragott lapos dombormü. Találták 1772-ben Ó-Budán. Ajánd. Csoma József. **4087.** Dombormü, gyöngyházból faragott. Lapján VI. Károly német-római császár s magyar király arczképe. Alul a metszőre vonatkozó felirat bevésve: I. L. MEIL. F. ILFELD. A 18. századból. Ajánd. Ágh Ilka úrhölgy. **4088.** Szelencének felső s alsó lapja, gyöngyház, bevésott diszítésekkel. A 18. századból. **4089.** Faragvány, csont. Szent-Teréziát ábrázolja imazsámoly előtt, kezében iróttal, előtte könyv, fölötte lebegő angyal. A 19. századból. **4090.** Dombormü, szürke lávából faragott ifju nő mellképe. Modern, olasz. **4091.** Késnek nyele, borostyánkőből faragott. Ajánd. gróf Zichy Rezsőné úrnő. **4092.** Camea, 8 darab. Antik cameák másolatai öntött vasból. **4093.** Alak, csontból faragott. Leányt ábrázol vállain báránynyal. A 19. századból. **4094.** Gombostük és kanálka, csontból faragva. Állítólag antik római müvek. **4095—4107.** Tíz camea és három intaglio, gyöngyházból, jászpiszból, kalcedonból, karneolból, korálból, és üvegmasszából faragva és préselve. A 4095. számú Cleopatrárt ábrázoló intaglio Wedgwood angol keramikus müve. **4108.** Mellkép, 7 darab, gyöngyházból, pasztából, kőből s vaslemezből mozaikszerüen összeállítva. A 18. századból. Ajánd. gróf Zichy Rezsőné úrnő. **4109.** Vésott kövek, peresétlőgyűrük számára, karneolból, jászpiszból, citrinből, tejopálból, ametisztből és füsttopázból faragva, 47 darab. A legtöbb példányon bevésott czimer. A 18—19. századból. **4110.** Ostáblakövek, 13 darab, fából, préselt domborn diszítésekkel, melyek arczképeket, allegorikus és közeletü jeleneteket ábrázolnak, vagy emlékérmek hü lenyomatait képezik. A 17. és 18. századból.

49. SZÁMU TÁRLÓ.

4111. Antik és 16—17. századbeli cameák gipszlenyomatai. Összesen 479 darab. Ajánd. Loósz József.

A vésett köveknek — *gemmáknak* — azt a fajtáját, melyeknek lapjából az alak *domboruan* kiemelkedik, *cameának*, azt pedig, a melyeknél az alak *homoruan* van bevésve a kő lapjába, *intagliónak* nevezzük. Gemmák faragásával már az ó-kor keleti népei is foglalkoztak, de a művészet fénykorát Görögországban élte, a hol számos remek alkotás keletkezett Nagy-Sándor és utódainak idejében. A gemmaffaragás a császárság korában a rómaiaknál is virágzott s nem szűnt meg az ó-keresztény korban sem, a mikor Bizanczban s a nyugaton számos jeles munka készült. A középkorban feledésbe ment a gemmametszés művészete, de a 15. századtól kezdve Olaszországban régi minták nyomán ismét felújították azt. A 15. és 16. századbéli gemmaffaragás főhelye Róma, Firenze és Velence volt, a honnét e művészet Francia-, Spanyol és Németországba is elterjedt. Manapság gyöngyházból faragnak cameákat, ezeknek azonban csak piaci értékük van. Gemmák faragására félékköveket: karneolt, onyxot, calcedont, szardonyxot stb. használtak a régi mesterek, a domboru vagy homoru kép előállítása pedig apró kerekese gépek segélyével történt. A művészet magas fokáról s oppant nehézségeiről a másolatok is fogalmat nyújthatnak. Az apró alakok csodálatos tökéletességű plasztikája, aránya s lebilincselő bája páratlan szépségben jelenik meg különösen az antik világ gemmáin, a melyek e nemből a legmagasabb művészet megtestesülései.

A FALAKON S A FALAK MELLETT.

4112. SZEKRÉNY, fa, igen sokféle s részben színezett fából összerakott geometrikus idomokkal, figurális díszekkel és növényornamentumokkal mozaik módjára gazdagon ékesítve. Kétszárnyu ajtaján kívülről lebegő csokorról függő virágfesztonban egy-egy papagáymadár, belsején egyfelől hegyes tájék ábrázolva, melyben fák, virágok s apróbb alakok között egy XV. Lajos korabeli öltözetű férfi uri hölgynek virágot nyujt. A férfi kezében gereblye. Az ajtó másik szárnyán hasonló alakok: létrán fára mászó férfi fa alatt álló hölgynek madárfészket ad át. A szekrény belsejének felső fiülkéje tükörlapokkal

van boritva, maga a fülke oldalvást befutó s összegöngyölődő faredőnyvel elzárható. A felületén virágcsokorral diszitett s ferdén csapódó ajtó mögött fekvő rekesznek középső osztályában két sorjában hat fiók van elhelyezve; ezek együttesen vízszintes tengely körül elfordíthatók, miáltal a tükörfallal borított hátfal lesz látható. A fülke vízszintes lapja előre-hátra mozdítható s hosszúszerű, leveles virágokon fekvő két levéllel van diszítve. Az egyikben e felirat: *Bitte diesen Briff auf das Baldste den Herrn Teschnlieb zu iber senden.* A levélre ütött pecséten *I G B* betűkből álló monogrammm. A szekrényben összesen 72 kisebb-nagyobb fiók s két mozgatható gyertyatartó-lap található. A fiókok közül több rejtett s csak különös módon nyitható. Német munka, a 18. század közepéről. Ajánd. Spirkó Ágoston és neje, szül. Sesztina Amália urnó.

4113. DISZFARAGVÁNY, hársfa. Aranyozott kettős rokokó volutában nyugvó kagylót s plasztikus virágcsokrokat ábrázol, gazdagon kiképezett levélsomókkal. A 18. századból.

4114. KARTUS, fából faragott s aranyozott. Az egyikben olajfestékkel: SPTBILIS GEORGIUS 17, a másikban DOMINUS KLOBUSICZKY 49 felirat. (Spectabilis Dominus Georgius Klobusiczky 1749).

4115. SZOBROCSKA, fából faragott, festett s aranyozott. Szent-Lúciát ábrázolja. A 16. század elejéről. Egy kisszebeni oltárról való.

4116. CONSOLÉ, festett s faragott fa. Lapja mellső részén barokk kartusban festett kép: térdelve imádkozó ifju, fölötte e felirat: EX VOTO N H 1728.

4117. CZIMER, 2 darab fából faragott, fehérre festett s aranyozott. Az egyikben a szentiváni *Szent-Iványi*-család czimere. (Szent-Iványi László kamarai tanácsosé volt, a ki bárói, 1690-ben pedig grófi rangra emeltetett).

A másikon sziklán ötlevelű koronán kardot villogtató, páncélezott kar, a pengén levágott török fővel, melyet hatágu csillag és holdsarló oldaloz. A 18. századból.

4118. LÉCZ, 26 db, fa, domboruan faragott diszitményekkel. A 18. század végéről s a 19. elejéről. A kassai rajziskolában használták minták gyanánt.

4119. PÁRKÁNYLÉCZ, 6 db, fa, domboruan faragott diszitményekkel. A 19. század elejéről. A kassai rajziskolában használták minták gyanánt.

4120. DISZITMÉNY, hársfából magas domborműben faragott, szembenéző, hegyes fülű maszkaront ábrázol. 1630-ból. A lőcsei plébániatemplom orgonájáról való. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

4123. LIZÉNA, 2 db, faragott s festett fa, aranyozással. Felső részén szembenéző nőfej, alsó részén gyümölcsfeszton. A 16. századból.

4125. KERET, diófából. Középső áttörésének peremén kétfelül egy-egy kétszárnyu, négykeblű, gyikfarku, oroszlánfejű szörnyalak s lombornamentum domborműben kifaragva. A 19. századból.

4126. DISZFOKOS. Nyele barnára fényezett fa, reliefben faragott szőlővenyigével, levelekkel, fürtökkel s egy kigyóval. Sárgaréz baltáján a koronás magyar czimerpajzs s NE BÁNTSD A MAGYART MERT PÓRUL JÁRSZ felirat kiöntve. A 19. század 60-as éveiből. Ajánd. Dudrovits Árpád.

4128. GUZSALY, esztergályozott, barnára fényezett fa. A 19. század első feléből.

4129. FARAGVÁNY, hársfa. Deszkalapon alsó végükön szalaggal összekötött leveles, bogyós babérágat és leveles, makkos tölgyágat ábrázol magas domborműben. A 19. századból.

4132. ANGYALALAK, fából plasztikusan faragott. A nyak, az arcz és a lábfejek kivételével az egész testet

halpikkelyekhez hasonló, faragott diszek borítják. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom egyik 15. századbeli, már elpusztult, oltáráról való.

A pikkelyekkel való diszitésnek eme módjával a plasztika történetében a jelen példán kívül csupán csak egy esetben találkozunk s ez a svábföldi német szobrászat körébe tartozik. *Friedrich Herlen* oltárkészítő szobrász volt az, a kinek a keze alól kikerült ilyen pikkelyes testü angyalalakokat tud a műtörténet felmutatni, még pedig frankföldön, a *Rothenburg an der Tauberi* templom 1466-ban készült főoltárán.

4133. SAS, 2 db, fából faragott s aranyozott. Francia munka, a 19. század legelejéről. I. Napoleonnak olasz királylányá történt koronázása alkalmából a velencei dogepalotában állott trónról származik. Ajánd. Buczy Bódog.

4134. OLTÁRSZEKRÉNY HOMLOKPÁRKÁNYA, hársfából faragott s aranyozott. Négy számárhátú csücsivből s **S** alakban görbülő, éleiken apró cypripediumokkal diszitett fialákból áll. A 15. századból.

4135. KERESZT, feszülettel. A 19. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

4136. SZOBROCSKA, festett s aranyozott fa. Szent-Borbálát ábrázolja, kezeiben négyszögü toronynyal. A 16. század elejéről. Egy bártfai oltárról való.

4138. KERETNEK FELSŐ RÉSZE, hársfából faragott barokk volutákat s rokokó kajácsokat ábrázol, részben áttört domborműben. 18. század. A singléri (Sáros megye) róm. kath. templomból származik.

4141. DOMBORMŰVES LÉCZ, 10 db, fából faragott. A 19. század elejéről. A kassai rajziskolában minták gyanánt használták.

4142. CZÉGÉR, fából. Egyik vége turbános török férfifejet ábrázol, mindkét oldalán kifestve; az alatta lévő lap mindkét oldalán feketével festve: XXX x, XXVIII x, vörössel: XXXX x, XXXXX x, XXX x,

XXXII r. Feketével: *Boreczet 20 r.* A 19. század közepeéről.

Kassai bortermelő polgárok saját boruk kimérésénél czégér gyanánt használták. A feketével festett római számok a fehér, a vörössel festett római számok a vörös borok árait tüntetik föl.

4143. URI NŐ MELLKÉPE. Olajfestmény. A 18. századból.

4144. GÖRGEY JULIANNA térdképe, olajfestmény. Felirata: *Nobilis Virgo Julianna Görgey de Eadem delin. 1743.* A fölírat fölött a Görgey-család nemesi ezimere. Ajánd. Szirmay-Mattyasovszky Klotild urnó.

4145. MÁRIA-KRISZTINA szász-tescheni hercegnő mellképe. Pastell. 18. század.

4146. II. JÓZSEF császár (1780—1790.) mellképe. Pasztell. 18. század.

4147. MÁRIA-TERÉZIA magyar királyné (1740—1780) mellképe. Pasztell. 18. század.

4148. II. LIPÓT magyar király (1790—1792) térdképe. Olajfestmény. 18. század.

4149. SZÁRNYAS OLTÁRKA, fa, festve és aranyozva. Középső fülkéje mindkét oldalán egy-egy szárnyas angyal festve; a baloldali kardot, lándzsát s három szögget, a jobboldali oszlopot és póznára tűzött szivacsot tart. A jobb szárny belső mezején pásztorbotot tartó, infulás püspök, lábainál fekvő őzzel: turini Szent-Maximus. Alatta 1518 (=1514) évszám. A baloldalin szerzetes, kezében monstranciával, ebben *i h s* gót minuszkulás betűk. Készült 1514-ben. A hervartói (Sárosmegye) róm. kath. templomé volt. Ajánd. Schuster Constantin volt kassai püspök.

4150. SZOBOR, fából faragott, festett és aranyozott. Nagy Szent-Gergely pápát ábrázolja. A 16. századból. Valamikor a kassai Erzsébet plébániatemplom főoltárán

állott. Ajánd. Wéber József, ki azt az Orbán-torony padlásán találta. Restaurálta Klimkovics Flóris.

4151. SZÖVET, aranybrokát, gyöngyökkel kivarrt pártá, aranyfonalu csipke, szegély-zsinór és részben aranyozott ezüstsodronyból készített öv, végén bojtjal. A 16. századból. Sirboltban találták.

4152. FARAGVÁNY (betét), fa, sokszínű festés nyomaival. Lapján domborművü csúcsives lombozat között három czimerpaizs; a középső Kassa város czimere; fölötte 1861 (=1461) évszám bevésve. A (heraldikai) jobb oldali paizsban 2 vörös s 2 fehér (ezüst) függőleges csík festve, a baloldaliban vörös alapon sárga (arany) csatt: az olnodi Zudar-család czimere. A két szélső paizs fölött egy-egy csőrsisak s ezeken egy-egy nyílt, hármás levelű korona. A sisakok foszlányai a két paizsot takarók gyanánt övezik.

4153. I. FERENCZ német birodalmi császár (1745—1765) mellképe. Pasztell. 18. század.

4154. KÁROLY-JENŐ lotharingiai herczeg mellképe. Pasztell. 18. század.

4155. ÚRI NŐ MELLKÉPE. (Mária-Terézia fiatal korában?) Pasztell. 18. század.

4156. ÚRI NŐ MELLKÉPE. Pasztell. 18. század. Ajánd. Hódy Gyula.

4157. MAGYAR FÉRFI mellképe. Olajfestmény. 18. század.

4158. HAJÓNAK MINTÁJA, fa, drót és fonál. Húsz ágyúval felszerelt háromárbóczos hajót ábrázol. A 18. századból. Fogadalmi hajócska. A Fiume melletti Terzatto Szent Ferencz-rendi zárdájából való. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

4159. MISERUHA, ujjabb, kék vászonalapra applikált keresztjén Krisztus alakja legalyazott fát átbrázoló keresztten, a kereszt tövében Magdolnával, kihimezve. A 15.

4152. sz. Czimeres faragott betét 1461-ből.
4123. sz. Dombornüves lizéna a 17. századból.

századból. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

4160. MISERUHA, arannyal átszótt kék bársony alapszövetén, a sokszinű selyemmel és aranyfonállal himzett kereszten: Krisztus a keresztfán, a kereszt tövében Máriával és Jánossal; a keresztágak kurtább végein két evangelista jelvénye. 15. század. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

4161. TÜKÖR, faragott s festett fakeretben. Lapja fölött üveglemezre festett virágok között vörös alapú, szividomu kartusban török felírás 1195 (=1784) évszámmal. Török munka. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

4162. KÉP, Krisztus keresztelését ábrázoló színes rézmetszet, kerületén fehér selyemalapon arany-czüstfonállal és sokszinű selyemmel kivarrt kartusokkal, gyümölcsökkel telt kosárral s bőségszaruval. A 18. századból. Ajánd. Sztraka János.

4163. KÉP; hajból készített tájképet ábrázol. A 19. század első feléből. Ajánd. Csorba Mária úrnő.

4164. GUIDO RENI: Krisztus a keresztfán. Olajfestmény. Henszlmann Imre hagyatéka.

Guido Reni, híres olasz festő, szül. Bolognában 1575., megh. n. ott 1642-ben. Nagyobbára vallásos tárgyú képeket festett, miket finom, gyöngéd színezés jellemez.

4165. KÉP, Szent-Borbála vértanuhalálát ábrázolja, fehér hártján sokszinű festékekkel. Kerületén aranyozott élű, behajtogatott papírszalagokból oszlopok, baldachin, álékkövekkel kirakott virágok, torony és kehely, melyeknek belső mezejét sokszinű selyembetétek díszítik. A 18. század végéről.

4166. KÉP, színezett rézmetszet, Magdolnát ábrázolja. A 18. századból.

4167. HIMZETT KÉP, fehér selyemlapon sokszinű selyemmel és zseniliával földieper-bokrok alatt, nefelejcs-

és ibolyavirágok között egy fehér egér. Az eperszemek domboruan vannak himezve. A 19. század elejéről. Ajánd. Szirmay-Mattyasovszky Klotild úrnő.

4168. ARANYOSSY ÁKOS: A czicza. Olajfestmény. Ajánd. forbászi Aranyossy Lászlóné úrnő.

Forbászi Aranyossy Ákos, festőművész, szül. Kassán 1870. máj. 6-án, meghalt ugyanott 1898. szept. 30-án. A kassai főgymnázium elvégzése után Münchenbe került Hollósi művésziskolájába; az ő szellemében folytatta később tanulmányait a müncheni képzőművészeti akadémián Hakl, Löffltz és Höcker iskolájában s egyidejűleg nagy szorgalommal s kiváló sikerrel tanulta Raabnál a rézkarcot is. Legnagyobb hatással volt rá olaszországi tartózkodása. Bejárta Itália nagyobb városait s végre Rómában telepedett le egy esztendőre; rajzkönyvvvel s festő-kazettával bekészálta a Campagnát s temérdek vázlatot készített, de végre pihennie kellett, mert szeméit már régebben elrontotta a rézkarczczal. Egy évi szünet után, melyet Kassán töltött, több képet festett, melyek feltűntek a budapesti műcsarnok tárlatain. Azóta Budapesten tartózkodott s tagja volt a festészeti mesteriskolának. Aranyossy Á. kedvvel kultiválta a rézkarczot, a melyhez kiváló tehetsége volt. E szakba vágó művei méltó feltűnést keltettek fővárosi tárlatainkon s a pozsonyi műegylet által rendezett kiállításon is. Legkitűnőbb s az 1896. évi kiállításon nagy feltűnést keltett rézkarcza *Bubics Zsigmond arczképe*. Olajfestményei közül nevezetesebbek: *Bubics Zs. arczképe*, *Oberschall Adolf ítélőtáblai elnök arczképe*, *Női fej*, *Hollandi kis leány*, *Emlék Hollandiából. Múterem*, *Apáczka*, *Malomúrok* s a *Kis látogató*, a melyet az 1898. évi tárlaton a kormány vásárolt meg a M. N. Múzeum számára. A Kassai Múzeum tulajdonát képező olajfestmény legutolsó tanulmánya volt a művésznék.

4169. TERITŐ, vörös selyemmel és aranyfonállal himezve. Lapján stilizált egyfejű sas, alatta mondatszalonon kivarrva: 1665. DI. AUGUS. 15. BARKÓCZI MARIA. Négy szélén magyar izlésű virágornamentumok. A kassai Szent-Erzsébet plébániatemplom kincstáráé.

4170—4179. DOMBORMŰVEK, gipszből, üveg alatt. A 18. századból.

4170. A moszkvai nagyherceg mellképe. **4172.** Mária-Antoinette, francia királyné mellképe. **4175.** XVI. Lajos francia király mellképe.

4180. SZOBROCSKA, fából faragott. A tavaszt jelképezi. A 19. századból. Ajánd. Koretkó Antal.

4181–4183. CSIPKE, 3 darab, halvány-kék és sárgás színű, vékony czérmaszerű fonálból horgolva. A 19. század második feléből. Készült Lisszabonban. Ajánd. Rosenthal Germáné úrnő.

4184. és **4185.** NŐI GALLÉR. Az egyik fehér vászon, a másik fehér tüllapon fehér czérnával kivarrt és zsubrikált. A 19. század első feléből. Egykor petendi s dobai Buday András alispán és negyvennyolczas képviselő neje, szül. eresei Eresey Klára tulajdonát képezte.

4186–4187. CSIPKE, festett fűszárból horgolt. A 19. század második feléből. Készült Madeira szigetén.

4188. TÁMLÁS SZÉK, 6 darab, ülő- és hátlapján kék gyapjűszövevvel bevont, melyen sokszínű szőrfonallal virágok vannak kivarrva. A hat széket váradi Szakmáry Dónáthné, szül. bethlenfalvi Goldberger Anna-Mária himezte mint fiatal asszony 1759-ben és 1760-ban. Ajánd. Dessewffy Pál.

4189. SZOBROCSKA, fából faragott. A nyár allegorikus ábrázolása. A 19. századból. Ajánd. Koretkó Antal.

4190. SZOBROCSKA, fából faragott. Az őszt ábrázolja. A 19. századból. Ajánd. Koretkó Antal.

4191. MINTAKENDŐ, fehér vászonalapon sokszínű selyemmel himzett és tamburirozott virágescokrok, házak, vitorlás hajó, virágos kosár, madár stb. Az egyik kartusban 1800 évszám.

4192–4193. KÉP, 2 darab; kettős üveglap között fekete alapon fehér, lapos domborműben, túvel átszurkált fehér papiroson, álló nőt és álló vitézt ábrázol. Az arc, a kéz és a haj festve van. A 18. század végétől. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

4194. ÜVEGFESTMÉNY, ólomszalagokba foglalva. Lapján az Atyaisten mellképe. A 16. századból.

4195. SZOBROCSKA, fából faragott. A tél allegorikus ábrázolása. A 19. századból. Ajánd. Koretkó Antal.

4196. FÉRFIMELLÉNYEK FELE, fehér selyem, sokszinű selyemfonállal gazdagon kihimezve. A 18. század végéről. Ajánd. Bubics Zsigmond kassai püspök.

4197. FÉRFIMELLÉNY, fehér selyem, sokszinű selyemszállal és arany-ezüstfonállal kivarrt s apró fém-pitykével diszített. 1769-ből való s egy nyugat-csehországi nemes vőlegénynek lakodalmi mellénye volt. Ajánd. Auerszwald Gusztáv.

4198. MINTAKENDŐ, fehér vászonalapon sokszinű selyemmel himzett virágok. A 19. század elejéről.

XI. SZÁMU TEREM.

A CSERNEKI ÉS TARKEÓI DESSEWFFY-NEMZETSÉGNEK
DESSEWFFY PÁL ÁLTAL ADOMÁNYOZOTT GYŪJTEMÉNYE.

FEGYVEREK, ÖTVÖSMŰVEK, RÉGIPÉNZEK, EMLÉKÉRMEK,
FESTMÉNYEK, METSZETEK, FAFARAGVÁNYOK ÉS KÜLÖN-
BŐZŐ, AZ IPARMŰVÉSZELET ÉS A KISMŰVÉSZELET KÖRÉBE
TARTOZÓ MŰTÁRGYAK.

50. SZÁMU SZEKRÉNY.

4199. FEDELES KANNA, ón. Testén hullámvonalas
indán bevéssett levelek és virágok. A 18. századból.

4202. CSÉSZE, részben aranyozott vörösréz. Peremén
bevésve :

*In Herrngrundt das brunlein ist,
so Eisen zu ein Cuffer frist.*

18. század. Úrvölgyi czementrézből készült.

4203. CSÉSZE, úrvölgyi czementrézből, részben ara-
nyozott. Peremén bevésve :

*Unter sich Eisen auswendig Goldt,
inwendig Kuffer als ist mir holdt.*

18. század.

4204. CSÉSZE, úrvölgyi czementrézből, részben ara-
nyozott. Peremén bevésve :

*Das Eisen lag in einer Quell
und wird zu Kuffer auf der Stell.*

18. század.

4207. TÁNYÉR, nemes ónból öntött. Közepén dom-
borműben Gusztáv-Adolf svéd király lovas alakja, a pe-
remen hat ellipszisalakú mezőben hat hadvezér lóháton.
A 17. századból.

4208. TÁNYÉR, nemes ónból öntött. Lapján domborműben Krisztus feltámadása, peremén ovális kartusokban 12 szárnyas angyal a passió eszközeivel. A 17. századból.

4209. TÁNYÉR, nemes ónból öntött. Lapján domborműben III. Ferdinánd lovas alakja, a peremen hat mezőben a hat választófejedelem, a megfelelő címerekkel. A 17. századból.

4210—4217. VIRÁGTARTÓ, 6 darab FÜLES BÖGRE és 2 darab DUGÓS PALACZK, tejüvegből, zománczfestéssel s aranyozással. Német készítmények a 18. századból.

4218. KERESZTELŐ TÁL, sárgarézből öntött. Kerek fenekén domborműben Ádám és Éva a fa alatt, a fán kigyó. Nürnbergi, a 16. századból.

4219. FEJ (szobornak része), terrakotta. Antik görög modorú készítmény. Görögországból származik.

4220. TÁNYÉRKA, sárgarézből öntött. Kerek lapján egy velencei doge mellképe bevésvé. 17. század.

4225—4230. TÁLCZA ÉS CSÉSZE, 6 darab, fa, fekete s vörös lakkal bevonva és aranyfestékekkel festett tájképekkel s virágokkal. Khinai, a 18. századból.

4231—4232. ALAK, 2 darab, kékes porcellán, kékszinű zománczfestéssel. Japáni nőt ábrázol, kezében legyezővel, nyakán koszorúalakú bronzgallérral. Japáni, a 18. századból.

4233. FÜLES IBRIK, porcellán. Testén virágcsokrok, s elszórt kisebb virágok. Bécsi, a 18. századból.

4234. TÁNYÉR, kékes porcellán; lapján virágzó fák festve. Khinai, a 18. századból.

4235. TÁNYÉR ÉS KÉTFÜLŰ CSÉSZE, porcellán, festett virágokkal és madárral díszítve. Khinai, a 18. századból.

4236. FÜLES IBRIK, porcellán, festett virágcsokrokkal. Bécsi, 1831-ből.

4237—4248. GYÜMÖLCS-TÁNYÉR, 2 darab, porcellán. Növénylevelet ábrázoló lapján festett virágesokor, a peremen pillék. Berlini, a 19. század elejéről.

4239. FEDELES FÜLES KANNA, porcellán, japáni modorban tartott kék zománcfestéssel. Meisseni, a 18. századból.

4240—4241. ALAK, 2 darab, porcellán. Fatörzsre kúszó madarat ábrázol. 19. század.

4242. CSÉSZE, porcellán. Testének ferdén csavarodó gereздеin levéldiszek. Bécsi, a 18. századból.

4243. TÁL, porcellán. Pereme csúcsives fonadék-mustrával áttört, lapján festett virágesokor s repülő pillék. Berlini, a 18. századból.

4244. SZOBROCSKA, porcellán. Két tánczó gyermeket ábrázol. Meisseni, a 18. századból.

4245. SZOBROCSKA, porcellán. Lantot tartó Apolló. Meisseni, a 18. századból.

4246. CZUKORTARTÓ DOBOZ, porcellán, japáni modorú kék zománcfestéssel. Bécsi, a 18. század végéről.

4247. TÁNYÉR, kékes színű porcellán, festett virágokkal, pillével s halakkal. Khinai, a 18. századból.

4248. CSÉSZE, porcellán, festett virágokkal. Khinai a 18. századból.

4249. FEDELES BÖGRE, porcellán, festett virágos ágakkal s csokrokkal. Khinai, a 19. századból.

4250. TÁL, porcellán. Lapjának egyik oldala rokokó volutákkal diszitett, a másik csipkésen kimetszett. Pereme alatt hat csokorra kötött szalag. Bécsi, empire.

4251. FEDELES FÜLES KANNA, porcellán, japáni modorú kék virágokkal s madarakkal. Bécsi, a 18. századból.

4252. TÁL, porcellán, kék zománcfestéssel. Bécsi, empire.

4253. FÜLES IBRIK, porzellán, kék zománcofestéssel. Bécsi, empire.

4254—4262. CSÉSZE, 9 darab, porzellán, kék zománcofestéssel. Bécsi, empire.

4263. FÜLES IBRIK, porzellán, festett virágcsokrokkal s elszórt apró virágokkal. Bécsi, a 18. századból.

4264. és **4265.** TÁL, 2 darab, porzellán, festett virágokkal, áttört peremmel. Bécsi, 1821-ből.

4266. TÁNYÉR, porzellán, khinai modorban festett virágokkal s lepkével. Bécsi, a 18. századból.

4267. FEDELES, FÜLES IBRIK, porzellán, festett virágokkal. Bécsi, a 18. századból.

4268. FEDELES, FÜLES IBRIK, porzellán, kék zománcofestéssel. Bécsi, empire.

4269. FÜLES IBRIK, porzellán, festett virágokkal. Bécsi, a 18. századból.

4270. FÜLES IBRIK, porzellán, festett virágcsokrokkal. Bécsi, a 18. századból.

4271. TÁL, porzellán, kék zománcofestéssel. Bécsi, empire.

4272—4274. FÜLES IBRIK, 3 darab, porzellán, kék zománcofestéssel. Bécsi, empire.

4275. IBRIK, porzellán, festett virágokkal. Bécsi, a 18. század végéről.

4276. PÁLCZA, feketére fényezett fa, csontfogantyúval, mely gyűrűkkel és csavart horonyokkal díszített. A 19. század elejéről.

4277—4280. PADOZATTÉGLA, 4 darab, vörös cserép, szabályos hatszögű és rombuszalaku. Antik római darabok.

4281. és **4282.** EDÉNYKE, vörös cserép. Antik római.

4283. MÉCSES, vörös cserép. Diszkoszán domborművű oltár, áldozati lánggal. Antik római.

4284. TALPAS TÁNYÉR, sárgás cserép. Antik római.

4285. MÉCSES, vörös cserép. Diszkosza koncentrikus horonyokkal diszített. Antik római.

4286. LEKYTHOSZ, vörös cserép, testén biga (kétlovas kocsi), három emberalakkal s 3 pálmalevél festve. Antik görög.

4287. LEKYTHOSZ, vörös cserép. Testén hat festett emberalaknak a nyomai. Antik görög.

4288. FÜLES MÉCSES, sárgás cserép. Fenekén ki-be-tűzhetlen felirat benyomva. Antik római.

4289. DOBOZ, fraise-szinü selyem, arany-ezüstfonállal, igaz gyöngyökkel és hamis ékkövekkel diszített. A 18. századból.

4290. MELLSZOBOR, alabastromból faragott. Aristoteles görög tudós képzeleti mellszobra. A posztamentumon bevésve: ARISTOTILE. Olasz, a 18. századból.

4291. DOBOZ, zöldre festett fa. Födélén festett tájkép. Belsejében 4 kisebb, festményekkel ékitett doboz, ezekben kártyajátékhoz való csontbárczák. A 18. századból.

4292. MELLSZOBOR, alabastromból faragott. (II. József császár?). A 18. század végéről.

4293. DOBOZ, fenyőfából, vésett gyöngyházzal mozaik-szerűen kirakva. Bazilikát ábrázol; külsején oszlopokkal tagozott csucsives fülkékben 13 szentnek képeivel, a fedélen szárnyas kherubfejjel s egy angyallal, aki Krisztus sirjáról a követ elhengeríti. A homlokfalon a sirjából feltámadó Üdvözítő, baljában labarummal, mellette római katonának mellképe, alatta kis ajtó, előtte a passió eszközei. Görögkeleti orthodox egyházi készlet a 17. századból.

4294. NŐI PAPUCS, egy pár, szalma- és sokszinü selyemszövet, ezüstfonállal himzett virággal. A 18. századból.

4295. PÁLCZA, spanyolnád, aranyozott s domborműves rokokó kartusokkal diszített ezüst fogantyúval, mely-

nek tetejébe Lotharingiai Ferencz és Mária-Terézia mellképeit előtűntető érem van befoglalva. A 18. századból.

4296—4312. PIPA, 17 darab, tajtékból és fából faragva, domboru diszitményekkel. A 17—19. századból.

4296. Fa. Testén tyúk és kakas domboru képe, *Gratis* felirattal. Nyakán gazdag virágornamentum. 18. század. **4297.** Tajték. Testén négy csúcsives ablak, az egyikben nőalak, a másikban barát. 18. század.

4298. Tajték. Testén csúcsives ablakok és fiálák, az utóbbiakon négy férfiszentnek képe. 17. század. **4299.** Tajték, lánczon csüngő ezüstkupakkal. Testén tűz körül ülő négy paraszt férfi. 17. század. **4300.** Tajték.

Gömbölyű teste szerezsenyfőt ábrázol. 17. század. **4301.** Tajték, lánczon csüngő ezüstkupakkal. Testén hadieszközökön ülő két nőalak között sisakos czimerpaizs, koronával és takarókkal. 17. század. **4302.** Tajték,

lánczon csüngő ezüstkupakkal. Testén lóháton és gyalog viaskodó magyar és török vitéz. A nyakon magyar vitéz mellképe, két oroszlán két paizsban Magyarország czimerével s korona. 17. század. **4303.** Fa.

Testén fák, ház, repülő madarak, sziklák, vadállatok s két vadász puskával. **4304.** Fa. Teste hosszuszakálu, bajszos török férfifejet ábrázol, félhóddal diszitett turbánnal. Ezüstkupakja lánczon csüng s áttört lombékitménnyel diszitett. 17. század. **4305.** Háromágu pipa, fagyókérből. A középsőnek testén rokokó kartus fölött farkasra támadó két kutya, a két szélsőnek ezüstkupakján egy nyul s egy zerge. A középsőnek kupakján lánczos nyakszalaggal ellátott fekvő kutya van agancsból kifaragva. 18. század. **4306.** Tajték. Testén ornamentumok között gömbön álló Fortuna. 17. század. **4307.** Tajték. Ülő kutyát ábrázol. Lejáró fején ezüstláncz. 18. század. **4308.** Tajték. Testén csüngő koszoruk. Lánczon csüngő kupakja ezüst. A 18. század végéről.

4309—4312. Tajték, Noltze bécsi pipametsző készítményei, a 19. század negyvenes éveiből. Testükön sorszerint dombornüben: a koronás magyar czimerpajzs, huszárcsákóval diszitett kartusban R H betűk, vadászó férfi kopóval s kardot villogtató magyar huszár lóháton. Valamennyinek ezüstkupakján bevéselt feliratok.

51. SZÁMU SZEKRÉNY.

Delfti, német és magyar fajánszok. Német sómázás köedény.

4313. FEDELES DÍSZEDÉNY, 2 darab, fajánsz, átetsző fehér ónmázzal. Testükön sokszinű zománctfeszéttel tájkép festve, alakokkal. Delfti, a 19. századból.

4314. TÁNYÉR, fajánsz. Lapján kék zománczfestésű, japáni modorú díszedények virágokkal. Delfti, a 17. század végéről.

4315. FEDELES PALACZK, fajánsz. Kék zománczfestéssel diszitett gömbidomú teste öngyűrűk közé van foglalva. Szája srófra jár; ebben két delfinfejjel diszitett karika. Az edény fenekén P K betűs monogrammmal festve: *Pynacker* delfti gyáros jegye, a 17. századból.

4316. TÁNYÉR, 2 db, fajánsz, vörös, sárga és zöld zománczfestéssel khinai modorban festett tájképpel. Delfti, a 17. századból.

4317. DÍSZEDÉNY, kétfülű, fajánsz, kék zománczfestéssel. Testén nagy virágok között két ülő khinai férfi. Delfti, a 17. századból.

4318. KANCSÓ, fajánsz. Testén kék zománczfestésű japáni modoru tájképek s két férfialak. Ónfedelébe bevésvé: *K 1726 G*. Delfti, a 18. századból.

4319. TÁL, vörös cserép, áttetsző ólomházzal. Lapján levélkoszorúban 1709 évszám, peremén fák és virágok között futó egyszarvu, két szarvas és ló.

4320. ORVOSSÁGOS EDÉNY, 2 db, fajánsz, fehér ónmázzal s kék zománczfestésű lombornamentummal, két-két volutával s 1671 évszámmal.

4321. KANCSÓ, fajánsz. Körteidomu teste ferde gerezdekkal s kék zománczfestésű, khinai modoru tájképpel s férfialakokkal diszitett. Fedele ón. Delfti, a 18. századból.

4322. FÜLES KORSÓ, fajánsz, kék zománczfestéssel. Delfti modoru. 18. század.

4323. TÁL, porcellán, kék zománczfestésű virágokkal és madarakkal. Japáni, 18. század.

4324. KANCSÓ, fajánsz, kék és barna zománczfestéssel. Testén japáni modoru tájképek s emberképek. Ónfedelén domborművű érem. Delfti, a 18. századból.

4325. LEMEZ, fajánsz, áttetsző ólommázzal. Lapján sokszínű zománczfestéssel lovas férfi zöld kabátban, sárga nadrágban. Német. 18. század.

4326. KANCSÓ, fajánsz, fehér ónmázzal. Testén sokszínű zománczfestéssel lambrekinekekkel diszitett szalag, két repülő madár s virágcsokor. Fedele ón. Német, 18. század.

4327. KANCSÓ, fajánsz. Testén sokszínű zománczfestéssel tornyos kastély fákkal s madarakkal. Ónfedelenek domborművü érnében György angol király mellképe. 18. század.

4328. FÜLES BÖGRE, fajánsz, fehér ónmázzal, kék, sárga s barna zománczfestéssel. Gerezdelt teste közepén szalagban virágornamentum, fölötté PETRVS VYFALVSY 1666 fölirat. Magyar.

4329. FÜLES KORSÓ, fajánsz. Testén sokszínű zománczfestéssel virágok között lépő német öltözetű férfi. Német, 18. század.

4330. FÜLES KORSÓ, fajánsz, fehér ónmázzal. Testén zománczfestésű levélkoszoruban ökörfej, horog és két vagdaló-vas. Magyar, a 18. század végéről. Mészáros-czéhé volt.

4331. FÜLES KANCSÓ, fajánsz, áttetsző ólommázzal. Testén sokszínű zománczczal festett két nagy virágcsokor között levélkoszorúban fűrész, kerék, furó s két kisebb szerszám. Pereme alatt: MARCIN 1792: KOHU-
CIK. Felsőmagyarországi.

4332. FÜLES KANCSÓ, fajánsz, áttetsző ólommázzal. Hosszában ferdén gerezdes testén elül koszorúban olló, két vasaló, tűpárnák és rőf, oldalt egy-egy nagyobb virág, füle alatt 1824 évszám. Magyar. Szabó-czéhé volt.

4333. FEDELES FÜLES BÖGRE, fajánsz, sötétkék mázzal, fehér és sárga zománczfestéssel. Hosszában ge-

Német sómázas kokorsók a 17–18. századból.

rezdelt gömbidomú testén pikkelyalakú festett díszek. Közepén szalagban hullámvonalas indán levélornamen-
tum. Peremén : IC : M : I : M : L : 55. Kerek fedele
ón. Magyar, a 17. századból.

4334. FÜLES KORSÓ, fajánsz, fehér ónmázzal. Tes-
tén 3 kartusban egy-egy virágcsokor. 18. század.

4335. FÜLES KORSÓ, fajánsz. Felső részén egy
német öltözetű férfi növények között. 18. század.

4336. FEDELES FÜLES KUPA, fajánsz. Vörösbar-
nára petytyegtetett testén elül virágok. Ónfedele közepén
domborművü érem. 18. század.

4337. FEDELES, FÜLES IBRIK, kőedény. Testén,
apró pontokkal diszitett alapon, nagyobb Chrysanthem-
um-virágok karélyos levelekkel s kék fürtökkel elkeri-
tett leveles ágon egy-egy madár. Fenekébe benyomva :
REGECZ 835. Telkibányai, 1835-ből.

4338. KÉTFÜLÜ KOSÁR, fajánsz. Kék zománcz-
festéssel diszitett teste áttört fonadékot ábrázol. Magyar,
a 18. századból.

4340—4348. Holicsi fajánszedények és dísztárgyak,
fehér ónmázzal, sokszínű zománczfestéssel. A 18. szá-
zadból.

4340. Szelencze. Káposztafejet ábrázol. **4341.** Fedeles szelencze.
Rózsát ábrázol. **4342.** Füles kancsó. Papagáj-madarat ábrázol. **4343.**
Fedeles szelencze. Rózsát ábrázol. Fedelén kisebb rózsabimbó. **4344.**
Asztaldísz, kagylókkal, volutákkal és maszkákkal diszítve. **4345.** Füles
kancsó. Papagáj-madarat ábrázol. **4346.** Fedeles medencze. Káposzta-
fejet ábrázol. Fedelén apró, piros alma. **4347.** Fedeles, füles ibrik.
4348. Doboz. Teste fekvő békát ábrázol, plasztikus kivitelben.

4349—4362. Német sómázás kőedények; zománcz-
festéssel s részben domborművekkel diszítve. A 16—18.
századból.

4349. Fedeles füles kancsó. Oldalán egy nő domborművü képe, sok-
színű zománczfestéssel diszítve. Kreusseni, a 17. századból. **4350.**
Sörös kancsó, domboru növényornamentummal és szarvasokkal. A 18.
századból. **4351.** Fedeles, füles kancsó. Testén architektonikus ívek alatt

domborműben királyok, királynők mellképei és czimerpaizsok. Räreni, a 17. századból. **4352.** Fedeles, füles korsó. Testén domborműben hat tánczó parasztpár s fa tövében dudát és sípot fuvó zenészek. E figurális diszek Beham rézmetszetei után készültek. Räreni, a 17. századból. **4353.** Fedeles, füles korsó. Testén architektonikus fülkékben a hét német választófejedelem domborművü mellképe, a megfelelő czimerpajzsokkal. Az utolsó alatt 1603 évszám. Räreni. **4354.** Fedeles, füles kancsó. Testén hullámvonalas indán levelek és virágok, bevésett körvonalakkal. A 17. századból. **4355.** Füles korsó. Teste közepén domborművü szivalakokkal és levélornamentummal övezett körben hatágu, áttört csillagidom. Két oldalán domborművü maszkákból és gyöngyszemekből alakított függőleges szalag, két oldalt vízszintesen kiterülő levelekkel. Räreni, a 17. századból. **4356.** Kis kancsó, a 18. századból. **4357.** Fedeles palaczk. Ónfedele csavarra jár; ebben két delfinnel diszitett fül. Nassaui, a 17. századból. **4358.** Fedeles, füles kancsó. Testén négy virágcsokor, bemetszett körvonalakkal. A 18. századból. **4359.** Sörös kupa. Hengeridomu testén nagy stilizált virágcsokor, bevésett körvonalakkal; kétfelé egy-egy lecsüngő, nagy őszi-rózsa. A 17. századból. **4360.** Sörös kupa. Testén virágok és sakk-mustra. Ónfedelén bevésve C L K 1726. **4361.** Sörös kupa. Testén kiemelkedő püpcskák. Ónfedelén domborműves érem. A 18. századból. **4362.** Sörös kupa. Testén domboru szalagok s csillagidomu díszek. A 18. századból.

52. SZÁMU SZEKRÉNY.

4363. TÖRKARD PENGÉJE, aczél. Vérsatornájába beütve: HENCEL HILIERIS SOLINGEN és HENCEL HILIERIS MEFECIT. Solingeni a 16. századból.

4364. TÖRKARD PENGÉJE, aczél. Tövén vésett akanthuszlevél fölött (*Soli Deo Gloria*) fölírás, leveles ornamentum és virágok. 16. század.

4366. SZÁMSZERIJJ (*Armbrust*), barna diófa, vésett csontlemezzel berakott, felhúzó-készülék nélkül, hürpatintó vassárkánnyal. Abroncsa lapos aczél, zöld olajfestéssel s széleín aranyozással. Német, a 16. századból.

4367. KÉTÉLŰ PALLOS, az u. n. „*Zweihänder*“, aczél, hármas vérsatornával. A penge töve felé két ol-

dalt egy-egy vízszintesen kiálló hegyes fog. Két kézre való markolata szövettel van körülcsavarva. Markolatgombja körteidomú. A 15. századból.

A két kézre való pallosok (Zweihänder, Bidenhander, Schlachtschwert) legelsőbben a svájceknél lépnek föl a 14. században. Ez a nép oly ügyesen tudta e nehéz s gyakran óriási hosszúságu kardot kezelni s oly félelmes eredményeket ért el vele, hogy csakhamar másutt is tért hódított e fegyver. Németországban 1420 táján jelentkezik s később, a *Landsknechtek* idejében, tipikus idomot ölt. A legrégebb példányok pengéi simák, a későbbiekben két oldalt kiugró háritó-tüskék láthatók, melyek az ütések felfogására szolgáltak. A két kézre való pallosokat nagyrítván látták el hüvelylyel, úgy hordták azokat, meztelenül a vállra vetve, a miért is a pallos alsó részét, a háritó-tüskéktől a markolatig, bőrrel vonták be. A *Landsknechtek* seregében csak korlátolt számú egyén volt ilyen pallosokkal felfegyverezve; ezeknek a »nagy pallosok mesterei« (Meister von den langen Schwert) volt a címük s előzetesen bizonyítványt kellett felmutatniok arról, hogy a két kézre való pallosok kezelésében kellő gyakorlattal bírnak. E kipróbált egyének feladata első sorban a zászló s a hadvezér megvédelmezése volt, a miért dupla zsoldot huztak. A »nagy pallosok mesterei« törtettek továbbá az ellenhad lándzsásai elé is. A pallos markolatgombját csipejükre helyezve és a markolatvas gyűrűjét megragadva, hosszú pallosaikat szélesebb forgásba hozták s ezzel a lándzsákat szétvervén, a nyomukban lévő, kerek paizsokkal s kurta kardokkal felfegyverzett »*Rondartschiere*«-nek az ellenség sorai közé utat nyitottak. E hosszú pallosokat *várkardoknak* is használták, a midőn azok a várfalakra felkúszók ellen hatalmas eszköznek bizonyultak. A harci modor későbbi fejlődésével e nehezen kezelhető fegyver mindinkább háttérbe szorul s divatja a 16. század végén megszűnik.

4368. BUZOGÁNY (hatalmi jelvény) vörösre és sárgára festett kovácsolt vasból. A 17. századból. Az ilyen és a nagy pallosokat ábrázoló eszközöket a szabad királyi városok birái viselték hatalmi jelvények gyanánt a 16. és 17. században.

4369. FOKOS, kovácsolt vasból. Magyar, a 16. századból.

4370. KÉTÉLŰ PALLOS, aczél, lapos vércsatornával. Keresztvása vízszintesen álló s végei felé vastagodó

négyszögü páleza; tömör markolatgombja körídomú s mindkét oldalán hegyesedő púppal bir, mely végén ella-púl. Markolata csúcsán négyélü bütyök. A 15. század elejéről.

4371. BUZOGÁNY, sima vasból, gömbídomú fejjel. A 17. századból.

4372. PAIZSDUDOR, kovácsolt vasból. Kúpidomú tes-téből hatszögü, függőleges pálczatag nő ki. Kelta. (Kr. e. 3—1. század.)

4373. TŐR, az u. n. „*Linke Hand*“, aczél. Pengéje egyik oldalán háromszögü, felül két, alul egy homoruan kivájt vércsatornával, a melyek bevéselt fonadékdiszszel s növényornamentummal ékesítvék. A keresztvas lapított, egyenes pálczatag, csavart horonynyal s ennek menetei között vésett levéldiszítéssel, két végén egy-egy eperalaku gombbal. Háromszögü kosara áttört s művészettel met-szett lombékitéssel bir. A lombok között fején kosarat vivő nőnek félalakja s két madár látható. A markolat faboritéka reczés és sima rézdróttal van körülcsavarva, a markolatgomb metszett vashenger, melyet gömbszel-vény ídomú, vaspitykékkal kivert kupak zár be. Olasz, a 16. századból. Vívásnál a bal kéz felfegyverzésére használták.

4374. és **4375.** HÁROMÉLÜ TŐR, az u. n. „*kis pán-czéliszűrő*“, aczélból. Német, a 16. század végéről.

4376. TŐR, aczél; tövénél tojásídomban végződő pen-géjének mindkét oldalán laposan kiemelkedő gerincz. Markolata horonyokkal diszített. Végén szalagokkal s áttört lombornamentummal ékesített üres gomb. 16. század.

4377. TŐR, aczél, pengéjén vércsatornával. Két végén lefelé hajló keresztvasa domborművü, metszett levélbim-bókban végződik, közepén egy-egy akanthusz-levéllal. Kézvédő gyűrűje metszett aczél s előlapján férfiúnak

Fegyverek a 15-17. századból.
A nyílpuska fölött kelta paizsdudor vasból.

domború mellképével diszitett. Tülokkal borított markolata apró rézszegekkel van kiverve. 17. század.

4378. BUZOGÁNY, vasból. Feje háromszögű csúcsokkal tagozott hat gerezdből áll; a nyél végén kihúzható gombbal záródó csövet képez, mely hátrafelé csapó ke-reklakatos szerkezettel lőfegyverré is felhasználható. Az egész fegyver és a lakat étetett müben stilizált lomb- és levéldisztménynyel van czifrázva. A markolat lapos lemezén hasonló müben vadászkutya által megtámadott szarvas van ábrázolva. A 16. század végétől.

4379. TŐR, aczél, négyélű pengével. Vízszintes keresztvása rombusz-idomu, markolatnyulványa végén kerek lemez. A 13. századból.

4380. HOSSZÚ TŐR, sáslevél idomú pengéjén alul 2—2 kurta vércsatornával, a penge többi részén gyengén kiemelkedő erősítő középgerinczcel. A 16. századból.

4381. KÉTÉLŰ PALLOS, az u. n. „Zweihänder“. Pengéje vércsatornájában az egyik oldalon e hamisitott felírás van beverve:

• NICHODEMI • MI • FECIT • ADI • 13 • 3V •

A másik oldalon, szintén hamisitva:

• • PATRON • MIO • IN • NANCI • CHI • TV • •
MADOPIRI • PENZA • BENE • 11 • FINE • •

A 15. századból.

4382. SZÁMSZERIJJ (Armbrust), barna diófa, vésett csontlemezzel berakva, felhúzó-készülék nélkül, húrpat-tintó vassárkánnyal. Abroncsa négyszögű, lapos aczél, az egyiknek belső lapján egy németországi fegyverkovács beütött bélyegével. A pattintó-kötél kenderfonalból van csavarva. Német a 16. századból.

4383. KÉTÉLŰ PALLOS, az u. n. „Zweihänder“, pengéje tövénél 5, feljebb 3 vércsatornával. A középsőben **O C I O T** s egyéb elmosódott betűk beverve. A 15. századból.

4384. BUZOGÁNY, öntött vasból. Gömbidomú fejét kiemelkedő tüskék borítják. 17. század.

4385—4393. SARKANTYÚK, kovácsolt vasból. Az egyik példány sárgarézlemezsel borított. A 14—16. századból.

4397. és **4398.** LÓPATKÓ, kovácsolt vasból. 16—17. század.

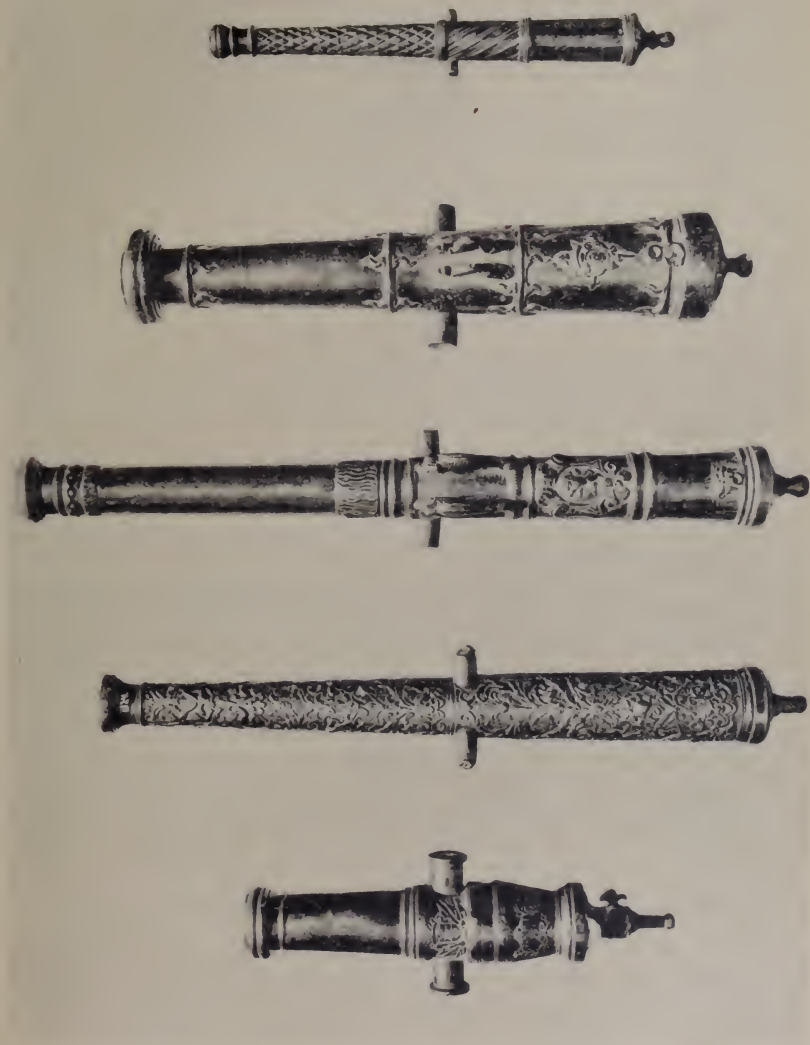
4399. ÁGYÚ MINTÁJA, bronzból öntött. Csöve előre keskenyedő hengeralak, testén 4 kiemelkedő gyűrűből kiinduló plasztikus lángnyelvek, tetején plasztikusan öntött delfinekből két fül, ezek mögött koronával diszitett barokk kartusban czimer. Oldalán 1—1 forgató-tengely. A 17. századból.

4400. SUGÁRÁGYÚ MINTÁJA, bronzból öntött. Előre keskenyedő hengeridomú testén öt tagozott gyűrű, közepén, a forgató-tengelyek fölött, delfint ábrázoló két plasztikus fül, alattuk domborművű barokk kartusban ágaskodó oroszlán. Gyújtó-lyuka relief torzpofo. A 17. századból.

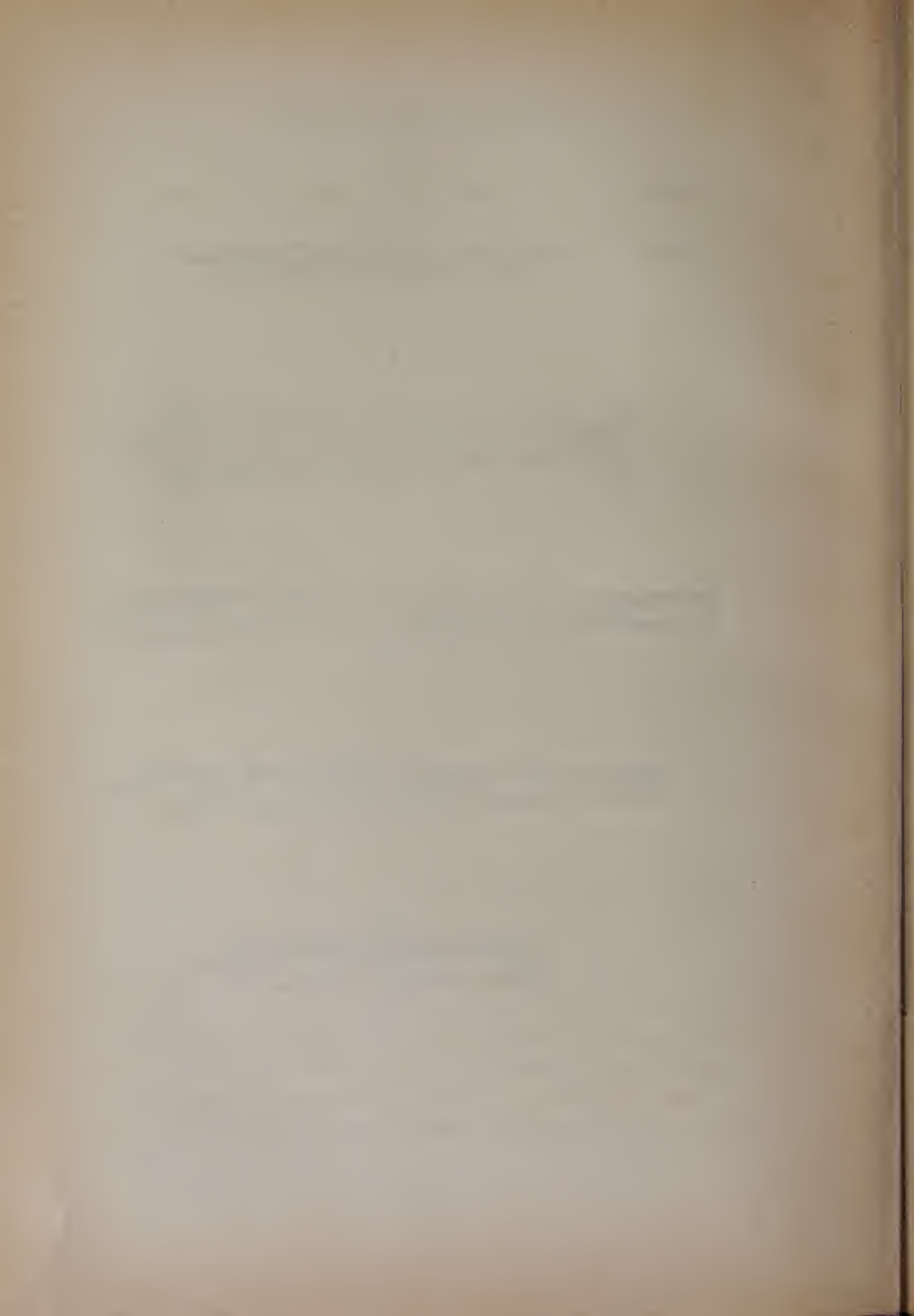
4401. SUGÁRÁGYÚ MINTÁJA, bronzból öntött. Csöve előre keskenyedő hengeralak. Testét domborműben rendkívül gazdag s művészileg stilizált növényornamentum borítja, a melyben mezitelen puttók s egy antik lorica, két hadi-síp, paizs mögé helyezett hadiszekerczék s s egyéb hadiszerek vannak ábrázolva. Forgató-tengelye fölött koronával diszitett paizsban **C B D V** betűk bevése; ezek alatt levélkoszorúban e domború felirat: FRANCO MAZZAROLI F. Mazzaroli olasz ágyúöntő műve a 17. századból. (Mazzaroli neve előfordult egy 1688-ban öntött ágyún a San-Donato gyűjteményben, melyet 1870-ben Párisban elárvereztek).

4403. TORNASISAK, feketére fényezett vaspléhből. Arczvédője róstély módjára áttört. 17. század.

4404. LŐPORTARTÓ, vas, aranylemezekkel tau-sálva. 16. század.

Ágyúminták a 16—17. századból.

4405. LŐPORTARTÓ, szaru, sárgarézrel montirozva. A 17. századból.

4406. LŐPORTARTÓ, bivalyszarvból. A 17. századból.

4407. LŐPORTARTÓ, fekete bőrrel bevont fa, sárgaréz szegekkel kiverve. Teste tisztegetű. A 16. századból.

4408. TÖRKARD (Rapir), aczélból. Kisebb-nagyobb aczélpitykéekkel kiverve, ellipszis-idomu háritólemezzel. A 17. század végéről.

4409. TÖRKARD (Rapir), aczélból. Pengéjén bevéssett hadi trófeumok, sugárzó nap, fonadékdísz s egyéb ornamentumok. A 17. század végéről.

4410. VADÁSZTÖR, kétélű pengéjének mindkét oldalán vércsatorna, ezekbe benyomva **IOHANNIS**. 18. század.

4412. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Vércsatornájába kétszer beütve: † **IOHANN**. † A 17. századból.

4413. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Vércsatornájában az egyik oldalon: **SOLINGEN MEFECIT**, a másikon: **HEINRICH KOLLE**. Solingeni, a 17. századból.

4414. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Vércsatornájában bevésve: **JE TO MAS X A A VALA**. Hatszögű keresztvasa vízszintesen álló s a tő felé az u. n. számárpatával (pas d'âne), markolata felé pedig ívesen hajló kézvédőkkel fegyverzett. Tőlemeze mindkét oldalán bevett fegyverkovács-bélyegek. Spanyol, a 16. századból. *Thomas de Ayala* toledói fegyverkovács munkája.

4415. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Vércsatornájában bevésve: **SAHAGVM DE LUVI** felirat. **S** alakban hajló keresztvasa külső részén a tő felé csigavonalban hajló kézvédő számárpatával bir. Spanyol, a 16. századból *Lui Sahagum* fegyverkovács munkája.

4416. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Hatoldalú pengéje vércsatornájába **MARIA** felirat beverve. A 17. századból.

4417. LOVASSÁGI KARD, egyenes, közepéig egy, azontul kétélű pengével. Kettős vércsatornájában fegyverkovács-bélyeg beütve. Német, a 17. századból.

4418. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. Kettős vércsatornájában e retrográd felirat bevésve: JAVARAS. Spanyol, a 16. századból.

4419. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű. A tölmezen elmosódott fegyverkovács-bélyegek. A 16. századból.

4420. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű, hatoldalu pengével. A 16. századból.

4421. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű, hatoldalu pengéje vércsatornájába mindkét oldalon kétszer beütve: I H S. A 17. századból.

4422. LOVASSÁGI TÖRKARD, egyenes, kétélű, hatoldalu pengéje vércsatornája fölött a keresztos világömböt ábrázoló fegyverkovács-bélyeg beütve. 17. század.

4423. KARD, egyenes kétélű pengéje 1—1 kiemelkedő, erősítő hosszgerinczczel. Töve fölött SOLI DEO GLORIA s egyéb elmosódott föliratok bevésve. Két tojásdad idomu kosárlemeze rostaszerűen áttört. 17. század.

4424. LOVASSÁGI KARDNAK FELE, egyenes pengéje háromlapu. A 16. századból.

4425. KARD, egyenes, közepéig egy, azontul kétélű pengével, közepéig mindkét oldalán homoru vájattal. Ezekben virágsokrok között hadi trófeum bevésve. 17. század.

4426. DRAGONYOS KARD, tövénél szélesedő, vége vége felé hegybe futó, ellipszoid átmetszetű, egyenes pengével. A penge tövén levélkoszoruban s mondat-szalagban **VIVE LE LA SPIRITO ALTROIDO** fölirat, a másik oldalon **PHILIPON** fölirat fölött rokokó kartusban hadi trófeum. Háritólemeze, keresztvasa, függőleges kézvédője és markolatgombja domboruan diszitett sárgaréz. Francia, a 18. századból.

4428. SPÁDÉ, kétélű, aczélból. Töve véresatornájában **SOLINGEN** beütve. A penge a véresatornától kezdődőleg négyélű. Solingeni, a 17. század végéről.

4429. DÍSZSARKANTYÚ, egy pár, részben kékre futtatott aczél, bevésott diszítésekkel és ezüstlemezzel borítva. 19. század. Mexikóból származik, a honnét azt Bydeskuthy ezredes hozta magával 1860-ban.

4430. NYÍLPUSKA, csonttal és sárgarézrel berakott négyszögű fatussal. Vasnyele közepére hátulról előre hajlítható kanálnyel-idomu emelőkészülék van illesztve, mely felemelése esetén a pattintó-húr befogadására szolgáló karmot előre tolja, visszahajlása esetén pedig hátra huzza s a húrt kifeszíti. Abroncsa hiányzik. A 17. századból.

4431. KEREKLAKATOS FEGYVERNEK LAKATJA, kovácsolt vas, domborúan vésett renaissance virág- s figurális ékítményekkel. Német, a 16. századból.

4432. KARD; széles pengéje mindkét oldalán egy-egy lapos, homorú vájat. Sárgaréz markolatának vége plasztikus oroszlánfejet ábrázol. A 16. századból.

4433. PÁNCZÉLSZÚRÓ. Aczélpengéje egyik oldalán magasan kiemelkedő háromszögidomu erősítő-gerinczczel, mely a tő felé háromszögalakban ellaposodik. A penge hátsó sima lapján fokbeosztás látható, mely 1—120-ig menő bevésott számjegyekkel van jelölve. E fokozat valószínűleg az ágyuk kalibereinek mérésére szolgált. Markolata békateknővel, csonttal és gyöngyházzal berakott. Ez utóbbi egyik lemezén barokk voluta alatt vállán fegyvert vivő férfi bekarczolja. A 17. századból.

4434. PISZTOLY, hátracsapó kerekalakatos fegyverzetel. Kicsiny faagya végén ellipszisidomu, étetett művü arabeszket feltüntető vaslemez. Sátorvasa áttört és domborművü metszett vasból készült; csöve nyolczoldalú. A 17. század elejéről.

4435. LOVASSÁGI KARD, egyenes. Pengéje töve táján részben kékre futtatott s aranyozott. Tövén rokokó növénykartusban e feliratok bevésve: **VIVE LE ROI — VIVE LES DRAGONS DE PIEMONT.** E fölött sas, keresztel ékesített korona, az olasz czimer s leveles ornamentumok. A 18. századból. A piemonti dragonyosoké volt.

4436. PÁNCZÉLSZURÓ, az u. n. *hegyestőr.* Pengéje háromélű, mélyen bevájt homoru csatornákkal. Magyar, a 17. századból.

4437. CSATABÁRD. Körszelvényidomu lapja mindkét oldalon étetett diszekkel; egyik oldalán nőt rabló férfi, a másikon ágaskodó lovon ülő vértezett vitéz. A bárd hasonló modorban diszitett fokát négy kisebb négy-szögű csúcs közül kiemelkedő nagyobb csúcs képezi. Német, a 16. századból.

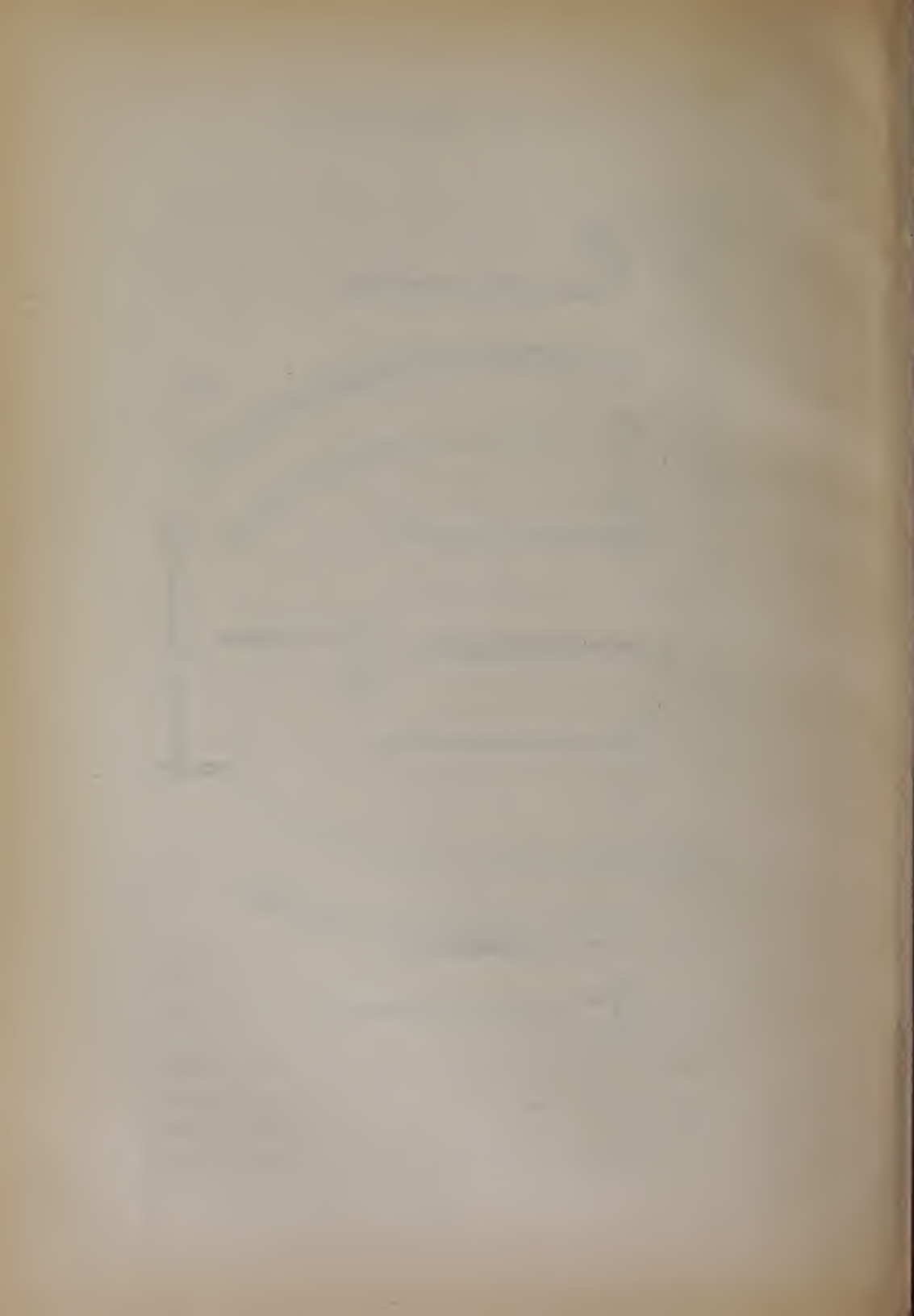
4438. PUSKA, hátracsapó kerekklakatos szerkezettel. Barnára fényezett agya őzpata idomu; ágya csöve végéig halad s két végén, közepén s tüzkamrája hátsó falán faragott lomb- s virágékitménynyel diszitett csontlemezekkel kirakott. Vont csöve nyolczszegletű. Német, a 17. századból.

4440. BALTA, vas, fanyéllal. Lapja egyik oldalán beedzett szarvasvadászat, a másikon vadkanvadászat jelenete s valószínűleg a baltát készítettő tulajdonos magyaros alakja, fa alatt, kerítéses tornáczon karos-székben ülve, ölében nővel. Nyele faragásokkal diszitett. Magyar, a 17. századból.

4441. SISAK, az u. n. *Morion.* Simitott vaspléh, félhold alakban felhajló s elül-hátul hegyes csúcsban végződő ellenzővel. Sapkája tetején félholdalaku, domboru taréj, két oldalán egy-egy nagy, trébelt stilizált liliom, az ellenző fölött pedig sárgaréz-pitykék. A taréj tövében forgótartó hüvely. Német, a 16. század végétől.

Lorók es perzsa fegyverek a 16-17. századból.

(A liliummal diszitett ilyenfajta Moriont München városának polgári őrsége is viselte. A lilium a boldogságos Szűz szimbolumát képezi s nines összefüggésben a francia liliummal).

4442—4444. PISZTOLY, 3 pár, előrecsapó kovás szerkezettel. A 18. századból.

53. SZÁMU SZEKRÉNY.

4445. KETTŐS ALABÁRD, két, félholdat ábrázoló vágólappal. Az ezeket összekötő aranyozott pántok oldalán kétfelől a sugárzó nap képe bevésve. Török diszefgyver, a 17. századból.

4446. és **4447.** HANDZSÁR, tokkal, 2 darab, elefánt-csonttal borított markolattal s trébelt művü ezüstlemezekkel diszitett. Török, a 18. század elejéről.

4448. CSATA-SZEKERECZE, vasnyéllal. Durván beedzett lapján mindkét oldalon a galambra csapó sas és az őzet fojtogató tigris jelenete. Nyele berakott diszítésü, üres csöve belsejében kicsavarható hajító-kopja van elhelyezve. Keleti, a 16. századból.

4449. CSATABÁRD, vas, berakott vésett ezüstdiszitményekkel, fokán berakott arabs fölirattal. Keleti, a 17. századból.

4450. HANDZSÁR, tokkal. Pengéje egyik oldalán berakott arabs felirat, másik oldalán berakott stilizált virág-és levéldisz. Markolata trébelt ezüsttel diszitett elefánt-csont. Török, a 17. századból.

4451. KARD, hüvelylyel; gyengén görbülő damaszki pengéjének mindkét oldalán széles véresatornával s arannyal tausált arabs feliratokkal. Keleti, a 17. századból.

4452. KARD, hüvelylyel; sima damaszolt pengéje mindkét oldalának kétharmad hosszában véresatorna. Berakott aranybordürrel diszitett keresztvasának végei lefelé hajlanak és türkiszekkel ékesített sárkányfejeket

ábrázolnak. Két oldalt sasfejben végződő, fehér csonttal borított markolata középső részén trébelt aranylemezen festett zománczműben két női mellkép s virágcsokrok. Perzsa, a 17. századból.

4453. KARD, hüvelylyel; hátán erősítő-bordákkal el látott pengéjének felső részén, mindkét oldalon levél-disszel körülvett csipkés keretben aranynyal berakott arabs feliratok. Keresztvasát vésett díszű réztag képezi. Keleti, a 17. századból.

4454. KARD, hüvelylyel, görbe, damaszкуси pengével. Gombos keresztvasa aranyberakású ékítményekkel díszített, melyek kettős vonalkartusba zárt stilizált levélkeretben álló madarat ábrázolnak. Keleti, a 17. századból.

4455. KARD, hüvelylyel, sima pengéje mindkét oldalán aranyberakású arabs fölirat; a végein áttört keresztvason berakott arany virágdiszkek. Keleti, a 17. századból.

4456. CSATABÁRD, berakott, vésett ezüstdíszítménylyel s arabs felirattal. A nyél középrésze vörös bársonnyal van borítva. Keleti, a 17. századból.

4457. CSATABÁRD, berakott aranylevéldíszszel s arabs felirattal. A nyél középső része vörös bársonnyal borított. Keleti, a 17. századból.

4458. CSATASZEKERECZE, berakott ezüst arabeszekkel. Keleti, a 17. századból.

4459. CSATABÁRD, aranylyal tausált arabs felirattal s ékítményekkel. Nyele közepén zöld bársonnyal borított. Keleti, a 16. századból.

4460. CSATABÁRD; lapja két oldalán aranyberakással stilizált keretben arabs felirat. Négyélű fokrésze ferde kúpidomú csúcsban végződik. Nyele belső részén a nyeregre való akasztás céljára szolgáló kampós lemez. Török, a 17. századból.

4461. CSÁKÁNYFOKOS, berakott ezüsttel díszített. Keleti, a 17. századból.

4462. HANDZSÁR, tokkal. Kiszélesedő fokkal biró pengéjének egyik oldalán bevéssett s ezüsttel tausált arabs felirat, a másikon körökből s virágokból álló ornamentum. Tövénél filigrángömbökkel diszitett, csipkészszerű, aranyozott ezüstlemez. Markolata középpántja aranyozott ezüstművel s filigránművel meg boglárokkal diszitett, két karéja között három facettirozott gombbal. A részben aranyozott tok trébelt s vésett ezüstművel készült, áttört díszekkel s gazdag növény- és lombornamentummal borított. Török, a 17. századból.

4463. HANDZSÁR, tokkal. Pengéje oldalán aranyberakással stilizált félholdas levéldisz és arabs felirat 1229 évszámmal (Hedsra szerint). Tokja gyengén aranyozott, trébelt és czizelált ezüstművel készült s gazdagon van diszítve. Török, a 17. századból.

4464—4467. HANDZSÁR, 4 darab. Török, a 17. századból.

4468. ALKAR-VÉDŐ (balkarra való), csiszolt vasból, sodronyszövetből s bőrből. Török, a 17. századból.

4469. PISZTOLYTOK, sötétzöld posztóból és bőrből, felületén fémpitykékből kivert csillagidomokkal. Török, a 17. századból.

4470. DERÉKRA VALÓ ÖV, bőrből, domborművi ónpszománttal, kerek pitykével s üveggel ékesített boglárokkal kirakva. Délszláv, a 18. századból.

4471. KÓPJA, vas. Négyélű s ugyanannyi véresatornával ellátott hegye aranyberakással diszitett. Lapos nyele faburkolattal van fedve. A röplést szabályozó végső vasnyulványon aranynyal tausált díszek. Keleti, a 16. századból.

4472. ÁGYÚ MINTÁJA, bronzból öntött. Forgató-tengelye fölött hétágú koronával diszitett, hadi zászlókkal ékesített pajzsban egy vízszintesen fekvő pólyából álló

czimer. Fejénél domború levelekből s virágokból alakított kartusban 1709 évszám.

4473. SUGÁRÁGYÚ MINTÁJA, bronzból öntött és vésett. Csöve előre keskenyedő henger. Testének vége architektonikusan tagozott gomb; 16 oldalú lapjai föl-váltva bevéselt hullámvonalas díszszel birnak és simák. Középső tagján csavart horonyok. Két oldalán forgató-tengely. A 17. századból.

4474. VÉRTES ROHAMSISAK, magyaros, fekete fény-mázás kovácsolt vasból, négy lemezből alkotott rákfarkas nyakszirt-vérttel, két fülvédővel s kiugró csücsbe futó karéjos ellenzővel, melynek közepén áttört nyílason csavarral megerősített orrvas csüng. A 17. század közepéről.

4475—4484. PUSKAPORTARTÓ, 10 darab, szarvas-agancsból, vésett díszítésekkel. A 17—18. századból. A 4484. számú szarvaspatából készült és sárgarézszel, ezüsttel s gyöngyházzal van kirakva.

4485. SZABLYA, gyengén görbülő, magyaros pengéje vége felé kétélű, 3—3 párhuzamos vérsatornával bir s sárgarézszel berakott műben törökös írásjelekkel, patkóval és rácsmustrával díszített. A 18. századból.

4486. KARD, gyöngén görbülő pengéjén sárgarézszel berakott törökbetűs feliratok, félhold s csillag. Török, a 18. századból.

4487. TÖR, tokkal. Egyenes aczélpengéje közepén kiemelkedő erősítő-gerincz; tövénél lilium-orrall díszített domboru tagban arabs írásjelek arannyal berakva. Fekete szaru-markolatának egyik oldalán két korállal kirakott filigránműves boglár. Keleti, a 17. századból.

4488. TÖR, tokkal. Damaszk aczélpengéje hajlított s öt vérsatornával barázdált erősítő-gerinczcel bir. A penge tövében arannyal tausált arabs feliratok. Aczélmarkolata a kéz számára erős bevágásokkal bíró vékonyabb

középtagot tüntet föl s úgy ez, mint pedig a kézvédő kiugrások, tausált arany-arabeszkekkel díszítettek. Perzsa, a 17. századból.

4489. TŐR, tokkal. Hajlitott aczélpengéje hosszában széleshátú, kettős árokkal határolt erősítő-borda, tövében két kidomborodó liliumvirág alakú díszel. Markolata ébenfa. Tokja lapított, sima ébenfa. Perzsa, a 17. századból.

4490. TŐR, tokkal, lángolt élű aczélpengével. A penge mindkét oldalán egész hosszában erősítő középborda halad, melynek oldalain vércsatornákat képező betett bordák haladnak a penge kétharmad hosszában. A lángolt széleken berakott arany vonaldísz, a penge felső részén pedig csúcsos levéldíszű vonal keretben kétsoros arabs felirat. A markolat jászpiszkőből való. Tokját középtűt vörös bársony borítja, két végét pedig aczélhüvely fedi, mely arannyal tausált felírásokkal s ornamentumokkal gazdagon borított. Perzsa, a 16. századból.

4491—4493. NYÍLVESSZŐ, 3 darab, festett nádból, négy- és nyolczélű vas nyilcsúcsal. Kettőnek a végén a húr számára homorú bemetszés. Oldalán a röpiülést szabályozó tollszárnyak. Török. 17. század.

4494. KÉS, tokkal; aczélpengéje egyélű. Nyolczoldalú nyele achátból faragott. Keleti, a 17. századból.

4495. TŐR, tokkal. Markolata sima bőrrel bevont s két végén a kézfej megvédésére korongidomú lemezzel bir. Barna bőrrel bevont tokjának alsó része tojásidomú; hosszú nyaka gyűrűkkel tagozott, nyílásánál csolnakidomú bőrlemez. Jáva szigetéről, a hol az e fajta töröket *Kris*-nek nevezik. 18. század.

4496. TŐR, tokkal. Lángolt élű damaszki pengéje tövénél fogas élben kiemelkedik. Vékony nyakán álék-kövekkel kirakott, vésett aranygyűrű. Famarkolata esőralakban hajlott díszben végződik s felületén finoman faragott arabeszkekkel s virágokkal díszített. Tokja vörös-

réz. Jáva szigetéről, a hol az e fajta tört *Krisz*-nek nevezik. A 17. századból.

4497. TÓR, tokkal. Damaszk pengéje mindkét oldalán erősítő-borda, felső részén berakott arany arabs feliratos szalag és stilizált levéldísz. Markolata fekete fa, melybe egy 1127 (Hedsra szerint) évszámmal keltezett arabs feliratos karneol intaglio van befoglalva. Tokja aranyberakású többsoros arabs feliratokkal diszitett aczél. Középső részét aranyzsinórral szeptett vörös bársony borítja. Perzsa, a 16. századból.

4498. TÓR, tokkal. Gyengén hajlított aczélpengéjén erősítő-borda. Tokja sima csont. Perzsa, a 17. századból.

4499. TÓR, tokkal. Lángolt élű, hajlított aczélpengéje tausált aranydrótból alakult pikkelyekkel borított. Nyele zöld nefritkőből faragott. Keleti, a 17. századból.

4500. TÓR, tokkal, aranyberakással diszitett hajlított aczélpengével s elefántcsont-marokkal. Perzsa, a 17. századból.

4501. TÓR, tokkal. Aczélpengéje közepén kiemelkedő erősítő-gerincz, kétszer megszakított véresatornával. Csont nyele gazdagon vésett lombornamentummal diszitett, alsó részén álékkövekkel kirakott aranyozott hüvelylyel. Tokja vörösréz s mindkét oldalán trébelt s bevéssett lomb- és virágornamentummal ékített. Mellső lapja két végén rubinok, gránátok és türkiszek vannak tokosan faglalva. Indus, a 18. századból.

4502. TÓR, tokkal, hajlított pengéjén kiemelkedő erősítő-borda, tövénél mindkét oldalon étetett müben az őzre lecsapó tigris jelenete s egy madár. Csontmarkolata két végén egy-egy kiemelkedő gyűrű, melyekben arabs felirat s domboru levelek vannak vésve. A markolat középső tagján egy férfi s egy nő relief képe. Perzsa, a 17. századból.

4503. TÖR, tokkal; hajlitott pengéje közepén élesen kiemelkedő erősítő-gerincez; markolata csont. Perzsa, a 17. századból.

4504. PUSKACSŐ, damaszk-aczél, ezüsttel berakott keleti izlésű ornamentumokkal. Török, a 17. századból.

4505. PUSKACSŐ, damaszk-aczélból készült, vont csővel, bemetszett ornamentumokkal s aranylemezzel berakott török fegyverkovács-bélyeggel. Török. 17. század.

4506. PUSKACSŐ, damaszk-aczélból készült, vont csővel s metszett disztiményekkel. Török. 17. század.

4507. PUSKACSŐ, damaszk-aczélból készült, vont csővel, berakott sárgaréz-ornamentumokkal. Török. 17. század.

4508. PUSKA, damaszkcsővel, elülesapó sárkányos kovás-szerkezettel. A trombonszerűleg szélesedő végű cső aranyozott ezüstplakirozással díszített. A faagy hat-szögű. Keleti, a 17. század végéről.

4509. PUSKA, nyolecszögű damaszkcsővel, előlesapó kovás sárkányos szerkezettel. A cső faágya aranyozott ezüst, trébelt lemezzel van borítva, melyet 14 áttört művü pánt szorít a csőhöz. A pántok s a fegyver vörös korállal s csiszolt zöld üveggel vannak kirakva. A kakasszerkezet aranyberakású vonaldiszekkel és filigrános gombokkal díszített. A puska agyát kék és fehér kockás vászonszövet borítja s hármás rézgömbű kék s vörös színű selyembojt ékesíti. Török. 17. század.

4510. PUSKA, előrecsapó kovás-szerkezettel. Török, a 18. századból.

4511. PISZTOLY, egy pár, előrecsapó kovás-szerkezettel. A tűzkamra mellső lemeze vésett domborművekkel díszített. A cső hosszát kétharmad részben gazdagon trébelt növénydíszítésű ezüsthüvely fogja körül. Török, a 18. századból.

4512. PISZTOLY, előrecsapó kovás-szerkezettel. A 18. századból.

4513. PISZTOLY, egy pár, előrecsapó kovás-szerkezettel s damasztk-csővel. Tűzkamrája mellső falán bemetszett lombornamentum s LONDON felirat. Angol. 18. század.

4514. PISZTOLY, gyutacsos szerkezete átalakított. A 18. század elejéről.

4515. VÉRTES ROHAMSISAK, magyaros, fekete fény-mázás kovácsolt vasból, négy lemezből alkotott rákfarkas nyakszirt-védővel. A 17. század közepéről.

4516. PUSKA, előrecsapó kovás-szerkezettel, faagygyal. Csöve tövén G. Fernandez madridi fegyverkovács bélyegei beütve. Spanyol, a 19. század elejéről.

4517. KENGYEL, kovácsolt vas. Széles talpallója négyszög alakú. Török. 17. század.

54. SZÁMU SZEKRÉNY.

Köszörült, vésett s maratott üvegek a 17—18. századból. Csaknem kivétel nélkül cseh-sziléziai s németországi készítmények.

4518. FEDELES BILLIKOM, beköszörült diszítésekkel. Kupáján körök által határolt három kartusban egy-egy gazdag lombékitmény, ezek között két gyermekalak. A peremen hullámvonalas indán karéjos levelekből, kacsokból s fürtökből álló koszorú. A 18. századból.

4519. TALPAS, NYELES POHÁR. Gombjában csavart, vörös üvegfonál, talpa fenekén gazdag renaissance lombdiszítés, kupáján 3 kartusban egy-egy ugró szarvas, a kartusok között pedig gazdag ornamentum beköszörülve. 17. század.

4520—4522. TALPAS POHÁR, sokszínű zománccsfestéssel és aranyozással. Pereme alatt festett virágok. 18. század.

4523. TALPAS, NYELES POHÁR. Kupáján kerek mezőben virágok között két lángoló szív fölött két, fel-

hókból kinyúló, egybekapcsoló kéz, fölöttük sugárzó nap beköszörülve. Körülötte *Der Himmel sprech das amen drein, das unsser Hertz eines sein* felirat. 18. század.

4524. TALPAS, NYELES POHÁR, zöld üvegből. Kupáján sokszínű zománcfestéssel a Dessewffy-család címere. A 18. századból.

4525. TALPAS, NYELES POHÁR. Gombjában csavart vörös üvegfonalak, kupáján fürtökkel megrakott szőlő-ágot vivő gyermekalakok, poharat tartó szárnyas géniuszok, fák és egyéb növények beköszörülve. 18. század.

4527., 4528. TALPAS, NYELES POHÁR, 12 szegletűre köszörtült kupával. Egyik oldalán hadi trófeumok fölött a Dessewffy-czimer beköszörülve. 18. század.

4529. TALPAS, NYELES POHÁR. Kupáján virágok között tornyos kastély fölött tenyerén szemet viselő kéz s *Trau schau wehm* fölirat beköszörülve. 18. század.

4530. POHÁR, esészeidomú. Testén beköszörülve: levélkoszorúban czimer, **MIH VI** betűk s ezekkel szemben barokk kartusban hullámokból kiemelkedő, hegedűn játszó habléány **FORMOSA SVPERNE** felirással. Közöttük posztamentumra helyezett széken ülő férfi, antik római vértzetben. 17. század.

4536—4539. TALPAS POHÁR; kupája oldalán *TCDK* (tarkeői és cserneki Dessewffy Kálmán) betűkből álló monogramm bevésve. A 19. század első feléből.

4550. ORVOSSÁGOS PALACZK, sokszínű zománcfestéssel diszitve. Egyik lapján a gyógyszerre vonatkozó **C: C: SUCC** felirat. 18. század.

4552. TALPAS, NYELES POHÁR. Nyelében csavart vörös üvegfonál, kupáján leveles ágak között az osztrák császári kétféjű sas, ezzel szemben levélkoszorúban *VIVAT CAROLUS IMPERATOR* felirat beköszörülve. A 18. század első feléből.

4553. PALACZK, sokszinű zománczfestéssel. Egyik lapján serleget emelő német ruházatu férfi, a hátlapon e felírás: *Mein Weib gedt aus Ins Weirth Haus.* 18. század.

AZ ÖTVÖSSÉG.

Az aranyat és az ezüstöt az ötvösök ékességnek, dísz- és használati tárgyaknak már a legrégebb idők óta feldolgozzák. Az ötvösség műgyakorlatában az öntés, a verés (trébelés), a vésés, a ponczolás és a filigrán játszik ugyan főszerepet, de ezenkívül az ötvösség működési körébe vonta még a zománczot, a niellót, a gyöngyöt s a drágaköveket is. Ha az ötvösműveken ez utóbbiak szerepe lesz a túlnyomó, az ötvösség ékszerművészetté válik.

A technikai eljárások közül a *trébelés* egyik legnevezetesebb műfoga az ötvösségnek. A trébelés a nemes fémeknek lemez formában való előkészítését teszi szükségessé. A további eljárás folyamán a lemezt a készítendő tárgy megkívánt alakja szerint kinyirják s azután különféle kalapácsokkal üllön domboritják. Innét van, hogy a trébeléssel készült művek hátsó lapján a kalapácsütések apró, homorú foltocskák alakjában mutatkoznak. A trébelés további folyamata a *trébelőviaszon* történik s maga a kidolgozás kétféleképen megy végbe: *kívülről befelé* ható és *belülről kifelé* irányuló veréssel, mely a domborműveket létrehozza. A *filigrán* nem egyéb, mint fémdrótokból és fémszemcskékből álló ornamentum. A drótokat arra szolgáló padokon huzák, a fémgöngyöket pedig apróra vagdalt drótdarabkákból faszén-por között való megolvasztás útján állítják elő. A filigrán készítése nehéz, mert az egyes mustrák összeforrasztásánál nem könnyű kikerülni, hogy a már összeforradt részek újból meg ne olvadjanak.

Ötvösséggel már a bronzkorban találkoztunk s azóta a mai napig nagy és fontos szerepet játszik minden művelt nemzet iparművészetében. A kelet népei már a legősibb időkben fölötte járatosak voltak az ötvösségben s műveiknek hatását konstatálni lehet azokon a történelemelőtti görögországi emlékeken, a melyek a mikénei

és a cziprus szigeti ásatásokból kerültek napfényre. Az etruszkok, a görögök s a pompa- és fényszerető rómaiak alatt az ötvösség nemcsak nagy lendületet nyert, de művészi magaslatra is emelkedett, a római császárság hanyatlásával azonban elhanyaglott ez a művészet is. A népvándorlás korszaka az ötvösség terén is pangást mutat, jóllehet előfordulnak egyes darabok, mint például az 1799-ben Nagy-Szentmiklóson talált, 23 darabból álló s jelenleg a bécsi csász. és kir. múgyüjteményben őrzött kincslet tárgyai, a melyek azt tanusítják, hogy e zürzavaros kornak is meg voltak a maga művészei. (X. terem 3605—3607. sz.)

A bizáncziak különösen az ötvösség egyik műgyakorlatát, a *rekesz-sománcz* (émail cloissonée) készítését tartották fenn jó ideig s az ő révükön mentek át az ötvösség egyes fogásai s titkai is a középkorba, a midőn a 12. században egy *Theophilus* nevű barát azokat „*Schedula diversarum artium*“ (a kölféle művészetek sémái) czim alatt jegyzékbe foglalta. Az ötvösség újabb felvirágzása Kölnben, Trierben s a többi rajna-vidéki városban, majd francia földön Limogesban a 11. és 12. században kezdődik s a román és csúcsíves stílus elemeiből fejlődik ki. Olasz földön a 15. századbeli nagy szobrászmesterek (Verocchio, Pollajuolo, Ghiberti, Cellini) működése révén a renaissance keretében csodálatos műveket (Mátyás király Kalváriája az esztergomi főszékesegyház kincstárában) hozott létre az ötvösség. A 16. és 17. században *Augsburg* és *Nürnberg* lett az ötvösség empóriuma, a 18. századtól a 19-ik közepéig pedig *Páris* vitte e téren a vezető szerepet.

Hazánkban az ötvösség nagyobb arányu kifejlődésével csak a 14. század vége óta találkozunk. Ekkor, de még inkább a rákövetkező század folyamán alakulnak meg a rendszeres ötvösczéhek nagyobb városainkban : Kolozs-

várt, *Kassán*, Brassóban, Besztercebányán, Pesten stb. Kassán 1382-től 1400-ig 17 ötvös élt és talált munkát. A 15. század 44 évéről már 39 kassai ötvösmesternek a működését tudjuk kimutatni, akik közül *Lőrincz* mester (Laurentius Aurifaber) 1477-ben az akkor fölsze-
relés alatt állott Szent-Erzsébet templom számára is készített műveket.

Antonius mester, aki 1493-tól 1520-ig működött Kas-
sán, nemcsak Kassa város remekművi nagy ezüstpecsét-
lőjét metszette (X. terem, 3887. sz.) s az Erzsébet
plébánia-templom kincstárában ma is meglévő, híres és
remekműví aranykelyhet készítette el, de dolgozott a
bártfaiaknak is, ami arra tanít, hogy a 15. századbeli
kassai ötvösök híre messze földekre is eljutott. A 16.
század folyamán 120, a 17-ikben 114, a hanyatlás kor-
szakában pedig, a 18. században, 40, végre a 19-ikben
(1862-ig) 22 ötvösmesterrel találkozunk Kassán. E szá-
mok s a fenmaradt művek arról tanuskodnak, hogy
Kassa a magyarországi ötvösművességnek egyik legelső
góczpontja volt, a hová nemcsak hazánk különböző
vidékeiről, de a külföldről is szívesen eljöttek a mesterek,
hogy művészetükkel a fény- és pompaszerető nemzetet
szolgálják. Mert hazánkban az ötvösművek iránti szere-
tet nem csökkent a 16. és 17. század folyamán sem.
A főurak, nemesek és tehetős városi polgárok vetekedve
gyűjtötték a serlegeket, kupákat, talpas poharakat és
csészéket, mikkel pohárszékeiket diszítették, de amik
nemcsak püszta ékességül, de valóságos tartaléktőkék gya-
nánt is szolgáltak. A násfák, kősöntyük, boglárók, övek,
kapcsok, forgók, gombok, hajtúk, a különböző alakú
lánczok és nemes fémbe foglalt amulettek a családi
kincses-ládák elmaradhatlan darabjai voltak, mert ezek
az ékszerek a nemzeti viselet kiegészítő részét is tették,
melyekhez még a diszített kardok, buzogányok, a kövek-

kel kirakott ezüstveretű pisztolyok, lőporszaruk stb. járultak, hogy kiegészítsék a régi magyar viselet és pompa kellékeit.

Az ötvösség hanyatlása hazánkban a török hódoltsággal, az abból származó sanyarú anyagi viszonyokkal, a folytonos háborúkkal s a magyar viseletnek a 18. században való elejtésével áll kapcsolatban. Teljes hanyatlását a francia és német izlésnek uralkodóvá válása okozta a 19. század elején.

A bel- és külföldi ötvösczéhek egyformán nagy gondot fordítottak arra, hogy a feldolgozott fém a kellő finomságú, a munka pedig jó legyen, a miért is, mielőtt az illető művet kezeikből kibocsátották volna, próbának vetették alá. Ha az ötvösmű kifogás alá nem esett, a czéhmaster ráütötte arra a czéh *hitelesítő bélyegét*, a készítő ötvös pedig a *mesterjegyet* ütötte a tárgyba. Ellenkező esetben összetörte a tárgyat s a mesterre birságot vetett. E jegyek alapján ismerjük ma fel a régi ötvösmunkák készítésének helyét és sok esetben magát a mestert is. A kassai czéh hitelesítő bélyege a város címeréből vett *stilizált lilium* volt; Lócsét a kettős kereszt, Pozsonyét a tornyos várkapu, Selmeczbányáét a keresztbe helyezett két bányászkalapács, Rozsnyóét a rózsavirág, Bártfáét a két keresztbe rakott bárd a koronával és a liliummal, Augsburg városáét a *fenyőtoboz*, Nürnbergét az *N* betű képezte stb.

A *zománcz* nem egyéb, mint fémoxidokkal festett üveg, melyet zománczkemenczében égetnek be az ötvösművekbe. Hazánkban a *sodrony-zománcz* a 15. században páratlan virágzásra emelkedett, úgy, hogy a magyar sodronyzománczos művek valósággal európai hirre tettek szert. A 17. században az u. n. *erdélyi zománcz* gyakorlata jó divatba s fenmarad a 18. század második feléig. Mindkét fajta zománczot a kassai ötvösök is ké-

szítették, sőt a törökvilág s a Rákóczi-fölkelés idejében e művészetnek menedékhelyét úgyszólván egyedül Kassa képviselte a felvidéken.

55. SZÁMU SZEKRÉNY.

4565. SERLEG, aranyozott ezüst, ananász formájára trébelve. Kerek talpán, a serleg szárát képezve, antik ruházatu harezosnak plasztikus alakja áll, baljában paizsot tartva. Fölemelt jobbjaiban valamikor lándzsát tartott. A serleg peremén a nürnbergi ötvösczéh hitelesítő bélyege és **H W** betűkből álló mesterjegy, mely *Hans Winkler* nürnbergi ötvösre vonatkozik. A 16. század végéről.

4566. KÓKUSZDIÓ-SERLEG, részben aranyozott ezüsttel montirozva; a kupa pántjain két kigyót ábrázoló fül, mely ujabban lett a serlegre forrasztva.

A sötétbarna felületű dió négy cikkelye faragott domborművi figurális diszitással bír: Négy halfarku tengeri ló hátára helyezett kagylóban Neptum álló alakja, jobbjaiban a háromágu szigonnyal, baljában a négyes kantárszárral; a tengeri-lovak hullámzó tengeren heves mozdulattal törnek előre. — Hullámzó habokon két kecskefejű, halfarku s úszó-lábbakkal bíró szörnyön egy-egy gyermekalak. — Hullámzó tengerből kiemelkedő sziklák körül delfinen nyargaló, csigakürtöt fúvó triton, egy halfarku tengeri-bika nyakába kapaszkodó ember s két más szörnyialakon nyargaló triton. — Hullámzó tengeren kettős halfarkban végződő testű nőalak, előtte csigába fúvó triton, mögötte tengeri sárkányon nyargaló férfi, kezében csigával, fölötte nyilazó Ámor. Az egész jelenet Neptun tengeristen vadászatát ábrázolja.

4567. POHÁR, részben aranyozott ezüst. Három golyóidomu lábaescán áll. Oldalán három kartusban egy-egy trébelt tájkép házakkal és fákkal. Fenekén a nürnbergi ötvösczéh hitelesítő bélyege és **H Z** betűkből álló mesterjegy. A 17. századból. Valószínűleg *Hans Zeier (Zeiber)* nürnbergi ötvös műve.

4568. TALPAS POHÁR, ezüst. Testén trébelt müben fák s bokrok között féltérdre ereszkedő, fegyverét lövésre emelő férfi, előtte szarvas, e mögött futó kutya.

Peremén apró pontokkal beütve: *Nichtigkeit* és *Susanna Sternbergerin A^o 1704*. Fenekén a königsbergi ötvösök hitelesítő bélyege. Königsbergi munka, a 18. század legelejéről.

4569. TALPAS POHÁR, részben aranyozott ezüsből. Oldalán négy kartusban egy-egy római imperator dom-borművü mellképe. A kartusok közeiben gyümölcsfesz-tonok. Fenekén a lipcsei ötvösczéh hitelesítő bélyege és **I . P . S** betűkből álló mesterjegy. Lipcsei munka a 17. századból.

4570. TALPAS POHÁR, részben aranyozott ezüst. Testén trébelt műben fákkal s cserjékkel borított mező-ben vadászc jelenet van ábrázolva. Peremébe apró pon-tokkal beütve: *Eytelckeit* és *Sigismundus Sternberger A^o 1704*. Fenekén a königsbergi ötvösczéh hitelesítő jegye beütve. Königsbergi munka, a 18. század leg-elejéről.

4571. POHÁR, részben aranyozott ezüst. Három golyóidomu lábacsán áll. Oldalán bevéselt ornamentu-mok között kartusokban trébelt gyümölcsökből álló csokrok. Fenekén a fémvizsgáló vegyész jegye és *G R* mesterbélyeg. A 17. századból.

4572. FEDELES KÓKUSZDIÓ-SERLEG, aranyozott ezüsttel montirozott. Szára legalyazott fatörzset ábrázol, melyre apró emberke kúszik s fejszével a fatörzset vágja. Kerek fedelén sima gömb. Német, a 17. század elejéről.

4573. IMAKÖNYVNEK BORÍTÓ LAPJA, részben aranyozott ezüst, festett zománcképekkel diszítve. Négy-szögű lapján vastagabb sima és vékonyabb sodrott drótból nagyobb, áttört filigrán-ornamentum, a négy sarokban egy-egy kétszárnyu plasztikus angyalfő, a kö-zépen ellipszisidomu, festett zománcczal diszített medail-lon. Ivelt sarokpántjain felül s alul egy-egy szárnyas

angyalfő s a filigrán-mezőnek közepén zománczozott medaillon. Két kapcsoló-pántja filigránékitménynyel diszített, közepén egy-egy hatszirmu boglárkával. A 18. századból.

4574—4580. GYÜRŰ, 7 db, aranyból, drágakövekkel, gyöngyökkel, vagy kameával diszítve. A 17—19. századból.

4581. MELLTŰ, arany, kék és sárga zománczczal és drágakövekkel. Teste az Aquilegia nevű virágot utánozza, a szirmokon egy-egy tokosan foglalt rubinkövel, közepén smaragddal. A 17. századból.

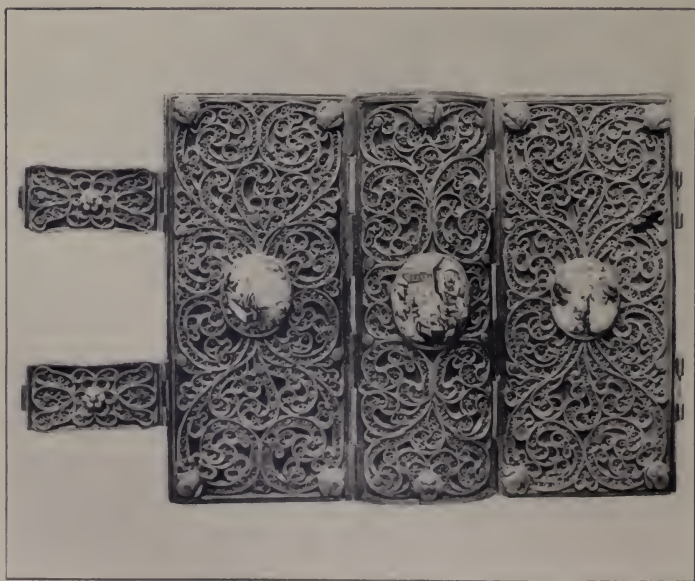
4582. FEDELES, FÜLES KÓKUSZDIÓ-SERLEG, aranyozott ezüstbe foglalva. Talpán, a foglaló-pántokon s a fedélen vert és vésett renaissance izlésű ékitmények. Kerek fedelének nyitócsapját figurális dísz alkotja. Fedele csúcsán áttört boglárban tokosan foglalt dalmatinkő. A talpon s a peremen a kassai ötvösczéh hitelesítő bélyege és **T Z** betűkből álló mesterjegy. A 16. század végéről. Készítette *Szegedi Tamás* (Thomas Zegedi) ötvösmester, a ki 1572-től 1599-ig működött Kassán.

4583. FÜLBEVALÓ, egy pár, vörös aranyból, tokosan foglalt almandinokkal, türkiszekkel s egy félopállal. A 17. századból, de ujabban s többször javítva.

4584—4589. GYÜRŰ, 6 db, ezüstből, drágakövekkel, korállal, vagy üveggel diszítve. A 17—18. századból.

4590. FEDELES, FÜLES IBRIK, kiöntő-csőrrel. Testén alul czápás alapon domboruan kivert stilizált levelekből és csigavonalban hajló végekkel bíró pántokból álló koszoru, e fölött bevéssett díszek és pántok. Fenekén a bártfai hitelesítő bélyeg. Bártfai munka, a 18. századból.

4591. ÓRA, sárgarézből öntött s vésett munka. Teste hatszögű, kurta oszlop. Hat leneseidomu gombbal ékitett hengeridomu lábacsán áll; áttört oldallapjai üveglemezekkel fedvék, melyeken át az óra belső szerkezete

5608. sz. Gróf Abghay Kristóf birtokú, hűsei ercek és véczi pispók mellképe. Öntvény a 18. századból.

4578. sz. Anakönyv hirtő leppje. Ezüsttárgyannal a zománcos leprekkel díszítve a 18. századból.

látható. Számlapja körgyűrű; peremét bevéssett akantuszlevelek és lombornamentumok díszítik. Kinyitható fenekén hengeridomu harang, aranyozott belsejében e fölirat bevésve: *Wilchälm Köberle Eychstädt*. Német, a 16. századból.

4592. FÜLES CSÉSZE, részben aranyozott ezüsből, vert, öntött és vésett munka. Nyolczkarélyu teste felváltva sima és trébelt leveles díszszel ékitett. Fenekén gyöngykörben hullámozó víz van ábrázolva, ezen plasztikusan öntött delfinen nyargaló gyermekalak áll. A delfin belseje üres, farka hengeralaku cső. Külsején bevésve a Schmiedegg-család czimere, **T.V.S** betűkkel s 1677. évszámmal. A betűk a csésze készítettőjének, *Thomas von Schmiedegg*-nek a nevét rejtik, aki arany-sarkantyús vitéz és Zólyomvármegye főispánja volt s akit 1689-ben bárói rangra emeltek.

4593. NYELES SZELENCZE, részben aranyozott ezüsből s aranyozott vörösrézből. Talpa felületén három domborművü kartusban egy-egy *en cabochon* köszörült s tokosan foglalt vörös márványkő. Öble jászpiszkőből csolnak formájára faragott s csiszolt. Fedelén trébelt s vésett domborműben lovas harci jelenet. A 17. századból. Talpa ujjab.

4594. KANÁL, ezüst, részben aranyozott. Merítője alján paizsban G T betűkből álló monogramm és 1554 évszám bevésve. Gyűrűkkel és akantuszlevél-koszorúkkal tagozott nyelének végén rózsával ékesített gomb.

4595. FÜLES CSÉSZE, részben aranyozott ezüsből. A 4605. számúnak párja. A 17. századból.

4596. FÜLES CSÉSZE, ezüst, niellóval díszített. Testén három rokokó kartusban egy-egy ülő nőalak, kettő mellett Ámor, a harmadik jobbában jogart, baljában madarat tart. Köztük **A J** és **RS** betűkből álló monogramm, a fenéken héber betű bevésve. 18. század.

4597. ILLATSZERTARTÓ, elefántcsont, ezüsttel montirozva. A 18. századból.

4598. FEDELES CZUKORSZELENCZE, ezüst, préselt és vésett ornamentumokkal és rokokó kartusokkal diszített. A fedél közepén kézidobot verő férfi és gitározó nő félalakja. Fenekén ötvösbélyegek. A 19. század elejéről.

4599. KÓKUSZDIÓ-SERLEG, felső peremén ezüsttel montirozott, oldalán ezüst medaillonban bevésve: **C C**. Talpa és nyele esztergályozott munka. Peremébe angolországi ötvösbélyegek beütve. A 19. század elejéről.

4600. KÓKUSZDIÓ-SERLEG, aranyozott ezüsttel montirozott. A 16. század végéről.

4601. CSÉSZE, vörösréz-lemezből verve, sötét- és türkiskék champlevé-zománczczal diszített boglárokkal ékesítve. Délsláv, a 17. századból.

4602. FEDELES DOBOZ, 12 próbás ezüstműből, vert és vésett munka. Ellipszisidomu testének fedelén kiemelkedő gyűrű, hegyes végű, ferde gerezdekből álló koszorú s csillagidom. Fenekén ötvösbélyegek. A 18. századból.

4603. PIPA, belseje tajték, külseje ezüstműlemez, melyet levél- és virágornamentummal diszített áttört háló borít, az éleken ezüst gyöngysorokkal. A mellső oldalon két kígyó által övezett ellipszisidomu kartusban kilenczpontu korona alatt **G G S** betűkből álló monogram bevésve; az oldallapokon egy-egy madáralak. Kupakja áttört fedelén négypontu korona alatt **P E** betűs monogram, a sorok alatt 1711 évszám bevésve.

4604. PALACZK, részben aranyozott ezüst, srófon járó kerek, füles fedéllel. Szabályos hatoldalú oszlopot ábrázoló testének mindegyik lapján a bányaművelésre s a fémek olvasztására vonatkozó jelenetek bevésve s az egyikken 1629 évszám. Fenekébe kör alakú, öntött

ezüstérem van erősítve, mely az utolsó jelenetet s Krisztust a keresztfán a két latorral s a néppel ábrázolja. A fedél belsejében ellipszisidomu lapon Krisztus feltámadásának reliefképe. A 17. század elejéről.

4605. FÜLES CSÉSZE, részben aranyozott ezüsből, vert, öntött és vésett munka. Nyolcz karélya közül négyen kagylóidomu diszítés van kiverve, a többi sima. Fenekén magas domborműben gazdag gyümölcssoport. A 17. századból.

4606. FÜLES CSÉSZE, ezüst, belsején aranyozott. Nyolcz karélya közül négy legyező alakban haladó bordákkal diszített, a többi négyben pedig a bányászatra vonatkozó domborművek láthatók. A csésze lapján egy plasztikusan öntött bányász sineken bányakutyát tol maga előtt, egy másik pedig féltérdre ereszkedve kalapácsal s ékkel az előtte fekvő érczet töri. A 17. századból.

4607. GUSZTÁV ADOLF-ÉRDEMJEL, aranyozott ezüsből. Egyik oldalán Gusztáv-Adolf svéd király (1611—1632) domborművü mellképe, a másikon királyi korona alatt az uralkodóra vonatkozó **G A S** betűkből álló monogramm. Pereme áttört ornamentum. A 17. századból.

4608. THEA-KANNA, két csuklón járó, forgatható füllel és kiöntő-csővel. Ezüst, öntött, vert és vésett munka. Fenekén a bártfai hitelesítő bélyeg. Bártfai munka, a 18. századból.

4609. HAJÉK, igaz gyöngyökből; leveles virágot ábrázol. A gyöngyök áttört gyöngyház-alapra vannak erősítve, melynek részeit aranyléczek fűzik össze. A 18. századból.

4610. FÜLBEVALÓ, egy pár, igaz gyöngyszemekből. Felső része hatszirmu áttört rózsza, csüngője lepkeidomu. A 18. századból.

4611., 4612. MELLTŰ, 2 db, igaz gyöngyszemekből. A 18. századból.

56. SZÁMU TÁRLÓ.

Öntött szobrocskák bronzból és sárgarézből, zsebórák, szelenczék, kulcstartók, plakettek, kameák és intagliók, evőkészletek s egyéb tárgyak az apróművészetek köréből.

4622. FEDELES SZEKRÉNYKE, vörös-, sárgaréz és vas, aranyozva, vésett diszítésekkel. Fedelén egy férfi s egy nő mellképe, két keskenyebb oldalán egy-egy leveles ágon ülő papagáj, mellső s hátsó lapján két-két férfi mellképe, fenekén vágató egyszarvú. Fedelének belsején hat nyelvvel csapódó vas-zár. Belsejében föld van, melyet Dessewffy Arisztid 1848/49-iki magyar tábornoknak aradi sirjáról 1850-ben Dessewffy Kálmán hozott magával s ereklyeként e szekrénykébe zárt. 16. századbeli német mű.

4624. ILLATSZERTARTÓ, porcellánból, sokszinű zománcofestéssel és aranyozással. Nyílása ezüsttel montirozott. Mindkét lapján egy-egy festett virágescokor. A 19. század elejéről.

4625. PÉNZTÁRCZA, üveg-, aczél- és sárgarézgyöngyökből varrott. A 19. század első feléből.

4626. ALAK, bronzból öntött. Földomborműben tengeri csigába fúvó szakállas férfinak mellső testét ábrázolja. Antik római.

4628. ZSEBÓRA, ütőszerkezettel s borító-tokkal. Ezüst. Oldalán áttört lomb- és virágornamentum, a lombok között egy-egy mókussal. Belsejében bevésve a készítő neve és a készítés éve és helye: *Gr. Glogau. Johann Georg Bayer 1790.* A boritékon áttört ornamentumok; az egyiknek négy medaillonjában egy-egy domborművű női mellkép; a másikon két madár által vont vitorlás csolnakban Venus ül, fölötte röpülő Ámor.

4629. GYERTYAKOPPANTÓ, sárgarézből öntött. A szekrényke lapján domborműben kétfejű sas. A 18. század végéről.

4630. ZSEBÓRA, arany, kerületén igaz gyöngyökkel kirakva. A hátlapon festett zománczczal pázsitos dombon két ülő nőalak. A 19. század elejéről.

4631. PATRONTARTÓ HÜVELY. Cserkesz. Az 1848—49-iki magyar szabadságharczból.

4632. TISZTI ÖV, vörös, zöld selyemből és ezüstfonálból. Az 1848/49-iki magyar szabadságharczból való.

4633. SZELENCZE, teknősbéka-héjből, aranyozott ezüsből és avanturin-kőből. Oldalán hat bevéselt kartusban tájképek és sakkmustra. A 18. századból.

4634. BURNÓTSZELENCZE, elefántesont, békateknő, üveg és bronz. Fedelén üveg alatt áldozati oltár előtt antik ruházatu nő. Empire.

4635. BURNÓTSZELENCZE, csont, vésett díszítéssel és felírással. Fedelén virágleveleken e felírás: *Zum Andenken geveicht*. Három oldalán növényornamentumok, a negyedikén: *Ein treuer Herz ohne solche lust Bei der Zeit gar seldom Ist*. Fenekén egy tiroli férfi s nő, alattuk: *Tiroler* felirat. A 18. századból.

4636. BURNÓTSZELENCZE, vörösrézből, fehér opákszománczczal bevonva s ezen sokszinű zománczfestéssel festett virágokkal, tájképekkel, épületekkel s egy férfi- s egy nőalakkal. A 18. századból.

4637. SZELENCZE, flourit-kőből faragva, vörösrézzel montirozva és gyöngyházzal kirakva. Fedelén két-két, felhőkéből kinyuló kar alul lángoló szívet, felül négy-szögű lapot tart, melynek közepén 3-mas szám látható. Három sorban berakott felirata: *Meinen Englischen Schatzerl Die Worte sind gut, Aber das ist mir lieber*. (Ennek kiegészített értelme: *Meinen Englischen Schatzerl Treue. Die Worte sind gut, Aber das Herz ist mir*

lieber). Oldalán: **I . 8 . I . 3 I . 4 . I . 3 . S . M .** lángoló szív. **H . V .** egy óra. **W . W . W . M .** lángoló szív. **W . H . 3 . 4 . 3 .** (Ennek értelme: Ich ahn eine Treue; ich führe ein treuen Sinn; mein Herz hat Unruhe Tag und Nacht). A fenéken két lángoló szív s négy könnyező szem. (Ezek értelme: Wenn zwei Herzen scheiden, weinen vier Augen). A 19. század elejéről.

4638. BURNÓTSZELENCZE, teknősbéka-héj, arannyal és kékes színű gyöngyházzal kirakva. Fedelén üveglap alatt gyöngyökkel kirakott lebegő szalagon összecsavart szőke hajcsokor. A 18. századból.

4639. BURNÓTSZELENCZE, teknősbéka-héj, esüsttel és vörösrézrel montirozott. Fedelén medaillonban vésett virág, melyet berakott levélkoszoru környez. A 18. századból.

4640. BURNÓTSZELENCZE, teknősbéka-héj, ezüsttel berakott. Fedelén trónuson ülő, keleti öltözetű férfi s három más alak. A 18. századból.

4641. KANÁL, narancssárgára festett tülök-merítővel, gyöngyházzal kirakott s bevéselt csavarvonalalaiban sárgaréz-lemezzel diszitett hosszú nyéllel. A 17. századból.

4643. ÖVRE VALÓ KULCSTARTÓ-PAIZS, aranyozott vörösréz. Közepén avanturin és lapis-lazuli. Rokokó kartust ábrázoló teste domborművű volutákkal és virágokkal ékesített. Alsó részén forgó sarkon csüngő karabin. A 18. századból.

4644. ÖVRE VALÓ KULCSTARTÓ, vörös arany. Közepén áttört művű kartusban forgatható zománczlap, 1—31-ig terjedő számozással a hónap napjainak feltüntetésére. A fedőlapon egymás alatt a hét napjainak francia nevei bevésve: *Dim Lun Mar Mec Jeu Ven Sam*. Alul a kulcsok számára hét csüngő láncz. Francia munka, a 18. századból.

4645. KÉS, csontnyéllal, mely faragott műben Szent-Péter apostol plasztikus alakját ábrázolja. A 16. századból.

4646. HÁROMÁGÚ VILLA, faragott csontnyéllal, mely faragott műben Szent-Pál apostol plasztikus alakját ábrázolja. A 16. századból.

4647. PLAKETT, bronzból öntött. Fején levélkoszorúval diszitett, jobbra néző imperator-főt ábrázol. A 18. századból.

4648. PLAKETT, öntött vas. Kerek lapján balra néző, allonge-parókás férfi mellképe domborműben. A 18. századból.

4649. PLAKETT, bronzból öntött. Levélkoszorút viselő imperátornak fejét ábrázolja domborműben. A 18. századból.

4650. PLAKETT, sárgarézben öntött. Lapján a fiait halálra ítélő Lucius Junius Brutus van ábrázolva domborműben. A 17. századból. Valószínűleg olasz.

4651. UTAZÓ EVŐKÉSZLET, bőrtokban. Áll, villából, késből és tűzdelő túból. Valamennyinek csontlemezzel borított vasnyele van. A kétágú villa nyelének egyik oldalán a passió eszközei, a másikon e felírás bevésve: *Gott lieben und die Welt zugleich, schickt sich nicht in Himmelreich.* A kés nyelén egyoldalt a passió eszközei, a másikon e felírás: *Wer gedouckt aus Sele leiden, der wird gewiss die Sünde meiden.* Pengéjének egyik oldalán kimaratott betűkkel: *Ein schöne Kling,* a másik oldalon: *Und Schneid darin.* A tűző-tű nyelén istenszem és virágos ágat tartó madár bevésve. Német, a 17. századból.

4652. PLAKETT, sárgarézben öntött. Lapján domborműben Szűz-Mária, kezében jogarral, két oldalt apró alakokkal, felül négy cyrill-betűvel. Függesztő-lemezén Krisztus dombormű, szembenéző feje. Görögkeleti orthodox, a 18. századból.

4653—4665. KAMEA, INTAGLIÓ és PECSÉTLŐ-
GYÜRÜBE VALÓ KŐ onyxból, fehér pasztából, karne-
olból, kalcedonból és ametisztból. 13 darab. A 16—18.
századból. A 4663. számú kékesszürke kalcedonból fara-
gott intaglió antik példány Zeust ábrázolja jobbában
lándzsával, baljában szárnyas Victóriával.

57. SZÁMU TÁRLÓ.

Kőkorszakbeli és bronzkori tárgyak ; átfűrt kőkalapács
és kővéső. Bronzból: kardok, sarlók, lándzsák, tokos
balták, fokos, spiráltöredék, karpereczek, csüngődiszek,
gombostü és ujjvédő-spirálok. Az alábbi két darab
kivételével valamennyit Sárosmegyében, Kaproncza község
határában találtak.

4686. Tör. Találtak Boldogkő-Ujfaluban. **4692.** Kargyűrű. Találtak
a hódmezővásárhelyi határan fekvő Mindszent közelében a Tisza part-
ján, egy emberi karsonton.

58. SZÁMU TÁRLÓ.

Magyar pénzek és emlékérmek.

1. Az Árpád-házi királyok pénzei. 1000—1301.

I. (Szent) István. 1000—1038.	IV. István. 1162—1163.
Péter. 1038—1041. és 1044—1046.	II. Endre. 1205—1235.
I. Endre. 1046—1061.	IV. Béla. 1235—1270.
Salamon. 1063—1074.	V. István. 1270—1272.
I. (Szent) László. 1077—1095.	V. István kora. Styria részére verve.
Kálmán és II. Géza idejéből.	IV. (Kún) László. 1272—1290.
1095—1161.	III. Endre. 1290—1301.

2. A vegyesházbeli királyok pénzei. 1301—1526.

Venczel. 1301—1304.	Interregnum. 1444—1446.
I. (Róbert) Károly. 1308—1342.	V. László. 1445—1457.
Nagy-Lajos. 1342—1382.	I. (Hunyady) Mátyás. 1458—1490.
Mária. 1382—1385.	II. Ulászló. 1490—1516.
Zsigmond. 1387—1437.	II. Lajos. 1516—1526.
Albert. 1437—1439.	Szapolyai János. 1526—1540.
I. Ulászló. 1440—1444.	

XI. SZÁMU TEREM.

3. *A Habsburg-házbeli királyok pénzei. 1526—1780.*

I. Ferdinánd. 1526—1564.	III. Ferdinánd. 1637—1657.
Miksa. 1564—1576.	I. Lipót. 1657—1705.
Rudolf. 1576—1608.	I. József. 1705—1711.
II. Mátyás. 1608—1619.	III. Károly. 1711—1740.
II. Ferdinánd. 1619—1687.	Mária-Terézia. 1740—1780.

4. *A Habsburg-Lotharingiai házból származó királyok pénzei. 1780—maig.*

II. József. 1780—1790.	V. Ferdinánd. 1835—1848.
I. Ferencz. 1792—1835.	I. Ferencz-József. 1848—maig.

4. *Erdélyi fejedelmek pénzei. 1541—1711.*

Boeckay István. 1605—1606.	I. Apaffy Mihály. 1662—1690.
Báthory Gábor. 1608—1613.	II. Rákóczi Ferencz. 1704—1711.
Bethlen Gábor. 1613—1629.	

5. *Magyar, vagy magyar vonatkozású emlékérmek.*

59. SZÁMU TÁRLÓ.

Külföldi államok pénzei és emlékérmek. Antik görög és római pénzek.

1. *Külföldi emlékérmek.*

2. *Külföldi államok és városok pénzei.*

Anglia.	Olaszország.
Belgium.	Génuva.
Zwolle város (Hollandia).	Szardínia.
Törökország.	Pápai állam.
Szászország.	Anhalt.
Spanyolország.	Franciaország.
Oroszország.	Frankfurt város.
Ausztria.	Nürnberg város.
Salzburg.	Milánó város.
Lengyelország.	

3. *Görögország és görög kolóniák.*

Athén. Kr. e. 700—480.	Thasos.
Nagy-Sándor tetradrachmája.	Coreyra.
Kr. e. 336—323.	Corinthus.
Panormus.	

4. Római pénzek.

Triens romanus, Kr. e. 338 körül.	Septimius Severus Pertinax.
Köztársasági ezüstdenár, Kr. e. 268.	193—211.
Q. Fabius Labeo, Kr. e. 144.	Severus Alexander. 222—235.
Marcus Antonius és Cleopatra.	Julia Mamea. † 235.
Kr. e. 43—31.	I. Maximinus. 235—238.
Octavianus Augustus, Kr. e. 43—	III. Gordianus Pius. 238—244.
Kr. u. 14.	Gallicenus. 254—268.
Agrippa, Kr. e. 39— Kr. u. 27.	Cornelia Salomina.
I. Claudius. 41—54.	II. Claudius (Gothicus). 269—270.
Nero. 54—68.	Quintillus. 270.
Galba. 68—69.	Aurelianus. 270—275.
Titus. 72—81.	Probus. 277—282.
Domitianus. 72—96.	Diocletianus. 284—305.
Trajanus. 98—117.	Galerius Maximianus. 292—305.
Hadrianus. 117—138.	II. Maximianus. 305—313.
Antonius Pius. 138—161.	Licinius Filius. 317—323.
I. Annia Faustina. † 141.	II. Constantinus. 317—337.
Marcus Aurelius. 140—180.	Constantinus Gallus. 351—354.
II. Annia Faustina. † 175.	Valens. 364—378.
Commodus. 175—192.	Gratianus. 367—383.
Crispina. † 183.	II. Valentinianus. 375—392.
	Arcadius. 394—408.

AZ ABLAK MELLETTI FEGYVERÁLLVÁNYOKON.

Alabárdok, partizánok, pánczélingek, sisak, lándzsa és csatacsillag.

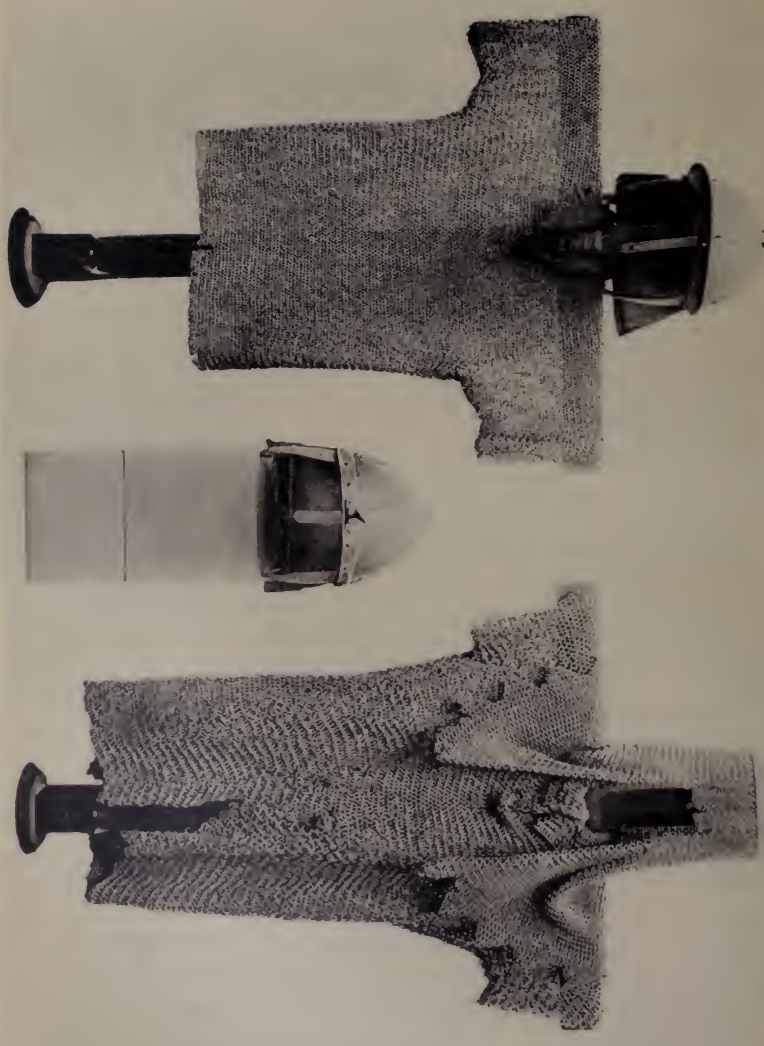
4704. CSATACSILLAG, az u. n. „*Morgenstern*“. Fából készült gömbjén három sorban 12 négyélű hegyes vastüske. 16. század.

4705. LÁNDZSA, levélidomu vaspengével. 17. század.

4706. PARTIZÁN. Szárnyain alul csipkésen bemetszett, fölfelé álló kisebb hegyes fogak. Igen hosszú, háromszögű lándzsája közepén kiemelkedő erősítőgerinczczel bir. Köpűje 10 szegletűre kovácsolt, két oldalán a szárra futó pántokkal. 16. század.

4707. PARTIZÁN. Két fölfelé álló oldalszárnya alsó élén egy-egy madárcsőr-alakban lefelé görbülő kampó,

Pärmészilveszta, sodronyos pánczélsapkák két rajkorkans sisek a 17. században.

ez alatt egy-egy háromszögű, hegyes fog. Háromszögű széles szuronya kiemelkedő erősítő-gerinczcel bir. 16. század.

4708. PARTIZÁN. Két bárdlapja alul tojásidomu, háromszögben fölfelé hajló hegyes szárnyakkal. Szuronya széles háromszögidomu. Lapja mindkét oldalán kétszer beütve a stilizált liliomvirágot ábrázoló fegyverkovács-bélyeg. Négyszögű nyele felső végén gömbölyű fejű rézszegekkel megerősített vörös bársony; a köpű végén piros és sárga színű rojt. 16. század.

4709. ALABÁRD, az u. n. *Ross-Schinder*. Levélalaku, közepén szélesedő lapja kétélű s felső végén egy lefelé hajló, kétélű pengével, csúcsán pedig kétélű szuronynyal bir. Pengéje tövénél kétfelé vízszintesen elálló két hegyes fog nyulik ki. A hüvely végén vörös bársony s kék bojt. A 15. századból.

4710. VAS-SAPKA, gömbszelvény-idomu kerek lemezzel s lecsüngő sodronyhálóval, a mely lapos, négyesével egymásba hajlított, összeérő végű szemekből áll, úgy összeszőve, hogy minden szembe négy más szem van kapcsolva. Homlok részének és arcnyílásának szélein sárgaréz-szemekből szőtt bordűr. Csípkés alsó része felváltva vasból és sárgarézből összeszótt háromszögű csücskökkel diszitett. Ezek fölött sárgarézből beszótt keskeny csík halad körül. A 16. századból.

4711. PÁNCZÉLING, vassodronyszövetből, mely apró, lapos és szegecselt karikákból áll, úgy, hogy minden egyes karikába négy más szem kapaszkodik. A 16. századból.

4712. ALABÁRD. A bárdlap félhold-alakban van kivágva s három kulcslyuk-alaku nyílással áttörve. Hosszu szuronya négyszögletes. A bárd lapján elmosódott fegyverkovács-bélyeg. Német, a 16. századból.

4713. DÍSZPARTIZÁN. Lándzsája két szélén fogasan bemetszett, egyik oldalán fölfelé hajló orral. Egyik lapján bevéssett lombok s virágok között fejedelmi koronával diszitett **AV** betűkből álló monogrammm, melyet az Annunciatio jelenetével diszitett medaillon s egy láncz övez. A másik oldalon hasonló ornamentumok között fejedelmi koronával fedett paizs látható, mely az Annunciata-rend lánczával s csüngő medaillonjával van övezve. Nyelének felső részét rojtos piros bársony veszi körül. Olasz, a 17. századból. A monogrammm *Viktor Amadé* savoyai herczegre (†1637-ben) vonatkozik.

4714. ALABÁRD, az u. n. *Ross-Schinder*. Teste a 4709. számúéval megegyező. Csúcsán négyélű szurony. 16. század.

4715. ALABÁRD, korszikai minta, az u. n. *Korseke*. Bárdja liliumvirágidombban jobb s bal felé hajló sarlóalaku lemez, hegyes orral. Lapja mindkét oldalán vésett fonadékdísz, szuronya négyélű. A köpü végén rojtos szélű vörös szövetsből hüvely, mely a nyolczszögletű nyelet borító vörös bársonnyal együtt részszegekkel van a nyélhez erősítve. Német, a 16. századból.

4716. ALABÁRD, korszikai minta, az u. n. *Korseke*. Két szárnya liliumvirágalakban fölfelé hajló, hegyes végű sarlót képez. Középtagja négyélű szurony. Lapja két oldalon a keresztes világgömböt (Globus cruciger) ábrázoló fegyverkovács-bélyeg beütve. 15. század.

4717. ALABÁRD, az u. n. *Ross-Schinder*. Teste a 4709. számúéhoz hasonló. Nyele felső része piros bársonnyal és selyem bojtjal diszitett. 15. század.

4718. PARTIZÁN. Két szárnya félhold-idomban fölfelé hajló. Szuronya fölfelé keskenyedő pengéjének közepén háromszögben kiemelkedő erősítő-gerincez. Lapja mindkét oldalán, szuronyának mintegy negyed részéig, gazdag aranyozott lombornamentummal van ékesítve, a

keresztező pontoknál egy-egy ellipszisalakú medaillonnal, a melyek közül az egyik üres, a másikban ezimer van festve. Nyele végén rézszegecsekkel megerősített vörös bársonyhüvely. A 17. századból. Valószínűleg francia.

4719. DÍSZPARTIZÁN. Széles, tojásdad levélidomu lándzsáján egy-egy kisebb, félkörű kimetszés, ezek alatt pedig egy-egy kulcslyuk-alakú nyílás. A 16. századból.

4729. PARTIZÁN. Két oldalszárnya fölfelé hajló kisebb orrt képez. Lándzsája széles levélidomu. A 17. századból.

4721. ALABÁRD. Bárdlapjának éle **S** alakban hajló s nyílásokkal áttört. Foka lefelé görbülő, madáresőridomu orr. Négyélű szuronya tövében egy-egy jobb- s balfele néző hegyes fog. A 16. századból.

4722. ALABÁRD. Bárdlapján áttört hármás és ötös pontok s egy keresztidomu fegyverkovács-bélyeg. Nyolczszögletű nyele vörösre és fehérre festett. Német, a 17. századból.

4723. ALABÁRD. Szuronya szélesebb lemez, erősítőgerincekkel. Mindkét oldalán pontozott alapon edzett s vésett lomb- és virágornamentumok között **K. F.** (Kaiser Ferdinand) betűk, 1563 évszám s a kétfejű sasos ezimera paizs. A lenyuló nyélpánton bevésve: Nro 11. Egy 16. századbéli alabárdnak modern utánzata.

4724. ALABÁRD. Bárdlapján s foka tövén apró, kerek nyílásokkal áttörve. Német, a 16. századból.

4725. VÉRTES ROHAMSISAK, magyaros, kovácsolt vasból, négy lemezből alkotott rákfarkas nyakszirt-vérttel, két fülvédővel s karéjos ellenzővel, melynek közepén áttört nyíláson csavarral megerősített orrvas csüng. A 17. század közepéről.

4726. PÁNCZÉLING, vassodronyszövetből, mely apró, lapos és szegecselt karikából áll, úgy, hogy minden egyes karikába négy más szem kapaszkodik. A 16. századból.

4727. ALABÁRD. Bárdlapján két keresztidomu, fokkalapja tövében kettes és hármas áttört pontdisz. Nyelének felső részén reczésen font szövethől való hüvely, mely alul rojtokban végződik. A 16. századból.

4728. ALABÁRD. Bárdlapján öt, foka lapján két áttört kerek nyílás. Német, a 16. századból.

4729. ALABÁRD. Bárdlapja vese-, sziv- s kulcslyukalaku nyílásokkal áttört; foka lefelé hajló madárcsőr- idomu hegyben végződik; csucsán négyélű szurony. Német, a 16. századból.

4730. ALABÁRD. Bárdlapján két áttört \times és 3 pontból álló dísz. Német, a 16. századból.

4731. ALABÁRD. Bárdlapján áttört pontokból álló dísz s keresztet ábrázoló fegyverkovács-bélyeg beütve. Négyoldalu nyele fehérre és zöldre festett. 17. század.

A FALAK MELLETT.

4732. TÁBORI HADI PÉNZTÁR, kovácsolt vasból. Hengeralaku testét pántok övezik. Egyik végén apró lemez, mely nyitható; alatta kulcsnyílás. A 17. századból.

4733. MOZSÁRÁGYU, öntött vasból. Teste hornyokkal és gyűrűkkel tagolt. Két oldalán egy-egy kurta forgató tengely. Töve egyik oldalán gyújtó-lyuk. A 17. századból. A makoviczai várból való.

4734. AJTÓ, barnára fényezett hársfa. Hossznégyszög- idomu lapja alul s felül egy-egy bemélyített, párkányos léczcel beszegett mező, melynek közepén egy-egy nagy, kerek, domboruan faragott epervirágalaku rózsza ül. A két mező területén gazdag domborművű faragott lombdiszítés, az áttört lombok között szőlőfürt alaku ornamentumok és körteidomu gyümölcsök. Közepén vaslemezre erősített, kovácsolt vasból való ajtóhúzó-gyűrű, oldalán vas-zár. A 17. századból. Egy bártfai polgárház- ból való.

4735—4738. EGÉSZ VÉRT, 4 darab, simított vaslemezéből. Áll: sisakból, teljes mellvértből, felkar-, könyök-, alkar- és kézvédőből, felső s alsó lábszárvédőből és czipőkből. A sisak arclemezen a szemek számára vízszintes, apró kerek, vagy függőlegesen haladó nyílások. Három példányon a mellvért a hasi részen domboru (az u. n. *Gänsebrust*), de valamennyi alul rákfarkas lemezekben végződik. 16. századi vérteknek modern utánzata.

4739. CZIMERTÁBLA, tölgyfából domboruan faragott. Lapján a cserneki és tarkeői Dessewffy-család czimere. Körirata: THOMAS DESSEW DE CSERNEK ADNI 1724 DIE 20 96 (20 Novembris). CURA. (A felirat többi részét tartalmazó darab hiányzik).

4740. ASZTALKA, barnára fényezett fa, sárgán és fehéren tarkázott fekete márványlappal. Két keskenyebb s egyik hosszabb oldallapján domboruan faragott koszoru s két lecsüngő fesztón. A mellső oldallap közepén a ladoméri Ladomérszky-család domboruan faragott czimerpaizsa. A 18. századból.

4741. MOZSÁR, öntött vashól. Testén domboruan kiöntve: **GE FI 1763.**

4742. LÁDA, fa, feketére festett. Oszlopokkal s léczekkel díszített. A 17. századból.

A FALAKON.

4743. MELLKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik férfitagját ábrázolja. Válla fölött a Dessewffy-czimer. 18. század.

4744. MELLKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik férfitagját ábrázolja. 18. század.

4745. MELLKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik nőtagját ábrázolja. Kezében csukott legyező. 18. század.

4746. KÉP, „*The Romps*“. Színes rézmetszet, pontozó modorban. W. R. Bigg rajza után metszette Ruggendas 1798-ban.

4747. MELLKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik férfitagját ábrázolja. Válla fölött a Dessewffy-czimer. 18. század.

4748. KÉP. „*The Truants*“. Színes rézmetszet, pontozó modorban. W. R. Bigg rajza után metszette Ruggendas, 1798-ban.

4749. „*Scarcity in India*“. Színes rézmetszett, pontozó modorban. H. Singleton rajza után metszette Bartolozzi. 18. század.

4750. OLAJFESTMÉNY. Játszó Amorettek. 18. század.

4751. KÉP. „*Britisch Plenty*“. Színes rézmetszet, pontozó modorban. H. Singleton rajza után metszette Bartolozzi. 18. század.

4752. OLAJFESTMÉNY. Gyümölcsök, rákok s két madár. A 18. századból.

4753. FALITÜKÖR, faragott és aranyozott fakeretben. A 18. század végéről.

4754. PÁZMÁNY PÉTER primás arczképe. Rézmetszet, pontozó modorban. Hoffman rajza után metszette A. Ehrenreich.

4755. GRÓF GYULAY IGNÁCZ arczképe. Rézmetszet, pontozó modorban. Schedy rajza után metszette A. Ehrenreich.

4756. KOHÁRY FERENCZ HERCZEG ARCZKÉPE. Rézmetszet, pontozó modorban.

4757. BÁRÓ ORCZY LŐRINCZ arczképe. Rézmetszet, pontozó modorban. Sdunder rajza után metszette A. Ehrenreich.

4758. GRÓF TELEKI MIHÁLY ARCZKÉPE. Rézmetszet, pontozó modorban. Metszette A. Ehrenreich.

4734. sz. Faragott ajtószarny Bártfáról, a 17. századból.

4759. GRÓF MAJLÁTH JÓZSEF arczképe. Rézmet-szet, pontozó modorban. Weide rajza után metszette A. Ehrenreich.

4760. KÉP, üvegre festett. Szent zarándókot kutya-val s egy angyalt ábrázol. 18. század.

4761—4774. FEGYVERCSOPORT. Áll: 2 lánczos csatacsillagból (16. század); 4 szablyából (17—18. szá-zad); 1 szablyapengéből (18. század); 1 gyermekkard-ból (18. század); 1 lovassági kadból (18. század); 2 mellvértből (18. század vége s a 19. eleje); 1 nemzetőri süvegből (Sárosmegyéből, 18. század) és 2 shrapnel-lövegből (19. század).

4775. ÁLLÓ INGAÓRA, faragott s aranyozott fafog-lalathban. Hat kis lábon álló négyszögü alja lépcsőzete-sen tagozott, kétfelől egy-egy plasztikus nőalakkal s egy gyermekkel. A számlap foglalata alatt két oldalt egy-egy nőfejü s nőkeblü oroszlántestü szfinksz, közötté plasztí-kus szőlőindák levelekkel s fürtökkel, melyek az óra tetején lévő kosárból csüngenek alá. A számlap három mutatója közül egyik a hónap napjait jelzi. A 18. szá-zad végéről.

4776. MELLKÉP, olajfestmény. Férfit ábrázol, kezé-ben czimzett levéllel. 18. század.

4777. DESSEWFFY ANDRÁS mellképe. Olajfestmény. 18. század.

4778. DESSEWFFY JÁNOS arczképe, olajfestmény, főlirattal s 1557 évszámmal. A 18. századból.

4779. MELLKÉP, olajfestmény. Dessewffy Istvánt ábrázolja 75 éves korában. († 1742-ben.) 18. század.

4780. DESSEWFFY PÁL mellképe. Olajfestmény. Festette Barabás Miklós 1871-ben.

4781—4782. ZÁSZNÓ, 2 darab, vörös, fehér és zöld selyemszövetből, aranyrojttal és aranybojtokkal. A fehér

csikban e festett fölirat: ÉLJEN DESSEFFY KÁLMÁN.
19. század.

4783. DESSEWFFY KÁROLY († 1742-ben) arczképe, olajfestmény. Válla fölött czimer és fölirat. 18. század.

4784. DESSEWFFY MIKLÓS 75 éves korában. Olajfestmény. Válla fölött czimer és fölirat. 18. század.

4785. DESSEWFFY LÁSZLÓ 94 éves korában. († 1771-ben). Olajfestmény. 18. század.

4786. TÉRDKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik ifju férfitagját ábrázolja. 18. század.

4787. TERITŐ, kék selyemalapon arany- s ezüstfonalu himzéssel. Közepén liliumlevelű zárt korona alatt a szentlélek-rend lánczával körített mezőben a háromlilomos Bourbon-czimer. Szélein leveles ornamentumok, a sarkokban liliumlevelű korona alatt XV. Lajos francia király *L L* betűkből összetett monogrammjá. Francia munka, a 18. század közepéről.

4788—4797. FEGYVERCSOPORT. Áll: 2 lánczos csatacsépből (16. század); 1 szablyából (18. század); 3 szablya-, tör- és handzsárhüvelyből; 1 puskacsóból (19. század eleje) és 1 mellvértből (19. század eleje).

4798. FALITÜKÖR, egészen üveg. Szélén csipkésen bevagdalt s felül félkörű ivben hajló kerete két oldalt oszlopotkat ábrázol. A keret köszörült s maratott virág- és lombornamentumokkal diszített, melyeknek motivumai a rokokó és a magyar diszítő stílus elemeiből vannak összeállítva. Velencei mű, a 18. századból.

4799. KÉP. „*Labour & Health*”. Színes rézmetszet, pontozó modorban. Barker T. rajza után metszette T. Gaugein. 18. század vége.

4800. GLACZINGER S. urnó mellképe. Olajfestmény. Válla fölött a Glaczinger-család S. G. betűkkel oldalozott czimere és 1778 évszám.

4801. KÉP. „*The furze cutter*“. Színes rézmetszet, pontozó modorban. J. Barney rajza után metszette Reynolds W. S. 18. század vége.

4802–4806. AZ ÖT ÉRZÉKET ÁBRÁZOLÓ KÉP. Olajfestmény. Sorjában e föliratokkal: GUSTUS, ODO-RATUS, TACTUS, VISSUS, AUDITUS. A 18. századból.

4807—4812. A BOLDOGSÁG UTJA. Színezett könyvomat. Sorjában e föliratokkal: *Der scherzhafte Diebstahl. Die Vergeltung. Schwur der Liebe. Harmonische Gefühle. Das Geständniss. Neue Liebe.* A 18. század végéről.

4813. OLAJFESTMÉNY. A három napkeleti böles a kis Jézus előtt. Fehér márványlapra festve. A 17. századból.

4814. GRIDECZI HORVÁTH-STANSITH ANNA MÁRIA 40 éves korában. Olajfestmény. 18. század.

4815. TÉRDKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik nőtagját ábrázolja. 18. század.

4816. ÁLLÓ ÓRA CONSOLLAL, feketével márványozott vörös teknősbékahéj-utánzattal, berakott sárgarézszel, és öntött s cizelált sárgarézdiszitményekkel. Négy lábón álló talpán egy-egy paripa fekszik s hátukon az óraszekrény lábait tartják. Az óralap alatt kétfogatu antik kocsit (biga) hajtó ifju, a négy oldalon pedig ugyanannyi karyatid. Az óra csúcsán Pallas Athene ül. A *Boule Károly Andrá*s, XIV. Lajos francia király leghiresebb asztalosművésze (1642—1732) által készített egyik órának másolata. Eredetije a párisi Louvreban.

4817. ARCZKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik nőtagját ábrázolja, kezében lilomvirággal. A 18. századból.

4818. ARCZKÉP, olajfestmény. A Dessewffy-család egyik nőtagját ábrázolja, kezében órával. A 18. századból.

A MENNYEZETEN.

4819. CSILLÁR üvegből; a vasbordák bronzfestékkel vannak bevonva. A 18. századból.

XII. SZÁMU TEREM.

FEGYVEREK S HADI KÉSZLETEK, RÉGI PÉNZEK, EMLÉK-
ÉRMEK, EREKLYETÁRGYAK, ZÁSZLÓK, HADI VONATKO-
ZÁSÚ FESTMÉNYEK STB.

60. SZÁMU SZEKRÉNY.

Fegyverek, ágyugolyók, sarkantyúk stb. a 13—16.
századból.

4820. PALLOS, kétélű, vége felé hegyesedő pengével,
mindkét oldalon egy-egy lapos véresatornával. A penge
közepén mindkét felől sárgarézrel berakott jelvény, a
markolatvasban pedig beütött fegyverkovács-bélyeg.
Markolatgombja lapított tömör henger, két oldalvást
emelkedő lapos púppal, felső végén kisebb négyoldalu
gúlával. A 14. századból. Valamikor Kassa városé volt.

4821. PALLOS, lángolt élű pengével, mindkét oldalán
három lapos véresatornával. A penge egyik oldalán a
bevésett *farkas-jegy*, más oldalán a *keresztos világgömb*
(globus cruciger), e fölött pedig beütött kardesiszár-
bélyeg. Keresztvasa egyenes. 15. század. Ajánd. Lata-
bár Endre.

4822. KARD, egyenes, kétélű; a penge két oldalán
egy-egy lapos véresatorna; keresztvasa vízszintesen álló
négyoldalu pálcza; markolatgombja ellipszoididomu, kiálló
gerinczettel. Szarvasagancs markolatborítéka ujjabb. 13—
14. század. Találták a Tareza völgyében. Ajánd. Szlávý
Aladár.

4823. PALLOS, két kézre való, az u. n. „*Zweihänder*“,
vége felé hegyesedő pengével. Keresztvasa végei felé

szélesedő négyszögű pálcza, tömör markolatgombja nyolczszögű. 13. század.

4824. HÓHÉRPALLOS, hüvelylyel, egyenes, vége felé keskenyedő pengével, a penge közepén mindkét oldalon 20 cm hosszú véresatornával. Egyik oldalán a sárgarézrel berakott *farkasjegy* és egy beütött, de meghatározhatlan kardesiszár-bélyeg. Keresztvasa két végén gömböcskével diszitett hengeridomu pálczatag; markolata barna bőrrrel bevont s reczés vörösréz-dróttal körülcavart. A 16. századból. Kassa szab. kir. város tulajdona volt s nyakázásra használták.

4825. BUZOGÁNY, sárgaréz feje 10 függőlegesen kiálló gerezddel bir. Feje alatt s nyele végén egy-egy hosszabb, végein kiálló gyűrűvel diszitett sárgaréz-henger, az alsó közepe táján a kéz-szijj számára kerek nyílás. Nyele középső része fekete bőrrrel van bevonva. 17. század.

4826. BUZOGÁNY, vasból, hosszú s feketére festett ujjabb fanyéllal. Teste 12 négyszögű piramisalakú hegyes tuskével biró gömbalakot képez, az egyes tuskék közötti mezők homoruan kivájják. 14. század.

4827., 4828., 4829., 4830., 4833. BUZOGÁNY, 5 drb. öntött vasból készült ellipszoid-idomu fején kiálló kúp-idomu tuskék. 17. század.

4831. NYELES BUZOGÁNY, egészen vas, sarkain letompított négyszögű nyéllal, négy kiálló hosszgerezddel (az ötödik letörött). Mindegyik gerezden kiálló tuskék. 15. század. Találták a rozgonyi mezőn, szántás alkalmával. Ajánd. Klimkovics Béla.

4832. BUZOGÁNY, vas. Körteidomu feje 12 hosszgerezdből áll, csúcsán apró gombbal. Nyélhüvelye hosszú s hengeridomu. Sárga nyele fa. 16. század. Ajánd. Komáromy Ferencz.

4834. HADI SZEKERECZE, vasból, háromszögű bárdlappal. 14. század.

4835. UTÁSZ SZEKERECZE, vasból. Bárdlapján keresztet ábrázoló fegyverkovács-bélyeg. 15. század. Találták a Muhi pusztán. Ajánd. Orczy Gyula.

4836. UTÁSZBALTA, vas, uj tölgyfa nyéllal. Bárdlapján a stilizált liliumot ábrázoló fegyverkovács-bélyeg. 15. század. Találták Kassán, házépítés alkalmával. Ajánd. Artimovics Tamás.

4837. LÁNCZOS BUZOGÁNY, barnára fényezett fanyéllal, melynek alsó végét vashenger fűdi. Felső végén két egymást keresztező vaspánt, a felsőben 8 szemből álló vasláncz, az utolsó szemben tömör vasgömb, melynek felülete egymást metsző bevéselt vonalakkal van cifrázva. A 16. századból. Ajánd. Pilissy Antal.

4838. SZAKÁLLAS NYÍLCSÚCS, számszerijjhoz való, vasból. 14. század.

4839. UTÁSZSZEKERECZE, vas, modern fenyőfanyéllal. Nyakán kettőskeresztet ábrázoló két fegyverkovács-bélyeg beütve. 15. század.

4840. CSATABÁRD, vas, tagló-alakú. Kurta nyaka közepén a bárdlapig lóhere-levél alakban áttört, ennek tövében bevert fegyverkovács-bélyeg. 15. század.

4841. LÁNCZOS BUZOGÁNY, hengeralakú vaslemezzel borított nyele belsejében fa. Végén négy nyolczas alakú szemből álló láncz, az utolsó szemben tömör vasgömb. 16. század.

4842—4844. BUZOGÁNYFEJEK, sárgarézből és bronzból tömören öntve. A 15—16. századból. A 4843. számút Felső-Metzenzéken találták. Ajánd. Schmotzer Illés.

4845—4846. SISAK, vaslemezről. Félgömbidomu testének közepén félholdalaku taréj emelkedik. 16—17. század.

4847. HAJÍTÓ-BÁRD, nyéllal és tüskével, egészen vas. A 16. századból. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

4848. LÁNCZOS KORBÁCS, kovácsolt vasból, összelapított, egymásba illeszkedő nyolczasalakú lánczszemekből fonva. A láncz végső szeme 5 cm. hosszúra nyújtott négyszögidomú s felgörbitett végű gomb. 16. század.

4849., 4851. LÁNDZSA, vasból, hosszú, levélidomú pengével. 13. század.

4853. KARDPENGE, vasból, egyélű, késidomu testtel, mely hegye felé keskenyedik. Széles foka alatt az egyik oldalon lapos véresatorna. Markolatlemezének egyik felén kiszökő párkány. 14—15. század.

4855. NYÍLHEGY, kovácsolt vasból, háromszögű hegygyel s két oldalt laposan kiterjedő szárnyakkal. 14. század.

4857. NYÍLCSÚCS, kovácsolt vasból, számszerijjhoz való. Teste kétágú, fecske-fark idomú hegygyel bir. Az u. n. *Gabelbolzeisen*. Vadászathoz való. 16. század.

4860. SZAKÁLLAS NYÍLHEGY, hosszú, sodrott nyakkal. 15. század.

4856., 4858., 4859., 4862., NYÍLCSÚCS, vasból. Számszerijjhoz való. 14. és 16. század.

4863. NYÍLCSÚCS, kézi ijjhoz való, kovácsolt vasból. A köpűben a nyilvessző kurta töredéke. 14—15. század. Ajánd. Mihalik József, ki azt a tornai vár donjonjának tövében találta.

4864. HARCZI CSÁKÁNY, vas, fanyéllal. Foklapja négyzetalakú lemez, csőre tövén négyszögű, ívben lefelé hajló s hegyesen végződő testtel. Magyar, a 16. századból. A legveszedelmesebb fegyverek egyike volt, mert a fokos hegyes csőre a sisakon és a pánczélon is áthatott.

4865. HARCZI CSÁKÁNY, vasból, ellipszisalakú nyéllyukkal s ívben lefelé hajló hegyesedő csőrrel. Kurta foka négyszögű lapban végződik. Magyar, a 16. századból.

4866—4900. SARKANTYÚK, vasból, ónozott vasból és sárgarézből. Összesen 35 darab. A 12—17. századból.

A **4867.** számú Anjou-kori példányt találták Szerencsen, az Árpád-hegyen, ajánd. Klein Jenő. A **4882.** számú 14. századbéli példányt találták Devecserben, ajánd. Csoma József. A **4883.** számú Hunyady-kori példányt találták Ságváron (Tolnamegye), ajánd. Vécsey István. A **4893.** számú 16. századból való példányt találták a kassai nagy gát mellett. A **4900.** számú 15. századbéli tornasarkantyút ajánd. Szirmay József.

A középkori magyar sarkantyúkat alakjuk szerint kronológiailag a következőképen osztályozhatjuk.

I. Árpád-kori sarkantyúk. A sarokvas szárai eleinte egyenesek, az ívalakban meghajlított száridom a 11. század végén s a 12. elején kezdődött. A piramisalakú tüske a 11. század folyamán tűnik fel, ellenben a gömbös és lemezes tüske mindig az ívalakú szárvassal van kapcsolatban.

II. Anjoukori sarkantyúk. A tüskés sarkantyúk különböző változatai teljesen eltűnnek, helyettük a *tarajos* idom jó használatba, mely már a 13. század közepe táján feltűnik. E században a tarajtartó rúd még nagyon rövid, de a 14. század folyamán a rúd meghosszabbodik s általában a sarkantyú egész teste megnagyobbodik. A sarokvas idomát tekintve a 14. század első felébe azok tartoznak, a melyeknél a sarokvas görbülete a *körívnek* felel meg; a *könyökformán* hajló sarokvas a 14. század második felében kezdődik.

III. Zsigmond-kori sarkantyúk. A *könyökszerűen* hajló sarokvas szárainak a találkozás pontján kifelé görbülő esücsban végződnek; a fölfelé hajló tarajtartó rúd meghosszabbodik, a taraj pedig hatágú. A száruk végein a kettős szijlyuk lép föl.

IV. Hunyady- és Jagello-kori sarkantyúk. A sarkantyúk fölötté hosszúak és nagyok lesznek. A 15. század dereka felé tűnnek fel a széles lemezű sarokvassal és hosszú rúddal ellátott példányok. A 15. század második felében, az egyenes sarokvassal együtt, feltűnik a hármás, sőt a négyes szijlyuk is.

4901. ÁGYÚCSŐNEK ZÁRÓ CSÉSÉZÉJE, bronzból öntött. 16. század. Találták Kassán, a „Csillag“ nevű épület u. n. Boeskay-kápolnája padozata alatt.

4902. SZAKÁLLAS VÁRPUSKA, kovácsolt vasból. Csöve nyoleczszögű, hátrafelé fokozatosan vastagodó

oszlop, alul háromszögídomú nyujtványnyal (szakál). Gyujtó-lyuka üreges. A 16. század elejéről. Ajánd. Fejes István.

4903—4909. ÖT ÁGYÚGOLYÓ S KÉT ROBBANÓ-LÖVEG, vasból. Találták a Szent-Erzsébet székesegyház déli előépítményében.

4910—4914. ÁGYÚGOLYÓ, trachitkőből faragva. 17. század. A munkácsi várból származnak. Ajánd. a munkácsi fegyrintézet igazgatósága és Lehoczky Tivadar.

4915. LÁNCZOS GOLYÓ, vas, belseje üreges, a nyílás mellett egy apró füllel, melybe lánczot akasztottak. A láncz másik végére egy hasonló golyó volt erősítve. A két golyót két párhuzamosan felállított ágyúból lőtték ki. 16—17. század.

4916. ÁGYÚGOLYÓ, kovácsolt vasrúdból vágva s szögletein laposra verve. Találták Füzéren, a vár alatt. Ajánd. Eperjesi-Wittich Károly.

61. SZÁMU SZEKRÉNY.

Fegyverek, zablák s egyéb hadi felszerelések a 17—18. századból.

4917. KARD, egyenes, kétélű pengével, mely közepétől kezdve toldott. Az alsó rész mélyen bevájt véresatornájában áttörések. Markolata lapos henger s végén kis gömbbel díszített gombbal bir s egész felületén, a számárpatával biró kézvédő-gyűrűkkel együtt, durván czápázott. Spanyol, a 16. századból.

4918. LOVASSÁGI KARD, kétélű, egyenes pengével, kettős véresatornával. 16. század. Találták Kassán, a galambutezában, csatornaásás alkalmával. Ajánd. Jakab Péter.

4920. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű pengével, mindkét oldalán a bevéssett *farkasjegygyel* és 1414 hamis évszámmal. Háritólemeze ellipsziszidomu sima lap, mely fölött a kettős **S** alakban görbülő kézvédő-gyűrűk emelkednek. 17. század.

4921. LOVASSÁGI KARD, egyenes, kétélű pengével. Mindkét oldalán egy-egy bevert keresztidommal, melynek egyikében a felfeszített Üdvözítő domborművü képe látható. Szivalaku háritólemezőn trébelt levélornamentum. Olasz (milánói?), a 16. századból.

4922. PÁNCZÉLSZÚRÓ, az u. n. *hegyestőr*, hüvelyével. Háromélű pengéjén egy-egy homoru vércsatorna fut végig, barna bőrrel bevont markolata fölött, a penge tövén, hullámos száru leveleket és virágokat ábrázoló vésett diszítés. Hüvelye barna bőrrel borított. A 17. századból. Állítólag Petneházy Dávidé volt. Ajánd. Krajnyik László.

4924. VIVÓ TŐR, egyenes, kétélű pengével, mely tövén kétoldaluan domborodik, egyéb részében lapos háromszögidomu. A penge tövén bevéssett fonadék-diszítés, vízszintes s csavart keresztvasa végein makkalakú gombok, tömör vasmarkolata horonyokkal s szalagokkal diszített, markolatgombja áttört. 16. század.

4925. TŐRKARD, egyenes, kétélű pengével. A vércsatornába beütve: SEBASTIAN HERNANDEZ. A penge tövén fegyverkovács-jelvények. Keresztvasa \curvearrowright alakban fekvő bütykös ágat ábrázol, egyik oldalán domborműves, vésett levélornamentummal, mely ezüstlemezzel van borítva. Hosszában gerezdes markolata barna bőrrel bevont. Hatoldalú, körteidomu tömör markolatgombjának 3 mellső lapja domborúan metszett diszítéssel bir, melyek szintén ezüstlemezzel borítvák. A középső lemezen szárnyas angyalfő, a két szélsőn lombornamentum. A 16. századból. Készítette idős *Sebastian Hernandez* toledói fegyver-

kovács, a ki 1570 körül működött. Ajánd. Latabár Endre. (Pengéjének mintegy harmadrésze hiányzik.)

4927. ZABLÁNAK RÉSZÉ, kovácsolt vasból. 16. század. Találták Baktán. Ajánd. Csoma József.

4929. ZABLA, ónozott kovácsolt vasból. 16. század.

4930. PUSKACSOÓ, aczél. Tövén két sárgarézzelel tau-sált fegyverkovács-bélyeg. Az egyikben: MAT HIAS ROSS. Német, a 18. századból. Mathias Ross puskaműves készítménye.

4932. GYERMEKKARD, gyengén görbülő vaspengével s domborműves rokokó ornamentumokat ábrázoló öntött sárgarézmarkolattal, mely plasztikus oroslánfejben végződik. 18. század.

4933. TÖRKARD, egyenes, kétélű pengéje tövén mindkét felül berakott betűk és 1525 évszám. Markolata uj. A penge 1525-ből való.

4935. TÖRPENGE, egyenes, kétélű, vége felé keskenyedő testtel s ezen egy-egy véresatornával. Mindegyikbe beütve: IN N(OMINE) DOMINI. Markolatvasa négyszögű páleza. A 16. századból. Valószínűleg spanyol. Ajánd. ifj. Kemény Lajos.

4936. SZABLYA, végén kétélű, hajlott pengével. Egyik oldalán bevésve: FRINGIA, másik oldalán hatágú csillag, sugárzó nap és félhold. Kosara áttört és vésett lombornamentum. Magyar. Pengéje a 18., a többi része a 19. századból.

A FRINGIA szó finom aczélból készített kardot jelent. A nevet ebből a Rákóczi-féle jelmondatból magyarázták: *Franciscus Rákóczi In Nomine Gentis Insurgit Armis*, míg a németek szerint annyi volna, mint: *F(ridericus) R(ex Hungariae) I(n) G(ermania) I(mperator) A(ugustus)*. E jelmondatos magyarázatok onnet keletkeztek, mert a régebbi szablyapengékre gyakran van rávésve a FRINGIA, vagy néha a FRANGIA szó. Hogy azonban ez Rákóczival nincs összefüggésben, kiderül abból is, hogy e szó már Boesky István 1595. évi vegrendelésében előfordul s mint ezt Thurzó György 1612-iki leltára megma-

gyarázza, tulajdonkép a kardnak vasát nevezték fringiának. Maga a szó olasz eredetre vall s a déli szlávoktól jutott hozzánk.

4938. SZABLYA, hüvelylyel, ívben görbülő s végén kétélű pengéje egyik oldalán bevésve: FRINGIA, a másikon két hatágu csillag között a holdsarló. Gerezdes markolata fekete bőrrel borított. Magyar, a 18. századból.

4939. SZABLYA, gyengén hajló, végén kétélű pengével. Egyik oldalán FRINGIA, a másikon sugárzó nap, félhold s egy nagyobb és 4 kisebb nyolczágu csillag bevésve. Ellipszisalakú kosara két hosszénegyszögű nyílással áttört sima lemez, gerezdes markolata fehér kígyóbőrrel bevont. Magyar, a 18. századból.

4940. SZABLYA, HÜVELYLYEL. Ívben hajló pengéje egyik oldalán bevésve: FRINGIA, a másikon két nyolczágu csillag között sugárzó nap és félhold. Gerezdes markolata barna bőrrel borított, kézvédője, keresztvasa és markolatlemeze sárgaréz. Fekete bőrrel bevont hüvelye sárgarézzel montirozott. Magyar, a 18. századból.

4942. SZABLYA, hüvelylyel. Gyengén görbülő s végén kétélű pengéjének egyik oldalán bevésve: *Sub hoc signo vinces*, egy kettős kereszt, ez alatt pedig: *Deus Exercitum Bellator forthissime Esto mecum*. A másik oldalon bevésve: a holdsarlón álló boldogságos Szűz képe, alatta e felirat: *Maria Mater Dei Patrona Hungariae Sub tuum Praesidium Confugio*. Gerezdes markolata barna bőrrel borított. Keresztvasa, kézvédője és plasztikus oroszánfőt ábrázoló markolatlemeze öntött sárgaréz. Hüvelye barna bőrrel bevont és sárgarézlemezsel montirozott. Magyar, a 18. századból. Ajánd. Vendégi Gábor.

4943. DÍSZKARD, HÜVELYLYEL. Erősen görbülő pengéje végén kétélű s mindkét oldalán bevésott hatágu csillaggal, félholddal, sugárzó nappal s ezek alatt hadi troféákkal ékesített. Keresztvasa és markolata gazdagon

trébelt domborművü virágokat feltüntető esüstlemezzel borított. Tömör keresztvasa két végén relief kagylóidom. Fekete bőrrel borított hüvelyét növényornamentumokkal kivert három ezüsttok disziti. Kardkötője vörös zsinór. A penge 17. századbéli, a többi a 18. századból. Az ezüstveretek török ötvösművek. Ajánd. Brunner Ferencz.

4944. DÍSZKARD, hüvelylyel, végén kétélü, erősen görbülő damaszkpengével. Mindkét lapján szabálytalan kartusban török feliratok beedzve. Keresztvasa ezüstözött sárgaréz, középső mezejében a magyar koronás czimerpaizs domború képével. Markolata fekete tülök. Fekete bőrrel borított hüvelyén három ezüstözött sárgaréz-tok, ezeken domboruan kivert rokokó volúták és virágok. Kardkötője aranyozott ezüstfonállal himzett vörös szatytyán-bőr. 18. század.

4946. GOLYÓVETŐ NYILPUSKA, agya barnára fényezett fa, ívpántja, húrtartója és hossztengele acél. A hűrfeszítő szerkezet egykarú emelő-rúd, kanálalaku végződésel. Nyelén beütött fegyverkovács-bélyeg, mely pajzsban álló madarat s e fölött S B betűket ábrázol. A 17. századból. Ajánd. Klimkovics Béla.

4947. PÁNCZÉLSZÚRÓ TÖR, hüvelylyel. A háromélü penge egyik lapján az ágyúk kaliberének mérésére szolgáló beosztás, 1, 3, 6, 9, 12, 14, 16 stb. 120 bevéselt számjegyekkel. Apró keresztvasán vízszintesen elálló két gombja csavart, markolata szarú, ferdén haladó gerezdekkel, melyekbe apró csontlemezek vannak beillesztve. Markolatgombja csavart. Hüvelye sárgarézlemezből való. A 16. századból. Ajánd. Szentlélek Gyuláné Kulmann Mária úrnő.

4949., 4950. LŐPOR EREJÉNEK MÉRÉSÉRE SZOLGÁLÓ ESZKÖZ, előre csapó kovás szerkezettel. Lappiczkás idomu kettős lemez közepén függőleges henger

áll a lőpor számára. Végén apró mutató s a végső lap szélére félkörben bemetszett 1—14-ig és 1—20-ig terjedő számskála, benne fogaskerék. A 17. századból.

4951. LŐPOR EREJÉNEK MÉRÉSÉRE SZOLGÁLÓ ESZKÖZ, vasból, hengeralaku, gyújtóikkal ellátott esővecskével, e fölött fedéllel s fokokra beosztott fogas kerékkal. 17. század. Ajánd. dr. Csorba Gyula.

4952. KULCS, vasból. Kerekalakatos lőfegyver tűzlatkatjának a felhuzására való. A 17. század elejéről.

4953. LŐFEGYVERNEK TŰZLAKATJA, hátracsapó kovás szerkezettel. Lapján vésett domborművü kartusok; a baloldalian folyón átvezető tornyos kőhid, sárkányán tornyos épület. Tűzkőtartó peczkének mellső fala tátott száju szörnyállatot ábrázol. Belső lapján a fegyverkovács neve bevésve: *Johan Wideman Prag*. 17. század.

4954. LŐFEGYVERNEK TŰZLAKATJA, hátracsapó kovás szerkezettel. Lemezén bevésett lombdiszítések, kartusok és volúták; bal részén két férfi, az egyik szarvasok felé lő. A középső kartusban a fegyverkovács neve bevésve: *Rochus Wastl in Wienn*. 17. század.

4955. KEREKLAKATOS FEGYVERNEK LAKATMINTÁJA, vasból, felhuzó-kulesesal; kakasában tűzkő. Modern. Ajánd. Rottauscher Károly.

4957. PUSKACSŐ, aczélből. Tövén ágaskodó orosz-lánt ábrázoló bevert s arannyal túsált fegyverkovácsbélyeg. Csöve lapján bevésve s ezüsttel berakva: IO ADRE KUCHNREITER AN REGENSBVRG. A híres *Johann Andreas Kuchenreiter* regensburgi fegyverkovács műve. 18. század. Találták Péch-Ujfaluban. Ajánd. Péchy Elemér.

4959. SÜLYOM, az u. n. „*Spanische Reiter*“, kovácsolt vasból, négy hegyes végü ággal, melyek úgy vannak elhelyezve, hogy az egyik mindig fölfelé áll. Lovak

lábai elé szórták. 17. század. Találták a szaláncezi vár alatt. Ajánd. Pelezzer Károly.

4960. DRÓTKÉZTYŰ, lapos és aklákkal összeszegecseelt sárgarézszemekből szöve, ezüstözve. Bélése szarvasbőr. 17. század. Ajánd. Ágh Imre.

4961 — 4964. SARKANTYÚK, vasból. Összesen 4 drb. A 16—17. századból.

4961. számu, 17. századból való tornasarkantyút találták Alsó-Kázmárkon. Ajánd. Péchy István. A **4962.** számu 16. századból valót ajándékozta Medvezky Kálmán.

4965. LŐPORTARTÓ, fekete préselt bőrrrel bevont teste félholdalakban hajlik s egyik végén hegyes csúcsba fut. Felületén levelek és virágok, belső hajlásában áttört, rugós vaslemez, mely a lőportartó nyílását kupakalaku fedélkével elzárja. A 16. századból. Ajánd. Scholcz Mihály.

4966. PUSKAPORTARTÓ, elefántesontból. 16. század. Ajánd. Willnrotter Henrik.

4967. PISZTOLY, ötlövetű, gyutaesos szerkezettel, öt hengeridomu damaszki csővel, melyek körben vannak egymás mellé helyezve. Középső lemeze aljába benyomva: MARIETTE BREWETE. Franciaia, a 19. századból. Ajánd. Weinstein Ármin.

4968. SZURONYOS PISZTOLY, előrecsapó kovás szerkezettel. Tűzkamrája falán bevéssett hadi trófeumok. A 18. század végéről.

4971. PISZTOLY, előrecsapó kovás szerkezettel, berakott sárgaréz diszekkel, vésett faagygyal, mely sárgarézrel montirozott. A 18. századból. Találták a nagysárosi várban. Ajánd. Péchy Elemér.

4972. LOVASSÁGI PISZTOLY, egy pár, előrecsapó kovás szerkezettel. Sima csöve aranyozott sárgaréz-lemezzel borított. Három lapja, csöve vége, ravaszvédője, agyának kupakja és tűzkamrájának fala bevéssett levélornamentummal díszített. A 17. század végéről. Ajánd. Szanyi Gyula.

4975. PISZTOLY, egy pár, előrecsapó kovás szerkezettel. Lapos faagya végén aranyozott sárgaréz-kupak, melyen 2--2 harczoló lovas vitéz van domborműben ábrázolva. A 17. század végéről.

4979. PISZTOLY, előrecsapó kovás szerkezettel, az egymás alatt fekvő dupla csó oldalán két kakassal s két tüzkamrával. Ravaszvédője s agykupakja vaslemez, az utóbbin bevéssett virágok. Az egyik tüzkamrán bevésve: L THONVS LIEGE. A 17. századból. Készítette: *L. Thomas* Lüttichben. Állítólag gróf Bercsényi Miklós fegyvertárából való. Ajánd. Stépán Gábor.

62. SZÁMU SZEKRÉNY.

Az 1848/49-iki magyar szabadságharcra vonatkozó ereklyetárgyak.

4981. GYÁSZJELENTÉS báró Luzsénszky Pál (lásd földszint 78. sz. a.) haláláról. Kassán, 1869. decz. 18. Ajánd. Miskolczy János.

4982. TEMPLOM MINTÁJA, fényezett mahagonifából fűrészelve. A freiburgi (Baden) templomot ábrázolja. Készítette báró Luzsénszky Pál fogságában, 1849-ben.

4983. ZACSKÓ, vörös és fekete szőrfonalból horgolva. Szent-Miklóssy Antal politikai fogoly készítette 1849 után. Ajánd. özv. Jankovich Ottóné úrnő.

4984. LÁNCZ, egy darab hársfából faragott. 20 szemből áll. Egy 1848/49-iki szabadsághős rabmunkája.

4985. KENDŐ, fehér selyem. Lapja közepén József nádor nyomtatott mellképe körirattal. A három sarokban István főherczeg, Kossuth Lajos és Deák Ferencz képe, a negyedikben a magyar czimer. 1846-ból. Ajánd. Demkó Imréné úrnő.

4986. NYAKKENDŐ, kék és fehér selyemfonalból hálómódjára kötött. Készítette egy 1848/49-iki szabadsághős a josefstadti börtönben. Ajánd. Ujházy Józsefné úrnő.

4987. ZACSKÓ, kék, fehér és vörös színű sodrott selyemből horgolt. A josefstadi börtönben készítette Leutsch Albert politikai fogoly a múlt század 50-es éveiben. Ajánd. Ujházy Józsefné úrnő.

4988. KERESZT, fenyőfa-pálczikákból összeróva. Készítette báró Luzsénszky Pál a szabadságért szenvedett fogságában, 1849 után. Ajánd. báró Melczer Georgina és Malvin urhölgyek.

4989. ÁGYÚNAK MINTÁJA, kétkerekű lafettával. 1848/49-ből. Ajánd. Lincz Vilmos.

4990. POHÁR, üvegből. Oldalán e floursavval marattott felírás: *Fogsági Emlékül B L M nak Sz A. Kassán 1850 Sept. 13: kén.* (Fogsági emlékül báró Luzsénszky Minnának Szirmay Antal stb.) Meskó Sándor hagyatéka.

4991. VERBUNGOS SARKANTYÚ, egy pár, vasból, két nagyobb s ezek között egy kisebb taréjjal. 1848-ból. Katonatorzárnál használták. Ajánd. Krusinszky Gyula.

4992. KARPERECZ, hársfából faragva. Béklyót ábrázol. Piros plüssel borított felületén fabetükkel EMLÉK 1851 fölírat. Egy politikai fogoly munkája.

4993., 4994. KARPERECZ, hársfából faragott; béklyót ábrázol, apró lakattal lezárva. Plüs borításán fabetükkel: A RAB EMLEKE fölírat. Egy politikai fogoly munkája a múlt század 50-es éveiből.

4996. VITÉZSÉGI ÉRDEMJEL, ezüst, piros selyemszalagon. Koszorút ábrázol. 1848/49-ből. Revisnyei Reviczky István parancsörtszt főhadnagye volt. Ajánd. özv. Reviczky Istvánné úrnő.

4997. FARAGVÁNY, fa. Lapja egyik oldalán dom-bormüben gyümölcsökkel telt kosár, a másikon MUNKATS 1850 fölírat kifaragva. Hauszer munkácsi politikai fogoly műve.

4998. KÁPOLNA, mahagoni deszkából lombfűrészszel s faragással készült. A kassai Szent Mihály-kápolna

primitív másolata. Készítette báró Luzsénszky Pál fog-
ságában (1849–1854). Ajánd. Seiler Lőrincz.

4999. FARAGVÁNY, hársfából, nyolczszögű lépcsőze-
tes talappal. Lapja egyik oldalán Kossuth L. dombor-
műü arczépe, a másikon MUNKÁCSI EMLÉK 1850
felirat. Egy politikai fogoly munkája.

5000. KARKÖTŐ, ébenfából faragott, 13 csuklón járó
izületből. Egyik végén paizsidom, ebben béklyó és láncz.
Egy politikai fogoly műve a múlt század 50-es éveiből.

5001. KARPERECZ, kovácsolt vasból, rablánczot
szimbolizáló 19 kisebb-nagyobb szemből, kis lakattal. Az
1848/49 utáni elnyomítás idejéből, a mikor az ilyen kar-
köttöket úri hölgyek viselték. Ajánd. özv. Jankovich Ottóné.

5002. FAFARAGVÁNY, keretben, üveg alatt. A mun-
kácsi várat ábrázolja domborműben. Alatta papirszalagon
e nyomtatott vers:

Emlékül ál e Vár

Hon és szabadságért

Hol annyi hű Kébel

Epedve sorvad el.

Hátlapja tükör. Egy politikai fogoly műve a múlt szá-
zad 50-es éveiből.

5003. SALÁTAKANÁL ÉS VILLA, bükkfából faragott.
Mindkettőnek végén egy-egy áttört B betű, ezekben egy-
egy kis lakat s egy 11 szemből álló faláncz, a közép-
són falakattal. Politikai fogságában faragta báró Luzsénszky
Pál a múlt század 50-es éveiben. Ajánd. báró Melczér
Georgina és Malvin úrhölgyek.

5004. PAPIRVÁGÓ KÉS, hársfából. Nyelének zöld
plüss borítékán domború fabetűkkel AR AD és 1850.
Valószínűleg Gedeon Miklós 1848/49-iki őrnagy rab-
munkája. Ajánd. Meskó Sándor.

5005. GYÜRÜ, vörös, fehér s zöld színű rostból fonva.
Keskeny karikáján befonva: EZ A SZIV — HOLTIG
HIV 28 AVG. Rabmunka az 1848/49 utáni időkből.
Ajánd. Ujházy Józsefné urnő.

5006. MELLTŰ, fából faragott, aranyozott rézkeretbe foglalva. Mellső lapján farkát szájába fogó kígyó és EMLÉK, a hátlapon a magyar czímer s MUNKÁCS 1850 kifaragva. Egy politikai fogoly műve. Ajánd. Ujházy Józsefné úrnő.

5007. MELLTŰ, fából faragott; teste áttört ornamentum, közepén plüsslapocskán a remény szimbolumával. Hátlapján AR AD. Aradi fogságában készítette Gedeon Miklós őrnagy. Ajánd. Gedeon Jenő.

5008. PECSÉTTYOMÓ GYŰRŰ, 4 darab, öntött vasból. Az 1848/49 utáni elnyomatás idejéből. Ajánd. Lincz Vilmos.

5009. KARPERECZ, hársfából faragott. Béklyót ábrázol. Barna plüssel bevont karikáján (A) RAB EMLÉ(K)E fölirat. Politikai fogságában faragta báró Luzsénszky Pál. Ajánd. báró Melczer Georgina és Malvin úrhölgyek.

5010. KARPERECZ, fából faragott; teste 10 ízből áll, ezeken EMLÉK 1851 fölirat és a magyar czimerpaizs kifaragva. Készítette aradi fogságában Gedeon Miklós őrnagy. Ajánd. Gedeon Jenő.

5011. KARPERECZ, puszpángfából faragott; teste 9 izületből áll. A zárótagon lánczos bilincsesel megvasalt kéz van kifaragva. Egy politikai fogoly munkája a múlt század 50-es éveiből.

5012. KARPERECZ, puszpángfából faragott. Egy politikai fogoly munkája a múlt század 50-es éveiből.

5013. KÉP; papírlapon sokszínű üveggyöngyökből kivarrt sast ábrázol, zöld lombokkal s e fölirattal: EMLÉK A KASSAI P(OLITIKAI) F(OGSÁGBÓL). 1852. Egy, a kassai „Fekete sas“ épületében rabságot szenvedő politikai fogoly munkája. Ajánd. özv. Zemányi Rezsőné úrnő.

5014. TÁVCSŐ, tokkal, sárgarézből. Készítette G. Richardson Londonban. Börtokján pontozott betűkkel:

Becses emlék a n. sarlói csatából. Irányi. Irányi István 1848/49-iki honvéd hadbíróé volt. Ajánd. özv. Jászay Istvánné úrnő.

5015. VERBUNGOS SARKANTYU, egy pár, vasból. 1848-ból. Ajánd. Petrányi Géza.

5016. VIRÁG ÉS LEVÉL, kiszáritva, keretben üveg alatt. A leveleket gróf Batthyányi Kázmér miniszterelnök, a virágokat Dembinszki 1848/49-iki magyar tábornok sirjáról hozta Párisból Pózner Mária. Ajánd. Pózner Gábor.

5017. FARAGVÁNY, fűzfából, apró darabkákból össze-rótt imazsámolyszerű építményt ábrázol kis kereszttel. Egy 1848/49-iki szabadsághősnek a munkácsi börtönben készített rabmunkája. Ajánd. Ujházy Józsefné úrnő.

63. SZÁMU SZEKRÉNY.

Fegyverek, zászlószalagok, csákók s egyéb ereklye-tárgyak az 1848/49-iki magyar szabadságharczból. Alul egy olasz brigantine a 16. századból stb.

5018. ZÁSzlÓSZALAG, fehér selyem, ezüstcsipkével beszegve. Egyik szalagján vörös és zöld zseniliával s apró ezüstgyöngyökkel kihimezve: *CSAJÁKBAN EDZETT DJJSŐ ZÁSzlÓALJ! A' NÉP*, a másikon: *SZABADSÁG KIVJUVÁSA LÉGYEN ÉLJESJÖD*. A pozsonyi 4-ik zászlóaljé volt. Ajánd. Glósz Aurél.

5019. NEMZETŐRI CSÁKÓ, fekete viaszkos vászonnal borított. Ajánd. dr. Csorba Gyula.

5020. NEMZETŐRI CSÁKÓ, fekete posztó. Mellső részén a koronás magyar ezímer pléhből. A csákó pléhszalagján GÖMÖR . M . 1 felirat.

5021. NEMZETŐRI CSÁKÓ, vörös posztóból. Elül pléhből a koronás magyar ezímer, oldalán nemzetiszínű sujtás. Forgórózsája mögött fekete strucz-toll-forgó.

5022. TISZTI CSÁKÓ, fekete posztóból s feketére fényezett bőrből. Peremén széles aransujtás. Ajánd. Szirényi Endréné úrnő.

5023. NEMZETŐRI CSÁKÓ, vörös posztóból. Mellső részén a koronás magyar czimer, pléhszalagján GÖMÖR I. felirat. Oldalán nemzetiszinü sujtás.

5024. NEMZETŐRI CSÁKÓ, fekete posztóból. Ellenzője fölött a koronás magyar czimerpaizs. Forgács József 1848/49-iki magyar nemzetőre volt.

5025. NEMZETŐRI CSÁKÓ, fekete posztóból. Pléhszalagján kiverve: ABAUJ. V. Rózsája nemzetiszinü. Ajánd. a Klimkovics-testvérek.

5026. NEMZETŐRI CSÁKÓ, vörös posztóból, fekete tollforgóval, oldalán nemzetiszinü sujtással. Pléhszalagján kiverve: ABAUJ. V.

5027. VADÁSZTISZTI CSÁKÓ, zöld posztóból, fényezett fekete bőrből, gazdag aransujtásokkal. Kerek kokárdája közepén pléhből vadászskürt. Gróf Vay Károly 1848/48-iki első vadász-zászlóalj őrnagyé volt. Ajánd. gróf Vay Tihamér.

5028. NEMZETŐRI CSÁKÓ, vörös posztóból. Pléhlemezén kiverve: ABAUJ. VÁR.

5029. TISZTI ÖV, nemzetiszinü selyemszalagból, 2 rojtos bojtjal. Ezeken a koronás magyar czimer és **V. F.** betűk beszöve. Farkas László 1848/49-iki 16. honvédtászlóaljbeli századosé volt. Ajánd. Farkas István.

5031. HONVÉDTISZTI ÖV, fehér alapu selyemszalagon beszótt zöld s vörös selyemesikokkal s 2 fehér rojtos bojtjal. A bojtok feje hálózatosan áttört s a háló alatt ezüstlemezzel borított.

5032. HONVÉDTISZTI ÖV, nemzetiszinü szalagból, 2 rojtos bojtjal. Fülhegyi Henrik 1848/49-iki őrnagyé, a 72. honvédtászlóalj parancsnokáé, volt. Ajánd. özv. Fülhegyi Emilné.

5033. HONVÉDTISZTI KARD, hüvelylyel, gyengén görbülő, végén kétélű pengével. A penge tövén egyfelül beütött halálfej, másfelül korona alatt K fegyverkovácsbélyeg. Hammersberg László 1848/49-iki nemzetőr-főhadnagyé volt. Ajánd. Hammersberg Lászlóné úrnő.

5034. HONVÉDTISZTI KARD, hüvelylyel, ívben görbülő, végén kétélű pengével. Keresztvasán, kézvédőjén, markolatlemezen és hüvelyén metszett virágok, levél-díszek s hadi trófeumok.

5035. PISZTOLYFOKOS. Barnára fényezett fanyelében előrekapó kovás szerkezetű pisztoly. Karsu fokosa lapján bevéselt diszitmények között róka, szarvas és 2 vadászkutya. A 18. századból. Ajánd. Szányi Gyula.

5036. PISZTOLYFOKOS, fényezett fanyelében pisztolycső, melynek gyutacsos csapószerkezete van. Végén vashüvelyben töltővessző. A 19. század közepéről.

5037. DÍSZATILLA, megygyszínű selyembársony, sötétebb vörös gombkapcsoló sujtással, hét vörös üvegből készült gombbal. Szemere Bertalan 1848/49-iki belügy-miniszteré s miniszterelnöké volt.

5038. ZÁSZLÓSZALAG, vörös, fehér és zöld színű, arany rojttal beszegett szalagokból. Lapján aranyfonállal kihimezve, a fehér szalagon: *Szabó Mária 1848.* A zöldön: *42. zászlóalj.* A vörösön kerek fémpttykéekkel: *„Szent az ügyünk, nem rettegünk.“* A 42. honvédszászlóaljé volt. Ajánd. Gedeon Lajos.

5039. KARD, gyengén görbülő pengével, mindkét lapján beedzett ornamentumok között feliratok: *Erinnerung. 13. 14. 15. März. 1848.* Az 1848. évi bécsi márcziusi forradalomban szerepelt.

5040. KARD, hüvelylyel, egyéltű, görbe pengével, mindkét oldalán hosszú, lapos véresatornával. Gerezdes markolata bőrrel borított. Keresztvasa, markolatlemeze

és kézvédópántja sárgaréz. 1848-ból. Egy 14 esztendős honvéd-tüzéré volt. Ajánd. Lincz Vilmos.

5041. DÍSZKARD, hüvelylyel. Aczél markolata s fekete bőrrel borított hüvelyének lemeze apró, szegletesfejű aczél-szegekkel kivert. A kardkötő fekete szőrből kötött. Gróf Leiningen Károly 1848/49-iki honvédtábornok, aradi vértanúé volt. Ajánd. Péchy Elemér.

5042. TÁVIRO-SODRONY, vörösrézből, kaucsukkal elszigetelve. Ama kémtáviró-sodronynak egy darabja a budapesti váczu-utról, melyet az 50-es évek elején az 1848/49-iki szabadságharcban résztvevők fölött ítélő haditörvényszék használt.

5043. SARKANTYÚ, egy pár, vasból. Gróf Leiningen Károly 1848/49-iki honvédtábornok, aradi vértanúé volt. Ajánd. Péchy Elemér.

5044. LOVASSÁGI PISZTOLY, egy pár, kerek aczél-csővel, gyutacsos kakással. A ravaszvédőn, a tülzlakat lapján s a kakason bevéssett levelek. Kiss Ernő 1848/49-iki honvédtábornok tulajdona volt s azokat halála előtt Pürstinger Károly cs. kir. törzsorvosnak ajándékozta. Ajánd. özv. Pürstinger Károlyné, szül. nagydomassai Bogscha úrnő.

5045. PÁNCZÉLING, olasz *briggantine* módjára sárgaréz és ezüstözött sárgaréz-lemezekből készített. A lemezeken vésett levéldiszek. (Fele hiányzik.) A 16. századból.

5046—5052. ÁGYÚGOLYÓK, vasból tömören és üregeesen öntve, 7 darab. 1848/49-ből.

Az **5046.** számú a branyiszközi esatából. (1849. febr. 5.) Ajánd. dr. Kosztká József. Az **5048.** számú a piskii esatából (1849. febr. 9.) Ajánd. Darvas Imre. Az **5049.** számú gránát a kassai esatából (1848. decz. 11-én). Ajánd. dr. Kosztká József.

5053—5054. PISZTOLY, gyutacsos szerkezettel. A 19. század közepéről. Ajánd. Sztrache Antal.

5055. PÁRBAJPISZTOLY, egy pár, gyutacsos szerkezettel. Csöve lapján bevésve: LAZARO LAZARINO. A

cső *Lasaro Lazarino* bresciai fegyverkovács (a 17. sz. második felétől a 18. sz. elejéig) műve; többi része a 19. század közepéről.

5056. CZÉLLÖVŐ PISZTOLY, 2 darab, gyutacsos szerkezettel. Tűzkamrája mellső fala, kakasa, ravaszvédője és tusa kupakja vésett díszítésekkel. A 19. század közepéről. Ajánd. Weinstein Ármin.

5057. LOVASSÁGI PISZTOLY, egy pár, gyutacsos szerkezettel. 1848-ból. Ajánd. Fritsche Mór.

5059. PISZTOLY, egy pár, gyutacsos szerkezettel. A 19. század közepéről. Bossits Sándor huszárkapitányé volt. Ajánd. Bossits János.

5060. és **5061.** LŐFEGYVERNEK előrecsapó kovás sárkány-szerkezete, 2 darab, fényesre simított aczélból. Egyiknek lapjába bevésve: *Castiglioni e Grasset* fegyverkovácsok nevei, a másiknak: *Brescia*. A 19. század elejéről. Készült Bresciában.

5064. PUSKACSŐNEK TŰZKAMRÁJA. Hengeralaku középső tagján bevésve: *ALEXV LAJOS PUSKAMŰVÉSZ KASSÁN 1866. oct. 28-én.*

64. SZÁMU SZEKRÉNY.

Az 1848/49-iki magyar szabadságharczra s az azt követő időkre vonatkozó és egyéb ereklyék.

5067. TISZTI ÖV, vörös szőrzsínór, aranyozott ezüstfonálból és zöld selyemszálból kötött díszekkel, ezüstdrótból csavart két bojtjal. Gedeon Miklós 1848/49-iki nemzetőri őrnagyé volt. Ajánd. Gedeon Jenő.

5068. GYUTACSTARTÓ-LÉCZ, kovácsolt vasból; vályujában 17 darab vörösréz gyutacs. 1866-ból való. Ajánd. Petrányi Géza.

5069. KOKÁRDA, nemzetiszínü selyemszalagból. Szekeress Vincze 1848/49-iki rozsnjóí nemzetőre volt. Ajánd. Szekeress F. Ödön.

5070. KARDBOJT, nemzetiszinü szórszövet, bojtjal. Schmidt Kálmán kassai praemontrei tanár, 1848/49-iki honvédé volt. Ajánd. Schmidt Kálmán.

5071. FÜLES KANCSÓ, kőedény, sokszinü zománcz-festéssel. Testén virágokkal övezett kartusban e feliratok :

*Ignatz Reinauer,
Aus diesem Krug soll Lebenslang
Der Wein mir nie ausgehn
Und soll auch niemals Krank
Und gut am Füßen stehn
So mein lieber Krug schwör
Ich greife nur nach dir.*

Használta Gedeon János Partl metzenzéfi puska- és szu-ronygyáros, a mikor őt 1849-ben az oroszok a város-házán fogva tartották s vallatták, hová rejtette el a fegy-vereket. Ajánd. Pöhm Simon és társa.

5072. ZÁSZLÓNAK FOSZLÁNYA, selyemszövet, fes-téssel. Egy 1849. aug. 13-án Világosnál széttépett hon-védzászlónak darabja. Ajánd. Unger, férj. Gedeon Vilma úrnő.

5073—5074. ZÁSZLÓNAK FOSZLÁNYA, selyemszö-vet, festéssel. A 42. honvédzászlóaljnak Világosnál 1849. aug. 13-án széttépett zászlajából való. Ajánd. Timkó Miklós és Komáromy Ferencz.

5075. KERESZT, FESZÜLETTEL. A kereszt vörös-barnára festett fenyőfa, a feszület vaslemez. Az a kereszt, a melylyel Erdősi tábori lelkész 1849. febr. 5-én a bra-nyiszközi hegyen a honvédeket diadalmas rohamra vezette. Ajánd. Hedry Bódog.

5076. KERESZT, feketére festett bükkfából. Talpa csavarra jár s belsejében nemzetiszinüre festett léczek között az aradi bitófából egy oszlopkát tüntet elő, kör-nyezetén kevés porral, mely a vesztőhely földjéből való. Készítette Gedeon Miklós 1848/49-iki honvédőrnagy aradi börtönében. Ajánd. Gedeon Jenő.

5077. DOBOZ, kartonpapírból készítve. Az olműtzi vár 41. számú kazamatájának belsejét s a várfal egy részét ábrázolja, az eredeti berendezéssel.

Ez áll két fa- s egy vaságyból, asztalból, két falóczából, egy vas-kályhából s egy vászonnal letakart fogasból. A butorzatot kiegészíti továbbá 3 bőrönd, egy faláda, 2 pléhedény, egy pléhtál s egy ivóedény. A falon zsinigre erősített polcz függ, mellette czifra pakktáska. Az ágyakban egy-egy szalmazsák s egy-egy durva vánkös. Az egyik ágy mellett hengeralaku faedény áll. A mellső fal belső síkja (most helyéből ki van emelve) középütt rostélyos ablakot tüntet fel; ettől jobbra tükör, balra bőrtáska függ. A doboz felső részében fiókok és több részre felosztott skatulyák vannak elhelyezve.

Készítette *Fiedler Gyula*, 1848/49-iki honvédszázados, a ki Szerdahelyi Ede, Neumann és Barsy nevű társaival 1850- és 1851-ben 2 évet töltött Olműtzbén politikai fogolyképen. A doboz Fiedler József budapesti kereskedő Dorottya-utczai üzletében annak idejében ki volt állítva s abban hazafiás adományok útján az Olműtzbén rab-ságban sinylődő politikai foglyok fölsegélyezésére jelentékeny összeget gyűjtöttek össze. Ajánd. Fiedler Szilárd.

5078. BUZOGÁNY, hatalmi jelvény, alpakkából öntött. Nyéllemezén két oldalt bevésve: PEST és 1848. Ez alatt egyfelől a koronás országczímer, másfelől Pest város címere. Ajánd. Kertész Tivadar.

5079. CZIMERPAJZS, vert pakfonglemez. Magyarországnak címereát ábrázolja, tetején koszorúval, melyen kard van keresztül fektetve. Gedeon Miklós 1848/49-iki nemzetőri őrnagy csákójáról való. Ajánd. Gedeon Jenő.

5080. CSÁKÓDÍSZ, préselt sárgaréz-lemez. A koronázott magyar címerpajzsot ábrázolja. A magyar szabadságharczból.

5081. LÁBBILINCS, vas, bőrrel bélelve s ez alatt kikapárnázva. Lapjába bevésve: *ítéltetett Aradon 4/3 850 halálra, enyhítettett 16 évi várfogságra vasban.* Gedeon Miklós 1848/49-iki őrnagy viselte aradi fogságában.

(Hozzája tartozik az 5100. számú kézbilincs). Ajánd. Gedeon Jenő.

5082. CSAKÓPÁNT, ezüstlemez. Lapján kiverve : GÖMÖR . M . I . Gedeon Miklós 1848/49-iki nemzetőr-őrnagy csákójáról való. Ajánd. Gedeon Jenő.

5083. VIZFESTMÉNY, papírlapon. Virágcsokrot ábrázol. Jobb alsó szegletében e felirat : *Kneziſch Lieut. Diviny*. Kneziſch Károly aradi vértanu festménye hadnagykorából egy kassai hölgy számára.

5084. HIMZETT KORONA, durva vászonlapon aranyozott ezüstfonállal, zöld és vörös lapokkal, vörös bársonnyal, csiszolt üveggel és ezüstgyöngyökkel diszítve. A magyar szent koronát ábrázolja. 1848/49-ből. Görgey Arthur tábornok lótakaróját diszítette. Ajánd. Schreiber S. A.

5085. KARPERECZ. Áll 4 drb 1848-iki ezüst magyar tizkrajczárosból, 2 drb. 1849-iki ezüst magyar hatkrajczárosból s egy 1848. évi ezüst magyar huszasból. Ez utóbbiba bevésve : *Arad 1850*. Ajánd. Gedeon Jenő.

5086. KARPERECZ. Áll 6 drb 1849-iki ezüst hatkrajczárosból s egy 1848. évi magyar aranyból, ezüstkeretekbe foglalva. 1849-ből. Kossuth Lajos felesége volt. Ajánd. Schubert Ferenczné úrnő.

5087. KARPERECZ. Áll 6 drb ezüstözött 1848. évi vörösréz egykrajczárosból, két sorban 3—3 szemből álló ezüstitlánczczal összekapcsolva. 1849-ből.

5088. FORGÓTARTÓ, pakfong. Trébelt művű halálfejet ábrázol, két keresztbe helyezett lábszárcsonttal. 1848/49-ből. A *halálfejes légiő* jelvénye volt.

5089. VÁLLDÍSZ, 2 drb., sárgaréz-lemezből. Hat fokozatosan kisebbedő holdsarló-alaku lemezből áll. Orosz katonai válldisz, a magyar szabadságharczából.

5090. KOSSUTH LAJOS MELLKÉPE, rézmetszet, négyszögü gyöngyházkeretben. Ajánd. Krachun Sándor.

5091. PÉNZ, 3 drb., egy 1849-iki magyar réz háromkrajczáros, melynek szétfürészelt két fele csavarra jár; a belsejében lévő mélyedésbe illik egy 1848-iki magyar ezüst huszas, ennek belsejébe pedig egy 1848-iki magyar arany. Ajánd. Ujházy Józsefné úrnő.

5092. KOSSUTH LAJOS ARCZKÉPE, fénykép, Kossuth névalírásával s *Pózner Gábornak emlékül.* Ajánd. Pózner Gábor.

5093. KOSSUTH LAJOS LEVELE, névjegyére írva. Kelt Baraconneban, 1874. okt. 28-án.

5094. SZEMERE MIKLÓS LEVELE, feketeszegélyű levélborítékon. 1874-ből való, a mikor Szemere a sorokban említett hölgynek az 5086. sz. a. kiállított karpereczet hozta Kossuthtól emlékbe. Ajánd. Schubert Ferenczné úrnő.

5095. SZILÁNK, fenyőfa. Gróf Batthyányi Lajos magyar miniszterelnök és vértanu pesti (ujépületi) börtönnek ajtajából való. Ajánd. Piller Miklós.

5096. SZIVAR SZIVÓ SZOPÓKA, borostyánból, végén ezüstlemezzel. Irányi István 1848/49-iki honvédhadbíróé volt, melyet Budavár ostrománál szájából kilöttek. Ajánd. özv. Irányi Istvánné úrnő.

5097. CSÁKÓ ÉS SAPKADÍSZ, 2 drb., vert pakfonglemez. Magyarország koronás czimerpajzsát ábrázolja, a sapkadisz alján: 1848. Ajánd. özv. Zemányi Rezsőné.

5098. CZIMERPAJZS, abauji nemzetőri csákóról, a magy. szabadságharczból.

5099. ZÁSzlÓSZEG, ezüstből. Lapjába bevésve: *Gedeon László őrnagy 42. s. par.* (42. zászlóalj-parancsnok). 1848/49-ből.

5100. KÉZBILINCS, vasból, plüssel bélelve. Külsőjén bevésve: *Gedeon Miklós Gömöri N. Ö. őrnagy.* (Hozzá tartozik az 5081. szám alatt kiállított lábibilincs, melyen

a felirat folytatása van). Gedeon Miklós 1848/49-iki őrnagy viselte aradi fogságában. Ajánd. Gedeon Jenő.

5101. CSÁKÓPÁNT, pakfong. Testén domborúan kiverve: ABAUJ . VÁR . 1848/49-ből. Abaujmegyei nemzetőri csákón volt.

5102. CSÁKÓDÍSZ, sárgaréz-lemezből, alján a koronás magyar czimerpaizs, közepén nemzeti színűre festett kokárda. A magyar szabadságharcból. Egy abaujmegyei nemzetőr csákójáról való.

5104. I. NAPOLEON francia császár lótakarójának egy darabja, bőr, aranyozott s kék festékekkel díszített domborművű mustrákkal. A 19. század elejéről. Ajánd. Koppi József.

5105. CSÁKÓRÓZSA, ezüstfonál-, zöld bársony- és rózsaszínű selyemfonálból, apró ezüstpitykével díszítve. Gedeon Miklós 1848/49-iki nemzetőr-őrnagyé volt. Ajánd. Gedeon Jenő.

5106. EMLÉKALBUM, vörös, virágos bársonyba kötve. Benne több oldalon politikai foglyoktól írott emléksorok, akik 1849. decz. első napjain fogságba való elszállításuk előtt Pozsonyban írták az emléksorokat az albumba. Az 1-ső oldalon *dr. Római (Rómer) Ferencz Flóris*, a későbbi híres archaeológus, sorai:

» Sokkal inkább be van téve szívembe hazám és barátim emléke, mintsem hogy azt a nyolcz évi bebörtönzés legkezelebbé is tompíthatná. Csontjaim talán idegen földben nyugvandanak, szívem örökké nálatok marad .

A 13. oldalon a kassai *Piedler Gyuláé*:

» Boldog az, ki a kötelesség teljesítése ontudatában sorsát örömet turistá. Ajánd. Krachun Sándor.

5107. GEDEON MIKLÓS 1848/49-iki nemzetőr-őrnagy mellképe, sokszínű vízfestékekkel festve. Ajánd. Gedeon Jenő.

5108. PÉNZTÁRCZA, fehér bőrből, egyik lapján a magyar szent korona, a kard s a jogar, a másikon Magyarország nyomtatott színes czimerpaizsa. A magyar szabadságharc idejéből.

5109. LÁNG NÁNDOR 1848/49-iki magyar honvéd-százados arczképe. Fénykép, üveglemezen. Ajánd. Pataky Alajos.

5110. ITCZÉS MÉRTEK, hársfából. 1848-ból. Ajánd. Pöhm Simon és társa.

5111. SZÁRITOTT FŰSZÁLAK, nemzetiszínü szalagból kötött csokorral, üveg alatt, keretben.

A fűszálakat 1869. nov. 1-én Pózner Gábor szedte a pesti kerepesi-úti temetőben az 1848/49-iki függetlenségi harcz idejében hóhérek által elhunyt hősök sírjairól s pedig: Csányi, Woroniecki herczeg, Jubal, Sárközy, Szacs vay, Abancourt, Kolossyéról, továbbá az 1849-iki nagy elvekért felakasztott Noszlopyéról, ki 1852-ben lett a szabadság vértanúja és végre az 1869. évben politikai meggyőződésének sajtó útján való rendíthetetlen közléseért fogságra vetett s ott elhalt Böszörményi Lászlóéról s ez utóbbit betegsében hűn ápoló s ennek elhunytát csak 3 nappal túlélő testvérének, Böszörményi Évának sírjáról. Ajánd. Pózner Gábor.

5112. FÉNYKÉP. Az első független magyar miniszterium tagjait ábrázolja. Ajánd. özv. Zemányi Rezsőné úrnő.

5113. ALAK, porcellánból. Egy 1848. évi magyar honvéd altisztet ábrázol, teljes felszereléssel. Ajánd. Schalkház Lipót.

5114. VÖRÖS POSZTÓSZALAG. A Klapka tábornoktól adott kintüntetés ama önkéntes osztály tisztjeinek, kik a *hidas-németi* hidat hőiesen megvédelmezték. Ajánd. dr. Szentléleky Gyula.

5115. LÁZÁR VILMOS ARADI VÉRTANU KARKÖTŐJE, melyet még mint a pozsonyi nemzeti őrség közvitéze, polgári ruhája fölött viselt. Ajánd. özv. Székely Imréné úrnő.

5116. FARAGVÁNY, hársfa. Vizszintes tengelyen mozgatható, küllőikkel összefonódott hármass keret ábrázol, a tengely végeiről kiinduló hosszabb lánczezal, mely egy darab fából van faragva. A láncz egyik végén baldachin alatt Szűz-Mária, karján a kisded Jézussal, kezében

Magyarország koronás czimerpaizsával, a láncz közepén kiterjesztett szárnyu, plasztikusan faragott, galamb. Hátán kék papiroson ezüsbetűkkel nyomtatva: *Késződött 1853. márczius 25-én tíz órakor reggel. Végződött 1854. februárius 28-án tíz órakor reggel.* A két szárnyon egy-egy kerek papirlapon: *Kossuth Lajos, Napoleon Lajos.* Egy politikai fogoly munkája.

65. SZÁMU SZEKRÉNY.

Perzsa, arabs, török s délszláv fegyverek és egyéb hadi készletek.

5117. PÁNCZÉLRUHA, vasdrót szemekből. Áll két-ujju ingből s kétszáru nadrágból, egy tagban összeszöve. Keleti munka, Jeruzsálemből származik. Ajánd. dr. Schwartz Ignác Leó.

5118. PÁNCZÉLING, forrasztott és szegecselt köridomu aczél drótszemekből. Perzsa, ajánd. Standeiszky Antal, aki azt Perzsiából hozta magával.

5119—5120. DÁRDA, 2 darab, aczél, aránynyal tausálva. Köpüje végén aranyozott gomb, melyből kétágu, lángolt élű s étetett díszekkel borított pengéje nő ki. Perzsa. Ajánd. dr. Schwartz Ignác Leó.

5121. SISAK, aczéllemezből, aránynyal tausálva, étetett díszekkel. Perzsa. Ajánd. Schwartz Ignác Leó.

5122—5124. KARVÉDŐ, 3 darab, aczéllemezből, aránynyal tausálva. Perzsa. Ajánd. dr. Schwartz Ignác Leó.

5125. PAIZS, vashól, aránynyal tausálva. Kerek teste közepe felé domborodó s két sorban 3—3 félgömbben kiemelkedő púpokkal s kiemelkedő holdsarlóval díszített. Közepén aránynyal beszegett kartusban keleti vitéz lóháton, háta mögött az ördöggel. A paizs egyéb részen lombok között lovas vadászok, peremén keleti felirat. Perzsa. Ajánd. dr. Schwartz Ignác Leó.

5126—5128. KÉZVÉDŐ, 3 drb, vörös szövetre erősített apró aczél drótszemekből. Perzsa.

5131. HANDZSÁR, hüvelylyel. Hullámosan görbülő, egyélü pengéje oldalán ezüsttel berakott vonalornamentumok s hosszabb arabs felirat. Keleti. Ajánd. Bilinski Soter.

5132. HANDZSÁR, hüvelylyel, pengéje mindkét oldalán ezüsttel arabs felirat, 9 négyszögü mező arabs betűkkel s virágos, leveles ornamentum berakva. Keleti. Ajánd. Brunner Ferencz.

5133. HANDZSÁR, hüvelylyel, csonttal borított markolattal, a markolatpántokon korállal és üveggel diszítve. Bosnyák. Ajánd. Dubez Imre.

5134. KARD, hüvelylyel. Az ívben görbülő, vége felé hegyesedő damaszkepenge egyik oldalán sárgarézbe berakott keretekben török betűk. Egyenes keresztvasa és markolatkupakja czizelált domborművekkel diszített aranyozott ezüst. Török, a 17. századból.

5140. KARD, erősen görbülő, végén kétélü pengével, hármás, hosszú vércsatornával. Egyenes keresztvasa két végén egy-egy apró gömb, markolata tülökkel borított. Török, a 17. századból.

5145—5146. KÉS, hüvelylyel, 2 darab, egyélü, egyenes aczélpengével, ezen bevéssett növénydiszítésekkel. Handzsárszerű markolata elefántcsonttal borított. Fahüvelye zöld bőrrrel bevont. Arabs. Ajánd. dr. Schwartz Ignác Leó.

5151. HANDZSÁR, hüvelylyel. Hullámosan görbülő, egyélü pengéje mindkét lapján a fok alatt egy-egy keskeny vércsatorna. Markolatborítéka tülök, a kiemelkedő púpokkal diszített középpánt pedig rossz ezüst; ötben vörös pecsétviasz. Szerb. Az 1848/49-iki magyar függetlenségi harcban szerepelt. Ajánd. Stefanovits Béla.

5152. KÉS, egyélű aczélpengével; nyelvűrűje ezüsttel kirakott, kalcedonnyelében és gombjában tausált aranycsillagok és leveles ágak. Indus munka. Ajánd. Schufflay Román.

5153. PUSKACSŐ, damaszks-aczél, végén kissé szélesedő hengeridomu, berakott ezüst arabeszkekkel. Keleti, a 18. századból. Találták Péch-Ujfaluban. Ajánd. Péchy Elemér.

5154 – 5159. PISZTOLY, 6 darab, előrecepó kovás szerkezettel. Bosnyák és török munkák, a 18. századból.

Az **5155.** számú, drót damaszkesővű bosnyák példányt ajándékozta Marchan József. — Az **5159.** számú török pisztolyt ajánd. Bubies Zsigmond.

5160. PUSKA, előrecepó kovás szerkezettel. Ezüstdróttal berakott csöve töleséralakban szélesedik. Tűzkamrája falán bevésve: TOWER. A 18. századból. Angol készítmény. Ajánd. dr. Moskovits Leó, aki Jáva szigetről hozta magával.

5161. ARNAUTA-PUSKA, előrecepó kovás szerkezettel, hengeridomu, sima damaszkesővel. A körteidomu cső vége ezüsttel berakott, tövén ugyanilyen arabeszkekkel. Körökkel s szívidomokkal áttört sárgaréz ágyát két, vésett palmettákkal gazdagon diszitett sárgaréz-pánt csatolja a csőhöz. Karsú ívben hajló tusa gazdagon ezizelált s áttört ornamentumokkal ékesített. A 18. századból. A legutolsó dalmáciai háborúból származik. Ajánd. Szoukup és Kunszt Gy.

5162. ARNAUTA-PUSKA, előrecepó kovás szerkezettel. A cső tövén bevert fegyverkovács-bélyeg. Csaknem csöve végéig érő faágyát berakott csillagidomu sárgaréz lapocska disziti s 6 sárgarézpánt csatolja a csőhöz. Tusát sárgaréz körök és pántok ékesítik. A 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5163. PUSKA, előrecepó kovás szerkezettel, nyolcszegletű vont csővel, mely ezüst arabeszkekkel berakott.

Hosszu ágyát 5 pakfong-pánt erősíti a csőhöz. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5164. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczszögű, vont csővel. Csaknem csőve végéig érő és sárgaréz csillagokkal kirakott ágyát 5 sárgaréz-pánt csatolja a csőhöz. Hatszögű tusát berakott sárgaréz-csillagok, gyöngyházlapok és csontlemezek diszítik. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5165. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczszögű vont csővel, ezen berakott ezüst arabeszkekkel. Sárgaréz-csillagokkal s gyöngyházzal kirakott ágyát 4 sárgaréz-pánt csatolja a csőhöz. Hatszögű tusa berakott gyöngyházzal, csonttal, sárgarézzel és ezüstszegekkel diszített. Bosnyák a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5166. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczoldalú vont damaszk csővel, ezen aranynyal tausált arabeszkekkel, felső lapján bevett török fegyverkovácsbéllyeggel. Hosszu ágyát egy ezüstpánt csatolja a csőhöz, karesú, tusa vége csont, melyet ezüstpánt köt a farészhez. Alján liliumvögű orrban kimetszett ezüstpánt. A 18. századból. Ajánd. Jászay Gáborné úrnő.

5167. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczszögletű vont csővel, tövén török fegyverkovácsbéllyeggel. Berakott sárgaréz-csillagokkal diszített hosszu ágyát 3 sárgaréz-pánt köti a csőhöz. Hatszögű tusa gyöngyházzal, csonttal és sárgaréz szegekkel diszített. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5168. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczoldalú vont csővel, ezen durván bevéselt vonaldiszítésekkel s törökbetűs fegyverkovácsbéllyeggel. Sárgaréz-csillagokkal kirakott hosszu ágyát 5 sárgaréz-pánt erősíti a csőhöz. Hatszögű ágyát sárgaréz-lemez, csont és göm-

bölyü fejü sárgaréz szegek diszitik. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5169. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczszegletü vont csővel, pakfonggal berakott lilomvirágalakú díszekkel s két bevert török fegyverkovács-bélyeggel. Hosszú ágját 2 sárgaréz-pánt köti a csőhöz. Hatszögü tusáján sárgaréz-pántok. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5170. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczszögü, rózsadamasztból készült, vont csővel. Sárgaréz körökkel s niellószérü fekete anyaggal kitöltött hosszu ágját 5 sárgarézpánt csatolja a csőhöz. Hatszögü tusája sárgarézzel és csonttal kirakott. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

5172. PUSKA, előrekapó kovás szerkezettel, nyolczoldalú vont damaszkesővel, ezen bevéssett vonalakkal s bevert pontokkal. Hosszú ágját 4 sárgaréz-pánt köti a csőhöz. Hatszögü agyán sárgaréz-pántok. Bosnyák, a 18. századból. Ajánd. Brunner Ferencz.

66. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek.

1. Görögország és a görög kolóniák.

Nagy Sándor 336—323. Kr. e.	I. Cleopatra.
Nápoly.	IX. Ptolomaeus és I. Alexander.
Lysimachos thrák király (323—281. Kr. e.) pénzének mintájára készült modern érem.	† 88 táján Kr. e. Ptolomaei pénzek Egyiptomból. Kr. e. 223—30.
Coreyra.	Syracusai dekadrachmának gyöngé utáinzata sárgarézből, Az eredeti <i>Euainetos</i> éremvéső munkája.
II. Fülöp macedóniai király (Kr. e. 359—336) tetradrachmának pannóniai barbár utáinzatai.	

2. Római birodalom.

Római as. Kr. e. 268 körül.	Gordianus Pius. 238—244.
Köztársasági denár: M. Fannius és Critonius. Kr. e. 89.	Philippus pater. 244—249. Otacilla, Philippus pater felesége.

XII. SZÁMU TEREM.

- Köztársasági denár: M. Herennius. Kr. e. 99.
- Köztársasági denár: Agrippa. Kr. e. 39— Kr. u. 27.
- Julius Caesar. Kr. e. 48—16.
- Octavianus Augustus. Kr. e. 43— Kr. u. 14.
- Germanicus. Kr. u. 19.
- I. Claudius. 41—54.
- Nero. 54—68.
- Galba. 68—69.
- Otto. 69.
- Vitellius. 69.
- Vespasianus. 69—79.
- Titus. 72—81.
- Domitianus. 72—96.
- Nerva. 96—98.
- Trajanus. 98—117.
- Hadrianus. 117—138.
- Sabina, Hadrianus felesége. † 136 körül.
- Antonius Pius. 138—161.
- I. Annia-Faustina, Antonius Pius felesége. † 141.
- Marcus Aurelius. 160—180.
- II. Annia Faustina, Marcus Aurelius felesége. † 175.
- Lucius Verus. 161—169.
- Annia Lucilla, Lucius Verus felesége. † 183.
- Commodus. 175—192.
- Crispina, Commodus feles. † 183.
- Septimius Severus Pertinax. 193—211.
- Septimius Geta. 191—211.
- Caracalla. 211—217.
- Julia Maesa, Heliogabalus nagyanyja, † 223.
- Julia Soemias. Heliogabalus anyja. † 232.
- Severus Alexander. 222—235.
- Trajanus Decius. 249—251.
- Trebonianus Gallus. 252—254.
- Mariniana. Licinius Valerianus (254—268) felesége.
- Valerianus junior. † 268.
- Gallienus. 254—268.
- Cornelia Salonina, Gallienus feles.
- II. Claudius (Gothicus). 269—270.
- Aurelianus. 270—275.
- Severina, Aurelianus felesége. 270—275.
- Quintillus. 270.
- Tacitus. 275—276.
- Probus. 277—282.
- Numerianus. 282—284.
- Diocletianus. 284—305.
- Maximianus Hercules. 286—305.
- Galerius Maximianus. 292—305.
- I. Constantius (Chlorus). 292—304.
- Galerius Valerius Maximinus (Daza). 305—313.
- Constantinus Maximus. (Nagy-Constantin.) 306—337.
- Licinius pater. 307—323.
- Licinius filius. 317—323.
- II. Constantinus. 317—337.
- Flavius Julius Crispus. 317—326.
- Flavius Julius Valerius Constantinus II. 323—361.
- II. Constantinus (Filius) 317—338.
- I. Constans. 333—350.
- Magnentius. 350.
- Constantius Gallus. 351—354.
- II. Julianus (apostata). 355—363.
- I. Valentinianus. 364—375.
- Valens. 364—378.
- Gratianus. 367—383.
- II. Valentinianus. 375—392.
- I. Theodosius. 379—395.
- III. Constantius. 421.
- III. Valentinianus. 425—455.

XII. SZÁMU TEREM.

Julia Mammea. Severus Alexander anyja. † 235. Flavia Julia Helena. Constantius Chlorus felesége, Nagy-Constantin anyja. † 238.	Urbs Roma. Constantinopolis.
---	---------------------------------

3. Római kolóniák.

Macedónia mint római provincia.	Alexandria: Traján. 98—117.
Kr. e. 158—146.	» Hadrianus. 117—138.
Judaea: II. Agrippa.	» Antonius Pius.
Judaea: Nero. 54—68.	138—161.
Bythinia: Severus Alexander.	» Kr. u. I—II. század.
222—235.	» Kr. u. II—III. »
Parthia.	» Aurelianus. 270—275.
Moesia inferior Istros.	» Diocletianus 284—305.
Alexandria: Tiberius. Kr. e. 10—	
Kr. u. 37.	

4. Byzanci érmek.

I. Justinus. 518—527.	II. Basilius és XI. Constantinos
I. Justinianus. 527—566.	Porfirogenitus. 976—1025.
II. Justinus és Sophia. 565—578.	Alexius I. Comnen. 1081—1118.
Mauritius Tiberius. 582—602.	Johan III. Ducas Vatatses.
I. Johannes Zimisces. 969—975.	1222—1255.
	Manuel I. Comnen. 1238—1263.

5. Perzsia a Szasszanidák alatt.

I. Sapor (Sapur). Kr. u.	II. Cosroe (Khosrev-Annuszirván)
240—271.	Kr. u. 590—628.

6. Keleti pénzek.

7. Éjszakai pénzek.

67. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek. (Folytatás.)

8. Magyarország. Árpád-házi királyok pénzei. 1000—1301.

I. (Szent) István. 1000—1038.	Kálmán — II. Géza idejéből.
Péter. 1038—1041. és 1044—1046.	1095—1161.
I. Endre. 1046—1061.	II. László. 1161—1162.
I. Béla. 1061—1063.	IV. István. 1162—1163.

XII. SZÁMU TEREM.

Salamon. 1063—1074.	II. Endre. 1205—1235.
I. (Szent) László. 1077—1095.	IV. Béla. 1235—1270.
Kálmán. 1095—1114.	V. István. 1270—1272.
II. István. 1114—1131.	IV. (Kún) László. 1272—1290.
II. (Vak) Béla. 1131—1141.	III. Endre. 1290—1301.
II. Géza. 1141—1161.	

9. Friesachi denárok.

10. Magyarország. A vegyes házbéli királyok pénzei. 1301—1526.

Venczel. 1301—1304.	Interregnum. 1444—1446.
Ottó. 1304—1308.	Hunyady János kormányzó.
1446—1452.
I. (Róbert) Károly. 1308—1342.	V. László. 1445—1457.
I. (Nagy) Lajos. 1342—1382.	I. (Hunyady) Mátyás. 1458—1490.
Mária. 1382—1385.	II. Ulászló. 1490—1516.
II. (Kis) Károly. 1385—1386.	II. Lajos. 1516—1526.
Zsigmond. 1387—1437.	Szapolyai János. 1526—1540.
Albert. 1437—1439.	
I. Ulászló. 1440—1444.	

11. Magyarország. A Habsburg-házból származó királyok pénzei. 1526—1780.

I. Ferdinánd. 1526—1564.	III. Ferdinánd. 1637—1657.
Miksa. 1464—1576.	I. Lipót. 1657—1705.
Rudolf. 1576—1608.	I. József. 1705—1711.
II. Mátyás. 1608—1619.	III. Károly. 1711—1740.
II. Ferdinánd. 1619—1637.	Mária-Terézia. 1740—1780.

12. Magyarország. A Habsburg-Lotharingiai házból származó királyok pénzei. 1780—máig.

II. József. 1780—1790.	V. Ferdinánd. 1835—1848.
I. Ferencz. 1792—1835.	I. Ferencz-József. 1848—máig.

68. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek. (Folytatás.)

13. Az 1848/49-ik évi magyar szabadságharc pénzei.

14. Erdélyi fejedelmek pénzei. 1541—1711.

Báthory Zsigmond. 1586—1598.
és 1601—1602.	II. Apaffy Mihály. 1690—1691.
II. Rákóczi Ferencz. 1704—1711.
Boeckay István. 1605—1606.	III. Károly. 1711—1740.
Báthory Gábor. 1608—1613.	Mária-Terézia. 1740—1780.
Bethlen Gábor. 1613—1629.	II. József. 1780—1790.
II. Rákóczi György. 1648—1658.	V. Ferdinánd. 1835—1848.

XII. SZÁMU TEREM.

15. Lombardia s velencei pénzek.

16. Ausztria és az örökös tartományok pénzei.

Tirol. Szilézia. Salzburg.

17. Csehországi pénzek.

II. Venczel. 1283—1305.	I. Ferdinánd.
Nagy-Lajos.	I. János.
Podiebrád György. 1458—1471.	II. Ulászló.
Miksa.	II. Lajos.

18. Anglia és gyarmatai.

Hibernia (Irország).	Essequebo.
Gibraltár.	Uj-Braunschweig.
Jersey.	Uj-Skóczia.
Ceylon.	Canada.

19. <i>Bajorország.</i>	20. <i>Bélgium.</i>	Luxemburg.
21. <i>Bulgária.</i>	22. <i>Dánia.</i>	23. <i>Franciaország.</i>
	Seeland.	

69. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek. (Folytatás.)

24. Görögország.

25. Németalföld.

Utrecht.

26. Lengyelországi pénzek.

Nagy-Lajos. 1370—1382.	Szobieszki III. János. 1674—1696.
II. Ulászló. 1384—1434.	Frigyes-Keresztely.
I. János-Albert. 1492—1501.	III. Frigyes Ágost. 1733—1763.
Alexander. 1501—1506.	Poniatowski Szaniszló-Ágost.
I. Zsigmond. 1506—1546.	1764—1795.
II. Zsigmond. 1546—1572.	Frigyes-Ágost varsói herceg.
Báthory István. 1572—1586.	1807—1810.
III. Zsigmond. 1586—1632.	Sándor orosz czár.
IV. Ulászló. 1632—1648.	Krakó város.
II. János-Kázmér. 1648—1668.	

27. Német birodalmi pénzek. Német városok és püspökségek.

Brandenburg.	Nassau.
Poroszország.	Oldenburg.
Anhalt.	Pfalz.

XII. SZÁMU TEREM.

Baden.	Ifjabb Reusz.
Hannover.	Schwartzburg-Sondershausen.
Hessen.	Szászország.
Jülich és Berg.	Szász-Altenburg.
Liechtenstein.	Szász-Meiningen.
Lippe.	Szász-Weimar-Eisenach.
Lüneburg-Anhalt.	Szász-Coburg-Gotha.
Mansfeld grófság.	Waldeck-Pyrmont.
Mecklenburg-Schwerin.	Württemberg.
Weimar (Mecklenburg-Schwerin).	Wesztfália. (Napoleon-Jeromos).

70. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek. (Folytatás.)

Bambergi püspökség.	Frankfurt város.
Boroszlói »	Osnabrück »
Lüneburgi »	Rostock »
Mainzi »	Német lovagrend.
Paderborni »	Montfort grófok.
Aachen város.	Függer grófok.
Augsburg város.	

28. Olaszország.

Szardínia.	Szicília.	Velence.	Pápai állam.
------------	-----------	----------	--------------

29. Oroszország.

31. Románia.

30. Portugália.

32. Spanyolország.

33. Svájcz köztársaság.

Appenzell canton.	Luzern canton.
Basel »	Schwiz »
Bern »	Solothurn »
Freiburg »	Tessin »
Graubünden canton és a churi püspökség.	Uri »
St.-Gallen canton.	Waad »
Genf »	Zürich »

71. SZÁMU TÁRLÓ.

Régipénzek. (Folytatás.)

34. Svéd- és Norvégország.

37. Éjszakamerikai Egyesült Államok.

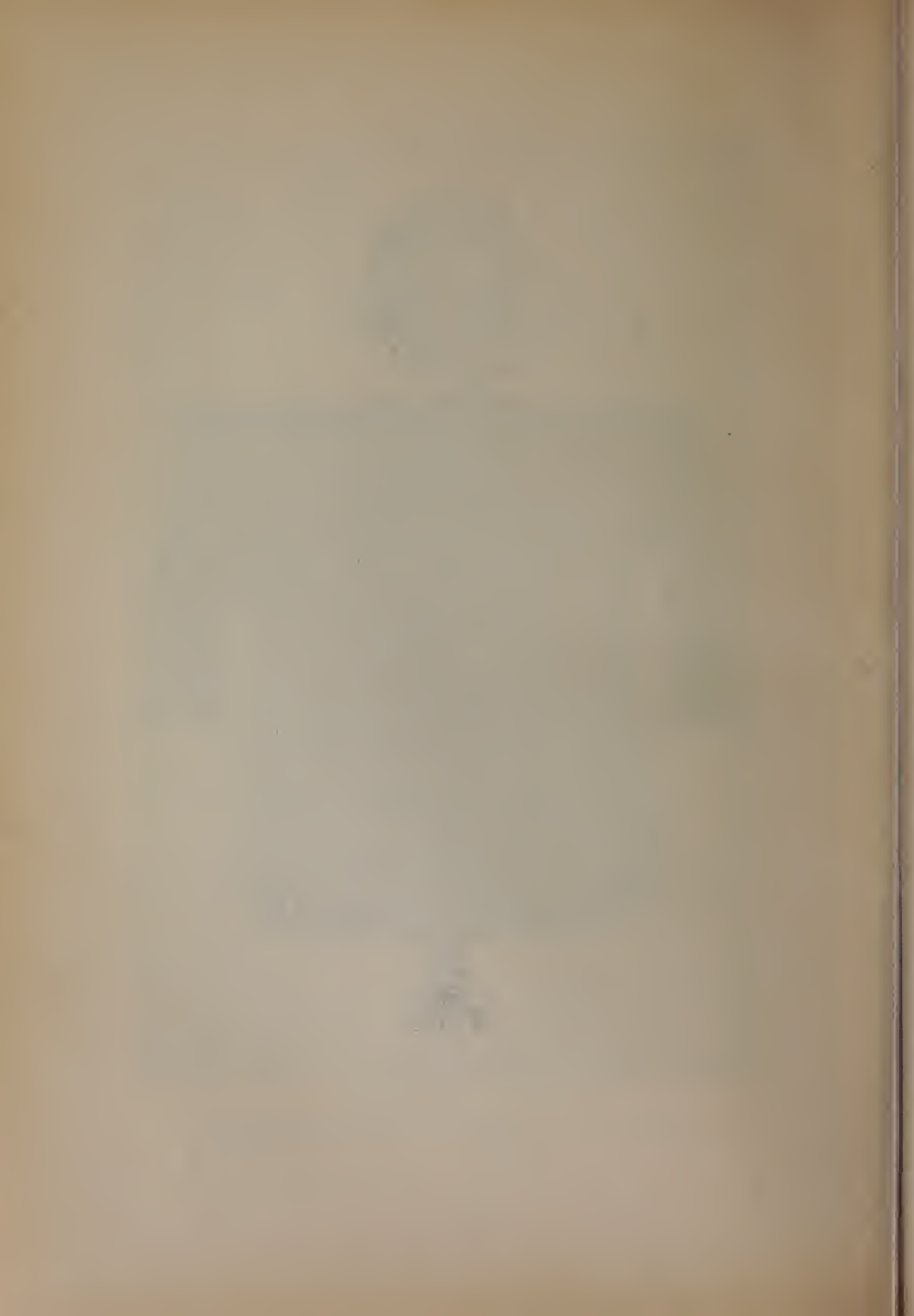
35. Szerbia.

38. Mexico.

36. Törökország.

4441., 4158. sz. Morion és páncélzeng a 17. századból.

XII. SZÁMU TEREM.

39. <i>Brazília.</i>	51. <i>Kelet-India (holland).</i>
40. <i>Chile.</i>	52. <i>India (angol).</i>
41. <i>Venezuela.</i>	53. <i>Hongkong (angol).</i>
42. <i>Bolívia.</i>	54. <i>Sziam.</i>
43. <i>Peru.</i>	55. <i>Perzsia.</i>
44. <i>Liberia.</i>	56. <i>China.</i>
45. <i>Argentína.</i>	57. <i>Japán.</i>
46. <i>Canada.</i>	58. <i>Az Ujguineai pápuák csiszolt kápénzei.</i>
47. <i>Uruguay.</i>	59. <i>Munkabárczák üvegéből, a báró Asprenont-uradalomból.</i>
48. <i>Egyiptom.</i>	
49. <i>Congo-állam (belga).</i>	
50. <i>Keletafrikai német gyarmat.</i>	

72. SZÁMU TÁRLÓ.

Emlékérmek.

1. *Magyar, vagy magyar vonatkozású emlékérmek.*

73. SZÁMU TÁRLÓ.

Emlékérmek. (Folytatás.)

1. <i>Magyar, vagy magyar vonatkozású emlékérmek. (Folytatás).</i>	2. <i>Gúny- és koholt érmek.</i>
	3. <i>Osztrák emlékérmek.</i>

74. SZÁMU TÁRLÓ.

Emlékérmek. (Folytatás.)

3. <i>Osztrák emlékérmek. (Folytatás).</i>	6. <i>Skandináv emlékérmek.</i>
4. <i>Lengyel emlékérmek.</i>	7. <i>Olasz emlékérmek.</i>
5. <i>Orosz emlékérmek.</i>	8. <i>Német emlékérmek.</i>

75. SZÁMU TÁRLÓ.

Emlékérmek. (Folytatás.)

9. <i>Francia emlékérmek.</i>	14. <i>Krisztus, Mária és más szentek emlékérmek.</i>
10. <i>Angol emlékérmek.</i>	15. <i>Luther-, Kálmán-, Husz- és egyéb érmek.</i>
11. <i>Amerikai emlékérmek.</i>	
12. <i>Vegyes emlékérmek, lenyomatok.</i>	
13. <i>Magyar emlékérmek. (Újabb szerzemény).</i>	

A FALAK MELLETT.

5179. TORNASISAK, feketére fényezett vaslemezből, 5 pántból álló szemlemezzel. 17. század.

5180. PÁNCZÉLING, aczéldrótból, behajtogatott szemekből szöve akkép, hogy minden szembe négy más szem kapaszkodik. Alsó szegélyén sárgaréz- és aczél-szemekből álló bordűr. Znióváraljáról származik. 16. század. Ajánd. Groó Vilmos.

5181. TŰZBAK, 2 drb, kovácsolt vasból. 1848/49-ből. A metzenzéfi guerillák pecsenyesítő nyársához (5200. sz.) való. Ajánd. Pöhm Simon és Társa.

5182. FULLAJTÁR-CSIZMA, feketére festett bőrből, sarkantyúval. A szár belső része felül kipárnázott. 1780 körül viselték a fullajtárok. Ajánd. Forgács József.

5183. VÉRTES ROHAMSISAK, magyaros, fekete fény-mázás vasból, négy lemezből álló rákfarkas nyakszirtvérttel, fülvédőkkel s kiugró karéjos ellenzővel, melynek közepén csavarral megerősíthető orrvas függ alá. A 17. század közepéről.

5184. PÁNCZÉLING, aranyozott s ezüstözött sárgaréz, félig lapos s összeszegecselt drótszemekből szöve, akkép, hogy minden szembe más négy szem kapaszkodik. Az ingnek keskeny, fölálló gallérja s két hosszú ujjja van. Alapteste sárga, nyaka, nyaka kimetszésének széle, az ez alatt lévő szívidom, az ujjak felső része, az ujjak végei s az ing alsó részén lévő s két párhuzamos szalag között rombuszokat ábrázoló diszitmény ezüstözött s ugyanilyen csillagokat ábrázoló boglárokkal diszített. A 17. századból. Ajánd. Melczer János.

5185. VÉRTES ROHAMSISAK, magyaros, kovácsolt vaslemezből, négy lemezből álló rákfarkas nyakszirtvérttel, orrvassal. A 17. század közepéről.

5186. PÁNCZÉLING, vas-sodronyszövet, apró és lapos szegecselt karikákból. Gallérja sűrű lapos szemekből szőtt,

a legfelső sor szélén sárgaréz bordűr. A 16. századból. Ajánd. Dessewffy Pál.

A SAROKÁLLVÁNYOKON.

5187. Kürt, sárgaréz. A 19. század elejéről. **5188.** Karabély, előre-
csapó kovásszerkezettel. 18. század. **5189.** Karabély, gyújtótűs-szerke-
zettel. 1854-ből. **5190.** Szélpuska, a 18. század végéről. **5191.** Kara-
bély, előre-
csapó kovásszerkezettel. A 19. század elejéről. Ajánd. Gaskó
Gyula. **5192.** Karabély, gyújtótűs-szerkezettel. 1861-ből. A königráti
csatában szerepelt. Ajánd. Scholtz Szilárd. **5193.** Katonafegyver, gyuj-
tótűs-szerkezettel. Angol, Snieder-féle szerkezet, a 19. századból. **5194.**
Katonafegyver mintája, oldalán előre-
csapó sárkánnyal, melynek kiugró
tűje a hengerben vízszintesen előre-
csapó gyújtótű mozgásba hozza.
Alexy Lajos kassai puskaműves találmánya, a 19. század közepéről.
5195. Vadászpuska, gyutacsos szerkezettel. *Alexy Lajos* kassai puska-
műves készítménye, a 19. század közepéről. **5196.** Katonafegyver mintája,
alulról csapó gyújtótűs-sárkánnyal. *Alexy Lajos* kassai puskaműves talá-
lmánya 1850-ből. **5197.** Vadászpuska, gyutacsos szerkezettel. A 19.
század közepéről. *Lechner* kassai puskaműves készítménye. **5198.**
Katonafegyver mintája, csöve tövén sarkon forgó hengerrel, előre-
csapó gyújtótűs-szerkezettel. Agyában tölténytartó-üreg. *Alexy Lajos* kassai
puskaműves találmánya 1852-ből. **5199.** Puska-
cső, *Alexy Lajos* kassai
puskaműves készítménye, a 19. század közepéről. **5200.** Pecsényefor-
gató-nyárs, kovácsolt vas. Az 1848/49-ik évi guerillák a kassai hegyen
történt táborozásuk alatt használták, midőn Schlick Kassát megszállotta.
Az 5181. számú tüzbalkhoz való. Ajánd. Pöhm S. és társai. **5201.**
Katonapuska, osztrák, előre-
csapó »Zünderes« szerkezettel. 1849-ből
való. A fegyvert az 1849. január 4-én vívott bárczai csatában egy
ágyúgolyó találta s szuronyát s csöve felső részét elvitte. Ajánd.
Novelly Albert. **5205.** Karabély, angol, Snieder-féle szerkezetű, a 19.
század közepéről. Ajánd. Dluhos Károly. **5207.** Katonapuska. A *Dreyse*
Miklós (1787—1868) által 1827-ben feltalált porosz gyújtótűs fegyverek
egy példánya. **5209.** Katonapuska, angol. Snieder-féle szerkezettel. A
19. század közepéről. **5210.** Katonapuska, gyújtótűs-szerkezettel, vont
csővel. 1854-ből. A *Dreyse Miklós* (1787—1868) által 1827-ben fel-
talált porosz gyújtótűs fegyver egy példánya. Ezt a példányt használták
a poroszok az 1866-ik évi porosz-osztrák hadjáratban. **5211.** Katona-
puska, szuronyal, gyutacsos szerkezettel. 1846-ből.

A FALAK MELLETT.

5212. MENYASSZONYI LÁDA, fa, domboruan faragott diszítésekkel. Mellső oldalának középső mezején egy magyar öltözetű férfi s leány ölelkező alakja kifáragva, régi festés nyomaival. Magyar, a 17. századból.

5213. TÁBORI HADI PÉNZTÁR, kovácsolt vasból; hengeridomu, függőleges és vízszintes pántokkal s gömbölyű fejű szegecsekkel megerősítve. A 17. századból.

5214. HÓHÉRSZÉK, vörösre festett tölgyfa, háttámlával s hátrafelé kiálló vasrúddal, végén karikaidomú füllel. Négy lábon áll. A 18. századból. Ajánd. Abaujvármegye közönsége.

E nyakazó-széket a 18. század vége felé vették legelőször használatba s az utolsó két delikvens, aki rajta ült, Perzsenszki Mária, férjezett nemes Nádaskay Józsefné, Perzsenszki László kassai helvét választású rektor nővére és Borza György, a rektornak vinczellérje, volt. Egyetértőleg ölték meg a rektort szállójében, 1834. június 23-án. A gyilkosság kiderülvén, három évig tartó pört vont maga után, mely végre is halálos ítélettel fejeztetett be. Az ítéletet Schiech Pál pesti hóhér 1837. szeptember 4-én hajtotta végre, először Borzán, azután a testvérgyilkoson. Borza feje a barmadik csapásra hullt le, Máriaé az elsőre. Ez volt az utolsó nyakazás Kassán.

A FALAKON.

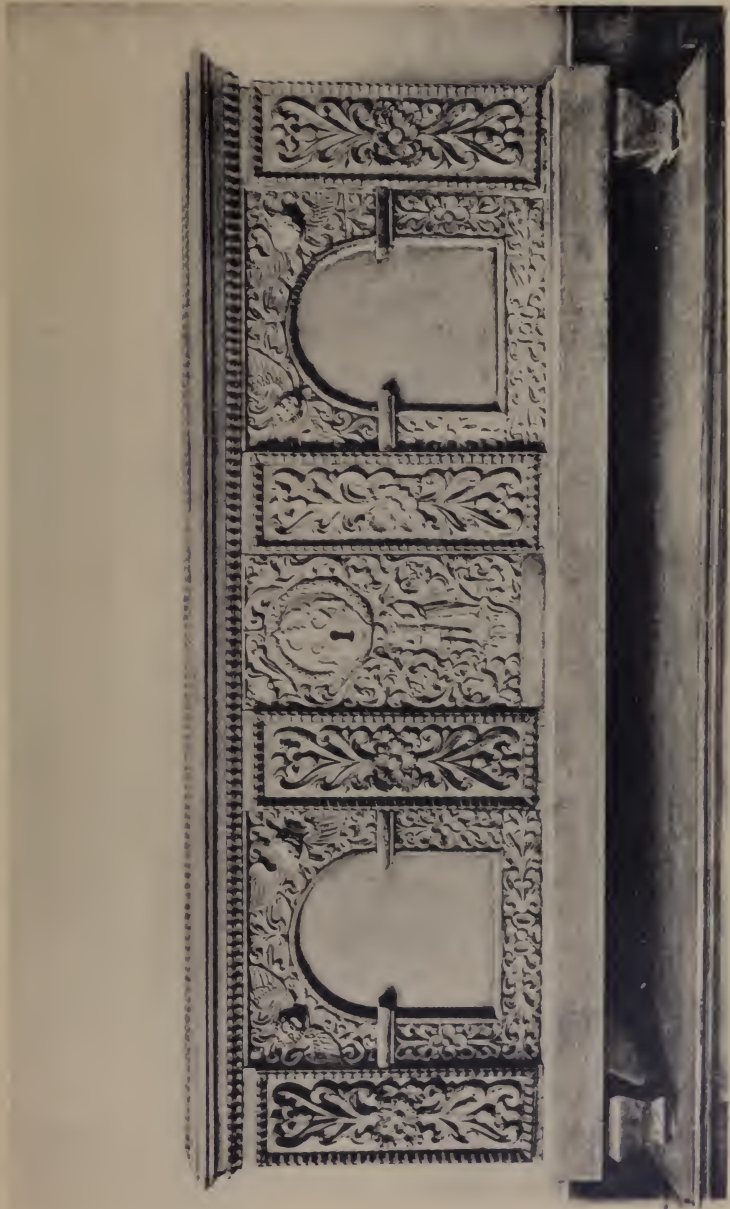
5215. KANCSUKA, bőr, megygyfa-nyéllal. Orosz, az 1848/49-ik szabadságharczból. Ajánd. Lencz Géza.

5216. KARD, hüvelylyel, pléhből.

1852-ben használt bandériumi kard, melyet az Ő Felsége körutazása alkalmával kirendelt borsodmegyei bandérium az ünnepély ideje alatt a csász. kir. helytartótanács engedélye folytán használt. Aczélkardot, hosszas kérés után, csak a bandérium vezetőjének volt szabad használnia. A bandérium által ugyanekkor használt buzogányok szintén csak bádogból készültek s homokkal voltak kitöltve.

5217. KOSSUTH-BANKÓK.

5218. AMERIKAI PAPIR BANKJEGYEK.

5212. Faragott menyasszonyi láda a 17. század első feléből.

5219. FRIGYES-VILMOS és FERENCZ CSÁSZÁR-HUSZÁR egy stájer leánynyal enyelegve. Vízfestmény. Festette Leduhovski Tádé, 1816-ban.

5220. HESSZEN-HOMBURGI HUSZÁR ES OLASZ LEÁNY. Vízfestmény. Festette Leduhovski Tádé, 1816-ban.

5221. KLAPKA GYÖRGY 1848/49-iki honvédtábornok (lásd lépcsőház: 261. sz.) arcképe. Fénykép.

5222. KORPONAY JÁNOS 1848/49-iki honvédezedes (lásd lépcsőház: 263. sz.) arcképe. Kromofotografia. Készítette Róth E.

5223—5241. FEGYVERCSOPORT.

5223. Banderiális zászló, vörös selyemből való foszladozott lapján VI. Károly császár monogramja. A 18. századból. Ajánd. gróf Zichy Rezső. Továbbá egy hátvért, egy mellvért, 4 lovassági kard és hüvelyek; 5 spádé és hüvelyek. A 18—19. századból. **5225.** Zászló zöld selyemszövet arany-ezüsthimzéssel és ezüstpitykével díszített fehér moirée-szalaggal. Egyik lapján a két szárnyas angyal által tartott magyar címer alatt 1805 évszám. Másik lapján levélkoszorúk között E B C betűkből álló monogram alatt két összefogódzó kéz. Szalagján e feliratok: *Für unsere Sicherheit.* Ez alatt PBGC betűkből álló monogram és *Gewiedmet von R S und T K.* A másik szalagon: *Für Ungarns König 1814.* Közepén: *Mit Gott* és *Aus Bürgerpflicht.* Magyar insurreccionális zászló. 1805-ből. A szalag 1814-ből. **5236.** és **5237.** Lovassági sisak. I. Ferencz korából. **5240.** és **5241.** Dragonyos tiszti sisak. V. Ferdinánd idejéből. **5242.** Zászló, zöld selyemszövet, vörös, fehér és sárga applikációval. Foszlott lapjai oldalán egy-egy applikált korona, az egyik alatt **M**(ária) **T**(erézia), a másikon **C**(arolus) **F**(ranciscus) betűkből álló monogram, Mária-Terézia korából.

5242. LŐPORSZARU, tülökből, bevéselt vadászó alakokkal s e fölirattal: *Süssed le már azt a nyulat, Edd meg, amit hátra hullat. Újra fogtunk egy bakózet, És is lesz vagy három főzet . . . Mig eladódik a bőre, Igyunk rá egyet előre. Szervusz czimbora, bizony jó bor a.* A 19. század közepéről.

5243—5251. LŐPORSZARUK, 9 darab, szarvasagancsból, véselt díszítésekkel. A 17—18. századból.

Az **5244.** számút ajánd. Jászay Gáborné urnő; az **5245.** számút Kriegerbeck és Brügger, az **5246.** számút Simon Endre, az **5247.** számút Maurer Gusztáv, az **5249.** számút Henszlmann Sámuel.

5252. Osztrák-magyar papir bankjegyek.

5253. Lengyel és francia bankjegyek.

5254. KASSA VÁROS LÁTKÉPE 1617-ben. Rézmetset, utólagosan kifestve. Rajzolta Vander Rye Egyed belga művész.

5255. EMLÉKLAP, az 1802-ben Kassán megválasztott városi tisztviselők névsorával. Felül Kassa város rézmetszetü látképe. Metszette *Prixner Gottfried* Pesten, 1802-ben. Nyomtatta fűskuti Landerer Ferencz Kassán.

5256. A KASSAI VÁRERŐDITMÉNY ALAPRAJZA 1747-ből. Színezett tussrajz. Az eredetiről 1874-ben másolta Zerbo százados. Ajánd. Rottauscher Károly.

5257. A KASSAI VÁRERŐDITMÉNY ALAPRAJZA 1781-ből. Színezett tussrajz. Az eredetiről 1874-ben másolta és ajándékozta Rottauscher Károly.

5258. A KASSAI CITADELLA ALAPRAJZA 1676-ből. Színezett tussrajz. Az eredetiről 1874-ben másolta és ajándékozta Rottauscher Károly.

5259. ZÁSZLÓ, kék selyemből, sokszinű olajfestéssel s aranyozással. Egyik lapján a két angyal által tartott országczimer 1810 évszámmal, a másikon Kassa város czimere.

5260. ZÁSZLÓCSÚCS, sárgarézből. Tojásidomú, áttört keretében török betűk. Egy török zászlórúdról való, melyet az 1878. évi orosz-török hadjáratban a plevnai csataterén találtak. Ajánd. Madarász Viktor.

5261. ZÁSZLÓCSÚCS, aranyozott sárgarézből. Plasztikus sast ábrázol egyik karmában leveles ággal, a másikon kigyóval. A sas fölött szalagon nyitott, pántos korona. A 19. század 60-as éveiből. A volt mexikói magyar huszárlégióknak jelvénye, melyet Ignatovits József

Kodolitch Alfonz ezredes vezérlete alatt 1867-ben megmentett. Ajánd. Ignatovits József.

5262-5281. CSIZMA-, BOCSKOR- ÉS LÓPATKÓK, 20 drb., kovácsolt vasból. A 15—18. századból.

5282. LOVASSÁGI BANDERIALIS ZÁSZLÓ, fraise-szinü habos selyemből, fecskefark-alakban kiszabva. Egyik lapján sokszinü olajfestéssel Eperjes város címere, a másikon Szent István király lóhátón. Az aranyozott rézből készült zászlócsúcson ugyanezek bevésve. A 19. század elejéről.

5283. SOÓS JÓZSEF magyar királyi testőr arczképe. Olajfestmény. 18. század. Kéler József hagyatéka.

5284. LÁBBILINCS, kovácsolt vasból, 3 kerek láncszemmel. A 16—17. századból. Találták Kassán, a dohánygyár keleti szárnyának alapozásánál. Ajánd. Strache Antal.

5285. LÁBBILINCS, kovácsolt vasból, 3 színü láncszal egybekapcsolva. 16—17. század.

5286. ZÁSZLÓ, fehér selyemből. Egyik lapján sokszinü olajfestéssel a Patrona Hungariae, a másikon Kassa város címere. A zászlócsúcs ezüstműből való, a rúd pedig 74 darab laposfejű ezüstszeffel van kiverve. 1838-ból.

5287. LÁBBILINCS, kovácsolt vasból, egy kerek láncszemmel A 16—17. századból. Kassa városáé volt.

5288. LÁBBILINCS, kovácsolt vasból, három kerek láncszemmel. 16—17. század.

5289. KÉZBILINCS, vapántból. 17. század. Ajánd. Dessewffy Pál.

5290. EGY 1848/49-IKI VÖRÖS SIPKÁS HONVÉD arczképe. Olajfestmény. Ajánd. Merényi Lajos.

5291. A POZSONY MELLETT FEKVŐ TABOR ERŐDÍTÉSI TERVEZETE 1663-BÓL. Szépiea tollrajz. A tervezeten lévő „*Valle, Linea da fortificarsi, Campo*

fortificato, Strada tenuta da Turchi abbrugiando“ stb. szavak *Montecuccoli* tábornok sajátkezü s egyidejü bejegyzései. Ajánd. Rottauscher Károly.

5292—5313. FEGYVERCSOPORT, különböző 18—19. századbeli fegyverekből. Áll: 2 mellvértből, 4 lovassági kardból, 7 kardból, egy tengerésztiszti kardból, egy hivatalnoki kardból, kardhüvelyekből és 8 drb csákóból és sisakból.

Ezekből az **5306.** számú 1848/49-beli osztrák, az **5307.** számú a 19. század elejéről, az **5308.** számú I. Ferencz idejéből, az **5309.** és **5310.** számú 1848/49-iki osztrák, az **5311.** számú lovassági sisak osztrák, 1848 49-ből, az **5312.** számú orosz 1849-ből, az **5313.** számú orosz, 1849-ből s állítólag azé a katonáé volt, aki Losonc városát fölgyújtotta.

5314. A VÖRÖSSIPKÁS HONVÉD ÖZVEGYE. Olajfestmény. Festette *Révész György.* (Lásd földszint 50. sz. a).

5315. EGY NÉVTELEN HÓSÜNK ÉLETÉBŐL. Olajfestmény. Festette *Pap Henrik.* A művész ajándéka.

Pap Henrik festőművész, szül. Kassán 1864-ben. Tanult Münchenben Hacklnál és Raabnál, a hol a rézkarczolat is elsajátította, 1889-ben pedig a Benczúr Gy. vezetése alatt álló budapesti festészeti mesteriskola tagja lett. 1896 óta az iparművészeti iskola tanára.

5316—5325. FEGYVERCSOPORT. Áll 10 darab 1848/49-iki fegyverből, egy tábori kulacsból s egy lovassági tiszti patrontáskából.

5326. NEMZETŐRI KASZA, kiegyenesítve, hosszú nyélre alkalmazva. 1848/49-ből.

5327. KOSSUTH LAJOS ARCZKÉPE. Olajfestmény. Ajánd. A kassai hölgyek.

5328. NEMZETŐRI KASZA, kiegyenesítve, hosszú nyélre alkalmazva. 1848/49-ből. Ajánd. Kemenczky Miklós.

5329—5338. FEGYVERCSOPORT. Áll 10 darab 1848 49-iki fegyverből, egy tábori kulacsból és egy lovassági tiszti patrontáskából, mely Darvas Imre volt abauj-tornamegyei főispán, 1848/49-iki önkéntes honvédtiszté volt.

5339. ISTVÁN FŐHERCZEG, MAGYARORSZÁG NÁDORA BEVONULÁSA KASSÁRA 1847-ben. Olajfestmény.

5341, sz. László Fülöp: Bubics Zsigmond kassai püspök arcképe.

XIII. SZÁMU TEREM.

BUBICS-TEREM.

A BUBICS ZSIGMOND KASSAI PÜSPÖK ÁLTAL AJÁNDÉKOZOTT KÉPGYŰJTEMÉNY.

5341. LÁSZLÓ FÜLÖP: Bubics Zsigmond kassai püspök arcképe. Olajfestmény. Jelzése: *PH. LÁSZLÓ. PINXIT. 1896.*

László Fülöp, festőművész, szül. Budapesten, 1869-ben. Tanult az orsz. mintarajziskolában, Lietzenmayernél Münchenben és Lefebvre és Constant tanároknál Párisban. A legkitünőbb arcképfestők egyike.

5342. RUISDAEL J. után: Tájkép vizeséssel. Olajfestmény.

5343. FISCHER VINCZE: Krisztus és a szamáriai nő a kutnál. Olajfestmény. Jelzése: *V. F.*

Fischer Vincze, festőművész, szül. Fürstenzellben 1729-ben, megh. Bécsben, 1810-ben. A bécsi szépművészeti akadémián tanár volt.

5344. MOOS FRIGYES: Gombák. Olajfestmény. Jelzése: *F. Moos.*

5345. ISMERETLEN: Alkonyati tájkép. Olajfestmény.

5346. BUBICS ZSIGMOND: Rózsák és árvácskák. Olajfestmény, falapon. Jelzése: *Sig. Bubics.*

5347. BUBICS ZSIGMOND: A Hohenstaufi Alpesek. Olajfestmény. Jelzése: *S. B.*

5348. BUBICS ZSIGMOND: Fraknó vára. Olajfestmény. Jelzése: *Sig. Bubics. 1870.*

5349. BUBICS ZSIGMOND: Alpesi virágok és Madonna-kép. Olajfestmény. Jelzése: *Sig. Bubics 1866.*

5350. BUBICS ZSIGMOND: Tavaszi virágok. Olajfestmény, papírlemezen.

5351. BUBICS ZSIGMOND : Alpesi virágok. Olajfestmény. Jelzése : *S. Bubics*.

5352. BUBICS ZSIGMOND : Olaszországi tájkép. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *S B 1871*.

5353. BUBICS ZSIGMOND : Szőlőfürt és folyóka-virág. Olajfestmény, papirlemezen.

5354. BUBICS ZSIGMOND : Az Achensee Tirolban. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *S. Bubics 1871*.

5355. BUBICS ZSIGMOND : Rhododendron, Gnaphalium, Viola és Gentiana. Olajfestmény. Jelzése : *Sig. Bubics. 1867*.

5356. BUBICS ZSIGMOND : Rhododendron és Gnaphalium. Olajfestmény.

5357. RINYI EDE : Városrészlet télen. Olajfestmény. Jelzése : *RINYI*.

Rinyi Ede az ifjabb magyar festőgárdának egyik tehetséges tagja.

5358. MARKÓ KÁROLY : Utrészlet Schneeberg mellett a gutensteini uton. Olajfestmény. Jelzése : *1827*.

Markó Károly, hirneves tájképfestő, szül. Lőcsén 1790-ben, megh. Firenzében 1860. decz. 8-án. Pesten mérnöki oklevelet nyervén, előbb a lublói uradalomban, utóbb gróf Esterházy László rozsnói püspöknél volt mint mérnök alkalmazva. Géninsza a művészi pályára vonzotta, megvált hivatalától s 1818-ban Pestre jött, honnét báró Brudern Bécsbe vitte. Itt 11 évet töltött s az akadémiába járt tanulni. 1832-ben Rómába utazott, hol néhány hónap alatt nagy hírnévre tett szert, majd Pisába került, a hol tevékenységének fénykorát élte. Mint a florenzi művészeti akadémia tiszteletbeli tanára halt meg. Tetemei Autella mezővároska sirkertjében nyugsznak.

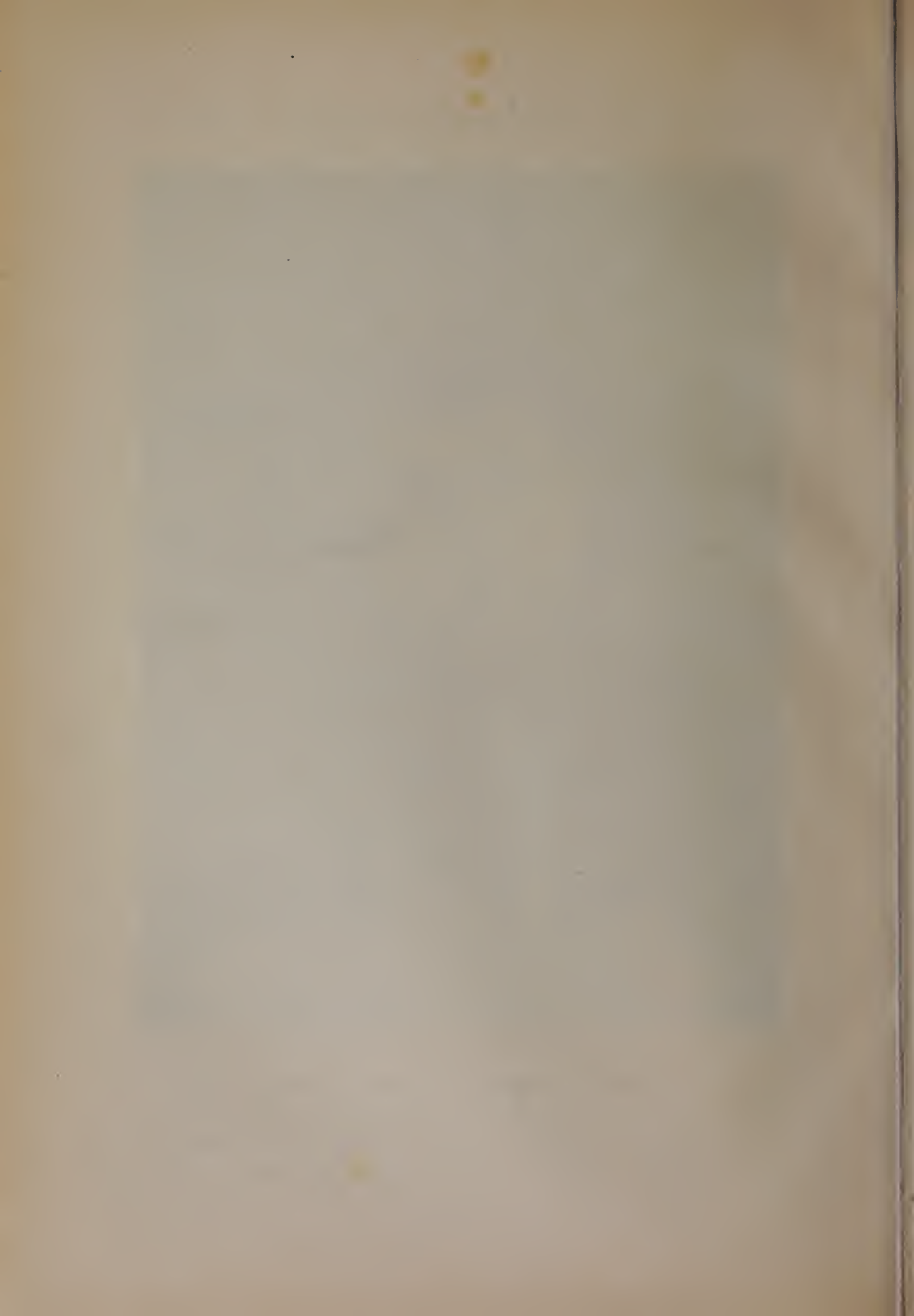
5359. LACH ANDRÁS : Csendélet : gyümölcsök. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *A. Lach*.

5360. VARRONE F. : Zell a Zelli tó mellett. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *F. Varrone*.

5361. GAUERMANN FRIGYES : Farkastól megtámadott szarvasesalád. Olajfestmény.

5386. sz. Dürer után Hoffmann H.; Eosé Hónv.

Gauermann Frigyes, festőművész és rézmetsző, szül. 1807-ben Miesenbachban (Alsó-Ausztria), meghalt 1860-ban. Az állatfestészet terén tüntette ki magát.

5362. RAUCH J.: Hintersee a Mühlsturzhörner-Alpe-
sekkal. Olajfestmény, falapon. Jelzése: *J. Rauch 1870.*

5363. SCHWEMMINGER JÓZSEF: Innvölgyi tájkép.
Olajfestmény, papírlomezen. Jelzése: *Jos. Schwemminger
1858.*

Schwemminger József, festőművész, szül. Bécsben 1804-ben, megh.
ugyanott. Tájképeit tiszta, határozott rajz és izléses kivitel jellemzik.

5364. SCHUSTER JÓZSEF: Krisztusfej, alpesi virá-
gok által alkotott füzérben. Olajfestmény, deszkalapon.
Jelzése: *J. Schuster 1868.*

5365. VARRONE F.: Anlauf völgye. Olajfestmény,
papírlomezen. Jelzése: *F. Varrone.*

5366. SCHUSTER JÓZSEF: Virágoktól környezett
Auróra. Olajfestmény, deszkalapon. Jelzése: *J. Schuster.*

5367. VARRONE F.: Madonna del Sasso és Lago
Maggiore. Olajfestmény, papírlomezen. Jelzése: *J. Varrone.*

5368. ALFONZA: A kismartoni kastély. (Apáczá-
munka). Jelzése: *Alfonza.*

5369. SCHÄFFER ÁGOSTON: Gosai tájkép. (Tanul-
mány). Jelzése: *Aug. Schäffer 1856. n. d. Nat. gem.
Balról: Gosau.*

Schäffer Ágoston, tájképfestő, szül. Bécsben 1833-ban. A bécsi
csász. és kir. Belvedere igazgatója.

5370. LACH ANDRÁS: Virágok edényben. Olajfest-
mény, papírlomezen. Jelzése: *A. Lach.*

5371. ISMERETLEN: Kuruczok és labanczok ütkö-
zete. Olajfestmény a 17. század végétől.

5372. RAAB GYÖRGY: Római nő. Olajfestmény. Jel-
zése: *Raab 1864.*

Raab György, bécsi festőművész. Arczképeket s ideális tanulmány-
főket fest. Ezeket tiszta rajz és erőteljes színezés jellemzi.

5373. LACH ANDRÁS: Szilvák. Olajfestmény, papír-
lemezen. Jelzése: *A. Lach.*

5374. ISMERETLEN OLASZ: Szűz Mária a gyermek Jézussal holdsarlón ülve. Olajfestmény fémllemezen. Kerülete florenzi mozaik.

5375. ISMERETLEN NÉMET: Szent Kunigunda. Olajfestmény, falapon, a 15. századból. A kép nyitható lapjának tulsó falán Szent Szebald és társai vértanusága.

5376. ISMERETLEN: Attersee Felső-Ausztriában. Olajfestmény, papirlemezen.

5377. ISMERETLEN HOLLANDI: Szarvasvadászat. Olajfestmény, falapon.

5378. JAN BRUEGHEL ISKOLÁJA: A szélvihar. Olajfestmény, falapon.

5379. ISMERETLEN HOLLANDI: Szarvasvadászat. Olajfestmény, falapon.

5380. ISMERETLEN HOLLANDI: Virágot szagoló leány. Olajfestmény.

5381. VANDER HELST vagy LARKINS J. W.: Hollandi férfi mellképe. Olajfestmény.

5382. NETSCHER GÁSPÁR: Előkelő hollandi nő arczképe. Olajfestmény, vaslemezen.

Netscher Gáspár, hollandi festő, szül. Heidelbergában 1639., megh. Hágában 1674-ben. Főleg apró, finom, rendkívül gondos kivitelű zsánerképeket festett, melyeken az előkelő osztály házi életét s mulatóságait ábrázolta. Később a legkedveltebb képmásfestő lett Hágában.

5383. ISMERETLEN: Szent Dénes. Olajfestmény, falapon.

5384. RICCI ANTONIO: A szent család. Olajfestmény.

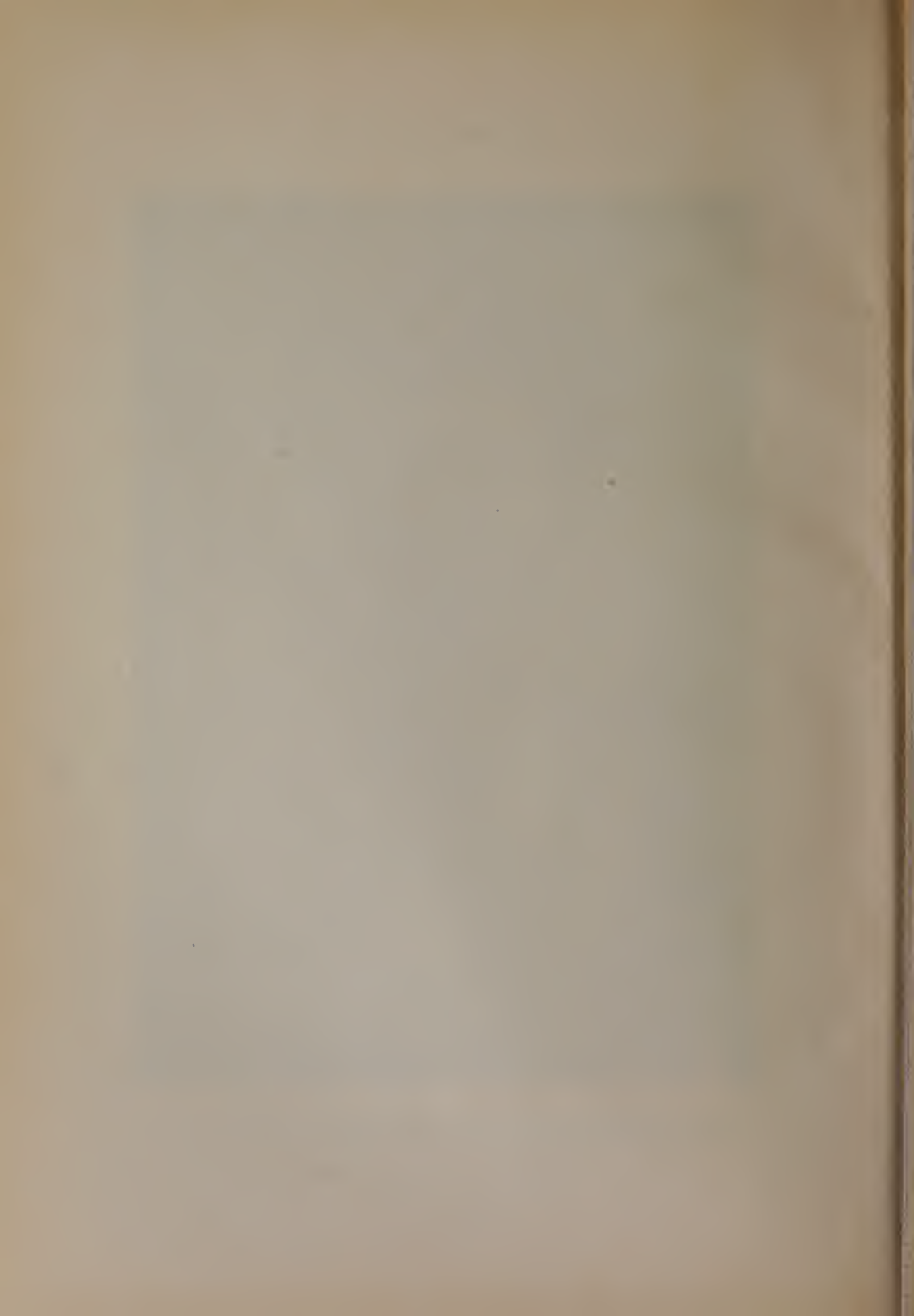
Ricci Antonio (Barbalunga), olasz festő, szül. Messzinában 1600-ban, megh. ugyanott 1649-ben. Hazája jeles művészei sorába tartozik.

5385. BRONZINO ANGIOLO: Mária a gyermek Jézussal. Olajfestmény, falapon.

Bronzino Angiolo di Cosimo, olasz festő, szül. Firenze közelében 1502-ben, megh. 1572-ben. Jellemző tulajdonsága a hideg színezés. Legjobb arczképei.

5387. sz. Ráfael után ismeretlen graf Castiglione: Haláljáró arisztokrata.

5386. DÜRER ALBERT után valószínűleg HOFFMANN HANS: Ecce Homo. Olajfestmény, falapon. Jobbról Dürer Albert monogramja.

Hoffmann Hans, festőművész, Dürer jó utánzója, szül. Nürnbergben. Tevékenysége 1548-ban kezdődik. 1584-ben Rudolf király szolgálatába került Prágába. Meghalt 1600-ban, Bécsben.

5387. RAFAEL után: gróf Castiglione Boldizsár arcképe. Eredetije Párisban, a Louvreban. Rafael eredeti képének egyidejű másolata.

Castiglione Boldizsár gróf (1478—1529) olasz író s diplomata s Rafael pártfogója s benső barátja volt.

5388. COLLEONI LOVASSOBRÁNAK KISEBBITETT MÁSA. Bronzból öntött. Az eredeti szobor, *Andrea del Verocchio* olasz szobrász műve, Velenczében, a San Giovanni e Paolo templom előtti téren áll.

Andrea del Verocchio, tulajdonképen *Andrea di Michele di Francesco Cioni*, olasz szobrász, 1432-től 1488-ig élt. Legutolsó és legnagyobb műve *Bartolommeo Colleoni* hadvezér lovasszobra, melynek azonban csak mintáját készítette el és halála után *Alessandro Leopardò* öntötte bronzba. Leopardò készítette a szobor talapzatát is. A hadvezér hatalmas alakja nem ül a nyeregben, hanem a kengyelvason állva föl egyenesedik és mereven szegezi előre tekintetét; megjelenésének igazsága s az egésznek természetűsége megragadja a szemlélőt. E szoborban a műöntés technikája egyik legnagyobb diadalát aratta.

Bartolommeo Colleoni született 1400-ban, Solza várában, Bergamo mellett. Eleinte a piacenzai és milánói hercegeket szolgálta, később a Medicek ellen a velencei köztársaság zsoldjába állott. Halála után (1475) emlékszobrát Velenceze városa készíttette el.

5389. GUIDO RENI: A fájdalmas szüz. Olajfestmény. Orleansi Fülöp herceg gyűjteményéből származik. (Lásd a 4164. sz. a.)

5390. ISMERETLEN HOLLANDI: Mária a gyermek Jézussal, két angyallal, majommal és báránynyal virágfüzérben. Olajfestmény, falapon.

5391. ISMERETLEN: Férfi mellképe. Olajfestmény.

5392. ISMERETLEN: Anna, I. Ferdinánd magyar király neje. (1503—1546). Olajfestmény. Másolat.

5393. ISMERETLEN: Női arczkép. Olajfestmény, falapon. 16. század.

5394. PIETER VAN AVONT: Asztalnál ülő férfi s osztrigát áruló leány. Olajfestmény, falapon.

Pieter van Avont, festő és rézmetsző, szül. Antwerpenben 1619 körül, megh. 1650-ben. Különösen a tájképfestés terén alkotott kiváló műveket.

5395. ISMERETLEN: Ütközet törökök és magyarok között. Olajfestmény, a 17. századból.

5396. ISMERETLEN: Ugorkát áruló sopronmegyei leány. Olajfestmény.

5397. ISMERETLEN: Krisztus az Olajfák-hegyén. Olajfestmény, aragonitlapon.

5398. ISMERETLEN: Tájkép. Olajfestmény.

5399. ISMERETLEN NÉMET: Szent-Henrik. Olajfestmény, falapon a 15. századból. A kép nyitható lapjának tulsó falán Szent Szebald és társai vértanusága.

5400. JANSCHA LŐRINCZ: Tájkép. Olajfestmény falapon.

Jansch (Jantscha) Lőrincz, tájképfestő, szül. 1746-ban Prosnitzban (Krajna), meghalt, mint a bécsi festészeti akadémia tanára Bécsben 1812-ben.

5401. G. M.: Árvácskák. Olajfestmény, falapon.

5402. ISMERETLEN: Tájkép. Olajfestmény, falapon.

5403. ISMERETLEN: „*Wirtschaft*”. Olajfestmény.

Azt a mulatságot ábrázolja, melyet Bécsben 1697. júl. 11-én I. Lipót császár rendezett I. Péter orosz czár tiszteletére. Az ilyen mulatságot a régi időkben „*Wirtschaft*”-nak nevezték s az akkor divó udvari szokás szerint azon a rendező rendesen mint gazda jelent meg, hogy álarozos vendégeit hajlékában fogadja. A mulatság a Favorite nevű városrészben esti 8 órakor kezdődött. A Favoriteben lévő kerti pavilonban 82 pompás álarozos jelent meg, köztük I. Lipót császár és neje, Eleonóra. Megjelentek továbbá régi német kosztümökben: Altheim Joakim gróf, Mansfeld Eleonóra grófnő; lengyel kosztümökben: Welz gróf, Martinitz grófnő; mint spanyolok: Vilmos hesszeni herceg, Lamberg Leopoldiina grófnő; mint magyarok: Kolowrat Miksa gróf és Puszberg kisasszony; mint frieslandi parasztok: Peter czár és Thuru

Johanna. A legtöbb vendég szolgának volt öltözve, így: Jenő szavoyai herceg, Liechtenstein-Hartmann herceg és Lamberg Lipót, Königsseck, Aspermont és Hoyos grófok. Pont 8 órakor vonult be az álarczos sereg a harsogó zene hangjai mellett a kerti pavillonba. A merre csak a szem tekintett, mindenütt aranyat s drágaköveket látott csillogni, maga a kert és kastély pedig nappali fényárban úszott. Koncert után mindnyájan az étterem gazdagon terített asztalához vonultak. Harsonák és trombiták hangjai között felemelkedett Lipót császár s kezében pompás kristályserleggel a frieslandi paraszthoz lépve szóla: »A kétfejú fekete sashoz czimzett koresmáros hozza neked a moszkvai czár egészségére«, mire a czár helyéből felugorván s a serleget egy hajtásra kiürítvén, meglehetősen németseggel így szólott: »Én a moszkvai czárt külsőleg és belsőleg jól ismerem. Ő a római császárnak annyira hódol, hogy ha mindjárt tiszta méreg is volna e pohárban, azt is haladéktalanul kiinná.« A serleget vissza akarta adni a császárnak, ez azonban azzal a tréfás megjegyzéssel, hogy miután a pohárban neki semmit sem hagyott, azt a parasztnak ajándékozta, visszaadta a serleget a czárnak, aki nagy örömmel és hálával fogadta azt, biztosítván a császárt, hogy amíg él, e pohár láttára szive ő császári felsége szolgálatára álland, azután Lipóthoz e szavakkal közeledett: »Főlség még fiatal s jobban bírja az italt, mint atyja ura« s kényszeríté őt nyolcz poharat egymásután egészségükre kiüríteni. Az ezután kezdődő tánc a legjobb hangulatban reggeli 4 óráig tartott. A czár sokat tánczolt, felette jókedvű volt, orosz dalokat énekelt s a hercegnőket-és grófnékat jól megforgatta. Csak a hölgyek derékfűzői képeztek ujdonságot a czár előtt s tréfásan megjegyezte, hogy nem hitte volna, hogy a bécsi hölgyeknek oly kemény csontjaik vannak.

5404. ISMERETLEN: Esti tájkép. (Napszállat.) Olajfestmény, falapon.

5405. DROOGSLOOT JOST CORNELISZ: Vertumnus és Pomona. Olajfestmény, falapon.

Droogsloot J. C., hollandi festő, 1616-ban Utrechtben már mester volt, megh. a 17. század hatvanas évei végén. Történelmi es tájkepeket festett.

5406. EMLÉKÉREM, ólomból öntött, fakeretben. Kerek lapján domborműben egy leány mellképe, M. D. XXVII bevéssett évszámmal oldalozva. Német munka. Állítólag *Maultasche* utolsó tirolí grófnőt ábrázolja. Lübke

szerint a nürnbergi *Anna Liegsals* képe. Az érem Radowitz porosz miniszter gyűjteményéből származik.

5407. ISMERETLEN HOLLANDI: Hollandi város vizzel és csolnakkal. Olajfestmény, falapon.

5408. ISMERETLEN HOLLANDI: Csárda előtt. Olajfestmény, falapon.

5409. ISMERETLEN: Magdolna. Olajfestmény.

5410. ISMERETLEN HOLLANDI: Vadászok sólymokkal. Olajfestmény.

5411. IFJ. TENIERS DÁVID: Kártyázó hollandi parasztok. Olajfestmény.

Teniers Dávid, flamand festő, szül. Antwerpenben 1610-ben, megh. Brüsszelben, 1690-ben. Óriási tevékenységű festő volt; műveinek tárgyát nagyrészt a flamand parasztok életéből merítette. Némely képe világhírű.

5412. JOHAN VERKOLJE: Festőnő álarcczal, palettával és festő-állvánnyal. Olajfestmény.

Johan Verkolje, festő és rézmetsző, szül. 1650-ben Amsterdamban, megh. Delftben 1693-ban. Arczképeket, történelmi és zsánerképeket festett, mik szellemes kompozíció, jó rajz, üde színezés és finom kezelés által vannak jellemezve.

5413. IFJ. TENIERS DÁVID: Németalföldiek kandalló előtt. Olajfestmény falapon. (Lásd az 5411. sz. a.)

5414. BOTTANI JÓZSEF: Szent Ignác a boldogságos szűz előtt térdepelve. Olajfestmény. Jelzése: *Bottani Pinxt Romae AN: D. 1754.*

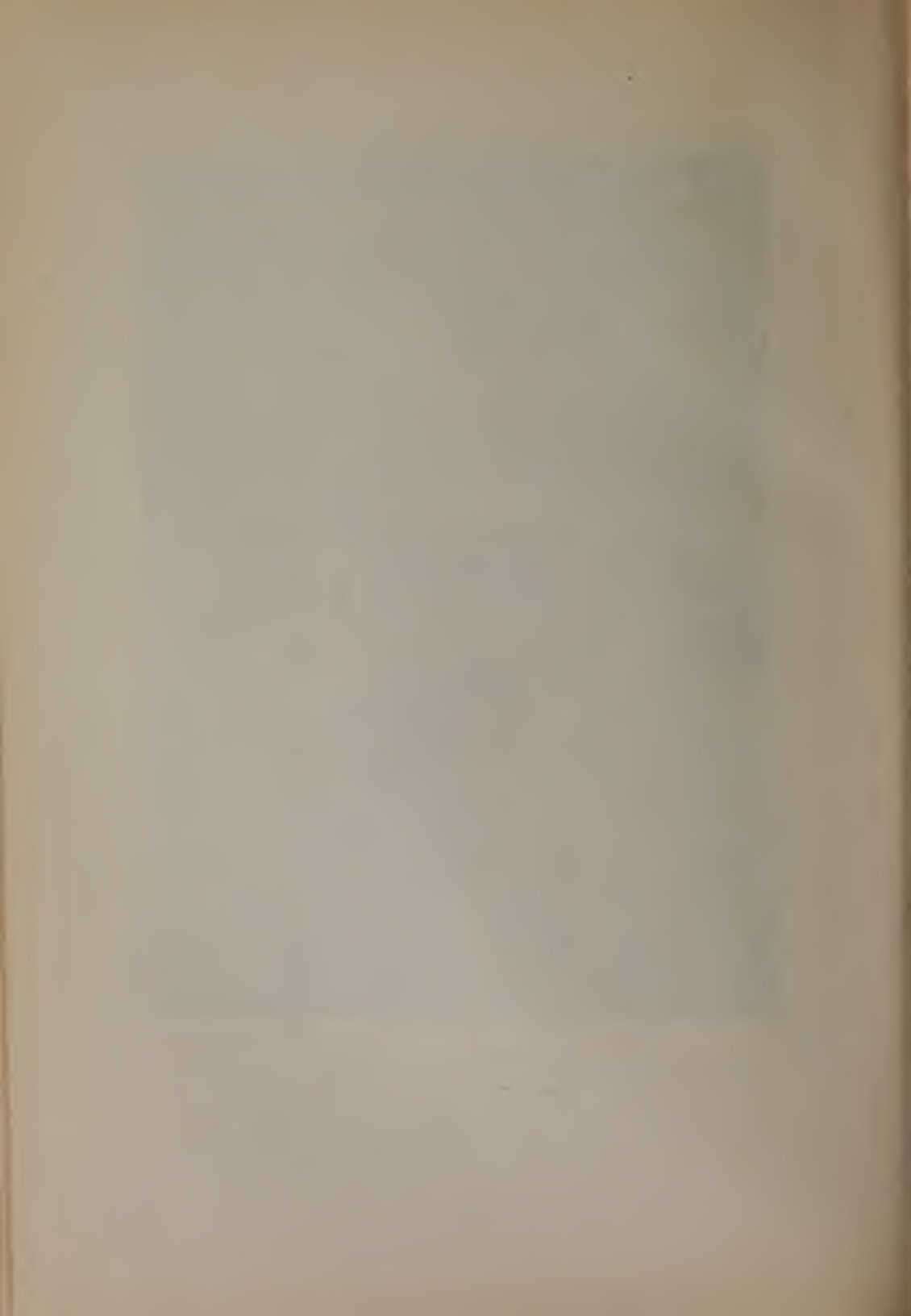
Bottani József, festő, szül. Cremonában 1724-ben, megh. Mantuában 1784-ben. Rómában s Firenzében működött; 1769-ben a mantuai festészeti akadémia igazgatója lett.

5415. CARRACCI ANNIBALE: Az Üdvözítő holttestét siratók. Olajfestmény.

Carracci Annibale, olasz festő és rézmetsző, szül. 1560-ban, megh. 1609-ben. Freskóképei úgy színezés, mint formai tekintetben a dekoratív festészet elsőrangú remekei. Ezenkívül festett olárképeket, kisebb vallásos és mítoszi, sőt zsánerképeket is. Nagyszerű tájképei a későbbi nagy mesterekre is hatással voltak.

5432. sz. Ismeretlen spáncyól: Pádrú Szent-Antal.

5416. SACCHY ANDREA : Allegoria ; a római Casa Barberinának mennyezetképe. Olajfestmény. Ugyanennek rézmetszetű képe az 5619. sz. a. kiállítva.

Sacchy Andrea (Ouche), olasz festő, a Róma melletti Nettunóban született 1598. körül, megh. Rómában 1661-ben.

5417. BRAND JÁNOS KERESZTÉLY : Templom. Olajfestmény, falapon.

Brand J. K., festő és rézmetsző, szül. 1723-ban Bécsben, megh. ugyanott 1795-ben, mint a szépművészeti akadémia tanára. Tájképeket festett s jelentékeny hírré tett szert.

5418. ADRIAEN VAN OSTADE : Két németalföldi férfi mellképe. Olajfestmény. A herczeg Grassalkovich-képtárból származik.

Adriaen van Ostade, hollandi festő, szül. Haarlemben 1610-ben, megh. ugyanott 1685-ben. A híres hollandi parasztkép-festők között a legnépszerűbb s a legünnepeltebb. Nagyon sokat festett s valamennyi képén jóízű, ha éppen nem is válogatos humora, erős festői érzeke és jellemző tehetsége nyilatkozik meg.

5419. BAYER ÁGOSTON : Téli tájkép épülettel. Olajfestmény, papírlomezen. Jelzése : *A. Bayer 1852.*

Bayer Ágoston, festő, szül. Rorschachban, 1804-ben, megh. a 70-es évek elején. Különösen az épület-festészetet kultiválta s e téren kiváló névre tett szert.

5420. CARRACCIO után ELZHEIMER ÁDÁM : Mária a gyermek Jézussal s két alakkal. Olajfestmény, vaslemezen.

Elzheimer Ádám, festő, szül. 1574-ben Frankfurtban, megh. 1620-ban Rómában.

5421. RAFAEL után BRENNER ÁDÁM : A Madonna del Alba másolata. Olajfestmény. Jelzése : *Adam Brenner F.* Eredetije a szentpétervári Eremitageban.

Brenner Ádám bécsi akadémiai festő.

5422. ISMERETLEN : Antonio Rido velencezi patri-czius arczképe. Olajfestmény. Felirata : *C. I. ANTONIVS RIDO EQS.*

5423. IFJ. TENIERS DÁVID: A falusi orvos. Olajfestmény, falapon. (Lásd az 5413. sz. a.).

5424. IFJ. TENIERS DÁVID: Mulató hollandi parasz-tok. Olajfestmény, falapon. (Lásd az 5413. sz. a.).

5425. ANDREA DEL SARTO ISKOLÁJA: A szent család. Olajfestmény.

Andrea de Sarto, olasz festő, szül. Firenzében 1486. júl. 17-én, megh. ugyanott 1531. jan. 22-én. Bámulatos szépérzéke miatt a leg-kitünőbb olasz festők közé tartozik. Firenzében festett freskóképei az odaváló 16. századi freskófestészet legjelesebb példányai.

5426. EIGEN C.: Krisztus levétele a keresztről. Olajfestmény.

5427. ISMERETLEN SPANYOL: A szent család menekülése Egyiptomba. Olajfestmény, sárgaréz-lemezen.

5428. SCHÖPF JÓZSEF: Krisztus megostoroztatása. Olajfestmény, ametisztlapon. Jelzése: *Schöpf F. 1793.*

Schöpf József, festő, szül. Telfsben (Tirol) 1745-ben, megh. 1822-ben. Neves egyházi festő volt. Oltárképei különösen Tirolban vannak elterjedve.

5429 MENGES RÁFAEL: A felhőkön ülő s villámokat szóró Jupiter. (Vázlat mennyezetképhez). Olajfestmény.

Mengs Antal Ráfael, festő és műtörténeti író, szül. Aussigban (Csehorsz.) 1728-ban, megh. Rómában 1779-ben. A régi olasz mesterek tanulmányozása alapján keletkezett képei szabatosak elrendezés, rajz és színezés tekintetében, de hidegek s mesterkéltek, főleg azok, melyekben az ókori szobrászat emlékeit is föl akarta használni.

5430. ISMERETLEN NÉMET: Szent Pál megdi-csőülése. Olajfestmény.

5431. ISMERETLEN: Szent András a kereszttel. Olajfestmény.

5432. ISMERETLEN SPANYOL: Pádúai szent Antal. Olajfestmény. A herceg Grassalkovich-gyűjteményből származik.

5433. LAIRESSE GÉRARD: Ifju leány, Amorettek s öreg asszony. Olajfestmény, falapra vont vásznon.

Gérard de Lairese, flamand festő és rézmetsző, szül. Lüttichben 1640-ben, megh. Amsterdamban 1711-ben. Művei híven tükrözik vissza korának francziás-akadémikus ízlését. Amsterdamban rendkívüli teki-
télynek örvendett s kortársai a *hollandi Poussin*-nak nevezték el.
1690-ben megvakult.

5434. LAIRESSE GÉRARD: Szerelmi jelenet. Olaj-
festmény, falapra vont vásznon. (Lásd az 5433. sz. a.)

5435. ROTTMAYR JÁNOS MIHÁLY: A Megváltó az
Olajfák hegyén. Olajfestmény. Jelzése: *I. M. Rottmayr*.

Rottmayr J. M., festő, szül. Laufenben 1660-ban, megh. Beesben,
1730-ban, a hol I. József, majd VI. Károly udvari festője lett s bárói
rangra emelkedett. Templomképeket festett.

5436. NICOLAUS VAN HOYE: A szent család virág-
füzérben. Olajfestmény. Jelzése: *N. V. Hoy 1669*.

Nicolaus van Hoye, festő, szül. Antwerpenben, 1660 körül, megh.
ugyanott mint királyi udvari festő 1710-ben.

5437. ISMERETLEN: Magdolna. Olajfestmény.

5438. ISMERETLEN HOLLANDI: Az angyal elhen-
geríti Krisztus sírjáról a követ. Olajfestmény falapon.

5439. HAMILTON JÁNOS GYÖRGY: Uhu és jég-
madár. Olajfestmény.

Hamilton János György, festő, szül. Brüsszelben 1666-ban, megh.
Bécsben 1740-ben. 1721-től 1728-ig kamarai festő volt Beesben. Ki-
tünő állatfestő volt; főleg lovakat festett és sokat örökölt meg a kora-
beli nagyurak híres lovai közül. Képei mind rendkívül gondos kivitelűek.

5440. ISMERETLEN: Szent Lajos. Olajfestmény,
falapon.

5441. ISMERETLEN: Hollandi férfi pohárral. Olaj-
festmény falapon.

5442. HAMILTON JÁNOS GYÖRGY: Sas. Olajfest-
mény. (Lásd az 5439. sz. a.)

5443. CARRACCI AGOSTINO: Szent Jeromos halála
előtti utolsó áldozása. Olajfestmény.

Carracci Agostino, olasz festő és rézmetsző, Carracci Annibale
(l. 5415. sz. a.) fivere, szül. 1557-ben, megh. 1602-ben. Freskókat,
oltárképeket, tájképeket s képmásokat festett, főjelentősége azonban a

rézmetzsésben van, melyben oly tökélyre tett szert, hogy kora legnagyobb rézmetzsőjének tartották.

5444. ISMERETLEN : Mária mennybemenetele. Olajfestmény.

5445. ISMERETLEN (valószínűleg Pieter Claesz) : Csendélet. Olajfestmény, falapon.

Pieter Claesz, hollandi festő (1590—1661), leginkább egyszerű reggeli-asztalokat festett.

5446. ISMERETLEN : Népmulatság Antwerpenben Nagy-Péter orosz czár tiszteletére. Olajfestmény.

5447. DIETRICI (DIETRICH) KERESZTÉLY VILMOS : Ábrahám és fia Izsák a Moriah-hegyen. Olajfestmény.

Dietrici K. V., német festő és rézmetzső, szül. Weimarban 1712-ben, megh. Drezdában 1774-ben. A drezdai művészeti akadémia tanára volt ; Rembrandt és Ostade modorában készült festményei azok tökéletességét el nem érték. A rézmetzsés terén nagyobb érdemeket szerzett.

5448. CUYP BENJÁMIN : Verőfényes alkonyat. Olajfestmény, falapon.

Cuyp Benjámín Gerritsz, hollandi festő, szül. Dordrechtben 1612-ben, megh. Hágában 1652-ben. Bibliai s a falusi és népeletről vett jeleneteket ábrázoló képei a színhatások keresésében s a széles, erős esetkezelésben Rembrandt hatására utalnak.

5449. SEGHERS DÁNIEL : Csendélet. (Bőjtös ételek). Olajfestmény, vörösréz-lapon.

Seghers Dániel, flamand festő, szül. Antwerpenben 1590-ben, megh. u. ott 1661-ben. 1614-ben Mechelnben jezsuita lett. A legnagyobb hűséggel s kiváló ízléssel festett virágcsokrai és koszorúi nagy népszerűsége tettek szert.

5450. HAMILTON JÁNOS GYÖRGY : Holt madarak. Olajfestmény. Alul a művész jelzése : *Jenn George de Hamilton fc 1736.* (Lásd az 5439. sz. a.)

5451. SEGHERS DÁNIEL : Csendélet. (Tiltott ételek). Olajfestmény, vörösréz-lapon. (Lásd az 5449. sz. a.)

5452. ISMERETLEN : Virágok. Olajfestmény.

5453. „KLEIN VON MUNTII“ : Bacsányiné leánykorában. Olajfestmény. A kép hátán festve : *KLEIN v. MUNTII pinxit 1791.*

5450. D. Hamilton Jones Gyöngy: Holt madarak.

Bacsányi János magyar költő (1763—1845) neje, szül. Baumberg Gabriella, Baumberg nagytekintélyű udvari tanácsos szellemű és szép leánya volt. Született Bécsben 1766-ban, megh. Linzben 1839-ben. Bacsányiné maga is irt költeményeket. A »*Klein von Muntis*« ahév lehet, mert ilyen nevű festő a műtörténelemben teljesen ismeretlen. Valószínű, hogy valamelyik Bécsben tartózkodó francia művész vette fel ideiglenesen e nevet.

5454. MIERIS VILMOS: Virágcsokor üvegben, gyík és rovarok. Olajfestmény, falpra vont vásznon. Jelzése: *W. Mieris A^o 1718.*

Mieris Vilmos, hollandi festő, szül. Leydenben 1662-ben, megh. u. ott 1747-ben. Zsáner-, apró történeti, költői, mitológiai és allegorai tárgyú képeket festett.

5455. ISMERETLEN OLASZ: Kétágu nyelvet kovácsoló Amorettek. Az üllőn e fölirat: IN VANNIS PENANTES. Olajfestmény, falapon. 16. század.

5456. MICHAU THEOBALD: II. Henrik francia király parasztházban. Olajfestmény. Jelzése: *Michau.*

Michau Theobald, francia festő, szül. Tournayban 1676-ban, megh. Antwerpenben, 1755-ben.

5457. AZ INNSBRUCKI FRAN CZISKÁNUS-TEMPLOM belseje I. Miksa császár siremlékével. Kifestett fénykép.

5458. ISMERETLEN: Ütközet törökök és keresztények között. Olajfestmény. 17. század.

5459. SCHUSTER JÓZSEF: Verbasum. Olajfestmény. Jelzése: *J. Schuster.*

5460. TINTORETTO: Férfi arckép. (Tizian 50 éves korában). Olajfestmény.

5461. PINTURICCHIO után: Aeneas Piccolomini szienai püspök a Porta Camullia előtt találkozásra vezeti III. Frigyes német császárt portugáliai Eleonórával. Olajfestmény, falapon.

Az eredeti kép ama tíz nagy freskó egyike, a melyeket a művész a szienai székesegyház könyvtárának falaira festett s a melyek II. Pius pápa történetét ábrázolják.

Pinturicchio, tulajdonképen **Bernardino Betti Biagi**, olasz festő, szül. Perugiában 1455 körül, megh. Sienában 1513-ban. Egyházi festő volt s a pápai családok elhalmozták megrendelésekkel. A sienai freskókat is Piccolomini bibornok, a későbbi II. Pius pápa megrendeléséből készítette s 1507-ben fejezte be.

5462. ID. JEAN BRUEGHEL: Virág kígyóval, gyíkkal, csigával és pillével. Olajfestmény, falapon.

Id. Jean Brueghel, flamand festő, szül. Brüsszelben 1568-ban, megh. Antwerpenben 1625-ben. Kora legtermékenyebb művészeinek egyike volt s vallásos, történelmi, mithologiai, allegorikus és zsánerképeket, továbbá állatokat s virágokat is festett. Mint tájképfestő is nevezetes. Kitűnő, átgondolt elrendezésű képei mindig kicsinyek.

5463. ISMERETLEN, Dürer metszete után: Vásáros parasztok. Olajfestmény, falapon. A kép hátlapján Dürer eredeti rézmetszete felragasztva.

5464. ISMERETLEN NÉMET: A keresztút. Olajfestmény, falapon. A 16. század elejéről.

5465. FLÓRENCZI ISKOLA: Kopasz férfi. Olajfestmény falapon. 16. század eleje.

5466. ISMERETLEN: Gmunden a Traunseevel. Olajfestmény, papírlapra.

5467. PROCACCINI CAMILLO: Piéta. Olajfestmény, falapon, Michelangelo rajza után.

Procaccini Camillo, olasz festő és rézmetsző, 1571-ben a bolognai festőiskola tagja, megh. ugyanott 1626-ban. A nagy olasz mestereket, Correggiót és Parmigianinot, utánozta bár, de képein a természetnek helyes felfogásával találkozunk.

5468. HAMILTON FÜLÖP FERDINÁND: Ebektől üldözött vadkanok. Olajfestmény. Jelzése: *F. F. de Hamilton*.

Hamilton F. F., festő, szül. Brüsszelben 1664-ben, megh. Bécsben 1750-ben. 1706–1740-ig kamarai festő volt Bécsben s rendszeren állatokat festett.

5469. HONDECOETER MELCHIOR: Kötélcsibével. Olajfestmény.

Hondecoeter Melchior, hollandi festő, szül. Utrechtben 1636-ban, megh. Amsterdamban 1695-ben. Csenedéletet is festett, de fő érdemét az élő madarak páratlan ábrázolása teszi.

5470. 42. Ismeretlens; Ferir mellkepe

5470. ISMERETLEN: Férfi mellképe. Olajfestmény.

5471. RIGAUD FRANCIS, JNIGO: Kleopatra. Olajfestmény.

Rigaud F. J., történelmi és arcképfestő, szül. a francia Svájcban. 1773-tól Londonban működött, a hol 1810-ben halt meg.

5472. ISMERETLEN: Leányok himzőráma mellett. Olajfestmény, papírlemezzen.

5473. FÜGER FRIGYES HENRIK: Bacsányi János magyar költő (1766—1845.) felesége. Olajfestmény. Jelzése: *Füger pinx. 1807.* (Lásd: az 5433. sz. a.)

Füger F. H., német festő, szül. Heilbronnban 1751-ben, megh. Bécsben 1818-ban. 1783-ban a bécsi akadémiának másodigazgatója, 1795-ben igazgatója lett. A klasszicizmusnak legbefolyásosabb képviselője volt Ausztriában, kompozíciói rendkívül gondosak ugyan, de rajzuk gyöngék, színezésük élettelen, édeskés. Jó illusztrációkat készített Klopstock Messiasához.

5474. ISMERETLEN: Esterházy Pál herceg mellképe. Olajfestmény.

5475. L. F. G. VAN DER RIGL: Lamballe hercegnő szerecsen inasával. Olajfestmény, falapon. A herceg Grassalkovich-féle gyűjteményből származik. Jelzése: *L. F. G. van der Rigl Pinxt 1785.*

5476. LACH ANDRÁS: Rózsák és árvácskák. Olajfestmény. Jelzése: *A. Lach.*

5477. SCHNORR FERDINÁND: A szent család. Olajfestmény, falapon. Jelzése: *S. F. 1835.*

Karlsfeldi Schnorr Ferdinánd, Lajos, festő és rézmetsző, szül. 1789-ben Lipszében, meghalt mint a bécsi Belvedere-képtár őre, 1853-ban.

5478. SCHILCHER ANTAL: Ifju nő mellképe. Olajfestmény.

Schilcher Antal, német festő és rajzoló, szül. Mildenhaimban 1796-ban, megh. Paros szigetén 1827-ben. Tanult a müncheni katonai akadémián s mint tiszt Heydegger tábornokot Görögországba kísérte.

5479. HALAUSKA LAJOS: Tájkép faluval. Olajfestmény. Jelzése: *L. Halauska 1869.*

Halauska Lajos, tájképfestő, szül. 1827-ben Waidhofenben (Alsó-Ausztria).

5480. LIGETI ANTAL : Karácsony-falu. Olajfestmény. Jelzése : *Ligeti A.*

Ligeti Antal, festőművész, szül. Nagy-Károlyban 1823-ban, megh. mint a N. Muzeum képtár-őre Budapesten 1890. jan. 5-én. Az idealisztikus tájképfestés egyik kiváló művelője volt.

5481. SCHUSTER JÓZSEF : Alpesi virágok. Olajfestmény, falapon. Jelzése : *J. Schuster.*

5482. ISMERETLEN : Karolina Augusztá, II. Ferencz császár s magyar király negyedik felesége. Olajfestmény.

5483. LACH ANDRÁS : Rózsák vizes edényben s egy madár. Olajfestmény. Jelzése : *A. Lach.*

5484. VÖSCHER LIPÓT : Alpesi táj patakkal. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *Vöschér 1870.*

5485. SCHÄFFER ADALBERT : Csendélet : szőlőfürt, rózsák és két díszedény. Olajfestmény. Jelzése : *Ad. Schäffer. 1854.*

5486. RANFTL JÁNOS MÁTYÁS : Ifju leány mellképe. Olajfestmény. Jelzése : *Ranftl.*

Ranftl János Mátyás, festő, szül. Bécsben 1805-ben, megh. u. ott 1854-ben. Zsáner- és állatképeket festett.

5487. LAFITE C. : Waldenburg vára és városa Württembergben. Olajfestmény. Jelzése : *C. Lafite 1869.*

5488. BRUNNER JÓZSEF : Hintersee Bajorországban. Olajfestmény : Jelzése : *Jos. Brunner 1855.*

Brunner József, festő, szül. Bécsben 1826-ban. Három évig szakács volt, aztán a festészetre adta magát s mesteri tájképeket produkált.

5489. SCHUSTER JÓZSEF : Alpesi virágok. Olajfestmény, papirlemezen. Jelzése : *J. Schuster.*

76. ÉS 77. SZÁMU TÁRLÓ.

Metszetek különböző régi mesterektől. Henszlmann Imre hagyatéka.

A metszetek időnként váltakozó sorozatokban állítatnak ki. A kiállított anyagról feliratos cédulák tájékoztatnak.

5473. sz. Fűgér F. H.: Batóányi Jánosné Batóberg Gialriella arcképe.

XIV. SZÁMU TEREM.

A BUBICS ZSIGMOND KASSAI PÜSPÖK ÁTAL AJÁNDÉKOZOTT KÉPGYŰJTEMÉNY.

VIZ- ÉS OLAJFESTMÉNYEK, METSZETEK, IRÓNRAJZOK, PASZTELLEK ÉS RÉZMETSZET-NYOMTATÓLAPOK.

5490. BUBICS ZSIGMOND : Három virág. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5491. BUBICS ZSIGMOND : Két rózsa. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5492. BUBICS ZSIGMOND : Lonicerák. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5493. BUBICS ZSIGMOND : Növénylevelek. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5494. BUBICS ZSIGMOND : Arnica, Geum és Anemone. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5495. BUDA OSTROMA 1686-BAN. A Fontana J. D. nyomán készült rézmetszet fényképmásolata.

5496. MANSFELD JÁNOS : II. Lipót koronázása Pozsonyban, 1790. nov. 15-én. A kardvágás. Rézmetszet, Schütz C. rajza után. (A művészek nevei nélkül.)

Mansfeld János György, festő és rézmetsző, meghalt mint udvari rézmetsző Bécsben 1818-ban.

5497. MANSFELD J. : II. Lipót koronázása Pozsonyban, 1790. nov. 15-én. A koronázás. Rézmetszet, Schütz C. rajza után. (Lásd az 5496. sz. a.)

5498. MANSFELD SEBESTYÉN : II. Lipót koronázása Pozsonyban, 1790. nov. 15-én. Az eskü. Rézmetszet, Schütz C. rajza után. (Lásd az 5496. sz. a.)

5499. BUDAVÁR OSTROMA 1686. szept. 2-án. Rézmetszet, kéthasábos nyomtatott német szöveggel. 17. század.

5500. A BUDAI VÁR KÉPE SZÉKESFEHÉRVÁR ÉS PEST FELŐL. Rézmetszet. 17. század.

5501. A POZSONYI VÁR. A BUDAI VÁR. KASSA VÁROS LÁTKÉPE. Rézmetszet, a 17. századból.

5502. EGER VÁRA, rézmetszet, kéthasábos nyomtatott német szöveggel, 1687-ből.

5503. KILIAN FÜLÖP: VIII. Sándor pápa arczképe. Rézmetszet.

Kilian Fülöp, rézmetsző, szül. Augsburgban 1714-ben, megh. u. ott 1759-ben. Sokat metszett a drezdai képtár festményeit ábrázoló díszmű számára.

5504. BUBICS ZSIGMOND: Rózsák. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5505. MANSFELD JÁNOS: A Mária-Terézia királynő által tervezett pesti művészeti akadémia képe. Rézmetszet, Pichler Ferdinánd rajza után. (Lásd az 5496. sz. a.)

5506. GÚNYKÉP, rézmetszet, kéthasábos nyomtatott német szöveggel: „*Betrübter türkischer Sultan*“ stb. 17. század vége.

5507. BUBICS ZSIGMOND: Hagymák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.

5508. ISMERETLEN ANGOL: Árvácskák és alma-
virágok. Vízfestmény. 19. század.

5509. BUDA VÁRÁNAK KÉPE. Rézmetszet. 17. század.

5510. GÚNYKÉP, rézmetszet, kéthasábos német szöveggel. 17. század.

5511. LAFITE C.: Alpesi falu. Vízfestmény. Készült 1851-ben.

5512. DÜRER ALBERT: Mária a gyermek Jézussal holdsarlón állva. Rézmetszet. (Lásd a földszint 35. sz. a.)

5513. ISMERETLEN: Egy pápa arczképe. Rézmetszet.

5469. sz. Melchior de Hondecoeter: Kutlóv csirkéivel.

5514. VALERIO TIVADAR: Tiszamenti halászkok. Vízfestmény.

Valerio Tivadar, festő, rézmetsző és litográfus, szül. Herserangeban. Beutazta Orosz-, Magyar- és Törökországot s különösen a szláv fajokat tanulmányozta. Az egyes típusokat s viseleteket feltűntető képei nagy hírnévre tettek szert. A mult század közepe táján halt meg.

5515. SCHILLING IGNÁCZ B.: Jézus Jákób kútjánál. Vízfestmény.

Schilling Ignác Boldizsár, német festő, szül. Münchenben 1739-ben, megh. ugyanott 1808-ban. Oltárképeket s freskókat festett.

5516. ISMERETLEN RÉZMETSZŐ 1467-BŐL. Mária a kis Jézust szoptatja. Rézmetszet.

5517. KRIEHLER JÓZSEF: Ferencz-József, Ferencz-Miksa és Károly-Lajos osztrák főhercegek. Könyomat.

Kriehuber József, rajzoló és litográfus, szül. Bécsben 1800-ban. Könyomatu arczképeiről vált nevezetessé.

5518. VALERIO TIVADAR: Szolnoki drótos tót. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.).

5519. ISMERETLEN: Vásáros asszonyok. Vízfestmény.

5520. ISMERETLEN: Mennyezetkép. Vízfestmény.

5521. VALERIO TIVADAR: Segar-vidéki leány. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.).

5522. ISMERETLEN: A nagybitsei várkastély. Vízfestmény.

5523. ISMERETLEN: V. Sixtus pápa arczképe. Rézmetszet.

5524. VALERIO TIVADAR: Árokszállási magyar paraszt nő. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.).

5525. ISMERETLEN: A kassai Szent Mihály-templom. Vízfestmény.

5526. GOLE JÁNOS: XI. Kelemen pápa arczképe. Rézmetszet, vakaró modorban.

Gole János, rajzoló és rézmetsző, szül. Amsterdamban 1660-ban, meghalt ugyanott 1737-ben. Igen sok képmást és zsánerképet metszett.

5527. MYSKOVSZKY VIKTOR: A kassai dóm 1850-ben. Vízfestmény.

Myskovszky Viktor, festőművész, archaeológus és műtörténíró, szül. Bártfán 1838. máj. 15-én. Tanult Bártfán, S.-A.-Ujhelyben, Rozsnyón és Lőcsén, felsőbb tanulmányait a 60-as években a budai műegyetemen kezdte meg s a bécsi polytechnikumon fejezte be. Tanulmányai végeztével a mérnök-építési szakpályára lépett, melyet később a tanárral cserélt föl. Tanári működését 1867-ben a körmőcbányai főreáliskolánál mint az ábrázoló mértan és építészet tanára kezdte meg, később a kassai áll. főreáliskolához került, ahol 1897-ben történt nyugdíjazásáig működött. Nagy érdemei vannak a hazai műemlékek felkutatása és szakszerű publikálása körül; irt számos archaeológiai, történelmi és művészeti cikket, készített tömérdek művészi rajzot s megírta Bártfa középkori műemlékeit is. Működéséért a magy. tud. akadémia s több külföldi tudományos intézet tagjai sorába választotta. Nyugdíjazása alkalmából a Ferencz József-lovagrend keresztjével tüntették ki. Hervadhatlan érdemei vannak a Felsőmagyarországi Múzeum megeremtése körül is.

5528. ISMERETLEN: A kassai főuteza észak felől, 1886-ban. Vízfestmény.

5529. BLANCHARD AUGUST: Krisztus a nép között. Rézmetszet, Ary Scheffer képe után.

Blanchard Ágost Mária, rézmetsző, szül. Párisban 1792-ben. Correggio, Meissonier, Murillo, Delaroche és Ary Scheffer képei után kitűnő rézmetszeteket készített.

5530. CSÁNYI GIZELLA: Csendélet. Pasztell.

Csányi Gizella, festőművésznő, szül. Kassán 1858. febr. 15-én. Tanult Bécsben, Weimarban s Münchenben. Leginkább pasztell-képeket készít, melyek a képzőművészeti társulat kiállításain finom kivitelükkel több ízben nagy figyelmet keltettek.

5531. FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS: Bubics Zsigmond kassai püspök 72 éves korában. Rézkarcz, a művész sajátkezű aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.).

5532. SCHENK PÉTER: Gróf Thököly Imre arczképe. Rézkarcz, vakaró modorban.

Schenk Péter, rajzoló és rézmetsző, szül. 1645 körül Elberfeldben, megh. Amsterdamban 1715-ben. Különösen arczképeket festett, vakaró modorban. Művei jelentéktelenek.

5533. MYSKOVSZKY VIKTOR : A kassai dóm bel-seje 1856-ban. Vízfestmény. (Lásd az 5527. sz. a.)

5534. ISMERETLEN : A kassai fő-utca dél felől, 1886-ban. Vízfestmény.

5535. SADELER EGYED : II. Mátyás német birodalmi császár és magyar király mellképe. Rézmetszet.

Sadeler Egyed, rézmetsző, szül. Antwerpenben 1570-ben, megh. Prágában 1629-ben. A *rézmetszés phönixé*-nek nevezik. II. Rudolf császár s magyar király Olaszországból udvarába hívatta, a hol Mátyást és II. Ferdinándot is szolgálta művészetével. Képmásokat és tájképeket ábrázoló metszetei műveszi kezelésüknél fogva igen becsesek.

5536. VALERIO TIVADAR : Oláhleány. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.)

5537. BUBICS ZSIGMOND : A fraknoi vár, az esterházi, a kismartoni és a pottendorfi kastélyok. Vízfestmény.

5538. SCHMUTZER JAKAB : Kaunitz Venczel herceg mellképe. Rézmetszet, Jean Hagenauer után.

Schmutzer Jakab Mátyás, rézmetsző, szül. Bécsben 1733-ban. Mint építész-rajzoló fiatalabb korában hazánkban is megfordult. 1766-ban a rézmetszésre akadémiát alapított Bécsben, a melynek igazgatója lett. Kitünő képmásokat metszett. Ezek sorában a legelsőik között áll Kaunitz arczképe.

5539. VALERIO TIVADAR : Czigányleány. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.)

5540. FIEDLER BERNÁT : Török szőnyegkészítők. Vízfestmény.

Fiedler Bernát, német festő, szül. Berlinben 1816-ban. 1853-ban a török szultán megrendeléséből a konstantinápolyi arzenált festette. Beutazta Szíriát, Palesztinát, Egyiptomot és Núbiát, a hol tómerdek vázlatot készített. 1867-ben véglegesen Triesztben telepedett le s nagy és becses munkásságot fejtett ki.

5541. MICHELANGELO : A Sixtus-kápolna mennyezete. Fénykép. (Lásd emeleti csarnok 342. sz. a.)

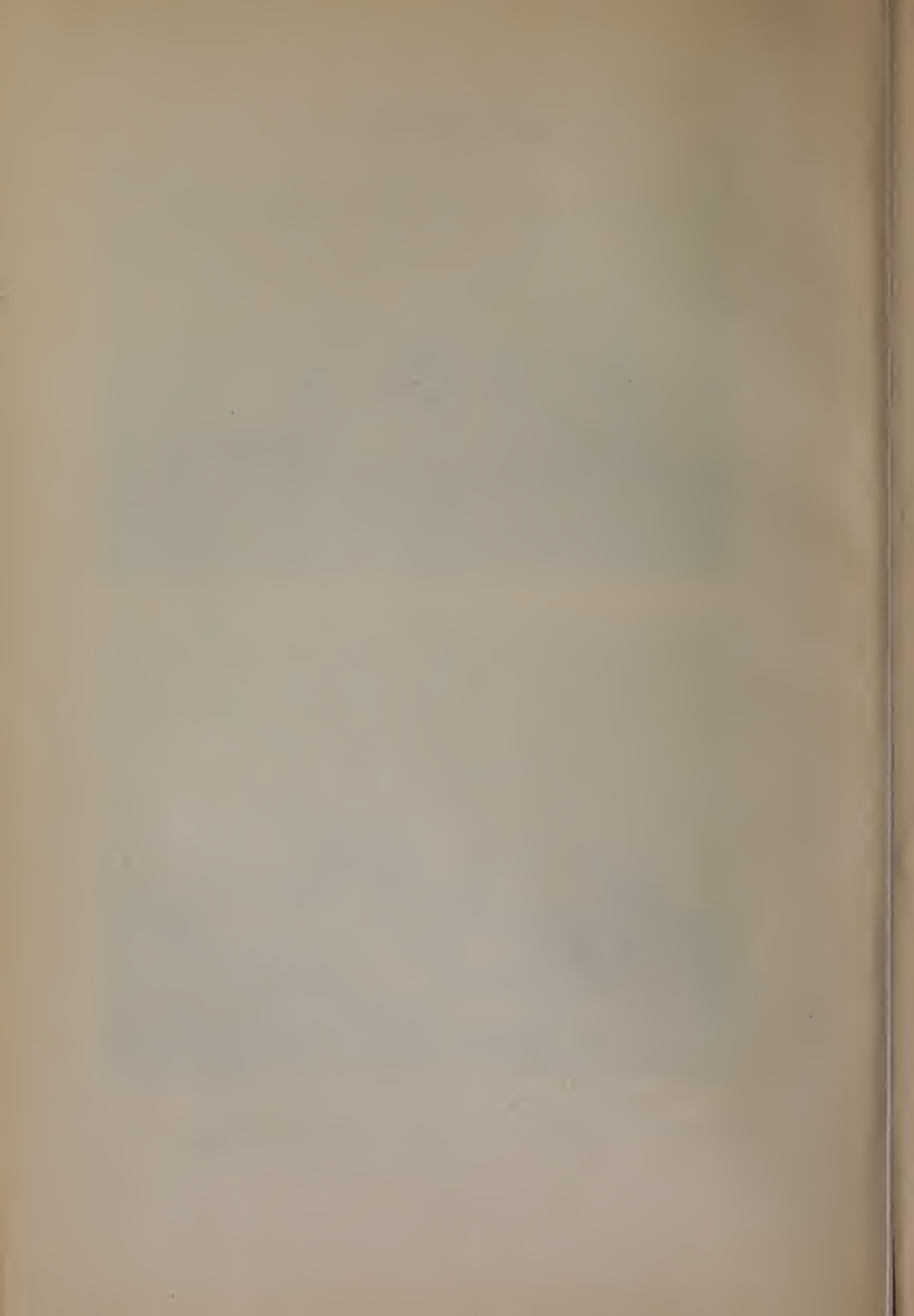
5542. VALERIO TIVADAR : Nagyszombat-vidéki parasztleány. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.)

- 5543.** ISMERETLEN : Ischl és környéke. Vízfestmény.
- 5544.** BUBICS ZSIGMOND : Lepkék. Vízfestmény. Tanulmány természet után.
- 5545.** VALERIO TIVADAR : Zavagliei férfi. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.)
- 5546.** GOEBEL KÁROLY : Török interieur. Vízfestmény.
Goebel Károly Péter, festő, szül. Würzburgban 1791-ben, megh. 1823-ban Bécsben, a hol tanulmányait is végezte.
- 5547.** BUBICS ZSIGMOND : Chrysanthemum és rózsza. Vízfestmény. Tanulmány természet után.
- 5548.** BUBICS ZSIGMOND : Gentianák és ibolyák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.
- 5549.** VALERIO TIVADAR : Magyar juhász. Vízfestmény. (Lásd az 5514. sz. a.)
- 5550.** HOPFER DÁNIEL : II. Szolimán török szultán arczképe. Kifestett rézmetszet. Alul a mester jegye : D. H.
Hopfer Dániel, rézmetsző, egy 1495 táján Kaufbeurenből Augsburgba költözött festőnek a fia. A 16. század első felében működött.
- 5551.** BUBICS ZSIGMOND : Ibolyák és Abutylon. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5552.** BUBICS ZSIGMOND : Gombák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.
- 5553.** BUBICS ZSIGMOND : Árvácskák. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5554.** BUBICS ZSIGMOND : Lonicerák. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5555.** BUBICS ZSIGMOND : Alpesi virágok. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5556.** BUBICS ZSIGMOND : Rózsák. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5557.** BUBICS ZSIGMOND : Rhododendron és Ranunculus. Olajfestmény. Tanulmány természet után.
- 5558.** VOLPATO JÁNOS : Az éj. Rézmetszet, Fr. Barbieri, vulgo Quercino után.

5569. sz. Thomas Sidney Cooper: Tuboók a legelőn.

5565. sz. T. S. Cooper: Juhok a legelőn.

Volpato János, olasz rézmetsző, szül. Bassanóban 1738-ban, megh. 1802-ben Rómában. Metszetei a rajz tisztasága és lágyága folytán feltűnők. Főműveit a nagy olasz mesterek, Rafael, Leonardo da Vinci, Caravaggio és Tintoretto után készült másolatok képezik.

5559. ISMERETLEN: Szakállas férfi mellképe, deszkát utánzó alapon. Vízfestmény.

5560. KENNY MEADOWS: Ifju hölgy arczképe. Vízfestmény.

Meadows Kenny, angol rajzoló és festő, a 19. század közepén Londonban nagy tevékenységet fejtett ki. Az angol nepeletből vett képei és Shakespeare műveihez készített 1000 illusztrációja révén jelentékeny híre emelkedett.

5561. E. H. VAUGHAN: Tájkép tengerrel és sziklával. Vízfestmény.

5562. NASH JÓZSEF: Jelenet a „Windsori vig nők”-ből. Vízfestmény.

Nash József, angol akvarellfestő, szül. Londonban 1805-ben. Tevékenysége a 19. század közepére esik. Különösen épületrajza és interieurjei kitűnőek.

5563. SATTLER JÁNOS: A római Szent Péter-templom. Olajfestmény. Készült 1862-ben.

Sattler János, festő, szül. 1786-ban Neuburghban (Ausztria). 1819-től Salzburgban tartózkodott, a hol fiát is a festészetben kiképezte. Panorámaképeket festettek s azokkal Európa nagyobb városait beutazták.

5564. ISMERETLEN: Felsőmagyarországi tájkép. Vízfestmény.

5565. THOMAS SIDNEY COOPER: Juhnyáj a legelőn. Vízfestmény.

Cooper Tamás, angol festő, szül. Canterburyban, 1803-ban. Eleinte színházi kulisszafestő volt, majd a londoni akadémián s Belgiumban tanult. Tájképeket s állatokat festett; ez utóbbiakat főltötte nagyra becsülik.

5566. ISMERETLEN: A Windsor castle Angliában. Szines könyomat.

5567. T. NOBLE: Tájkép hiddal. (Farleigh Bridge). Vízfestmény.

5568. FIELDING COPLEY: A Chesstow Castle Walesben. Vízfestmény. Készült 1835-ben.

Fielding Copley, angol festő. szül. Londonban 1800. körül, megh. 1855-ben Worthingben. A legtermékenyebb és egyszersmind a legkitünőbb angol tájképfestők sorába tartozik.

5569. THOMAS SIDNEY COOPER: Tehenek a legelőn. Vízfestmény. (Lásd az 5565. sz. a.).

5570. MORGHEN RÁFAEL: Aurora. Rézmetszet, Guido Reni képe után.

Morghen Ráfael, olasz rézmetsző, szül. Firenzében 1758., megh. ugyanott 1833-ban. 1793-ban a rézmetszés tanára lett a firenzei művészeti akadémián. Többnyire a nagy olasz mesterek után készített metszeteket.

5571. GOEBEL KÁROLY: Stájer kecskepásztor fiú esőben. Vízfestmény. (Lásd az 5546. sz. a.).

5572. G. HOOUSE: Doveri kikötő. Vízfestmény.

5573. ISMERETLEN: Szakállas férfi mellképe, deszkát utánzó alapon. Vízfestmény.

5574. E. H. VAUGHAN: Tájkép Cornwallból, tengerrel és sziklákkal. Vízfestmény.

5575. BUBICS ZSIGMOND: Rózsa és epervirág. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5576. VOLPATO JÁNOS: F. A. Mendozza, XIV. Kelemen pápa lovassági parancsnokának arcképe. Rézmetszet. (Lásd az 5558. sz. a.)

5577. ISMERETLEN: Karlsbad vidéke. Olajfestmény.

5578. WALCH után C. Z.: Welser Filippina arcképe. Vízfestmény.

Welser Filippina, egy augsburgi patricius-család ivadéka, szül. Augsburgban 1527-ben. Szépségéről s műveltségéről volt híres. I. Ferdinánd császár és magyar király másodszületett fia, Ferdinánd főherceg, 1557-ben szerelemből feleségül vette, miért őt atyja száműzte udvarából s csak 1561-ben békült ki vele, miután a herceg házasságának titokban való tartására kötelezte magát s örökösödési jogáról a maga s gyermekei számára lemondott. Filippina férjével felváltva majd Inns-

bruckban, majd Ambras várában lakott. Itt halt meg 1580-ban, a hol a róla elnevezett ezüstkápolnában van eltemetve.

5579. GERASCH A. : Nő esolnakban, kis fiúval. Vízfestmény.

5580. BUBICS ZSIGMOND : Rhododendron. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5581. VOGEL BERNÁT : Christophorus Weigelius rézmetsző arcképe. Rézmetszet, vakaró modorban, Kupczki János képe után. Készült 1714-ben.

Vogel Bernát, rézmetsző, szül. Nürnbergben 1683-ban, megh. u. ott 1737-ben. A vakaró modorú rézmetszés jeles mestere volt. Kupczki összes arcképeit kiadta rézmetszetben.

5582. HERR F. : A falusi bíró. Színes könyomat, Tremel 1841. évi vízfestménye után. (Lásd az 5583. sz. a.)

5583. TREML JÁNOS : A falusi bíró. Vízfestmény. Készült 1841-ben. (Színes könyomatú reprodukciója az 5582. sz. a.)

Tremel János Frigyes, festő, tanult Bécsben, 1848-ban a bécsi akadémia tagja lett. Életteljes, de kissé modoros katona-képei nagy népszerűsége tettek szert.

5584. RUGENDAS GYÖRGY F. : Kurucz vitéz lóháton. Rézmetszet, vakaró modorban.

Rugendas György Fülöp, német festő és rézmetsző, szül. Augsburgban 1666-ban, megh. u. ott 1742-ben. Főleg arcképeket festett. Lovasokat, kuruczokat s parasztokat ábrázoló rezkarezai tagasabb körökben ismeretesek.

5585. ISMERETLEN : Részlet Bécs környékéről. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5586. MARSAUD ALFRED : Pipára gyújtó vadász. Vízfestmény. Készült 1841-ben.

5587. BUBICS ZSIGMOND : Őszi barackok és szilvák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.

5588. DREVET PÉTER : Adrienne le Couvreur arcképe. Rézmetszet, Ch. Coypel képe után.

Drevet Péter Imbert, rézmetsző, szül. Párisban 1697-ben, megh. u. ott 1739-ben. A 18. század legkitűnőbb rézmetszőinek egyike. Történelmi lapjai s képmásai igazi mesterremek, előkelő izlésűek, befejezett tökéletességűek s csodálatraméltóak a szövet reprodukciójában, a melyet a csalódásig hűen tudott visszaadni. Le Couvreur A. színész-nőt mint Corneliát ábrázoló metszete legkitűnőbb lapjai közé tartozik.

5589. LAFITE C.: Tájkép házzal. Vízfestmény. Készült 1852-ben.

5590. GOEBEL KÁROLY: A pottendorfi várkastély. Irónrajz. (Lásd az 5546. sz. a.)

5591. MARTINET ALFONZ: Az angyali üdvözlés. Rézmetszet, Jalabert képe után.

5592. GÖSTL: Sienai Szent Katalin stigmatizációja. Vízfestmény.

5593. SEITZ FERENCZ: Részlet egy templomromból. Vízfestmény. Készült 1852-ben.

Seitz Ferencz, festő és rézmetsző, szül. Münchenben 1818-ban, megh. 1880 körül.

5594. BUBICS ZSIGMOND: Rhododendron. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5595. ARDELL JAMES MAC: Lady Ann Dawson arc képe. Rézmetszet, vakaró modorban, J. Reynolds képe után.

Ardell James Mac, rézmetsző, szül. Írországból 1705. körül, megh. Londonban 1765-ben. A vakaró modorban dolgozó angol rézmetszők egyik legjelesebbje.

5596. HÖGER JÓZSEF: A hallstadti templom melletti temető. Vízfestmény.

Höger József, festő, szül. Bécsben 1802-ben. A tájképfestést jeles eredménnyel gyakorolta.

5597. SCHELFHOUT ANDRÁS: Hollandi téli tájkép. Vízfestmény. Készült 1858-ban.

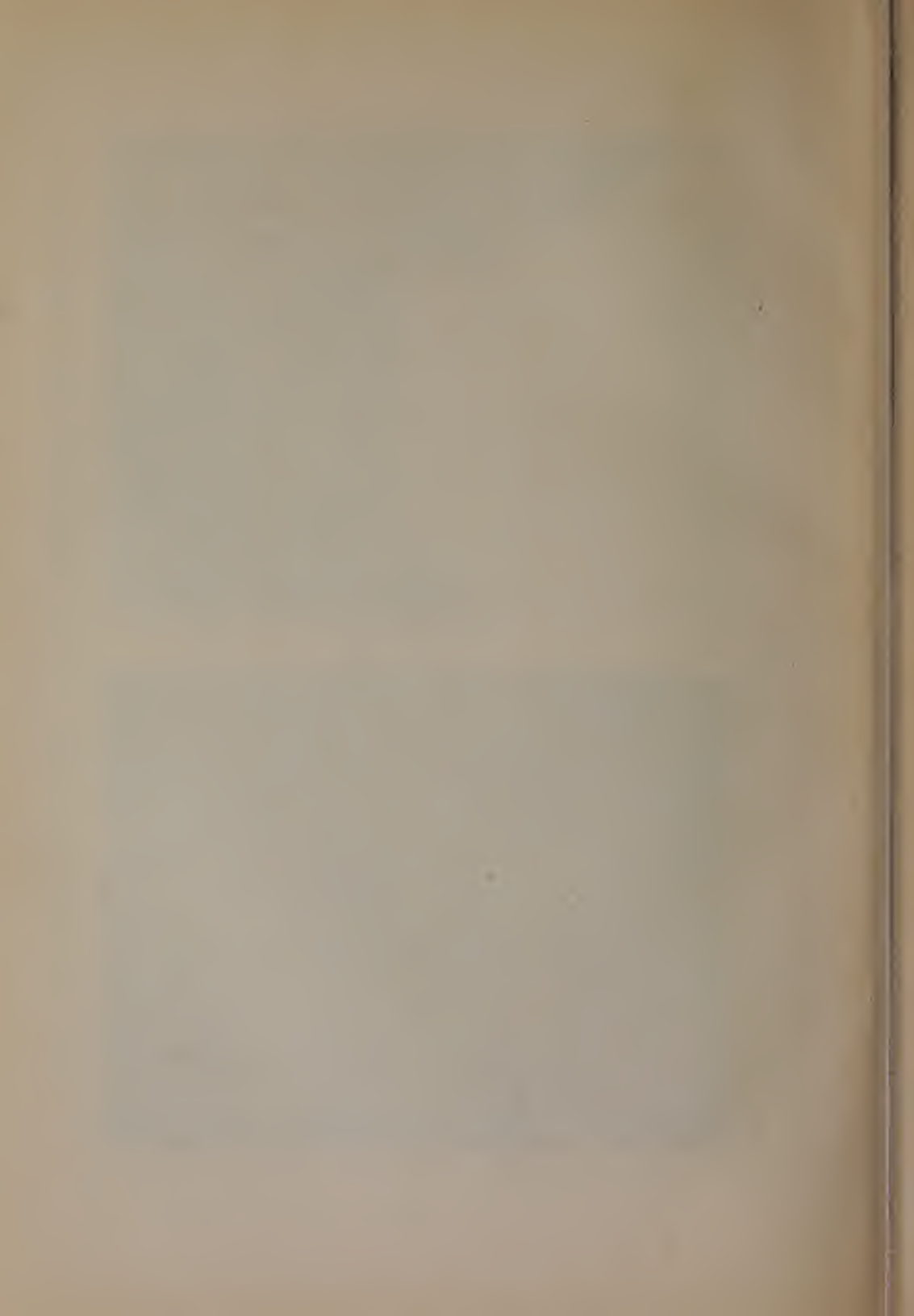
Schelfhout András, festő, szül. Haagában 1787-ben. Leginkább havas vidékeket s tengerpartot ábrázoló képeit a mesteri ecsetkezelés, az ábrázolás hűsége és a kitűnő távlat jellemzik.

4456. 86. *Botanica Zagrebensis*, *Alpea virginica*.

4467. 87. *Noble*, *A Partridge Bridge Kentham*.

5598. FOGADALMI KÉP, fénykép, Hans Canon festménye után készítette Lówy bécsi fotográfus. Az eredeti festmény gróf Wilczek tulajdonában.

5599. LELOIR HELOISE: Játszó gyermekek. (Vakmacska.) Színezett irónrajz.

5600. XI. INNOCENTIUS pápa mellképe. Dombormű, fehér márványból.

Odescalchi Benedek, XI. Inceze név alatt az újabbkori pápák egyik legkitünőbbje, szül. 1611-ben, megh. 1689-ben. A török ellen nehéz küzdelmeket vivó I. Lipót császárt s magyar királyt nagy összegekkel gyámolította s magának Budának a felszabadítására 60000 aranyat küldött. Létre hozta a szövetséget I. Lipót és Szobieszki János lengyel király között is, melynek eredménye Bécs felszabadítása lón (1663. szeptember 12.)

5601. OVERBECK JÁNOS F.: A trónuson ülő Mária a gyermek Jézussal, angyalok között. Az angyalalakat *Schönmann* fejezte be. Szénrajz. Oltárkép tervezete.

Overbeck János Frigyes, német festő, szül. Lübeckben 1789-ben, megh. Rómában 1869-ben. 1810-ben Rómában telepedett le s a S. Luca-akadémia tanára lett. Mély vallásosságot s komolyságot tartalmazó műveivel nagy hatást gyakorolt a modern német festészetre.

5602. RIEPENHAUSEN FERENCZ: Áldozáshoz járuló ifju nők. Szépfestmény. Készült 1816-ban.

Riepenhausen Ferencz, német festő és rézmetsző, szül. Göttingában 1786-ban, megh. Rómában 1831-ben. János nevű fivérével (1789–1860) közösen készítettek rajzokat, olajfestményeket s rézkarcokat.

5603. RIEPENHAUSEN FERENCZ: Ifju nők templomba menetele. Szépfestmény. Készült 1816-ban. (Lásd az 5602. sz. a.)

5604. A KASSAI ERZSÉBET-SZÉKESEGYHÁZ SZ. ISTVÁN-OLTÁRÁNAK TERVEZETE. Színezett gipszdombormű. Készült Stuflesser Ferdinánd szobrász műtermében, Grödenben, Tirolban.

5605. HÁROMSZÁRNYU OLTÁR, alakokkal. Fekete papírból kimetszve, előzetes rajz nélkül. Készítette

Némethy Gyula nagyváradi papnövendék, a mult század nyolczvanas éveiben.

5606. DAUTHAGE: Lipovniczky István püspök arczképe. Könyomat, Lafite rajza után.

5607. ISMERETLEN: Játszó gyermekek. (Az esküvő.) Színezett irónrajz.

5608. GRÓF MIGAZZY KRISTÓF bibornok, bécsi érsek és váci püspök mellképe. Ónból öntött dombormű.

Walli és sommenthurmi gróf **Migazzy Kristóf Bertalan**, szül. 1714-ben, megh. 1803 ápril 19-én. Magyarországi indigenátust, Antal-Gáspár fivérével együtt, 1764. márcz. 4-én nyert.

5609. HEINRICH F.: Magyar paraszt férfi s pór nő. Vízfestmény.

5610. GUDIN JÁNOS: Tengerparti részlet. Szépiáfestmény. Készült 1864-ben.

Gudin János Antal Tivadar, francia festőművész, kizárólag a tengert festi. Rendkívüli könnyedség jellemzi műveit.

5611. ISMERETLEN: Férfi turbánnal. Vízfestmény.

5612. CALAMATTA LAJOS: Lisa Gioconda (másképp Mona Lisa). Rézmetszet, Leonardo da Vinci olajfestménye után.

Calamatta Lajos, kitűnő rézmetsző, szül. 1802-ben Civita Vecchiában. A brüsszeli rézmetsző iskola igazgatója volt. Az elsőrendű olasz és francia mesterek képei után készült metszetei a 19. századi rézmetszetek legbecsesebb darabjai közé tartoznak.

5613. ALT FERENCZ: Részlet Bécs városából a Szent-István templom tornyával. Vízfestmény. Készült 1845-ben.

Alt Ferencz, festő, szül. Bécsben 1821-ben. Főműve a »Wien einst und jetzt« című képsorozat, mely ő Felsége a király birtokában van.

5614. C. S.: VÁROSRÉSZLET. Olajfestmény.

5615. BUBICS ZSIGMOND: Campanulák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.

5616. HEINRICH F.: Lovas magyar paraszt s két pór nő. Vízfestmény.

5617. HORTENBEKER P.: Itató. Vízfestmény. Készült 1852-ben.

5618. ISMERETLEN: Szerecseny leány turbánnal. Vízfestmény.

5619. A RÓMAI CASA BARBERINA MENNYEZETKÉPE. Rézmetszet, Andrea Sacchi olasz festő rajza után. (Lásd az 5416. sz. a.)

5620. 15 arczkép. Pasztell. A 18. századból.

5621. HÖGER JÓZSEF: Erdőrészlet a liechtensteini vár alatt. Irónrajz. (Lásd az 5596. sz. a.)

5622. BUBICS ZSIGMOND: Gnaphalium. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5623. ROTA MÁRTON: Magdolna. Rézmetszet.

Rota Martinus, rajzoló és rézmetsző, szül. Sebenicoban (Dalmácia). Tevékenységének fénykora az 1558—1586. évekre esik.

5624. ISMERETLEN RÉZMETSZŐ 1477-ből: Mária a gyermek Jézussal, előtte térdelő szerzetes. Rézmetszet.

5625. ISMERETLEN: Holt vadrucza. Vízfestmény.

5626. BLES DÁVID: Szieszta. Vízfestmény.

Bles Dávid haágai zsánerfestő tevékenysége a 19. század közepére esik. Szellemdús és humoros képeit eredetiség, frisség s a gondolatok mélysége jellemzi.

5627. ESTERHÁZY SÁRA hercegnő († 1853. nov. 17.) arczképe. Rézmetszet.

5628. FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS: Mosó leány. Rézkarcz, a művész sajátkezű aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.)

5629. TREML JÁNOS F.: A hazatért katona. Vízfestmény. (Lásd az 5583. sz. a.)

5630. FORT THÉODORE: Lovak istállóban. Vízfestmény.

5631. FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS: Tájkép partakkal s fákkal. Rézkarcz, készült 1892-ben. A művész sajátkezű aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.)

5632. SZENT KATALIN misztikus eljegyzése Krisztussal. Chiaroscuro.

5633. ISMERETLEN : Kupolás épület tervezete. Homloknézet. Tussrajz.

5634. DÜRER ALBERT : Mária a gyermek Jézussal. Fametszet.

5635. ISMERETLEN : Vadruczák a tó partján. Vízfestmény.

5636. DAVID JAKAB LAJOS : Pásztorleány báránnyal. Vízfestmény.

David Jakab Lajos, francia festő, szül. Párisban 1748-ban, megh. Brüsszelben 1825-ben. A modern francia festészet megalapítója, I. Napoleon udvari festője volt. Történelmi képei, de leginkább képmásai, kiváló nevezetességük.

5637. BUBICS ZSIGMOND : Fehér rózsák. Vízfestmény. Tanulmány természet után.

5638. GIGLI : A Szent Péter-templom Rómában. Vízfestmény.

5639. GOEBEL KÁROLY : Alföldi paraszt szekér. Irónrajz. (Lásd az 5546. sz. a.)

5640. TERBURG GERARD : Ülő nő. Szépia tollrajz. Tanulmány.

Terburg (Terborch) Gerard, festő, szül. 1608-ban Zwolleban, megh. 1681-ben. Képei, melyek főképp az előkelő világ életéből vett jeleneteket ábrázolnak, keresettek.

5641. FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS : Ülő sváb paraszt. Rézkarcz. A művész sajátkezű aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.)

5642. GRÓF BATTHYÁNYI TIVADAR FLOTILLÁJA. Szines rézmetszet, Antropp J. rajza után.

5643. RICCI SEBASTIAN : Allegorikus jelenet. Vörös krétarajz.

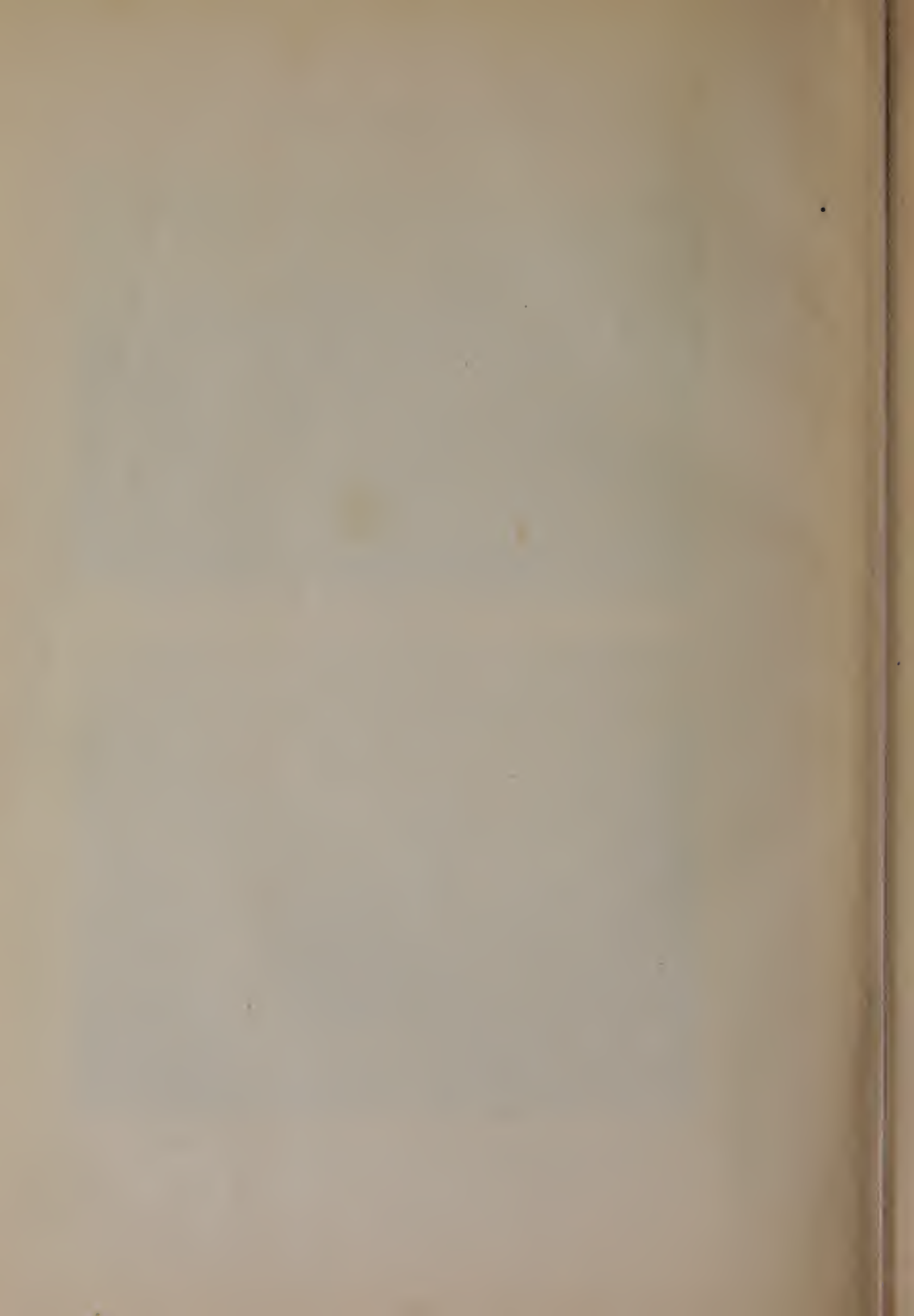
Ricci (Rizzi) Sebestyén, olasz festő és rézmetsző, szül. Civald de Bellunoban 1659 körül, megh. 1734-ben.

5644. ISMERETLEN : Tengerparti részlet. Szinezett irónrajz.

5636. sz. Louis David: Pásztorleány báránnyal.

5363. sz. Schweminger József: Inn-völgyi tájkép.

5645. **POUSSIN MIKLÓS**: A szabin nők elrablása. Vörös krétarajz. (Vonalozott előtanulmány egy olajfestményhez.)

Poussin Miklós, francia festő, szül. Villersben 1594-ben, megh. Rómában 1665-ben. A francziák méltán ünneplik benne legnagyobb festőjüket. Legfőbb érdeme az eszményi tájképfestés megalapítása.

5646. **FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS**: Folyóvíz, úszó libákkal. Rézkarcz, készült 1893-ban. A művész sajátkezü aláírásával. (Lásd a 4168.sz. a.)

5647. **FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS**: Téli tájkép. Rézkarcz, készült 1892-ben. A művész sajátkezü aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.)

5648. **ALT JAKAB**: Velence a tenger felől. Vízfestmény. Készült 1846-ban.

Alt Jakab, festő, szül. Bécsben 1789-ben, megh. u. ott 1872-ben. Kitünő tájképeket s épületeket festett.

5649. **HERRING JÁNOS FRIGYES**: Lófej. Irónrajz. Készült 1837-ben.

Herring János Frigyes, állatfestő, szül. 1794 körül Surreyben, megh. 1865-ben Meophamban. Ifjú korában kocsis volt s e foglalkozása közben lovakat rajzolt. Később kizárólag nevezetesebb lovak ábrázolásával és löversenyek festésével foglalkozott. Művei nagy népszerűsége tettek szert.

5650. **TERBURG GERARD**: Férfi mellképe. Irónrajz. Készült 1630-ban. (Lásd az 5640. sz. a.)

5651. **FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS**: Leányfej. Rézkarcz. Készült 1891-ben. (Lásd a 4168. sz. a.)

5652. **BUBICS ZSIGMOND**: Őszi barackok. Olajfestmény. Tanulmány természet után.

5653. **BEHAM BERTALAN**: Pfinzing Klára arcsképe. Krétarajz. Készült 1522-ben.

Beham Bertalan (Bartel), német festő és rézmetsző, szül. Nürnbergben 1502-ben, megh. Olaszországban 1540-ben. Festett képmásokat s bibliai és vallásos tárgyú képeket. Főleg mint színező nevezetes. Mint rézmetsző az u. n. *kismesterek* sorába tartozik s metszetei híven tüntetik fel korának jellemét.

5654. A JUDÁS-CSÓK. Színes miniatürkép a 13—14. századból.

5655. N betűt ábrázoló színes initiale a 15. századból.

5657. FORBÁSZI ARANYOSSY ÁKOS: Holt madarak. Rézkarcz. Készült 1892-ben. A művész sajátkezű aláírásával. (Lásd a 4168. sz. a.)

78. SZÁMU TÁRLÓ.

5658—5724. Rézmetszet nyomtató-lapok.

5658. Krisztus megostoroztatása. A hátlapon: A rózsák között járó gyermek Jézus. Metszette *Binder Fülöp*, Budán, 18. század. **5659.** Szt. Anna a gyermek Máriát olvasni tanítja. Metszette *Binder Fülöp*, Budán, 18. század. **5661.** Mária a gyermek Jézussal. Metszette *Binder Fülöp*, Budán, 18. század. **5663.** A kereszt alatt ülő fájdalmas Szűz. Metszette *Binder Fülöp*, Budán, 18. század. **5664.** Loyolai Ignác a sárkánynyal. Metszette *Zeller*, Pozsonyban, 18. század. **5666.** Nepomuki Szent János. Metszette *Schaffhausen E.* Nagy-Szombatban, 18. század. **5667.** A sasvári csodatévő Mária. Metszette *Prokes Márton*, Nagy-Szombatban, 18. század. **5671.** A feszület előtt térdelő Szent-Margit. Metszette *Binder Fülöp*, Budán, 18. század.

79., 80., 81., 82. és 83. SZÁMU TÁRLÓ.

Metszetek különböző régi mesterektől. Henszlmann Imre hagyatéka.

A metszetek időnként váltakozó sorozatokban állítatnak ki. A kiállított anyagról feliratos cédulák tájékoztatnak.

SZABADON.

5725. DÁVID. Terrakotta másolat. Az eredeti bronzszobor, mely *Andrea Verrocchio* olasz szobrász műve (lásd az 5388. sz. a.), a firenzei Nemzeti Muzeumban. A vallás- és közokt. m. kir. Ministerium letéte.

SAJTÓHIBÁK:

81. oldal alulról 17. sor: *elhamvasztása* helyett olvasd: *elhamvadása*.
168. oldal felülről 9. sor: 2594., 2595., 2596. számok helyett: 2363., 2364., 2365., 2366.
176. oldal felülről 12. sor: 2593. szám helyett: 2270.
228. oldal felülről 17. sor: **2329** szám helyett: **2929**.
250. oldal felülről 17. sor: Maurer *Rezső* helyett olvasd: Maurer *Gyula*.
280. oldal felülről 15. sor: *rózsák* helyett olvasd: *rózsák*.
364. oldal alulról 3. sor: *Spanische* helyett olvasd: *Spanischer*.
394. oldal alulról 13. sor: *barmadik* helyett olvasd: *harmadik*.
-

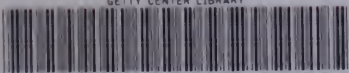
80

38805

90072957

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00077 8726

